

J A C O B I
PIGNATELLI

E CRYPTALEIS IN SALENTINIS
Sacrae Theologiae, ac J. U. Doctoris

CONSULTATIONUM
CANONICARUM
Tomus Secundus,

IN QUO PRÆCIPUÆ CONTROVERSIÆ DE IIS,
Quæ ad Sanctorum Canonizationem, ac Sacros Ritus; ad Sacrum
Concilium Tridentinum; ad Episcopos, & Regulares; ad immunitatem, liber-
tatem, jurisdictionem Ecclesiasticam, ac hujusmodi alia potissimum pertinent;
non solum ex utroque Jure scripto, sed etiam ex Sacrarum Congregationum
decretis, rebus judicatis, placitis, atque consultis, ex prudentum responsis, ex
moribus receptis, breviter, ac perspicue dirimuntur.

OPUS OMNIBUS UTRIVSQUE FORI JUDICIBUS,
*Juriconsultis, ac politici studii mystis, in primisque Summorum Pontificum, &
Rerumpublicarum Consiliariis, & Advocatis utile planè, ac necessarium.*

EDITIO QUINTA VENETA SUMMO STUDIO RECOGNITA,
Multis in locis aucta, & a mendis expurgata.

VENETIIS, MDCCXXXVI.

Ex Typographia Balleoniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

JACOBI

PIGNATELLI

E CRYPTEALIS IN SALENTINIS
Sacer Theologus, ac J. U. Doctoris

CONSULTATIONUM

CANONICARUM

Tomus secundus

IN QUO PRÆCIPUE CONTRORSIÆ DE HIS
Quæ ad sanctorum Canonizationem, ac sacros Ritus; ad sacrum
Concilium Tridentinum; ad Episcopos, & Regulares; ad mandatum, liber-
tatem, jurisdictionem feodalitatem, ac huiusmodi alia potissima pertinent;
non solum ex utroque iure scripto, sed etiam ex sacrarum Congregationum
doctrinis, rebus iudicatis, placitis, etiam consiliis, et quibusdam responsis, ex
morbis receptis, breviter, ac perspicue duntaxat.

OPUS OMNIBUS UTRIUSQUE FORI IUDICIBUS,
Jurisconsultis, ac politici factis iustis, in principibus summorum Pontificum, et
Republicanarum Consiliis, et admodum utile placet, ac necessarium.

EDITIO QUINTA VENETA SUMMO STUDIO RECOGNITA,
Multis in locis aucta, & a mendis expurgata.

VENETIIS, MDCCXXXVI

Ex Typographia Ballconiana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

NUMERUS, ORDO, ET ARGUMENTA

Consultationum Secundi Tomi.

CONSULTATIO I.

An Nuncii Apostolici possint exercere Pontificalia, vel licentiam aliis Episcopis concedere illa exercendi in Provincia sibi commissa, conferendo Ordines sacros quibusvis Clericis cujuscunque dignitatis absque licentia Episcopi loci, in quo ejusmodi Pontificalia exercentur?

CONSULTATIO II.

An Clericus, sive miles regularis pensionarius, qui ex dispensatione potest retinere pensionem in statu matrimonii, & sine habitu Clericali, per assequutionem officii laici cum potestate sanguinis illam amittat?

CONSULTATIO III.

An decretum S. Concilii Trident. cap. 17. sess. 25. de Regular. disponens, puellas professionem emittere non posse antequam earum voluntatem exploraverit Episcopus, vel, eo absente, aut impedito, ejus Vicarius, comprehendat etiam viros, si in ingressu Religionis, antequam habitum suscipiant, praetendatur a parentibus, & consanguineis, vel curatoribus non liberos, sed coaebos fuisse?

CONSULTATIO IV.

An Episcopus possit eodem contextu, atque unico decreto mulctare Canonicum, qui per fere tres annos absuit a sua Ecclesia, privatione medietatis fructuum primi anni, integris fructibus secundi anni, & Canonicatu tertii anni?

CONSULTATIO V.

An idem Episcopus ex integro possit ipsum Canonicum, nunc tandem residentem, mulctare saltem privatione medietatis fructuum primi anni? Et quatenus negative respondeatur? An possit illum ratione praenarratae longae absentiae mulctare saltem aliis penis ad praescriptum sacrorum Canonum, vel etiam arbitrariis?

CONSULTATIO VI.

Cum juxta declarationem Congregationis sacrorum Rituum sub die 24. Aprilis 1627. & sub Alexandro VIII. non possint celebrari Missae de Requiem quando occurrit festum duplex in die assignato pro Altare privilegiato, queritur, an celebrando Missas de festo occurrente in eodem altare, satisfiat voluntati testatorum, & eorum animae lucentur Indulgentias?

CONSULTATIO VII.

De virtute heroica in canonizando praerequisita. In quo formaliter consistat. Quando, atque unde cognoscatur, quod sit in gradu heroico?

CONSULTATIO VIII.

Utrum in muliere sit admittenda virtus heroica?

CONSULTATIO IX.

De virtutibus theologicis in gradu heroico.
De Fide theologica.
De spe theologica.
De Charitate erga Deum.
De Charitate erga proximum.

CONSULTATIO X.

An cum virtutibus theologicis virtutes etiam morales, seu Cardinales per se infundantur, ita ut consisto de virtu-
Tom. II.

tibus theologicis in gradu heroico, constet etiam de virtutibus Cardinalibus in eadem gradu?

CONSULTATIO XI.

Utrum praeter virtutes omnes, infundantur cum gratia habituali dona Spiritus sancti, quae sint etiam habitus supernaturales a virtutibus distincti?

CONSULTATIO XII.

De Beatitudinibus?

CONSULTATIO XIII.

De Fructibus Spiritus sancti.

CONSULTATIO XIV.

De differentia inter virtutes, dona, beatitudines, & fructus secundum gradum.

CONSULTATIO XV.

Qua certitudine tenendum sit infundi justis virtutes morales, & habitus donorum Spiritus sancti distinctos a virtutibus simul cum gratia, & charitate?

CONSULTATIO XVI.

De virtutibus moralibus in gradu heroico.
De prudentia.
De Justitia.
De Fortitudine.
De Temperantia.

CONSULTATIO XVII.

An virtutes theologicae sint inter se connexae?

CONSULTATIO XVIII.

An virtutes morales per se iufuse sint connexae cum gratia, & charitate?

CONSULTATIO XIX.

An virtutes morales acquisite sint connexae cum theologicis, praesertim charitate?

CONSULTATIO XX.

An virtutes morales acquisite inter se sint connexae?

CONSULTATIO XXI.

An Vicarius, seu Capellanus amovibilis, Sacerdos secularis, administrans curam animarum, annexam Commendae Hierosolymitanae, habitans in domo ejusdem Parochialis tam in iis, quae concernunt curam animarum, & Sacramentorum administrationem, quam in quocunque delicto subiaceat jurisdictioni Ordinarii?

CONSULTATIO XXII.

An Ministri servientes adscripti, Procuratores, & familiares, qui habitant in Civitate extra domum Commendae Religionis Hierosolymitanae, subiaceant jurisdictioni Ordinarii tam in civilibus, quam in criminalibus, & mixtis?

CONSULTATIO XXIII.

An Coloni, aliive habitantes in domibus ruralibus Commendae Hierosolymitanae, si deliquerint, possint ab Ordinario puniri?

CONSULTATIO XXIV.

An Conservator, qui est presbiter secularis diocesanus, habitans in domo propria, in causis propriis tam civilibus, quam criminalibus, seu mixtis, subjaceat Ordinario?

CONSULTATIO XXV.

An conservator valeat tribunal erigere, & assumere ministros utpote Promotorem fiscalem, Notarium, & alios Officiales, sive potius uti debeat Officialibus Curiae Episcopalis?

CONSULTATIO XXVI.

An Episcopus possit, vel Sedis Apostolicae delegatus, visitare Ecclesiam parochialem commende Hierosolymitanae, etiamsi praetendatur, quod sit nullius diocesis, & in territorio separato cum jurisdictione quasi Episcopali, & in visitatione decreta edere in concernentibus curam animarum, administrationem Sacramentorum, executionem onerum Missarum ex piis dispositionibus provenientium?

CONSULTATIO XXVII.

An Clericus possit ratione officii, quod habet a Principe seculari, coram ipso conveniri, & ab ipso puniri, si in eodem officio delinquat?

CONSULTATIO XXVIII.

An committat contra prohibitionem accedendi ad Moniales causa colloquendi cum illis, qui ad ipsas scribit literas?

CONSULTATIO XXIX.

An pactum, consensus, sive pollicitatio nuda inducat actionem?

CONSULTATIO XXX.

An potestas laica possit imponere collectas rebus Ecclesiasticorum?

CONSULTATIO XXXI.

Plerisque in locis, Oppidis, Civitatibus merum imperium, & criminale est penes laicos, civile; & mixtum apud Ecclesiasticos. Dubitatur, quisnam ipsorum sit Protector, ac Dominus, vocandusque sit verus patronus?

CONSULTATIO XXXII.

An Clerici cogi possint, vel teneantur ad hospitandum Milites?

CONSULTATIO XXXIII.

An Canonicis, & Dignitatibus habentibus usum mitrae ex privilegio Apostolico, liceat intra, & extra ambitum Ecclesiae, puta in processionibus majoribus, & minoribus, mitram cum velo appenso penes se perferri facere?

An in processionibus incipientibus a propria eorum Ecclesia, & longius progrediendo, quam sit ambitus murorum ipsius Ecclesiae sit eis interdicens mitra?

An in aliis Ecclesiis exemptis, vel non exemptis, sive intra Civitatem, sive intra Diocesim licite utantur mitra?

An ea jure utantur in Officiis, ac Missis defunctorum, vel in diebus festis, nec ubique de praescripto?

Num ad haec suffragetur consuetudo?

CONSULTATIO XXXIV.

An Ecclesiastici possint vendere, etiam minuatim, panem, vinum, aliaque hujusmodi absque solutione vectigalium, dum ea colligunt e suis bonis patrimonialibus, vel beneficialibus?

CONSULTATIO XXXV.

An Canonici Cathedralis possint continuare ex antiquissima consuetudine etiam sine habitu canonicali existentes, retinendi incedendo, & in sedendo locum digniorem respectu Magistratus in quibuscunque functionibus, in quibus simul esse contigerit, etiam si uti singuli incedant?

An introducendus sit usus duorum thuribulorum ut eodem

tempore incensetur Capitulum, & Magistratus, vel saltem Magistratus thurificandus statim post Canonicos ante omnes alios de Choro contra hucusque observatam consuetudinem?

An incedentibus Canonicis in habitu canonicali, associando Episcopum praesertim Cardinalem, debeant ipsi habere locum post Cardinalem, dum Magistratus incedit ante cum aliis laicis, vel ire post, spectet ad Magistratum praetextu, quod Canonici sine habitu canonicali non censentur incedere collegialiter, & quod ita servetur in aliis Civitatibus, in quibus est Episcopus Cardinalis?

CONSULTATIO XXXVI.

An donatio facta a Moniali suo Monasterio sit nulla praetextu, quod illam fecerit ex sola licentia Vicarii Monialium, non autem Vicarii generalis, ad quem duntaxat pertinere ejusmodi licentias saepe declaravit S. Congregatio Concilii, praesertim anno 1634.?

CONSULTATIO XXXVII.

An qualitas homicidii proditorii excludentis immunitatem Ecclesiae juxta formam Constitutionis Gregorii debeat plene, legitime, & concludenter probari? Ubi quid de cadaveris sanguinatione ad homicidiae praesentiam, deque ejus causa?

CONSULTATIO XXXVIII.

An qui non ex industria, sed casu, vel ex subita ira, sive excandescencia mutilat, vel occidit in Ecclesia, vel Coemeterio, privetur Ecclesiae immunitate? Ubi de homicida, vel mutilatore amente, puero invito, coacto, ob sui, suorumque defensionem, & hujusmodi aliis, eorumque causa?

CONSULTATIO XXXIX.

An statutum Apostolicum can. 17. nempe; Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, nec Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro dejeruiunt, assertum a Syricio ad Pontificatum evecto, pridie Idus Januarii anno Christi 385. in Epistola ad Himerum Episcopum Tarraconensem data 3. Idus Februarii, Consulibus Arcadio, & Baurone, sicque anno 387. relatumque in can. 5. d. 84. ibi: Quisquis Clericus, aut viduam, aut secundam duxerit uxorem omni Ecclesiasticae dignitatis privilegio mox denudetur, laica sibi tantum communione concessa, ac decretum Gregorii X. in generali Concilio Lugdunensi relatum in cap. un. de bigam. in 6. quo declaravit bigamos omni privilegio clericali denudatos, & correctioni fori secularis addictos esse, contraria consuetudine non obstante, procedat etiam in Clericos graecos, qui ritu graeco in Italia vivunt?

CONSULTATIO XL.

An Princeps laicus possit suis edictis Ecclesiasticos adstringere ad observandum ea, quae pro sanitate tuenda tempore pestis a se decernuntur? Quidve in hac re ab Ecclesiasticis haecenus receptum fuerit?

CONSULTATIO XLI.

An Episcopus tam de jure, quam de consuetudine possit in foro suo cognoscere causas criminales inter laicos consentientes suae jurisdictioni?

CONSULTATIO XLII.

An & quibus privilegiis gaudeat Clericus conjugatus?

CONSULTATIO XLIII.

An pueri etate legitima minores, ex dispensatione tamen a Religione Hierosolymitana recepti, & cum fide receptionis ad parvam auream Crucem admissi, quique viaticum consuetum exolverint, ad hoc ut etate superveniente ad vigesimum quintum usque annum possint novitiatum agere, ac regularem professionem emittere, comedio, tempore fori privilegio fruantur?

CONSULTATIO XLIV.

*Cuinam competat discussio Clericatus, quando dubium esse potest, an quis sit Clericus, vel gaudeat privilegio fori, vel ne?
Item quando habitus esset dubius, nec videatur omnino Clericus?*

CONSULTATIO XLV.

Graviter dubitatur, an Episcopi, aliive Prælati Pontifice Summo inferiores, possint delegare causam aliquam Clerici Judici laico, seu permittere Clerico, ut ad iudicium seculare accedat?

CONSULTATIO XLVI.

An Magistratum secularium de cetera, ut nullus Scholaris ad Doctoratum admittatur, nisi fidem ab Actuariis maleficiorum reportaverit, quod de quibusdam delictis non fuerit inquisitus, ac nisi coram fisco seculari probaverit se per quinquennium in Universitate Studiorum illis operam dedisse, ab eoque declaratione habita, quod requisita in illum concurrant, tendant in præiudicium Episcoporum, qui in aliquibus Universitatibus Studiorum Cancellarii auctoritate Apostolica, & Imperiali deputati sunt, ac etiam libertatis Clericorum, quos sub dictis decretis comprehendere videm Magistratus prætendunt?

CONSULTATIO XLVII.

*Cum sæpe contingat, quod Curia Episcopalis procedat contra laicos pro causis spectantibus ad forum Ecclesiasticum, utaturque in ipsis etiam testimonio personarum secularium, forus secularis ad auferendum Ecclesiastico in hisce causis jurisdictionem, vel saltem earum exercitium operatur, quod inquisitus coram Iudice Ecclesiastico de falsitate testium apud Curiam secularem postulet, contra quos adeo rigide proceditur, ut ab eorum exemplo nemo ferè inveniat, qui se velit in Curia Episcoporum examini subicere. Quod si etiam censuris, aliisque canonicis remediis huiusmodi testes ad deponendum compellantur, aut illas tollerant, aut potius ad falsò jurandum inducuntur. Ideò queritur,
An huiusmodi falsi testes puniri possint a Iudice Ecclesiastico privative quoad Iudicem secularem? Item queritur, an postquam Iudices seculares remiserint ad Iudicem Ecclesiasticum causas, & processus in quibus prætendunt extare indicia contra Clericos, possint proseguere in capiendis novis indiciis contra ipsos Clericos?
Queritur etiam, an potestas laica habeat jurisdictionem in Sodalitates laicorum, auctoritate Apostolica, vel ordinaria erectas, & habentes Ecclesias formales cum omnibus requisitis?*

CONSULTATIO XLVIII.

Utrum ad decimas ab hominibus, & universitatibus impostas ex transactione inita cum Baronibus intuitu exemptionum personarum sub reservatione tamen assensus Regii, teneantur etiam Ecclesiastici pro prædiis post dictam transactionem acquisitis? Ubi de recursu ad Iudices laicos non multa.

CONSULTATIO XLIX.

An Clerici, qui vivunt in communi cum laicis possint cogi ad dividendum sua bona, ut collectetur portio laicorum?

CONSULTATIO L.

An, & quatenus pro parte fructuum, quæ rustico, colono, conductori, aut emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum advenit, possit a Principibus laicis imponi, vel exigi collecta, aut aliud onus.

CONSULTATIO LI.

An, & quatenus coloni, servi, famulive Ecclesie, Cardinalium, Episcoporum, aut Clericorum gaudeant fori privilegio?

CONSULTATIO LII.

An laicus offendens familiarem, vel ministrum Episcopi, vel Cardinalis puniendus sit a foro Ecclesiastico?

Tom. II.

CONSULTATIO LIII.

*An salutationes mutue per capitis detektionem, aliave signa, atque actus urbanitatis, ita satis sint ad aliquem metu liberandum, ut si occidatur, dici possit incautè occisus?
An occidens sub fide data de non offendendo excludatur ab immunitate? Ubi ejusmodi fides quomodo probetur?
An, propter incertitudinem lethaliū vulnerum a pluribus inflictorum locus sit immunitati?*

CONSULTATIO LIV.

An, & quatenus Ecclesiastici teneantur ad munera civilia? An bona in perpetuum obligata catastro, sive estimo communi, quæ transeunt ad Ecclesiam, & Ecclesiasticos, dantur immunita ab oneribus, an verò transeant obnoxia dictis oneribus virtute hypothecæ contractæ, ac dependentis ab illorum descriptione? Ubi ad rem decreta sacrarum Congregationum, præsertim Immunitatis pluræ, antiqua, & recentiora, & ratio satisfaciendi Principum expostulationibus, ac desideriis.

CONSULTATIO LV.

An Iudex Ecclesiasticus compellere possit laicos ad delendum a communitarum estimo, sive catastro, hoc est a libro, quo tributa, & census estimari solent, bona per Ecclesiasticos acquisita?

CONSULTATIO LVI.

*An potestas naturalis, seu civilis, & potestas supernaturalis, seu Ecclesiastica ex natura rei sint distinctæ, & ad invicem separari possint?
An aliqua sit naturalis connexio inter potestatem naturalem, & supernaturalem? Et,
An in Christo fuerit potestas supernaturalis absque naturali saltem quoad usum?*

CONSULTATIO LVII.

An, quibus, & quatenus permittenda sit lectio sacrarum Bibliorum vulgaris versionis? Ubi, an lingua aliqua potior in sacris, quàm alia.

CONSULTATIO LVIII.

*An remiges ad triremes damnati confugientes ad Ecclesiam, gaudeant immunitate?
Et quid de remigibus conductitiis, vulgò le Buonevoglie, qui remigandi ministerio se manciparunt?
Quidve de militibus refugis e trireribus, & ad Ecclesiam confugientibus?*

CONSULTATIO LIX.

An, & quatenus Clerici examinari possint coram Iudice laico?

CONSULTATIO LX.

An, & in quas pœnas incurrant, qui tempore interdicti, aut alias excommunicatos, vel interdictos, vel usurarios manifestos in loco sacro sepeliunt, & quo pacto Ecclesiastica sepultura illos tradere possint, præcipue si ob violatam immunitatem, ac libertatem Ecclesiasticam excommunicati fuerint, quive eos, ac quomodo absolvere possint? Ubi speciatim de absolute a censuris etiam inter vivos ob violatam Ecclesiasticam immunitatem non pauca ex decretis sacrarum Congregationum.

CONSULTATIO LXI.

An, & quibus modis pœnæ Ecclesiasticæ late sententiæ suspendantur? Ubi plura ex decretis sacrarum Congregationum, de appellatione a censuris ob violatam immunitatem, libertatem, & jurisdictionem Ecclesiasticam.

CONSULTATIO LXII.

An Equites Portugallie priventur privilegio fori, & immunitatis a vectigalibus, si bigamiam contraxerint?

CONSULTATIO LXIII.

De pœnis contra capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter

filiter insequentes S. R. E. Cardinales, vel Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas &c. Ubi quæ ratio potissimum ineunda sit, qua captus, carceratis, ac detentis auxilium feratur?

CONSULTATIO LXIV.

Ad quæ onera teneantur Tertiarii S. Francisci, qui non habent conditiones a Constit. Leonis X. in Conc. Lateranensi edita, requisitas?

CONSULTATIO LXV.

An, & quatenus ii, qui vulgò Clerici, sive Diaconi sylvatici appellantur, gaudeant immunitate a vectigalibus, & exemptione a foro seculari?

CONSULTATIO LXVI.

An coetus mulierum simul in secessu viventium devotionis, & pietatis causa, sit illicitus, itaut Episcopus possit ei præcipere vel clausuram regularem, vel redditum ad proprias domos?

CONSULTATIO LXVII.

An suscipiens primam tonsuram ab alieno Episcopo absque sui Ordinarii dimissionis, ac in fraudem fori secularis, ac munerum laicalium privetur privilegio fori?

CONSULTATIO LXVIII.

An vulnerans lethaliter in Ecclesia, vel Cæmeterio gaudeat Ecclesiæ immunitate?

CONSULTATIO LXIX.

An verba hæc a mandante homicidium mandatariis dicta: Che al bene, ed al male, al quale starò io, starete ancor voi, ac alia hujusmodi, æquipolleant rei pecunia estimabili, satisque sint ad constituendum crimen assassinii, ac proinde ad amittendam immunitatem Ecclesiæ?

CONSULTATIO LXX.

An liceat Superioribus laicis præcipere, quod non admittantur ad scrutinium simplices Clerici pro electione Magistratum?

An iisdem Clericis in scrutinio positis a Superioribus laicis denegari possit possessio illius officii Magistratus, ad quod fuerunt electi?

An sit permittendum, quod in libris publicis Communitatis regerantur literæ continentes prohibitiones, atque præcepta Superiorum sæcularium contra Clericos tam in primo, quam in secundo casu prædictorum questionum?

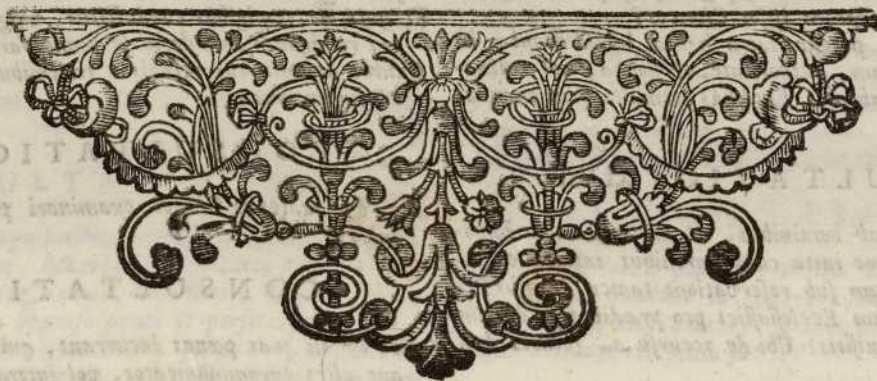
An a dictis Superioribus laicis præcipi possit eisdem Clericis, ut non exerceant Magistratum, quando ad illum electi fuerint?

Et an idem Superiores laici possint emittere decretum aliquod, vel alium actum judiciale facere, quo declarentur ejusmodi Clerici incapaces ad exercendum officia publica, quamvis illis a sacris canonibus prohibeatur?

CONSULTATIO LXXI.

Miscellanea,

In qua strictim multæ, ac curiosæ questiones absolvantur?

D. JACOBI PIGNATELLI

CONSULTATIONUM CANONICARUM.

Tomus Secundus.

CONSULTATIO PRIMA.

An Nuncii Apostolici possint exercere Pontificalia, vel licentiam aliis Episcopis concedere illa exercendi in Provincia sibi commissa, conferendo Ordines sacros quibusvis Clericis cujuscunque diœcesis absque licentia Episcopi loci, in quo ejusmodi Pontificalia exercentur?

- M** IHI hac in re, si quod sentio, liberè dicendum sit, respondeo, non posse. Ita decernitur, in S. Concilio Tridentino *sess. 6. cap. 5. de reformat.* his verbis: *Nulli Episcoporum liceat cujusvis privilegii prætextu Pontificalia in alterius diœcesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantum. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione ordinum sint ipso jure suspensi.* Idipsum reperitur *sess. 14. c. 2. & sess. 23. cap. 8. de ref.* Ubi aperte statuitur, quod unusquisque a proprio Episcopo ordinetur, & additur: *Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, aut privilegii prætextu, etiam statutis temporibus, permittantur, nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur.* Et luculentius *sess. 7. cap. 11. de reform.* ibi: *Facultates de promovendo a quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam, & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente.*
- 2 Concinnant Concilia, Nicænum 1. c. 17. Arelatense 2. c. 13. Antiochenum c. 13. Sardicense c. 18. & 19. Carthaginense 3. c. 20. & 21. Aurelianense 3. c. 5. quibus adhærent c. *Nullum, c. Episcopum, c. Episcopi, c. Non invitati 9. qu. 2. & c. 1. de tempor. ordin.* in 6. ubi ad id requiritur facultas specialis a Sede Apostolica. Ita quidem, ut in c. *Quoniam, de offic. Ordin.* post generalem prohibitionem, factam a Concilio Lateranense, ne duo Episcopi sint in una eademque Civitate, vel diœcesi etiam diversarum linguarum, ac rituum, disponatur, quod Episcopus constituat sibi Vicarium Episcopum pro tali lingua, & ritu, ne una, eademque Civitas, sive diœcesis diversos Pontifices habeat, tamquam unum corpus diversa capita quasi monstrum.
- 3 Idipsum iterum, ac sæpius declararunt S. Congregationes, ut patet ex sequentibus declarationibus.
- Die 9. Martii 1593. in Taurinensi S. Rituum Congregatio censuit, Nuncium Apostolicum non debere exercere divina in Ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia.
- Sacra Congregatio Concilii die 16. Aprilis 1633. in Taurinensi, Nuncius Apostolicus, si promoveat ad ordines sacros sue Provincie Clericos absque facultate Sedis Apostolicæ, ipse & ordinati incurrunt in pœnas impostas a S. Concilio Tridentino *sess. 23. c. 8. de ref.*
- Tertio, in Taurinensi die 23. Augusti 1653. supplicat Nuncius Taurinensis pro resolutione, an ipsi Nuncio jus competat absque licentia Episcopi diœcesani ordines in propria Cappella conferendi habentibus literas dimissoriales a propriis Episcopis, ut possint a quocunque Antistite ordinari?

Tom. II.

S. Congregatio &c. respondit jus ordinandi non competere Nuncio absque licentia diœcesani.

Hinc Innocentius X. ex Voto S. Congregationis, Episcoporum, & Regularium negotiis præpositæ sub die 30. Septembris 1650. prohibuit Cardinali Sabellio, Legato Bononiensi, ne se ingereret materiis spiritualibus, quas Concilium Tridentinum Ordinario remittit, ut est clausura monialium, approbatio Confessariorum, collatio Ordinum, & hujusmodi.

Causæ verò plures sunt. Præcipuæ, quia proprius Episcopus melius cognoscit suos subditos. Tum quia per hoc pax inter Episcopos ac Nuncios servatur, tolliturque discordia, quæ oriretur ex ordinatione alieni subditi, *can. Illud, & can. Primatus, d. 71. Navar. in Summ. c. 25. n. 68. & 70. D. Anton. part. 3. tit. 14. c. 16. §. 16.* Tum quia id officium spectat ad habentes curam animarum cum potestate Episcopali, quæ ordinatur ad animarum salutem. Nuncii autem non mittuntur tanquam pastores ovium, sed potissimum, ut gubernent in temporalibus magis, quàm in spiritualibus, cum eorum potestas tendat magis ad forum contentiosum, quàm ad voluntarium. Tum quia Nuncii jurisdictionem Episcoporum non debent enervare, neque confundere, *c. Pervenit 39. 11. qu. 1. neque turbare, ut decernit Tridentinum sess. 24. c. 20. de ref.* ac proinde non possunt exercere Pontificalia in aliena diœcesi absque licentia Episcopi loci, id enim est turbare jurisdictionem. Tum quia hoc est eximere a jurisdictione Episcopi presbyteros quoad examen, & approbationem doctrinæ ac morum, quod Nuncii facere nequeunt, cum sit contra jus commune ex allegatis a Ciari. c. 125. n. 77. Tum quia sequeretur, quod Episcopi non possent quoscunque suos Clericos, præsertim in sacris constitutos, absque eorum præcedenti examine, & commendatitiis literis quacunque autoritate promotos, a susceptorum ordinum exercitio suspendere. Quod sanè repugnant Sac. Concilio Trident. *sess. 14. c. 3. de ref.* Unde neque Legatum a latere posse, etiam in casibus intra annum permissis, dimissorias concedere, tradit Glos. in c. *Dilectus, de præbend. & Navar. de temp. ordin. conf. 27.* Neque debere admitti a Collectore, vel Nuncio appellationem illorum, qui a suo Episcopo rejecti sunt tanquam inhabiles, multò minus eis dimissorias dari, declaravit Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium in una Bragenfi die 16. Novembris 1621. Et in his terminis, quod non liceat Archiepiscopo ordines conferre in diœcesi sui Suffraganei absque ejus licentia, certum omnino est, ut firmat Glos. in *Clem. 2. vers. etiam celebrare in fin. de privil.* ibi: *Sed si jurisdictione, vel officio uti vellent, puta ordinando &c. sine licentia Episcopi, id non poterunt, tenetque Covar. pract. cap. 9. num. 2. cum Glos. in cap. 1. in 2. notab. de offic. Ordin. lib. 6. & Zerol. vers. Archiepiscopus, ubi respondet ad textum in cap. 1. cum similibus, de author. & usu pall.* Immo nec Patriarcha habens aliquas Ecclesias, sibi immediate subjectas in aliena diœcesi, potest dare licentiam in illis exercendi Pontificalia, nec ipse Pontificalia munia ibidem obire sine contenta Episcopi diœcesis, ut resolvit Sac. Congregatio Concilii in una Aquilejæ die 14. Junii 1569. Idque etiam in Ecclesiis præcedentibus jurisdictionem spirituales ab immemorabili

tempore citra. Et die 28. Martii 1651. ad relationem Eminent. Card. Ludovisi Sanctitas sua decrevit, quod Episc. S. Congreg. de Propaganda fide subordinati, non possint exercere Pontificalia in aliis præterquam in propriis Ecclesiis etiam si esset de consensu Ordinariorum sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda, ac eidem Pontifici reservata, dummodo a præfata S. Congregatione non sint in certo loco destinati Vicarii Apostolici, seu administratores alicujus alterius Ecclesiæ.

6 Nec facultates, quas Sedes Apostolica suis Nunciis concedit, ad id extenduntur. Nam non leguntur expressè, solumque iis permittit dispensare arctatos, ut possint promoveri, ad ordines extra tempora a suis Episcopis, vel ab aliis de eorum licentia. Verba verò sunt ista: *A suo in veritate fidei, & Sedis Apostolicæ perseverante &c. tribus etiam continuis Dominicis, &c. promoveri possint, licentiam tribuendi.* Id, quod etiam legitur in facultatibus antiquis concessis a Sixto V. Nunciis Hispaniarum, ac relatis a Garzia de benef. p. 5. cap. 7. n. 103. Quare, si nequeunt Nuncii vigore suarum facultatum quidquam aliud facere, nisi concedere licentiam, ut quis ordinetur a suo Episcopo cum ejus permissione, jam liquet manifestè, Sedis Apostolicæ intentionem non esse concedendi ipsis Nunciis potestatem ordines conferendi neque per se, neque per alios absque licentia proprii Episcopi.

7 Et quamquam in Brevi pro quibusdam Nunciis continetur clausula, *Cum potestate Legati a Latere*, tamen advertendum est illam non operari, quod possit Nuncius ea omnia facere, quæ potest Legatus, quemadmodum ad rem firmat Cochier. de jurisdict. Ordin. in exempt. p. 2. q. 2. n. 6. & clarius id determinat Innocentius IV. in c. 1. de offic. legat. in 6. ubi ait, quod Legati, etiam si in facultatibus habeant plenam legationem, non idcirco possunt conferre beneficia, nisi id eis speciètim concedatur, cum hæc sola prærogativa competat Legatis a latere, qui Cardinales sunt. A quo textu Doctores communiter eliciunt, paritatem cum Legatis a Latere in facultatibus non extendi ad res extraordinarias, quæ speciali indigent mentione, ut præ cæteris docet Gambar. de offic. Legat. lib. 1. in exord. n. 34. cum seq.

8 Id autem comprobatur ex eo, quod in Brevibus Nunciorum expressa sunt illa omnia, quæ Sedes Apostolica voluit ipsis concedere, quorum respectu verificari potest dicta clausula, *Cum potestate Legati a latere*, ut ea possint exercere cum præfata potestate. Insuper fortissimum est argumentum, quod elicitur ex textu allegato S. Conc. Tridentini sess. 7. c. 11. de ref. ubi decernitur, quod facultates de promovendo a quocunque, concessæ a Sede Apostolica, non suffragantur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam. Quo in casu etiam præscribitur forma, quod scilicet tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua diocesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente, ac diligenti prævio examine. Unde Signatura gratiæ Sanctissimi jamdudum solita est in hujusmodi facultatibus ponere clausulam istam, *de licentia Ordinarii*, quemadmodum adnotavit Gallemart ad dictum locum Concilii, & testatur Staphil. de Sign. Grat. fol. mihi 191. & Mandol. in prax. Signat. Grat. qui rectè animadvertit, per eam plures removeri abusus. Solent enim, inquit, infames, & imperiti loco propria nationis fugere, ad aliosque Ordinarios confugere, a quibus sæpè ea, quæ ab Ordinariis obtinere non possunt, extorquent.

9 Itaque si Sedes ipsa Apostolica non concedit licentiam de promovendo, nisi cum præservazione licentiæ Ordinarii, facultatesque hujusmodi non suffragantur, nisi iis, qui ordines a proprio Ordinario velint suscipere, multò minus poterunt Nuncii per se ipsos ordines conferre, vel licentiam concedere Episcopis titularibus, aliisque illos conferendi, cum non sit in suis facultatibus expressum. Etenim si agatur de subditis Ordinarii, in cujus diocesi ordines conferre prætendunt, duplici modo in sacri Concilii decretum committunt. Primò, quia non præservant proprii Ordinarii licentiam. Secundo, quia exercent, vel exerceri faciunt ab aliis munia Pontificalia in alterius diocesi. Sive agatur de Clericis, non subditis, & etiam delinquent in S. Concilium, quod tribuit exercitium Pontificalium pro collatione ordinum Episcopo loci.

10 Cessat pariter ratio illa, quod Nuncii, uti Ordinarii Ordinariorum in suis Provinciis possint cum illis concurrere, ac proinde possint omnia, quæ Episcopi in suis diocesis, ut tradunt Speculator tit. de dispensat. §. consequenter n. 4. tit. de Legato §. nunc ostendendum n. 54. & §. nunc dicamus n. 5. Anchar. in c. fin. de transact. n. 1. Abb. in c. 1. de Offic. legat. n. 2. & c. Quod translatione n. 9. & cap. Excommunicatis, eod. tit. in fin. Selv. de benef. part. 2. qu. 3. n. 2. & part. 4. qu. 9. sub initio, Rosella v. Legatus n. 4. ubi Angel. n. 4. Tabiena qu. 2. Armill. n. 3. Sylvest.

v. Delegatus quæst. 12. & 14. Gregor. Lopez l. 23. v. No pceden, tit. 9. part. 1. Gutier. qq. can. l. 1. c. 11. n. 6. Henric. l. 14. de irregular. c. 18. n. 2. Molin. tom. 1. de justit. tr. 2. disp. 173. Cuch. l. 2. in fit. major. tit. 5. n. 83. Garz. de benef. part. 1. c. 5. n. 282. & part. 12. c. 2. n. 65. Villadieg. de Legit. qu. 9. n. 82. Azor. tom. 2. l. 5. c. 29. qu. 14. Rot. dec. 459. in antiq. & dec. 1. & 2. de off. legat. in nov. Ricc. in prax. resol. 383. n. 2. Ugolin. de off. Episc. c. 52. §. 1. Ergo cum Episcopi in suis diocesis possint exercere Pontificalia, aliisque Episcopis licentiam concedere illa exercendi, poterunt similiter Nuncii in suis Provinciis. Ex quo argumento probat Sanch. de matr. l. 3. disp. 28. n. 8. posse quovis Legatos Pontificios assistere matrimonio, & alii sacerdoti licentiam assistendi concedere, postquam omnia, quæ Episcopis competunt. Augeo vim rationis. Nuncii in provincia sibi demandata gerunt vices Sedis Apostolicæ, cap. mandata, de præsumpt. ibi: *Proinde super cunctis Ecclesiis Siciliae te vices Sedis Apostolicæ ministrare decernimus, & asserunt Cuch. loco cit. n. 22. Garz. part. 5. c. 3. n. 13.* In eaque Summi Pontificis personam gerunt, ut tradunt Vitalin. in Clem. 2. de off. ordin. n. 13. Villadieg. part. 1. qu. 9. Igitur possunt Episcopi dare facultatem exercendi Pontificalia in aliena diocesi, vel ipsi ea exercere.

Nam hæc non procedunt in iis, quæ a sacris Canonibus, & S. Concilio Trid. expressè proprio Ordinario reservata sunt, cum ad ea non extendantur facultates generales, ut in terminis fortioribus Legati a latere firmat textus in c. studuisti, de off. deleg. Quod autem Nuncii non possint concurrere cum Episcopis in iis, quæ ad ipsos spectant, clarissimè probatum decreto Tridentini sess. 7. c. 13. de ref. Ubi decernitur, quod præsentati, seu electi, vel nominati a quibusvis Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nunciis, non instituuntur, etiam prætextu cujusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerit prius a locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti. Quare Nuncii habent quidem potestatem, Episcopali majorem, non sanè simpliciter, sed ratione eorum, quæ Episcopi non competunt aut non conceduntur. Majoritas ergo attenditur respectu privilegiorum, quæ Pontifex Nunciis concedit. Non constat autem Nuncios habere privilegium exercendi Pontificalia in aliena diocesi absque Episcopi loci licentia. Deinde promotio ad ordines, facta per Nuncios, inducit exemptionem in promotis, quia ex illa non subjiciuntur suo Episcopo, quæ exemptio est reservata Papæ, Glofs. in c. 4. v. reservata, de off. legat. & statuit Trident. sess. 22. c. 7. & sess. 24. c. 20. de ref. Ubi potestas, etiam Legatorum a latere limitatur in causis ibi expressis, ita ut non possint procedere, nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente. Et quamvis Legati, siue Nuncii in suis Provinciis dicantur Ordinarii, non tamen sunt Ordinarii naturales, sed quasi extraordinarii, & superinducti, & sic odiosi ex Glofs. in Clem. 2. de offic. ordin. v. nolimus, & ibi Vitalin. n. 7. Abb. in c. si quis contra, de for. compet. n. 4. Cassad. dec. 5. n. 3. & 11. de decret. & reservat. Gonzal. in reg. 5. Cancel. glofs. 21. n. 38. Rot. decis. 206. n. 3. part. 1. div. Simonet. de reservat. qu. 89. n. 3. & ibi Granut. lit. A. Sarnen. in regul. de valore, qu. 2. Cræscen. decis. 20. de præb. ac Put. l. 2. dec. 45. in fin.

Minus obstat asserta consuetudo, quæ licet non possit hac in re dare Nunciis jurisdictionem, est tamen signum, eam habere a Papa. Tum quia est sublata a Tridentino per decretum irritans, quod in unoquoque capite Concilii continetur ex Constitutione Pii IV. confirmatoria ejusd. Concilii. Tum quia ex declarationibus SS. Congregationum jam adductis patet a Sede Apostolica hujusmodi consuetudinem non approbari. Tum quia Nuncii quædam specialia non possunt, nisi ipsis expressè sint concessa, arg. c. Quod translationem, de offic. legat. ibi: *Ad ea tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manum extendere.* Tum quia Episcopi huic abufui semper se opposuerunt, ut de Archiepiscopo Taurini constat ex citatis declarationibus, & de Archiepiscopo Toletano ex epistola tenoris sequentis, Nuncio Hispaniarum data mente Septemb. 1667. *Haviendo entendido, que V. S. Illustrissima ha dado facultad al Senor Arceobispo, Obispo de Cartagena para exercer Pontificales en esta Corte, y celebrar ordenes en ella, y pareciendome resolucion muy diversa de la que V. S. Illustrissima me insigno el otro dia sobre esto mismo punto, debo decir a V. S. Illustrissima, que ni el pretexto de no haber en esta Corte quem celebre ordenes, concurriendo in ella muchos, que son pobres, ha debido poner a V. S. Illustrissima en nuove dictamen por tener a qui solo para este effedo el Obispo de Arcadia suffraganeo de mi dignidad, y si iuzgara necessaria la asistencia de otro Obispo, lo bujuvera llamado, o por mismo las celebra-*

ra, pero no le he reconocido, por non haber llegado a mi, ni a mis ministros ordenante alguno, a quien se le haya negado la licencia para ordenarse, havendose hallado capaz, y suficiente, ni el Obispo de Arcadia, de jara de ordenar a nadie, que tenga estos requisitos, pues fuera ageno de mi obligacion; y de la profession, que hago de Prelado no tener quien pudiesse ordenar a todos, los que legitimamente deserviesen ser admitidos, tocando tan inmediatamente todo esto al derecho del Ordenario, a quien privativamente pertenece dar la facultad para el exercicio de Pontificales, y los de mas actos pertinencientes a ordenes: y sintiendolo assi so Sanctidad hago memoria a V. S. Illustrissima, que hallandome Cardenal, y electo Arcoobispo de Toledo, y Virey de Napoles, suplique a su Beatitud se serviese de nombrar Prelados para mi consecracion, y aunque constava a su Sanctidad la justa causa, que concurririo, entoces para no llegar apedir al Senor Cardenal al Filamarino Arcoobispo de Napoles como Ordenario facultad para exercer Pontifical en su diecesis, no vino su Beatitud en concederla por conservar a los Ordinarios la jurisdiccion, que por derecho les pertenece, aun constandole; que non acia mi supplica por falta de reconocimiento a lo que les tocava, conque me vi obligado a salir de la diecesis de Napoles, y consagrarme en la de Puzol con licencia, que dio su Obispo. Y havien do se da celebrar la honrras del Reyni Senor, que haya gloria, no se halla medio para excusar el pedir licencia al Senor Cardenal Arcoobispo, y assia a vista de estos exemplares, que en mi mesma persona concurriendo tantas circunstancias no pudieron excusarla, e spero, que su Sanctidad tendra siempre muy presentes estos mismos motivos para no permitir en caso tan diferente de todos modos, que en prejudicio del Ordenario se den estas licencias; y contantos inconvenientes, como la experientia muestra cada dia. V. S. Illustrissima haviendo reflexion de todo lo que me ha parecido referirle, y a lo particular de ste punto, me prometo no se apartar a V. S. Illustr. de la mente, que tan manifestamente ha mostrado su Sanctidad sobre casos, en que pueda perjudicarse el derecho del Ordenario, ni me prometo merecer menos a su Beatitud ni en la atencion de V. S. Illustr. que la que se tubo con el Senor Cardenal Filamarino, y con esta confianza me tendra V. S. Illustr. siempre esperando, que la acreditará V. S. Illustr. en esto yen quanto me tocare. Dios guarde &c.

13 Reclamantibus etiam Episcopis Hispaniarum, quod clarissime demonstratur ex provisione facta in Regio Consilio Castellæ sub die 27. Martii 1619. his verbis: *Que el Nuncio de su Sanctidad no de demissorias, ni haga ordenes so pena de espulsion del Reyno, y para que los Obispos de estos Reynos non ordenen in virtud de ellas, no se haviendo despacho en virtud de testimoniales de las Yglesias, de cuyas diecesis fueren.* Quæ provisio emissa fuit propter querelas Episcoporum, ac relata est in librum primum novarum Recopilationum tit. 8. pag. 43. Anadvertendo hanc provisionem deduci ad effectum excludendi duntaxat præsentem consuetudinem, atque observantiam pacificam, etiam cum Episcoporum consensu, quandoquidem Regium Consilium in hac materia se non immisitit.

14 Et in ordinationibus emanatis ab Eminentissimo Cardinali Fachinetto sub anno 1640. quo tempore munus Nuncii Apostolici in Hispaniis exercebat, pro reformatione Tribunalis Nunciaturæ in executionem concordia post varios tumultus jam excitatos propter abusum facultatum suorum Antecessorum inter cætera in titulo. *Despachos en materia de gratia legitur sequens Capitulum sub n. 10. p. 11. No queremos dar facultad para recibir ordenes, sino conforme al sacro Concilio de Trento, y solamente en caso de Sede vacante, o en caso de injusta renitencia; o justo impedimento del Ordenario, y oyendole primero sobre ello, y en tal caso con las dichas calidades lo cometeremos a los Obispos viciniores, y en caso de Sede vacante tendremos siempre atencion a la necesidad de la Yglesia, y calidad de ella, y con los requisitos del S. Concilio de Trento.* Ex quibus declaratur abusus id, quod Nuncii faciebant, conferendo ordines, ac dando facultatem aliis Episcopis illos conferendi absque licentia Episcopi diocesani. Quam reformationem Urbanus VIII. anno subsequenti 1641. sub die 27. Aprilis suo diplomate, cujus particula est hujusmodi, comprobavit.

15 Et in concedendis licentiis suscipiendi ordines extra tempora a jure statuta tenorem suarum facultatum adamussim observet, illarumque fines non excedat, minusque cuique literas dimissoriales ad suscipiendum ordines concedat, sed hujus rei curam propriis Ordinariis relinquat, quibus qualitas personarum, quæ ad ordines volunt promoveri, & necessitas ac utilitas Ecclesiarum cognitæ sunt. Et quo ad licentias de promovendo, non concedat illas absque clausula solita cum literis dimissorialibus Capituli, sed vacante, pro-

ut consuevit, mandantes eidem Nuncio, ut Ordinarios, & Capitula moneat, ut illas non concedant, nisi personis idoneis, & capacibus, ac prout Ecclesiæ necessitas, aut utilitas exegerit, atque in hoc regulas a sacris Canonibus præscriptas observent, &c.

Tandem non obstat, quod Legati, & Nuncii Apostolici omnia illa possint, quæ non sunt excepta, ut tradit Glof. in c. si Abbatem, v. transeundi, de elect. in 6. Nam inde non sequitur, eos exercere posse Pontificalia in aliena diocesi, cum id munus non spectet ad Nuncios, sed sit reservatum Episcopis, ut liquet ex locis Tridentini jam relatis.

Quæ omnia procedunt non solum respectu Clericorum diocesis, sed etiam exterorum, qui in ipsa reperiuntur, quemadmodum in his terminis loquitur declaratio S. Congregariis adducta, dum firmat, quod Nuncio non competit hujusmodi facultas ordinandi ne illos quidem, qui habent dimissorias suorum Episcoporum, ut promoveri possint, a quocunque Antistite. Ratio est manifesta. Quia licet hujusmodi actus collationis ordinum exerceatur in Clericis extraneos, tamen præferret usum Pontificalium, qui in aliena diocesi vigore cujusvis privilegii nemini competit absque licentia Episcopi loci ex decreto S. Concilii Tridentini ea sess. 6. cap. 5. de ref.

Ex quibus censeo, Nunciis Apostolicis vel injungendam esse observantiam decretorum S. Conc. Trid. vel diplomatis Urbani VIII. confirmatorii reformationis Tribunalis Nunciaturæ Hispaniarum, vel concedendam a Sanctissimo expressam facultatem hujusmodi Pontificalia exercendi. Quod an expediat, fierique possit absque eo, quod aliquo modo Episcoporum jurisdiccioni iis præcipiatur, aut turbetur, permittendum videtur eorum judicio, qui in illis partibus præsentibus adfuere, & sincere judicium ferre possunt. Illud autem ex superioribus aperte colligitur, nisi necessitas urgeat, vel magna utilitas speretur, non esse hanc facultatem in præjudicium Episcoporum Nunciis concedendam.

CONSULTATIO II.

An Clericus, sive miles regularis personarius, qui ex dispensatione potest retinere pensionem in statu matrimonii, & sine habitu clericali, per assequutionem officii laici cum potestate sanguinis illam amittat?

Affirmative respondet Sac. Rota Romana. Fundatur in incompatibilitate hujusmodi officii cum clericatu. Illud enim cum mero ac mixto imperio habet mixtam gladii, ac sanguinis potestatem cum jure condemnandi ad mortem, ac mutilationem membrorum, ut de Capitaneatu tradit Thor. tr. de magistr. Regn. Neapol. tit. de Capit. sive Reçtor. Regn. pag. 74. & 75. Clericatus autem expressè ab hujusmodi ministeriis militaribus abhorret, c. Clerici, & c. Quicumque 23. q. 8. & potissimum a causis sanguinis, c. Clerici, ubi Innoc. & Hostien. eod. tit. ne cler. vel monach. Diaz. in prax. crim. can. q. 54. n. 4. Majol. de irreg. lib. 2. c. 5. n. 1. Barbof. de jur. Eccles. univ. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 79. Unde eo ipso, quod Clericus, sive miles regularis se hujusmodi officio sæculari subjecit, juramentumque præstitit de illo administrando, ac de facto administravit, statim, ac ipso jure privatus remansit beneficiis, pensionibus, aliisque privilegiis clericalibus. Abb. in cap. sed nec procuraciones, in fin. sub n. 7. eod. tit. ne Cler. vel Monach. Jo: Andr. in c. finem de Cler. conjug. Clar. lib. 5. de sent. §. fin. q. 73. n. 6. Gigas de pens. q. 55. n. 1. 3. & 4. & in puncto de Judice, Notario, & aliis acceptantibus hujusmodi officia a Regibus, & Principibus laicis Jo: Andr. in c. sicut, in fin. eod. tit. ne cler. vel monach. ibique Butr. n. 8. in fin. & Abb. n. 3. Diaz. ubi supra q. 58. n. 4. Farinac. in fragm. p. 1. nu. 220. Majol. d. lib. 2. c. 6. n. 5. Franc. Marc. dec. 396. n. 3. p. 2. Petr. Quefad. controv. 29. n. 43. & dixit Rota in Cæsaraugustana pensionis 14. Junii 1660. §. siquidem, & per tot. coram bo. me. Verolpio, & in durioribus terminis in Firmana pensionis 25. Junii 1649. §. Ita tamen Clericus coram Em. Celso, confirmata in alia instantia 1. Julii 1665. in princ. coram Albergato, & in Romana pensionis 15. Junii 1668. coram eodem. Etenim per electionem novæ militiæ dicitur quis alteri incompatibili renunciassè. Egregiè Barbat. conf. 11. n. 11. lib. 1. Lotter. de re benef. lib. 3. q. 26. n. 7. & 8. Laym. theol. mor. lib. 4. tr. 2. cap. 17. n. 5. eadem Rot. in d. Firmana pensionis §. nam per electionem coram Em. Celso & in principio coram Albergato, & in d. Romana pensionis coram eodem §. fundamentum in fin.

Hinc videmus, Clericum militiam acceptantem statim ipso jure amittere pensionem ob militiæ sæcularis cum spiritali incompatibilitatem, ut post Azor. instit. mor. lib.

lib. 8. c. 10. q. 4. Paul. Rom. de pens. c. 3. n. 4. inter tract. magn. 10. 15. fol. mibi 311. Caccialup. tit. pariter de pens. q. 15. inter eosdem tract. & eodem 10. fol. 325. Gigas ubi supra q. 55. n. 4. & 5. Gambar. olim Auditor Rotæ in suo tract. de offic. & potest. Legati lib. 6. tit. de pens. n. 743. & seqq. Zacc. de benef. & pens. Eccles. c. 11. n. 9. v. Quando eam amittit, Vivian. de jurepar. lib. 13. c. 11. n. 55. in fin. vers. vel si fiat miles, Ricciul. de jur. person. lib. 7. c. 5. n. 26. cum seqq. Ciarlin. contr. for. 139. n. 70. & firmavit Rota in præallegata Firmamana pensionis, ubi agebatur de pensionario, qui cultodiam cujusdam arcis assumpserat coram d. Emin. Celso 25. Junii 1649. §. & de pensionibus, confirmata 17. Martii 1656. coram eodem, ac in alia instantia coram Albergato sub d. die 1. Julii 1655. in princ. & in Cæsaraugustana pensionis 14. Junii 1660. in casu, quo quis munus scribæ Curie sæcularis objerat, §. hinc ex officii sumptione coram bo. mem. Verospio, & in Abulen. pensionis 14. Januarii 1661. coram d. Em. Celso, confirmata 27. Junii ejusdem anni coram Reverendissimo Ninot.

3 Neque obstat, quod non probetur, clericum, seu militem regularem sæva exercuisse. Quia vis non est in actu exercito, qui merè accidentaliter se habet, sed in actu primo, quo quis accinctus potentia propositum inducit exercendi, quando casus evenerit juxta doctrinam Specul. lib. 1. p. 1. de leg. tit. de dispens. §. juxta, num. 10. vers. Alii etiam tales, quam plures sequuntur in c. Ad audientiam, de homic. Barbof. de jur. Eccles. d. lib. 1. c. 39. §. 2. n. 79. & lib. 3. cap. 14. n. 31. & 32. Ricciull. d. tr. de jur. person. lib. 7. cap. 5. n. 22. & seqq. Franc. Marc. d. decis. 396. n. 3. v. Quia irregularitatem, p. 2. Majol. de irregul. lib. 2. d. c. 6. n. 5. & probavit Rota in d. Firmana pensionis 25. Junii 1649. d. §. non obstat usque ad §. demum, & in d. Cæsaraugustana pensionis coram Verospio, §. Hinc ex offic. in fin.

4 Hinc visa sunt non applicari, quæ ad incurrendam irregularitatem ex adverso deducebantur. Namque aliud est, quempiam effici irregularem ob aliquod crimen, & inde deducere privationem beneficiorum. Aliud verò propter assumptionem officii incompatibilis. Primo casu procedunt auctoritates, ut requiratur trina monitio, & lex expressa, quæ irroget pœnam privationis, Ricc. dec. 45. lib. 2. per tot. Sperell. dec. 77. a nu. 11. Rota coram Millino dec. 227. n. 1. & seqq. & in rec. 83. n. 1. & seqq. p. 7. ea ratione, quod aliqua ignorantia delinquentem excusare potest. Secundo casu non est aptus alia monitione, nec lege, dum adest voluntaria dimissio status Clericalis. Quisquis enim scire debet, non posse quempiam dimittere statum Clericalem, & adhuc Clericum permanere. Ideoque isto casu pensionem statim, & ipso jure extingui, tradunt Gig. de pens. d. q. 55. n. 2. Garz. de benef. p. 1. c. 5. n. 11. Barbof. de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 57. n. 216. & de jur. Eccles. p. 3. c. 14. n. 31. Galerat. de renun. cent. 1. renun. 31. n. 18. Ricciul. qui distinguendo in specie satisfacit objecto, dict. tr. lib. 7. c. 5. n. 15. & seqq. Ciarlin. contr. for. 36. n. 43. & d. contr. 136. n. 5. & 6. Tondut. de pens. c. 77. n. 18. Quæsad. controuv. for. 29. n. 43. Rota in recent. decis. 118. n. 16. in fin. par. 1. & pro indubitato supponitur in omnibus, decisionibus superius adductis.

5 Minus urget dispensatio gaudendi, ac fruendi hujusmodi pensione, non obstante quod Clericus, sive miles regularis non incederet in habitu, essetque conjugatus etiam cum vidua. Quia responsum fuit, dispensationem non trahi de casu ad casum, neque extendi ad diversa, etiam ex majoritate rationis, c. Pastoralis, ibique Gloss. de privil. Abb. in c. Ad aures n. 7. & seqq. de rescript. Felin. in c. Postulasti n. 3. eod. tit. Rebuf. de dispens. super defect. natal. n. 47. & seqq. Pont. de matr. lib. 8. c. 21. n. 2. & 3. Barbof. vot. dec. 58. n. 9. lib. 2. Rot. in rec. dec. 497. n. 2. p. 1. & dec. 99. num. 44. & 5. p. 6. Et in his materiis tot requiri dispensationes, quot reperiuntur obstacula tradiderunt Gemin. conf. 33. n. 8. Grat. discept. 397. n. 39. & discept. 827. n. 17. Rot. penes Cassad. dec. 9. n. 4. de præb. & indiv. dec. 233. nu. 22. p. 1. & coram Seraph. dec. 433. n. 8. & in rec. dec. 76. n. 2. & dec. 87. n. 3. p. 2. & in his terminis in d. Firmana pensionis anno 1649. §. Demum non obstat & 1696. §. fin. coram Em. Celso & in præallegata Cæsaraugustana, §. neque Breve coram Verospio. Præsertim verò si causa dispensationis tempore gratiæ non existeret. Quia mens Pontificis super ea cadere non potest, ut subdit eadem Cæsaraugustana, d. §. Neque Breve, vers. Præsertim quia defectus Clericatus, & aliàs in hujusmodi spiritualibus pensionibus, uti Clerico reservatis semper inest tacita conditio, si, & quatenus Clericus permanerit, Ciarl. d. contr. 36. n. 37. & d. contr. 136. n. 8. & seqq.

6 Denique non relevat, quod officium jam terminave-

rit, & consequenter, cessante impedimento, cessat etiam ejus effectus. Quia objectioni respondet eadem Rota in d. Cæsaraugustana sub §. fin. ut nempe officii dimissio possit quidem profectus Clerico ad re assumptionem habitus Clericalis, non autem ad recuperandam pensionem, jam semel extinctam, & quæ, etiam accedente titularis assensu, absque beneplacito Apostolico reviviscere non potest ex Barb. de jur. Eccl. lib. 1. d. c. 39. §. 2. n. 79. & melius lib. 3. c. 14. n. 31. & 32. ac Merlin. dec. 382. n. 3. Rot. in Ferrarien. pensionis 15. Octobris 1660. §. non obstat coram Bevilaqua, & fuit etiam dictum in eadem Firmana sub anno 1665. §. 1. coram Albergato.

Et sanè non posse Clericos exercere hujusmodi officia, certum existimo. Quia ex eo, quod Clerici sunt, id eis prohibetur ex d. c. Clerici, de vit. & honest. Cler. ibi: Clerici officia, vel commercia sæcularia non exercent, & c. 1. Ne Clerici, vel Monach. ubi redditur ratio finalis, quia juxta Apostolum, Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus. Idem habetur in c. Sacerdotibus eodem tit. Unde cum finis legis sit, ne ob implicationem in negotiis sæcularibus distrahatur a militia Dei, extenditur dispositio ad illa omnia, quæ personam distrahunt a servitio Dei, & Ecclesiæ. Clerici autem pensionarii, quamvis incedant sine habitu Clericali, sunt tamen revera Clerici, cum sint saltem prima tonsura initiati, & proinde addicti militiæ Ecclesiasticæ; & per accidens est, quod non utantur habitu clericali, cum quem sint sub Ecclesiastica jurisdictione, non possunt se addicere alteri, præsertim si cum juramento se debeant obligare. Et idcirco sine dispensatione non possunt talia officia assumere. Unde generaliter non posse illa exercere, tradunt præter citatos Molin. de just. & jur. tr. 3. disp. 108. & Squillant. de oblig. Cler. p. 2. n. 106. & notant Doctores in c. Sed nec Clerici vel Monach. ubi prohibetur, ne Clericus fiat justitarius alicujus Principis. Quia exerceret munus contrarium lenitati, quæ est debita ministris Ecclesiæ. Et ex d. c. de Sacerdotibus, eodem tit. generaret scandalum in Ecclesia, atque adeo peccaret mortaliter, quia læderet in re gravi disciplinam Ecclesiasticam. Ut proinde ibi etiam statuatur, quod si Clerici in administratione officii in fraude reperiantur, non subveniantur eis ab Ecclesia. Et in d. c. Sed nec, decernitur, quod fiant ab Ecclesiastico ministerio alieni. Quod importat pœnam excommunicationis secundum Panormitanum, vel depositionis secundum alios. An etiam pœnam amissionis pensionis ipso facto? Nego.

Siquidem rationes, & auctoritates a Rota deductæ, & procedunt fortè in Clerico pensionario, qui transit ad statum incompatibilem, ac omnino contrarium clericatui, non autem in milite regulari, qui uti laicus, vel saltem ut persona ad summum religiosa officium sæculare, etiam cum potestate sanguinis, assumptis. Quod autem pensio reservata fuerit uti militi vel ex eo constare poterit, si legantur hæc verba: Tibi, qui ut accepimus, habitum per milites militiæ N. gestari solitum suscepisti, ac professionem per eosdem emitti consuetam expressè emisisti, &c. Quæ verba cum sint apposita in præfatione dispositionis, in qua ponitur causa finalis, l. fin. ff. de hered. instit. & sequuntur Doctores communiter, præcipue Bart. in leg. Cum hi, in prin. ff. de transact. restringunt, ac regulant dispositionem sequentem juxta narrata in ipsa præfatione, leg. Cum pater, §. Dulcissimis, ff. de leg. 2. Item si legantur hæc verba. Et per te etiam si habitum susceperis, & professionem emisseris ante dictos, ac matrimonium etiam pluries, etiam cum vidua, seu viduis, successive tamen, & legitime contrahas, & in habitu, & tonsura clericali juxta formam Constitutionis fel. rec. Sixti V. Prædecessoris nostri, non incedas, percipiendam, & exigendam, &c. Ex quibus apertissime patet, pensionem reservatam fuisse non uti Clerico, sed uti militi, cum non vacet per contractum matrimonii, neque per bigamiam. Quia reducitur ad statum, in quo fuit reservata, atque apparet, mentem Pontificis fuisse, pensionem durare toto vitæ pensionarii tempore, etiam si ut laicus in posterum se haberet, Gig. de pens. q. 54. n. 3. 4. & 6. Caccialup. item de pens. q. 30. Salzed. Gregor. Lop. Covar. & alii allegati a Sanch. lib. 7. de matr. disp. 44. n. 7. Quare cum pensio non fuerit assignata in titulum, uti Clerico, certum est, quod per actum contrarium clericatui, non remanet extincta, Laur. in Clem. 1. §. eadem, de suppl. negl. Præl. quem ibi sequuntur Card. in 6. q. n. 5. Imol. n. 3. & iterum Card. in Clem. 1. q. 18. n. 19. de reb. Eccl. non alien. Paul. de Rom. in tr. de pens. c. 3. n. 4. Caccialup. ubi supra q. 15. Gig. ibid. q. 65. Nam clericatus non fuit qualitas, sine qua reservatio facta non fuisset, sed tantum professio militaris, quæ non est incompatibilis cum administratione officii laici, sicuti ex clericatu.

Quate-

9 Quatenus verò dicatur, pensionem fuisse reservatam uti Clerico, illam tamen non esse extinctam ipso facto, sed prærequiri legitimam monitionem, ut, Clerico pensionario non parente, & officium sæculare non deserente, extinguatur, certum omnino existimo. Et licet ex plerisque Doctoribus allegatis a Rota significari videatur & supponi, quod ipso facto pensio extinguatur, quos etiam affert ac sequitur Gonzal. *glos.* 15. n. 54. qui Doctores eodem modo loquuntur de Clerico uxorem ducente ac de illo, qui miles fit, aut officium sæculare assumit, ut constat ex *Gloss. in c. qualiter, v. quadriennium, & in c. ult. v. Redierint, de Cler. non resid.* Quare in utroque loco dicitur vacare ipso facto beneficia. Et quidem de casu matrimonii contracti omnes supponuntur ipso facto vacare, & ubi primum constat de matrimonio contracto, posse beneficia, ut vacantia, aliis conferri.

10 Attamen alii, iique saniores volunt, Clericum effectum militem, vel officium sæculare exercentem, monendum esse antequam pensione Ecclesiastica privetur, ut militiam, vel officium deserat, & ad statum Clericalem redeat, ita Azor. 2. p. lib. 8. c. 10. q. 4. *Gigas de pens.* q. 55. & *Callropal. tom. 2. tr. 13. de benef. disp.* 1. pun. 11. §. 10. n. 9. & aliquo modo favet Lotter. *lib. 3. q. 26. n. 90. & seqq.* suffragaturque *Theaur. in prax. Eccles.* p. 2. v. *Habitus c. 1. §. limita 4.* & colligitur ex *c. Quicumque 23. qu. 8. ibi: Quicumque ex Clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis sue vocabulum religiosi moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacratorum Canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprii gradus amissione multentur. Quia non possunt simul Deo & sæculo servire.* Requiritur ergo monitio, ut reperiatur contemptus. Immo & sententia, cum sine illa multari non possint. Unde in *decis. Farinacii 168. n. 16.* quod quidam Thomas, qui nunquam incesit in habitu, & tontura clericali, sed semper usus fuerat armis militaribus & inserviverat pro duce, & militum ductore, sicuti etiam illo tempore exercebat, quia fuit privatus pensione ultra ducatorum 60. vigore Bullæ Sixti V. fuit tamen habita pro vera communis opinio, quod requiratur sententia declaratoria maximè in facto non notorio, & ubi sunt hinc inde probationes, *Hact. Capyc. dec. 73. n. 26.*

11 Atque hinc Cardinalis de Lugo *lib. 5. respons. moral. dub. 22. n. 8.* magnam differentiam agnoscit inter matrimonium & militiam, sive officium sæculare. Nam ut ipse ait, matrimonium affert statum firmum & perpetuum, qualem non afferunt militia, aliaque officia sæcularia, quæ aliquando assumi possunt ad aliquod breve tempus, vel durante aliqua brevi expeditione, vel necessitate cum animo redeundi statim ad vitam domesticam, & inermem, ut si Princeps in aliqua re urgente committeret custodiam arcis alicui Clerico, quia non haberet aliam, cui confideret, tunc Clericus excusaretur si per modum provisionis munus acceptaret. Urget enim necessitas, quæ facit licitum, quod aliàs de jure non est licitum, *cap. Quod non est licitum, de reg. jur. & c. Quando, de consuet. & notant Bald. in leg. Divus Pius init. not. 12. ff. de petit. hered. Felin. in cap. Querebam num. 19. de iur. jur. Tiraquel. de pœn. temp. cau. 33. n. 3. Tusch. lit. N. concl. 10. n. 12.* Unde quamvis contracto matrimonio, eo ipso, & ante omnem monitionem & sententiam vacent beneficia, & extinguantur pensiones; id tamen non videtur universim verum, quando aliquis militiam profiteretur, vel officium sæculare exercebat. Videtur enim vacatio beneficiorum & extinctio pensionum fundari in præsumptione, qua miles, vel officialis præsumitur deserere omnino statum clericalem, & assumere statum omnino incompatibilem, ut colligitur ex *Glossa in d. cap. Qualiter, v. quadriennium, de Cler. non resid.* ubi dicitur: *Quandiu non renunciat Clericus semper est, & licet vagetur, non habet Ecclesia pro derelicto, nisi contrahat contrariam negociationem, ut si fiat miles, vel si contrahat matrimonium.* Et rursus *Glossa in d. cap. fin. v. Redierint, eod. tit.* ubi habetur: *Super hoc tamen distingue: quia aut habet Ecclesiam pro derelicto, aut non. Si habet eam pro derelicto, puta quia contraxit matrimonium, vel factus est miles, vel jocularior: cum de hoc constiterit, Episcopus statim potest Ecclesiam illius alii conferre &c. vel si recepit aliam Ecclesiam habentem curam animarum, cum prius talem haberet &c. si vero non habet eam pro derelicto, monendus est.* Totum ergo reducitur ad præsumptionem relinquendi statum clericalem. Ideoque idem Cardinalis de Lugo advertit, quod Iudex, ut ritè ac rectè procedat, deberet prius monere ac citare pensionarium antequam pensionem extinctam declararet. Potest enim multa pensionarius allegare ad excusandum suam actionem, ut inodi-

ne ad vacationem beneficii ob relictum habitum clericalem, & assumptas vestes laicas, monuit Lotter. *d. lib. 3. q. 26. a num. 90.* Unde in casu hujus dubii Eminentissimi Patres S. Congregationis Concilii censuerunt, monendum esse Episcopum, ut præmitteret monitionem antequam ad declarandum extinctam pensionem ob assumptam militiam armatam juridicè procederet, quemadmodum refert idem Cardinalis de Lugo, qui dictæ S. Congregationi interfuit, suumque votum dedit. Id, quod est conforme perpetuæ menti ejusdem Sac. Congregationis, quæ sæpius declaravit, Clericum semper remanere Clericum, donec non fuerit a jure, vel ab homine per declarationem, servatis servandis, factam, privatus clericatu, ut declaravit præsertim in una Leodiensi 12. Novembris 1630. a Sanctissimo approbata. Hic autem non adest declaratio a jure, cum solam *in cap. sed nec, ne Cler. vel Monach.* contra Clericos, qui assumunt munus judicandi in causa sanguinis nulla alia pœna imponitur, nisi excommunicationis, vel suspensionis. Requiritur ergo declaratio Judicis, ut proinde ante declaratoriam Clericus hujusmodi non sit privatus ipso facto suis beneficiis, aut pensionibus ex sola præsumptione renunciationis Clericatus, quod durissimum planè videtur & ab omni jure alienum. Est enim pœna privans jure quæsito. Quandoquidem in hoc casu locum non habet irregularitas ex delicto, cum in hoc Clericus officialis nullum committat peccatum, licet peccaverit acceptando tale munus, nec etiam ex defectu lenitatis, quia, ut supponitur, neminem sententiavit ad mortem cum effectu subsequuto, prout requiritur.

Et prosequendo hanc materiam *in cap. Clericis, ne Cler. vel Mon.* hæc habentur: *Jubemus sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium habeat Vicecomitis, aut Præpositi secularis. Si quis autem contra hæc venire præsumpserit & communitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.* Hæc autem excommunicatio est lætæ sententiæ ob particulam subjaceat, *Gloss. ibi: v. excommunicationis, Cajet. in sum. v. excommunicatio 16. Navar. cap. 17. man. n. 117. Suar. de censur. disp. 23. sect. 3. nu. 22. Tolet. lib. 1. c. 37. §. 5. Sayr. lib. 3. cap. 32. n. 6. Molin. tr. 3. disp. 8.* Estque communis sententia. Ad eam tamen incurrendam requiritur antecedens monitio canonica, id est trina, vel unica pro tribus cum intimatione prædictæ censuræ incurrendæ, ut *Suar. loc. cit. n. 23. Gloss. in cap. sacro, v. competentis, de sent. excom. Laym. lib. 1. tr. de censur. cap. 6. n. 4.* Et quamvis aliqui extendant hanc Constitutionem pœnalem ad omnes Clericos, ut *Hosten. ibi, & de communi testatur Abb. n. 8.* Alii verò extendant solum ad Clericos in sacris, ut *Angel. Sylvest. & Tabiena apud Sayrum n. 6. & sequitur Navar. ubi supra, Abbas & Toletus locis citatis: verior tamen, & hodie magis communis tenet, hanc pœnam solum in Sacerdotibus locum habere, Barbosa in d. cap. Clericis n. 6. cum Suarez & Filiucio, ac de communi testatur Sayr. n. 6. in fine.*

Incurrunt autem Sacerdotes eam pœnam solum si sint officiales Principum sæcularium cum jurisdictione ordinaria, *Cajet. loco allegato, Sylvest. ibid. num. 28. Tolet. §. Adverte, Abb. in d. cap. Clericis n. 10.* Unde non prohibentur esse Consilarii Principum, Abbas, Sylvest. Sayrus, & Toletus adducti. Neque prohibentur in causa civili sibi semel, autem iterum delegata a sæculari potestate judicare *Cardin. in d. cap. Clericis, §. Jubemus, Abb. n. 11.*

Neque hæc excommunicatio est reservata, *Cajetanus, Sayrus, & Suarez suis locis allegatis.* Quia illa monitio prævia non reddit per hoc excommunicationem lætæ sententiæ a jure sub conditione monitionis momentè reservatam, *Gloss. in Clem. ult. in fine, de stat. monach.* Item nec textus irritat acta, ac proinde valent processus ac sententiæ Sacerdotis illicitè exercentis laicam potestatem ordinariam mandatam, *Abb. in c. decernimus, n. 7. de Judic. ibique Dec. n. 78. Covar. in Clem. si furiosus p. 2. §. 5. n. 8. in fin.* Nisi tamen fuerit denunciatus excommunicatus ob eam causam, aut nisi pars exceperit contra eum de excommunicatione hujus canonis incurta, *Navar. d. cap. 27. n. 21. Guttier. can. q. lib. 1. cap. 1. n. 82. Less. lib. 2. de just. cap. 29. n. 57. textus in c. except. de except. & cap. 1. eod. tit. in 6.* Quamvis Sanchez *lib. 3. consil. cap. 1. dub. 18.* dicat, sententiam excommunicati denunciati, seu vitandi validam esse pro foro conscientiæ, si aliàs sit justa.

Id certum, quod Clericus fit irregularis, si proferat sententiam sanguinis, sequuto effectu mutilationis, aut mortis, textus *in c. Ex literis, vers. Nos autem, & ibi Glossa ult. de excess. Prælat. Abb. in d. cap. Clericis, n. 3. ibique Canonistæ communiter, ac docent Theologi cum*

cum D. Thoma 2. 2. qu. 40. art. 2. & tradit Sayr. lib. 6. de censur. cap. 15. n. 1. ubi multos adducit, & Suar. de censur. disp. 47. sect. 1. Quæ irregularitas in Clericis non solum dicitur ex defectu lenitatis, sicut in laicis, sed etiam ex delicto, cum in eam incidant ex facto contra Canonum prohibitionem gravem, ut d. cap. Ex literis, Valent. tom. 3. disp. 3. qu. 16. pun. 4. Tanner. tom. 4. disp. 6. qu. 10. n. 211. Avil. p. 7. disp. 5. sect. 5. dub. 5. §. Sed contra, qui notat, irregularitatem non dici ex delicto, quasi ex homicidio injusto, sed ex delicto ob Ecclesiæ præcepti transgressionem.

16 Non autem Clericus, vel laicus fit irregularis ex ipsa assumptione officii Judicis criminalis, etiam non sequuta morte, vel mutilatione, ut ex communi sententia tenet Abb. in d. cap. Clericis num. 3. Diaz. in prax. capit. 102. Farinac. in fragmen. v. Clericus numer. 391. Suar. d. disp. 47. sect. 1. num. 3. & Sayr. lib. 6. cap. 16. numer. 5. contra multos, qui id affirmant, nempe Hug. antiq. Canonist. in cap. Si quis post 51. d. Specul. tit. de dispens. §. juxta, vers. Sed quid de Judice, D. Antonin. p. 3. tit. 28. cap. 2. Tolet. lib. 1. cap. 38. numer. 9. Salzed. ad Diaz. loco cit. lit. C. Foller. in prax. part. 2. cap. 24. Majol. lib. 2. cap. 2. num. 3. per d. cap. Clericis, ne Cler. vel Monach. Quorum sententia potest procedere in eo sensu, ut talis censeatur irregularis ex presumptione, donec ipse docuerit, mortem, aut mutilationem non esse sequutam ex sua causa, vel ratione periculi effectus hujusmodi futuri. Quia dum pender judicium coram ipso inchoatum, non potest promoveri, Henriq. lib. 14. cap. 12. num. 8. vel quod durante tali officio, & non dimisso, fit irregularis, sicut alii publica officia exercentes obligati Reipublicæ ratione pacti, vel juramenti, vel ratiociniorum. Sed hæc non est propriè irregularitas, cum tolli possit de facto abique dispensatione, videlicet deposito officio, & rationibus redditis, Suar. loc. cit. num. 3. Sayr. d. lib. 6. cap. 14.

17 Super irregularitate autem prædicta ex defectu lenitatis solus Papa regulariter loquendo dispensare potest, Navar. d. cap. 27. num. 217. Tolet. lib. 1. cap. 88. Suar. d. disp. 77. sect. 6. num. 12. Potest tamen Episcopus dispensare secundum magis communem ad minores recipiendos, vel ad ministrandum in iisdem jam ante susceptis, Anania, Butrius, Hostiens. & Abbas in cap. 2. de Cler. pugn. in duel. Majol. lib. 5. cap. 51. num. 4. quod est contra Garziam de benef. part. 7. cap. 11. num. 34. & alios. Potestque Episcopus dispensare cum promotio ad obtinendum beneficium simplex d. cap. 2. de Cler. pugn. in duel. Garzias ibidem.

CONSULTATIO III.

An decretum S. Concilii Tridentini cap. 17. sess. 25. de Regular. & Monial. disponens, puellas professionem emittere non posse antequam earum voluntatem exploraverit Episcopus, vel, eo absente, aut impedito, ejus Vicarius, comprehendat etiam viros, si in ingressu Religionis antequam habitum suscipiant, pretendatur a parentibus, consanguineis, vel curatoribus non liberos, sed coactos fuisse?

1 R Atio dubitandi est, quia & si id decretum de solis mulieribus loquatur, ejus ratio finalis, quæ est libertati ingressus consulere, æquè procedit in viris. Decretum autem ex ratione finali, quæ ejus anima est, extendi, aut restringi debet, ut multis citatis, probat Tiraquel. tract. cessante causa in princip. a num. 138. Deinde quia videtur solum puellarum mentio facta, & aucta frequentioris usus, eo quod illæ frequentius cogantur. At ubi lex gratia frequentioris usus decernit, non excludit casum minus frequentem, ut probat Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 20. num. 3. Tandem quia his rationibus ducti Authores, etiam magni nominis, quos idem Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 12. num. 24. refert, pœnas statutas viro rapienti sœminam, extendunt ad sœminam viri raptricem; & pœnam uxoricidio statutam, extendunt alii, quos idem retulit eodem lib. 7. disp. 16. n. 5. ad viricidium; & decretum Tridentini sess. 25. cap. 19. de Regular. comprehendere eos, qui cogunt ad Religionis ingressum, vel ab eo impediunt viros, tenet Palacius in 4. quæst. 38. disp. 1.

2 Nihilominus dicendum est, Sac. Concilium Tridentinum circa explorationem virorum nihil innovasse. Eo enim loco de solis mulieribus est sermo, & redditur ibi ratio, ut earum libertati consulatur. Quare viros non comprehendit, neque ad alios extenditur. Nam idem Tridentinum sess. 24. de matrim. cap. 9. volens comprehendere eos, qui cogunt sive viros, sive mulieres ad matrimonium, id expressit. Cum ergo in præsentis decreto ex-

primat solas puellas, non extenditur ad viros. Nec militat eadem ratio. Nam cum frequentissimum sit, puellas sic cogi, raro autem id accidat respectu virorum, & legis sit frequenter contingentibus prospicere, l. Nam ad ea, ff. de legib. consulto Tridentinum solum explorationem puellarum decrevit. Qua ratione cum multis aliis Sanchez d. lib. 7. de matr. disp. 12. numer. 25. & disp. 16. num. 6. defendit, pœnas statutas raptui sœminæ non extendi ad raptum viri, nec statutas uxoricidio, extendi ad viricidium, lib. 4. cap. 4. numer. 3. in decalog. sustinet cum Suarez tom. 3. in 3. par. disput. 23. sect. 5. numer. 8. & Bannes 2. 2. quæst. 62. art. 3. dub. 3. ad fin. decreto ejusdem Tridentini d. sess. 25. cap. 18. de Regular. non comprehendit illos, qui cogunt viros ad Religionis ingressum, vel ab eo impediunt. Accedit, quod ex Constitutione Sixti V. circa receptionem Novitiorum inter alia præcipitur Regularium Superioribus, quod constare faciant, intrare volentem, suscipere habitum, spontè sua, non inductum, neque coactum. Quare libertati virorum etiam consultum videtur.

Atque ita S. Congregatio Concilii die prima Octobris 1667. in una Calaritana explorationis censuit, decretum S. Concilii Tridentini in d. cap. 17. sess. 25. de Regular. & Monial. non comprehendere viros.

CONSULTATIO IV.

An Episcopus possit eodem contextu, atque unico decreto multare Canonicum, qui per fere tres annos absuit a sua Ecclesia, privatione medietatis fructuum primi anni, integris fructibus secundi anni, & Canonicatu tertii anni?

A Firmativè videtur respondendum. Quia cum dictus Canonicus citatus fuerit ad valvas Ecclesiæ, in qua acceptavit beneficium, requirens personalem residentiam, fuit profectò satisfactum juris dispositioni, præscribenti hunc verum modum citandi clericos non residentes. Ita enim statuitur in cap. ex tue, ibi: In Ecclesiis eorum, ubi Abb. num. 2. de Cler. non resid. cap. fin. & ibi Gloss. vers. Ecclesia, de dolo & contum. Gloss. in cap. causam, eod. tit. v. Ad domum, ibi: Denunciationibus ad domum, vel ad Ecclesiam partis absentis. Quod planè certum est, quando præcesserint diligentia reperiendi absentem per plures dies, factæ a nuncio per totam civitatem & suburbia, & non fuit repertus, ut habetur in cap. fin. & apud Put. decis. 287. lib. 3.

Quare justitia decreti erit perspicua, & quoad primum & secundum annum absentia res caret difficultate. Quoad tertium verò annum intrat dispositio Concilii Tridentini, quod non dicit, illum privandum esse, qui abest per totum annum, sed dicit, non licere abesse ultra tres menses quolibet anno, & sic ad incurrandam pœnam satis est, ut quis absit ultra tres menses quolibet anno, Navar. conf. 3. de Cler. non resid. & Garz. de benef. part. 3. cap. 2. num. 142.

Quod autem iste sit germanus sensus Concilii patet ex eo, quod dicit, privetur primo anno medietate, & secundo anno omnibus fructibus, quos etiam illo anno, in quos absuit ultra tres menses ratione residentia fecit suos. Signum evidens, quod etiam si per aliquod tempus illo anno resederit, si tamen ultra tres menses abfuerit, est privandus. Id ipsum observat P. Thesaur. de pœn. Eccles. par. 2. vers. Residentia, cap. 3. numer. 4. Ugolin. de offic. Episcop. par. 1. cap. 19. num. 3. Antonel. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 12. numer. 1. & declaravit S. Congregatio his verbis: Si Canonicus ultra tres menses uno anno a servitio Ecclesiæ abfuerit, dimidia parte fructuum pro illo anno privandus est. Quod adeò verum est, ut ad effugiendum dictam pœnam sit necessaria quolibet anno residentia novem mensium, ut declaravit eadem Sac. Congregatio ad d. cap. 12. sess. 24. v. fructuum, ac tradit Squillan. de oblig. Cler. p. 1. numer. 126.

Et hæc opinio corroborari potest ex eo, quod notat Abb. in cap. Reprehensibilis, de appellat. in 2. notab. Ubi quando a jure communi, vel statuto imponitur pœna ipso jure, tunc in ejus executione non requiritur citatio. Quod sequitur Socin. in rubr. de citationib. post alios per eum relatos, traditque Neviz. conf. 6. numer. 3. & seqq.

Et quidem non est dubitandum, quin possit Episcopus pro absentia primi anni procedere ad pœnam statutam pro primo anno. Quod autem expectaverit absentiam secundi anni non inde sequitur, ut prima, & secunda pœna sit remissa. Nam Episcopus hujusmodi remis-

remissionem nec expressè, neque tacitè facere potest, Garz. de benef. p. 3. cap. 2. nu. 149. Immo ex reiteratione, seu continuatione delicti Canonicum gravius puniendum esse, tradit Farin. qu. 23. numer. 12. ubi quod esset absurdum cogitare, quod stante continuatione, seu reiteratione delicti, mitius cum delinquente procedendum sit, per l. Illud, §. si idem, & ibi Bart. ad l. Aquil. eòque magis, quia de jure, licèt decretum sit emissum unico actu, tamen retrahitur ad tempus culpæ, seu delicti, propter quod est facta condemnatio, l. 1. ff. de pœn. Boss. in praxi tit. de pœn. n. 37. Jodoc. in pr. crim. cap. 77. num. 32.

6 Neque obstant verba Concilii, ibi: *Si eadem usus fuerit negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit.* Ex quibus inferitur, quod primo anno est monendus. Nam hujusmodi privationes non sunt inductæ a Concilio pro monitionibus, neque ex forma Concilii requiritur monitio. Quia ad prædictam pœnam fructuum non est necessaria monitio, ut redeat, sicuti clarè colligitur ex dictis verbis Concilii, & censuit ejus Sac. Congregatio, nempe, *Sacra &c. censuit, Canonicos non esse citandos, aut monendos ad residentiam, neque opus esse monitione, ut deserviant juxta formam hujus decreti, & refert Garz. d. p. 3. cap. 2. num. 147. Abb. in cap. qualiter, de Cler. non resid. nu. 3.* Privatio enim fructuum est inducta pro pœna delicti absentia, & proinde condemnatio fieri potest, etiam postquam Canonicus redierit ad residentiam, Abb. in d. cap. qualiter, de Cler. non resid. Innoc. in d. cap. ex tua n. 4. eod. Unde non solum non est necessaria monitio, sed etiam potest Episcopus ad dictas pœnas iterum procedere. Præsertim, quia Concilium hac distinctione non utitur, & licèt utatur verbo *privetur*: quia tamen habet rationem privationis ipso jure, Theaur. de pœn. v. Residentia c. 3. n. 4. in fin. Judex videtur potius declarare, quàm privare, & propterea hoc judicium est considerandum tanquam declarationis, quæ non requirit tot terminorum observationes, sed sufficit unica citatio ad dicendam causam, quare, ut absens alleget impedimenta absentia.

7 Verùm respondeo negativè. Primò, quia, quando lex præfigit tempus, qui non servat tempus, nec etiam observat legem. Ita Baldus, Salycetus, Jalon, & Surdus dec. 80. num. 8. Siquidem lex non servatur, quando non servatur quod in ipsa præcipitur. Præcipitur autem actus non quomodocumque, sed affixus tali tempori. Unde non servat jejunium, qui alio die a præscripto jejunit. Nam quando lex præfigit tempus actui, inducit ipsum pro forma. Et regula est, quod quando aliqua dispositio requirit certum tempus, extra illud locum non habet. Ita Doctores apud Surdum conf. 125. num. 4. & conf. 88. num. 8.

8 Deinde, quia non potest quisquam dici crescere in contumacia juxta mentem Tridentini, nisi prius citeatur, Mantic. dec. 206. n. 6. Nam contumacia consistit in eo, quod quis voluntariè nolit facere, quod scit, sedebere facere, ut desumitur ex c. 2. de dol. & contum. & notat Glof. ibidem, v. Contumaciter. Nequit enim dici, quod quisquam sit contumax, nisi doceatur, quod voluntariè nolit facere, quod scit, ac debet facere.

9 Postremò, quia S. Concilium, mandans eo casu privationem fructuum ac beneficiorum, id agit propter contumaciam partis non opposentis, vel non deducentis causas suæ absentia. At in hac specie Canonicus non potest dici contumax, cum Episcopus illum non citaverit pro primo, & secundo anno ad residendum, & per consequens non accusaverit contumaciam, quod facere debebat, ut illum constitueret in contumacia, leg. *Properandum, §. Et si quidem, C. de Judic.* quam ad hoc notat Bart. in leg. *Consentaneum in fin. C. quomodo & quando Judex, & in l. si finita, §. Julianus n. 10. ff. de damn. infect.* & in l. 2. in 1. lect. ff. si quis in jus voc. non ier. Et in auth. *ci, qui in fin. C. de temp. appell. & in l. Arbitr. calend. ff. de recept. arbitr. Anchar. conf. 97. n. 8. Roman. conf. 454. n. 4. Paul. de Castro in d. §. Et si quidem n. 3. & ibi Alex. in 6. notab. & in conf. 100. vol. 5. ubi etiam Jaf. n. 7. Facitque regula l. si ambo, in princip. ff. de compens. ubi negligentia mutua compensatione tollitur, quam notat Rot. decis. 886. in antiq.*

10 Nec obstant in contrarium adducta. Non quidem illa pro citatione. Quia, ut quis possit privari beneficio propter non residentiam, requiritur trina monitio, & post ultimam, adhuc per sex menses debet expectari, d. c. *Ex tua, & ibi Joan. Andr. Joan. de Anan. & cæteri, de Cler. non resid.* Hæc autem forma in hoc casu non est observata, & ideo sententia Episcopi non potest sustineri, Mantic. decis. 67. n. 4. Et licèt trina monitio cum spatio sex mensium post ultimam requiratur, quando quis personaliter non potest citari, & unica sufficiat, si

personaliter fuerit exequuta, d. cap. *Ex tua, & ibi Abb. num. 10. & 13. Glof. in cap. Quoniam frequenter, §. Porro, vers. Canonibus, ut lit. non contest.* Joan. de Selva de benef. par. 4. qu. 4. & seqq. Cum tamen Canonicus iste non sit tanquam absens per trinam monitionem, aut per unicum personaliter monitus, neque adhuc per sex menses a suo Ordinario expectatus, utique non potest beneficio privari. Item, quamvis juxta eandem Romæ decisionem apud Manticam num. 6. non refragetur, quod priusquam procedatur ad privationem, procedendum sit ad subtractionem fructuum & excommunicationem, d. c. *Ex tua, §. 1.* cum sit in electione Episcopi, ut declarat ibidem Joan. de Ann. & Imola, & hoc modo eadem Rota dixerit, intelligendum etiam esse Concilium Tridentinum d. sess. 24. cap. 12. §. *Præterea*, quemadmodum per ejusdem Sacre Congregationis Interpretes fuit declaratum, ut non afficiat Episcopos, qui possunt procedere ad privationem ob non residentiam, tametsi illa temporum intervalla non fuerint observata, id tamen intelligendum est, dummodo trina monitio in absentem, vel unica in personam præcesserit, juxta jam dicta.

Atque ex his eliditur corroboratio. Quia intelligitur ubi lex secum affert exequutionem, secus autem in casu, in quod decretum non habet effectum, nisi sequuta ordinatione Judicis, cum talis privatio non intelligatur ipso jure, sed per sententiam juxta Glossam communiter approbatam in l. *Jubemus 2 §. Oeconomus, v. Privetur, C. de Sacros. Eccles. & in l. In criminali, v. Habeatur, Cod. de jurisdict. omn. Jud. Bartol. in l. Ejus, qui in 2. notab. ff. de jur. fisc. & in l. fin. §. Quod si actor, Cod. de jur. jur. propter calumn. dand. quem refert, ut sequitur Felinus in c. *si Clerici, §. de adulteriis n. 4. & inc. Cum non ab homine n. 9. de Judic.* Abb. in c. *Clerici in 1. notab. de Cler. vel Monach.* ubi distinguit, aut verba futuri temporis denotant exequutionem actus, & tunc intelliguntur ipso jure, aut non denotant exequutionem actus, & tunc requiritur ministerium Judicis. Et in terminis decreti loquentis de exequutione ipso jure, consulit Neviz. d. conf. 6.*

Et tatenus replicetur, privationem propter lapsum terminum censi factam ex dispositione decreti Tridentini, ac proinde non requiri præsentiam partis secundum Baldum, Jalonem, & alios in locis proximè citatis. Responderi potest, hoc intelligi debere, quando lex, sive decretum habet actum pro perfecto quod effectum juris, quod non est in decreto Tridentini, cum factum Judicis requiratur, vel intelligi debet, prædicta procedere revocabiliter usque ad subsequutam declaratoriam; arg. l. *Sanoimus, Cod. de fidej. qu. ad hoc adducit Hippol. in prax. v. Aggredior n. 105. post Paulum de Castr. per eum allegatum, estque de mente Felini in dict. §. de adulteriis n. 4.*

Et ita declaravit Sac. Congregatio Concilii in una A. quipendii die 9. Decembris 1662. nempe, non potuisse D. Episcopum eodem contextu, atque unico decreto multare Archidiaconum ejus Cathedralis, qui per terè duos annos abfuerat a sua Ecclesia, privatione medietatis fructuum primi anni, & integris fructibus secundi anni. At quæres,

CONSULTATIO V.

An idem Episcopus ex integro possit ipsum Canonicum, nunc tandem residentem, multare saltem privatione medietatis fructuum primi anni? Et quatenus negativè respondeatur?

An possit illum ratione prænarrate longæ absentia multare saltem aliis pœnis ad præscriptum sacrorum Canonum, vel etiam arbitrariis?

AD utrumque affirmativè videtur respondendum. Quia culpa absentia est gravissima, ut apertè colligitur ex Sac. Concilio Tridentino, & toto titulo de Cler. non resid. Quare punitio vel est facienda juxta dispositionem Sacrorum Canonum, vel per privationem fructuum ad præscriptum Tridentini per novum decretum. Quia talis punitio non fit sub conditione futuri redditus, ut fit punitio privationis beneficii, sed ob culpam commissam absentia præsentia, & pœnam jam incursum, ut docet praxis ipsa. Nam quando agitur de privatione beneficii, ut in c. *Ex tua, de Cler. non resid.* absens debet citari ad redeundum, & illum expectari, & sine tali citatione decretum est nullum. Quando autem agitur de privatione fructuum, tunc non fit citatio ad redeundum, sed solummodo ad dicendam causam, quare non debeat puniri. Quæ citatio non fit ad effectum monendi, ut redeat ad residentiam, sed ad docen-

- decendum de legitimo impedimento, quo non justificato, declaratur incurtus in pœnas ad præscriptum Concilii, a quo fit privatio ipso jure, nec est necessaria monitio, ut firmat Garzia de benef. p. 3. c. 2. n. 135.
- 2 Quatenus verò hæc non sufficiant, ut Episcopus possit ad præscriptum Concilii novas decernere condemnationes, videtur, posse Episcopum exequi pœnas decretas a cap. Si quis in Clero 92. 7. quæst. 1. cap. Contumaces 50. d. & tot. tit. de Cler. non resid. cum ibi notatis, aut alias pœnas Synodales, & in subsidium arbitrarias, quas omnes, licet Concilium dederit novam formam puniendi d. cap. 12. sess. 24. de reform. non tamen sustulit, Bellet. disq. Cler. de pœn. Cler. §. 3. numer. 5. Navar. conf. 8. numer. 2. de offic. Judic. Ord. ubi quod lex nona, remedium adducens, non censentur tollere quicquid per alias leges fuerat sancitum. Et repetit conf. 1. numer. 3. de Cler. non resid. ac tradit Antonel. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 29. n. 4.
- 3 Et quidem Episcopus sicuti peccaret, si non condemnaret, Navar. dist. consult. 3. de Cleric. non resid. numer. 2. Garz. loco allegato num. 151. Ugolin. de offic. Episcop. p. 1. cap. 19. numer. 3. ita etiam si post condemnationem, per quam fuit quæsitum jus Ecclesiæ, pœnam remitteret, Navar. dist. consult. 3. Garz. ibidem num. 149. Ugolin. eodem loco num. 5.
- 4 Neque obstat, quod redierit ad residentiam. Quia punitio fit, ut delinquens in futurum non delinquat, & hac de causa non est absolvendus a delicto præterito. Ita in terminis de Clerico non residente, si revertatur, quod fit puniendus pro modo culpæ, & habito respectu ad quantitatem moræ, seu absentiæ, tradit Abb. in cap. Ex parte n. 3. & in c. Qualiter n. 4. de Cler. non resid. Innoc. in d. cap. Ex tue n. 4. eod. tit.
- 5 Nihilominus dicendum est, non posse. Quia requiritur citatio. Nam licet pœna privationis fructuum, aut beneficii non sit latæ sententiæ, ut ipso facto amittantur, tamen habet rationem latæ sententiæ, quatenus non requiritur ad hanc privationem fructuum monitio, sed sufficit citatio ad dicendum causam, quare non debeat privari, Garz. eo loco num. 145. Cum Sacra Congregatione, cui subscribitur P. Thelaur. de pœn. Eccles. par. 2. ver. Residentia c. 3. n. 4. Atque ita declaravit eadem Sacra Congregatio Concilii in eadem Aquipendii die 17. Februarii 1663.

CONSULTATIO VI.

Cum juxta declarationem Congregationis Sacrorum Rituum sub die 24. Aprilis 1627. & sub Alexandro VII. non possint celebrari Missæ de Requiem, quando occurrit festum duplex in die assignato pro altare privilegiato, quæritur, an celebrando Missas de festo occurrenti in eodem altare, satisfiat voluntati testatorum, & eorum animæ lucrentur Indulgentias?

- 1 Conveniunt communiter, quod quando testator, si ve dans stipendium petit Missam, quæ aut juxta decreta Congregationis Sacrorum Rituum non potest celebrari, aut nec secundum rubricas Missalis, ut si pro die festo, aut duplici peteretur Missa de Requiem in altari privilegiato, non confurgit obligatio quoad qualitatem Missæ. Nam quamvis accipiatur legatum, si ve stipendium, censetur tantum præberi consensus in celebratione Missæ, quatenus permessa est, cum quælibet voluntas debeat regulari a jure juxta alias dicta. Et ideo satisfiet obligationi, si celebretur Missa, quæ eo die secundum Rubricas celebranda est. Unde difficultas remanet circa Indulgentias.
- 2 Quare dicendum est. Quando in concessione altaris privilegiati non exprimitur aliqua specialis Missa, sed tantum dicitur, quod celebrando pro aliquo defuncto, ejus anima liberetur a pœnis purgatorii, tunc pro lucranda Indulgentiis, celebranda est Missa de Requiem. Nam in tali casu mens Pontificis recipit interpretationem a jure. Mens enim præsertim Principis, si oppositum non constat, præsumitur esse conformis juri, ut observant Jason. in l. Causas n. 16. de transact. Gonzad. consult. 101. n. 10. Decian. conf. 64. n. 7. & Grammat. conf. 34. num. 3. Et proinde censetur præscribere celebrationem pro defunctis juxta præscriptionem Ecclesiæ. Ecclesia autem præscribens celebrationem pro defunctis præscribit specialem Missam. Et licet non obliget absolute ad illam celebrandam, quando est offerendum Sacrificium pro defunctis, declarat tamen suam intentionem, & disponit, quod sit illa specialis Missa, quæ pro defunctis celebranda est. Præsertim quia intelligitur de celebratione pro defunctis secundum modum concessum Ecclesiæ, qui consistit in Missa de Requiem, quia alio modo cele-

brare provenit ex privata electione celebrantium. Concessionem enim per modum privilegii debent strictè accipi, ut præ cæteris observant Dec. in c. 1. de rescript. & Surd. conf. 422. n. 12. lib. 3.

Verùm hodie non esse amplius hæc de re dubitandum aliqui ajunt. Nam Alexander VII. pientissimæ memoriæ sub die prima Decembris 1666. ex voto Congregationis Sacrorum Rituum declaravit in una Hostanensi, celebrantes in altari privilegiato Missas de festo occurrenti pro defunctis satisfacere obligationi, & privilegium habere locum pro consequitione Indulgentiarum, etiam si Missæ non essent de Requiem. At adverto, hanc concessionem fuisse localem, quam vidi, ac legi. Eam beatiss. record. Clemens IX. ex voto S. Congreg. Indulgentiarum nuper abs se rectè, publicari volebat, ac declarari esse intelligendam generaliter pro omnibus locis. Ego tamen illam adhuc non vidi. Quare incertum.

CONSULTATIO VII.

De virtute heroica Christiana in canonizando prærequisita, in quo formaliter consistat: Quando, atque unde cognoscatur, quod sit in gradu heroico?

Virtutis in heroicam, & communem distributio assumpta est ex 7. eth. initio, ubi Philosophus cum distingueret tria circa mores fugienda, vitium, incontinentiam, feritatem, vitio ait opponi virtutem, nempe vulgarem, & communiter dictam, continentiam verò incontinentiam, tandem feritati, quæ est status vitii deterrimus, & immanis, quo homo in bestiam propè degenerat, virtutem heroicam, feritati, inquit, maxime convenire, nempe ex diametro quilibet dicitur virtutem, quæ supra nos est, heroicam quandam, ac divinam. Conveniunt autem omnes communiter, quod tunc virtus sit in gradu heroico, quando est summè excellentior, ita ut habeat eminentiam quandam supra ordinarias virtutes, & excedat modum communem operandi. Ita inter alios notant Almaia. tr. moral. c. 12. Oham in 3. q. 15. Angest. c. 12. moral. tit. 1. Alpas. in c. 1. d. lib. 7. moral. Arist. ad Nicom. qui habetur simul cum Eustratio, Lambinus in schol. & Faber. in comment. ad eundem locum juxta quos virtus heroica dicitur, quæ si ve ob excellentiam operis, si ve ob circumstantiam intervenientem, quæ opus reddat difficillimum, erumpit in actum superantem communem modum operandi humanum. Difficultas verò est in quo formaliter consistat ratio heroicæ, ex qua tanquam ex propria, & speciali notione cognoscatur, quod virtus sit in gradu heroico.

Franciscus Piccolomineus in Philos. moral. tit. de virtut. 2. heroica grad. 6. c. 5. Castellinus de certit. glor. Sanctior. c. 4. sect. 2. append. 1. n. 3. alique non pauci volunt, quod virtus heroica consistat in eo, quod sit supra communem, & ordinariam hominis virtuosam conditionem, elevando ipsum ad finem ultimum supernaturalem, & proinde fundetur in flagranti amore charitatis; itaut charitas sit forma, per quam virtus heroica habeat splendorem, & eminentiam. Ab his parum distat explicatio Fortunati Scacchi de not. & sign. Sanct. sect. 2. c. 4. ubi asserit, virtutem heroicam esse illam, quæ habet eminentiam ex habitu charitatis, & quæ importat gradum quandam intentionis charitatis, quo operationes potentiarum ex imperio voluntatis diriguntur ad eminentissimum finem supernaturalem, nempe Deum, ut de proximo illum attingit. Ex quo concludit, quod dum potentia ex frequentatis actibus charitatis, & divini amoris acquirit augmentum charitatis infusæ, & ratione hujus augmenti actus aliarum virtutum diriguntur in Deum, fiunt heroici, quatenus conjunguntur cum augmento prædicto charitatis.

Verùm hæc explicatio nihil speciale tribuit virtuti heroicæ, quod non conveniat etiam virtuti, quæ non sit heroica. Omnes enim virtutes, ut sint perfectæ virtutes christianæ, debent dirigi in Deum per charitatem, sine qua virtutes non profunt, & proinde non sunt perfectæ virtutes juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. c. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, itaut ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. Hinc D. Augustinus hanc doctrinam, quod nimirum sine charitate non possunt haberi perfectæ virtutes christianæ, per quam referatur in Deum, passim inculcat, lib. 1. de nupt. cap. 3. & lib. 4. contra Julian. cap. 3. & lib. 21. de civit. cap. 25. docens, virtutes non esse veras, & perfectas, nisi referantur in Deum. Licet, inquit, a quibusdam tunc vera, & honeste putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expectantur, etiam tunc instate, & superbe sunt, & ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt. Idem

- Idem repetit eodem c. 3. contra Julianum, ubi docet sine amore Dei neminem bene uti creaturis, nec etiam exercere actus veræ, ac perfectæ virtutis, quia omnis actus virtutis fundatur in bono usu creaturarum. Similiter l. 3. de doctr. Christ. cap. 10. distinguit charitatem, & cupiditatem, & ait, quod Scriptura informando mores nominum non præcipit, nisi charitatem, nec culpatur, nisi cupiditatem, quia scilicet, ubi sunt virtutes sine charitate non sunt veræ, & perfectæ virtutes, & subdit: Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se, atque proximo propter Deum. Cupiditatem autem motum animi ad fruendum se, & proximo, & quolibet corpore non propter Deum. Et de gratia Christi cap. 21. non agnoscit bonam voluntatem, nisi sit informata charitate, qua operetur propter Deum.
- 4 Id ipsum colligitur ex alio principio doctrinæ ejusdem D. Augustini, quod nempe perfectæ virtutes non sint aliud quam charitas, seu amor Dei, quo diliguntur bona honesta creata in ordine ad Deum. Unde de morib. Eccles. c. 15. habet, quod si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutum affirmaverim, nisi summum amorem Dei. Clarius id explicat epist. 29. ubi ait, quod ad rectè vivendum attinet, virtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur. Rursum, ac luculenter epist. 52. Quamquam, inquit, & in hac vita virtus non est, nisi diligere, quod diligendum est. Quid autem eligamus, quod præcipue diligamus, nisi quo nihil melius invenimus? Hoc Deus est.
- 5 Ratio autem est, quia virtus est actus voluntatis rectus, & bonus, quo homo fit bonus. Non potest autem animus esse verè rectus, & bonus, nisi ordinatè se habeat. Quia si non servat ordinem debitum inordinatus est. Nequit autem ordinatè se habere in suis actibus, nisi teneat illum ordinem, cum quo a Deo institutus est. Est autem institutus cum ordine ad ultimum finem, qui est ordo amoris ipsius. Id quo explicat idem Augustinus lib. 8. de Trinit. c. 3.
- 6 Quomodo autem qualibet perfecta virtus sit amor, quo homo in Deum se convertit, declarat ipse Augustinus lib. de Eccles. morib. c. 15. his verbis: Namque illud quatripartita dicitur virtus, & ipsius amoris vario quodam affectu, quantum intelligo dicitur. Itaque illas quatuor virtutes, quarum utinam sit in mentibus vis, ut nomina in ore sunt omnium, sic etiam definire non dubitem, ut Temperantia sit amor integrum se præbens ei, quod amatur. Fortitudo amor facile tolerans omnia propter quod amatur. Justitia amor soli amato serviens, & propterea rectè dominans. Prudentia amor, ea quibus adjuvatur ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est summi boni, summæ sapientiæ, summæque concordia. Quæ definire etiam sic licet, ut Temperantiam dicamus esse amorem Dei sese integrum, incorruptumque servantem. Fortitudinem amorem omnia propter Deum facile perferentem. Justitiam amorem Deo tantum servientem, & ob hoc bene imperantem cæteris, quæ hominibus subiecta sunt. Prudentiam amorem discernentem ea, quibus adjuvetur in Deum ab iis, quibus impediri potest.
- 7 Hoc ipsum pergit explicare in singulis virtutibus eodem lib. de morib. Eccles. c. 21. ut proinde c. 25. dicat: Quid amplius de moribus disputem? Si enim Deus est summum hominis bonum, quod negare non potestis, sequitur profectò, quod summum bonum appetere est bene vivere, ut nihil sit aliud bene vivere, quam toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere, a quo existit, ut incorruptus in eo amor, atque integer custodiatur quod est Temperantiæ; ut nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis; nulli alii serviat, quod est justitiæ; vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim, dolusque subrepat, quod est prudentiæ. Hæc hominis est una perfectio, qua sola imperat, ut veritatis sinceritate perfruat.
- 8 Denique ponit discrimen inter virtutem Gentilium, quas passim, præsertim lib. 4. contra Julian. cap. 3. docet, non esse veras, & perfectas virtutes, & Christianorum. Quod ille ortum habent a cupiditate, quæ a Scriptura culpatur, ut habet lib. 3. de doctr. Christ. cap. 10. Christianorum verò originem ducunt a charitate. Quod regerit lib. 1. oper. imperf. contra Julianum. Quam sententiam Concilium Arausicanum can. 17. assumpsit pro determinatione conciliari, & statuit, esse de fide. Cum ergo omnis virtus, ut sit vera, & perfecta virtus, debeat radicari in charitate, & elevare hominem ad finem supernaturalem, non potest per hoc, quod proveniat a charitate constitui in gradu heroico.
- 9 Neque etiam ex intensione, seu augmento charitatis, quod ex frequentatis actibus habetur, habet virtus suum peculiarem characterem, ratione cujus constituatur in esse heroico. Est enim certum de fide, quod gratia au-

getur per bona opera, ut definit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 24. & 32. Et proinde quilibet iustus exercens bona opera recipit ex actibus augmentum gratiæ, & charitatis juxta illud Apostoli ad Ephes. 4. Veritatem facientes in charitate crescimus. Quia sicuti homo per actus bonos se disponit ad gratiam, ita etiam per eosdem fit dignus, ut Deus conferat majorem gratiam. Charitas igitur in nobis augeri potest, non quidem per hoc, quod charitati charitas additur, sed per hoc quod charitas intenditur in subiecto, sic quod subiectum magis, ac magis charitatem illam participat, secundum quod magis reducitur in actum illius, & illi magis subditur, sicut ferrum in igne positum magis, ac magis igitur. Unde quilibet actus charitatis disponit ad augmentum charitatis in quantum ex uno actu charitatis prior reditur ad agendum secundum charitatem, atque ita habilitate crescente, prorumpit in actum ferventiorum dilectionis, quo conetur ad charitatis perfectionem, & tunc charitas augetur in actu, cui augmento charitatis nullus terminus poni potest in statu viæ. Tum quia charitas secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti non habet, eo quod est participatio quædam infinitæ charitatis, quæ est Spiritus sancti. Tum etiam quia causa agens charitatem est infinitæ virtutis scilicet Deus. Tum denique quia crescente charitate, semper in subiecto supercrescit habilitas ad alterius augmentandum charitatem, quia capacitas creaturæ rationalis per charitatem augetur, & per ipsam cor dilatatur, juxta illud: dilatamini in charitate 2. Corinth. 6. & rursum, Cor meum dilatatum est, & ideo semper remanet habilitas ad majus augmentum. Quare ait D. Bernardus: Necessè est, animam crescere, & dilatari, ut sit capax Dei. Porro latitudo ejus, dilectio ejus, ut inquit Apostolus: dilatamini in charitate. Nam & si anima, cum sit spiritus, non recipiat corpoream quantitatem, tamen illi confert gratiam, quod negatum est a natura. Crescit itaque, & extenditur, sed spiritualiter, non in substantia, sed in virtute. Ex quibus sequeretur, quod omnium iustorum virtutes essent in gradu heroico, si augmentum charitatis ex frequentatione actuum acquisitum, tribuerit ipsis hanc eminentiam, & dignitatem. Deinde virtus heroica, licet non sit diversæ speciei, cum ejus præstantia major non est essentialis, sed dumtaxat accidentaria, quia est eadem virtutis communis, & heroicæ ratio motiva, eadem item utriusque natura, & subiectum, attamen est in diverso gradu, & ordine superiori. Intensio autem hoc non præstat, quia non dat eminentiam ordinis, sed tantum auget, servato eodem ordine.

Itaque asserendum est, quod virtus constituatur in gradu heroico per id, quod ita in ratione virtutis pura, & defœcata sit, ut non habeat admixtum quicquam cupiditatis mundanæ, sive ratione objecti, sive finis, sive circumstantiarum, & proinde dicat modum operandi supra conditionem humanæ naturæ corruptæ, quæ cum prona sit ad bonum concupiscibile, trahit voluntatem operantem ad ipsum, & facit, quod etiam in exercitio virtutum interveniat aliquid concupiscentiæ. Unde quando voluntas se elevat per gratiam supra impressionem, quam faciunt cupiditates in operationem virtuosam, operatur heroico modo. Et hoc pacto tunc homo habet virtutes in gradu heroico, quando operatur cum perfecto dominio suarum passionum, ita ut in nullo inficiant exercitium virtutis.

Desumitur ex Aristot. eo lib. 7. cap. 1. moral. Quam doctrinam approbat etiam ad illum locum D. Thomas, inquit: Considerandum est, quod anima humana media est inter superiores substantias, & divinas, quibus communicat per intellectum, & animalia bruta, quibus communicat in sensitivis potentiis. Sicut ergo affectiones sensitivæ partis aliquando in homine corrumpuntur usque ad similitudinem bestiarum, ita etiam rationalis pars quandoque in homine perfcitur, & formatur ultra communem modum humanæ perfectionis, quasi ad similitudinem substantiarum separatarum. Et hæc nominatur virtus divina supra humanam virtutem, & communem. Huc spectant, quæ D. Bernardus d. lib. de dilig. Deo hunc in modum expressit: Quando, inquit, hujusmodi experitur affectum, ut divino inebriatus amore animus, oblitus sui, factusque sibi ipsi tanquam vas perditum, totus pergat in Deum, & adherens Deo unus cum eo spiritus fiat, & dicat: Desicit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Beatum dixerim, & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, raro interdum, aut semel, & hoc ipsum raptim, atque unius vis momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere, tanquam qui non sis, & omnino non sentire te ipsum, & a temetipso exinaniri, & pene annullari, cælestis est conversationis, & non humane affectionis. Consentiant præsertim in hac virtutis heroi-

heroicæ notione antiqui illi, qui ut est apud Almainum *tract. 3. moral. c. 12.* heroicam virtutem appellabant eam, quæ absque passionum motu operatur, quod is modus operandi sit supra communem hominum facultatem. Eodemque reipia recidit Piccolomineus dicto *grad. 6. c. 5. & 7.* tamen distinctiones frustra multiplicat, remque nonnihil implexam reddit, estque in eo planè improbandus, quod *c. 6.* virtutem heroicam restringit ad appetitum sensitivum. Et quidem dominari appetitui concupiscentiæ, dum homini insurgunt motus ejus, nihil animo moveri, sed ita amovibilem perseverare in suscepta deliberatione Deo placendi, ac si extra ipsum perturbationes existerent, nec ipse agere in ea re quicquam, sed pati potius, omninò heroicum est, quare inquit D. Augustinus epist. ad Galat. *cap. 5.* *Cæterum qui tanguntur hujusmodi modibus, immobiles, & in majore ebaritate consistunt, non solum non eis exhibentes membra corporis ad malè operandum, sed neque nutu consensionis ad exhibendum consentientes, non hæc agunt, & idè regnum Dei possidebunt.*

- 11 Difficultatem autem hujus imperii non dissimulat Div. Chrylōstom. *orat. 49.* Nam pulchra, & eximia quæque difficilia. Eo enim loco pronunciat, illum, qui hoc imperium fortiter, & moderatè regit, non difficile jam esse, omnium hominum fieri supremum; hoc est arduitatem negotii qui pervicerit, ad ipsum verticem inter homines pertingit, idoneusque censetur, quia supra omnes emineat, id est constituatur in gradu heroico; ut proinde gravissimè S. Chrylōstomus *homil. 3. in 2. Corinth. in morali,* demonstraverit, hac affectuum compressione hominem verè Regem efficit. Et mox id comprobatur exemplo Abrahami, qui accepto dilectissimi filii mactandi præcepto, tot cogitationibus, sive naturalibus affectibus obsistentibus dominatus est generosissimè, sicque ait: *Attamen cum tot cogitationibus in illum armatis, multa erat tranquillitas, stabant tranquille omnes, orantes illum verius, quam metuentes. Itaque spectâ jam illum extendentem gladium, & quotquot voluerit Reges in medium producit, Augustos, Cæsares, nihil tamen simile dixeris, neque poteris talem exhibere speciem, adeò magnificam, ac cælis dignam.* Idem pulcherrimè *homil. 48. in Matth. in fin.* proponit. Eleganter præterea ostendit Damascenus hoc esse hominis Regnum, & hac sui ipsius repressione, & ut ad idem institutum loquitur Div. Chrylōst. *homil. 23. ad popul. belluarum,* quæ in nobis sunt frænatione vigore legis civitatis impositæ potestatem, hominique magnam gloriam parari, quod rebellante licet intellectu hostie, divinis nihilominus mandatis contrarium ferentibus in hæretis. Similiter philosophatur Philo *lib. de Agricul. sub init. Synes. orat. de Regn. Nyssen. orat. 1. de homin. orat. & latè D. Chrylōst. orat. 5. Seneca item epist. 113. sub finem,* verum hoc esse regnum hominis confirmat exemplo; atque hanc esse publicam omnium sapientum vocem, ait D. Chrylōst. *orat. 1. & apud eundem profèquitur Socrates orat. 3. de Regno,* ac brevius, sed optimè *orat. 14.*
- 12 Nec sit qui obmurmuret, nos inducere impassibilitatem illam, juxta nonnullos ethnicos, & hæreticos ab Ecclesia damnatam; quo nomine multa in eos disputant Lactantius *lib. 6. institut. cap. 15.* & Prosper. *lib. 3. de vit. contempl. cap. 31.* D. Hieron. *Epist. ad Ctesiphonem,* Jo: Climacus, & Baronius anno Christi 338. in fine, apud quem legere licet, eam sententiam de Stoica indolentia fuisse aliorum, Evagrius, & Pelagius affinium, quibus alios insuper addit S. Hieronymus *in præm. dialogorum adversus Pelagianos.* Quoniam in hoc illi a nobis differunt, quod illi hominem ex homine tollunt, nos in corpore constitutos volumus esse sine corpore. Noster heros vincit quidem affectus omnes, sed sentit, illorum ne sentiat quidem. Illi suum heroem constituunt in evulsione affectuum, nos in dominio. De hac virtute heroica agit doctè, ac fusè P. Branchatus de Laurea in opere de virtutibus *disp. 32. cujus ergo vestigia procul adoro.*

CONSULTATIO VIII.

Utrum in muliere sit admittenda virtus heroica?

- 1 Negat Aristoteles. Quia cum heroica virtus sit sine eminentia, & splendor virtutis, sive dominium concupiscentiæ pro attingendo fine ultimo, nempe Deo, egeatque instrumentis, & conditionibus illustribus, solum, aut saltem maximè in illustrium instrumentorum facultate munitis, quorum actiones splendidiore sunt, locum habebit: at mulier est animal lætium, & per naturam impotentius viro. Neminem enim latet, quanta sit sexus illius fragilitas, atque mollities, a qua etiam derivatum nomen mulieris voluit. Ulque adeò sanè infirmitati, & imbecillitati immergitur fœmina, ut tradit

Philo *lib. de profugis,* quicquid creatum est, quia infirmum, & fragile est, fœmineum haberi, & fœmineo nomine in Scripturis appellari. Nec dissimili ratione S. Ambrosius *lib. 1. de Cain. cap. ult. in fin.* pravos affectus, & vitia, fœmineos animæ foetus nominat, virtutes autem masculinos. Quod idem tradit S. Cyrillus *homil. 10. Pasch.* Rationem infirmitatis, & mollitiei muliebris reddit S. Basilius *hom. 21. ex variis,* quod ita congruum fuerit, ut mulier, quam idcirco vocat tenerum animal, magis afficeretur ad puerorum educationem, & in tantis circa eos laboribus subeundis non fastidiret ætatem teneram, curæ maternæ egentissimam. Nec minores sunt in illa cæteri defectus. Plato enim in Timæo sub fine injustitiam, intemperantiam, inhonestatem, atque timiditatem, tamquam fœminarum elementa posuit, & in brutorum, & hominum confinio ita collocat, ut incertum sit, rationalem ne velit, an brutam esse fœminam. Quod si virum bonum unum de mille, reperit Salomon, mulierem autem nullam, meritò adducit Hieronymus, mulierem esse omnium malorum caput, longum esset enarrare cæteras mulierum imperfectiones. Ad Tertullianum *lib. de habit. mulieb.* Origen. *in homil. Canon. & in 2. tract. comment. in Job,* Cyprian. *in lib. de singul. fœmin. ac Chrylōst. in Matth. c. 19. homil. 32.*

Tenendum tamen est cum sententia Theologorum, dari in muliere virtutem heroicam. Omnis enim homo valet heroicè ad futuram vitam disponi, omnisque capax est infularum virtutum. Deus enim vult omnes salvos fieri. Item in omni hominum gradu feritas locum habet, ac proinde heroica virtus, quæ ei opponitur. Et licet Aristoteles obscuris id concedere videatur, cum fœminam statuat animal quasilæsum, & per naturam impotentius viro; tamen quia ipse in fœmina quoque consideravit feritatem, & opposita in eodem nata sunt fieri, idè admittenda in ea est virtus heroica. Quare S. Basilius *homil. 10. in Genes.* cum exponeret verba illa, *masculum, & fœminam fecit eos,* atque item proprius illis occurreret, qui imaginem, & similitudinem non ad fœminam, sed ad solum virum pertinere arbitrabantur, hæc adait: *Habet & mulier nihilominus quam vir, quod ad imaginem Dei facta est, honor utrique natura nihil dispar, æquales virtutes, utrique in agone virtutis decertandi propositum, par præmium, cum similis utrique peccati decreta condemnatio. Nolim dicat mulier imbellis sum, & infirma conditionis, hæc infirmitas carnis est: nam in anima sibi sedem fixit virtus firma, ac potens. Divina igitur imago hinc cum in utroque sexu per æque honoretur, sit & compar in utroque virtus, quæ per bona opera vim suam exerat, & explicet.* His accedat, quod mulierum virtus censenda saltem erit heroica, facta inter virtutes mulierum comparatione. Ut enim viri herois officium est inter viros excellere, ita mulieris inter mulieres, quæ etiam in patefacienda heroica virtute virilitatem præferunt, & ob id viriles nuncupantur.

Alexander de Ales *p. 2. quæst. 88. membr. 5.* quatuor assignat causas, cur mulier corpore infirmior facta fuerit, vir autem fortior. Prima est ex parte actionis, & passionis, altera ex parte regiminis, & subjectionis, tertia ex parte nutriendæ proles, quarta propter spirituales quandam significationem. Hanc tamen tantam mollietatem, ac teneritudinem sexui suo veluti nativam sanctæ pleræque mulieres, ac virgines Christianæ supra sexum, & conditionem, non paucæ etiam, quod Origenes *homil. 9. in Judices rectè considerat,* supra ætatem audentes, insignibus, ac, si rem humano modo metiare, propè incredibilibus factis, & fortitudinis, qua agendo, qua patiendo perillustribus argumentis exornarunt. Quæ enim & quanta Julittæ sanctissimæ martyris fortitudo, animique generositas apud eundem Basilius in ejus encomio? Agens enim S. Basilius de iurpii Judicis decreto, quo ad vivicombarium ob causam fidei Christianæ damnabatur, *Hæc,* inquit, *nullam ad rem earum, quæ interim, dum vivitur, oblectares non assolverent, visa est festive adeò excurrere, atque ad destinatam sibi flammam concita perrexit, facie, habitu, ipsis, quæ depromebat, vobis, alacritate insuper efflorescente, palam indicans, quod in animo delitebat profusissimum gaudium. Mulieres quotquot sibi assabant proximæ, obsecrabat, ne ad tolerandos pro tuenda Christiana Religione labores, animos suerent remollescere, ceu caustificarentur, aut prætexerent infirmam fœmineæ naturæ conditionem. Eadem quippè massa, qua & viri, & ipsæ constamus, dicebat: Ad imaginem Dei perinde ac isti, & nos condita sumus. Et sanè mulier ab opifice creata perreque ac vir, capax virtutis. Quid enim miri est? An non ad constituendam mulierem sola est assumpta caro, sed & os ex ossibus. Quo fit, ut ipse Dominus non minus, ac vi-*

ri, reddere debeamus firmitatem fidei, atque constantiam, nec non in adversis patientiam. His dictis in lignorum struem accensam, insiluit. Non minorem animi fortitudinem ostendit femina christiana apud Baron. anno 371. Valens Imperator Arianus, cum Edesæ congregatos in campum Christianos (destructæ quippe fuerant eorum Ecclesiæ) animadvertisset, ira excandescens colaphum Præsidi Modesto iniecit, quod ejusmodi conventum permitteret, iussitque, ut militum cohortem colligeret ad illos virgis cædendos, fustibusque tundendos. Quod ubi divulgatum est, ecce christiana femina infantulo onusta accurrit, & militum agmina penetrat. Rogata quæ tenderet, velle se respondet unâ cum infantulo suo partem fieri mortis, ac coronæ Christianis præparatæ. Quibus auditis confusus Imperator destitit, furorēque suum universum in Presbyteros, & Clericos convertit.

4 Sanè S. Augustinus *lib. de morib. Eccl. c. 21.* exhibita succulenter fortitudine Jobi, non obscure ei præfert fortitudinem matris Machabæorum. Quo ipso christianarum parentum fortitudinem anteposuisse videtur fortitudini reliquorum Christi pugillum, cum non alibi fortitudo Jobi ad reliquorum in veteri Testamento virorum fortitudinem, se habere videatur, quàm generositas excellentissimi inter Christianos martyres ad fortitudinem cæterorum, qui sub Christo, ac pro Christo passi, interierunt. Unde nemo est, qui sanctas virgines, pudicitæ ac Religionis causâ concertantes, & omni carnicum ingenio, ac Præsidium rabiei fortissimè illudentes, satis demeretur. Nolo res omnibus pervulgatissimas detere dicendo, præsertim cum S. Ambrosius magnam partem floridissimæ scriptiois de virginibus his fertis venustarit. Tantum revoco lectori in memoriam, ut mentis oculum in ea, quæ christianis auribus perpetuò insonant, & libris, picturis, & narrationibus cuius perpeccatissima, sunt tantillum reflectat. Agosset enim quantam fortitudinem christiana Religio viris inferat, quæ femineum sexum, ipsam inquam fragilitatis, & mollitiæ imaginem, tanto robore communivit, ut illud S. Ambrosius *epist. 7.* anteponat celebratissimæ fortitudini Calani, inter Gymnosophistas eo nomine celeberrimi. *Legge D. Chryostomum homil. 8. in Matth. in morali, & homil. decollation. S. Joannis, Hieronymum super Psal. 44. & Valerium quendam in epistola ad Ruffinum, & Nazianzenum in sententiis distichis, atque inter profanos Plutarchum de mulierum virtutibus.*

5 Platonem, quod attinet, nugæ sunt, quæ delectant imbecilla ingenia, sicut monstra in picturis. Nos hæc melimela mulierculis, & ambagiosis ingeniis relinquamus. Satis enim est ipsum inconstantiam notare. Nam in sua Republica, & in libris de legibus affirmat feminas ad eadem esse aptas, & idoneas, ad quæ accommodati sunt viri. Dixi inconstantiam, an non etiam stultitiam, & impietatis, ita quod Tertullianus *in lib. de anima*, Platonem exagitet, ut omnium hæresum seminarium. (ibi enim illum appellat omnium hæreticorum condimentarium.) Idem confirmat D. Hieronymus in Naum Prophetam, ad Cresiphontem, ad Marcellam, ad Anaptychium, & ad Pammachium. Mulier enim Platoni non fuit producta in prima rerum productione. Nobis Heva in prima rerum creatione. Mulieris materia adulterina Platoni, quo quidem modo realem se fecisse nolens, deceptus est. Nobis Heva ex vera costa. Generationes hujusmodi migrationes potius sunt Platoni. Quas tamen Ecclesia, & naturalis ratio veras generationes existimat. Agentis, & materiæ femineæ obscura profusa, aut indifferens assertio Platoni. Deus tamen, & ille quidem summus. Hæc animam creat, & ex Adami costa Hæc corpus producit. Trium, aut etiam quatuor hominum, si tanquam duos Adrogymos enumeres, Platoni apud convivium fit mentio in prima rerum a suo Deo productione, & ægrè sibi apud Timæum respondet. Unus tamen nobis est Adam, una hominis productio. Dii juniores Platoni aliquid hominis concreant, vel saltem comproducent. Pater autem nos creans, Deus est nobis unus.

6 Dicimus igitur atque credimus mulierem ex viro productam esse in hunc modum apud Scripturam *Ecclesiast. 17. Creavit ex ipso, scilicet viro, adjutorium sibi, scilicet mulierem, Paulus in act. Apost. 17. Deus fecit ex uno omne genus hominum. Genes. 2. De viro sumpta est. Hujus veritatis quatuor perusiones vide apud D. Th. 1. part. quest. 92. art. 2. & Alphonsium de Castro, qui lib. 13. adversus hæreses tit. de resurrect. hæres. 5. qua asserbatur omnes homines in sexu virili esse resurrecturos, exponens illud Genes. 1. Masculum, & feminam fecit eos, sic inquit, ex quibus verbis constat, sexum femineum non esse vitium, aut ex vitio, sed ex natura. Quoniam cum ante peccatum femina erat, non ex vitio contingit, ut femina fieret. Nex sexus ipse vitium est, quoniam*

non fuisset a Deo factus, consequens est, ut qui utrumque sexum fecit, utrumque etiam rescias, & qui utrumque instituit, utrumque similiter restituat. Et quidem mulierem debuisse produci in prima rerum productione habetur *Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi.* Et post reformationem mulieris statim dicitur: *Erunt duo in carne una.* Unde evertitur Platonis de femina generatio in ortu secundo. Probationes vide apud D. Thom. loco cit. art. 1.

7 Simile quiddam etsi non idem, generationi femineæ ex quatuor illis Platonis elementis profertur de sententia Manetis, Manichæorum Principis. Nam inter cæteras hæreses asseruit, hominem non a Deo, sed a principe materia factum esse, & Hevam similiter, sed inanimatam, & immobilem creatam esse, Adam verò forma feræ. An verò intemperantia, & malitia, aliaque mala sint femineæ efficientes causæ, ut in hoc cum Manete Plato concordet, an potius materialis, alii viderint. Cum verò interim Platoni nulla ibidem fiat mentio de Deo, tanquam de femina efficiente causa, quemadmodum in hominis productione dictum fuerat, in hoc etiam ab Ecclesia dissidet, quæ Deum credit fecisse virum ex limo terræ, mulierem verò ex costa viri, cujus probationem habes ex D. Thoma loco ubi supra art. 4. Jam vides quomodo Plato fuerit ante Manentem Manichæus.

CONSULTATIO IX.

De Virtutibus Theologicis in gradu heroico.

1 **H**omo ad imaginem Dei factus ad finem homine multo superiorem institutus est, & quem propriis viribus consequi nullo modo potest, ac propterea ad eum est sublevandus non modo ope virtutum moralium, sed etiam virtutibus supra humanis, quales sunt Theologicæ, nimirum Fides, Spes, Charitas, quarum actiones supernaturales sunt, nec a prudentia naturali imperantur, quamvis sine prudentia exerceri non debeant, ex quibus constituitur gradus virtutis omnium perfectissimus, ac planè divinus, quo non solum propter Deum officia virtutis obimus, sed id divinæ quodammodo facimus; quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus est. Movet enim tunc Deus solus per se ipsum animum hominis nedum per virtutes theologicas, & morales infusas, sed etiam per Spiritus sancti dona, quæ in Isajæ libro c. 11. numerantur Sapientia, Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini. Qui sunt supernaturales habitus excellentissimi, semperque charitatem comitantur. Quamvis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infusas, sive theologicas, sive morales, ad quædam tamen altissima virtutis officia exercenda immittit in hominem altissima illa dona, quibus quasi vinculis sibi maximè colligatum verset in omnem partem animum. Ut igitur ad miracula, & similia munera explicanda utitur Deus gratuitis illis charismatibus, quæ dona gratis data nominantur, sic actiones humanas præstantissimas dirigit per dona Spiritus sancti. Unde, ut ostendatur, quid sit discriminis inter actionem virtutis, doni sancti Spiritus, & beatitudinis illius, cujus octo partes Dominus in Evangelio recenset, dicitur, virtutem, verbi gratia fortitudinis, efficere, ut patienter res adversæ tolerantur, donum verò fortitudinis, ut alacriter, beatitudinem verò, quæ de persecutionibus est, ut etiam appetantur propter Deum.

2 Appellatur forsitan hujusmodi actiones Philosophi heroicas, & purgati animi. Sancti Patres, spirituales, Deificas, & divinas dixerunt. Qui enim hoc divino spiritu afflantur, non tam homines, quàm quasi Dii sunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & viri Apostolici tam multi, qui præstantissimorum horum munerum beneficio a mortalibus, & plusquam homines, & tanquam cœlestes viri suscipiuntur. Itaque ad virtutem proprio consilio, & deliberatione, adjutus tamen a Deo, sese incitat homo, ad actiones autem has supernaturales impellitur a Deo, quod expressit Apostolus *Rom. 18. cum dixit: Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Moventur verò non lege, aut ordine communi, sed instinctu divino singulari, & extraordinario.

3 Sunt igitur tres modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Primus, cum exercetur virtus propter virtutem. Secundus, cum exercetur virtus propter Deum supernaturalem cognitum. Tertius, cum divinis illis donis imbuti a Deo ad actiones superhumanas, & heroicas inducimur, quales sunt rerum humanarum contemptus, perpetua castitas, injuriarum oblivio, inimicorum amor, mortis denique appetitio propter Deum, quod est divinè agere. Hos gradus in singulis virtutibus, quoad fieri poterit, breviter investigabimus.

De fide theologica.

- 4 Fides est virtus theologica, quæ de Deo est, rebusque a Deo revelatione traditis, eidemque uni Deo nititur, tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia est lux infinita, & prima, princepsque veritas. Est de fide, & traditur communiter a Patribus, nominatim Ambrosio, Athanasio, Anselmo, Chrysostomo, Augustino, & probatur ex Apostolo 2. ad Timot. 2. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* Infert autem fidelitatem ex impotentia negandi seipsum. Unde cum impossibile sit, quod Deum seipsum neget, erit etiam impossibile, quod mentiatur. Idem sequitur ex ejus immutabilitate. Sicut enim a Deo remotetur mutabilitas, ita capacitas mendacii, quod importat defectum, nam deficit ei fidelitas. Itaque non potest provenire, nisi a natura defectibilis. Deus autem est omnino indefectibilis.
- 5 Magnum Dei donum, & primum quod animæ infundit Deus, Fides est. Quia est primus actus circa finem supernaturalem. Nam actus voluntatis ex natura sua supponit actum intellectus. Inter actus intellectus primus est fides, per ipsam enim primò innotescit objectum, in quo creatura debet se promovere. Definatur autem ab Apostolo Epist. Hebr. 11. 1. *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc est, fundamentum omnium earum rerum, quæ a Deo revelatæ, & promissæ sunt, adeoque ipsius æternæ vitæ quasi principium, pignus, & via. *Argumentum*, hoc est, ut ait D. Bernardus epist. 190. *certitudo eorum, quæ non videntur.*
- 6 Actus igitur fidei est credere, quia Deus dicit. Nam omnis actus fundatur in suo objecto formali, a quo specificatur. Ideò est habitus intellectus fide certior, quàm quælibet alia cognitio, aut certitudo naturalis. Quippe certitudo fidei innititur testimonio divino, a quo cavatur. Certitudo verò naturalis cavatur ab objecto naturali, & a lumine naturali intellectus. Hæc autem est minor, quia habet causas inferioris ordinis. Obicere tamen, quia fides debet esse ex testimonio dicentis, quod facit tantum rem innotescere in revelatione, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, sed ita efficax, & potens, ut teste Apostolo 2. Corinth. 10. in captivitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi.
- 7 Ad hanc autem captivitatem stabiliendam utitur quidem Deus miraculis, aliisque argumentis, & rationibus, quæ a Theologis motiva credibilitatis dicuntur, præcipue tamen voluntate ipsiusmet hominis, qua intellectum movet, & flectit ad assentiendum iis rebus, quæ fide proponuntur, ad quam rem adfert Deus voluntati singulare auxilium supernaturale, quo eam ad id suaviter impellit, sive id faciat virtute charitatis, & religionis, sive peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipsam voluntatem divinitus immittit, ut ad id præstandum, eam juvet.
- 8 Duplex est. Una dicitur informis, estque illa, quæ sine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata. Informatur autem Dei gratia, & charitate, & ab Apostolo propterea Gal. 5. per charitatem operari dicitur. Et hæc est fides proficientis, de qua multa Patres. Ejus progressus ex tribus gradibus conflatur, qui auctore D. Gregorio lib. 22. moral. c. 21. & 22. in singulis virtutibus inveniuntur, nempe Proposito, Fortitudine, Alacritate.
- 9 In fidei exercendæ proposito, quod est primus gradus virtutis, prima actio fidei est credere, quia Deus dicit. Secunda actio est, mente ita adhærere rebus a fide propositis, ut nihil homo dubitet, nihil omnino hæster. *Huic unitati*, inquit S. Leo, *inconcussis mentibus inhære-re.* Legendus D. Bernardus *Serm. 4. Nativit. Christ. serm. de fid. Confess. & epist. 190.* Tertia est actio, summa animi simplicitate, & humilitate se fidei, & per fidem Deo, & Ecclesiæ tanquam idiotam, puerumque instituendum subicere, omni profus curiositate abjecta. Sic habet D. Chrysost. *homil. 10. 1. Corinth. 3.*
- 10 Fidei secundus gradus continet fortitudinem ejus, de qua S. Petrus 1. 5. *Cui resistite fortes in fide.* Sicut contra, qui inbecillæ sunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Ad hunc gradum potissimum spectat confusio fidei etiam cum vitæ discrimine, qua hominem teneri vult Dominus Matth. 10. & Apostolus Rom. 10. Atque ad hunc gradum pertinent illustrissima prope, & infinita Martyrium exempla.
- 11 Tertius gradus fidei est Alacritas, quam fortassis Apostolus appellat plenitudinem fidei Hebr. 10. Et hic est gradus heroicus. Certè Philippensibus ita scribit: *Manebo, & permanebo ad profectum vestrum, & gaudium fidei.*

Alacritatis hujus effectus ille, quem idem Apostolus commemorat Hebræis 10. cum sic ait: *Vincis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes, per fidem nempe, vos habere meliorem, & permanentem substantiam.* Ad eandem igitur suo modo pertinent actiones omnes hæroicæ, quæ ob bona invisibilia ab hominibus exercentur, præsertim autem mundi contemptus, & humanarum divitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. Siquidem ita scribit de Moyse Apostolus ibidem: *Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem Regis, in invisibilem enim tanquam videns sustinuit:* Et paulò ante: *Moses grandis factus negavit se esse filium filie Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem; majores divitias estimans thesauro Ægyptiorum improprium Christi; aspicebat enim in remunerationem.*

Ad hunc gradum pervenitur exercitatione, & oratione, maximè verò oratione. Quia hæc alacritas plerumque est fructus Spiritus sancti, numeratus ab eodem Apostolo inter duodecim illos, quos ponit *incipit ad Galat. 5.* & appellat fidem delectationem, ut inquit D. Thomas 2. 2. *quest. 5. art. 4. ad 5.* quam ex fidei certitudine percipit fidelis, oppositam illi carnis operi, quæ sectæ nominantur. Signum Fidei perfectæ ponitur a S. Hieronymo in dialogo adversus Luciferianos, fervor operis, & puritas intentionis.

De Spe theologica.

Spes nihil aliud est, quàm expectatio boni futuri, 13
Ejus objectum materiale debet esse aliquod bonum. Quia spes est motus quidam appetitus desiderantis. Appetitus autem desiderans est determinatus, ut tendat tantum in bonum. Hoc autem bonum debet esse futurum respectu sperantis secundum quod speratur, non quoad existentiam. Quia speramus etiam ea, quæ jam existunt, sed sufficit, si sit futura possessio. Nam spes excludit tantum fruitionem, quæ per id solum excluditur, quod non sit præsens possessio boni fruibilis. De ratione verò objecti spei est, ut habeat annexam aliquam arduitatem. Hæc autem arduitas non est aliqua ratio objecti, quia nec speramus ipsam arduitatem; neque est ratio movens ad sperandum, quia potius retrahit; sed est conditio quædam per se connexa cum objecto. Fundamentum tamen talis conditionis importat aliquid pertinens ad objectum. Hoc determinatur ad esse arduum ex eo, quod ipsius assequutio non dependet totaliter a nobis, sed etiam ab alterius voluntate. Ex quo fit, ut non possit appetitus moveri ad sperandum, nisi cum dependentia ab eo, a quo dependet assequutio.

Hæc spes theologica veritatur circa nostram beatitudinem, prout complectitur omnia, quibus integratur. Nam tendit in bonum supernaturale. Bonum autem supernaturale hominis est beatitudo ipsius. Nec solum beatitudo, sed etiam media ad ipsam continentur sub objecto spei. Unde etiam bona naturalia, quatenus conducunt ad beatitudinem, pertinent ad objectum spei.

Ejus objectum materiale immediatum est ipse Deus. 14
Merces enim est objectum spei. At Deus est merces nostra. Item & summum bonum, quod solum per sui communicationem potest satiare nostrum appetitum. Atque ideò beatitudo formalis est ratio, qua objectum materiali modo completur in esse objecti sperabilis. Nam objectum spei debet esse aliquid absens, & futurum, ita tamen, ut possit fieri præsens. Deus autem non est objectum proximè sperabile, nisi ratione beatitudinis formalis. Quia respectu nostri non potest habere rationem absentiam, & futuritatis, nisi ratione possessionis, quæ dicit beatitudinem formalem.

Formale verò objectum spei est bonum, ut consequendum ex divina voluntate, itaut divina voluntas de communicando tali bono sit ratio motiva spei. Nam illud est objectum formale, quo formaliter movemur ad sperandum. Movemur autem ex divina voluntate de conferendo tali bono. Quia spes est motus quidam voluntatis expectativus boni desiderati. Ideò autem expectamus, quia Deus vult illud communicare.

Duplex & ipsa est, sicut fides. Informis sine Dei gratia, & charitate, qualem habet peccator. Et eadem Dei gratia, & charitate formata, qualis est in viris probis, & præsertim in proficientibus.

Primus gradus spei est propositum firmum sperandi, 18
quæ sub spem cadunt. Quo autem modo ad primum hunc gradum ascendatur, docet D. Bernardus de Evang. 7. panum serm. 2. Ad primum hoc propositum omnes istæ spes, sive spei actiones spectant. Prima actio est spes beatitudinis æternæ. Secunda actio est spes eorum omnium, quæ nobis necessaria, & utilia sunt ad beatissimam illam

illam felicitatem obrinendam, qualia sunt Dei gratia, supernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio est firma opinio prædestinationis, & electionis divinæ, qua Dominus misericordia sua infinita elegit nos in Christo, ut essemus sancti, & immaculati, ac demum æternæ salutis in conspectu ejus participes. Quarta actio est firma item animi conceptio, hæc omnia per Christum Salvatorem nostrum a Deo nobis fieri, ut ait Apostolus Ephes. 1. & 2. Timoth. 1. Qui propterea ab eodem Colof. 1. dicitur Christus in nobis spes gloriæ, & absolutè 1. Timoth. 1. Spes nostra, & in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.

19 Secundus spei gradus est fortitudo spei, quæ idcirco ab Apostolo 2. Theis. 5. & 2. Corinth. 1. comparatur galææ, & alibi Hebr. 6. nominatur anchora tuta, & firma. De quo robore, simulque de rationibus, quibus homo id possit adipisci, legendus D. Bernardus ser. 3. de 7. panibus.

20 Tertius gradus est alacritas, de qua D. Paulus Rom. 15. *Deus autem spei repellat vos omni gaudio in credendo, ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.* Hac perfusus dicebat David psalm. 90. *Quoniam tu es, Domine, spes mea.* In quæ verba idem S. Bernardus serm. 9. in Psal. *Qui habitat post multa sic: Salvabit eos. Quare? Quibus meritis? Audi quid sequitur: quia speraverunt in eo. Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis, De quacunque tribulatione, clamaverunt ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, secundum multitudinem earum consolationes ejus lætificabunt animam tuam, dummodo ad alium non convertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eum, nec humile aliquod, vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum.* Hac itaque spe homo efficiet actiones illas heroicæ, quibus, propter Deigloriam seipsum, resque humanas omnes animosè fortiterque contemnit, adjuvaturque ad perseverandum constantissimè in lege Dei.

De Charitate erga Deum.

21 Charitas tertia theologica virtus est major reliquarum, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. cap. 13. v. 12. Nam Deus, quem fides cognoscendum nobis proponit in ænigmate, & spes desiderandum, ut summum nostrum bonum, charitas affert, & dat amandum, ut summum bonum per se, & in se ipso. Quare mandatum de ea dicitur a Domino, *primum, & maximum*, Matth. 22. & ipsa a D. Augustino serm. 53. de temp. appellatur *arx virtutum*, ab Apostolo verò Rom. 13. & Colof. 3. *plenitudo legis, & vinculum perfectionis.* Definatur ab August. lib. 3. de doctr. Christ. cap. 10. motus animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se, atque proximo propter Deum. Est habitus creatus infusus actu ex Trident. sess. 6. cap. 7. Habent enim esse magis, & minus perfectum, ita ut sit capax intensiōnis ad Phil. 1. Ut charitas vestra magis, ac magis abundet, atque adeo est aliquid creatum inhærens. Item est omnium virtutum perfectissima ex August. lib. 15. de Civit. cap. 18. Ambrosius epist. 74. Leone Papa serm. de S. Laurentio, atque earum forma. Nam attingit Deum nobiliori modo, & nos ipsi conjungit, ut summo bono, estque radix omnium virtutum moralium 1. ad Corinth. 13. *Charitas patiens est, benigna est, &c.* Quia in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis, eo quod principium actuum moralium est voluntas, cujus objectum, & quasi forma est finis. Semper autem forma actus consequitur formam agentis. Unde oportet, quod in moralibus id, quod dat actui ordinem ad finem, det ei formam. Per charitatem autem actus aliarum virtutum ordinantur ad ultimum finem, ac proinde ipsa dat formam actibus aliarum virtutum, sicque dicitur forma illarum, & quoniam conjungit nos Deo, habet rationem amicitia, Psalm. 39. *Nimis honorati sunt amici tui Deus, Joann. 15. Jam non dicam vos servos sed amicos.* Hac autem amicitia est supereminentiæ. Nam Deus longè supereminet creaturis, & amor habet diversum fundamentum ex parte Dei, & hominis. Ex cujus parte adsunt omnes conditiones necessariæ pro amicitia. Amat enim Deum propter se, & Deus redamat ipsum. Hic autem amor nititur communione alicujus boni, nempe participatione divinæ naturæ ratione gratiæ, 2. Pet. 1. Ex parte verò Dei intervenit effectus amicitia erga nos. Quia vult bonum congruum nobis, & communicat seipsum, unde intervenit fructus amicitia. Charitatis vim, proprietates, & effectus egregiè S. Prosper. lib. 3. de vit. contempl. c. 13. describit.

22 Ejus objectum primum Deus est. Quia Deus est objectum superexcedens naturalem facultatem. Unde cum charitas elevet voluntatem ad illud, quod naturaliter

non potest, oportet, ut respiciat Deum ut objectum primum. Ejus verò objectum formale est divina bonitas cognita lumine supernaturali, ut in se, & propter se amabilis. Talis enim bonitas specificat amorem supernaturalem, contradistinctum ab amore concupiscentiæ, quæ tendit in bonum ut est conveniens concupiscenti, ac proinde specificat charitatem, cum dicat novum motivum supernaturalis amandi Deum. Hic ut ultimus finis supernaturalis dicit specialem rationem bonitatis, nempe illam, ad quam se movet homo ut constitutus in statu supernaturali, ideoque ut talis, est speciale objectum amoris. Quia ut talis, est propter se diligibilis, & debent omnia ad ipsum ordinari.

Primus gradus amandi Deum est propositum amandi, cui conjunctus est ipsemet amor. Prima actio hujus gradus est amare Deum quidem, sed propter beneficia accepta, vel sperata. *Diligam te, Domine*, inquit David Psal. 17. *fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.* Ad hanc actionem quomodo perveniat homo, docuit D. Bernardus de diligendo Deum. Secunda actio est amare Deum propter se ipsum, & hæc superiore est longè perfectior, de qua S. Augustinus homil. 38. lib. 50. homil. & Div. Bernardus *ibidem*. Tertia actio est imperare officia, & actus omnium aliarum virtutum, efficereque, ut exerceantur propter Deum solum. Est enim Charitas arx, & regina virtutum. Hæc autem actio, si rectè obeatur, gratissima Deo est, & homini utilissima. Quippe, quæ totum hominem Deo dedicat, & complet innumeris, magnisque meritis bonorum omnium.

Secundus charitatis gradus est fortitudo, quæ sanè par est dignitati ejus, hoc est maxima. Audiatur D. Augustinus in Psalm. 47. Scriptura sacra. *Intellige, inquit, vim charitatis. Ipsa est virtus, quam nemo vincit. Hujus ignem nulli fluctus seculi, nulla flumina tentationis extinguunt. De hac dictum est: Valida est ut mors dilectio.* Ad hunc gradum maximè spectat nobilissima omnium actionum, quæ propter Deum obiri possunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: *Majorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Et qua proximè Christum imitamur, qui postquam de sua morte, & passione loquutus esset, addidit: *Qui mihi ministrat, me sequatur: & qui perdidit animam suam, inveniet eam.* Nec martyrium solum, sed etiam spiritalis mors, qua homo moritur mundo, ut Christo vivat in perfectionis statu. Ob id, pergit D. August. *ibidem*, *per charitatem multi mortui sunt seculo, ut viverent Deo.* Hac charitate accensi martyres, non simulati, non vanagloria ventilati, sed tales, quos vera Christi charitas perduceret ad passiones.

Tertius gradus est alacritas. Copulatur enim ab Apostolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, immò ipsemet de se testatur Galat. 5. *Gaudeo in passionibus, sine dubio Dei amore toleratis, propter quem etiam 1. Corinth. 13. Colof. 1. Act. 5. ibant Apostoli gaudentes a conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Et martyres in tormentis lætitia summa, & inexplicabili perfusi, se nunquam lautius affirmabant epulatos esse. Quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abjectum propter Christum diligentes, posthabuerunt omnia mundi gaudia, deliciasque, *omnia ut stercora arbitantes, ut Christum lucrifacerent.*

De Charitate erga proximum.

Certum est fide, etiam proximum pertinere ad objectum charitatis, 1. Joan. 4. *Si diligimus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.* Perfectus enim amor erga alterum non solum tendit in ipsum, sed etiam in ea, quæ quocunque modo ad illum pertinent. Amor autem Charitatis est perfectus, & proximus pertinet ad Deum. Nomine verò proximi intelligitur rationalis creatura, ut docet Augustinus cap. 23. de doctr. Christ. Quia creatura rationalis est apta participare simul cum alia in eadem beatitudine, ex quo confurgit approximatio, qua omnes uniuntur in eodem ultimo fine. Unde peccatores quoque, quandiu sunt in hac vita, sunt diligendi ex charitate, cum sint capaces beatitudinis. Damnati verò non pertinent ad objectum charitatis, quia non habent amplius ordinem ad ultimum finem tanquam beatificandi. Eadem enim ratio est de reprobis, quatenus tales sunt. Unde si de aliquo per revelationem certò constaret, quod esse damnandus, non posset amari ex charitate. Nec tantum secundum animam, sed etiam secundum corpus homo est objectum charitatis. Quia corpus est pars illius naturæ, quæ ordinatur

ad beatitudinem. Bona item supernaturalia. Nam sunt media, quæ conferunt ad bonum, quod in proximo diligimus, quare possunt amari ex motivo charitatis. Ac tandem res omnes possunt aliquo modo pertinere ad objectum charitatis, quatenus pertinent ad eos, quos ex charitate diligimus, & conferunt ad beatitudinem.

27 Proximus igitur amandus est ex charitate theologica, quatenus substernitur divinæ bonitati propter se diligibili. Dicit enim proximus habitudinem ad Deum, quatenus pertinet ad bonum ipsius, nempe ad gloriam, & quatenus participat bonitatem ipsius quoad esse supernaturale. Potest itaque terminare ut objectum materiale secundarium actum charitatis. Quia divina bonitas, ut propter se amabilis, substernit sibi quicquid pertinet ad bonum Dei. Omnis autem virtus potest attingere quicquid substernitur suo objecto formali.

28 Actus autem charitatis, quo amatur Deus propter se, & proximus propter Deum non differt specie incompleta, ut partes integrantes eundem actum. Nam actus, qui seorsim elicitur est in specie completa, quia specificatur ex suo motivo formali. Non potest igitur se habere ut species incompleta, cum habeat suam adæquatam differentiam. Hi autem actus possunt seorsim elici. Nec differunt specie differentia formali. Quia versantur circa idem objectum formale, & ab eodem motivo specificantur. Differunt verò differentia essentiali materiali. Tunc enim actus differunt essentialiter materialiter, quando differunt ratione objecti materialis. Hi autem actus habent diversum objectum materiale. Nam unus attingit solum Deum, alter Deum simul cum proximo.

29 Eadem igitur est theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum; utriusque enim amoris Deus unus ratio est, & causa. Hæc propriis laudibus laudatur ab Apostolo cum ait 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & goverim miseria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, itaut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, itaut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quarit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.*

30 Primus gradus charitatis erga proximum est propositum firmum diligendi gratis, & propter Deum proximos omnes. Gratis, inquam, quia, ut ait S. Bernardus lib. de diligendo Deo, *Licet vera Charitas vacua esse non possit, non est tamen mercenaria.* Quippe indigna res est charitati alium finem, quam Deum constituere. Hæc autem dilectio qualis sit, indicat D. Prosper. lib. 3. de vit. contempl. cap. 15. Prima hujus gradus charitatis actio est, amando non aliud quam proximi bonum propter Deum querere. Nam Charitas, inquit Apostolus, non querit quæ sua sunt. Et alibi 1. Corinth. 10. præcipit, nemo quod suum est querat. Quæ pertinent ad averendum amorem proprium, qui sese facillime ingerit in hujusmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, sed mercenariam. Secunda actio est amare proximi spirituale bonum, ad quam spectant omnia misericordiarum spiritualis opera, de quibus Apostolus Ephes. 4. & 1. Thes. 5. *Esote invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut Deus in Christo donavit vobis, & corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.* Tertia actio est opitulari proximo in iis omnibus, quæ ad ejus reliqua bona pertinent, sive corporis, sive externa bona sint. Et huc referenda sunt omnia misericordiarum opera, quæ corporalia nominamus: *Filioli mei*, inquit S. Joannes 1.3. *non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.* Quarta actio est ædificatio spiritualis. Unusquisque, ait D. Paulus Rom. 15. *proximo suo placeat in bonum ad ædificationem.*

31 Secundus gradus est fortiter, constanterque proximum diligere. Ad hunc gradum pertinent Apostoli verba: *Charitas omnia suffert*, animo videlicet: *Et omnia sustinet*, etiam corpore, si opus sit. Et quamvis ad primum etiam gradum spectet dilectio inimicorum, maximè propria tamen est hujus secundi, qui facit, ut homo vim sibi afferat adversus tentationes odii, & vindictæ, si quæ insurgunt nobis in eos, qui nos persequuntur, aut injurias nobis, damnaque afferunt. Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab Augustino serm. 50. de

temp. Hujus etiam actus est tolerantia imbecillitatum; errorumque proximi nostri. *Debemus enim*, inquit Div. Paulus Roman. 15. *nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere.* Et Galat. 6. *Alter alterius onera portate, & sic adimpletis legem Christi.*

Tertius gradus est charitas erga proximum juncta gaudio, prout etiam conjungitur ab Apostolo, cum numerat fructus spiritus, dicens Gal. 5. *Charitas, gaudium, pax.* Ac si charitatem perfectam consequatur, illic gaudium. Certè idem valde vult Rom. 12. ut charitatem exerceamus alacriter: *Qui miseretur*, inquit, *in hilaritate.* Et alibi 1. Cor. 9. *Non ex tristitia, hilarem enim datorem diligit Deus.*

Judicium utriusque charitatis est in primis zelus animarum, qui effectus amoris est, ut scribit S. Augustinus in psalm. 18. *conclus.* 18. Quare cum charitas sit amor, & amicitia quædam excellens ex ea etiam existet zelus. Et quia duplex est charitas, erga proximum una, altera erga Deum, duplex etiam zelus est. Alter, quo bonum proximi procuratur, & ejusdem malum avertitur. Alter, quo Dei gloria queritur, & repellitur id, quod contra dignitatem ejus est. Qua de re D. Thom. 1. 2. *quest.* 38. *art.* 3. Hunc zelum Sancti Patres commendant. Nihil, inquit D. Chrysostomus hom. 3. in Genes. ita gratum est Deo, & ita curæ, ut animarum salus. Et mox exponens illud Hier. 15. *Qui abducit pretiosum a vili, quasi os meum erit*, ita inquit: *Quid hoc? Qui ab errore ad veritatem, ait, manu duxerit, vel a peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur.* Et ad Hebr. appellavit opus Angelicum, S. Gregorius verò in Psal. *pœnit.* *Miserere*, ait, nullum tam gratum Deo esse sacrificium, quam zelus animarum. Quod etiam dixit D. Dionysius, Nazianzenus *orat.* in 5. lum. Abbas Berengosius in sermone de uno Confessore, Beda relatus ab Alberto Magno cap. 26. *Parad.*

Primus zeli animarum gradus est propositum hoc tam insigne charitatis officium obeundi, quacumque occasione oblata. Prima actio zeli hujus timor est hac de re reddendæ rationis Deo, si id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento præstare potuerimus, negligamus. *Nemo dicat*, inquit D. Gregorius homil. 6. in Matth. *admonere non sufficio, adhortari idoneus non sum. Quantum potes exhibe, ne male servatum talentum, quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.* Secunda actio est tantum industriæ in re hac collocare, quantum suggerunt gratiæ divinæ vires, quibus nos a Deo præventos, corroboratosque esse intelligimus. Neque enim eadem ab omnibus expectanda sunt, satique est, si se quisque pro acceptæ gratiæ viribus exerceat. Tertia actio est oratio pro iis, quos ope nostra spirituali indigere cognoscimus. *Orate*, inquit D. Jacobus 5. *ad invicem, ut salvemini.* Quarta actio est, ædificatio sanctæ conversationis. Hac enim plerumque magis quam verbo peccatores incitantur ad pœnitentiam. *Sanctificatur*, ut ait Apostolus 1. Cor. 7. *vir infidelis per mulierem fidelem, & S. Petrus 1. 2. Conversationem vestram inter gentes habentes bonam.* Quinta actio est correctio, de qua Dominus in Evangelio Matth. 18. præcipit, & post præceptum ait: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.*

Secundus gradus est fortitudo, & constantia zeli, qualis fuit in Apostolo, cum ait Gal. 2. *Resisti ei in faciem, quia reprehensibilis erat.* Qualis in S. Joanne Baptista, cum dicebat Herodi Marc. 6. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Quod si accidat, ut labori nostro fructus, quem optamus, non respondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus, id non tam detrimentum zeli est, quam indicium fortitudinis, & constantis charitatis, cujus est, ut diximus, omnia sufferre. Hoc enim est, quod ait David psal. 78. *Zelus domus tuæ comedit me, & alibi psalm. 118. Tabescere me fecit zelus meus, quia oblii sunt verba tua inimici mei.*

Tertius zeli gradus est alacritas, quæ in Apostolo Paulo excellentissima fuit. Optabam, inquit Rom. 9. *anathema esse a Christo pro fratribus meis, & 2. Cor. 12. Ego libentissime impendam, & super impendam ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar.* Ad hunc gradum pertinet Oratio Moysis ad Dominum Exod. 32. *Aut dimitte illis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Et facinus admirandum S. Paulini, qui se vendi voluit pro filio viduæ redimendo, ut narrat D. Gregorius lib. 3. *dialog. cap.* 1.

CONSULTATIO X.

- P**raeter virtutes Theologicas requiruntur etiam in Canonizando virtutes morales, de quibus inquirendum esse tradunt Doctores in cap. de reliq. & vener. Sanct. Glos. in cap. unic. eod. tit. in 6. S. Antonin. in Summ. p. 3. tit. 12. c. 8. §. 1. Goffred. in Summ. n. 2. de reliq. & vener. Sanct. Host. in Summ. eod. tit. Alber. v. Canonizatio, Chassan. in Catal. glor. mundi part. 3. consid. 59. Triumph. de potest. Eccl. qu. 15. & seq. Panvin. in relat. S. Bonaventurae part. 1. Malvetius de Canon. Sanct. dub. 1. num. 4. Castell. qu. 5. in princ. Signius in reliquiar. cap. 4. Anfosius de reliq. cult. §. 23. num. 27. Mascard. de probat. concl. 262. num. 4. & seqq. Azor. instit. moral. part. 12. lib. 5. c. 5. Tuschus in repert. v. Canonizatio num. 7. Contilorius de Canon. Sanct. cap. 15. num. 9. aliique. Licet tiliorus de Canon. Sanct. cap. 15. num. 9. aliique. Licet non sit necesse, quod Canonizandus in singulis virtutibus se exercuerit, sed satis est, quod se exercuerit in eis, de quibus oblata sibi fuit occasio. Quod potavit etiam Contilor. loc. cit. & tradunt Collect. in cap. 1. de rel. & ven. Sanct. Panvin. in d. relat. S. Bonavent. part. 1. qu. 4. & 9. sub princ. Simonetta in relut. S. Erancisci de Paul. fol. 39. Castell. ubi supra sub init. Bellam. in dict. cap. 1. quest. 11. de reliq. & venerat. Sanct. & patet ex relationibus, quas Auditores Rotæ offerunt Summo Pontifici, in quibus non fit relatio singulatum, nisi de illis virtutibus, in quibus secundum gradum suæ personæ canonizandus se exercuit, ut in relatione B. Corsini part. 1. & part. 3. §. S. Bonaventurae, B. Thomæ de Villanova, B. Bertrandi, B. Pascalis, S. Ildori, S. Theresiæ, B. Aloysii. Ideo quæritur, an cum virtutibus theologicas virtutes etiam morales, seu Cardinales per se infundantur? Ita ut consisto de virtutibus theologicas in gradu heroico, consistet etiam de virtutibus Cardinalibus in eodem gradu?
- 2 Virtutes Theologicas esse per se infusas, ac proinde de facto dari, est veritas certa apud omnes Theologos. Desumitur ex cap. 4. ad Rom. ex Innoc. III. c. Majores de bapt. ex Concilio Viennensi in Clem. un. de sum. Trin. ac præsertim ex Trid. sess. 6. cap. 7. Unde propterea oppositum habetur, ut error, seu periculosum in fide. At verò de virtutibus moralibus.
- 3 Prima sententia est negativa. Ita Scotus in 3. dist. 36. quest. un. Durand. dist. 36. qu. 2. & ibi Argentina qu. 1. Lichetus dist. 33. quest. un. Bassolis quest. 2. art. 3. Gabriel. in 3. dist. 4. quest. 1. art. 2. & 3. Ochamus quest. 3. Henricus quod. 6. quest. 12. & communiter Scotistæ, Probant. Vel habent eadem objecta cum virtutibus moralibus, & tunc erunt virtutes naturales, vel diversa, & tunc non erunt virtutes, quia acquisitæ sufficienter perficiunt in ordine ad materiam moralem. Secundò, actus harum virtutum possunt esse propter finem supernaturalem ex solo imperio charitatis: ergo ex hoc capite non sunt necessariae virtutes supernaturales. Tertiò, justificatio sufficienter completur per virtutes theologicas; ergo non sunt necessariae morales supernaturales. Quartò, hæc virtutes non semper infunduntur in justificatione, ut constat in adultis, qui baptizantur, in quibus nullum apparet vestigium harum virtutum, cum nec facile operentur, nec sentiant affectus moderatos, & permaneant vitia opposita. Si autem darentur, semper infunderentur. Quintò, non possunt hæc virtutes esse in appetitu, quia non attingunt honestatem supernaturalem; nec etiam in voluntate, quia deberent esse in eodem subjecto, in quo sunt acquisitæ. Ergo cum non possint habere subjectum, nec etiam sunt admittebdæ.
- 4 Secunda sententia est affirmativa. Ita D. Thom. 1. 2. qu. 5. art. 3. & quest. 63. art. 3. & 4. & quest. un. de virt. in com. art. 10. & in 3. dist. 33. quest. 1. art. 2. quest. un. 3. & 4. Cajetanus, Medina, & Corradus ad dict. art. 4. Hispalens. qu. 1. concl. 3. & notab. 6. Eandem sententiam tenuit ibi D. Bonaventura art. 1. quest. 5. Gabriel. art. 3. dub. 2. & Ochamus in 3. quest. 12. art. 4. dub. 5. quamvis hi duo sententiam postea mutaverint, Alvarez disp. 109. Lorca disp. 17. de virtutib. Valquez disp. 86. cap. 5. Capreolus in 3. dist. 36. quest. un. art. 2. & 3. Paludanus quest. 1. art. 2. Richardus art. 1. qu. 2. Suarez lib. 6. de gratia c. 9. Coquetus lib. 1. de gratia iustific. disp. 15. cap. 3. Vega lib. 7. in Trid. c. 24. & alii innumeri.
- 5 Tenendum est cum communi, & vera sententia, omnibus iustis infundi cum virtutibus theologicas virtutes Cardinales, sive morales. Probant primò, ex locis Sac. Scripturæ juxta probabilem fati plurium expositionem, nempe Sapient. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, id est cum gratia, & innumerabilis honestas, harum

scilicet virtutum, per manus illius. Sapient. 8. Sobrietatem, & prudentiam docet, scilicet divina Sapientia, & justitiam, & virtutem quibus utilis nihil est in vita hominibus. Ubi per sobrietatem, prudentiam, justitiam, & virtutem intelliguntur quatuor virtutes Cardinales, ad quas morales omnes reducuntur. Ad Galat. 3. Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis. Secundò, ex Clem. un. de Sum. Trinit. in qua Clemens V. cum Concilio Viennensi approbat opinionem, quæ dicit tam parvulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Theologorum magis consonam, & concordem. Quo in loco cum generaliter fit fermo de virtutibus, immeritò restringitur ad solas theologicas. Tertiò, ex Patribus, præsertim Augustino circa illa verba psalm. 83. Ibunt de virtute in virtutem, ubi numeratis quatuor virtutibus Cardinalibus, dicit: *Iste virtutes nunc in convalle plorationis per gratiam Dei donantur nobis.* Quartò, ex Catechismo Romano jussu Pii V. edito qui in cap. de Baptismo, numerans effectus illius, ait: *Huic additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ cum gratia divinitus infunduntur.* Quintò, ratione D. Thomæ, quia non minus decet hominem perfici, & esse rectè dispositum in ordine supernaturali, quoad finem, & media supernaturalia, quam in ordine naturali, aliàs non ita perfectè providisset Deus homini in ordine gratiæ, quam in ordine naturæ. Sed in ordine naturali homo perficitur, & est rectè dispositus non solum quoad finem naturalem per virtutes naturales, scilicet lynderesim, inclinationem, & appetitum naturalem, sed etiam quoad media per virtutes morales acquisitas. Ergo etiam perfici debuit, & disponi in ordine supernaturali eodem modo quoad finem, & media supernaturalia. Sed in hoc ordine perficitur, & disponitur quoad finem per virtutes theologicas, quæ attingunt Deum, ut finem supernaturalem: ergo in illo etiam debuit perfici, & disponi quoad media supernaturalia, quæ sunt virtutes morales infusæ, & supernaturales.

Confirmatur, Quia homo per gratiam, & virtutes theologicas elevatur ad novum esse supernaturale, vitam scilicet deificam, & speciem participantem divinæ naturæ. Ergo debuit etiam habere media proportionata ad talem finem. Sed talia media non sunt virtutes naturales, & acquisitæ. Quia quamvis ordinari possint in talem finem ex imperio charitatis, nihilominus talis ordinatio solum est extrinseca, & non immutat eas saltem quoad substantiam, sed potius eas relinquit in suo esse naturali. Assignari ergo debent aliquæ virtutes supernaturales intrinsecæ, & quoad suam substantiam proportionatæ tali fini, quod habent virtutes morales infusæ.

Denique sextò, & veluti a priori, quia virtutes morales debent assignari juxta diversitatem objectorum formalium ipsarum. Atque objectum formale virtutis moralis acquisitæ est honestas naturalis talis virtutis regulata per rationem, & prudentiam naturalem acquisitam, & ordinata solum ad finem naturalem. Objectum autem formale virtutis moralis infusæ est honestas supernaturalis ipsius regulata per fidem, & prudentiam supernaturalem, & ordinata in finem supernaturalem. Ergo sicut primò objectum formale constituit virtutes naturales, ita secundum constituet supernaturales, & per se infusas.

Et sanè præter Charitatem, ejusque prævias, & necessarias comites spem, ac fidem, omnes in animam virtutes accersit gratia, non ex humano studio, vel ingenio, sed è cælo petitas, cælitusque infusas ad exemplum pulchritudinis divinæ, cujus desertori Angelo jacturam exprobrans propheta, inquit: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topazius, & jaspis, chrysolithus, & onix, beryllus, sappirus, & carbunculus, & smaragdus.* Quibus temperantiæ venustas, justitiæ vigor, & fortitudinis, prudentiæ, obedientiæ, humilitatis christianæ, patientiæ, religionis, & castimoniam pretiosa lumina designantur, quarum spectans Apostolus copiam, genitili lavacro Spiritum sanctum in nos abundanter effusum scripsit. David Reginam sponsam aurea varietate circumdedit. Salomon auroræ, ac lunæ similem; soli uni secundam fecit, aciesque instructas incessu terribili referentem, hoc est spe, fide, charitate insignem, armatisque cinctum virtutum manipulis, non gregariis, & trivialibus, sed cælestibus, & divinis. Audiat Agnes: *Dexteram meam, inquit, & collum circum lapidibus pretiosis. Tradidit auribus meis inestimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus, atque coruscantibus*

tibus gemmis. Annulo fidei subarrhavit, me tanquam sponsam decoravit me corona. Induit me cyclade auro texta, & immensis monilibus ornavit me. Atque alia, aliaque, quæ in hanc sententiam illa experta addidit, non optima Gratia adscribens, sed varia. Ipsa quidem una est, aut ut maximè trina, sed tercentum gratias una Gratia facit. Unica ipsa, & constans plurima habenti præstat, intellectui fidem, concupiscentiæ spem, arbitrio charitatem moralium virtutum satellitio circumfusas.

9 Et quidni hac pompa procederet is, quem Deus amicitia sua dignatur? Scimus enim amicitia primū sacramentum esse similitudinem, & communionem bonorum, ut non absurdè quis dixerit, amicos chorū agere. Itaque non potius quisquis in faustissimos illos saltos estrelatus, protinus & pius, & prudens, & continens, & sobrius censerī possit, quia est, esse autem, quia debet. Constat enim per justificationis gratiam reparari in nobis similitudinem Dei, & reddi ei postliminiam pulchritudinis suæ, ac proinde nemo ambiget animam ea gratia dignatam pigmentorum omnium arculas ornatu suo absumpsisse. Nam quid est casto simile, nisi castum esse, prudentem, nisi prudentem? Quis iusto æquat, nisi sit iustus? Paradisum olim plantavit Deus, tot illecebris charum, arborum ordinibus frequentem, ordinum frequentia æqualem, fructu divitem, flore blandum, verbo, patriam ac domicilium voluptatis. Quorsum credimus? Excipiēdo homini, quem colonum ei, ac dominium destinavit. Et ambigemus, an ipsum ea varietate induerit, quam caldandam ei præparavit? Et ut absint omnia, amicitia pares hinc inde aut invenit semper, aut facit. Fateor, Deus invenire pares non potest, quia nec Deos, sed potest reddere ipsos divinos. Sufficit, ut diligat, non enim amicus est, nisi æquali, est autem amicus par alter, quia amicus. Equidem non potest ad divinam benevolentiam subrigi conditione depressus, nisi dignatione erigatur, atque ita aut deprimit se Deus, quod pati non potest, aut erigit nos, quod facere consuevit. Erigit ergo amicos, & quia tales non invenit, facit, nec sine amantibus Deum esse decet, nec amicum Dei esse sine virtutibus divinis, atque adeo sine deitate. Cum amamus vicem recipimus, cum diligimur, sumus divini. Ducit nos in sponsas Deus, sed dotatos, & quia indotatos reperit, dicit. Dat ille, quod in nobis videre ipse vult, & inveniri illum decet, non aliter ac olim Alexander Rex amicitiam cum Jonatha fancivit, ac ne quid suo honori ejus societate decideret, misit ei purpuram, & coronam hoc est Regem eum dixit. Ita sanè Deus, qui, cum optimus sit, maximus etiam est, ne quando amicitia majestati detraheret, quod privatis nobis jungatur, Reges nos dicit, scepro, & corona omnium virtutum fertatos.

10 Nunc jam ad argumenta respondemus. Ad primum, habere quidem diversa objecta motiva, neque hinc fit, quod non sint virtutes, sed quod sint tales in ordine superiori, sicuti etiam ratio motiva est superioris ordinis. Ad secundum negatur assumptum. Quia cum actus sint ex motivo supernaturali, debent elicite provenire a virtute supernaturali. Ad tertium negatur etiam assumptum. Quia justificatio importat statum supernaturalem perfectum, & integrum, atque adeo requirit vires supernaturales ad omnes actus supernaturales. Ad quartum negatur item assumptum. Nam semper sicuti infunditur charitas, infunduntur etiam hæc virtutes, cum sint cum ipsa arctissime conjunctæ. Ad probationem non conferre sensibilem facilitatem, quia non tollunt impedimentum, ex quo provenit difficultas, ut sunt fomes concupiscentiæ, &c. neque etiam moderantur affectus, nec habitus vitiosos expellunt, quia non sunt illis simpliciter contraria; nam non sunt sub genere. Virtutes enim illæ sunt sub genere habitus supernaturalis, vitia verò sub genere habitus naturalis, atque adeo possunt esse simul, saltem aliquo modo. Sic etiam in ordine naturali virtus naturalis ad eliciendos hos actus non expellit vitia. Ad quintum negatur secunda pars antecedentis. Nam subjectum harum virtutum est voluntas: formale enim objectum pertinet ad voluntatem, cum sit aliqua ratio boni honesti.

Constito igitur de virtutibus Theologicis in gradu heroico utique censendum est constare etiam de virtutibus Cardinalibus in eodem gradu propter conjunctionem, ac quandam societatem, & communicationem inter se ipsas. Ita sanè, ut Augustino virtutes Cardinales non videantur distinctæ a virtute charitatis, sed in illa contineri. Quod de moribus *Eccl. c. 15.* plenè explicat. Idem habet *c. 22.* ejusdem operis, & repetit *ep. 29. ep. 52. & ep. 120. & lib. musices 15. & 16. ac lib. 1. de libro arbitr. cap. 13.* Quorum plura nos addu-

ximus in *consult. de virtute heroica, §. Quomodo autem.* Quibus in locis absolute negat dari, aut reperiri veras, aut perfectas virtutes in peccatoribus, & infidelibus. Ex eo enim, quod status, & perfectio virtutum in homine elevato ad finem supernaturalem consistit in hoc, quod rectificent, juvent, atque perficiant illum in ordine ad talem finem. Hoc autem non habent virtutes Cardinales nisi conjunctæ cum theologalibus, præsertim Charitate. Igitur quantum ad hunc statum, & perfectionem sunt cum illis connexæ. Unde infertur hujusmodi virtutes separatas a Charitate debere dici imperfectas theologice. Quia deficit illis illa perfectio supernaturalis, quam a Charitate participant, etsi philosophicè, quantum ad sui naturam, & substantiam naturalem perfectæ dici possint in genere virtutum naturalium.

CONSULTATIO XI.

Utrum præter virtutes omnes infundantur cum gratia habituali dona Spiritus Sancti, quæ sint etiam habitus supernaturales a virtutibus distincti?

Distinguuntur dona a virtutibus. Quia important extraordinarium, atque heroicum modum operandi videlicet ex speciali motione Spiritus Sancti, per quam homo potius agitur, quàm agat, peculiaremque addunt perfectionem in ordine ad singularem motionem, ex qua censentur propria filiorum Dei, in quibus Spiritus sanctus inhabitat. Ea sunt Sapientia, Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini. Atque dona Spiritus sancti vocamus hos habitus, infusus virtutibus excellentiores, ditantesque animam pulchritudine majori, ne fortitudine dotibusque aliis præstantioribus perfectiori gratiæ debitis. Ex quibus futuri Messia dum sanctitatem Isajas prædicat, eorum etiam beatitatem laudat; quos in corpus ejus inferendos eadem manebat inferturi spiritus septem gemina largitas. Ex unius verò inter dona illa sapientiæ celebratione a Jobo edita, intelligitur quanta sit omnium amplitudo. Copiosius autem ex illo septemplexi candelabro Dei ipsius inventionem, descriptionemque consecrato. Ardebant interdum tres ejus lucernæ, trium umbræ donorum ad voluntatem spectantium, quam oportet esse semper ad opus expeditam, reliquæ duntaxat noctibus, tentationum, ut reor, variarum, in quibus animus luce quadruplici ex cæteris quatuor Spiritus sancti radiis recreatur. Porro in auro, & ex auro gratiæ symbolo tota candelabri surgebat fabrica. Ellichiniorum autem calices cum notent aliqui fuisse auricularum speciè effictos, scitè horum finem charismatum videntur indicasse. Ut enim homini virtutes instillat Deus, quibus agendi præstantiam attingat, quam pro naturæ imbecillitate aliter nequiret attingere: sic menti auditui dona hæc septem quasi navibus vela aptat, quibus Spiritus sancti afflatus excipiat, excepto sique alacriter audiat, & sequatur. Horum auxilio probi tanquam nubes cælo propius volant, virtutum ope veluti columbæ humum volatu radunt, duobus enim ad rectè agendum moveri principiis hominem refert ex Philosopho D. Thom. ratione, & Deo, ac debere moventi proportionem quadam quæcunque moventur respondere, qua tanto majore opus est, quanto est moventis natura sublimior. Ut ergo virtute rationis imperio nos subdunt, sic dona Spiritus sancti nos Dei Gloriæ, ac nutibus subjungant facilitate mira capeffendis, nulla consilii ambiguate, ut in Phineis, ac Samsonis vindicta, Danielis, ac Salomonis judicio videmus.

Sapientia siquidem illuminata mens Deum, ac divina cognoscit. Res autem creatas, scientia verò de iis, usuque illarum judicio, intelligentiæ perspicacitate in Dei misteria penetrat. Consilio denique juvatur ad has notitias prudenter operi adhibendas, perficiturque in ea summa prudentia quatuor his veluti partibus. Voluntatem tres aliæ divini hujus septennarii absolvunt cum adjunctis ad eam virtutibus, composita ritè irascendi, appetendique facultate.

Tradit præterea Gregorius Magnus apud Dionys. Carthus. *tr. 1. de don. Spiritus sancti art. 10.* utcumque diversam horum efficaciam donorum ad debellanda tentationum totidem capita S. Bonaventura ad impedimenta sanctioris vitæ removenda. S. Thom. *1. 2. qu. 69. art. 1.* ad consequenda octo illa, quibus plena Christi imitatio continetur, & quorum beatos pronunciat Christum possessores.

Quare gratiam habere annexa dona supernaturalia Spiritus sancti, realiter distincta a virtutibus, docent D. Th. *1. 2. q. 68. art. 1. & 3.* Cajetanus, & Medina ibidem, Alvarez *disp. 117. & D. Bonaventura in 3. disp. 34. art. 1. q. 1.* Richard. eo loco, Albertus *art. 1. Suarez lib. 6. de gratia c. 10. Coquer. lib. 1. de gratia sanctificante disp. 15. cap. 3. quos*

quos sequuntur Valentia, Tannerus, Jo: a S. Thoma, Salmaticenses, & alii probant Isajæ c. 11. *Requiescit super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ, Intellectus &c.* Quod licet de Christo intelligatur, extenditur tamen, etiam ad cæteros justos. Quia participant eandem gratiam sanctificantem. Unde etiam Jo: 14. *Apud vos manebit, & in vobis erit.* Requiescere autem importat habitum. Vocantur enim Spiritus, idest inspirationes, seu motiones, ad denotandum, quod altiori modo, & super alias virtutes movent ad rectè operandum. Secundò, D. Greg. l. 1. *Moral. c. 28.* distinguit dona a virtutibus. Tertio, ex Aristotele, qui quamvis ea non cognoverit, ut potè supernaturalia, tamen in naturalibus aliqua, quæcum ipsis proportionem habent, agnovisse videtur 7. *ethic. c. 1.* dum inquit præter virtutes communes, esse alias heroidicas, quæ reddunt homines quodammodo divinos. Et 7. *magn. moral.* dum ait, eos, qui divino instinctu impelluntur, rationem humanam consulere non debere: *principium enim, inquit, habent intellectu, & voluntate præstantiis.* Quarto, quo movens est nobilior, eo nobiliori modo debet homo disponi, ut sequatur motus ipsius. Ergo cum per virtutes disponatur ad sequendum motum rationis, debet per alios habitus disponi ad sequendum motum Spiritus sancti. Denique, actus donorum distinguuntur specie ab actibus virtutum. Nam habent diversum modum tendendi. Ergo debent etiam provenire a diversis habitibus. Quia actus, seu operationes virtutum proveniunt ab illis secundum regulam rationis, aut prudentiæ humanæ, prout sunt actus virtutum naturalium, vel prudentiæ infusæ, prout sunt virtutes supernaturales. Actus autem donorum neque procedunt ab ipsis secundum prudentiam humanam, vel secundum prudentiam infusam, sed extraordinario modo super humano juxta Durandum, inhumano juxta Henricum, & ex specialissimo instinctu Dei, juxta suum beneplacitum ad eos moventis. Atque adeò realiter distinguuntur.

5 Hæc sententia est contra Scotum, Majorem, Gabrielem, Almainum, Ochamum, quorum rationes diluit Suarez loco allegato.

6 Ex dictis infertur in particulari, *Sapientiam* esse donum, inclinans intellectum ad cognitionem rerum altissimarum propter altissimas causas, non ex regulis communibus prudentiæ etiam infusæ, sed ex speciali Dei motione. *Scientiam* donum, inclinans ad cognitionem etiam supernaturalem ob motiva inferiora, quàm *Sapientia*, sed non regulata per communem regulam dictæ prudentiæ, sed ex ea speciali motione Spiritus sancti. Pariter *Intellectum* esse donum ad prima principia supernaturalia penetranda, etiam ex peculiari motione. *Consilium* esse donum inclinans ad rectè, & supernaturaliter dirigendum hominem in suis actibus supra communes regulas. *Fortitudinem* ad aggrediendum res arduas. *Pietatem* ad colendum Deum, & *Timorem* ad ipsum reverendum per supradictas regulas communes, & ex speciali illa motione. De quibus inter alios Joannes a S. Thoma, Granadus, Salmaticenses, & Suarez *lib. 2. de gratia c. 78. & seqq.* ubi more suo fusè ac solidè.

CONSULTATIO XII.

De Beatitudinibus.

1 TRACTAT hoc argumentum egregiè, ut solet D. Th. 1. 2. *quest. 60. & 70.* Ad eò non explicatione, quàm meditatione, atque exercitatione egeant.

Sunt autem Beatitudines quidam præstantiores actus virtutum, seu donorum Spiritus sancti, per quos homo valdè appropinquat in spe, & inchoativè verè beatitudini alterius vitæ. Esse autem actus, & non habitus rectè probatur ex eo, quod cum Beatitudo, seu felicitas consistat in operatione, quia debet esse ultimus actus, & ultima perfectio beati, oportet etiam, quod ea, quæ inchoativè, & in spe sunt beatitudines, consistant etiam in operatione. Quod verò sint actus præstantiores colligitur ex eodem principio, quia scilicet sunt in spe, & inchoativè veluti præambula quædam beatitudinis Patriæ, quæ est perfectissima operatio. Ac tandem, quod sint actus virtutum ac donorum Spiritus sancti, manifestè etiam deducitur ex eo, quod virtutes, & dona sunt præstantissimi habitus, ac proinde ab illis beatitudines emanare petunt.

2 Numerantur autem *Matth. 5. octo* Beatitudines, nempe. *Paupertas spiritus*, cui promittitur regnum cælorum; *Mittas*, seu *mansuetudo*, cui promittitur terræ possessio; *Luctus*, cui consolatio; *Fames, & sitis justitiæ*, cui saturitas; *Misericordia*, cui offertur misericordiæ consequutio; *Cordis munditia*, cui Dei visio; *Pax*, cui appellatio filiorum Dei, & denique *Pati propter justitiam*, cui rursum promittitur regnum cælorum.

Tom. II.

Quomodo autem Beatitudines correspondeant donis rectè D. Augustinus lib. 1. serm. Domin. in monte, dicens: *Timor Dei congruit humilibus. Pietas mitibus. Scientia lugentibus. Fortitudo esurientibus, & sitientibus. Consilium misericordibus. Intellectus mundis corde. Sapientia pacificis.* Paulo aliter alii.

CONSULTATIO XIII.

De fructibus Spiritus sancti.

FRUCTUS Spiritus sancti sunt etiam actus virtutum, seu donorum Spiritus sancti. Appellantur fructus, quatenus suavitatem, & delectationem afferunt, suntque veluti ultimi effectus, procedentes a semine gratiæ. Unde sunt dulcedo quædam in præsentem, vel refectio, sive prægustatio ineffabilis delationis vitæ futuræ, subsequens in anima beata ex adeptione finis ultimi expectati. Sicut enim fructus corporalis ab arbore procedit ad finem, ut quis eodem fruatur, sic actus nostri procedunt a Spiritu sancto, ut mens hominis benè ordinetur, & eisdem delectabiliter fruatur. In iis enim præfens miseria fit tollerabilior, & operatione fit homo ferventior; quia coarctat operationem propria delectatio, & fini fortius adhæret, ab omni alio subtractus. Eo quod anima sancta perfectioni suæ conjungitur, & in delectationem verissimam immergitur. Quod autem amplius delectat, id ferventius operemur necesse est. Unde sicut fructus Spiritus sancti est ultimum expectatum in vita spiritali, ut scilicet fruibiliter quis virtute possideat, tam in agendo, quàm in cavendo, & patiendo: sic etiam in homine summam videtur exigere perfectionem. Sic ferè communiter Theologi cum D. Thom. 1. 2. q. 70. & speciatim Salmaticenses, Valentia, Suarez, & Tannerus.

Numerantur a Paulo ad Galat. 5. duodecim, duminquit: *Fructus autem Spiritus est Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* De quibus Expositores. Nos verò mirari hic oportet assiduitatem occupatissimam divini Spiritus tot modis, officiis, manibus animam sibi gratam elaborantis, & perpolientis.

CONSULTATIO XIV.

De differentia inter virtutes, dona, beatitudines, & fructus secundum gratiam.

1 VIRTUTES, & dona sunt habitus, beatitudines sunt actus, fructus verò sunt delectationes in actionibus illorum circa objectum provenientes. In quolibet genere virtutis dicitur esse opus virtutis ut virtus est, cum illud agit ut homo, & humano modo. Dicitur autem opus esse doni ut donum est, cum illud agit ut homo, sed modo super humano. Dicitur autem opus esse beatitudinis ut beatitudo, cum illud agit ut homo, sed ut jam deificatus, juxta illud Psalmistæ *Psal. 80. Ego dixi dii estis.* Atque ex his patet, quod donum potest in id, in quod non potest virtus, & beatitudo in id, in quod non potest donum secundum rationem doni, & fructus in id, in quod non potest beatitudo sub ratione beatitudinis. Quia non semper beatus beatitudine vitæ percipit fructus. Omnis beatitudo est etiam fructus Spiritus S. Quia omnis illa est veluti ultimus effectus delectabilis a semine gratiæ procedens. At verò è contra non omnis fructus Spiritus sancti est beatitudo. Quia non omnis habet specialitatem, quod fit in spe, & inchoativè beatitudo.

CONSULTATIO XV.

Qua certitudine tenendum sit infundi justis virtutes morales, & habitus donorum Spiritus sancti distinctos a virtutibus simul cum gratia, & charitate?

2 QUOD virtutes infusas nonnulli ex Discipulis D. Thomæ censent, id esse tenendum ferè certitudine fieri. Capreolus enim in 3. *dist. 33. qu. nn. art. 3. ad 2.* erroneam vocat contrariam sententiam, quamque Conradus 1. 2. q. 62. art. 3. existimat esse contra definitionem Ecclesiæ. Medina verò art. 3. dicit id esse secundum fidem Catholicam certum de quibusdam virtutibus, de aliis verò esse ingentem temeritatem id negare. Plerique dubitant, an contraria sententia sit probabilis, aut potius censura digna. Communiter tamen ajunt, esse minus probabilem. Quod verò ad dona Spiritus sancti rem esse incertam.

Verùm id tenendum est tanquam opinionem theologiam probabiliorē, utque a pluribus, & melioribus Theologis probatam, & ratione melius fundatam, magisque

piam, & modo etiam loquendi Sanctorum, atque Conciliorum magis consentaneam. Ita tenuisse videtur Cajetanus, Sotus, Valentia, & ferè omnes moderni, quos sequitur Suarez *lib. 6. de gratia c. 9. qui c. seqq. num. 5.* idem censet de donis Spiritus sancti. Tractant de hac re ex instituto Valentia *tom. 2. disp. 4. quest. 3. punct. 4. Vega lib. 5. de loc. cap. 2. & relect. de sacram. part. 4. post concl. 5. Vasquez 1. p. disp. 42. & 1. 2. quest. 113. art. 2. disp. 79. cap. 1. disp. 95. c. 1. & 2. Salas tract. 10. disp. 3. sect. 4.*

Cum igitur non sit de fide, infundi virtutes Cardinales simul cum gratia, idèd fit.

CONSULTATIO XVI.

De virtutibus moralibus in gradu heroico.

DE quibus differendum nobis est non quidem scholasticas subtilitates omnes inquirendo, sed parcè, ac raptim describendo potiùs, ut hætenus fecimus, eas virtutum actiones, & gradus, quæ ad investigandum earum heroicum splendorem, atque excellentiam proximè juvant, proindeque non omnes omninò virtutes, quas exquisitè, & more suo S. Thom. in divinissima Summa profequitur, explicandæ a nobis sunt, sed illæ duntaxat, quas novisse oportet, ut in Canonizando accuratè examinentur, qualque Scriptura divina, in primis verò Dominus, & Apostoli memorant, & inculcant Christianorum auribus.

Hæ autem præcipuè sunt Cardinales, sic dictæ per similitudinem ad cardinem in corporalibus, eo quod sicut in cardine fundatur motus ostii, cujus interventu patet aditus in interiore domum; ita per has virtutes acceditur ad id, quod est in homine intimum, hoc est ad rationem rectè compositum, tandemque ad ipsum hominis finem. Ita colligit Durand. *in 3. disp. 33. quest. 5. num. 5.* Verùm S. Ambrosius, qui primus virtutum Cardinalium appellationem invenit *l. 5. in Luc. ad c. 6. & qui eum sunt imitati Prosper. 3. de vit. contempl. cap. 18. & S. Greg. 2. moral. cap. 36.* intelligunt eas, quæ inter virtutes morum primariæ sunt, ac principales, easque appellasse Cardinales tanquam primariæ, & in quibus volvantur cæteræ.

Has S. Nilus *lib. 1. de orat. c. 1.* ait, esse tanquam divini thymiamatis quatuor particulas S. Gregor. loco allegato *c. 3.* ait, esse veluti quatuor angulos spiritalis ædificii. Hildebertus Cenom. *epist. 31.* cum quatuor curus unius rotis componit. Eandem comparationem adhibet Mancinus *lib. de quatuor virtutibus in proem.* & addit, hoc curru vestum, indubiè triumphaturum. S. Ambros. interpretatur in hunc sensum quadriformem illam speciem Ezechieli exhibitam, & hominis, leonis, vituli, & aquillæ formas exponit Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque Iustitiam. Aliter hoc quadriforme symbolum ad quatuor virtutes aptat Pineda *lib. 6. de Salom. c. 1. n. 5. & 6.* Item S. Ambros. *lib. de Parad. c. 3.* hæc ait, esse quatuor fluentia fontis spiritalis Paradisi, Quod de more desumpsit ex Philone, qui in hoc multus est *lib. 1. alleg.* Id ipsum usurpant Manasses in *annal.* agens de Joanne Zimisæ Imperatore.

Definitur virtus purè moralis ab Aristotele, habitus qui bonum facit habentem, & opusejus reddit bonum, *2. Eth. c. 6.* In hanc definitionem recidit illa alia, quam ut brevem, & veram commendat D. August. *lib. 5. de Civit. c. 23.* *Virtus est ordo amoris,* aut ut *lib. 1. de morib. Eccl. d. c. 19.* latè tradit, *Amor Dei,* Nam eo ipso, quod res quælibet ordinatè amatur, quod fit, cum ejus amor virtualiter saltem tendit in Deum, voluntas benè affecta redditur, & opus suum bonum efficit, quæ est propoposita ab Aristotele definitio. Quam non est, quod quis reprehendat, quia ex mente Philosophi duntaxat cadit in virtutes morales naturales, præter quas dantur aliæ, & quidem nobiliores. Si enim revelationis divinæ cynosura dirigamur, transcendamusque naturæ ordinem, verissimè dicemus, non esse virtuti morali peculiare ac proprium, reddere habentem bonum, & opus ejus bonum efficere. Multò enim sublimiùs, ac perfectiùs id præstant virtutes infusæ, quæ moralibus longè sunt sublimiores, & omninò diversæ rationis ab eis. Quippè in eadem materialia objecta tendentes sub altiore ratione formali, & cum subordinatione ad longè sublimiorem regulam, Permultum siquidem differt operari circa aliquam materiam, quia actus circa eam est conformis naturæ sensitivæ, vel rationali per merum naturale lumen directæ, & operari, quia actus circa eam materiam est conformis naturæ, ut evedæ ad divinitatis participationem per gratiam, & ut directæ per lumen supernaturale prudentiæ infusæ, distantis de mediocritate in tali materia ob tale, vel

tale motivum, excedens naturæ fines. Ut proinde iure passim explodantur Ochamus *in 4. qu. 3. art. 3. ad 4. dub. lit. S. & Durandus in 3. dist. 33. qu. 6. num. 7.* qui virtutes morales infusas ejusdem cum acquisitis speciei esse censuerint. In has igitur morales a naturalibus distinctas, non cadit ex Philosophi mente definitio virtutis, sed benè illa, quæ est de mente Augustini, atque ista, quæ est omnium Theologorum: *Est habitus per se infusus, quo benè disponitur in ordine ad ultimum finem.*

Dividuntur a D. Thoma *1. 2. q. 61. art. 5.* in Exemplares, Politicas, Purgatorias, & Purgati animi. Dicuntur exemplares, quatenus sunt in Deo modo eminentissimo. Est enim idea, & exemplar omnium virtutum. Politicæ, quatenus sunt in homine secundum conditionem suæ naturæ. Purgatoriæ, quatenus animum abstrahunt a rebus mundanis. Purgati animi, quatenus per eas jam homo divinum veluti quemdam statum acquirit, habet animum omnino peccatum, & liberum a passionum perturbatione. Unde istæ virtutes purgati animi dicuntur heroicæ, & divinæ, ac solum competunt hominibus perfectissimis. Hanc partitionem antiquorum jam olim fuisse scribit Eustratius *1. Eth. c. 13.* Eam verò ita intelligit Paschal. *in op. de vit. & virt. c. 8.* ut Politicæ, sive purè morales sint in virtutum exercitu contra agmina vitiorum quasi levis armaturæ milites, his succedant reliquæ. Primum purgatrices, quod animi fordes defricent. Tum animi purgati, quod in animo undecunque puro, & mundato luculentius aspiciantur. Tandem verò Exemplares, quæ sint animi a terrena aspergine ita pressi, atque deterfi, ut nihil apud ipsum terrenæ fœcis substat. Quod commendatur a Niceta *lib. 2. Thef. c. 68.* a Cajetano ad dictum locum D. Thomæ, & a D. Bonaventura *tom. 1. opus. lib. de quatuor virtut. annuitque Suarez tr. 10. de Relig. lib. 9. c. 5. n. 25.* Et confirmat Porphyrius *lib. de occasionib. apud Schobæum ser. 1. & latè tradit Plotinus lib. 2. de virtut. Enead. 1.* quem excerpit Macrobius *lib. 1. in somn. Scip. cap. 8.* & observant Proclus Marini *num. 20.* ac Ficinus, aliique Platonici.

De Prudentia.

Prudentia est habitus cum vera ratione activus circa ea quæ humana bona sunt. Hæc definitio est Aristotelica *6. Eth. c. 6.* Quæ sanè concidit cum illa alia: Prudentia est virtus intellectualis directiva morum. Omninò multas coacervavit Piccolom. *gr. 5. c. 29.* Optima est illa, quam tradit D. Thoma *2. 2. qu. 47. art. 5.* his verbis: *Prudentia est recta ratio agibilium.* Cum qua recidit definitio, quam Ægid. *lib. 1. de regim. Princip. p. 2. c. 6.* tradit, ac illa S. Basilii *homil. in princip. proverb. & D. Augustin. l. 1. de liber. arb. c. 13. & lib. 83. qq. qu. 30.*

Ejus summum decus ex Aristotele *6. Eth. c. 12.* licet 7 perspiciere. Est enim animæ virtute operantis veluti oculus. Est mater, & dux virtutum omnium, ut loquitur Crito Pythagoræus *lib. de prud. & felic. & ut Chryostomus in Psal. 13.* scitè dixit, est lucerna animæ, regina cogitationum, magistra eorum, quæ bona sunt, & honesta. Sine illa alias virtutes, præsertim Fortitudinem fieri vim consilii expertem, mole sua ruentem præclare ex Ægyptiis expressit Synesius *orat. de Regno.* Quod repetit *lib. de provid. lect. 1. post med.* habetque Themistius *orat. 7.* Aliter hoc dixit Philosophus *6. Eth. c. 13.* nempe virtutem absque prudentia non aliud esse, quam celerem hominis validi visû destituti progressionem, quæ illi in præcipitium, & exitium expeditissima prolapsio est. Luculenter etiam *1. magn. moral.* in ipso fine eam commendat, tanquam architectum quendam virtutum, & sapientiæ velut atriensem, toti virtutum familiæ præfectum, dispensantemque in ea, & præscribentem munera singulorum, aut sapientiæ tanquam dominæ, cohibito affectuum tumultu, & domibus domi rectè compositis, otium ad functiones suas, & liberum, enubilatis iis, quæ efficere poterant, altissimarum rerum prospectum parat. Ut videas meritò Prudentiam a S. Ambros. *lib. de Paradiso c. 3. divitem utilitatem* nominari. Immo Nazianzenus *Jambico de fortun. & Prud.* & approbat dictum illius, qui avaro respondit se prudentiæ stillam pleno fortunæ Oceano prælecturum: Tantæ sunt Prudentiæ utilitates. Quas ob causas a Cassiano *collat. 1. cap. 13. & collat. 2. cap. 2.* commendatur, & plurima habet Laurent. Justin. *in lign. vitæ tract. 4. c. 1. & 3.* & D. Greg. *lib. 2. moral. c. 25.* illam appellans normam virtutum, & D. Bernardus *ser. 49. in Cant.* ordinem virtutum. Sed magnificentius hujus virtutis decus exposuit, quam Jambicus *ep. ad Aphaleum de prudentia.*

Est igitur prudentia virtutum princeps, reliquisque omnibus

- nibus utitur, ipsarumque ordinem, modum, & occasionem in præsentia tanquam oculus quidam mentis undequaque lucidissimus ostendit. Generatur primum quidem a sincera, perfectaque mente, atque sic genita in ipsam mentem intuetur, a qua perficitur, modumque, & exemplar inde sibi pulcherrimum omnium suarum actionum habet. Quod si qua nobis, etiam cum Deo, intercedit communitas, ea maxime virtutis hujus gratia inficitur, & per hanc in primis ipsi assimilamus. Hujus beneficio bona & utilia, honesta, & turpia discernimus, factaque convenientia judicamus, ac emendamus.
- 9 Objectum materiale Prudentiæ, proximum quidem, est actio externa, virtutibus purè moralibus proxime objecta; remotum autem materia mediocri, externam illam actionem terminans, habensque rationem finis respectu virtutum purè moralium, quibus proinde Prudentia finem, prævia consultatione & omnium, quæ ad finem illum constituendum conferunt, accurata discussione, præfigit. Eiusdem formale objectum est vera honestas ex mediocritate illa quasi resultans, interventu judicii prudentialis, tanquam regulæ, & causæ, honestatem operi, ejusque objecto imprimendis.
- 10 Actus Prudentiæ sunt consultatio, judicium, imperium. Judicii veritas non consistit in conformitate cum appetitione recta, sed proxime per conformitatem ad principia synterefeos, tanquam per regulam; remotè autem, ac ultimò per conformitatem cum natura radicaliter rationi constituitur.
- 11 In actu primo supernaturalis potentiæ, ac specierum impressarum entitatem, posita frequentatione actuum, addit habilitatem, quæ rectè definitur habitus cum ratione vera activus circa ea, quæ humana bona sunt 6. *Eth. cap. 5.*
- 12 Subjectivarum Prudentiæ partium atomarum non potest iniri certus numerus. Subalternæ generatim duæ numerantur. Monastica scilicet, & Gubernatrix. Quarum hæc in æconomicam, militarem, legislatricem, & politicam subdividitur. E tribus vulgatis potentialibus Prudentiæ partibus Eubulia, Synesis, ac Gnome. Eubulia consultationem principali prudentiæ actui præviam respicit. Synesis judicium de recto altero judicio. Gnome reflexum judicium de recta legis extensione, vel reflexione.
- 13 Quæ dicuntur integrantes Prudentiæ partes non aliunde rectè constituuntur, quam ex subsidio, quod ad perfectum Prudentiæ exercitium præbent, aut ex perfectione, qua idem cumulant, & absolvunt undecunque. Octo numerantur. Memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspectio, cautio.
- 14 Ejus partitio varia est. Alia carnis. Alia spiritus, de utraque S. Basilii *hom. in princ. prov. 12.* Potest etiam rectè dividi in naturalem, & supernaturalem, sive in acquisitam, & infusam. Naturalem voco, quæ non excedit limites rationis naturalis. Hanc solam Philosophi agnoverunt. Pendet ex synterefe, quæ est notitia principiorum practitorum, ut Decalogi & similium, & ex virtutibus moralibus sui ordinis, comparaturque usu; nascitur enim ex actibus. Supernaturalis est, quæ limites notitiæ naturalis excedit. Pendet ex fide, & ex virtutibus moralibus sui ordinis. Sicut enim sunt aliquæ virtutes morales commensæ prudentiæ naturali, & tendentes ad honestum naturale, quod est consentaneum naturæ rationali, quæ talis est: ita etiam videntur esse quædam virtutes morales commensæ dictamini prudentiæ infusæ, tendentes in honestum supernaturale, quod est consentaneum statui hominis supernaturali, nimirum hominis Christiani, filii adoptivi Dei, de quo plura 1. 2. *qu. 58.*
- 15 Hæc autem ad rem nostram sic describitur a D. Augustino *lib. de morib. Eccles. c. 22.* Prudentia est amor, ea, quibus adjuvatur in Deum, ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens. Et hunc amorem non cujuslibet, sed Dei esse diximus, id est summi boni, summæ sapientiæ, summæque concordie. Non describit autem Augustinus prudentiam per amorem, quod existimet, eam non esse intellectus habitum. Nam eodem libro *c. 24.* sic habet. Ad prudentiam pertinet dignoscere appetendorum, & vitandorum. Sed potius, ut significet, eam ab amore, quem summi Dei appellat, hoc est a charitate proficisci, vel ad prudentiam spiritus pertinere ex amore agere, charitateque ferri ad ea eligenda, quibus adjuvatur in Deum.
- 16 Gradus in Prudentia aliter accipiendi sunt, atque in virtutibus aliis, quæ vel in appetitu sunt tam rationis, quam sensus, vel ab eo magis pendent, quam Prudentia, quæ habitus intellectus est, ideò penes actiones mentis, quæ propriè prudentiæ sunt, considerantur, quæque tres esse diximus consilium, judicium, imperium. Advertò tamen, etiam si Prudentia sit essentialiter virtus intellectus, tamen ratione materiæ, & finis meritò ponenda est inter virtutes morales, ut rectè docet D. Th. 1. 2. *qu. 58. art. 3. ad 1.* quia tota versatur in consideratione, & directione morum. Dicitur autem moralis, non quod sit elicitive morum, sicut Justitia, Fortitudo, Temperantia, sed quia morum directrix.
- Primus igitur Prudentiæ gradus est consilium de re agenda, vel non agenda, cum videlicet nos per nos ipsos id cogitamus, vel adhibitis consiliariis inquirimus idem. Huic prudentiæ parti adjungit Deus Spiritus sancti donum, quod idcirco consilium etiam dicitur, quod nobis a Deo tanquam consiliario datur in iis rebus, quas humana ratione consequi non possumus.
- Prima Consilii hujus regula est divina lex, ad quam cogitatio, & deliberatio omnis dirigenda est. Et consilium meum, ait David *Psal. 118. justificationes tuæ.* Et Apostolus 2. *Cor. 5. Contendimus placere illi.*
- Secunda regula est oratio ad Deum, qua impetretur auxilium ejus ad ea cogitanda, & constituenda, quæ ejus voluntati legive consona sint. *Dirige me,* ait idem *psalm. 142. in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui:* Et *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*
- Tertia regula est diligens inquisitio, & meditatio eorum, de quibus consilium capitur. Hanc enim industriam exigit a nobis ille, de quo scriptum est *psalm. 88. Posui adjutorium super potente.* Et Salomon *Proverb. 9. Labia justi considerat placita.* Et David beatum cum dixisset hominem, qui non abiit in consilio impiorum, subjungit *psalm. 118. Sed in lege Domini meditatur die, ac nocte.*
- Quarta regula est, sibi, suisque cogitatis non multum tribuere. *Ne imitaris,* inquit Sapiens *Prov. 3. prudentiæ tuæ.* Quod vitium insectatur accerrimè D. Bernardus *de resurrect. ser. 3.*
- Quinta regula in rebus gravibus, adhibendi sunt in consilium alii. Siquidem sapientia de se ait apud Salomonem: *Ego sapientia habito in consilio, & eruditus insum cogitationibus.*
- Secundus gradus prudentiæ spiritualis est, rectè de iis omnibus, quæ in consilium allata fuerint, dijudicare. Quæ propriè discretio est, qua discernuntur vera a falsis, certa a dubiis, inutilia ab utilibus, intempestiva ab opportunis, honesta ab inhonestis, jucunda a tristibus, bona denique a malis, & inter hæc, quæ magis, minuve bona, & quæ loco, tempori, personæ, rei agenda magis, minuve convenient. Nec quid solum, sed quantum, & quatenus in unaquaque re statuendum, & progrediendum sit. Quam rem amplè Albertus Magnus in *Parad. animæ c. 34.* Discretionis autem necessitatem, & utilitatem maximam esse docet Patres apud Cassianum *collat. 2. c. 4. & collat. 24. c. 8.* De qua etiam D. Bernardus *ser. 19. in Cant. D. Gregor. lib. 30. moral. c. 14. & D. Chrylost. lib. 2. de Sacerdotio.*
- Tertius gradus prudentiæ est imperium, quo magna vi, & efficacia imperat animus sibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ post consilium ad rem agendam necessaria, & opportuna censentur. *Accidere enim solet,* ait D. Thom. 2. 2. *qu. 51. art. 3. ad 3. ut quod rectè judicatum est, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè, & ideo post virtutem, quæ est bene indicativa, necessaria est finalis virtus principalis, quæ est bene præceptiva, scilicet prudentia.* Ex quibus intelligitur, imperari vi, & potestate efficaci esse primam prudentis hominis actionem, munusque præcipuum. Ad quam rem necessarium est magnum animi robur, quo superentur omnia, quæ quominus exequamur, quod prudentia præcipit; quodque intelligimus esse faciendum, impediunt. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus, robustus, & validus,* ait Salomon *Proverb. 24.* hac videlicet fortitudine. Quia mens prudenti consilio, rectoque judicio instructa, voluntatem prorsus adigit ad parendum; neque enim præceptio hæc tam suasio est, quamvis, & actio, qua intellectus voluntatem movet, ut accipiat, exequaturque mandatum, quod ipse proponit. Ad quam formandam quia maximi momenti, & difficillima est, comparatum, & institutum divinitus videtur univèrsum illud donorum Spiritus sancti præsidium, quo mens adjuva, & roborata concipiat primum proprium hominis bonum, deinde re ipsa perfici magna efficacia jubeat. Ita sentire videtur D. Greg. *homil. 19. in Ezechiel.*

- 25 Virtutis hujus dignitatem summam non minori cum fructu conjunctam, ut aperte S. Ambrosii *lib. de Paradiso c. 3.* Philonem imitatus *lib. 1. allegor. elegantiam* tradit quo pacto sapientia Dei fons virtutum, quæ nos ad æternæ cursum dirigunt vitæ in quatuor initia dividatur, hoc est quatuor quædam ex fonte illo manentia fluentia virtutum, nimirum Prudentiam, quam exprimit Philonem. Temperantiam, cui Geon, alter terreni illius Paradisi fluvius respondet. Fortitudinem quam exhibet Tygris, tandemque Justitiam Euphrate expressam, quo nomine fecunditas, & ubertas, atque lætitia designatur. Cum ergo tot sint virtutum prima capita, infert S. Ambrosius, necessarium omnino esse, tantò potiore agnoscere hanc virtutem, quantò pretiosior ex ea, ac numerosior virtutum propago, & insignis fructuum quoruncunque honoris, & honestatis abundantia, omnes paciscens animas, ac denique nullo temeranda importuno casu exultatio derivatur; nec ipsi tantum habenti, sed & piis. *Hæc virtus publica, aliis nata, non sibi*, ut idem Author eo loco docet, & pulcherrimè *ser. 16. in psal. 118. v. 1. Sibi parior Justitia*, ait idem *orat. de obit. Satyri sub finem foris tota est, & quidquid habet*, quædam inclementia sui dum rapitur amore communi, transfundit in proximo. Concludit *1. offic. c. 28. Magnus itaque Justitiæ splendor, quæ aliis potius nata, quam sibi, communitatem, & societatem nostram adjuvat, excellentiam tenet, ut suo judicio omnia subiecta habeat, opem aliis ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat, pericula suscipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtutis arcem tenere?*
- 26 Hoc nobis contextum ex uno licet Amarasio Justitiæ elogium plusquam abundanter in rem præsentem videtur. De hac igitur virtute, & de annexis illis partibus temperatè ac cum delectu agendum video, ne in immentum hæc Consultatio excreseat.
- 27 Jus partim pro justo, ac lege accipitur, quo sensu jus accipit Aristot. *1. polit. cap. 2. D. Thom. 2. 2. qu. 57. art. 1. & Brisson. lib. 9. de verb. signif. v. Jus* partim pro justo moralem facultatem illætam respiciens, & pro ea ipsa morali facultate. Priori modo sumptum in naturale, & positivum dividitur, sive lege positum, ut loquitur D. Thom. *5. Eth. lect. 12. De juris positivi commodis consule Dionem orat. 76. & Jul. Imper. orat. 5. Naturale est illud, quod est naturæ veluti insculptum, eamque admodum proprietatis affectatur, estque lumen naturaliter affulgens omnibus. Agnoscunt hoc jus inter Patres S. Chrysostomus *hom. 12. ad pop. sub fin. & in psalm. 147. luculenter etiam Tertull. lib. de corm. c. 6. vocans illud naturales tabulas. S. Augustinus lib. 2. de serm. Dom. in mon. c. 15. & ad init. psal. 57. ac elegantissimè D. Ambrosius ep. 71. & pulcherrimè etiam D. Hieron. q. 8. ad Aglasiam, naturalem illam legem exponit, & ab Apostolo traditam ostendit, & tandem Facundus Hermianensis *lib. 8. pro trib. cap. 7. Ex Ethnicis D. Chrysostomus orat. 80. Maximus Tyrius dissert. 40. num. 237. in qua multus est, Epictetus apud Arrianum *lib. 2. c. 11. Tullius 3. de Republ. ex quo sua descripsit Lactantius 6. Instit. c. 8. Aristoteles 1. Rethor. c. 13. & 15. ubi hoc jus vocat legem communem, quæ non est nunc, & heri, sed semper, & lib. 5. Eth. c. 9. appellat jus primum, & ibidem c. 7. immobile. Et paulo aliter expressit Plato in Timæo, ac Phædro. Rursusque positivum subsecatur in divinum, & humanum, ad quod jus quoque gentium pertinet, ut rectè censet Molina *tr. 5. de just. disp. 69. num. 3. & tr. 5. disp. 5. Valentia 1. 2. disp. 7. q. 5. part. 2. & 2. 2. disp. 5. quest. 1. part. 2. Suarez 2. de leg. cap. 19. & 20. Pratejus in lex. jur. v. Jus gentium. Posteriorem item modo acceptum pro multiplici operationum iustarum facultati morali commensurarum, adæquatione cum regula rationis. Itemque pro multiplici morali facultate multipliciter dividitur. Ex his omnibus proxima ratio materialis objecti Justitiæ est operatio externa, quæ, tanquam per rationem formalem, restringitur ab æqualitate debita cum alieno jure. Ita accipio D. Thom. 3. part. quest. 85. art. 3. ad 1. & liquet ex 2. 2. quest. 58. art. 3. & art. 9. ad 2. rursusque art. 10. & 11. Cætera ad objectum remotum spectant. Finis verò idem, qui virtutum aliarum, idest summum bonum.*****
- 28 Justitia Plato definit, animi similitudinem ad seipsum, Aristoteles affectionem animi, qua homines apti sint ad res iustas agendas. Ulpianus *l. Justitia, ff. de just. & jur. quod usurpavit quoque Justinianus in princ. Instit. ita concepit: Justitia est constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi.* Quam definitionem D. Thom.

in debitam formam reducens, ait: *Justitia est habitus, secundum quem aliquis constanti, & perpetua voluntate jus suum cuique tribuit*, aitque esse definitionem propè eandem cum ea, quæ ab Aristotele traditur *5. Eth. cap. 5.* Quare Justitia est virtus ad alterum, juris, & moralis facultatis capacem, hoc est naturæ intellectualis competentem. Hinc factum est, ut Justitia ex Aristotele *5. Eth. c. 1. alienum bonum esse videatur.* Quod ibi luculenter tradit de justitia universali, omnes omnino virtutes ad alterum complectente. Ideoque S. Ambrosius hanc virtutem appellavit publicam *ser. 16. in psal. 118.* Esto possit etiam proprium bonum quoquomodo respicere. Quod tamen nunquam ita facit, quin involvatur semper aliquis ordo ad alterum, saltem moraliter, & rationabili fictione interveniente.

Quamquam enim una sit justè agendi ratio, ex qua illa oritur, tamen, ut cæterarum virtutum actiones variantur, ita etiam justitiæ. Quo fit, ut tota illius ratio vel in humanæ societatis æqualitate servanda consistat, indeque duæ justitiæ partes nascuntur; una quæ communis appellatur justitia, quod ad bonum commune spectat, altera, quæ privata, quod ac peculiare refertur. At communis quidem illa in duas alias partes distribuitur, in eam, quæ leges continet, quam Legalem appellant, & in epichejam, id est æquitatem. Rursus privata in distributricem, & commutatricem dividitur. Hanc specificam distinctionem asseruit disertè Aristoteles *5. Eth. cap. 2.* quem aliter eludere nequivit Buridanus. Eandem agnoscit communissima sententia, circa quam ambiguus non fuit D. Thomas, ut liquet ex *2. 2. quest. 61. art. 1. in corpore, & ad 5.* Nam habent objecta specie distincta in ratione objecti, sive motivi virtutum. Itaque una, & eadem justitia, prout variis in rebus cernitur, quadripartita fit, quemadmodum in una hominis constitutio corporea quatuor ex humoribus componitur.

Justitia communis habitus est, quo homines ad justè agendum propensi sunt, justèque agunt, idque animo libenti. Hæc cum ad bonum commune pertineat, ad alios potius, quam ad nos ipsos diffunditur, ideoque virtus universa nominatur. Non quod virtutes omnes sint justitiæ, sed quia virtus eadem latissimè pateat, & ad bonum commune referatur, cujus participes reliqui omnes sunt. Hujus prima pars est legalis. Quoniam justitiæ communis officium est, leges, & jura cujusque societatis conservare. Altera est æquitas. Quæ tametsi legali adjuncta sit, tamen longius patet. Nam ad judicium rationis, præter legem ipsam scriptam, confugit.

Jam verò privata, quæ circa bonum peculiare versatur, sic solet definiri, ut habitus bonus sit, quoad aliquid justè agendum feramur. Distat a superiori, quod privatam cujusque utilitatem spectet, unaque sit ex quatuor virtutibus, quas nos inquirimus, quæque Cardinales dicuntur. Hujus duæ partes sunt, una commutatrix, altera distributrix. Commutatrix est ea, quæ ordinem, & æqualitatem distribuendi commodi, incommodive cuique pro conditione ostendit. Quæ cum non in honoribus tantummodo distribuendis, sed in pænis etiam irrogandis versetur, Magistratum, ac Principum propria est. Itaque tota illius vis in æqualitate servanda consistit, ac geometricæ proportioni idcirco comparatur, in qua ut majorum, ac minorum numerorum æqua ratio servatur, ita ipsa eundem ordinem observet. At verò commutatrix, quæ privatæ pars altera est, in hominum commerciis, vitæque negociis versatur. Ut enim eorum societas, quæ communi contractione indiget, tranquilla servetur, necesse est hujus commutatrix vi uti, quæ suum cuique distribuat, non illa quidem distributricis æqualitate, sed ratione quadam debiti; ideoque arithmeticæ proportioni assimilatur, in qua æquali numerorum est incrementum, non autem æqualis ratio. Ergo proprium distributricis est, dignioribus distribuere digniora; commutatrix suum cuique debitum restituere. Proprium igitur Justitiæ cujusque minus est, sive sit ea communis, sive privata, ut rectè semper agamus.

Restant & virtutes aliæ, quæ ex justitia tanquam e fonte oriuntur, de quibus differunt Sancti Patres, & Theologi. Inter eas primum locum obtinet Religio, quæ, ut hic accipitur, est Justitia quædam creaturæ ad Deum, qua ipsa suo Creatori debitum oculatum, & honorem persolvit. Hujus soboles sunt Oratio, Pietas, Observantia, Obedientia, Gratitude, Veritas, Sinceritas, Amicitia, Tractabilitas, Liberalitas.

Primus Justitiæ gradus hominem ab omni iniquitate custodit, & cum omnibus pacificè conversari facit, & sic est virtus politica, qua quis debet res mundanas desipi-

despicere, & unicuique quod suum est tribuere, scilicet tria, & sibi ipsi, & proximo, & Deo. Sibi ipsi, mundiciem cordi, custodiam ori, disciplinam corpori, Proximo, obedientiam Superiori, concordiam pari, beneficentiam inferiori. Deo, honorem Creatori, amorem Redemptori, timorem Judici.

34 Secundus gradus Justitiæ mentem ad æterna directè trahit, quia iusto ordini rationis perfectè consentit. Per hanc pervenitur ad illam beatitudinem, quæ Matth. 3. dicitur esuries, & sitis Justitiæ. Et est vehemens desiderium Justitiæ, vel summi boni, quæ potius beatitudo dicitur, quam esuries aliarum virtutum Cardinalium. Quia per Justitiam immediatè conjungitur Deo, quod non fit per alias virtutes Cardinales. Nam Justitia, prout est virtus generalis, summi potest generaliter pro probitate, bonitate, vel rectitudine vitæ, comprehendens etiam in se virtutes Theologicas, quæ nos immediatè Deo conjungunt. Quare beati dicuntur qui esuriunt, & sitiunt Justitiam. Quia quanto quis magis habet esuriam Justitiæ, tanto majorem habet lætitiæ operandi justitiam. Non enim amatoribus veri boni satis est, quod iusti sint, sed opus Justitiæ semper sitiunt, nunquam se satis justos exultimantes, sed semper ardentem profectum Justitiæ quotidiano cum omni desiderio admodum sitiuntis, & esurientis, non solum in se, sed in omnibus aliis Justitiæ profectum appetunt. Atque ideo ii dicuntur Beati. Quia, ut inquit Augustinus, qui perfectè justitiam amat, jam justus est, etiam si nulla exeat secundum eam forinsecus per membra corporis operandi necessitas. Et de hac Justitia loquitur Bernardus: Nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit; Satis est, sed semper esurit, sitiuntque Justitiam, itaut si semper viveret, semper quantum in se est, justior esse contenderet.

35 Tertius gradus Justitiæ mentem in æternis figit, quia illa cum Deo æterno perpetuo fœdere sociat. Tunc enim Justitia est sic cum superna, & divina mente sociari, ut jam servet cum ea perpetuum fœdus, illam inseparabiliter amando. De qua D. Augustinus lib. de Eccles. morib. cap. 15. inquit: Justitia est amor soli amato serviens, & propterea rectè dominans: & paulò infra: Justitia est amor Deo tantum serviens, & ob hoc bene imperans cæteris, quæ hominibus subiecta sunt.

De Fortitudine.

36 Hæc virtus circa passiones occupatur, sicut & Temperantia. Agit de eis Philosophus 3. Eth. a cap. 16. ad libri finem. Prior respicit terribilia, quæ sunt humanæ vitæ corruptiva. Posterior respicit delectabilia, quibus eadem humana vita conservatur, sive in individuo, sive in specie. Nam circa illa utraque objecta versantur passiones moderationis capaces, eo quod dirigantur per apprehensionem, quæ apta est regulari per rationem, ut philosophatur D. Thomas quæst. 25. de verit. art. 1. & 4. & Ferrariensis lib. 1. contra Gentes cap. 89. Sed quia difficilior est sustinere tristitia, & ardua ferre, quod præstat Fortitudo, frænando passiones circa hæc objecta, quàm a delectabilibus abstinere, eisque frui cum ea moderatione, quam Temperantia inducit, ut Philosophus supra cap. 9. observat; idcirco priori loco statuitur Fortitudo, posteriori Temperantia.

37 A multis variè definitur, ut ab Aristotele, virtus irascibilis facultatis, quia non facilè ira perturbatur. A Platone, habitus, qui timorè non perturbetur. A Tullio, considerata periculorum susceptio, & laborum permissio. A D. Augustino lib. 1. de lib. arb. cap. 3. quia omnia incommoda, & damna rerum non in nostra potestate constitutarum contemnimus. Alcinoüs cap. 21. Breviarii Platonici in hunc modum definit, est legitima præcepti ardui, & non ardui observatio, idest, facultas conservatrix præcepti legitimi. Accuratiùs verò Theologi: Est virtus animi, qua labores, ac res arduas, mortisque pericula constanter suscipiuntur, & perferuntur. Ex quibus clarum esse censeo, quid hæc virtus sit, ut propterea non sit amplius insistendum in explicanda Fortitudinis quidditate.

38 Huic virtuti aptatum primò fuisse virtutis nomen confirmat vocis etymologia, & observat Gulielm. Paris. lib. de virt. c. 4. causam inde petens, quod semper quantumvis rudibus hominibus, generositas Fortitudinis apparuerit laudabilis, & commendatione digna.

39 Hujus sedes est, ut omnibus placet, iracundia; quoniam ab eadem excitatur, nec fortitudo esse sine animi concitatione videatur. Mihi verò multo magis eorum sententia probatur, qui fortitudinem in voluntate potissimum statuunt, quod tota ejus vis in dolore perferendo, ac periculis subeundis consistat. Quamquam

enim aliqua iracundiæ commotio ad actionem fortitudinis postuletur, eadem tamen est voluntaria, nec plus efficere illius impetus potest, quam voluntas, & consilium.

Ejus objectum materiale, aliud remotum, aliud proximum. Illud periculis, & malis, præsertim gravissimis, cujusmodi sunt mortis pericula. Hoc timoris, & audaciæ, circa ea mala, passionibus continetur. Formale objectum non honestas, ut Aristoteli dicitur, sed summum bonum.

Duo sunt Fortitudinis officia: *Sustinere*, & *Aggredi*. 41 Sustinenndo quis fortis esse dicitur, si pericula, resque arduas æquo animo perferat. Aggrediendo autem, si difficilia, eaque honesta Dei causa subeat, nec eis propriam salutem anteponat. Ad sustinendum duo requiruntur. Primum est, ne animus difficultate, & asperitate malorum frangatur. Ad hoc valet patientia, que tristitias, & dolores moderatur, animumque continet, ne hisce passionibus victus a recto, & decore decidat. Alterum est, ne diuturnitate malorum fatiscens, cœpta bona abruptat, & desinat. Ad hoc est perseverantia. Similiter ad aggrediendum duo requiruntur. Primo, promptitudo animi ad periculum suscipiendum. Hanc præstat fidentia. Qui enim confidit, se malum imminens superaturum, facilè periculum suscipit. Secundò, strenuitas in executione. Hanc tribuit magnificentia.

Ex his patet qua ratione hæc quatuor virtutes dicantur partes integrantes fortitudinis, nimirum si considerentur, ut versantur in propria fortitudinis materia, id est in periculis, rebusque arduis. Si verò spectentur in aliis quibusdam materiis minus difficilibus, dicuntur partes fortitudinis potentiales, quia fortitudinem imitantur, licet ejus perfectionem non assequantur. His partibus fortitudini tres alias adiicit Macrobius lib. 1. in somn. Scip. Magnanimitatem, Securitatem, Constantiam. Verùm hæc in illis comprehenduntur. Cætera vide apud D. Thom.

Primus gradus Fortitudinis est propositum. Per hanc 43 enim homo omnem metum pro Deo postponit, & nihil nisi turpia formidat. De ista dicit Seneca sub nomine magnanimitatis: Scito enim magnum, & honestum genus esse vindictæ ignoscere. Eris magnanimus si periculosa non appetas, ut temerarius, nec formides, ut timidus. Nam timidum non facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia mala. Unde ad magnanimum etiam pertinet neque perturbationi, neque homini, neque fortunæ succumbere, & ea, quæ videntur acerba, ita ferre, ut nihil a statu naturæ discedat, vel a dignitate sapientis.

Secundus gradus est ipsa actionis fortitudinis vis, & firmitas. Siquidem, ut ait Aristoteles lib. 2. Eth. cap. 4. ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari. Quare Fortitudo virtus est communis virtutibus omnibus, ac multo magis in ipsa Fortitudine reperitur, efficitque ut actio, cui alioquin per se id convenit, accedente hac communi proprietate, virtutum omnium fortissima, robustissimaque reddatur, & penè dixerim insuperabilis. Hujus autem præclarissimæ actionis partes exponunt Patres. Præsertim verò D. Ambrosius lib. 1. Offic. c. 35, & 39. & S. Prosp. lib. 3. de vit. contempl. cap. 20.

Ex quibus perspicuum est, martyrium verè & propriè esse actum Fortitudinis, etiam si solius charitatis, & fidei affectu subeat, non simplicem, & vulgarem, sed excellentissimum, quia in nobilissima fortitudinis materia, ut etiam ex Aristotele lib. 3. Ethic. cap. 6. colligitur, nimirum in periculis bellicis, iisque pulcherrimis versatur. In martyrio enim est bellum contra tyrannum pro defensione Fidei, & Religionis juxta illud Apostoli ad Hebr. 11. Fortes facti sunt in bello, ut D. Tho. interpretatur, quod non invadendo, sed tolerando conficiendum est. At multò difficilior tolerare, quàm invadere, ut docet Aristoteles supra c. 9. Cujus rei tres causas reddit D. Thom. 2. 2. qu. 123. ar. 6. Prima est, quia toleramus valentioribus nobis, aggredimur quem saltem putamus fore debiliorem. Secunda est, quia ferendo, incumbenda mala sentiamus, aggrediendo, adhuc futura prævidemus. Tertia est, quia in puncto temporis aggredimur, non nisi aliquo temporis intervallo sustinemus. Quod fusè ostendit D. Ambrosius loco citato c. 41. Et eleganter profectur D. Chrysostomus homil. 85. in Matth. ac confirmat, D. Thom. 3. Eth. lect. 18. qua etiam ratione utitur in hanc rem Jovin. Pontanus lib. 1. de fortitud. c. 12. & qui multa propterea in hanc sententiam constipat Thomas Bosius lib. de robore bellico contra Macchiavellum in proœmio. Immo Martinus de Magistris q. 5. de fortitud. conclus. 5. ait, hoc esse tam certum, ut probatione non egeat. Accedit, quod aggress-

Aggreditur est voluntaria, quod non parum imminuit difficultatem, atque etiam laudabilitatem, Quod dixit D. Chrysoſtomus *hom. 10. in 1. ad Theſſ.*

46 Quia verò actio hæc vires humanas maximè superat, S. Proſper declarat, cui nam nitatur fortitudinis chriſtianiæ vis, nempe uni Deo. *Sed hæc, inquit loco citato, animi fortitudo ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus Iſai. 12. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. &c.* Certè non sine causa ura ex beatitudinibus, Chriſti Domini doctrina celebrata, est pati perſecutionem propter juſtitiam, Certum enim est, voluntatis & amoris proprii in patiendo minimam, aut nullam ſuſpicionem ſubeſſe, maximam in aggrediendo. Et quamquam contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamen adverſus mortis pericula, & timores. Quia enim timore mortis nullus vehementior, ad hujus victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præſtanti, qualis est Fortitudo. Animum enim tam excellentem, & moderatum potentia cœleſtis agit. Non enim poſteſt res tanta sine adminiculo Numini ſtare. Quemadmodum radii Solis, terram quidem contingunt, ſed ibi ſunt, ubi mittuntur. Sic animus fortis converſatur quidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ.

47 Tertius gradus est delectatio, ſive gaudium. Occupanti enim ipſam laudabilis ſuſtinentiæ arcem, atque adeò ſummum ſibi Fortitudinis eminentiſſimæ decus decerpunt qui propter Deum non modo patienter ſuſtinent, reprimuntque nimium malorum metum, ea mala plus juſto averſantem; ſed etiam gaudent de ſuſtinentia, eamque ultrò adſciſcunt, aut magna generoſitate exterius expreſſa, imperterritum animum produunt. Nam ita hæc fortitudine mens in æternis figitur, ut fiat virtus purgati animi, cujus est non ſolum paſſiones corporis vincere, ſed ignorare, itaut irasci neſciat, nihilque niſi æterna cupiat. De qua dicit Ambroſius: *Jure Fortitudo vocatur, cum unusquisque ſemetipſum vincit. Nam continuò nullis illecebris inſeſcitur, aut emollitur, nec adverſis perturbatur, nec in proſperis extollitur; ſed quaſi vento quodam Spiritus ſancti variarum rerum circumfertur provida mutatione.* Quod in ethnica philoſophia locum apud aliquos habuiſſe agnoſcit Nazianzenus *ep. 64.* & Clemens Alexandr. *lib. 4. Strom. cap. 5.* Quod tamen in Ethnicis ſuſtinentia teredine inanis gloriæ ferè vitaretur, aut contumaciæ rigore obdureſceret, monet D. Chriſtoſtomus *homil. 1. in 1. ad Theſſal.* gaudium de ſuſtinentia purè propter Deum eorum eſt, qui naturam jam tranſcenderunt corpulque habent nullis ultra paſſionibus obnoxium. Luculenter hoc Fortitudinis culmen ſuſcipit Theodoretus *ſerm. 10. de provid.* agens de Sanctis Apoſtolis Petro, & Joanne, quos pietatiſturyes, veritatis columnas nominat; obſervatque non modo libenter paſſos, quod vel ipſum inſignis eſſet Fortitudinis; ſed etiam pati gaviſos, qui eſt ſummus vertex Fortitudinis. Sed & Paulum hanc ipſam Fortitudinis medullam ſignariſſe notat, cum ſcripſit de ſeipſo: *Placebo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, &c.* Quam eſſe vim inſignem virtutis, & eximium planè decus ſuſtinentiæ, rectè tradit. Idem pari ratione de chriſtianiſtymartyribus propè omnibus dicere liceat. Quia in ſuſtinentia, ut ad Fortitudinem ſpectat, non ſpectatur duntaxat gravitas ſupplicii, vel incommodi, quod ſuſtinetur, ſed causa & motivum patiendi. Quod ſuſſimè confirmat D. Auguſtinus *lib. de patientia a c. 3. & lib. 4. in Julian. c. 3. & 5. Quare concione 2. in psalm. 34. ait: Martyres non pœna, ſed causa facit.*

48 Certè ſi de Fortitudine viri Chriſtiani loquamur, ut loquimur, alacritatem illi etiam ſuam ineſſe negandum non eſt, quandoquidem ea ab eodem Patre *lib. 7. de morib. Ecceſ. c. 15.* ſic deſcribitur, *ut ſit Amor omnia propter Deum facile perferens.* Quod ſi Ariſtoteles *lib. 3. Eth. c. 9.* id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cujus expers ſit vir fortis in mediis doloribus tormentorum, aut mortis poſitus, non autem de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipſamet actione Fortitudinis, cujus vi cognoviſcit vir fortis ſe dolore, vitamque contemnere propter Deum, qualiſ fuit illius viri fortiſſimi Eleazari, qui cum Deo agens: *Diros, ajebat 2. Machab. 6. corporis ſuſtineo dolores, ſecundum animam verò propter timorem tuum, libenter hæc patior.* Immo author eſt D. Th. 2. 2. q. 424. art. 8. & teſtata res eſt apud Hiſtoricos ſacros, eo ipſo tempore Dei gratiam aliquando adeò copioſam mentes Martyrum perſundere, ut ne percipiatur quidem ab illis ſenſus doloris. Quia dum corpore torquentur, animo ſic abſtrahuntur in Deum, ut omnem corporis vexationem, & afflictionem pene abſorbeat divina illa voluptas.

De Temperantia.

Hæc eſt poſtrema inter Cardinales virtus, de qua Philoſophus 3. *Eth. a c. 10.* poſt fortitudinem diſſerit; quia cum ambæ, ut initio ejuſdem capitis dicitur, ſint virtutes partis animæ irrationalis, hoc eſt, cum ambæ occupentur in frænandis paſſionibus, iis præfertim, quæ ſunt nobis, & irrationabilibus animantibus communes, ut interpretatur D. Thom. 3. *Eth. lect. 19.* & altior in eo genere ſit Fortitudo, rectè in poſtremum locum rejicitur Temperantia. De qua ſtriçtè accepta, pro virtute, quæ refrænât appetitum in his, quæ maximè alligant, & ſic ut eſt virtus magis ſpecialis, & Cardinalis, hic agendum.

Hanc Cicero deſinit, firmam, & moderatam rationis dominationem in libidinem, atque alios non rectos animi impetus. Plato, virtutem, quæ voluptates ac libidines rationi ſubjiciat. Eandem Ariſtoteles appellat, appetitoria animæ virtutem, quia impetus voluptatum inhoneſtarum reprimantur. Finis hujus eſt idem, qui virtutum aliarum, ideſt ſummum bonum. Unde S. Auguſtinus *lib. de morib. Ecceſ. cap. 15.* illam deſinit, *amorem Dei ſeſe integrum, incorruptumque ſervantem.* Sedes verò pars animi appetitoria, ex qua omnes appetitiones naſcuntur. Objectum denique voluptas Ariſtoteſi dicitur, non quidem omnis, ſed ea ſolum, quæ ad tactum pertinet. Verior tamen ſententia eorum eſſe videtur, qui voluptates ſenſuum omnium eidem virtuti ſubjiciunt. Adæquatè etiam ſumptum alias quoque delectationes, & motus eis prævios comprehendit, intra formale hujus virtutis, hoc eſt mediocritatem, ad neceſſitatis, aliorumque perſonæ, & negotii adjunctorum, metrum dimenſum. Itaque quoniam in moderandis cupiditatibus vera temperantia conſiſtit, potiſſimum ejuſ officium eſt, naturæ vim agnoſcere, conſiderareque quantum ea poſtulet; reliqua ut immoderata, & vitioſa rejicere. Vera autem moderationis hujus ratio eſt, ſi nihil rationi. Deique præcepto repugnans committatur, ſed naturæ ſemper modum teneamus. Idem tradit D. Auguſtinus *lib. de morib. Ecceſ. cap. 19. & 21.* & D. Hieronymus *in c. 44. Ezechiel.* & facit elegans, & gravis oratio D. Baſilii ex variorum Philoſophorum ſenſu docentis, quæ menſura circa indulgentiam corpori, exhibendam Temperanti ſit tenenda. Eam lege *in homil. de legend. cum fruſtu libri Gentil.* Nec verò ſolum in corporis cupiditatibus cohibendis moderatio animi cernitur, ſed in aliis etiam, quæ rationem non minus perturbant. Quocirca benè Plato, Temperantiæ, inquit, officium eſſe rationi appetitoriam animam ſubmittere. Quod etiam docuit D. Auguſtinus eo loco *cap. 19. & ſuſius, & diſtinctius expreſſit D. Proſper lib. 3. de vit. contempl. cap. 19.*

Triplex partes hujus virtutis ſtatuit D. Thomas, idque rectius. Integrantes, ſubjectivas, & potentiales. Integrantes ſunt Verecundia, & Honeſtas. Subjectivæ ſunt Abſtinentia, Sobrietas, Caſtitas, & Pudicitia. Potentiales ſunt, Continentia, Humilitas, Manſuetudo, Clementia, & Modeſtia duplex, nempe cultus, & morum. De quibus Expoſitores.

Primus Temperantiæ gradus eſt voluntas regendi appetitum, rationeque moderandi antedictas voluptates.

Secundus gradus eſt pugna adverſus tyrannidem voluptatum, quæ ſanè velut immanes bellæ animum hominis, rationemque ſuffocant, ſi in tempore non occurratur illis, hoc eſt initio. D. Hieronymus *in Ezechiel. cap. 44.* comparat Temperantiæ circumciſioni, ut intelligamus ea quaſi gladio debere nos jugulum voluptatis petere. Eſt autem Temperantiæ Chriſtianiæ charitati innixæ propria altitudo quædam animi, qui ſimiliter S. Paulo voluptates, terrenalque delicias *Philipp. 3.* arbitratur, ut ſtercora. Temperantia, inquit D. Ambroſius *lib. 3. de Virginib. ſacrata vinculo charitatis, myſteriorumque contemplatione cœleſtium negligit corporis voluptates.* Hæc autem ex viva fide pendet, ſiquidem *fidei donum electum promittitur Temperantibus. Sap. 3.*

Tertius gradus eſt voluptas ſpiritualis, quæ carnalem contemnentibus etiam in hac vita a Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna abſconditum Apoc. 2. & Dei amor, qui amori carnis in animo Temperantis ſuccedit, & ut voluptatem malam trudit, ſic pro ea ſubjicit Spiritus ſuavitatem quandam, quæ ſui victoriam, quaſi quædam palma ſubſequitur. Sed non exiguam lætitiæ affert Temperanti ipſa Temperantiæ pulchritudo, qua in primis pulcher efficitur virtutis amator. Temperantiæ enim eſt, proportione quadam partes animi, affectusque inter ſe temperare, & hominem, voluptate rejecta, turpitudinis nota liberare, quæ propriè pulchritudo animi eſt, ad mirabilem ſui amorem excitans, cum*

cum animo cernitur, ut revera cernitur ab his, quæ temperatè vivunt, ut propterea dixerit Sapiens cap. 4. *Quam pulchra est casta generatio cum claritate, & Cicero Temperantiam ornatum vitæ censuerit esse, & in quo positum est maxime illud decorum, & honestum, quod tantoperè hominem decet.*

55 Et hæc sufficiant pro Virtutum in gradu heroico, si ve purgati animi characterismo.

CONSULTATIO XVII.

An virtutes Theologicae sint inter se connexæ?

1 **V**irtutes esse inter se connexas nihil aliud est, nisi non posse unam esse, aut generari sine alia, ita ut repugnet, eam, illa alia virtute seclusa, poni, aut esse in rerum natura.

Hac in re certum est, quod Charitas nequeat esse sine Fide, & Spe, ut docet D. Thomas 1. 2. qu. 65. art. 4. Fides verò, & Spes possunt esse sine Charitate, ut colligitur ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 15. Similiter Spes nequit esse sine Fide, Fides autem potest esse sine Spe. Ita Theologi omnes.

CONSULTATIO XVIII.

An virtutes morales per se infusæ sint connexæ cum Gratia, & Charitate?

1 **E**st certum. Sunt enim veluti passiones ac proprietates Gratia, ac dependent a prudentia infusa, quæ nequit esse sine Charitate. Quia pendent a rectitudine appetitus circa finem supernaturalem, quem Charitas attingit. Ita Theologi, & nos alibi, cum de earum infusione simul cum Gratia diserebamur.

CONSULTATIO XIX.

An virtutes morales acquisitæ sint connexæ cum Theologicis, præsertim Charitate?

1 **A**ssero primò. Vera sententia est, virtutes morales acquisitas non esse connexas cum Charitate, Fide, aut Spe, ita, quod sine illis esse non possint quantum ad substantiam, & essentiam. Est communis, nominatim verò Scoti, Gabrielis, Durandi, & Salmanticensium. Primò, quia cum justus, in quo erant tales virtutes, amittit per peccatum mortale gratiam, & Charitatem, & per infidelitatem, ac desperationem fidem, & spem, non statim amittit virtutes morales, nisi postquam per actus illis contrarios, acquiserit vitia contraria. Et proinde hoc modo non sunt cum illis connexæ. Deinde, Infidelis, in quo non sunt virtutes Theologicae, potest se exercere in actibus virtutum acquisitarum. Nam honestas harum virtutum est aliquid viribus naturæ commensuratum, & absque ullo supernaturali auxilio appetibile, cum non transcendat ordinem naturæ, sitque bonum hominem decens, quantumcunque spectetur absque Charitate, & in puris naturalibus.

2 Et quidem in homine, seclusa gratia fidei, sunt principia sufficientia boni operis moralis naturalis. Ergo poterint exire in actum secundum, & efficere opus bonum morale. Quælibet enim causa potest exire in actum proportionatum suæ virtuti. Quare infideles antequam acquirant fidem, posse efficere bona opera moralia per solas vires naturales, docent Cajetan. 2. 2. quest. 10. art. 4. Bannes *ibidem*, Vasquez 1. 2. disput. 195. cap. 2. qui alios citat, Suarez de grat. lib. 1. cap. 16. & Theologi universim. Possunt igitur virtutes purè morales acquisitæ esse sine virtutibus Theologicis, atque adeò secundum suam essentiam, & substantiam non sunt connexæ cum illis.

3 Assero secundò. Virtutes morales acquisitæ, consideratæ quantum ad statum, & perfectionem virtutum, sunt connexæ cum Theologicis. Ita sæpè D. Thomas, & ejus sequaces, alique communiter. Secundum enim hanc considerationem nequeunt dari sine illis. Desumitur primò, ex Divo Paulo 1. Cor. 13. Ubi post enumeratas plures virtutes inquit: *Si Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Secundò, ex Patrum testimoniis, quibus affirmatur, qui Deo invisus sit, & Charitate non potiatur, nullam veram virtutem habere, in quo multus præter cæteros D. Augustinus variis in locis, sed præsertim lib. 4. contra Julianum cap. 3. & lib. 13. de Trinit. cap. ult. & lib. 5. de Civit. cap. 12. & sæpè alibi. Infestantur enim frequenter contrarium placitum, quod divinæ gratiæ hostes Pelagiani, ut cap. illo 3. & eas naturæ, voluntatiq; humanæ, non gratiæ Dei tri-

buentes, hoc uti argumento, quod eas nonnunquam habeant infideles. Id verò D. Augustinus ait percelli sententia illa Sapiens Prov. 14. *Qui dicit impium justum esse, maledictus erit in populo, & odibilis in gentibus.* Et mox: *Sed absit, ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus. Absit autem ut sit justus verè, nisi vivat ex fide. Justus enim ex fide vivit. Quis porrò eorum, qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam forte tu solus (Julianum alloquitur) justum dixerit infidelem, justum dixerit, impium dixerit, Diabolo mancipatum? Nec in istis est vera justitia, quia justus ex fide vivit, fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, finis legis Christus ad justitiam omni credenti. Quomodo sunt verè justus, quibus vilis est humilitas veri justus? Et paulo post: Porro si veram justitiam non habent impii, profectò nec alias virtutes ejus comites, & socias. Quia cum non ad suum referantur auctorem dona Dei, hoc ipso mali, his utentes, efficiuntur injusti. Si quas habent, veras non habent, ac per hoc nec continentia, sive pudicitia vera virtus est impiorum. Ita D. Augustinus. Nec aliter fidus ejus sectator Prosper lib. 1. de vocat. Gent. cap. 7. & sæpè alibi. Immo Rupertus lib. 3. in Matth. ad cap. 6. in initio, negat, Ethnicos veras virtutes vel cognovisse, nec fuisse in illis, nisi quasi membra corporis capite trunci, latè prosequitur Lactantius lib. 6. cap. 9. & subscribit D. Bernardus serm. 22. in Cantica in fine.*

Tertiò ratione. Quia status, & perfectio virtutum in homine elevato ad finem super naturalem consistit in hoc, quod rectificent, juvent, & perficiant illum in ordine ad talem finem. Debet enim referre omnia in finem supernaturalem ultimum. Nam finis est principium totius ordinis in rebus agendis, ut habet D. Thomas 1. 2. qu. 102. art. 1. in corp. nec potest esse vera virtus, si in verum finem suum non collimet. Non enim tam officis, quam finibus pensanda est vera virtus, ut S. Augustinus d. lib. 4. contra Julian. cap. 3. rectè tradit, & Aristoteles sæpè confirmat. Atqui hanc non habent virtutes morales acquisitæ, nisi conjunctæ cum Theologicis, præsertim Charitate. Igitur quantum ad hunc statum, & perfectionem sunt cum illis connexæ. Confirmat latè hanc ratiocinationem Janellus in philosoph. Christiana. p. 1. cap. 6. ut probet in nullis Ethnicis veras virtutes fuisse. Quod latè etiam prosequitur Ribadeneira l. 2. de Principe cap. 1. & Illesonius Messia lib. 2. de vera, & falsa gloria cap. 8.

CONSULTATIO XX.

An virtutes morales acquisitæ inter se sint connexæ?

1 **Q**ui negant ita argumentantur. Primò. Potest quis se exercere, etiam frequenter, circa materiam unius virtutis tantum, nihil prorsus cogitans de materia aliarum. Ergo acquirere poterit unam virtutem sine aliis, atque adeo nulla erit inter ipsas connexio. Secundò. Singulæ virtutes morales habent propriam honestatem, & materiam, circa quam operantur. Ergo una non dependet ab altera, ac proinde nullam habet connexionem. Tertiò. Quotiescunque aliquod subjectum est perfectibile diversis perfectionibus partialibus, potest perfici secundum unam, & non secundum aliam. At potentia nostræ sunt perfectibiles per plures virtutes morales, tanquam per diversas perfectiones parciales. Ergo possunt perfici per unam, & non per aliam. Itaque inter ipsas non erit connexio. Quartò. Sunt aliquæ virtutes, quæ non possunt esse in omnibus hominibus. Non enim potest esse in paupere magnificentia, in viduis, aut conjugatis Virginitas, & tamen in illis possunt esse aliæ virtutes. Ergo inter ipsas non est connexio. Sic ferè Scotus & alii Nominales, quibus favent Vasquez, & alii, præsertim ex Patribus Hieronymus, Augustinus, & Bernardus.

2 **I**l verò, qui affirmant inquirunt, esse connexas in statu tamen perfecto. Ita D. Thomas 1. 2. quest. 65. artic. 1. ejusque expositores, & ex antiquioribus D. Bonaventura, Richardus, Durandus, Capreolus, Henricus, Hispanensis, alique plures.

3 **I**n hac re notandum est, virtutes morales acquisitas posse dupliciter considerari. Primò, in statu imperfecto, quatenus scilicet solum per se ferunt substantiam, & essentiam virtutum, quemadmodum infans rationem hominis. Secundò, in statu perfecto, non quidem supernaturali, quem habent hæ virtutes propter connexionem cum Theologicis, sed alio naturali, & sibi naturaliter debito, ratione cujus ita inclinant potentiam ad actum bonum, ut id faciant in omni occasione, quæ contingere possit, resistendo quibuscunque contrariis. His prænotatis.

Dicen-

4 Dicendum est primò. Virtutes morales acquisite sunt connexæ primo modo, scilicet quantum ad suam substantiam, & essentiam ac in statu imperfecto. Ita Authores utriusque sententiæ cum argumentis adductis. Et confirmatur, quia istæ virtutes non acquiruntur in instanti, sed successivè ac paulatim per plures actus, & circa materias diversarum virtutum. Immo propter augmentum extensivum, quod habent, possunt prius acquiri circa unam materiam ejusdem virtutis, & postea circa aliam. Ut virtus Temperantiæ, primò circa cibum, deinde circa potum. Ulterius, quia prudentia acquisita, cum qua hæc virtutes connectuntur, non acquiruntur in instanti circa materias illarum omnium. Potest igitur esse prius circa materiam Temperantiæ, & postea circa materiam Fortitudinis. Ac proinde non sunt connexæ.

6 Dicendum est secundò. Virtutes morales acquisite sunt inter se connexæ quantum ad statum perfectum. Est D. Thom. & aliorum, quos retulimus. Primò. Quia virtutes istæ dependent a Prudentia, nec possunt esse, saltem in statu perfecto, sine illa. Sanè Prudentiam *universæ virtutis ducem primam*, vocat Plato *lib. 3. de leg. & Aristoteles 2. Eth. c. 6.* At Prudentia perfecta non potest esse sine omnibus istis virtutibus. Ergo neque illæ inter se separatae. Siquidem munus prudentiæ est præscribere medium omnibus virtutibus moralibus, & dirigere, ac movere illas ad operandum. Tum quia supponit rectum affectum circa fines omnium illarum, qui affectus ab eisdem virtutibus elicitur. Tum etiam quia ipsius quoque prudentiæ munus est circumspicere, ne quid contrarium ipsis fiat. Ergo non potest esse sine illis. Secundò. Quia nulla virtus moralis est perfecta in suo genere, nisi sit potens resistere omnibus sibi contrariis. Sed virtuti non solum contrariatur vitium, quod est circa eandem materiam, verum etiam omnia alia vitia, quæ sunt circa materias aliarum virtutum. Ergo ad resistendum illis indiget consortio aliarum virtutum. Explico, ac probò. Justitia Judicis, verbi gratia, non solum corrumpi potest propter motivum injustitiæ, sed etiam propter motiva luxuriæ, avaritiæ, gulæ. Hæc autem pertinent ad diversa vitia. Ergo omnia illa sunt aliquo modo contraria cuilibet virtuti. Itaque ad perfectum statum cujuslibet virtutis necessarium est consortium aliarum virtutum, ut per illas his vitiis resistat. Bonum enim constat ex integra causa, ut ad rem arguit Mayronius *in 3. d. 33. qu. 2. art. 13.*

6 Ad stipulantur in hac parte Rubionius *in 3. dist. 36. q. 2. art. 1.* Ocham. *quodl. 4. q. 6. & in 3. q. 12.* Gabriel *in 3. dist. 23. q. 1. lit. 1.* Jacobus Viterbiensis. *quodl. 2. qu. 17.* Almainus *tr. 3. moral. cap. 13.* Angelus *cap. 13. moral. tr. 1. & passim alii.* Et videtur mens Philosophi *3. Eth. cap. 4. & 7. Eth. cap. 8. & optimè lib. 6. cap. 12.* in calce capitis. Idem insinuat eodem libro *c. 13.* ad quem locum Gifanius, & videtur tradere *10. Eth. c. 8.* Idem sensere Stoici apud D. Augustinum *lib. 1. secundæ resp. cap. 34.* qui etiam *ep. 29.* hanc fuisse omnium Philosophorum sententiam testatur. Et consensisse etiam videtur Plato, ut est apud Alcimoum *c. 21. Instit. ac Seneca ep. 67.* Quia in sententia confirmanda multus est Tuldenus *differ. 3. Ethica, & Piccolomineus grad. 4. a cap. 39.* Et videtur esse non obscure Galeni *lib. quod optimus med. idem sit, & philosoph. sub fin.* Inter Patres idem expressè tradunt D. Gregorius *2. moral. c. 25. & 22. c. 1.* S. Bernardus *serm. 49. in Cant. & optimè c. 8.* ac luculenter S. Basilii *in const. monast. c. 15. & Cassian. collat. 2. & 4. lib. 5. de Instit. c. 11.* Addi potest summus Christi Philosophus S. Franciscus *opusc. de virtut. passimque alii, præsertim Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, quos referunt recentiores, & immeritò eludere contendit Vasquez.*

7 Unde ad primum, & secundum respondeo, solum probare virtutes istas non esse connexas quoad substantiam, & essentiam illarum, non verò quoad statum perfectum. Ad tertium dico, majorem esse duntaxat veram in perfectionibus, veluti disparatis, non verò in illis, quæ habent inter se aliquem ordinem, quales sunt virtutes, de quibus loquimur. Etenim quoad statum perfectum consideratae habent ordinem cum Prudentia perfecta, & inter se sunt connexæ. Quemadmodum propter similem ordinem, intellectus, & voluntas in homine, & Angelo; appetitivum, & cognoscitivum in animali; quatuor qualitates elementorum immixtò habent similiter in se connexionem. Ad quartum respondeo, quod licet sint aliquæ virtutes, quæ non possint esse quoad actus externos, seu quoad id, quod materialiter præ se ferunt in omnibus hominibus, quoad actus tamen internos, & præparationem animi ad exercendos externos, quando possint fieri, omnes virtutes possunt esse in omnibus hominibus, & ita habere connexionem assignatam.

Ad quintum ex Patribus, exponendos esse, ut solum regent connexionem virtutum quoad substantiam, non quoad illarum statum perfectum. At de his satis.

CONSULTATIO XXI.

An Vicarius, seu Capellanus amovibilis, Sacerdos secularis, administrans curam animarum, annexam Commendæ Hierosolymitanæ, habitans in domo ejusdem Parochialis tam in iis, quæ concernunt curam animarum, & Sacramentorum administrationem, quam in quocunque delicto subiaceat jurisdictioni Ordinarii ex decreto S. Concilii Tridentini sess. 24. de reform. cap. 11. & ex Constitutione Gregorii XIII. §. Idcirco?

Quoad primam partem dubii certum est, Ordinarium, uti Delegatum Apostolicum in vim S. Concilii, & per Constitutionem Gregorii locis adductis, in iis, quæ respiciunt curam animarum, & Sacramentorum administrationem, posse, etiam extra visitationem hujusmodi Vicarios, seu Capellanos seculares, & regulares, administrantes curam animarum annexam Commendæ Hierosolymitanæ, corrigere, punire, & coercere, ac aliter ut opus fuerit, providere. Ita Passerin. *de homin. stat. q. 189. art. 10. insp. 10. sub n. 955. tom. 3. Spe-rel. dec. 21. n. 79.* & Rota in Toletana Jurisdictionis 27. Januarii 1662. §. Non obstat coram Bevilacqua.

Sub ista autem cognitione veniunt non solum ea, quæ directè, & immediatè concernunt Sacramentorum administrationem, seu ipsius curæ exercitium; sed etiam ab eisdem dependentia, quomodo scilicet Sacramenta conserventur, vasa sacra, Ecclesiastica suppellex, & id genus alia, sicque etiam quoad dependentia juxta decisionem 1667. Seraph. *num. ultim. & Doctores relatos a Barbosa de Episc. alleg. 74. n. 20. & ad Concil. Trid. sess. 25. de Regul. cap. 11. num. 15.*

Et ex hac ratione omnino veriùs censeo, sub hujusmodi jurisdictione venire etiam illas causas, quæ circa vitam, & mores versantur, quæque influunt etiam in exercitium curæ, ac præjudicium salutis animarum ob scandalum, quod Pastor præbet ovis suis, quas suo exemplo pascere debet. Non potest enim assignari congrua ratio, cur Episcopus possit cognoscere, & punire exemptum ex eo, quod teneat Calices, vel Pyxides parum decenter, vel Sacramenta in loco minus tuto, quorum omnium nihil populo innotescit, & quod nequeat cognoscere ac providere, ne ille incedat personatus, ne meretricum domos, vel tabernas cum populi offensione frequentet. Nam licet delegata jurisdictione sit stricti juris ita quod non comprehendat nisi expressa in rescripto, *c. Cum super, de offic. Panorm. ibid. in princ. Textus in c. Cum P. & G. eodem tit. & in c. Cum dilecta in fin. de rescript. tamen hoc non procedit in connexis, & accessoriis, c. Prudentiam, §. sexta nobis, & §. si vero de offic. & potest. Jud. deleg. Panorm. ibid. num. 2. & 4. Textus in l. 2. ff. de jur. d. omn. Jud. Panorm. in c. Cum olim num. 7. de rescript. Et hanc limitationem tradunt Felin. *in c. Veniens 2. de testib. num. 16. Panorm. ibid. n. 8.* Atque ita elicio ex mente ejusdem Concilii, & Constitutionis Gregorii ob rationis identitatem, & censuit S. Congregatio Concilii die 17. Septembris 1667. in una Faventina, ubi imitata est magna Tribunalia, quæ solent ac debent potius juxta rationem, quam juxta doctrinas judicare, ut rectè adnotatur Franch. *dec. 30. n. 2. Rota dec. 136. n. 7. p. 7. cum aliis per Add. ad dec. 460. n. 17. & seq. p. 4. rec. tom. 2. & per Cevall. com. contra com. in præf. nu. 30.* Unde magna Tribunalia in hoc differunt a Judicibus inferioribus, quod isti præcisè judicant juxta acta, & probata, & secundum decisiones, & opiniones magis communes. Illa verò sola facti veritate, etiam secundum conscientiam, inspecta, Felin. *in c. Pastoralis, §. Quia verò de offic. Deleg. Franch. dec. 220. n. 5. a Ponte conf. 83. n. 4. lib. 2. Capyc. Latr. consult. 6. n. 75. & Gramm. dec. 62.**

Hanc tamen doctrinam limitant nonnulli. Primò, quod talis jurisdictione intelligatur in iis, quæ fieri contingunt in actu ipsius visitationis duntaxat, non extra visitationem, sicuti aliàs declaravit S. Congregatio apud Nov. *in summ. Bullar. tit. de exempt. privileg. dub. 4. quod respicit Cespel. de exempt. Regular. c. 22. dubit. 321. n. 5. in 4. dub. & generaliter tradit Barbof. de potest. Episc. alleg. 74. n. 4. & ad Trid. sess. 14. c. 4. n. 1. & D. Fagnan. in c. Grave n. 13. de Offic. Ord. Secundò, quod ordinarius in procedendo, & visitando exprimere teneatur auctoritatem delegatam, ne aliàs ordinaria processisse censeatur. Quemadmodum teneri firmat Barbofa *in collect. ad c. 11. sess. 24. de reform. sub n. 8. & habetur in Constitutione 130. Pii V. §. 8. ac firmat Rota in d. Toletana Jurisdictionis, & dec. 798. n. 1. p. 4. div. unà cum Constitutione Gregorii XV. quæ est 18. §. 4. D. Fagnan.**

n. 37. de Paroch. & in c. Cum dilectus n. 41. in fin. de rel. dom. Tertio, quod dicta iurisdictione delegata censeatur cumulatim, non privatim ad Superiores Religionis, quibus non fuit per S. Concilium adempta potestas procedendi ante concessa ex privilegio Apostolico in specie, Rota coram Pegna dec. 260. secundum impressionem Venetam, & juxta Lugdunensem 336. & coram Seraphin. dec. 1067. n. 3. refertque Barbof. ad c. 12. sess. 25. de Regul. n. 3. & 25. Bellarm. in addit. n. 5. atque habetur expressè in eadem Constitutione Pii V. §. 7. ac tradunt Pasqualig. ad Laurentum de potest. Episcop. in Regul. q. 3. n. 117. Cespèd. de except. cap. 16. dub. 24. n. 1. referens Voamèl. conf. 475. tom. 2. & D. Fagnan. in cap. Quanto, de offic. ord. n. 31. & 37. cum seqq. Quia persona exempta exercens curam animarum, quoad tale munus assumit qualitates, ob quas subijcitur Ordinario, in reliquis uti exempta, judicanda est, ac proinde uti duplicem repræsentans personam est tractanda, c. Olim, de jud. c. Ex littera 3. de probat. Gratian. discept. 398. n. 49. Seraphin. decis. 1508. & in terminis in eadem Toletana, §. Non obstat.

5 Sed perperam hæc limitationes adducuntur. Prima enim pugnat cum verbis Constitutionis Gregorianæ, ibi: De eorum excessibus criminalibus, & delictis etiam extra visitationem, quando & quoties opus fuerit, inquiri, visitari, puniri, & corrigi possint. Quod etiam advertit Sprell. dec. 21. num. 79. his verbis: Et denique Ordinarii, tanquam ejusdem Sedis Apostolicæ Delegati, etiam extra visitationem corrigere, punire, & coercere valent, eorundem Equitum Hierosolymitanorum Vicarios. Et firmavit Rota in Toletana Jurisdictionis 27. Februarii 1662. coram Bevilaqua, ibi: De eorum excessibus criminalibus, & delictis, etiam extra visitationem.

6 Noverarij verò, & Cespèdes dicunt id, quod supponitur, registrando quæsitæ cum responsis. Sed quia in his materiis non deferuntur attestationibus Doctorum, præsertim Regularium, qui Episcopis præcipuè sunt insensu, scribentes in causa propria, ideoque ipsa decreta authenticè exhibenda sunt, ut dixit Rota in Sulmonensi distributionum 20. Junii 1653. & 11. Decembris 1654. coram Bichio. Declarationes enim S. Congregationis, quotiescunque non sunt in authentica forma, possunt reduci ad examen rationis, & acceptari, vel rejici. Quia tunc non considerantur, tanquam declarationes Congregationis, sed secundum quod præ se ferunt veritatem. Idcirco videndum est in quo casu, & cum quibus præsuppositis illæ prodierint. Interim verò conclusio circa jurisdictionem delegatam Episcopi cum Ecclesiis, vel personis exemptis in solo actu visitationis rectè procedit in terminis S. Concilii Tridentini sess. 14. de reform. c. 4. & sess. 24. de reform. c. 11. in quibus, vel similibus loquuntur Barbofa, & D. Fagnanus jam adducti.

7 Et quidem irrationabile, ac planè absurdum esset, hanc limitationem admittere. Quia cum visitatio fieri non soleat, nisi semel in anno, quandoque biennio compleatur, si hujusmodi Vicarii, cæterive curam exercentes post absolutam visitationem in suo munere malè se gesserint, teneretur Episcopus expectare tempus novæ visitationis, ut illos, expulsi erroribus, ad ritè, ac rectè sua munia obeunda induceret.

8 Secunda limitatio, quod scilicet Ordinarius teneatur exprimere auctoritatem delegatam, licet super ea non sit insistendum, cum non respiciat rei substantiam, non tamen videtur necessaria in delegato a jure, sed per rescriptum. Idque non solum, ut evitetur præjudicium exemptorum, sed etiam, ac præcipuè Delegantis, cujus auctoritate procedit juxta regulam c. Cum aliquibus, de rescript. in 6. Non potest enim ultra concessa extendere facultatem præsertim contra exemptos, & immediatè subjectos Sedi Apostolicæ, ut notant Abb. in cap. 1. nu. 19. de re jud. Jo: Andr. in c. Scienti in fin. de reg. jur. in 6. Franch. ibid. n. 4. Felin. in cap. Cum olim n. 3. de rescript. Castrenf. conf. 432. num. 3. lib. 1. Rota cum aliis Ulyssiponensi Monasterii 19. Novembris 1625. coram Coccino, quos sequitur Rota in Gandavenfi Monasterii 29. Aprilis 1641. coram Panzirolo.

9 Ea verò, quæ pro tertia limitatione adducuntur, nempe, quod hujusmodi delegata jurisdictione non sit privata, sed cumulatim cum Superiore Religionis, incongruè aptantur. Nam decisio Pegnæ, & Barbofa loquuntur de visitatione, & exercitio jurisdictionis adversus Regulares, curam animarum exercentes, non autem contra Vicarios, seu Capellanos Sacerdotes sæculares. Uterius decisio Pegnæ firmat, quod si Ordinarius, & Superior regularis non conveniant, tunc decreta Ordinarii sint executioni demandanda, ut habetur sub nu. 3. Et hanc decisionem sequitur in hac parte Card. Seraphin. decis. 1067. num. item 3.

Ad secundam verò partem dubii, quod attinet negativè resolvendum videtur, nimirum, quod Capellanus, seu Vicarius hujusmodi non subiaceat Ordinario in quocunque delicto. Nam in illo concurrunt illa tria requisita in Sac. Concilio Tridentino. sess. 24. c. 11. de reform. & in dicta Constitutione Gregorii XIII. expressa, stante quod Vicarius intersit Ecclesiæ ejusdem Commendæ, residetque in ejus domo Rectorali, & vivit sub obedientia Magistri, & Commendatarii, quibus privatim quoad Ordinarium subiectus existit, ita ut ab eis, eorumque Conservatore duntaxat puniri possit, ac debeat ex Constitutione §. Pii IV: §. 35. & 37. confirmata ab aliis Summis Pontificibus. Quod sæpius declaravit Sac. Congregatio, quemadmodum refert Laurentus de Franchis de contr. inter Episcop. & Regular. q. 3. ubi Pasqual. n. 115. & 118. ac tradit Monet. de Conservator. cap. 6. nu. 49. & fusè n. 52. ac seqq. fuitque resolutum in dicta Toletana jurisdictionis coram Bevilaqua, §. Quibus non adversatur. Quo confirmato, supervacaneum est examinare doctrinam Marc. Anton. var. resol. lib. 1. cap. 18. n. 4. qui pro contraria sententia solet allegari. Loquitur enim cum supposito, quod domus sit emphyteutica, & non intra septa Commendæ, cujus opinio reprobat a Moneta eo loco.

Atque hinc videtur stabiendum, quod extra concernentia curam animarum, & Sacramentorum administrationem, Vicarius Commendæ non subiaceat Ordinario per citatam Constitutionem Pii IV. §. 36. ubi præcisè loquitur de presbyteris animarum curam exercentibus. Hæc autem est vis exceptionis, de qua in ea Constitutione Gregoriana, cum in non exceptis firmet regulam in contrarium, & sic exemptionem, de qua in Constitutione, ut præclare omnino Spad. conf. 151. n. 16. lib. 1. & Rota in d. Toletana Jurisdictionis. Prout etiam hanc limitatam Jurisdictionem in concernentibus curam animarum cum geminata dictione taxativa exprimit Constitutio 136. Pii V. §. 3. ad quam se refert Constitutio Gregorii, §. fin. & tradunt Moneta loco allegato, & Ricc. dec. 231. per tot. p. 4. ac declaravit S. Congregatio Concilii in una Civitatis Plebis hunc in modum.

Infra scriptam facti speciem narrat D. Episcopus Civitatis Plebis, citato Procuratore S. Religionis Hierosolymitanæ. Petrus Gentilis, Curatus Parochialis Ecclesiæ diocesis Plebanæ, ac Equiti Hierosolimitano commendatæ ad Oppidum Castellionis del Lago diocesis Perusine se forte contulit, ubi publicè Laurentium de Thoma Parochianum suum pugno impetivit, ejusque oculum ita allisit, ut sanguinem eliceret. Petri nomen inter reos coram D. Episcopo Plebano Laurentius retulit. Quibus positis, idem Episcopus Civitatis Plebis quærit ex hac S. Congregatione, an ipse possit adversus ipsum Curatum Ecclesiæ Parochialis Hierosolymitanæ, ut supra delinquentem animadvertere?

Die 27. Junii 1665. Sacra Congregatio Eminentiss. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit, non posse.

Nec obstat, quod hujusmodi Capellanus non vivat sub obedientia, nec resideat intra septa, etiam si habitet in domo parochiali. Quoniam eo ipso, quo actu intersit militiæ, & Commendæ in cura animarum, dicitur vivere sub obedientia Commendatarii, & Religionis, & residendo in domo parochiali sibi assignata pro continua habitatione, dicitur, residere intra septa. Nam S. Concilium sess. 24. de reform. cap. 11. admittit residentiam in domo. Illa verò obedientiam ibidem, & in Gregoriana repetita non potest intelligi de obedientia regulari, ratione voti, militante duntaxat in professis, in quibus non sunt necessaria illa tria requisita. Satis igitur est, quod Capellanus resideat in domo Ecclesiæ, annexæ Commendæ, illi intersiat, & quod sit amovibilis ad nutum Commendatarii, ut versetur in exceptis a Constitutione, aliàs frustra privilegium concessum esset, cum hæc Religio unicuique habeat conventum Melitæ, ac ferè omnes degant extra Monasterium, & illius septa, prout utrumque latè comprobatur Moneta d. cap. 6. n. 52. & seqq. Pasqualig. ad Laur. de Franch. num. 118. Absentia verò Commendatorum est per accidens pro necessitatibus, ac rebus Religionis, cumque ipsi sint Ordinarii in suo Prioratu, & Commenda juxta dispositionem Pii IV. §. 65. ac decisionem in dicta Toletana, possunt utique suam jurisdictionem delegare sive Locumtenentibus, sive Conservatoribus. Quinimodò licet demus, quod nullus vices Commendatarii teneret, non propterea Vicarius hujusmodi subijceretur Ordinario, qui habet remedia juris, juxta casuum contingentiam, in quibus potest exemptos punire. Eos autem refert Cocchier. de jurisdic. ordin. & exempt. p. 2. q. 45.

At nihilominus tenendum est, Capellanum, sive Vicarium

carium hujusmodi in quocunque delicto subesse Ordinario. Quia Ordinarius in his causis habet de jure fundatam intentionem, Rota decis. 78. num. 1. & 2. ac tota p. 1. div. absque eo, quod ipsi fuerit præjudicatum per Sac. Concilium Tridentinum dict. sess. 24. cap. 11. & Constitutionem 67. Gregorii XIII. §. Idcirco, quoties tamen non concurrant cumulativè tria requisita necessaria pro exemptione. Quod scilicet actuali servitio Ecclesiæ, seu alterius loci Militum addictus sit. Intra istorum septa, & domos resideat. Subque eorum obedientia vivat. Id quod advertit Rota in dicta Toletana eo §. Quibus non adversatur. In præsentem autem deficient duo posteriora, vel saltem ultimum. Nam Vicarius sæcularis hujusmodi non vivit sub obedientia Equitis Commendatarii, a quo possit corrigi, & visitari, dum iste in longinqua regione commoratur, & proinde subjacere debet jurisdictioni delegatæ Ordinarii, Passerin. de homin. stat. d. q. 189. art. 8. sub n. 492. tom. 3.

15 Rursus cum præfatus Capellanus non sit professus in Militia Hierosolymitana, esse non potest sub obedientia Commendatarii, Cocchier. de jurisd. in exempt. p. 1. q. 30. n. 7. Prout minus dici potest sub illius obedientia ratione muneris, ex quo cura animarum ne acta, neque habitu existere potest penes Commendatarium, uti nullum habentem ordinem sacrum. In defectum autem hujusmodi particularis subjectionis firma remanet regula pro Ordinario, Rota citata dec. 78. n. 1. & 2. p. 1. div.

16 Nec suffragatur, quod Vicarius, seu Capellanus possit a Commendatario removeri, adeo ex hoc capite dici possit sub illius obedientia. Quia Sac. Concilium, & Gregorius loquuntur de vera obedientia, principaliter consistente in iudicio subeundo, ut advertit Brun. de sedit. cap. 4. num. 5. & faciunt, quæ tradit Passerin. loco allegato. Cum enim verba Concilii, & Constitutionum sint verba legis, intelligi debent in propria, & potiori significatione, & sic de obedientia in genere, non in specie.

17 Sicut etiam prætendi non potest, quod dictus Vicarius, seu Capellanus resideat intra Militum septa, quamvis habitet in domo parochiali Commendæ. Quia verba Sac. Concilii, & Gregorii, ibi: Intra eorum septa, & domos resident, intelligenda sunt, ut domus sit intra septa, id est intra claustrum Ecclesiæ, vel Commendæ, in qua reperitur Commendatarius, sub cujus obedientia ipsi vivant, Mar. Anton. var. resol. lib. 1. resol. 18. num. 4. Passerin. ibidem eo n. 492.

18 Et cessat difficultas. Nam dato intellectu contrario, hujusmodi Vicarius non posset ab aliquo puniri. Non quidem ab Ordinario. Minus autem a Commendatore non habente aliquam jurisdictionem in presbyteros sæculares, ut probavimus tom. 1.

19 Declaratio verò Sac. Congregationis in Civitate Plebis minus commodè affertur. In illo enim eventu Vicarius deliquerat extra diocesim Civitatis Plebis, & proinde mirum non est, si Sac. Congregatio censuit, Ordinarium illum non potuisse procedere, & fortè concurrerant conditiones pro exemptione a Tridentino, & a Gregoriana requisitæ. Illa vera, & apta resolutio est, quæ in favorem Ordinarii extat in una Tranensi sequentis tenoris: Archiepiscopus potest, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus ex hoc decreto cap. 11. sess. 24. de refor. & ex ordine Gregorii XIII. procedere in criminalibus, & morum correctione contra inservientes, & Clericos Militiæ S. Joannis Hierosolymitani in Ecclesia S. Sepulchri dictæ diocesis. Ita referunt resolutum Leo in Thesaur. for. Eccles. p. 2. c. 18. n. 106. & Moneta de Conservat. c. 6. n. 52. & praxis confirmat.

20 Quod autem Religio Hierosolymitana non habeat, nisi solam Conventum in Insula Melitæ, in quo resideat Magnus Magister, nullius est momenti. Quoniam Sac. Concilium, & Constitutio Gregoriana consultò non loquuntur de Conventu, sed de domibus, & septis cum copula conjunctiva, & cum verbo Residere intra Prioratus Bajulivatus. Quippè Commendæ habent sua septa, in quibus instar Conventus more claustrali vivitur. Et quoad Pasqualigum ad Lauret. qu. 3. n. 118. adverte æquivocationem. Nam ibi agitur de potestate, quæ tribuitur Ordinariis puniendi Regulares professos degentes extra claustra, & licet non procedat quoad Milites Hierosolymitanos, quorum mos est vivendi extra claustra, & in privatis domibus, aliud tamen est de ipsis Militibus, aliud de presbyteris sæcularibus, illis inservientibus, de quibus ibi non agitur.

Atque ideò S. Congregatio Concilii die 17. Septembris 1667. in eadem Faventina censuit pro utroque causa Capellanum, sive Vicarium hujusmodi subesse Ordinario quoad curam animarum, & Sacramentorum administrationem, ac etiam circa ea, quæ Curatus committeret, un-

de scandalum oriri, & causari populo possit, & hoc tam in visitatione, quam extra, eundemque Capellanum non habere tertium requisitum, nempe quod vivat sub obedientia: adeoque etiam in aliis causis indifferentibus subesse Ordinario, quod est decretum antiquum in eadem Faventina sub die 21. Aprilis 1586. in quo ita habetur: Capellani sæculares, qui exercent curam animarum in Ecclesiis Commendarum Equitum Hierosolymitanorum, si non sunt ex iis, qui militia Hierosolymitana actu deserviunt, intra ejus septa, ac domos resident, subque militum eorum obedientia vivunt, sive ex iis, qui secundum ejusdem Religionis regulam professionem fecerint in omnibus perinde ac Parochi Episcopo subjacent.

CONSULTATIO XXII.

An Ministri servientes adscripti, Procuratores, & familiares, qui habitant in Civitate extra domum Commendæ Religionis Hierosolymitanæ, subjaceant jurisdictioni Ordinarii tam in civilibus, quam in criminalibus, & mixtis vigore Concilii Tridentini sess. 24. cap. 11. de reform. & Constitutionis 67. Gregorii XIV. §. Idcirco?

Certum est, subjacere jurisdictioni Ordinarii, tamquam Delegati Apostolici. Quia non habent cumulativè tria illa requisita, quæ a Tridentino, & a Gregorio locis allegatis desiderantur, quorum duo absque dubio in hac specie deficient. Nam habitant in Civitate extra domum Commendæ, nec vivunt sub obedientia Commendatarii. Et tamen ad hoc, ut non intret exemptio, defectus unius ex dictis requisitis sufficit, Rot. in Toletana Jurisdictionis 27. Januarii 1662. §. Quibus non adversatur, coram Bevilaqua.

Neque ostat, quod in hujusmodi familiares, atque inservientes non possit Ordinarius autoritate delegata procedere, nisi cumulativè, non privativè quoad Superiores Religionis, qui procedere possunt, sicuti poterant ex Constitutione 9. Pii IV. §. 35. & 57. antequam dicta Jurisdictio delegaretur Ordinariis ex dicta Constitutione Gregorii, ut plenissimè Rota coram Pegna decis. 26. & Celsed. de exempt. Regular. c. 16. dub. 233.

Nam objectio forsitan procederet in viventibus sub obedientia Superioris regularis, non autem in Sacerdote sæculari, non subdito Equiti Commendatario. Item procederet in casu, in quo Superior regularis non conveniret cum Ordinario. Tunc enim istius decreta deberent executioni demandari juxta citatam decisionem Pegnæ, quam sequutus est Seraph. decis. 1067. n. 3. Et ita censuit S. Congregatio Concilii die 17. Septembris 1667. in Faventina Jurisdictionis.

CONSULTATIO XXIII.

An Coloni, alique habitantes in domibus ruralibus Commendæ Hierosolymitanæ, si deliquerint, possint ab Ordinario puniri?

Negativè videtur resolvendum ex adductis pro Capellano amovibili, cum in hujusmodi personis, tanquam habitantibus in domibus Commendæ, concurrant illa tria requisita. Non præstant obedientiam Commendatario, inserviunt Religioni, & Commendæ, colendo ejus villas exemptas, & resident in illarum domibus. Et proinde gaudent exemptione speciatim concessa colonis, aliisque habitantibus in domibus Commendæ a Pio IV. in Constitutione 9. §. 51. & 63. Aliàs nimis restringeretur dictum privilegium, ut advertit Lauret. de Franch. q. 3. ubi Pasqualig. n. 118. ac tradit Monet. de Conservat. c. 6. n. 59. & resolvit Rota in Toletana Jurisdictionis coram Bevilaqua, §. Quibus non adversatur.

Quidquid esset dicendum de illis colonis, qui non essent omni ex parte addicti servitio Commendæ, quorum respectu procedere potest Constitutio 67. Gregorii XIII. §. Idcirco. Parificantur enim in eadem Constitutione Vicarii, Capellani, Ministri servientes, & Coloni, ac generaliter excipiuntur ii, qui Ecclesiis, aliisque locis Militum dictæ Religionis actu inserviunt, & intra eorum septa, & domos resident, ac sub eorum obedientia vivunt. Unde, ne ista exceptio respectu colonorum sit superflua, comprobari necessariò debet in illis, qui degunt in domibus ruralibus, & in totum addicti sunt servitio Commendæ, ac Religionis, quodque jurisdictio supra colonos, & alios ministros intelligenda est cum exceptione, ac limitatione, de qua in Constitutione Gregorii, ut differit Sperellus decis. 21. n. 79. Et præcisè, quod exceptio supradicta firmat regulam, & operatur, ut præservata maneat exemptio Colonorum actu Commendis inservientium, ut firma.

firmavit Rota in citata Toletana Jurisdictionis 27. Januarii 1662.

Verum affirmativè respondendum est. Quia isti in Constitutione Gregoriana simul cum aliis ministris ferventibus, & adscriptis declarantur subiecti jurisdictioni Ordinarii in specie quoad delicta, & excessus, de quibus nunc agimus, absque eo, quod ipsis convenire possit limitatio ibidem adjecta sub illis verbis: *Exceptis tamen iis, qui Ecclesiis, aliisque locis dictorum Militum actu serviunt, & intra eorum septa, & domos resident, ac sub eorum obedientia vivunt.* Considerandum enim est, quod coloni non vivunt sub obedientia, nec resident intra septa, nempe intra Claufuram, minuscive inserviunt Ecclesiis, vel aliis locis Militum. Quibus requisitis deficientibus, vel altero illorum, illæla remanet jurisdictio Ordinarii, tanquam Delegati Apostolici.

Quare nulla iis convenit limitatio, cum dici non possit, quod vivant sub obedientia Commendatarii. Alioquin omnes coloni Regularium essent exempti, si subsisteret, quod vivant sub obedientia Superiorum regularium; & tamen observantia contrarium ostendit.

Rota verò in dicta Toletana Jurisdictionis eo §. *Quibus non adversatur*, nobis certè non adversatur. Nam solummodo firmat, quod, concurrentibus tribus requisitis enunciatis, tam per S. Concilium Tridentinum, quam per Constitutionem Gregorianam, non intrat jurisdictio delegata Ordinarii; sed non dicit, quod coloni habeant præfata requisita. Illud præterea hac in re ponderandum est, quod hujusmodi coloni essent immunes a delictis, atque adeò non possent ab aliquo puniri, si diebus festis laborarent, vel etiam delinquerent in matrimonii Sacramentum, vel aliàs essent scandalosi. Quòd sanè admitti non potest. Eatenus enim non professi iure professorum gaudere censendi sunt, quatenus more professorum vivunt in septis, ut etiam firmat Mar. Ant. var. lib. 1. cap. 18. num. 4. gravissimus Auctor, versatus in foro Ecclesiastico, quem sequitur Passerinus de homin. stat. tom. 3. q. 189. n. 492. Ideòque ejus autoritas prævalere debet autoritati Moneta, viro claustrali, rerumque forensium imperito. Quod si juvat Regulares Auctores ferre, videatur Nicolius in scolulis verb. *Hierosolymitani* num. 6. ubi tradit resolutum, quod Clerici, presbyteri, vel alii ministri delinquentes, qui actu serviunt Ecclesiis Hierosolymitanis, puniantur ab Ordinario juxta Constitutionem 67. Gregorii XIII. *Circumspecta*, & Concilium Trid. sess. 24. cap. 11. modò non vivant intra claustra subiecti obedientiæ dictorum Militum copulativè. Itaque fatendum est, quod subjaceant jurisdictioni Ordinarii, ex quo non vivunt intra claustra sub obedientia Superioris Religionis, sed resident intra septa, & domos Commendæ. Quod etiam resolvit Sacra Congregatio Concilii die 17. Septembris 1667. in Faventina Jurisdictionis nempe *hujusmodi Colonos, ac alios habitantes in domibus ruralibus Commendæ subesse Ordinario in iis, quæ ad forum Ecclesiasticum spectant.*

CONSULTATIO XXIV.

An conservator, qui est presbyter secularis diæcesanus habitans in domo propria, in causis propriis, tam civilibus quam criminalibus, seu mixtis, subjaceat Ordinario?

Resolvendum videtur negativè. Ipse namque dicitur Delegatus Apostolicus, cap. 1. §. *fin. de offic. Delegat. in 6.* & plenam habet jurisdictionem sibi concessam in Constitutione 9. Pii IV. §. 42. & 60. estque Judex Ordinarius, tanquam delegatus ad universalitatem causarum, Tambur. de jur. Abb. tom. 3. disp. 17. quest. 1. n. 3. Lefan. qu. reg. c. 10. n. 25. tom. 2. Minimè attendita dispositione Sac. Concilii Trident. loquente solum de meris Conservatoribus juxta text. in cap. 1. §. *fin. de offic. Deleg. in 6.* Qua de re est plena decisio 239. coram Ubaldo repetita 1. p. rec. decis. 616. & in Colonien. Jurisdictionis 3. Maji 1646. coram Cardinali Corrado. Ideòque nec in civilibus, neque in criminalibus remanet subiectus Ordinario, sed Summo Pontifici, a quo jurisdictionem habet, itaut nec ab Ordinario, neque ab aliis Legatis a latere possit impediri pluribus allegatis firmat Cochier. de jurisdiction. Ordin. in exemptis, part. 1. quest. 39. numer. 17. Idque nedum [quia] luti Delegatus Apostolicus est major quocunque Ordinario, cap. Sanè 2. de offic. Deleg. cap. Pastoralis, §. Præterea, de offic. Ordin. Anchar. cons. 132. num. 22. & seq. Minor enim nullum in majorem habet imperium, l. Nam magistratus 4. ff. de arbitr. cap. Innotuit, de elect. Sed quia ipse quoque remanet exemptus ex dicta Constitutione Pii, §. 60. Id quod recentet Monet. de Conservat. cap. 6. n. 60. & Co-

chier eod. tract. par. 2. quest. 11. num. 2. Aliàs temper Ordinarius impediret eidem exercitium jurisdictionis ratione timoris, & subjectionis. Indeque fit, ut ipsi Ordinario præcipere ac inhibere possit, eumque coercere pœnis censurarum, etiàm excommunicationis, Lezan. ibidem a num. 34. Cochier. loco citato, & Moneta num. 161. Prout etiam ratione dignitatis, si controversia sit de jurisdictione inter Conservatorem, & Ordinarium, ad Conservatorem spectat cognoscere, Cochier. ubi supra num. 5.

Porro duæ sunt species Conservatorum. Una simpliciter ad tuendum juxta dispositionem juris in cap. 1. §. *fin. de offic. Delegat.* Altera ex privilegiis cum ordinaria jurisdictione. Religio autem Hierosolymitana hoc privilegium habet ex Constitutione Pii IV. §. 41. & 60. ibi: *Et quacunque jurisdictionem exercere, necnon sententias, censuras, & pœnas, &c.* Qui sanè Conservatores, tanquam Delegati ad universalitatem causarum, dicuntur Ordinarii.

Hinc facile est intelligere resolutionem Sac. Congregationis Concilii verborum involucri sub obscuram, quæ emanavit instante Magno Magistro post Constitutionem Gregorii XV. super revocatione Conservatorum, quæ est 9. inter ejus impressas in Bullar. tom. 3. Eam enim resolutionem loqui cum distinctione asseverat Sperell. decis. 21. num. 59. in fin. ut scilicet Constitutio non afficiat S. Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad judices Conservatores: *Et eidem Religioni adhuc jus hujusmodi Conservatores eligendi competere*, ut scilicet in priori parte intelligatur de Conservatoribus primæ speciei, in posteriori autem secundæ. Unde Barbos. super Concil. sess. 14. cap. 5. num. 6. & seqq. eandem declarationem intelligit in posteriori parte de Judicibus Ordinariis, hoc est Conservatoribus, quibus potuisset præjudicare Constitutio, cum alias Judices Ordinarii five Bajulivi, & Commendatarii in hac Religione, de quibus Constitutione verbum quidem facit. In hoc sensu concordat quest. regul. tom. 2. cap. 5. num. 52. in fin. Ex quo sequitur necessaria exemptio Conservatoris a jurisdictione ordinaria, cum sit ipse etiam Ordinarius exemptorum, atque adeò non nisi Superiori, hoc est Papæ subijciatur.

Tenendum tamen est, Conservatorem hujusmodi subjacere Ordinario. Quia neque in jure, neque in Constitutionibus Apostolicis reperitur, quod Conservator presbyter sæcularis sit exemptus jurisdictione Ordinarii, ac proinde coram eo, & ab eo conveniri, ac puniri potest, etiamsi delinquat in officio. Ita Farinacius in fragm. crim. part. 2. lit. I numer. 973. & sequentibus, ac numer. 977. Barbos. de potest. Episcop. cap. 106. part. 3. numer. 37. post med. & in terminis Conservatorum Cespèd. de exempt. Regular. dub. 403. numer. 1. & sequentibus.

Non obstat, quod sit Delegatus, atque adeò major Ordinario. Primò, quia Ordinarius ipse in hoc est etiam Delegatus. Deinde quia id procedat in causa sibi delegata, non autem in non concernente ipsam delegationem.

Minus obstat, quod sit Conservator ex privilegio Quarti. Quia illud fuit sublatum per Constitutionem 9. Gregorii XV. quæ comprehendit etiam Equites Hierosolymitanos quod ipsos Conservatores, ut pluries resolvit Sacra Congregatio Concilii ad sess. 14. cap. 5. de reform. præsertim in una Melitensi die 6. Februarii 1627. quam eo loco refert Barbosa num. 6. In ea enim declaratur, Constitutionem Gregorii non afficere Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad Conservatores. Quod postea Urbanus VIII. confirmavit Constitutione sua 78. quæ incipit *Exponi nobis.*

Et licet secundum aliquos Conservator ex privilegio habeat jurisdictionem ordinariam, & judicet omnes causas exemptorum in prima instantia, si conveniantur & non ipsi alios conveniant, ut ait Molina p. 5. disput. 29. num. 1. vel saltem contineatur nomine Judicum ordinariorum, quia quoad modum procedendi illis assimilatur, propriè tamen est delegatus, Navarrus consil. 3. de offic. Delegat. & hanc limitationem tenent Molina ibidem num. 7. Quarant. vers. Privilegia, §. Has declarationes, Navarrus cap. 27. num. 125. Suarez disput. 23. sect. 4. num. 10. de censur. Filliucius tract. 14. numer. 18. Monet. de Conservat. cap. 7. num. 587. Bonacina de censur. in partic. disp. 2. q. 2. punct. 35. num. 2. & Cochier. de Conservat. p. 2. q. 22. num. 2.

Pariter ea, quæ pro jurisdictione Conservatoris in Episcopum etiam ambitiosè dicta sunt, non habent amplius locum. Nam in allegata Constitutione Gregorii XV. statuitur, ut controversia orta inter Conservatores, & Ordinarios de jurisdictione definiatur per arbitros in forma juris cap. Cum speciali 61. de appellat. electos, & inter-

interim superfedetur super causa principali. In quo Pontifex se conformavit Tridentino decreto *sess. 25. cap. 10. de reform.* Ita quidem, ut hodie Conservatores, si excedant limites suæ jurisdictionis in præjudicium jurisdictionis Diocesani, seu Ordinarii loci, incurrant in excommunicationem latam in Bulla Cœnæ Domini contra usurpantes jurisdictionem Ecclesiasticam Ordinarium. Qua de re vide Barbosam in *cap. Si Clericus laicum num. 2. de judic. & Doctores super cap. 17. d. Bullæ Cœnæ.* Poterit autem in tali casu declarari, incurrisse eam excommunicationem ab ipso Ordinario loci, quem taliter offendit.

Et ita censuit, ac declaravit Sacra Congregatio Concilii die 17. Septembris 1667. in una Faventina jurisdictionis, nimirum hujusmodi Conservatorem subesse Ordinario.

CONSULTATIO XXV.

An Conservator valeat tribunal erigere, & assumere ministros, utpotè Promotorem fiscalem, Notarium, & alios Officiales; sive potius uti debeat Officialibus Curie Episcopalis?

Dicendum videtur, quod Conservatores Religionis Hierosolymitanæ sunt Judices Delegati, habentes omnimodam jurisdictionem, ut in privilegio Pii Quarti §. 41. & 60. quod non militat in aliis conservatoribus Regularium. Itaque cognoscant etiam de causis criminalibus, & civilibus, requirentibus judicalem indaginem, Monet. *de Conservat. cap. 6. num. 35. in fin. & cap. 7. n. 267. Rota dec. 606. p. 1. rec. & propterea licet Sacrum Concilium Tridentinum sess. 14. de reformat. cap. 5. decernat, non licere conservatoribus Judicibus ullum habere tribunal erectum, id tamen intelligitur, ut nempe non habeant tribunal proprium, & fixum, at minimè impeditur, quo minùs possint in aliquo loco honesto erigere sibi tribunal, & in eo judiciales actus exercere, ut declarat Monet. *cap. 8. num. 213. & seqq.* ac distinguendo inter conservatores juris scripti, & alios habentes amplissimam jurisdictionem ex privilegio, prout isti Religionis Hierosolymitanæ, optimè tradit Cochier. *de Conservat. part. 2. quest. 1. num. 7. ibi: Illa, scilicet conservatoria juris scripti, non habet tribunal erectum. Quis Judicis officio non fungitur, sed defendit tantum ab injuriis, atque molestiis manifestis. Hec autem (nempe conservatoria moderna) habet tribunal erectum.* Et subdit numer. 8. quod conservatoris juris scripti plurimum derogavit Sacrum Concilium Tridentinum, at verò hodiernis non ita. Quod alibi repetit, quicquid sit, an possit erigere tribunal ex Sacro Concilio Tridentino, *sess. 14. de reformat. cap. 5.* potest tamen actus judiciales, & sententias proferre in domo sua, vel alio honesto loco, sibi benè viso, non tamen in Tribunali Episcopi, ut inquit Monet. eo loco *capit. 8. num. 213. & seq.**

2 Atque hinc sequitur, quod potest assumere Procuratorem fiscalem, Notarios, & officiales, ut alius Delegatus Apostolicus facere potest per textum in *c. Statutum, §. Notarium, de rescript. in 6.* Ita quod non cogatur recipere Notarios, & officiales Episcopales, ut in terminis Peyrin. *de Prælat. regular. cap. 10. n. 3. & Novar. in Sum. Bullar. ad Bull. Gregorii XV. de Conserv. num. 16. & seq. in 2. edit. fol. 104.*

3 Nec obstat. dict. Constitutio Gregorii XV. *de Conservatorib.* Quia non afficit Religionem Hierosolymitanam juxta resolutionem confirmatam ab Urbano VIII. Constitut. 78. tom. 4. Bullar. quam refert Barbos. *ad collect. Concil. sess. 24. de reformat. cap. 5. sub num. 6. & adducit Sperell. decif. 21. numer. 59. in fin. ac Lezan. quest. regul. tom. 2. cap. 5. num. 52. in fin.* Conservatores enim hujus Religionis habent omnimodam jurisdictionem civilem, & criminalem, tanquam alii Judices ex dicto privilegio Pii Quarti. Proindeque sunt ibidem exempti ab Ordinario, & omnia possunt, ut alii Judices delegati.

4 Attamen resolvendum est, quoad erectionem Tribunalis negativè, attenda clara dispositione Sacri Concilii Tridentini dicta *sess. 24. cap. 5. de reformat. ibi: Non liceat quoque Conservatoribus Judicibus ullum habere tribunal erectum, necnon inspecta Constitutione 9. Gregorii XV. quæ quoad Conservatores comprehendit etiam Milites Hierosolymitanos ad eundem locum Concilii num. 6.* Quod autem habere tribunal erectum sit proprium Judicis Ordinarii ad effectum, de quo agitur, Monet. *de Conserv. cap. 8. num. 212.*

5 Exclusa itaque facultate erigendi Tribunal, sequitur, quod conservator uti debeat Notario, & officialibus

Curie Episcopalis, ut resolvit Sacra Congregat. Episcoporum, & Regul. in Vicentina die 10. Januarii 1605. & aliis allegatis tradit Gavant. in *Manual. Episcop. v. Conservatores, num. 17. 19. & 33.* Estque id, quod spectat ad secundam partem dubii. Utramque autem refert decisam Nicolius p. 2. *lucubr. lib. 1. titul. 29. §. 8.* his verbis: *Non licet Conservatoribus Judicibus ullum habere tribunal erectum, sed debent uti Notariis, & Cancellariis Episcopalibus sub pœna Regularibus privationis vocis activæ, & passivæ præter nullitatem, Tridentinum ibidem Gregorii XV. Constitut. 9. Sacra Congregat. Episcoporum. 1605. 10. Januarii.*

Quod verò ad Constitutionem Gregorii XV. illa prodiit ad coercendam potius, quàm ad ampliandam conservatorum potestatem. Ideoque licet in §. 9. potius præsuppositivè, quàm dispositivè aliquam illis concedere videatur jurisdictionem cognoscendi causas, in quibus Regulares sunt rei; non tamen inferri potest, voluisse derogare expressè dispositioni Concilii, ac tribuere facultatem habendi formale tribunal erectum, cum istæ causæ sint raræ, atque adeò quando occasio se præbet, poterint assumere partes Judicii absque eo, quod habeant tribunal erectum. Unde Gemin. in *cap. fin. de offic. Delegat. in 6. cap. 1. ibidem* apertè dicit, potestatem datam aliquem defendendi, necessariò non includere concessionem potestatis defendendi cum indagine judiciali, sive in judicio. Idem docet Anton. Cucch. *Instit. jur. canon. lib. 1. tit. 15.* Quare ab Anchar. in *dist. cap. 1. de offic. Delegat.* Conservator definitur, Judex datus ad tuendum aliquos contra manifestas injurias omnes, vel certas, judiciali non utens indagine. Unde patet, conservatorum officium in hoc consistere, ut illos, quibus sunt deputati defendant a manifestis injuriis. Text. & Gloss. in *dist. cap. 1.* Sed quid si injuria non sit manifesta, sed plenam causæ cognitionem requirat, utrum conservator possit se ingerere? Respondet Glossa *ibidem* quod non, sed pro hoc recurrendum esse ad Ordinarium. De jure igitur conservatoribus non plus tribuitur, quàm nuda defensio a manifestis, seu notoriis injuriis, nihil verò in illis, quæ aliquam judicalem indaginem, seu cognitionem exigunt, adeòut qualitas facti, num scilicet justè, vel injustè quid fiat, ut & alia omnia, quæ obscura, vel ambigua sunt, ad Ordinarii Judicis disquisitionem pertineant, & conservatores ab ejusmodi cognitione mandatis pœnalibus, puta suspensione ab officio, & condemnatione expensarum, arceantur per text. in *dist. capit. 1. & capit. ultim. de offic. Delegat.* Quod tamen ibidem Glossa limitat, nisi in privilegiis eorum, quibus dati sunt conservatores, aliud diceretur.

Constitutio verò Urbani VIII. nil aliud continet, nisi confirmationem cujusdam decreti Sacra Congregationis Concilii, per quod dicitur, dictam Constitutionem non afficere Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad conservatores. Ergo quoad istos Constitutio afficit, ac proinde remanet incorrectum, quoad hanc partem Sacrum Concilium Tridentinum, circa quod non licet ponderare Constitutionem Pii Quarti, quoniam est anterior Concilio quatuor annis. Et quoad ipsius conservatoris exemptionem ea procedat in concernentibus ipsam conservatoriam, & exercitium ipsius delegatæ jurisdictionis. In quibus terminis loquuntur allegati pro contraria sententia. At nihilominus S. Congregatio Concilii in sæpius adducta Faventina jurisdictionis censuit, quoad Notarium, Conservatores hujusmodi posse ad sui libitum eum assumere. Quia illorum interest habere Notarium sibi cognitum, benevolam, ac confidentem pro omnibus suis causis. Resolutiones verò S. Congregationis in contrarium adductæ in suis casibus particularibus, ac cum suis circumstantiis considerandæ sunt.

CONSULTATIO XXVI.

An Episcopus possit, uti Sedis Apostolicæ Delegatus, visitare Ecclesiam Parochialem Commendæ Hierosolymitanæ, etiamsi pretendatur, quod sit nullius Diocesis, & in Territorio separato cum jurisdictione quasi Episcopali, & in vilitatione decreta edere in concernentibus curam animarum, administrationem Sacramentorum, executionem onerum Missarum ex piis dispositionibus providentium?

Videtur respondendum, non posse neque sua jurisdictione Ordinaria, neque delegata. Non quidem Ordinaria, quia dum dicta Ecclesia non est in ejus diocesi, sed nullius, nullam in illa habere potest jurisdictionem. Nam sine territorio jurisdictionis consistere nequit. Gail. *lib. 2. observ. 62. num. 9. Sperell. decif. 104. n. 15. & 52.*

32. & Rot. *decif.* 310. num. 18. p. 6. rec. Hinc est, quod res in territorio sitæ, ejus esse præsumantur, cujus est territorium, saltem quoad jurisdictionem, donec contrarium probetur. Quia Jurisdictio solo cohæret, Bald. in l. a procuratore in princip. C. de mandat. Et sic Dominus territorii habet pro se, & juris præsumptione, intentionem suam fundatam, quæ juris præsumptione rejicit probationem contrarii in adversarium, ut videlicet probet libertatem, & exemptionem jurisdictionis per text. in cap. fin. §. 1. de offic. Archidiacon. text. in cap. Cum personæ de privileg. lib. 6. & in cap. Cum Episcopus de offic. Ordin. eodem lib. Gloss. ibid. v. Habere, & textus in cap. Cum olim, de præscript. Estque textus notabilis in l. non est verisimile, ff. de his, quæ vi met. caus. Gloss. ibidem v. Præsumptio, textus in l. Ade sacra, §. 1. ff. de contr. empt. Bald. ad rubr. C. eodem tit. num. 24. Jaf. in l. 3. num. 32. ff. de acquir. possess. & in prælud. feud. n. 52. Traduntque Felin. in cap. Si diligenti n. 2. de præscript. Dec. cons. 522. num. 2. & 9. Natt. consil. 601. n. 31. vol. 2. & consil. 506. num. 31. eod. vol. Roland. consil. 46. num. 35. & 50. vol. 3.
2. Quod præsertim comprobatur, si Episcopi, quando visiterint, id fecerint, tanquam Sedis Apostolicæ Delegati. Hoc enim indicat, jurisdictionem Ordinariam eos non habere. Judex namque delegatus nil proprii habet, sed ejus, qui mandavit, utitur jurisdictione, l. 1. §. Qui mandatum, ff. de offic. ejus, cui mand. est jurisd. ibi: Qui mandatum jurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, sed ejus, qui mandavit jurisdictione utitur, l. traditio, ff. de acquir. rer. dom. text. in cap. Ut officium init. de heret. in 6. Ansal. de jurisd. part. 2. tit. 11. cap. 30. num. 35. cum seqq.
3. Non delegata. Quia licet Episcopus vicinior ex dispositione Concilii Tridentini, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus visitare possit etiam Ecclesias nullius Diocesis, & quovis modo exemptas, hoc tamen non procedit, quando, præter exemptionem, Ordinarius loci habet jurisdictionem quasi Episcopalem cum territorio separato. Tunc enim Episcopus visitare non potest, ut disertè asserit Gratian. *discept. forens.* 212. num. 30. cum seqq. ac firmavit Rot. *dec.* 207. n. 5. p. 2. *dec.* 798. per tot. p. 4. div. & coram Mar. Andrea *dec.* 54. num. 5. & in Montis Cassinen. Jurisdictionis 27. Maji 1651. §. fin. coram Bichio. Ratio est, Quia Territorium est propria Diocesis, & Episcopus in hoc casu non est Ordinarius, cum visitatio pendeat ab ordinaria jurisdictione, Gratian. *discept.* num. 39. & seqq.
4. Neque obstat, quod ex dispositione Sac. Concilii Tridentini *sess.* 23. cap. 15. nullus Sacerdos, sive sæcularis, sive regularis possit audire confessiones sine licentia Episcopi. Nam hæc regula limitatur in presbyteris, qui sunt nullius Diocesis. Quia hoc casu sufficit, quod sint approbati a Commendatario, qui vices Episcopi sustinet, Barbof. in *collect. ad eum locum*, num. 28. & Pegna *decif.* 105. num. 1. Ubi enim concurrunt approbatio habentis jurisdictionem quasi Episcopalem, & approbans est nullius Diocesis, satis esse dixit Rota *decif.* 3. post Tambur. de jur. Abb.
5. Minus obstat, quod Episcopus habeat assistentiam juris pro se, & donec per rem judicatam, vel per tres conformes non doceatur de jure Commendatarii, impediri non possit in exercitio jurisdictionis.
6. Nam, prætermisso, quod id non habet locum, quando territorium est separatum, sed tantummodo quando agitur de aliqua Ecclesia in Diocesi existente, quæ prætenditur exempta, & in his terminis loquuntur Auctores, qui in contrarium adduci possunt; cessat planè in hoc casu difficultas. Quia regula limitatur, quando alter est in quasi possessione exercendi jurisdictionem, ut est hujusmodi Commendator, Rota apud Buratt. *decif.* 519. num. 5. & ibi Add. & in Barcinonen. Jurisdictionis 1. Julii 1644. §. Non obstat coram Bichio. Maxime quando possessio est temporis considerabilis, Rota in d. Barcinonen. eodem §.
7. Quod autem Ecclesia hujusmodi sit in territorio separato, nulli Ordinario subiecto, sed immediatè Sedi Apostolicæ, ac Religioni Hierosolymitanæ, & in illa Commendatarius habeat administrationem Sacramentorum, potestatem creandi Vicarios, & presbyteros, ac omnimodam jurisdictionem in spiritualibus, & temporalibus constare poterit ex inventario, quod Cabreum vocant, vigore Statutorum Religionis olim confecto, servatis omnibus solemnitatibus servari solitis, & per sententiam confirmato. Ex quibus probari dominium, & jurisdictionem Commendatarii consuluit Altograd. *cons.* 14. num. 49. lib. 2. quem sequitur Rot. in Hortana bonorum decimo nono Junii 1656. coram Duno-zetto.

Præsertim si idem Cabreum sit vehementer administratum ex depositione quamplurimorum testium ad perpetuam rei memoriam examinatorum, & uno ore deponentium, dictam Ecclesiam esse in territorio separato, nullius Diocesis, & in illa Commendatarius semper exercuisse jurisdictionem in spiritualibus, & temporalibus, & sic semper etiam audivisse a suis majoribus. Qui, etsi non plenè probent, faciunt tamen magnum adminiculum, Bartol. in l. fin. col. ff. de appellat. Rot. *decif.* 18. num. 3. par. 3. rec. & in similibus terminis *decif.* 230. numer. 10. part. 9. tom. 1. & 494. num. 13. part. 9. tom. 2. rec. sintque numero plures, & quasi omnes excedant ætatem annorum sexaginta, & concludant probationem verisimilem, Rot. *decif.* 206. num. 8. coram Caputaq. par. 2.

Sicque his accedant varii processus, ex quibus appareat, quod contra Clericos, & in causis spiritualibus semper processit Vicarius deputatus a Commendatario. Per quos actus probari, territorium esse separatum cum jurisdictione, firmarunt Menoch. *cons.* 147. num. 15. & Rota in Casenaten. emphyteusis 10. Junii 1642. coram Ghislerio, & in Toletana Jurisdictionis 9. Maji coram Bevilacqua.

Tolliturque omnis difficultas ex confessione, & actibus ab ipsis Episcopis factis, si in iis non solum ipsi enunciant, dictam Ecclesiam esse nullius Diocesis, sed in pluribus fateantur illam esse exemptam, & subiectam Religioni Hierosolymitanæ, ordinantque Clericos cum dimistoriis Vicarii Commendatoris. Unde dum ex his constat, Ecclesiam hujusmodi esse in territorio separato cum jurisdictione quasi Episcopali, esseque nullius Diocesis, nulla major probatio dari potest, ut in terminis stabilium Menoch. loco allegato num. 24. & seqq. Cravert. *cons.* 582. num. 6. & Rot. *decif.* 578. num. 4. coram Buratto. Hæc enim nedum probant scientiam, & patientiam Episcoporum, ut ponderat Rot. *decif.* 174. numer. 22. apud Posth. de manut. Verum etiam præseferunt proprias confessiones, quæ tanquam emanatæ ab ipsis hac de re informatis, omnium probationum virtutem excedunt, l. Proinde 2. §. Notandum, ff. Ad l. Aquil. Rot. coram Buratt. *decif.* 367. num. 4. Idque in præjudicium tam consentientium, quam successorum, itaut confessionem in dubio revocare non valeant, ut in puncto firmavit Rot. in d. Toletana, & in Beneventana Jurisdictionis 13. Maji 1652. coram Zarate. Ac præcipuè si sint toties repetitæ, ut annotavit Add. ad Greg. *decif.* 375. n. 11. & Rot. in d. Toletana, & alibi.

Quæ quidem probationes simul junctæ, prout jungèdèbent, videntur absque dubio suffragari, Aretinus *constit.* 42. numer. 3. cum aliis adductis a Menoch. *consil.* 143. num. 48.

Quare sive jurisdictione Episcopi fundetur in assistentia juris communis, nullum ex traditis prætereundè potest jurisdictionis exercitium, nisi prius probet concludenter, Ecclesiam hujusmodi sitam esse intra limites suæ Diocesis, Abb. in cap. Olim, numer. 2. de censib. Rot. *decif.* 184. numer. 6. post Posth. de manut. & in Bononien. Jurisdictionis 11. Aprilis 1639. coram Carillo. Et quidem non per leviores præsumptiones, quæ aliàs sufficerent, Rota coram Buratto *decif.* 578. num. 13. Sed per duriores, omninoque necessarias, attenta possessione inferioris, ibidem jurisdictionem exercentis, ac separatione territorii. Quæ efficiunt, ut aliàs manuteneri non possit juxta deducta in citata *dec.* 184. nu. 6. & coram Seraph. *dec.* 1278. num. 5.

Sive fundetur in facultate a Sacro Concilio *sess.* 24. cap. 9. Episcopis, uti Delegatis concessa visitandi Ecclesias nullius Diocesis, uti vicinioribus. Nam facultas hujusmodi fuit Sacro Concilio tributa cum præsupposito, quod in ea deficiat, qui visitet, ne quid ad ministerium Sacramentorum, & cultum divinum desideretur: at cum Commendatarius in ea talem habeat, & exerceat facultatem, ac tanquam in proprio territorio necessariis omnibus uti Ordinarius provideat, utique non potest Episcopus, etiam tanquam Delegatus illam visitare, Rot. *decif.* 307. numer. 5. p. 2. div. Non est enim præsumendum, in hoc eventu S. Concilium voluisse subditos duplici onere visitationis gravare, ut rectè, ac latè ratiocinatur Gratian. d. *discept.* 212. num. 39. sequendo Rotam ibidem allegatam in Salamantina Jurisdictionis 9. Maji 1594. coram Seraphino.

Demum, his cessantibus, estoque millies, quod Commendatarius hujusmodi non habeat jurisdictionem quasi Episcopalem, non idcirco Episcopus in visitatione edere potest decreta circa Capellas, & sacrarium, Barbof. in *collect. ad Concil. sess.* 7. de reform. cap. 8. sed duntaxat circa ea, quæ respiciunt administrationem Sacramentorum,

rum, & curam animarum, ut ex Constitutione Pii V. anno 1570. impressa post Statuta Religionis, & Constitutione Gregorii XV. de exempt. privil. Quod si locum haberet quorundam consequentia, profecto Episcopi Ecclesias, etiam non Curatas visitare possent, cum in iis quoque afferrentur Sanctorum Reliquiæ, adsint calices, indumenta Sacerdotalia, & hujusmodi, quæ deserviunt pro administratione Sacramentorum.

14 Verum enim verò in hac re illud in primis notandum est hujusmodi controversias inter Episcopos, & inferiores Prælatos circa jurisdictionem, præsertim a Sacro Concilio Tridentino, & Apostolicis Constitutionibus Episcopis delegatam, in causis matrimonialibus, & criminalibus, in collatione Ordinum, in concernentibus curam animarum, & administrationem Sacramentorum, & id genus alia non consistere amplius in jure, sed in facto, an scilicet constet de territorio separato per privilegium Apostolicum liquidissimum, vel per immemorabilem canonizata per rem judicatam, vel tres conformes, ut animadvertisse memini Joannem Baptistam de Luca, celebre fori Romani ingenium in suis voluminibus non semel.

15 Equidem cum Sacrum Concilium Tridentinum sess. 23. de refor. cap. 10. prohibeat Abbatibus, aliisque Prælati inferioribus, licet exemptis, ac nullius collationem Ordinum minorum, & concessionem dimissorias pro sacris, reservetque id Episcopis, Sacra Congregatio sæpè dubitavit, an hoc decreto comprehendantur Prælati, qui habent plenam jurisdictionem ordinariam cum territorio separato. Qua discussione pendente per modum provisionis, ac sine præjudicio, solita fuit committere Episcopo viciniore ejusmodi ordinum collationem, & speciatiim anno 1613. id resolvit cum Ordinario Carpenfi, committens dictam collationem Episcopo Mutinæ viciniore in hunc modum: Reverendissime Domine, uti frater. Ne subditi Archipresbyteri Terræ Carpenfis nullius Diocesis ordinari cupientes, ordinatore caveant, Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Amplitudini tuæ facultatem tribuit, ut donec hujus juris, quod Archipresbyter ad se spectare ex Apostolicis privilegiis, aliisque juribus contendit causa in ipsa Congregatione finem acceperit, eosdem subditos ad primam tonsuram, aliosque ordines etiam sacros, atque etiam presbyteratus, alias tamen ritè & rectè, & omnibus requisitis planè concurrentibus, promovere possit, sicut ejusmodi Ordinum collatio perinde valida habeatur, ac si ab eorum Diocesano Episcopo eam obtinuissent, absque tamen Archipresbyteri, atque cujusvis alterius præjudicio; atque ita, ut ex hujusmodi concessione sit pro desiderio ordinari voluntum consultum, sed jus cujuslibet, quoad ordinandi facultatem salvum, illibatumque permaneat. Romæ die 15.

16 Januarii 1613. Idem decrevit pro Abbate S. Stephani de Bosco, pro Archipresbytero Altamura, & aliis. At eadem Sacra Congregatio maturè considerans, Concilium loqui expressè de Abbatibus, aliisque existentibus intra fines alicujus Diocesis, sæpiùs declaravit decreta contra Prælatos inferiores edita non comprehendere eos, qui habent territorium separatum, suntque veri Ordinarii cum plena jurisdictione quasi Episcopali. Quare dictas suspensiones, atque commisiones revocavit, & speciatiim pro dicto Abbate Sancti Stephani de Bosco, sub 18. Junii 1652. ac pro aliis sæpè.

17 Ratio autem est, quia Concilium solum disponit non licere Abbatibus, Capitulis, aliisque Prælati existentibus intra Diocesim Episcopalem, qui propter exemptionem nullius Diocesis dicuntur de cætero conferre minores ordines, aut pro his, atque aliis majoribus suscipiendis dimissorias concedere. Atqui Abbates, & alii, qui habent Diocesim separatam cum Territorio non dicuntur esse intra Diocesim Episcopalem, sed extra illam, ideòque Concilium illos non comprehendit.

18 Sic itaque regula, & absoluta juris propositio, scilicet quod donec doceatur de privilegio Apostolico, vel de immemorabili canonizata per rem judicatam, vel per tres conformes, interim fundata sit intentio Episcopi, etiam in omnimoda jurisdictione ordinaria, indubiè verò in delegata, in qua intra hoc tempus manutenendus est. Ita ab anno 1610. resolutum fuit a Sacra Congregatione Concilii, præsertim in una Theatina, & 1660. in una Anglonensi, & in una Vulturariensi die 24. Februarii 1652. & iterum die 5. Junii 1655. ac tertio die 7. Januarii 1663. Idem observat Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium, ut in una Sarzanensi, seu nullius 1667. passimque alibi, & sæpiùs judicatum est a Rota, nominatim in Toletana Jurisdictionis 26. Martii 1612. & 4. Decembris 1613. coram Pirovano apud Tambur. de jur. Abbat. decis. 67. & 68. & frequenter alibi, præsertim in Cayen. colla-

tionis ordinum coram Verospio, latissimè contra Religionem Hierosolymitanam ejusque Priorem, habentem jurisdictionem temporalem, ac etiam spirituales in d. Toletana Jurisdictionis 9. Maji 1659. & 12. ejusdem 1660. coram Bevilaqua, & in eadem 10. Junii 1661. coram Taja, & 27. Januarii 1662. coram eodem Bevilaqua in locum Taje suffecto, ubi aliæ constipantur. Ea quippè ratione, quia omnia loca mundi præsumuntur esse in aliqua Diocesi, nec præsumuntur esse nullius, nisi probetur. Nam Ecclesiæ omnes Episcopo loci ipso jure sunt subjectæ, cap. Cum non licet 12. de prescript. cap. 1. cap. Abbates cum seq. 18. quest. 2. cap. De Xenodochiis, de Rel. Dom. Gloss. v. In tua, cap. Sicut 8. de excess. Prælat. nisi speciali privilegio sint exemptæ, cap. 1. 16. quest. 2. quæ exemptio non præsumitur, donec probetur, cap. Contra morem 100. dist. Gloss. d. cap. Sicut, v. In tua in fine. Unde in dubio habet Episcopus ratione superioritatis intentionem suam fundatam in Ecclesiis, sibi subjectis, quod in iis omne superioritatis jus habeat, c. 2. de restit. spol. l. 6. Soccin. conf. 86. n. 5. vol. 1. Montan. in tract. fin. regund. cap. 16. num. 4. Everhar. in loc. legal. loc. 16. a tot. ad part. Schurf. conf. 26. num. 2. cent. 1. Quin etiam nominatim in Concilio Tolitano, Cabilonensi, & Antiocheno statutum est, ut omnes Ecclesiæ cum universis earundem bonis, ac juribus, Episcopis subjectæ, in eorumque potestate sint, ut apparet ex cap. Decretum, & cap. Quæcumque cum duobus seqq. 10. quest. 1. Idque utique adeò verum est, ut non valeat pactum appositum, quod res Ecclesiæ oblatæ non debeant ad ordinationem Episcopi pertinere, tanquam pactum contra naturam contractum, ut est textus cap. Sic quidam, juncta Gloss. 10. quest. 1. quam videntur sequi Bartol. in auth. Ut nullus fabricet, num. 3. & latius Paul. de Cittadin. de jurep. part. 3. quest. 9. Hinc est, quod jure etiam Canonico constitutum fuerit, ut Monasteria continuo postquam erecta fuere, Episcopo, cujus in Diocesi constructa sunt, debeant esse subjecta, juxta cap. Monasteria 18. quest. 2. cap. Omnes Basilica eodem loco. Facit etiam cap. Interdicimus 16. quest. 1. & cap. Cum persona in princ. de privil. in 6. cap. Cum venerabilis de Relig. dom. cap. Cum Episcopus, de offic. Ord. in 6. Quæ jura ad hoc allegat Panorm. in cap. Recepimus, num. 4. de privil.

Contra verò ubi dicta qualitas præmissis modis est jam probata, itaut inferiores Prælati habeant omnimodam jurisdictionem quasi Episcopalem, tunc est pariter receptum, delegatam jurisdictionem Episcopis non competere. Quia illis tunc non convenit nomen Ordinariorum, sed solum restant eis aliqua commissa, tanquam viciniorebus, ut disertè habetur apud Mar. Andr. dec. 54. quæ est in hac materia magistralis, apud Eminentiss. Otthobonum decis. 82. num. 13. & seqq. Montis Casini Jurisdictionis 17. Martii 1651. coram Bichio, Caven. collationis ordinum 26. Junii 1654. coram Verospio, Montis Virginis, seu Nullius Jurisdictionis 12. Junii 1656. & 8. Junii 1657. coram Dunogetto, ac diffusè Ciarlin. contr. ult.

In præsentem autem non docetur de privilegio Apostolico. Nam privilegia Sacr. Religionis regesta in Constitutione nona Pii Quarti, quantumvis amplissima, procedunt quoad personas Militum, Capellano- rum, & servientium ipsius Religionis, eorumque Conventus, non autem respectu Cleri, & populi sæcularis, ut ad rem plenè firmatur in allegatis Toletana coram Bevilaqua, & Taja. Quia jurisdictio Ecclesiastica in Clerum, & populum competit Episcopo.

Neque docetur de Immemorabili cum suis requisitis a Glossa præscriptis in cap. 1. de prescript. in 6. communiter recepta, & a Rota servata, ut in decis. 248. num. 2. Inter quæ illud præcipuum est, quod præcisè, & concludenter de testium ætate apparet, Rot. coram Gregor. decis. 298. num. 1. & ibid. Add. num. 12. Hoc autem solo requisito cessante, immemorabilis probata dici non potest, Add. ad Greg. decis. 252. num. 15. in fin. Buratt. decis. 673. num. 10. Ea potissimum ratione, quia requiritur saltem in illis ætas annorum 54. subducto tempore litis motæ, aliàs immemorabilis nunquam probabitur, Buratt. d. decis. 673. ibique Add. in fin. Atque etiam illa duo sunt necessaria, sine quorum simultaneo cursu, impossibile est dari Immemorabilem. Primum est, quod de nullo actu contrario constat, cum etiam unicus, quinimò solus rumor contrarius ad illam impediendam sufficiat. Secundum est, quod testes deponant de vita pro anno 40. subducto tempore pupillaris ætatis, & altero litis, ut dictum est, ultra alia requisita auditus a Majoribus, & famæ publicæ. Nam tunc dici non potest, quod non extet memoria in contra-

rium, Rota *dec.* 203. *par.* 9. *rec. num.* 11. & 13. Etenim quod retinet ad Cabreum, illud nil probat, quia est assertio ejus, quod ipsa pars præterdit. Cessat enim probatio per enunciativam, quando principaliter dubitatur de veritate enunciata, Rota *decif.* 568. *par.* 2. *rec. n.* 4. & *dec.* 166. *n.* 2. *par.* 4. *div.* Præsertim quando enunciativa non sunt antiquæ, Rota *ibid.* & *decif.* 723. *num.* 3. *par.* 4. *div.* Greg. *dec.* 407. *num.* 1. & 2. & emanarunt a personis suspectis, & commodum habentibus, Rota *decif.* 590. *num.* 3. & *decif.* 592. *num.* 4. *par.* 4. *div.* Gregor. *in annot. ad d. dec.* 407. Rota *decif.* 160. *num.* 1. & 7. *p.* 1. *rec.* ubi de enunciativa Instrumenti, quæ adducebatur ad probandum territorium separatum. Sententia verò nihil etiam operatur. Quia verba quoque enunciativa sententiæ non probant in præjudicium tertii, Rota in Salamantina censurarum 14. Januar. 1599. apud Marches. *tom.* 2. Quod maximè procedit dum agitur de gravi præjudicio Episcopi, Rota *decif.* 723. *num.* 3. *par.* 4. *div.* Præterea constare debet de mandato procuræ, quod Cabreum hujusmodi confectum fuerit nomine Prioris. Sola enim enunciatio non sufficit ad præsumendum mandatum, nisi cum cursu centum annorum, *Pur. decif.* 363. *num.* 1. 2. & 5. & loquitur de enunciativa mandati procuræ septuaginta quinque annorum, Rota *decif.* 188. *num.* 1. & *decif.* 598. *num.* 7. *part.* 1. *div.*

22 Quod verò ad testes, nec etiam sunt attendendi, tanquam examinati ad perpetuam rei memoriam, & sine citatione Episcopi, Rot. *dec.* 439. *num.* 8. *p.* 4. *rec.* Doctores autem pro contraria sententia allegati possunt fortassis habere locum in testibus præmortuis, & antiquitus examinatis, Mohed. *dec.* 5. *num.* 2. *de testib.* Rota *dec.* 146. *num.* 8. *p.* 3. *rec.*

23 An licet omnes convenirent, ac per eadem verba deponerent, hujusmodi Ecclesiam esse nullius Diocesis, & in Territorio separato; nihilominus si circa confines nihil in causa scientiæ concluderent, nil probant, dum sufficientem rationem non assignant, prout requiritur ad probandum limites Territorii separati, qui, etsi oculis subjiciantur, cum tamen illorum distinctio non per simplicem visum, sed per actum intellectus haberi debeat, suffragari non possunt absque redditione concludentis rationis, Bald. *conf.* 286. *num.* 4. *lib.* 2. Nec satisfacere possunt ipsorum depositiones uno, eodemque sermone prolatae, quia in hac materia sola testium scientia non sufficit, nisi rationes scientiæ illam concludant, aliàs si in sola scientia testium posita esset distinctio finium Ecclesiarum, frustra profectò esset divisio facta per Dionysium Papam, de qua *in cap.* 1. *d.* 1. & Gloss. *in cap.* 1. *v.* *Ante Christi adventum in fin.* 99. *d.* & dixit Rota *decif.* 203. *num.* 4. & 5. *ac seqq. p.* 7. *rec.* Quare in iis, quæ non pendunt a sensu corporis, sed a judicio intellectus, ac potius juris, quam facti sunt, testes etiam non interrogati assignare debent rationem, aliàs nihil probant, Mant. *dec.* 199. *num.* 5. Coccin. *dec.* 295. *num.* 5. Buratt. *decif.* 538. *num.* 16. & 857. *num.* 9. Greg. *decif.* 17. *num.* 2. Nec limites lapidei cum peculiari signo quidquam operantur ad probationem, quod Territorium sit separatum a Diocesi, & a jurisdictione spirituali. Quia certum est, quod a confinibus jurisdictionis temporalis non bene infertur ad spirituales, cum solus Papa valeat territorium separare a Diocesi, Rot. *decif.* 220. *n.* 9. & 10. *par.* 9. *rec.* Immo, quoad usque privilegium speciale a Papa concessum non ostenditur, frustra præterditur per testes probari Territorium separatum, cum jus Territorii separati, ac distincti non valeat acquiri, nisi ex solo privilegio Principis, ac proinde solius Pontificis, ad quem duntaxat pertinet partem a Diocesi separare, Rota *dec.* 324. *num.* 1. *par.* 1. *rec.* atque adeo omnia, quæ per privilegia non ostenduntur, sunt Ordinario reservata, & remanent sub ejus jurisdictione, ut *in dicta dec. num.* 5. ubi diffusè.

24 Et quod spectat ad enunciativas Episcoporum planè eo recidunt, frustra adducuntur. Primò, quia non nocent, quando principaliter disputatur de enunciato, Ruin. *conf.* 160. *num.* 10. *lib.* 3. Rota in Calaguritana, seu nullius Jurisdictionis 16. Junii 1606. coram Otthembergo, & advertit ipse Menoch. *co. conf.* 147. *num.* 26. quia non potuerunt sibi præjudicare, Rota opportunè ad rem nostram *decif.* 165. *num.* 3. *p.* 5. *div.* Neque a se potest Episcopus abdicare visitationem in Ecclesia jam constructa, & fundata, quamvis illam a se generaliter eximat Gregorius *decif.* 4. *nu.* 13. Secundò, quia non procedunt in iis, in quibus nequit Episcopus liberè disponere, vel quando agitur de præjudicio successoris, Rot. *decif.* 288. *num.* 3. *p.* 2. *div.* Qui enim non potest alienare, vel disponere, non potest confiteri, ut in longè fortioribus terminis juris patronatus, quod est mino-

ris præjudicii, ubi solùm attenduntur pro adminiculis aliarum probationum, resolvit Cavaler. *dec.* 46. & 62. Buratt. & Add. *decif.* 111. & 919. Et in puncto, quod confessio Episcopi, asserentis, loca esse nullius Diocesis, sive Jurisdictionis non præjudicet, plenè tradit Rota in Aprutina, seu nullius Jurisdictionis 8. April. 1639. coram Dunogetto, quæ est *decif.* 127. *par.* 8. *rec.* Tertio, quia per Sac. Concilium Trident. *sess.* 7. *de reform. cap.* 8. sublata fuerunt quæcunque privilegia, consuetudines, & jura quæsitæ, etiam ex immemorabili præscripta.

Ac demum, quoad quasi possessionem concedendi dimissorias nullius est momenti. Tum quia fuit sublata per actus Episcopi posteriores, Rot. *decif.* 382. *num.* 4. *par.* 2. *rec.* nec probatur immemorabilibus. Tum quia cum Concilium Tridentinum *cap.* 10. *sess.* 23. decernat, dimissorias esse concedendas ab Episcopis, quibuscunque privilegiis, & consuetudinibus immemorabilibus non obstantibus, jus Episcopi manet integrum, etiam probata immemorabili, ut expresse docet Rot. *decif.* 332. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* Immo etiam probato, quod Commendatarius esset Prælatus nullius Diocesis, adhuc potestas concedendi dimissorias esset apud Episcopum, intra cujus limites Commenda existit, vel in subsidium apud Episcopum viciniorem, ut ex verbis, ac mente Concilii *d. cap.* 10. pluries declaravit S. Congregatio, ut *in declar. ad cap.* 9. *sess.* 23. & apud Barbosam *ad d. cap.* 10. *num.* 11. & *de jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 21. Quod etiam resolvit Sacra Congregatio Episcoporum. & Regul. in una Polignanen. 16. Januarii 1596. Nullius Carpis 15. Decembris 1603. & 22. Novembris 1604. & 14. Junii 1606. & nullius Altamuræ 9. Augusti 1604. In quibus habetur, quod dimissoriæ subditis nullius non concedantur a Prælate loci, vel ejus Vicario, immò neque a Vicario Apostolico, sed ab Episcopo viciniore.

Sed demum aliquando, quod doceatur per immemorabilem, ejusmodi Ecclesiam esse nullius, & in territorio separato cum jurisdictione quasi Episcopali, adhuc non sufficeret. Quia requiritur, immemorabilem esse canonizatam per rem judicatam, vel per tres conformes, & interim Episcopus manuteneatur, ut jam diximus, ac declaravit Sacra Congregatio Concilii in dicta Vulturariensi die 5. Junii 1655. per hæc verba: *In causa Vulturariensi inter Episcopum Vulturariensem, & Priorem Baruli Religionis Hierosolymitanæ S. Congregatio Eminen. DD. Card. C. Trid. Interpretum censuit, utraque parte informantem, Episcopo Vulturariensi competere jus approbandi Confessarios in Ecclesiis Prioratus Baruli Religionis Hierosolymitanæ, nec non benedicendi, & respectivè licentiam impertiendi Prædicatoribus, in eisdem Ecclesiis concionantibus, donec constiterit per rem judicatam dictum Prioratum esse nullius, & habere territorium separatum cum jurisdictione quasi Episcopali.*

Dum igitur Ecclesia hujusmodi est intra fines Diocesis, dubitari non potest, quin Episcopus habeat suam intentionem fundatam illam visitandi, nedum ex dispositione juris communis, per textum *in cap. De Xenodochiis, de relig. dom.* Rot. *dec.* 166. *num.* 1. *part.* 4. *div.* sed etiam dispositione S. Concilii Trident. *sess.* 7. *cap.* 8. *sess.* 21. *cap.* 8. *de reform.* etiam quod esset exempta, *d. sess.* 7. *cap.* 8. & nullius Diocesis, *sess.* 24. *cap.* 9. *de reform.* & tradunt Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 40. *in fin.* Merlin. *decif.* 101. *num.* 5. & *dec.* 396. *num.* 3. *p.* 1. *rec.* Et pro Ecclesia Parochiali Equitum Hierosolymitanorum firmat Rota *in d. dec.* 396. *num.* 5. & 6. & optimè *in dec.* 493. *p.* 2. *rec.* Speciatim *num.* 4. & 5. ubi perpendit, & declarat omnia privilegia eorundem Equitum. Quicquid parum accuratè dixerit Gratianus *discept. illa* 212. Nam præterquamquod ipse loquitur de Abbate habente privilegium Apostolicum cum immemorabili probata, se fundat in Salamantina Jurisdictionis, a qua Rota pluries recessit, firmando, resolutiones Sac. Congregationis Concilii procedere indistinctè, & habere locum in Abbatibus, & Prælatibus inferioribus, habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem, ut videre est *in decif.* 600. *par.* 4. *tom.* 3. *rec. numer.* 18. & *seqq.* Atque hinc tollitur, quod dicitur, assistentiam non dare manutentionem, quando est infuscata actibus contrariis. Quia id procedit, quando actus contrarii essent tales, ut illam infuscare possent, & non concurrat possessio, seu quasi, nec militat quoad concernentia curam animarum, nempe Parochos, & Parochianos, Rota *d. decif.* 600. *num.* 8. & 9.

Undè ex ista juris assistentia potest Episcopus visitare hujusmodi Parochialem in concernentibus curam animarum, Sacramentorum administrationem, Confessariorum approbationem, benedictionem, & licentiam concionandi impertiendam Prædicatoribus, Rota *decif.* 501. *numer.*

numer. 1. circa fin. par. 2. rec. & ex declaratione Sacre Congregationis Concilii in Vulturariensi probavimus. Ex hac enim assistentia juris competit Episcopo manutentio, etiam nulla probata possessione, cap. Cum persona, & ibi Doctores, de privil. in 6. Rota decis. 332. per tot. & decis. 491. num. 3. par. 1. rec. & decis. 64. num. 1. apud Polth. de man. & decis. 313. num. 1. 15. & 17. p. 4. rec. ubi quod assistentia juris præbeat Episcopo probationem liquidissimam, & non solum procedat, quoad loca constituta intra fines Diocesis Episcopi, sed etiam quoad loca Episcopo vicina, & contigua, nisi probentur nullius Diocesis, ut docet Rota in dicta Calaguritana, seu nullius coram Ottembergo.

28 Neque dici poterit, quod excedat fines suæ jurisdictionis, si visitaverint Sacrarium, Capellas, & ejusmodi alia, dummodò id non faciat intendendo simpliciter visitare propter ornatum Ecclesie, aut alium finem, sed puro, ac puro intuitu curæ animarum, administrationis Sacramentorum, ac celebrationis Missarum ex piis dispositionibus provenientium. Ex hac enim facultate sunt necessariò visitanda altaria, an habeant requisita pro celebratione Missarum, cap. Altaria, de consecr. d. 1. & cap. 1. & 3. de consecr. Eccles. An vestes Sacerdotales, calices, aliaque suppellectilia pro celebrandis Missis, quæ asservantur in Sacrario, sint decencia, cap. ult. de celebr. Miss. cap. Vasa d. 1. de consecr. & ad formam Missalis Romani cap. 18. & 19. Vulgare enim est, quod, concessa jurisdictione, conceduntur etiam ea, sine quibus

29 jurisdictioni explicari non potest. Hæc enim omnia sunt in ordine ad rectam administrationem Sacramentorum, & curam animarum, atque aded, tanquam media, sequitur, quod proveniant ex eadem jurisdictione delegata. Siquidem media sequuntur finem, & ab ipso regulantur, leg. Oratio, ff. de sponsal. & cui competit judicare de fine, competit etiam judicare de mediis, ut habetur 1. Eth. cap. 1. & c. Præterea, de offic. Deleg. Unde etiam illius potestatis est ordinare media, cujus est præfigere finem. Et ideò quando finis conceditur per potestatem delegatam, per ipsam etiam censentur concessa media, quibus ad eum pervenitur. Quia talis concessio est quædam extensio principalis concessionis. Nam, concessio uno, statim intelliguntur concessa omnia, quæ ad ipsum obtinendum conducunt, l. 2. ff. de jurisd. omn. Jud. & leg. ad rem nobilem, §. Qui procuratorem, ff. de procur. & leg. Avibus, ff. de legat. 3. & leg. 1. §. 1. ff. si usufruct. pet. Et proinde hæc jurisdictio delegata regulanda est, ut exerceatur pro conservatione, & institutione eorum omnium, quæ conducunt ad rectam administrationem Sacramentorum, & curam animarum. Quia omnia regulanda sunt secundum exigentiam finis, leg. Et si non sint, §. Pervenimus, ff. de aur. & arg. leg. Et l. Diximus, ff. de excusat. tut. & notat Bald. conf. 115. volum. 1. Cravet. conf. 137. num. 14. volum. 1. & alii, ac speciatim ad rem nostram Azor. Instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 41. & Barbosa, de jur. Eccles. lib. 1. cap. 14. num. 22.

30 Ex his autem non sequitur, quòd hac ratione poterit Episcopus visitare Ecclesias etiam non curatas. Nam non est delegatus, nisi pro Ecclesiis parochialibus exemptis. Delegatus autem debet servare formam delegationis, aliàs invalidè operetur, ut observant Gemin. in c. Romana, §. Sed nec, de sentent. excomm. in 6. Felin. in cap. Cum sit, num. 15. de appell. Caputaq. deo. 143. n. 5. p. 3. & communiter ex cap. Cum dilecta, de rescript. Quare cum hujusmodi jurisdictio committatur determinatè Episcopis pro Ecclesiis parochialibus, restringitur delegatio per speciem loci, itaut non se extendat extra ipsum juxta cap. 2. de rescript. & cap. Statuto, de decim. in 6.

31 Idque tandem perspicuè expressit S. Congregatio Concilii in Vulturarien. die 24. Februarii 1652. in qua censuit, Episcopum Vulturarien. potuisse, uti Sedis Apostolicæ Delegatum, visitare Ecclesiam parochialem S. Mariæ Terræ Alberonæ Religionis Hierosolymitanæ, & in visitatione decreta edere in concernentibus curam animarum, administrationem Sacramentorum, implementum onerum Missarum ex piis dispositionibus provenientes, illaque esse executionis mandanda. Quod verò ad restaurationem Ecclesie præfigendum esse ab eodem Episcopo autoritate hujus Sacre Congregationis terminum competentem Priori ejusdem Ecclesie. Quod si infra dictum terminum restaurationem distulerit, certiorandam esse eandem S. Congregationem, quæ opportune tunc providebit.

32 Et inter alia decreta emanata in visitatione sacrorum liminum anno 1654. sub die 23. Januarii extat infra-scriptam, videlicet: Pro cura animarum Terræ Alberonæ injungi Priori Ordinis Hierosolymitani, ut & Vi-

carium perpetuum pro ea deputet, & congruam eidem sustentationem assignet. Et si dictus Prior in facultatibus habeat, ut Vicarius hujusmodi excommunicare possit, & interdiceret, talem studeat Sacerdotem ibidem ordinare, qui doctrina, & discretione idoneus prudenter sciat hujusmodi uti jurisdictione.

33 Quæ omnia tertio confirmavit die 7. Januarii 1663. in eadem Vulturarien. in qua dixit standum esse in decretis, movendumque Episcopum, ne se ingerat in iis, quæ non pertinent ad curam animarum, prout & nos monitum esse volumus.

34 Et in una Perusina, Episcopo Sacra Congregat. Episcoporum. Essendosi consultato il negozio con la S. Congregazione del Concilio si dice a V. S. che le Chiese curate sottoposte in qualsivoglia modo alla Religione Gerosolimitana in questa Diocesi possono esser visitate da lei come Ordinario in iis, quæ pertinent ad curam & exercitium animarum, come vuole il moto proprio di Pio V. le quali parole si hanno da intendere, che non solo può visitare il Curato circa la sufficienza in amministrare i Santissimi Sacramenti, il quale trovato inhabile, può levare, ma anche i Sacramenti stessi, e vedere se sono tenuti con quella decenza, e nel luogo, che si conviene. Può anche V. S. far restaurare la Chiesa, vedendo, che non sia decente, e comoda per l'amministrazione suddetta, e le altre cose, che hanno dipendenza con essa amministrazione, come paramenti Sacerdotali, baldachino per portare la Santissima Eucharistia agli infermi, ed altre cose simili a questo fine. Ed occorrendo la vacanza di qualche Chiesa, il Cavaliere dee presentare un Sacerdote idoneo a V. S. che lo instituisca, e mentre egli provvede a questo, ella vi metterà un Vicario, ch' eserciti la cura dell' anime, e assegnerà un breve termine al Cavaliere di presentare detto Sacerdote idoneo, passato il qual termine ella provvederà al beneficio secondo la natura di quello in titolo perpetuo, o amovibile. Del resto V. S. dovrà osservare i privilegj concessi nel detto moto proprio come stanno ad literam chiaramente. Di Roma agli 11. di Gennaio 1578.

35 Et Episcopo Papiensi eadem Sacra Congregatio. Il medesimo Vescovo può inventariare, e visitare le cose sacre, e destinate all'amministrazione de Sacramenti, del Mese d' Agosto 1581.

36 De Lucensi Collegiata S. Michaelis jurispatronatus exempta a fundatione, & dotatione quæsitum est, an per cap. 8. sess. 7. de refor. visitari possit ab Ordinario. Et dicendum, posse non tanquam ab Ordinario, sed tanquam a Sedis Apostolicæ Delegato. Hinc etiam orta differentia inter Archiepiscopum Tranensem, & Siptontinum super Ecclesia seculari S. Jacobi Terræ Baruli Tranensis Diocesis, quæ reperitur per viam unionis subeise Ecclesie Syptontinæ mense Octobris 1581. censuit Sacra Congregatio, Archiepiscopum Tranensem tanquam Ordinarium posse eam visitare, præsupposito, quòd sit exempta ex d. cap. 8. & ex præcedenti cap. 7. similiter posse Parochos, qui in eadem animarum curâ gerunt, examinare, cap. per exemptionem, de privil. lib. 6. sess. 24. cap. 18. Item quòd examinare debeat præsentatos in dicta Ecclesia ad Capellas, cap. 13. sess. 7. & c. 9. sess. 25. Item quòd Clerici Tranensis Diocesis, dictæ Ecclesie inservientes promoveri non possint ad ordines ab alio Ordinario, quàm Tranensi, vel de illius licentia, cap. 10. sess. 25. Item, quòd Clerici dictæ Ecclesie curam animarum gerentes, Synodo Tranensi accedere teneantur, cap. 13. sess. 25. de Regul. Item, quòd Archiepiscopus Tranensis eosdem Clericos Sancti Jacobi punire, & corrigere possit, etiam extra visitationem, ut Sedis Apostolicæ Delegatus, sess. 24. cap. 4. Item, quòd nullus in eadem Ecclesia confessiones audire possit, nisi ab Archiepiscopo Tranensi examinatus, & approbatus existat, sess. 23. cap. 15. Item, quòd Clerici Sancti Jacobi non possint publicare Indulgentias, cap. 9. sess. 21. neque monitoria, & excommunicationes concedere, cap. 3. sess. 25. Neque alia animarum curam concernentia facere, d. cap. per exemptionem, ubi Gemin. num. 5. & Franc. num. 3. de privil. in 6. Ratio est, quia cum dicta Ecclesia sit in Diocesi Tranensi, Archiepiscopus Tranensis habet fundatam intentionem suam, ut ipse sit illius Ecclesie Ordinarius, cap. Cum Episcopus, de Offic. Ordin. lib. 6. & in omnibus Ecclesiis habet ministrorum institutionem, & curam, & regimen, c. Præterea, & c. relatum, de jurepatr. Felin. in cap. Cum venerabilis num. 32. de except.

37 Fuitque quæsitum, præsupposito, quòd Episcopi quæcunque secularis Ecclesie curatas, exemptas, sive nullius Diocesis, Monasteriis Cassinensium unitas, vel subiectas visitare possint, & eis delinquentes in divinis corrigere, & reformare, præsertim ex declaratione Sac. Congregationis ad d. cap. 8. sess. 7. & ad cap. 9. sess. 24. dummodo

modò in illis utraque loci iurisdictione non exercentur ab Abbatibus, an liceat ipsis Ordinariis Episcopis ordinaria, vel delegata potestate visitare, adeò nisi prius expressè declaraverint, se tanquam Sedis Apostolicæ delegatos visitaturos, possit eis obfisti? Responsum ex d. c. 8. & cap. 9. sess. 24. quod non permittitur Episcopis visitatio, nisi ex Apostolica autoritate. Ergo non est opus declaratione faciendâ per Episcopum, cum satis se declarat textus in d. cap. 8. sess. 7. argum. cap. Cum aliquibus in fin. de rescript. in 6. intelligitur enim non posse fieri iure ordinario, sed delegato. Cumque in d. cap. 8. dicatur singulis annis semel, si tamen necessitas exigit, etiam bis visitabunt, Gloss. in cap. Conquerente, de Offic. Ordin. quod cum non immutetur per Concilium, stare non prohibetur, arg. l. precipimus, C. de appell. Cumque dicatur Ecclesias quomodolibet exemptas, intellige sæculares, non autem Ecclesias Regularium, nisi fuerint Curatæ.

38 In Cremonensi. Per eundem textum cap. 8. sess. 7. censuit S. Congregatio, posse Episcopum visitare Præpositum, qui ab immemorabili tempore prætendit se subiectum S. Sedi Apostolicæ, & receptum sub protectione Beati Petri, juxta cap. Si Papa, de privil. in 6. quia textus d. cap. 8. & in cap. 8. sess. 21. & cap. 9. sess. 24. dant hanc facultatem Episcopis, etiam, ut Sedis Apostolicæ delegatis, non obstantibus consuetudinibus, etiam immemorabilibus, die 1. Aprilis 1574.

39 In Lucana. Episcopus visitare potest omnes parochiales suæ Diocesis, in quibus sunt Sacerdotes sæculares, licet Ecclesiæ sint Regularibus subiectæ.

40 In Veronensi. Exempti in casibus, in quibus Concilium eis absolute non ademit iurisdictionem, sed tantum si Ordinarii velint. Ordinariis volentibus, possunt illam exercere. Quando verò Concilium absolute ademit, & Episcopis præcepit, ut ipsi soli exercent, non possunt exercere, etiam Episcopis volentibus.

41 In Salernitana. Per d. decretum cap. 8. sess. 7. non permittitur Ordinariis visitare Ecclesias Regularium, licet Monasterium Regularium non sit subiectum alicui Episcopo, seu Patriarchæ; nihilominus beneficia curata dicto Monasterio unita sunt visitanda ab Episcopo loci, in cuius Diocesi sunt, & non ab eo, cui subest Monasterium.

CONSULTATIO XXVII.

An Clericus possit ratione officii, quod habet a Principe sæculari, coram ipso conveniri, & ab ipso puniri, si in eodem officio delinquat?

1 IN cap. 2. Ne Clerici, vel Monachi, habetur, Clericos postquam moniti fuerint, ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant, si facere præsumpserint, non esse subveniendos ab Ecclesia, occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam, deprehendantur in fraudem. Ex illis enim verbis indignum est eis ab Ecclesia subveniri, aliquam privilegii fori cessationem intelligi videtur esse receptum, licet Glossa in v. ab Ecclesia videatur secundo loco opinari, non esse ibi sermonem de privilegio fori, sed quod Ecclesia, quæ oppressis subvenit, non debet in fraude commissâ in administratione Clericum juvare pecunia, aut alio simili auxilio, ut possit recompensare.

2 Occasione autem hujus textus quidam, quos tacito nomine refert Glossa, & multi ex recentioribus tenent in casu prædicto cessare privilegium Clericale, nulla factâ mentione præcedentis monitionis. Quod tamen Glossa intelligit, secuta trina monitione, sicuti revera insinuat textus. Quæ monitio debet esse publica, & per Judicem Ecclesiasticum. Et licet in textu non habeatur, quod debeat esse trina, colligitur tamen ex aliis iuribus in simili. In similibus enim una lex declarat aliam. Nec est locus sententiæ aliquorum, qui similia jura auferentia, vel limitantia privilegium Clericale, utpotè odiosa Clericis, & restrictiva juris magis communis, quo integrum privilegium omnibus convenit volunt intelligenda esse tantum de Clericis minoribus. Hic namque expressè dicitur Sacerdotibus, & Clericis tuis denuncies publicè, ne ministri laicorum fiant, &c.

3 Huic textui conjungunt aliqui cap. fin. de vit. & honest. Cler. ubi habetur, Clericos sæcularibus negotiationibus intendentes tertio ab Episcopo commonitos non gaudere privilegio Clericali, seu potius (nam illud non dicitur expressè) statutis, & consuetudinibus laicorum subiacere, quibus in favorabilibus frui volunt in causis suarum negotiationum. Ex utroque autem textu inferunt, in quibuslibet sæcularibus negotiis Clericum post trinam

monitionem excidere ab exemptione Ecclesiastici fori. Ita Carolus de Grass. de effect. Cler. eff. 1. numer. 486. qui ait, hanc opinionem, scilicet quod indistinctè Clericus ob sæcolare negotium expolietur privilegio Clericali, esse tenendam, Ambrosin. de Immun. cap. 27. numer. 33. Farinac. & alii apud eum de Inquis. quest. 8. num. 93. Alii inferunt, quod ille Clericus amittat privilegium fori, non generaliter, & in omnibus, sed tantum in causis illius negotii. Alii tandem, ut Bonacina cap. 15. Bull. Cæn. punct. 6. numer. 14. pro se referens Molinam, Suarez, & Coninchium, quod nullum personale privilegium amittatur, sed tantum quoad res, & bona.

Sed revera in d. cap. fin. non est sermo de omni; 4 sed nec de aliquo negotio sæculari, sicuti in cap. 2. Ne Clerici, vel Monachi, sed tantum de negotiatione, seu mercatura, ut patet ex contextu, præsertim ex illis verbis in negotiationum suarum questibus. Et notavit Aufer. de potest. laic. in Eccles. regul. 1. fallent. 16. num. 24. & alii. Et Doctores apud Delbene de parl. dub. 4. sect. 20. sub sect. 2. numer. 5. tenent, Judicem laicum in Bulla Cænæ excommunicationem incurrere, si trahat Clericum ad suum tribunal, & si eum trahere intendat prætextu officiorum sæcularium, quæ Clericus exercuit. Quia Bulla generaliter loquitur, & solum excipit casus in jure expressos. Et quia licet Clericus nequeat officia sæcularia sine Superioris sui dispensatione suscipere d. c. 2. Ne Clerici, vel Monachi, nihilominus privilegium Clericale retinet, & exemptus est a laica potestate, cap. fin. de vit. & honest. Cler.

Itaque tenendum est, non posse. Officium enim non 5 ponit subjectionem in exempto, atque adeò nec dat jurisdictionem Principi. Quia cum assumitur ad tale officium administrandum, censetur assumi citra præjudicium exemptionis. Nam cum exemptio non sit privilegium singulare personæ, sed status, quando persona manet in illo statu, & est de genere exemptorum, manet etiam exemptio, cui per officium, ut quid singularis personæ non potest præjudicari. Ita etiam docent, sed aliis rationibus innixi Duard. in Bullam Cæn. lib. 15. quest. 11. num. 25. Megal. par. 3. instit. lib. 3. cap. 1. numer. 26. & 32. Bonacina disp. 10. de leg. quest. 2. punct. 1. §. 1. num. 24. Ambrosin. de Immun. cap. 20. num. 54. Squillan. de privil. Cler. cap. 7. dub. 3. num. 87. Carol. de Grass. de effect. Cler. eff. 1. num. 82. Zanard. par. 3. direct. cap. 50. Cochier. de jurisd. Ordin. in exempt. tom. 2. par. 3. quest. ult. num. 1. & 1. Alex. conf. 98. volum. 2. Ricc. in prax. par. 3. resol. 105. num. 1. Dian. par. 1. tract. 2. resol. 19. Thom. Delben. de parlam. dub. 4. sect. 20. sub sect. 2. numer. 5. & facit l. Si quis ad declinandum, C. de Episcop. & Cler. Pragm. Regia Regni Cathol. pos. in 2. vol. const. sub tit. de cosas prohib. alis Clergues, ubi assignatur ratio, quia non possunt postea Clerici puniri per Regem, si delicta in officio committerent, & fuit in hoc Rex adeò cautus, ut in 2. pragm. ordina-verit, quod propterea antequam isti, de quibus dubitari potest, an privilegium Clericale habeant, provideantur officii laicalibus, si de iis providendis tractetur, doceant, & docere debeant publico documento, se esse merè laicos, & de jurisdictione sæculari, ne contingat, quod contigisse Neapolis Duci de Alcala Proregi refert Vincent. de Franch. dec. 479. num. 3. Cum enim sine hac diligentia quidam officio fuisset provisus, posteaque in eo deliquisset, ac propterea voluisset Prorex eum punire, fuit ab illo delusus, quia allegavit privilegium Clericale, ob quod oportuit eum remittere ad Judicem Ecclesiasticum, de quo vehementer, inquit Franchus. Prorex doluit, & conquestus fuit, cum credidisset illum fuisse laicum, nec aliàs providisset.

Quia nimirum officium sæcolare collatum Clerico non extrahit ipsum a gradu, atque adeò nec ab exemptione, sed sequitur conditionem personæ, & immunitatem ipsius, sicuti sequuntur bona. Immo, & a fortiori, quia exercitium officii est quid personale, & adhæret personæ inseparabiliter, cum consistat in propriis actionibus ipsius. Unde judicare de exercitio officii, esset exercere jurisdictionem supra propriam personam Clerici.

Non obstat, quod Clericus acceptans officium sæcolare, censetur consentire in jurisdictionem sæcularem. Tum quia non potest Clericus consentire in Judicem laicum, cum hoc sit in præjudicium status, cap. insolite 11. qu. 1. & cap. Placuit, de for. compet. & docent communiter Doctores. Tum quia exemptus non potest in aliquo exemptionis privilegio renunciare, cum hoc sit præjudicium Superioris, ut notant Abb. in cap. Cum tempore, de arbitr. in fin. Sylvest. v. Exemptio, num. 10. Archid. in cap. Conquestus numer. 49. quest. 3. de for. comp.

Bald. in l. Si quis ex consensu, num. 8. C. de Episcop. aud. Surd. conf. 47. num. 24. & Rota in Gandaven. Monasterii 29. Aprilis 1641. coram Cardinali Panzirolo.

CONSULTATIO XXVIII.

An committat contra prohibitionem accedendi ad Moniales causa colloquendi cum illis, qui ad ipsas scribit literas?

Negant Navarrus cons. 16. de sent. excomm. Sanchez lib. 6. moral. cap. 16. num. 117. Rodriquez tom. 1. quest. 45. art. 3. Tambur. de jur. Abbatif. disp. 25. q. 8. §. ad 6. Diana p. 3. tract. 2. resol. 48. §. Nota quarto, Pelliz. de Monial. cap. 5. sect. 5. num. 218. aliique apud ipsos. Moventur ex communi illa regula, quæ habetur l. 1. §. Hæc autem verba, ff. Quod quisque juris, ubi dicitur, quod verba cum effectu intelligenda sunt. Quæ regula in præsentî casu non habet locum, stante quod scribere literas, non est idem, ac loqui, sed quidem omnino diversum, ut constat.

Et quidem cum per nuncium, aut epistolam quis propriè non loquatur, l. miles ad sororem, ff. de leg. 2. Baldus, & alii permulti in l. 1. ff. de verb. oblig. & l. 1. ff. de legib. tradiderunt legem, quæ punit cum proscriptis, quos nunc bannitos vocamus, ne cum monialibus loquentem, ad mittentes nuncium, vel epistolam, non extendi. Etenim prohibitus a lege actum facere, si per nuncium faciat, legem non offendit, unde legis pœna coercendus non est, l. quod sepe, §. Si quis amico, ff. de acq. possess. Idem quoque si scripto faciat, nam nec Doctor, cui postulatio interdicta est, consilium descripto præstare prohibitus intelligi debet, Bartolus in l. Paulus, §. fin. ff. de legat.

Verùm, hac ratione non obstante, contraria & affirmativa sententia mihi arridet. Nam quamvis sit extra controversiam, quod per nuncium, aut per epistolam quis propriè non loquatur, d. l. Miles ad sororem, ff. de leg. 2. Bald. & alii permulti in l. 1. ff. de verb. oblig. & l. 1. de legib. Coraf. lib. miscell. cap. 24. num. 1. Goed. de contrah. & commit. stipul. cap. 3. numer. 190. Scribere enim & loqui in rei veritate tantum differunt, quantum organa ipsa, manus scilicet & lingua.

Tamen quoad demonstrationem mentis ejus, qui scribit, aut loquitur, non tam realis, quam verbalis videtur hæc loquendi, ac scribendi differentia. Immo eadem in loquente & scribente est ratio, ut accuratè ostendit Ferdinand. Vasquius de succession. tom. 1. lib. 2. §. 15. requif. 16. num. 55. Anton. Henrig. de fidejuss. cap. 9. num. 29. In tantum, ut Imperator Leo in nov. 26. Ut Eunuch. adotar. possess. in fin. dixerit, eum, cui vocis usus ademptus est, quæ linguæ munia sunt per manum adimplere, & qui sermonem labiis fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohiberi.

Estque controversiæ omnis expertus, non minus valere quod scriptura, quam quod lingua nuncupatur, aut vocibus lingua figuratis significatur, l. Non figura, ff. de oblig. & act. Quod in utramque partem tractatum quoque reperitur apud Uran. in cap. Ex litoris, extra de test. in addit. lit. B. quo remisisset sat est.

Unde dicimus, quod is, qui scribit, loqui etiam videatur per §. Superest, v. Loquamur, Institur. de act. ubi notant Gomef. & Benincasa num. 28. text. in epistola inter claras, C. de sum. Trin. Et per literas loqui dicimus, cap. ubi periculum, §. nulli de elect. in 6. l. Licet, ff. de const. Princip. Idque confirmat textus in l. heredes, §. 1. v. Sua voce, vel literis, ff. qui testam. fac. poss. l. 1. §. 1. v. Sive per epistolam, sive per nuncium, ff. quod jussu, l. Obligari, §. ult. ff. de act. tut. l. Cum pater, §. Cum donationis, ff. de leg. 2. Novell. 44. in præf. v. Quæ charta loquebatur, docetque Roman. in l. 1. ff. de verb. oblig. scribentes, & nuncium mittentes comprehendit, cum in iis eadem in loquentibus sit ratio, ex qua, tamen in lege expressa non sit, quia tamen unica reddi potest, proculdubio argumentamur, Acc. in l. quamvis, C. de fiduc. Alia autem ratione cum hujusmodi hominibus non potest dici vetitum colloquium, quam ne adversus Reipublicam, cujus proscripti, transfugæ, & alii id genus homines hostes sunt perpetui, l. 3. §. fin. ff. ad leg. Cornel. de sicar. aliquid flagitiosi homines moliantur. Ex hac igitur ratione producenda est, & declaranda legis municipalis dispositio, l. milites agrum, ff. de re mil. l. his solis, C. de revoc. donat. Neque enim leges tam in verborum forma, quam in ratione consistunt, l. Scire leges, ff. de legib.

Quamvis autem ratio statuti in loquente major videatur, propterea quod multa sint, quæ nec nuncio, neque literis credere audeamus, non tamen ideo cessabit

extensio, l. 2. §. ex his, ubi Soccin. in pr. ff. de v. oblig. maximè cum versetur favor Reipublicæ, l. Si quis in gravi, §. utrum ff. ad syllan.

Ex quibus Doctores decidunt, quod in pœnalibus dispositionibus vetitus loqui cum aliquo, etiam epistolam ad eum mittere prohibeatur, Clem. Si Summus Pontifex, juncta Glossa, de sentent. excomm. Gloss. & DD. in cap. Constitutione, eod. tit. in 6. Sic & cum bannito, aut inimico Domini loqui prohibitus, intelligitur quoque ad eum scribendi literas, aut nuncium mittendi, facultate privatus, Coraf. lib. 1. miscell. cap. 24. Arnon. in comm. 191. Schrader. in tract. feud. p. 4. cap. 5. num. 35. Non secus enim is crimen lætæ majestatis contrahit, qui epistolam aut nuncium ad hostem mittit, quam qui ore tenus cum eo sermonem habet, l. 1. ibique Bartol. & Angel. ff. ad l. Jul. majest. Cæpol. cons. 17. num. 30. Gig. de crim. les. majest. subrubr. qual. & a quib. crim. les. majest. commit. q. 21. Laudens. in tr. eisdem argum. q. 2.

Pari etiam ratione, cui cum Cardinalibus in conclavi loqui prohibitum est, eidem quoque literas ad ipsos scribere non est permittum, d. c. Ubi periculum, §. Nulli, de elect. in 6. Vanquell. in Breviar. suo concl. 4. §. 5. ubi dicit, quod loqui prohibitus, non possit ipsum visitare per nuncium, nec etiam scripto, eo quod hæc sint paria, text. in cap. Ego enim, de jurejur. Et probat Vincent. Corat. dec. 91. num. 7. & 8. Et Clericus, qui matronarum domicilia intrare, & fœminas alloqui prohibetur, si nuncium, aut epistolam mandet deponitur can. Clericus 81. d. Immo epistola est procacior lingua, quia non erubescit, coque detestabilior est loquutio per scripturam, quo est magis deliberata, & studiosa, l. 1. §. tot. tit. C. de famos. libel. §. Injuria, Instit. de injur. & in specie tradit Avendagn. de exeq. mand. reg. lib. 2. cap. 5. num. 17. Quare in hoc casu non sumus in extensione, sed in comprehensione legis, ut diximus alibi, tomo primo.

Et quidem loqui, & scribere formaliter differunt, cum in illo interveniat articulatus sonus in canna pulmonis natus, in hoc minimè, Cæl. Rhodig. leg. antiq. lib. 16. c. 14. in fin. sed effectu, & re ipsa non differunt, uti paulo ante allegatus Vasquius quoque sentit. Immo non plus est discriminis, quam si dextera, vel sinistra alicui pecuniam adnumeret, utrobique enim numerata erit. Ut proinde quoque epistolam, Vicarium os, & subsidiariam linguam non inconvenienter dicere liceat, non aliter ac legem dicimus mutum Magistratum, aut Magistratum legem loquentem, Gedd. de contrah. stipul. c. 7. concl. 10. num. 149.

Atque ex his eliditur, quod pro contraria sententia deducebatur.

Cæterùm bona fide, & ex causa justa scribentes, vel etiam nuncium mittentes existimat Soccin. in d. l. 1. ff. de verb. obl. statuto contineri, cum Jul. Paul. dixerit eum duntaxat numero hostium habendum esse, qui malo consilio, & proditoris animo patriam relinquit, l. cum autem §. capitalem, ff. de edil. edic. ut quæ ex voluntate, & proposito delicta metiatur, l. verum ff. de furt. Propterea legimus mulierem quandam, quæ amatorio poculo hominem occiderat, ab Arcopagitis absolutam, delictum ex animo duntaxat judicantes, quia amoris causa fecerat, nos ultimo supplicio dantem afficeremus, l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœn.

Verùm enim verò quandoque publicè defendimus, ex justissima etiam causa scribentes, aut nuncium mittentes statuti pœna afficiendos, cum lex verbis delictum exprimentibus non utatur, sed numerum, & nudum factum puniat. Unde illud tantum inquirendum est, an factum sit, non quomodo, l. Cum servus, ff. de verb. oblig. Et hæc lex est, cui qui non obedierit, morte dignus est 1. Reg. 13. c. 2. de major. & obed. tametsi res fraude gesta non sit, sed benè, & aliquo Reipublicæ commodo cesserit.

Quo circa Heren. Hodeft. l. 3. §. in bello, ff. de re mil. eum, qui in bello rem a Duce prohibitam, fecit, aut mandata non servavit, capite puniri voluit, etiamsi res benè cesserit. Idcirco laudatur Titus Manlius Torquatus, qui cum esset Consul filium ab eo speculatum hostes missum ea lege, ne pugnaret, securi percussit, quod hostem, a qua tamen provocatus fuerat, occidisset. Laudavit item Cyrus magnoperè militem, qui cum in acie strictum jam ensen in hostem esset infixurus, audito interim classico præcepto, istum cohibuit, intactum hostem dimittens.

Juverit etiam prædicta & sententiam nostram præclarum L. Domitii factum. Is cum Prætor Siciliam regeret, & ad exturbanda latrocinia, quibus provincia vastabatur, edixisset, nequis telum haberet, pastor venabulo aprum magnitudinis eximie confodit, aperque

ad Prætozem adlatus est, qui statim adduci ad se Palto-rem, cujus manu occisus erat, jussit, eundemque veritate cognita, crucifixit, non propter confossum, & in-teremptum aprum, sed quia mandatis minimè obediens fuisset, ut qui telum habuisset.

CONSULTATIO XXIX.

An pactum, consensus, sive pollicitatio nuda inducat actionem?

- 1 Theologi prolixè hac de re agunt, & pro negativa, & affirmativa sententia plures rationes proponunt, itaut vix quicquam firmare ausim, adeò diversa non modò apud ipsos, sed in ipsorum orationibus reperiuntur, de quibus nonnulla diximus in nostro Breviario Theologico morali v. *Promissio*. Quoniam verò hæc quæstio est ardua, & utilis pro utroque foro, ideò non pigebit eam juridicè hic agitare.
- 2 Et sanè initio negativè respondendum esse videtur per regulam, quod pactum nudum, stans in nudis & meris terminis, seu finibus placiti, non pariat actionem per textum in *l. Jurisgentium*, §. *sed cum nulla*, ff. de *pactis*, ubi Doctores, & in *l. Legem*, C. eod. Gloss. 1. *Instit. quib. mod. re contrah. oblig.* Borch. de *pact. cap. ult. num. 1.* Afflic. *dec. 120. num. 2.* Olaiich. *dec. 2. num. 3.* Pruchm. *conf. 29. num. 58. tom. 1.*
- 3 Hujus rei rationem hanc ponunt Jurisconsulti, quòd lex civilis non assistit pactis nudis, & conventionibus innominatis, *l. Jurisgentium* 6. ff. de *pact. l. Cum propinas*, *l. Legem*, *l. Si certis annis*, C. eod. *l. Si major*. 36. C. de *transact. l. Divisionis*, ff. *famil. hercis. l. Lecta*, ff. de *reb. cred. l. si cert. pet.* Unde & nuda dicuntur. Ubi autem lex non assistit obligationi, quantumvis naturali, ibi non potest nasci obligatio jure civili efficax, hoc est, quæ possit ad agendum; nam actiones omnes juris civilis sunt *l. 2. §. his*, ff. de *orig. jur.* Bartol. in *l. Ex hoc jure*, ff. de *just. & jur.*
- 4 Ubi igitur jus commune in conventionione deficit, ibi ex ea actio civilis nasci non potest, Baldus & Doctores in *l. Si unus* 27. §. *pactus ne peteret*, ff. de *pact. per l. Licet* 42. §. *Ea obligatio, de procurat. l. Si pupilli* 6. §. *videamus*, ff. de *neg. gest.* Quod autem lex non assistat his conventionibus eo factum volunt, ne promiscuè & quædam incogitantia temerè prolatis verbis quis obligetur, ut sæpè numero plura ostendendæ benevolentia causa pollicentur homines, quàm seriò præstare velint, §. 2. v. *Cæterum sit, ut plerumque sermonibus fieri solet, dixit, &c.* *Instit. de milit. test.* Hinc & communiter dicitur, verba honoris non obligare. Ex iis igitur promiscuè obligationem & actionem oriri valdè fuerit iniquum, & injustum, Bart. in *l. 1. §. Si quis simpliciter*, ff. de *verb. oblig. per tex. in c. Cum venisset*, ubi Canonistæ, in *Instit. Angel. Castr. Soccin. & Doctores in rubr. de verb. oblig.* Latissimè omnium And. ab Ex ea in *tr. de pact. n. 172. cum seq. Vvesemb. paratit. ff. de pact. num. 9.*
- 5 Itaque & Plato in libris de Republica eadem ratione non vult obligationes ex promissis promiscuè induci fortè in familiari sermone, aut convivio factis, sed tùm demum cùm in foro, ubi contrahi solet, contractus seriò celebrantur, ne scilicet nimium constringatur libertas oris, & sæpè imprudentes in laqueos incidant, si ex quovis dicto temerè fortassis prolato, homines obligentur, d. §. 2. & §. *pæn. Instit. de milit. test.* Hinc eleganter tradit Nicas in *c. Planè*, num. 4. *Instit. de test. milit.* quo verba jocosa, verba causa disciplinæ dicta, item propter amorem, vel affectionem, ut si quis dicat: *Tu eris filius meus*. Similiter verba ex amicitia dicta, ut dicendo: *Omnia mea tua sunt*, quæ communiter sunt verba curialia, aut dicendo: *Ego sum tuus*. Item verba commendatoria alicujus in epistola, non obligant. Cui adde Alciat. in *parerg. lib. 2. cap. 12.* dum scribit, non ex omnibus verbis induci obligationem, ut sunt verba adulationis causa dicta, prout fit ab Aulicis. Item verba jactatoria, lubricum linguæ, commendatoria, verba calore iracundiæ prolata, aut nimia alacritate in balneo, vel convivio effusa: & ibi ponit ænigma de muliere loquace, quæ tamen præter linguam nihil meretricium haberet, quod in triclinio fuerit Coa, idest, coitum petens, in cubiculo verò Nola, idest, renuens, vel negans. Vide quoque Simon. de *Præt. conf. 44. num. 8. cent. 3.* Ubi tradit, verba generalia, dicta animo blandiendi, sperandi, ostensiva affectionis, & dilectionis respicientia futurum, oblativa, jactatoria, & pollicitatoria potiùs, quàm obligatoria non obligare scribentem, ad quod allegat d. *cap. Cum venissent, de Instit.* & ibi notata per Doctores in *l. Obligationum substantia*, §. *fin. ff. de act. & obligat. cum pluribus allegatis ibi videndis.*

Nihilominus affirmativa sententia sanior est. Primò, 6 quia æquitate canonica pactum nudum, hodie non minus, quàm vestitum servandum est per textum in *cap. 1. de pact.* ibi: *Pax servetur, & pacta custodiantur*, tex. in *l. Statuas*, ff. de *acq. rer. dom.* & in *cap. Qualiter eod. titul.* ubi ait Summus Pontifex, studiosè agendum esse, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur, Gloss. in *l. Quintus*, ff. *mandati*, ubi habetur, quod verecundia sit alicui negare, quod promiserit pacto nudo. Et quod pactum nudum ex definitione juris canonici actionem pariat, testatur Gloss. in *dist. cap. 1. extr. de pact.* quam ibidem post. Innoc. Goffred. & Hostien. sequuntur Imola num. 9. Panorm. num. 2. Felin. num. 5. post Butr. Gemin. & alios multos ibi adductos, Fortun. Garf. numer. 30. Eman. Soar. in *thesaur. com. opin. v. Pactum*, ubi hanc sententiam communem testatur, Paul. de Castr. in *l. 7. §. Sed cum nulla*, ff. de *pact. num. 3.* Alex. num. 9. Alberic. num. 15. Jaf. num. 5. ubi similiter communem appellat, Bald. in *cap. Ad hæc num. 16. de usur.* Soccin. in *l. legem num. 2.* Dec. num. 11. C. de *pact.* Archid. in *cap. Juramenti* 22. *quest. 5.* Roman. in *l. 2. ff. de verb. oblig.* Alciat. in *cap. Cum contingat num. 137. extra de jurejur.* Corn. *conf. 2. num. 2.* Tholosan. *syntagm. jur. lib. 21. cap. 3. num. 7.* ubi dicit, hanc naturalem obligationem ex nudo pacto ortam fovere jus divinum, ac proinde hodie ex bono & æquo, summaque potestate Curiarum pro hujusmodi pacto judicari; eo quod ubi de periculo animæ agitur sanctionibus Ecclesiasticis adhærendum sit.

Quod ipsum etiam nominatim in scripta retulit Sa- 7 lycet. in *l. Placuit*, C. de *jud.* Idque eo magis dicendum est, quod inter simplicem loquelam, & juramentum Deus nullam constituat differentiam, *cap. Juramentum* 22. *quest. 5.* & *cap. Quoque suffragio* 6. *quest. 2.* & voluit Gloss. in *cap. 1. de pactis*. Quare jure Pontificio, quod potissimum non usu sequimur, per omnia, ut reliqui contractus ad agendum conditione ex canone firmum est, atque efficax *dist. cap. 1.* ubi Doctores, præcipuè Curt. num. 10. de *pact.* Dummodo ab idoneis personis sine dolo, metu, de re licita conventum sit, *l. 6. §. ait Prætor* 3. *l. 8. 9. 10. 11. cum seq. ff. de pact. l. 3. l. 6. 22. 23.* & 25. C. d. *tit. Covar. in relect. cap. Quamvis* 2. §. 4. num. 24.

Deinde ex traditione Doctorum, expressè scriben- 8 tium, quod pactum etiam nudum per Principem cum subdito, aut cum hoste super induciis, & pace initum valeat, & producat actionem, ut docuit Baldus d. c. 1. num. 11. de *pact.* Jaf. in *l. Jurisgentium*, §. *sed cum nulla*, v. 32. ff. eod. Idem *l. lecta*, v. 12. ff. *si cert. pet.* & in *l. Quoribus*, num. 7. C. de *rei vindic.* Marsil. *singul.* 48. Cremon. *singul.* 25. Duegn. *reg.* 16. Ex ea de *pact. num. 364.* Afin. plures allegans *prax. Jud. §. 3. cap. 26. num. 8.* Tum, quod verba Principis majoris sunt vigoris, & efficaciam, quàm hominum privatorum, & ideò inania esse non debeant, *l. Digna vox*, Cod. de *legib.* Tum quod coram Principe, & in his, quæ ipse gerit, attendatur jus gentium, non jus civile per tradita Afinii loca alleg. num. 8. ad *fin.* Constat autem ex pacto, jure naturali, seu gentium nasci obligationem naturalem, quæ illo jure sit efficax, *l. 1. l. Jurisgentium* 7. §. 1. ff. de *pact. l. legem* 10. *l. Bone fidei* 13. C. eod. Unde & Ulpian. in *l. 5. ff. eod.* ait, congruum esse humanæ fidei, hoc est, jurigentium, seu juri naturæ, quod ipsum humanum Livio vocatur, pacta servare. Si igitur humano jure pacta servanda sunt, certè eodem jure efficacia fuerunt tam ad agendum, quàm ad excipiendum. Hæc enim vis est verbi servare, cùm jus servari quid jubet, ut pluribus declarat Panorm. in *d. cap. 1. num. 2. 4. & 5. de pact.* Sic & Jurisconsultus in *l. In iis* 5. §. *Imperator*, de *solur.* disertè ait, ex pacto naturaliter deberi, hoc est, jure gentium, *l. Cum amplius* 84. de *reg. jur.* Et quia pacta consensu, & conventionione constant, ex qua jurigentium obligatio existit, *l. 1. in fin. ff. de pact. l. 1. in fin. de contrah. empt. l. Si non sortem* 26. §. *Libertus, l. Frater a fratre*, ff. de *condict. indeb.* Ideò, & per consequens etiam illo jure actio, seu petitio nascitur, Panorm. in *c. Dilecti de judic.*

Nihil autem refragatur adducta initio dubitandi ratio, quod scilicet nulla ex nudo pacto detur actio, quia, ut ex dictis patet, jure Canonico, quod hac in re sequimur, contrarium statuimur, idque obtinet in omni foro, ubi ex æquo, & bono, & ex suprema potestate judicatur, ut sunt Curia summorum Principum, Arbitratorum, Mercatorum, & similibus, Bartol. & Doctores in *l. 7. §. Quinimò*, ff. *pact.* & in *l. Si fidejussor* 29. §. *Quedam*, ff. *mandati.*

Esti verò variè controvertatur inter Jurisconsultos, 10 an in reliquiis Curia, in quibus secundum jus civile pronuncia-

nunciatur, jus Pontificium obtinere debeat; tamen communissima est opinio, & ita usu observatur, ut indistincte ex pactis nudis serio, & deliberate initis, etiam in foro civili hodie detur actio, Bald. & Salyc. in l. *Petens* 21. C. de pact. & in l. *legitima* 6. in princ. ff. de pact. Jal. qui dicit esse communem d. l. 7. Sed cum nulla num. 4. Quod & ipse verius putat, & sequendum statuit Tholosan. d. c. 3. n. 7. ubi etiam Modestino Jurisconsulto placuisse dicit, nudum consensum sufficere obligationi, cap. 1. & 2. de oper. nov. nunc. Nam ejusmodi pacta cum obligent naturaliter, & ex æquo ac bono, l. 1. in princ. ff. de pact. lib. 1. de consit. pr. sequitur eum, qui pacta non servat, contra naturam, conscientiam, atque adeo contra officium boni viri facere ac peccare, ut voluit Canonistæ, mortaliter, Gloss. in cap. 1. de pact.

Et certè D. Paulus ad Roman. 1. 31. eos, qui pacta non servant in illis numerat, qui capitaliter delinquant, Est autem definitum inter Doctores, ut quotiescunque agitur de cavendo peccato, deque causa conscientie, roties etiam in foro civili jus Pontificium debeat observari, d. c. 1. & 2. ubi Doctores de oper. nov. nunc. Castr. in Auth. At qui semel nunc. 3. & 4. C. de probat. cum similibus, Vvesemb. in parat. ff. de pact.

CONSULTATIO XXX.

An Potestas laica possit imponere collectas rebus Ecclesiasticorum?

SENTENTIAM affirmativam his rationibus laici tueri possunt. Omnia, quæ intra territorii Principis septa continentur, in fide & patrocinio illius esse opinione præsumuntur, cap. *Omnes Basilicæ* 17. qu. 1. Canonistæ plerique in cap. *Nimis, de jurejur.* Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 20. num. 2. Hier. de Monte tract. fin. regund. cap. 30. 61. 62. & 83. Gabr. lib. 1. com. opin. tit. de probat. concl. 9. Menoch. lib. 3. præsumpt. 100. Mascard. concl. 270. Boff. tit. de Princ. num. 333. Avendan. de exec. mand. lib. 1. cap. 1. Francisc. de Claper. cent. fisc. caus. 15. qu. 2. Valasc. de juri emphyt. quest. 8. Choppin. de doman. lib. 2. tit. 9. num. 1. Lancell. in templ. Jud. lib. 1. cap. 6. Azeved. lib. 4. constit. Hispan. tit. 15. leg. 1. num. 57. Brun. conf. 34. num. 5. Ruin. conf. 22. lib. 1. & conf. 13. num. 8. lib. 4. Roland. a Valle conf. 91. num. 17. vol. 2. Cravett. conf. 615. 673. 882. 949. Marant. conf. 105. num. 8. Natt. conf. 313. num. 3. & conf. 501. num. 31. 506. num. 30. Oldrad. conf. 176. Dec. conf. 528. Schurf. consil. 26. num. 1. vol. 1. Mynsing. conf. 16. num. 35. Anchar. conf. 142. Vvesemb. conf. 42. num. 3. Paris. conf. 15. num. 9. lib. 1. Curt. jun. conf. 158. num. 24. & 184. num. 8. Pacian. conf. 3. num. 47. Afflict. decis. 269. num. 5. Capyc. decis. 180. num. 7. Franc. Marc. decis. 542. num. 4. p. 2. Anton. de Amat. decis. 116. num. 23. Cavalc. decis. 28. num. 1. p. 1. Concordant cum iis, quæ eleganter tradit Covar. in repet. 2. cap. *Possessor male fidei*, §. 10. num. 5. de reg. jur. in 6. ubi scribit, quod jure communi Reges sint patroni Ecclesiarum sui Principatus per tradita Archidiaconi in c. *Leclis* 63. dist. Bald. in c. *Quanto*, de jud. col. ult. & proæmio *Rex pacificus* col. 2. Corset. in tract. de excell. Reg. quest. 34. neque sine ratione, Guido de Bayfio in d. c. *Leclis*, Franc. Marc. dec. *Parlam. Delphin.* qu. 1024. num. 11. Schurf. conf. 72. num. 10. cent. 1. Cævall. spec. com. opin. contra com. tom. 4. qu. 897. num. 379. ubi similiter cum Covar. alleg. de Rege Hispaniæ hoc testatur.

Quare ex hoc infertur, Principes interdum ad defensionem Ecclesiarum in suis Principatibus sitarum triplici vinculo obligatos esse. Uno qua Principes. Altero qua Ecclesiarum Advocati. Tertio qua earundem Patroni ac Collatores sunt, quia semper illis, qui ex constructione, dotatione, & fundatione, vel alio titulo jus patronatus Ecclesiasticum habent, onus defensionis, ne bona illius Ecclesiæ dilapidentur, incumbit, c. *filiis* 16. qu. 7.

Sic etiam regulariter sub territorii dominio veniunt omnia jura in eo existentia, & Dominus territorii fundatam habet intentionem in omni superioritatis, & jurisdictionis jure, itaut omnia, quæ continentur sub finibus sui Imperii, subsint ejus jurisdictioni, Alciat. resp. 12. num. 11. in princ. lib. 3. Valasc. loco alleg. qu. 8. num. 21. & seq. Jo. Amic. conf. 25. num. 28. potestque ejusmodi jura Princeps intuitu superioris & universalis feudi & domini exercere in omnes subditos tam mediatos, quam immediatos, Claper. decis. fiscal. cent. caus. 15. qu. 2. num. 77. Choppin. qu. 48. num. 2.

Talis enim protectio, defensio, custodia bonorum, ac personarum generalis, præsertim juris & facti, de potioribus jurebus jurisdictionis, & superioritatis dicitur,

Plat. in l. fin. C. de erog. mil. annon. lib. 12. Chassan. in catal. glor. mund. p. 5. num. 195. Bartol. tract. de custod. clav. a num. 54. Unde soli Principi, vel ei, qui jura Principis obtinet, talis protectio de jure competit, ut asserit Menoch. cas. 338. de arb. Jud. num. 3. Eralb. de privil. & jur. Reg. Franc. num. 39. & 40. Boer. dec. 179. a princip. Et quod talis protectio ad Dominos universalis, qui omnem jurisdictionem, & superioritatem habent, pertineat, dicit Bartol. d. tract. de cust. clav. num. 54. Capyc. dec. 27. num. 4. & seq. Boer. quest. 304. Roland. conf. 18. vol. 3.

Hunc in modum de jure communi, quoad Ecclesias suæ diocesis intentionem quidem fundatam, quoad jus superioritatis, habere Episcopum, docet Menoch. lib. 6. præsumpt. 72. num. 1. non autem quoad ejusdem juris possessionem, scribit Abb. in cap. *Olim inter*, extr. de restit. spol. eodemque sensu Butr. in cap. *Cum ad sedem*, num. 28. & d. cap. *Olim inter*, eod. in jure dumtaxat, non in possessione, quæ plurimum facti habet, Episcopi præsumptionem fundari tradit. Generaliter enim a titulo ad possessionem non valet illatio, arg. l. *naturaliter*, §. *Nihil commune*, de acquir. possess. Bart. in l. *Celsus*, ff. de usucap.

Atqui regulariter collectæ præstantur ob protectionem, & tuitionem, & eis debentur, qui præstant protectionem, ut tradunt Vultæus tom. 3. conf. 35. num. 45. Nevizan. in sylv. nupt. §. *Et ut melius*, num. 100. Idemque velle videtur Gryphand. inter discurs. Arum. 26. volum. 2. thes. 87. ubi scribit, collectarum & tributorum præstationes subditis incumbere in recompensationem protectionis, quam a Domino percipiunt. Quod etiam sentire videtur Vvehener. observ. præct. ubi ex communi praxi attestatur, hæc esse correlativa, quorum ea est conditio, ut posito ac debito uno, ponatur ac debeatur & alterum, arg. Gloss. in clem. un. v. *Æternaliter*, de sum. Trin. & fid. cathol. Polit. in tractat. vulg. subst. num. 53. Tiraquell. de utroque retr. par. 1. §. 9. gloss. 1. num. 3. & 4. Quodque de uno dictum est, de altero quoque dictum esse censetur, l. ult. C. de ind. vid. toll. & l. un. C. de cupr. lib. 11.

Verùm nos, his non attentis, contrariæ decisioni, communi Doctorum suffragio stabilitæ subscribendo, Ecclesiasticorum bona a Principe collectis ejusmodi nullatenus gravari posse definimus. Jura, & Authoritates adduximus tom. 1. Nunc addimus & rationes. Idque ex eo manifestum est, quod Princeps non possit collectas exigere, nisi de bonis, in quibus habet jurisdictionem, tradente Bartol. in l. un. C. de mulier. num. 34. ubi dicit, quod civitas non possit collectas imponere pro rebus, quæ sunt extra territorium, arg. l. fin. ff. de juri. d. omnia. jud. & per alia ibi per eum adducta. At protectio, si ve patronatus nec jurisdictionem, nec collectandi potestatem tribuit, cap. *Ex par.* 18. de privil. Menoch. consil. 32. num. 29. lib. 1. Everh. lib. 1. consil. 55. num. 64. Quod & in literas retulit Sixtinus jurisconsultus famosissimus in tract. de regal. lib. 2. cap. 14. num. 103. licet jus protectionis & patronatus tantum sit & tam efficax, ut protectores armis etiam, & vi contra injuriam aliorum, & vim majorem defendere possint, ac debeant eos, quos in tutelam, & protectionem receperunt, Vulgat. l. *Desertorem*, §. *fin. in fin. de re milit.* Bart. in proæm. ff. in princ. col. 3. Schurf. conf. 23. num. 1. & 2. cent. 1. Sixtin. eo loco. Id disertè tradit Vvehener. superius adductus, qui allegat ad hoc Plat. in l. 1. C. de excusat. mun. lib. 10. & ibi Bartolus. Unde nec protectorem pœnas, aut multas a clientibus exigere posse, docet Panorm. in cap. *Accipimus* num. 3. ubi *Addit. v. Receptio, de privil.*

Ut maximè enim multæ & pœnæ aliud non sunt, quam ipsa jurisdictio, arg. l. 66. in fin. de jur. dot. & l. 8. §. *fin. de per. & com. rei ven.* Et hinc denegata jurisdictione, hæc statim denegandæ videntur. Sunt enim fructus jurisdictionis, eamque sequuntur leg. un. pr. ff. *si quis jus dic. non obtemp.* Surd. consil. 152. numer. 2. Dec. conf. 30. numer. 3. vol. 4. Menoch. conf. 604. num. 28. Roland. a Valle conf. 78. num. 8. lib. 2. Natt. conf. 580. num. 15. Chassan. in consuet. Burg. rubr. 9. §. 18. num. 38. Tiraq. de retract. consang. §. 5. glos. 4. num. 8.

Cùm igitur collectæ imponantur ratione jurisdictionis in personas, quæ principaliter ratione rerum obligantur competentis, Princeps autem nec in personam, neque in facultates Ecclesiasticorum ullam habeat jurisdictionem, per se manifestum est, nullam ei competere collectandi facultatem, Casp. Kloch. de contrib. thes. 26. Natt. conf. 636. num. 78. Decian. lib. 1. conf. 41. num. 41. ubi jurisdictionem vocat fundamentum collectarum vol. 2. Eo quod statim ubi jurisdictio in esse producta est, publicarum functionum fructus, census scilicet, & tributa producere soleat, eleganter Thomat. de collect. init. num.

- num. 6. Schurf. *conf.* 59. num. 26. cent. 1. Losæus *de jur. univ. part. 3. cap. 9. num. 2.* Garz. *de expens. cap. 12. numer. 64.* Tiraq. *de jur. primog. quest. 69. numer. 7.* Kloch. *ubi supra concl. 6.* Gaill. *observ. 54. num. 5. lib. 2.* omnino videndus. Hinc tributum hujusmodi ideò penditur, ut quandam subjectionis tessera habeat Magistratus.
- 10 Quæ ratio aliam pleniorē producit ex personis Ecclesiasticorum. Constat enim per collectarum impositionem secreta rei familiaris ad eum, qui collectatur, & pertinentis, detegi. Siquidem pro modo facultatum, & viribus patrimonii collectæ imponi debeant, *leg. 1. Cod. de mun. patrim. l. 2. C. de annon. & tribut. l. Omnes, C. de oper. publ. ibi: pro viribus, l. 8. C. de exact. trib. Bart. ad l. un. C. de super ind. & Fachin. consil. 11. numer. 24. volum. 1. Roland. a Valle cons. 66. num. 11. vol. 1. Tap. in rubr. cap. 4. num. 43. Claper. cent. fiscal. caus. 4. quest. 1. num. 4. & Bald. in l. 1. §. Quod si nemo, ff. quod cuiusque univers. At verò inhumanum est, protectori, ad quem hoc non pertinet, permittere, ut secreta domus perscrutetur, cum admodum grave sit vel rei familiaritatem, ac utilitatem detegi, vel divitias ejus invidiæ subicere, *l. Quosdam de metal. l. meminimus, C. & quando, & quib. quart. pars, lib. 10. §. Conceptum, insit. de oblig. quæ ex delict. nasc. & ibid. Mysing. in ult. addit. v. Cum enim requisitio.* Ex quibus inferitur, durum & iniquum esse, protectoris ac patroni curiositati bona Ecclesiasticorum servire debere.*
- 11 His insuper accedit, quod jus imponendi, & exigendi gabellas, sive collectas arguat imperium, & subjectionis qualitatem, per quas jus territorii fundatur, cap. *Si tributum 11. quest. 1. cap. Illud 10. quest. 3. cap. Tributum 22. quest. 3. l. Nulli 27. §. Quod in via, C. de Episc. & Cler. & habetur in l. vectigalia, C. de vectigal.* Sic docet Bald. in cap. 1. de pace ten. Ita etiam censent Canonistæ in capit. *Super quibusdam, §. Præterea, de verb. signif. & sequitur Soccin. sen. cons. 187. num. 3.* Nec imponi, nisi ab habentibus jurisdictionem, author est idem Soccin. in princ. d. cons. testem ad id laudando Bartolum in l. Præscriptum, §. ult. ff. de mun. & honor. Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus. 73. num. 5. Pancirol. cons. 119. num. 64. Monter. dec. 11. Mascard. de probat. conclus. 946. num. 5. vol. 2.* Hinc collectarum impositionem pendere a subjectione, dixit Flamin. *de Rub. cons. 1. num. 621.* atque ab exactione collectarum deprehendi, locum, vel villam solventem collectas esse de territorio, seu jurisdictione civitatis, cui solvit, respondit Alex. *cons. 35. num. 4. vol. 4. Thomat. de collect. in princ. num. 6. Gutier. 3. quest. civil. 15. numer. 20.* Quod ipsum testatur Vult. *cons. 35. num. 143. vol. 3.* ubi scribit, cum collectæ impositio sit fructus jurisdictionis, imponi non posse, nisi ab eo, qui jurisdictionem habet, allegans ad id Salyc. in l. Neminem, C. de Sacros. Eccles. Alberic. in l. Imperium, ff. de jurisd. omn. jud. Alex. in addit. ad Bartol. in l. 1. C. de super exact. lib. 10. Brun. *consil. 29. num. 9. vol. 1.* Idemque sequuntur multi alii, ita quidem quod exactio collectarum sine jurisdictione subsistere nequeat, non secus atque effectus sine causa, ut quam effectus sine causa esse & produci nequit, tam collectarum impositio non possit fieri & in esse produci, nisi subsit jurisdictio. Quare necessariò ex eo quod jus imponendi collectas, jurisdictionis est, inferitur, eas imponi non posse, nisi iis, qui jurisdictioni imponentis sunt suppositi, id est subditis per doctrinam Bart. in *leg. un. Cod. de mulier.* quam sequitur Alex. in *lib. 4. §. actor. ff. de re jud. & cons. 78. vol. 6.* Adeò ut sicut collectarum exactio jurisdictionis, arg. l. 6. §. fin. de muner. & honor. Ita earum solutio subjectionis sit tessera, Bruning. *de var. unic. spec. thes. 27. lit. A. Vultæ. tract. feud. lib. 1. cap. 5. num. 7. Mysing. decad. 11. resp. 1. num. 97. Vvesemb. cons. 27. num. 24. & cons. 45. num. 8. Anguissol. cons. 5. num. 1. vol. 7. Natt. cons. 185. num. 4. Cravet. cons. 195. num. 1. Menoch. cons. 32. num. 30. & 70. & cons. 983. num. 26. Tiraquel. de jure primog. qu. 69. num. 7. Stringon. sing. 23. in fin. Garz. de expens. cap. 12. num. 64. Petra de fideic. qu. 12. num. 164. & 168. & 392. & 405. cum seq. Coppin. lib. 1. de morib. Paris. tit. 3. fol. 108.* Et quamplurimos congerit ad stipulatores Losæus *de jur. univ. part. 3. cap. 9. n. 2.* Diaz de Men. *pract. qq. 21. n. 1.*
- 12 Quia igitur non collectantur, nisi subditi, subjectionem satis manifestò evincit collectarum exactio, *l. rescripto 6. §. fin. ff. de mun. & honor. l. 2. ubi Luc. de Penn. notat num. 1. C. in quibus caus. colon. & c. lib. 11. Jo. Bonifac. de furt. §. 4. num. 24. Becc. cons. 73. num. 9.* Et subjectionem, vel è diverso jus superioritatis potissimum probari ex jure collectandi, tradit Bald. in l. 3. num. 4. C. de nat. liber. & in l. data opera num. 28. C. de his, qui accus. non poss. Felin. in c. cum Bertoldus, num. 28. extra de re jud. Marsil. in rubr. num. 276. C. de probat. Nellus in de testib. num. 138. Mascard. de probat. *concl. 946. num. 1.*
- Ruin. *cons. 2. num. 2. vol. 4. Natt. cons. 672. num. 1. & seqq. Cravet. cons. 662. num. 10. Brun. inter cons. feud. div. cons. 34. num. 16. Mandel. cons. 62. num. 3.* Sicut è contra, cessante ejusmodi onerum impositione, subiectio quoque cessat, ut idem operetur propositum in proposito, quod oppositum in opposito, *l. fin. §. fin. de legat. 3. Alban. cons. 335. num. 5. lib. 2.* At verò Princeps nullam in Ecclesiasticos habet jurisdictionem, nec Ecclesiastici sunt illius subditi, ut sexcentis autoritatibus probat Delbene *de immunitate*, ita ut pudeat non solum locus adducere, sed etiam hac de re dubitare.
- Præterea fulcitur hæc sententia communi Doctorum traditione tenentium, forentes ab onere collectarum præstandarum regulariter esse immunes, ut testatur Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus. 8. lit. B.* ubi multos consentientes adducit, nisi consuetudo, statutum, vel privilegium eorum exposcat subsidia, Kloch. *de contrib. concl. 28. vel catastro. publicave utilitas collectioni eisdem subjuget, idem conclus. 29.* At verò Ecclesiastici sunt instar forensium respectu subditorum Principis. Ergo ad collectarum onus non tenentur.
- Neque refragantur his rationes initio adductæ. Quod enim dicitur ob protectionem, atque tuitionem præstari collectas, id verum est, respectu Magistratus ordinarii protegentis suos subditos, non defendentis alienos, ut sunt Ecclesiastici, & clarè docetur a Vult. *vol. 3. cons. 35. num. 145.* ubi dicit, collectas & contributiones ob hanc causam dominis suis præstari a subditis, quod ab illis defendantur & protegantur, itemque ipsis jus, & justitia administratur. Quod ipsum disertè etiam scribit Nevizan. in *sylo. nupt. d. §. Ut & melius num. 100.* quem allegat, & sequitur Univers. Lips. *cons. 36. numer. 11. & seq.* Nec extractio & fundatio Ecclesiarum ullum Patronis & Collatoribus proprietatis dominium tribuit, *cap. Omnes 16. q. 7. & c. 8. de excess. Prel. Abb. in c. 6. de jurepat. Modest. Pistor. cons. 43. num. 17. vol. 1. Vvesemb. cons. 43. n. 1. p. 1. Duar. de sacros. Eccles. min. l. 5. c. 4.* sed servitii dumtaxat imponit sollicitudinem, *c. Pie mentis in fin. 16. q. 7.* Neque ex solo Patronatus jure Patrono aliqua competit jurisdictio, Cotman. *respons. 34. num. 20.* Is enim Ecclesiæ a se fundatæ defensor tantum, non dominus sit, *arg. c. 23. de jurepat. Bald. in l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll. Duar. d. loco, & post Hostien. Butr. & Panor. Doctores communiter.* Unde Principes protectores non magis jus habent domini, vel jurisdictionem in Ecclesiasticos, quam auxiliarii milites Republicæ, cui inserviunt, aliquod nanciscuntur in eandem dominium, notante Tholos. *de Republ. lib. 11. c. 11. num. 6.*
- Quod autem personæ Ecclesiasticæ neque ab iis, in quorum sunt protectione, neque etiam ab illis, in quorum degunt, & bona habent in territorio, collectis gravari possunt, habetur *l. 5. C. de sacros. Eccles. Auth. Item nulla, Cod. de Episcop. & cler. cap. 4. de immun. Eccles. & tradit Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 14. num. 107.* Quodque sint immunes a muneribus patrimonialibus, quæ scilicet cum erogatione patrimonii subeuntur, sive sit munus patrimoniale personale, quod imponitur personæ, non habita ratione patrimonii quantitatis, ut capitatio, pedaggiū, & guidaggiū; sive sit patrimoniale mixtum, quod solvitur, & imponitur ratione habita patrimonii quantitatis; sive hoc mixtum onus imponatur ipsis rebus, ut vectigalia, portoria, gabellæ; sive imponatur personis pro rebus, ut superindictum, vel collecta, de quibus Canonistæ in cap. *Non minus, de immun. Eccles. Petr. Ant. ibol. tract. de muner. par. 2. num. 4. & 6. Remig. Goni de charit. subsid. qu. 61. Suar. disp. 23. de censur. sect. 4. num. 23. Bellug. in specul. Princip. rubr. 46. §. Domum, & §. Restat videre, & §. Sunt & alia, Ugolin. in cap. 19. Bullæ in Cæna Domini, aliique, definitur in d. cap. *Non minus, cap. Adversus, de Immun. Eccles. capit. 1. eod. in 6. Clem. un. eod. tit. cap. Quamquam, de censib. in 6. ac præsertim in d. cap. 18. Bullæ in Cæna Domini,* ubi fertur excommunicatio speciatim Papæ reservata contra imponentes collectas, decimas, tales, præstantias, vel alia onera personis, aut bonis Ecclesiasticis, aut ipsorum Ecclesiasticorum sine speciali, & expressa Papæ licentia, & contra eos, qui talia onera exigunt quocunque modo, vel colore, aut ea sic malè imposita a spontè dantibus, & concedentibus recipiunt, & contra eos, qui talia per se, vel per alios directè, vel indirectè facere, exequi, vel procurare, vel eidem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint conditionis, etiam Imperatores, vel Episcopi. Et super his innovantur omnes Canones etiam in Lateranensi Concilio novissimo editi, cum suis censuris, & pœnis.*
- Quod declaratur primò, ut procedat hæc excommunicatio etiam contra imponentes, aut recipientes onera super

per bonis patrimonialibus Clericorum, ut patet ex eadem Bulla, ibi: *ac eorum bonis*, Sayr. lib. 3. c. 22. num. 9. de censur. Suar. loco alleg. n. 21. Quarant. v. *Vedigal*. Ugolin. super d. c. 19. §. 2. estque communis sententia, etiam si non fuerint ad eorum titulum ordinati, Tolet. lib. 1. c. 29. Garzias de benef. p. 2. c. 2. Filliuc. tr. 16. num. 298. & Layman. lib. 4. tr. 9. c. 6. n. 9. Etiam si sint Clerici in minoribus, sed in habitu & tonsura incedant, Lessius de just. & jur. c. 33. n. 8. Guttier. lib. 1. pract. q. 7. Quarant. loc. cit. ampliata. 1. & alii apud Dian. res. 35. & 36. tr. 2. de immun. p. 1. dummodo non sint conjugati, ut Doctores in c. Ex parte, de cler. conjug. Layman. c. 7. n. 4. ex Tridentino sess. 23. c. 6. & c. un. de cler. conjug. in 6. & dummodo non sint bona negotiationi exposita, ut c. fin. de vit. & honest. cler. d. cap. Quamquam, de censib. in 6. & Clem. Præsenti, eod. tit.

17 Declaratur secundò, ut procedat de oneribus patrimonialibus quibuscunque, sive sint onera rebus ipsis imposita, sive personis, ut pedagia, & guidagia, ut colligitur ex verbis Bullæ. Et ita docent Sylvest. excomm. 7. §. 77. & excomm. 32. Molin. disp. 679. num. 3. tom. 3. de just. Alter. lib. 5. disp. 19. c. 1. §. Sed oritur, Laym. c. 6. n. 2. §. 9. Vivald. super c. 12. Bull. num. 1. in emendatis, Ugolin. ibid. §. 1. vers. 3. afficit. Suar. loc. cit. n. 23.

18 Denique declaratur, ut secundum veriore sententiam incurrant hanc censuram etiam exigentes onera patrimonialia ab Ecclesiasticis nulla lege, vel statuto, vel edito imposita, sed propria sua audacia, seu avaritia. Quod tenent Angel. excomm. 7. cas. 23. Tabien. excomm. 5. cas. 21. Sylvest. excomm. 9. n. 46. §. 21. Alter. c. 3. §. 2. animadverto, Suar. disp. 21. sect. 2. n. 99. Molin. disp. 670. Filliuc. tr. 16. n. 289. satisque probatur ex ipso Bullæ contextu, licet plerique velint, quod textus Bullæ videatur loqui de exigentibus imposita, quodque exigens propria sua audacia incurrat tamen excommunicationem d. c. Quamquam, de censib. in 6. fierant onera personalia, ut pedagia, vel in excommunicationem c. clericis, de immun. Eccl. in 6. fierant onera mixta, ut vectigalia, seu tributa &c. de quo testatur Bonac. super Bulla Cœnæ qu. 16. punct. 1. n. 6. cum Sayro, Quaranta, Ugolino, Duardo, Vivaldo, Toletto, Suarez, Reginaldo, & Soula.

CONSULTATIO XXXI.

Plerique in locis, Oppidis, Civitatibus merum imperium, & criminale est penes laicos, civile, & mixtum apud Ecclesiasticos; dubitatur, quisnam ipsorum sit Protector ac Dominus, vocandusque sit verus Patronus?

1 ET quidem haud præter rationem quis inclinare posset, ut existimet Dominum, jus gladii habentem ad defensionem hominum mero suo imperio subditorum. Nam qui jurisdictionem criminalem habet, Dominus est, habens potestatem, & autoritatem coercendi, ac terrendi, l. pupilli, §. territorium, & ibi Alciat. ff. de verbor. oblig. plenè Lucas de Pennas in leg. 2. C. de exact. & exequit. lib. 12. col. 2. & habens criminalem jurisdictionem apponit custodem in territorio, veluti dignior, referente Capycio dec. 37. col. 1. cui accedit Boer. in tract. de custodia clavium col. 6. idem dec. 227. Deinde, habens merum imperium dicitur, & est dominus ratione præminentie, quam habet in homines secundum Bart. in l. Est cum de public. & l. 1. §. Dominus, & ibi Jo: Igneus, ff. ad Syllan. Tertio, commendat hanc eandem decisionem, quod merum Imperium sit nobilius, potentius, & dignius ipsa jurisdictione, sicut per textum in l. Imperium, ff. de jurisd. omni. jud. & ex Luca de Penna deducit Boerius d. tr. de custod. clav. num. 15. Vincent. Cabotius disp. de fure publ. lib. 2. c. 2. asseverans, jus animadvertendi, & poenas irrogandi inter jura supremæ potestatis referri. Atqui jura statuant, quando concurrunt in idem nobilium & ignobilium, potens & impotens, dignus & minus dignum, nobilium, dignius, & potentius semper trahere ad se id, quod est ignobile, impotens, & indignum, l. In rem actio, §. 1. & seq. ff. de rei vendic. & l. Cum quidam, §. fin. ff. de aur. & argent. leg. cum similibus pereundem Boerium allegatis. Sic qui exercet curam in Ecclesia, dicitur illam habere, licet bona non teneat, quia cura est nobilior pars Ecclesiæ, nominatim docente Jo: Andrea in c. compromissa, §. 1. de elect. n. 6. Sic & proprietas, tamquam nobilior trahit ad se possessionem, cap. Cum dilectus in fin. ubi Canonistæ extr. de caus. possess. l. Si acceptilata, ff. de acceptilat. Unde is, qui habet in toto, vel in parte Civitatis merum imperium, quod excessivè nobilium & potentius est, quam sola jurisdic. ad quod pertinet cogere, & coercere, d. l. Imperium, præferendus est in custodia Civitatis, l. Si pluribus, ff. de leg. 1. & notat Innoc. in cap. Ad hæc in glos. de offic. Archid. cum ratione nobilitatis imperii quoad custodiam & protectionem tota ipsi Domino habenti merum imperium

centetur esse subiecta, & etiam de proprietate imperantis potius est protegere & custodire, quam alterius non imperantis, ut notatur in proæmio ff. in princ.

Hanc sententiam in terminis amplecti videtur Lucas de Penna in l. Quicumque, C. de exact. & exequit. lib. 12. ubi dicit, quando sunt duo Domini alicujus Civitatis, vel Castri, quorum unus habet jurisdictionem tantum in parte sua, & alter merum imperium, & habens merum imperium, imminente bello, vult totam Civitatem custodire, & alter habens jurisdictionem, etiam vult custodire, nec pati, quod in parte sua exerceat potestatem, quod tunc ad habentem merum imperium spectet & pertineat, totam Civitatem custodire. Quanto magis igitur eo casu id procedit, quando quis merum imperium in toto loco habet per l. Contra pupillum §. 15. qui ad majus, ff. de re judic.

Verum, præmissis dubitandi rationibus non attentis, hoc in casu dicendum esse puto, ei, qui jus dumtaxat gladii habet, nullam incumbere defendendi necessitatem, nec ipsum, invito civili Domino, Patroni jus usurpari posse. Ratio decisionis inde colligitur, quia homines illi, in quos alius merum tantum imperium habet, subditi non sunt, sicuti nominatim docet Glos. in Clem. un. §. Ejusdem etiam, v. subditus extr. de for. compet. ex qua Glossa singulariter notant Doctores, quod licet ratione delicti forum quis fortietur illius Principis, vel Domini, sub quo deliquit; non tamen propterea ex hoc ejus subditum effici, Dec. in cap. Ad nostram num. 3. de appellat. & conf. 661. num. 6. Gig. tr. de crim. les. majest. lib. 1. rubr. qualiter & a quibus crim. les. majest. commit. q. 68. num. 3. Boss. tit. de for. compet. numer. 46. Nam aliud est forum fortiri, & aliud subditum esse, ut exquisitè observat Gail. de pignorat. cap. 13. num. 6. docuit Dec. conf. 264. num. 9. Gonzad. conf. 59. num. 13. Alex. conf. 157. num. 3. cum seq. vol. 1. Ita in simili vassallus fortitur quidem forum ratione feudi coram domino feudi, text. in cap. Ceterum, de judic. c. Ex transmissa, & cap. Verum, de for. comp. Felin. in c. Licet ratione, num. 23. eod. tit. Attamen non est subditus ejus, si sub Domino domicilium non habet. Nam feudum non dat imperium Domino feudi in vassallum, si ab eo non habet domicilium. Concessio enim feudi est contractus reciprocos inter Dominum & vassallum, text. in cap. 1. de form. Ex quo contractu nullum resultat imperium, text. in Clem. Pastoralis, de re judic. Doctores ibid. & in d. c. Transmissa, & d. c. Verum, Gig. d. qu. 68. Natt. conf. 445. num. 9. vol. 2. Boss. tit. de crim. les. majest. numer. 106. cum seq. Capyc. dec. 162. numer. 12. cum seq. Roland. a Vall. conf. 1. numer. 26. cum seq. vol. 3. Oldrad. conf. 43. num. 8.

Quod etiam inde evidentius liquet, quia Domino criminalem jurisdictionem habenti nullum juramentum homagii præstant, ut nuncupatim asseruit Afflic. in cap. 1. num. 18. Qualiter vassal. jar. deb. Dom. fidel. ubi dicit, quod illud merum imperium videatur a Rege concessum sine utili dominio, ideoque subditi Domino civilem jurisdictionem cum territorio habenti subjectionem jurent, Leopold. qu. 5. ubi ex Gylm. 2. dec. 1. asseverat naturali tantum Domino, non accidentali, qualis est merum imperium habens, homagium præstari. Idem diserte statuit Marin. Frecc. de feud. lib. 2. aut. 2. post num. 2. ubi dicit, jurisdictionem civilem coherere territorio, criminalem verò esse sine territorio. Licet enim merum imperium terminetur territorio, non tamen adhæret ei, sed personæ id habenti, l. more, ff. de jurisd. om. Judic. c. Cum contingat in fin. de for. compet. Bart. conf. 199. Felin. in cap. Post cessionem 1. not. de prob. Alex. Jaf. & Purpur. in l. 1. num. 155. cum seq. ff. de jurisd. omni. jud. Quare Innoc. in d. cap. Cum contingat, & cap. Ad hæc, de for. compet. dicit, Archidiaconum non habentem territorium, sed tantum jurisdictionem, posse de jure canonico cognoscere tam ratione delicti, quam contractus. Et ipsum sequitur Butr. in d. cap. Ad hæc, Bald. conf. 109. vol. 3. qui loquitur in Archiepiscopo habente jurisdictionem, ac in omni Prælato, additque Freccia, habentem jurisdictionem civilem, dici Dominum Terræ, eum autem, qui habet criminalem non dici Dominum simpliciter, sed cum adjectione certæ qualitatis, ejusque dominationem referri ad causas criminales, & non ad personas, & Terram, ac vulgariter non haberi pro Domino.

Unde etiam Capycius d. dec. 27. num. 32. concludit, habentem criminalem jurisdictionem non posse dici Dominum Terræ, & jura ab eo in contrarium allegata, loqui in eo, qui largo modo Dominus dicitur, prout ratione connexitatis vitæ, uxor etiam dicitur domina rerum viri, l. 1. ff. rer. amor. ratione præminentie, seu gubernationis publicanus dicitur dominus vectigalis, l. 3. §. 1. ff. de pub. ratione administrationis, sive dignitatis, tator dicitur Dominus rerum pupilli, l. Interdum, §. Qui tutelam, ff. de

ff. de fur. l. Qui fundum, §. Si tutor, ff. pro emptore, ratione honoris patronus dicitur dominus liberti, l. Cum quis, §. Sejam, ubi Glof. v. Dominum, & ibi Bart. ff. de leg. 3. Et tamen nemo dixerit, præfatos vocari posse dominos in actibus, contractibus, & commerciis, quæ per ipsos geruntur, ubi ita in terminis per Consilium Neapolitanum judicatum esse scribit. Hinc porro est, ut si quis uno in loco habeat jurisdictionem criminalem, alius vero civilem, ille dicatur universalis territorii Dominus, cui civilis jurisdictio competit, adeo etiam insignia ejus, qui civili, non qui criminali jurisdictione potitur, muris, portis, turribus apponenda esse interpretes Juris palam asseruerint. Hinc & Scipio Capycius in addit. ad d. dec. num. 45. testatur in Consilio Neapolitano decisum fuisse, Baronem tantum habentem causas criminales in loco, cujus jurisdictio est alterius, non posse vexillum suum tempore nundinarum extendere in Turribus, vel aliis locis.

6 Prædicta pluribus firmat idem Freccia auct. 47. num. 1. ubi in causa Marci Antonii, filii Marini cum Domino Priore Barensi controversa de proprietate loci, quia ille habebat in Oppido Rutiliani jurisdictionem criminalem, Ecclesia vero S. Nicolai jurisdictionem civilem, determinatum fuisse testatur, ejus insignia muris Oppidi apponenda, qui jurisdictionem civilem, non qui criminalem haberet, cum illa præditus universalis Dominus illius Terræ dicatur, hac vero, exceptis causis criminalibus, nequaquam, & ita est dumtaxat Dominus quoad quid, oraculo Principis specialiter. Quoad quid autem dominium habens, superioritatem sibi asserere nequit, Castr. conf. 44. num. 5. vol. 1. Quod etiam speciatim in terminis respondit Surdus consil. 323. num. 38. ubi inter alia dicit, habentem merum imperium in casu delicti tantum, in reliquis autem non dici Dominum, nec posse dicere, quod sui sint homines. Quod ipsum etiam ex Gylmano defendit Bidembac. nobil. q. 3. num. 8. asserens merum imperium, nullam subjectionem continere, sed de gladii dumtaxat potestate intelligendum esse. Item regulare esse inter modernos ex Jacobo Butrig. in l. 1. ff. de offic. Præf. docuit Rosenthal. tract. feud. cap. 6. concl. 85. num. 10. aperte affirmans, si unus habeat in Pago, aut Oppido jurisdictionem civilem, inferiorem, & mixtum forte imperium, alter vero Princeps, Comes, Baro, vel Civitas jus gladii, seu merum imperium, tunc jus gladii habentem in homines nullam subjectionis, sive competentis jus habere, nisi delicto commissio, Theodor. Reincingh. de regim. secul. & Eccl. lib. 1. class. 5. cap. 3. num. 10. ad hoc allegans Atfielt. in d. c. un. qual. vassal. jur. deb. fidel. & propterea talem malè sibi vindicare superioritatem, aliaque jura, quia illud planè a castris jurisdictionis separatum sit; è contra vero jurisdictionem civilem ordinariam animis hominum loci impressam esse, scribit ex Atfielt. & Butr. Andr. Chnic. comm. de Sax. non provoc. jur. v. Docum. cap. 5. num. 23. Atque idcirco imperium merum, hoc est purum, dicitur, quod nullius alterius juris admixtionem habet, ut ex Festo notavit Ferd. Vafq. illustr. contr. lib. 1. cap. 4. num. 2. Sicuti & merum aurum, in quo nihil sit alterius metalli, vocavit Plin. lib. 33. c. 1.

7 Præterea hanc decisionem suffulcit, quod ejus est protegere, cujus est imperare, ut notant Doctores in proæm. seu prima constit. ff. text. in l. 3. de offic. præf. vigil. ubi Doctores, & præsertim Boer. d. tr. de custod. clav. post n. 56. ubi dicit de proprietate imperantis potius esse protegere, & custodire, quam non imperantis. At vero ejus est imperare, qui habet jurisdictionem civilem; siquidem imperare actum jurisdictionalem concernit; nec exerceri potest, nisi ab habente jurisdictionem, ad quam proprie spectat imperium, uti & proclamationes, & edictiones emanatæ, quæ naturalem, & actualem quasi possessionem jurisdictionis probant, Cephal. conf. 458. n. 48. cujus exercitio jurisdictionis manifestò evincitur, Raudens. resp. 2. n. 241. & resp. 3. num. 59. lib. 2. Petra de fideic. q. 12. num. 401.

8 Corroboratur hæc decisio per reductionem ad inconueniens, quod in jure vitandum, statuit Legislator in l. penult. post princ. ff. de impens. & ab omni dispositione removendum esse, sanxit Pontifex in Clem. 2. de magistr. Si enim jus protectionis, sive Patronatus etiam compereret criminalem jurisdictionem habenti, tunc jurisdictionum species inter se facile confunderentur, & sic inter ipsos civilis, ac meri imperii Dominos dissensionis semina spargerentur. At vero per ejusmodi confusionem, et si unicuique sua jurisdictio non observetur, totus ordo Reipublicæ confundatur necesse est, ut ex text. c. pervenit 11. qu. 1. & in l. cum unus, §. 1. C. de bon. auct. jud. possid. Ex quo & ipsi etiam subditi Dominis scilicet super protectionis jure contententibus, nulloque

interim eorum defendente magnis calamitatibus, ac miseris implicarentur. Neque enim esse potest societas affectio, ubi diffidet diversitas potestatum secundum Oros. v. ad augmentum. Nec possunt subditi eorum inter se dissidentes ad Civitatis custodiam coniri, c. Innova 7. qu. 26. Nam quoties res aliqua pluribus agenda committitur, dum quisque dissentit ab altero, dispendiis potius, quam utilitatibus aditus referatur secundum Greg. in regesto lib. 1. cap. 78.

Denique hanc ipsam decisionem confirmat Frecc. dist. 9. auct. 47. num. 2. ad fin. expressè dicens, Domino habenti jurisdictionem criminalem non dari aliquam subventionem, vel asecurationem vassallorum. Unde quicumque alius asserens sibi competere jus protegendi alterius subditos, hoc jus probare tenetur, cum præsumptio juris transferat onus probandi in ipsum, l. generaliter in fin. ff. de fideicom. libert. l. ult. in princ. ff. de eo, quod met. caus. l. nuptura in fin. ff. de jur. dot. l. si chirographum, & l. cum indebito in princ. ff. de probat. l. si possidetis, C. de probat. Menoch. lib. 1. præsumpt. 1. n. 6. Gail. lib. 2. observ. 128. num. 12. & de arrest. cap. 7. numer. 4. Myling. cent. 5. observ. 68. Gabr. lib. 1. de prob. concl. 6. numer. 4. cum hac de causa qui criminalem habebat jurisdictionem, omnes casus niteretur ad suam jurisdictionem trahere, tamquam essent criminales, is vero, qui civilem jurisdictionem eam vellet pro viribus defendere, asserens dictos casus ad se pertinere, & Advocati hinc inde multa, atque varia in medium afferrent, recurrentes ad l. imperium ff. de jurisd. omn. judic. & nunquam possent ponere gladium ad radicem, quantoque magis hæc materia inquirebatur, tanto magis involveretur, redderetque difficillima, super qua varii varia sensere, tandem hæc concertatio ita in Regno Neapolitano quievit. Ferdinandus, quem Catholicum vocant, cum hic casus ex facto incidisset inter Ducem S. Petri in Galatina, provinciæ Hydruntinæ, & hospitale S. Catharinæ novellæ, Ordinis S. Benedicti, Congregationis Montis Oliveti in Casalibus Turris Padularum, Ara Dei, & Balneoli, Regiam novellam pragmaticam edidit cum assententia sui S. Consilii, per quam declaravit, omnes casus, culpas, & crimina, pro quibus poena mortis naturalis, seu civilis, vel membri mutilatio principaliter infligenda non venit, pertinere ad jurisdictionem civilem. In quibus vero mortis naturalis, aut civilis, seu membri mutilatio principaliter venirent imponenda, ad jurisdictionem criminalem declaravit pertinere. Et dicta Regia pragmatica non habetur inter impressas, estque data in Civitate Segobienfi 15. Decembris quartæ indict. 1515. cujus est initium, Ferdinandus, &c. graviter coram Majestate nostra, &c. ejusque authographum est apud Monasterium Montis Oliveti Civitatis Neapolitanæ. Ita refert Arnonus soliloq. 24. qui eo tempore vivebat, scribebatque.

10 Quibus ita firmatis non obstant quæ superius inducta fuere. Quod enim ad primum argumentum attinet, licet criminalem obtinens jurisdictionem jus terrendi, ac coercendi, & potestatem apponendi custodem in territorio habeat; tamen ex eo non inferitur, quod idcirco jus defendendi eidem competat. Siquidem jus terrendi maleficos concernat, & non nisi commissio delicto competat, jus vero protegendi cum maleficiis nihil commune habeat.

11 Secundum vero, quod merum obtinens imperium a nonnullis dicatur Dominus illorum hominum, ubi ei jus gladii competit, ex prædictis decidendi rationibus facile solvitur, quia tantum est Dominus secundum quid, & in casu delicti, in aliis autem nullum habet in homines loci illius dominium, & consequenter nullum etiam jus defensionis.

12 Ad tertium responderetur, merum imperium esse quidem nobilium, & potentius respectu animadversionis, seu punitionis corporalis in facinorosos, in quem sensum rectè dixit Cabotius d. lib. 2. cap. 5. in imperio mero nihil esse gravius animadversione in homines facinorosos; nequaquam vero respectu protectionis, aut defensionis faciendæ extra calum commissi maleficii, quod per carnificem corporaliter puniendum est. Proinde nulla ratione conceditur, potestatem meri imperii extendi ad protectionem, seu patronatum subditorum, sed eandem in terminis suæ potentis, nempe in maleficiis puniendis consistentis, relinqui.

13 Ad quartum responderetur, decisionem Lucæ de Penna quantum ad terminos nostræ quæstionis attinet, tanquam a tramite veritatis aberrantem sustineri non posse. Argumentum enim de nobiliori, digniori, & potentiori ad se trahente minus nobile, dignum, ac potens, quo in primis ad decisionem suam corroborandam utitur, id, quod extruit non concludit, quemadmodum nec

nec aliæ ejus rationes in comprobationem suæ opinionis adductæ subsistunt, uti nec illud verum est, ut ipse scribit, ratione nobilitatis meri imperii totam civitatem Domino habenti merum imperium censi subjectam, quia subjectio respicit subditos, at paulò ante probatum fuit, merum imperium nullam in se continere subjectionem, nisi ratione commissi delicti. Si quis autem scire velit quantum Penna aberrat a nostro casu, adeat Scipionem Capyc. *in addit. ad dec. patern. conf. Neap. dec. 27. num. 7.*

- 24 Cæterum præmissa decisio in questione adducta Patróni non nisi civili Domino competentis, declarari potest, quod in defectum Domini civilis in factis quibusdam, advertus quæ tuitione opus est, etiam Dominus criminalem habens jurisdictionem, defendendo partes suas interponere possit, & debeat, ut si in locis, vel pagis, ubi alter habet civile, & alter merum imperium, latrones, fures, incendiarii ac alii nocivi homines oberrent, qui subditis civilis Domini damna inferunt, iisque abigendis Dominus civili insufficientis sit, & subditi contra istiusmodi maleficos defensione indigeant, eo casu non prohibetur sanè Dominus maleficorum, eos conquerere, capere, atque in illos animadvertere, jubente Ulpiano *in l. congruit 13. ff. de offic. Præsid.* Nam ei congruit malis hominibus provinciam purgare, eamque pacis, quietis, & tranquillitatis plenissimam reddere, *l. 1. §. quies, ff. de offic. Præf. Urb.* Quo in casu tantum merum imperium exercens potius actum captivitatis, quam protectionis, & patronatus usurpassè dicendum est.

CONSULTATIO XXXII.

An Clerici cogi possint, vel teneantur ad hospitandum milites?

- 1 Non possunt. Ita expressè præcipitur *in l. 1. C. de Episc. & cleric.* quæ est Imperatoris Constantini, estque hujusmodi: *Juxta sanctionem, quam dudum meruistis, scribit enim Clericis, & vos, & mancipia vestra, nullas novas collationibus obligavit, sed vacatione gauderitis. Præterea neque hospites suscipietis, ubi glossa, & Doctores. Quod in Regno Neapolitano religiosissime observatur ex capitulationibus Caroli, II. tit. de priv. & imm. Eccl. confirmatis a Papa Honorio anno 1289. & tradunt Jo: Ant. de Nigr. *in extr. de vit. & honest. cleric. n. 131. Paris. de synd. v. clericus, §. apparatus, Prosper. de August. ad Quar. v. vestigal. Jo: Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit. 1. §. 6. n. 54. Tapia lib. 1. de jur. Regni pag. 28. & prosequuntur Bonac. de contract. disp. 2. q. 9. p. 2. n. 5. ac Bellet. *dissquis. cler. tit. de exempt. §. 3. n. 4. & 5. aliique, præ cæteris Riccius in prax. for. Eccl. p. 3. ref. 28. ubi ex Tapia id ampliat ad parentes, & fratres habitantes simul cum eorum filiis & fratribus Clericis, idque ratione adjuncti juxta gloss. in l. fin. C. de mun. & honor. & latè tradita per Marfil. in l. de minore §. tormenta n. 14. ff. de qu. & per Carol. de Grassi. *effect. cler. 3. num. 112. Neque magis si consanguinei militum ornata militiæ haberent hoc privilegium non hospitandi in domibus suis ratione ipsorum militum secum commorantium, ut eodem privilegio debeant gaudere consanguinei Clericorum, qui habitant in eorum domibus simul cum Clericis, qui gaudeant omnibus privilegiis militum juxta Glossam communiter receptam in l. miles ff. de re jud.****

- 2 Rationem verò non adducunt, at nos antiquis questionibus novas rationes addemus. Hospitatura enim dicitur munus hospitis recipiendi, *l. 3. §. 13. ff. de mun. & honor. l. 10. §. 2. de vacat. l. 10. C. de sacros. Eccl.* Hospitia autem præcis temporibus publicè assignari solebant, & certi erant homines, quibus hoc munus hospitum recipiendorum a Magistratu imponebatur, & censebatur patrimoni onus, non personæ, *d. l. 3. §. nos milites, l. fin. §. penult. ff. de mun. l. 16. §. angariarum, de vacat. muner. l. 1. C. de Episc. & cler. Modestini in l. 6. de excusat.* Atqui patrimonia Clericorum sunt immunia a quocunque onere, ut alibi demonstravimus.

- 3 Deinde jus hospitaturæ, si cogatur quis milites hospitari, infert aliquod imperium, an cohæreat superioritati, ut colligitur ex iis, quæ notat Menoch. *conf. 302. n. 29.* ut proinde regalibus accenseat post Baldum Mutius Surgenus *in annot. ad tr. Matth. Ant. Surgen. de Præf. Prætor. quem ad hoc allegat Caspar Kloch. de contrib. post. 56. in schol. ad eand.* Cum igitur nulla permittatur Principibus laicis, sive Magistratibus in Clericis superioritas, seu imperium, ergo neque hospitatio ei cohærens.

- 4 Et quidem sub verbis illis Bullæ Cœnæ c. 18. *collektas, decimas, talias, prestantias, & alia onera,* comprehenduntur omnia gravamina sub quocunque nomine signi-

ficata, sive adjutorii, subsidii, subjectionis, sive donativi, *arg. textus in c. clerici, de immun. Eccl. in 6.* sive etiam onera, quæ non consistunt in solutione, sed in obligatione aliqua, ut est in specie onus hospitandi milites, ad quod non tenentur Ecclesiastici. Quod intelligendum est non solum quoad bona, & domos, quæ ab antiquo erant de proprietate Ecclesiæ, sed etiam quoad ea, quæ in dies acquirunt sic affecta. Nam, quicquid sit, an onus hospitandi natura sua sit reale, ut voluit Bart. *in l. un. sub. n. 34. C. de milit. & concederemus realia transire ad Ecclesiam, in praxi tamen effectum est personale. Quia non expeditur tantum tertia, vel dimidia pars domus, idque sine alio gravamine utensilium, alimentorum, &c. quo pacto, & non aliter onus esset reale ex l. 2. C. de met. & epid. lib. 12. l. un. Cod. de salar. hosp. non prest. sed mittuntur milites ad ratam æstimi cujusvisque, & facultatum cum obligatione præbendi utensilia, alimenta, &c. quo modo onus transit in personale, afficiens scilicet personas juxta res, & habet naturam collectæ, Roland. *conf. 66. num. 11. & seq. lib. 1. Thesaur. lib. 1. qu. 93. Gallia conf. 59. num. 71. & seq. ac declaravit Sac. Congregatio Immunitatis in Papiensi, proponente Eminenti. Paulucio; nempe Clericos non teneri ad hospitandum milites ne quidem propter bona, quorum titulo non sunt ordinati. Quod etiam constat ex subjectis decretis.**

Sacra Congregatio Immunitatis, &c. censuit, Clericos gaudere immunitate ab hospitalione militum, etiam in bonis patrimonialibus, & pro virili. Ita in Dertonensi 4. Decembris 1629. & in Papiensi 10. Decembris ejusdem anni, & in Capuana 20. Aprilis 1649. & in eadem Dertonensi 27. Februarii 1630. censuit, sub nomine hæredum non comprehendi Clericos.

Item Ecclesiasticos non posse ejici a propriis domibus occasione habitationis militum Regionum; ut in Aquilana 16. Aprilis 1630. & in Nullius Altamuræ 27. Aprilis 1632.

Ac sub 30. Junii 1632. dedit literas Episcopis Status 7 Mediolanensis pro tuenda libertate Ecclesiastica ab hospitalione militum. Idem decrevit in Dertonen. 27. Martii 1635. scriptæ Episcopo Bobiensi, ut viriliter teneatur Clerum ab hospitalione militum, ut sub 23. Augusti 1633. Item Episcopo Placentino sub 29. Maii 1634.

Censuitque pariter Domos Regularium, & Monasteriorum Monialium exemptas esse ab hospitalione militum, ut in Cotronen. 23. Augusti 1633.

Quod verò ad Clericos sylvaticos, eos exemptos esse censuit ab hospitalione militum, si non adsit consuetudo in contrarium, ut in Alexanen. 10. Maji 1633. & in Sulmonen. 13. Junii 1640.

Neque bona Episcopi gravari possunt hospitalione militum, ut in Regien. 13. Januarii 1649. Immo censuit, Domos Ecclesiasticorum, quamquam laicis locatas, esse exemptas ab hospitalione militum, ut in Novarien. 9. Junii 1627.

Sed quid si Dominus transeat per fundum feudalem Ecclesiasticis concessum, ipsique ad hoc, ut negocia sua tanto facilius expedire possit, utile, & opportunum sit, ibi habere copiam hospitii? Respondeo, tunc vasallus eum hospitio excipere, & victualia pro pretio communicare teneretur. Ita Jo: Andr. *in addit. ad Specul. §. quoniam, v. si quis id de feud. Bald. in l. observare 4. in princ. ff. de offic. Proconf. idem in l. venditor, §. si constet, ff. comm. præd. ubi inquit, quod qui alicui tenetur dare paisum, & victuaria, intelligatur pretio soluto. Sequitur ibidem Florian. de S. Petro *in fin. Innoc. in c. 1. col. 2. extr. de consuetud. Angel. conf. 139. col. 2. Bart. Socin. conf. 120. n. 11. in fin. vol. 3. latè Jo: Cæphal. conf. 142. in fin. vol. 3. Camil. Borell. conf. 1. n. 111. centur. 1. Andr. de Iern. c. 1. quæ sint regal. Matt. de Afflict. *decis. Neapol. 265. & Schrader. tr. feud. p. 6. c. 6. n. 123.* Extatque diploma Carolinum apud Regienses anno Regni Caroli tertio decimo, Pipini septimo datum. Inde 6. Kal. Octobris Veronæ cum ageret rogatus Geminiani Episcopi Ecclesiæ Mutinensi confirmavit prædia a Regibus, ac Reginis ante concessa simulque cavit, ne quis Judex ab Episcopo, aut fodrum exigeret, aut mansiones, aut paratas, aut fidejussores acciperet, aut homines ejus ulla ratione vexaret, atque ei plebem Gandaceti, aliaque bona donavit.**

Hæc autem immunitas ab hospitio debetur Clericis etiam si habitent in communi, & pro indiviso cum fratribus, nepotibus, multoque magis cum parentibus laicis. Idque ne sustineant incommoda hospitalitatis. Teneantur tamen ejusmodi laici contribuere in pecunia. Et ita in praxi servari in Regno Neapolitano, ac Siculotestantur Mollæ *in sum. p. 2. tr. 12. c. 22. n. 166. Carol. de Grassi. effect. 3. n. 127.*

CONSULTATIO XXXIII.

- 1 An Canonici, & Dignitatibus habentibus usum mithræ ex privilegio Apostolico, liceat intra & extra ambitum Ecclesiæ, puta in processionibus majoribus, & minoribus, mithram cum velo appenso penes se perferri facere?
- 2 An in processionibus incipientibus a propria eorum Ecclesiâ, & longius progrediendo, quam sit ambitus murorum ipsius Ecclesiæ, sit eis interdicens mithra?
- 3 An in aliis Ecclesiis exemptis, vel non exemptis, sive intra Civitatem, sive intra Diocesim licite utantur mithra?
- 4 An ea jure utantur in Officiis, & Missis defunctorum, vel in diebus non festis, nec ubique de præcepto?
- 5 Num ad hæc suffragetur consuetudo?

1 Ad primum. Privilegium Apostolicum strictè interpretationem accipit, cap. ut Apostolicæ ad fin. de privi. in 6. cum Glossa in princ. Unde per solam mithræ concessionem non veniatur concessum velum appensum, vel potestas mithram faciendi deferre post Canonicos, cum hæc non contendantur, & sint de majoribus Episcopo reservatis, egentque speciali expressione, ut contra omnes Prælatos inferiores Episcopo, habentes vel de jure, vel ex privilegio plenum utam mithræ decrevit Sac. Congregatio Rituum die 27. Septembris 1659. in princ. & in respons. ad 8. & in fin. Rursum in declaratione dicti decreti sub die 20. Julii 1660. §. ad 8. Haud ergo, & multò minus licebit Canonici, & Dignitatibus, quæ subsunt Episcopo, nec habent plenum utam mithræ. Quandoquidem pretiosa non utantur, nec uti possunt, & ubi agimus de mithræ relatione post se proprie intelligitur de pretiosa, ut declaravit Sac. Rituum Congregatio contra Capitulum Messinense die 21. Februarii 1617.

2 Ad secundum. Affirmativè. Nam inferiores Episcopis habentes usum mithræ, in Conciliis synodalibus, & provincialibus si sunt exempti, possunt uti mithris auriphysiatis, aut gemmatis. Si verò non sunt exempti, simplicibus, & albis, ac planis tantummodo ex d. c. ut Apostolicæ. Aliàs Abbas, etiam exemptus extra propriam Ecclesiam mithram, & baculum deferre non potest, neque in processionibus ex Sac. Congregatione Concilii Tridentini.

3 Ad tertium. Invitatis, vel alio modo accedentibus ad Ecclesiam sive exemptam, sive non, sive capitulariter, sive sejunctim, sive intra Civitatem, sive extra, & in Diocesi, videtur itidem interdicens, Sac. Congregatio Rituum in decretis supra relatis utrobique respondendo ad 10. Ratio est, quia privilegium concessum personis cum adjectione loci, quale est hujusmodi, restringitur ad eum locum, ut in terminis similibus docet D. Fagnan. in c. Cum capella n. 2. de privi.

4 Ad quartum. Gaudentes mithra ex privilegio, ea non utantur in officiis, & missis defunctorum, neque in diebus feriatis, sed tantum in solemnioribus, & ubique de præcepto, S. Rituum Congregatio in dictis decretis contra inferiores Prælatos, & contra Cassinenses.

5 Ad ultimum. S. Rituum Congregatio aliàs, ac sæpè respondit, quod post Episcoporum Cæremoniale evulgatum non suffragantur hujusmodi consuetudines, hodie penitus abrogatæ licet allegaretur immemorabilis, cum tamen versetur in facilioribus, quia constat de privilegio, ut initio supradicti decreti sub die 27. Septembris, & sub 20. Julii §. Ad 4. §. Ad 8. §. Ad 11. & ad 17. Et in specie mithrarum hujusmodi contra Capitulum S. Michaelis Archangeli de Monte Gargano Sypontinæ Diocesis Sac. Rituum Congregatio in Sypontina 1. Decembris 1657. ita resolvit.

6 Visis, ac mature perpensis juribus Capitulis Collegiæ Garganicæ super usu mithrarum ab Archiepiscopo Sypontino ad S. Rituum Congregationem demandato transmissis, & ab Eminentissimo D. Cardinali Franciotto relatis, Sacra eadem Congregatio censuit, Bullam Bonifacii Noni, necnon sententiam Archiepiscopi Antonii Marulli, Dignitatibus, & Canonici Collegiæ prædictæ nullatenus suffragari, Ideoque mithrarum usum eis interdixit, ac sub pœnis ejusdem Sacre Congregationis arbitrio prohibet. Jure tamen, quæ præter deducta usdem obvenerint, S. Congregationi exhibeant; ac interim a prædictarum usu omnino sub usdem pœnis abstineant.

7 Quod firmavit Rota in Sypontina Cathedralitatis 13. Januarii 1659. coram Eminentissimo Cerro. Ponderando, quod usus mithræ extra limites privilegii est indecens, & scandalosus, d. cap. ut Apostolicæ, vers. ne inde

scandala, cum Glossa v. Dignitatum. Ideò quoad velum, mithræque delationem vel post se, vel in processionibus, vel in aliis Ecclesiis, & in officiis defunctorum verè carent privilegio, ut innuit idem cap. ut Apostolicæ ad fin. ibique Glossa v. permittunt. Quod autem initio introducere non potuerunt sine privilegio, nec tractu temporis licuit inducere consuetudinem, Rota in Oppidensi processione 18. Maji 1647. §. nam prima, coram Verospio. Maxime scandalosa ex, luribus, sed præcipuè quod hæc exercentur coram suo proprio Episcopo, sive Mithrato, sive non mithrato. Idque præsertim in privilegio ex consuetudine, vel præscriptione non inducto, sed in privilegio mero, adeòt ejus limites prætergrediendo neque consuetudo, neque præscriptio suffragetur, stante initio infecto, & vitiolo, Rot. decis. 136. n. 12. ad med. p. 1. recent.

Atque, ut omnis de hac materia dubitandi occasio præcidatur, operæpretium duxi decretum generale Sac. Rituum Congregationis hic attexere, quod est hujusmodi.

Sacrorum Rituum Congregatio tollendis, ac eliminandis circa Ecclesiasticos ritus, qui irrepserunt, abusibus, sedulo intenta, post Episcoporum cæremoniale evulgatum, quo quicquid ad ipsos in sacris cæremoniis pertinet, abundè præscripsit, idem quoad inferiores Prælatos, qui Pontificalium usu fruuntur, præstandum curare necessarium existimavit, ut excessus aboleantur, uniformiterque inducatur Sacrorum Rituum in omnibus, & præsertim tempore, quo privilegia ipsi perperam interpretantes, obtendentesque parum obsequii student decretis pluries ab eadem Sacra Congregatione hac in re evulgatis, aut ipsa ignorare prætexunt. Quamobrem omnia simul, ut unico conspiciantur obtutu cogere, perque capita digerere constituit, quo facilius observentur.

Super altari, in quo sacra erunt facturi septimum nequam apponant candelabrum.

Cathedram, seu Sedem fixam, & permanentem in eorum Ecclesiis ne detineant, sed tribus ipsis diebus, quibus ex antiquis decretis tantummodo pontificaliter celebrare est eis permittum, mobili sede, seu cathedra utantur, quam nihilominus triplici sericco panno coloris festivitati congruentis obducere poterunt, non autem contexto, ut phrygio, seu basilico opere exornato.

Baldachinum adhibere supra sedem poterunt non pretiosum, aut aureum, sed simplex, & eo, quod altari superimponitur, materia & opere inferius. Ad ipsam autem per duos tantum gradus in presbyterii superficie stratos ascendatur.

Non abatum alium, præter parvam mensam, & in cornu Epistolæ parare faciant, in qua duo candelabra cum candelis, necnon mithra, calix, missale, thuribulum, navicula, & reliqua ad celebrationem necessaria collocentur. Prope verò mensam eandem parieti hærens baculus pastoralis aptetur.

Dies verò, in quibus solemniter ipsis operari conceditur, sint de præcepto festivi, vel alii, in quibus ipsis pontificaliter celebrare festivitatis ratio exigat, nempe Patroni loci, Fundatoris Ordinis, Tituli, & Dedicationis Ecclesiæ. Abstineant autem ab hujusmodi Pontificalium usu in officiis, & missis defunctorum quocunque die etiam festivo, & de præcepto.

Ad Ecclesiam accedentes, licet pontificaliter divina præfuri, iisdemque absolutis ab altari recessuri a suis Canonici, vel Monachis, ut mos est Episcoporum, nec associari se sinant.

Præterea duos Sacrificii ministros, Diaconum nempe Evangelii, & Subdiaconum Epistolæ, duo alii tantum Diaconi cum Dalmaticis, & unus Presbyter cum Pluviali eis assistant. Duo insuper Capellani, qui de mithra, & baculo, ac totidem Acolyti pro candelabris inserviant. Præterea sex alii Canonici, vel Monachi, duo scilicet Pluvialibus, duo Planetis, totidemque Tunicellis induti Divinis hujusmodi interesse valeant, qui tamen non in sedibus, seu stallis choralibus, sed in scamnis absque porgeribus panno viridi laneo coopertis, situ congruo accommodatis, moxque illinc removendis, confideant.

Mithram pretiosam, nisi illis expressè a Sancta Sede indultam non adhibeant. Sub mithra pileolum nigri tantum coloris induant. Baculum pastorem albo velo appenso deferant. Ab iisque, & aliis Pontificalibus, etiam de Ordinariorum licentia extra Ecclesias sibi subiectas prorsus abstineant, & neque in processionibus, quæ ab eorum Ecclesiis per vias extra ambitum, vel Parochiam ducuntur, insignis prædictis utantur, vel penes se præferri faciant.

Regulares rochetum non deferant, nisi ex tali ordine fuerint, cui indumentum hujusmodi competat.

Invitatis ad Ecclesiam exemptam, nec in illa Pontificalibus uti valeant, nec ii, qui non fuerint Abbates perpetui, vel

vel benedicti in propriis Ecclesiis uti possint privilegio, perpetuis Abbatibus, vel aliis benedictis indulto.

- 20 Sacras vestes ex altari non sumant, nisi pontificaliter divinis vacaturi.
- 21 Indulgentias impartiri, vel publicare non audeant absque expresso Sanctæ Sedis indulto.
- 22 Pontificales benedictiones cum trina Crucis productione in Missis tantum Pontificalibus, necnon vesperis, & matutinis Pontificaliter licere sibi tantum meminere. Privatim vero populis, quamvis pleno jure subiectis, nisi expresse ipsis permissum fuerit, etiam pontificaliter induci per Ecclesiam incedentes, benedicere non presumant.
- 23 Prasente Episcopo sine speciali Sedis Apostolicæ permisso, etiam Pontificaliter celebrantes, a benedictionibus cessent.
- 24 Si Episcopus aderit, ipsius sedes a cornu Evangelii, uno saltem gradu eminentior Abbatiali, est erigenda, hæcque altero gradu humilior; ut dictum est in cornu Epistolæ collocetur. A latere Episcopi Canonici Cathedralis, prope Abbatem Canonici, vel Monachi Monasterii, & Abbatialis Ecclesiæ consideant. Confessionem cum Celebrante Episcopus faciat, isque thus thuribulo imponat, Evangeliorum textum osculetur, & populo pontificaliter (quamvis Abbas ipse pontificaliter celebret) benedicat. Episcopus præterea trino ductu, & immediatè Canonici Cathedralis duplici, moxque Abbas, nisi celebret, pariter duplici, ac subinde Canonici, vel Monachi abbatialis Ecclesiæ unico tantum thurificentur.
- 25 Abstineant tamen Episcopi, ubi consuetudo contraria non viget, a frequenti hujusmodi accessu ad Ecclesias exemptas in similibus actibus, ut liberius Abbates valeant suis uti privilegiis.
- 26 In ordinationibus Canonorum, Clericorum, Monachorum, necnon in vestitionibus Monialium, & emissionem professionis earundem, etiam pleno sibi jure subiectarum, in benedictionibus sacræ suppellectilis, cæterisque actibus (missarum, vesperarum, & matutinorum solemnibus ter tantum in anno, ut præfertur, exceptis) neque in Ecclesiis, Oratoriis, aliisque locis, tam publicis, quam privatis, quantumvis exemptis, eisdemque Abbatibus pleno jure subiectis, mithram, baculum, & quævis alia Pontificalia insignia, nisi de expressa Sedis Apostolicæ concessione, adhibeant.
- 27 Ecclesiasticam suppellectilem pro servitio tantum suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum benedicant.
- 28 Reliqua Pontificalia extra loca ipsis Abbatibus subiecta, vel pro servitio alienæ Ecclesiæ, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant, puta Campanarum benedictiones, Calicum, & similia, in quibus sacra adhibetur unctio, necnon minorum ordinum collationes.
- 29 Concionatoribus, qui eorum subditis verbum Dei prædicandi onus acceperint, benedictionem clargiri non presumant; sed Episcopis, quibus jus hujusmodi privative competit, omnino dimittantur.
- 30 In missis privatis quoad indumenta, ceremonias, ministros, altaris ornatum, & benedictionis largitionem, a simplici Sacerdote non discrepent, ac promodè sacras vestes induant in sacristia, neque utantur Cruce pectorali, unico sint contenti ministro, aquam cum pelvi, & urceolo argenteis sibi ministrari non sinant, duasque tantum candelas super altari adhibeant.
- 31 His autem Sanctissimo relatis, & in Congregatione Sacrorum Rituorum ordinaria, habita coram Sanctitate sua per Eminentissimum, & Reverendissimum D. Cardinalem Brancatium accuratè perluctis, & maturè discussis, Sanctitas sua ea approbavit, & pro omnimoda eorundem observatione mandavit typis imprimi, ad valvas affigi, & publicari, ut elapso termino sex mensium a die publicationis eorundem, omnes & singulos usû Pontificalium gaudentes, tum seculares, tum regulares, quantumvis exemptos, & speciali expressione indigentes, afficiant, & ardeant, ac si omnibus, & singulis eadem exhibita, vel personaliter præsentata, intimata, seu notificata fuissent. Indulsi que præterea locorum Ordinariis, ut autoritate Sedis Apostolicæ possint, immò debeant præfatos etiam per censuras compellere.
- 32 Cumque nonnulli ex dictis Abbatibus, & Prælatibus proprium habere possint territorium, juraque Episcopalia, nullisque subdantur Episcopis, qui eos coercere, si exceperint, valeant; eo casu a Sedis Apostolicæ Nunciis, si aderint, sui minus, ab Archiepiscopis, in quorum provinciis, vel ab Episcopis Romano tantum Pontifici subiectis intra, vel prope quorum Diocesis limites eorum Ecclesiæ, vel Monasteria sita fuerint, tamquam a Sancta Sede Delegatis, ad hujusmodi decretorum observationem prædicti omnino cogantur. Die 27. Septembris 1659.
- 33 Verùm hac in re obiter moneo pro Abbatibus Cassinensibus indultum, seu declaratum fuisse iis competere usum pontificalium in exequiis nobilium virorum pro Monasterio Cavensi tantum. Item competere ipsis associationem intra claustra Monasterii tantum, ac posse ad-

hibere quatuor alios ministros superpelliceo indutos, atque uti mithris ad præscriptum d. c. ut Apostolicæ de privilegio in 6. Quoad baculum verò teneri ad observationem decreti; ac tandem posse uti mithra in actu Ordinationum, & benedictionis sacrorum oleorum cum approbatione Sanctissimi sub die 12. Junii, & 20. Julii 1660.

CONSULTATIO XXXIV.

An Ecclesiastici possint vendere, etiam minutatim panem, & vinum, aliæque hujusmodi absque solutione vectigalium, dum ea colligunt a suis bonis patrimonialibus, vel beneficalibus?

Respondeo, posse. Habetur ex Clem. fin. de censib. ubi Clemens V. ita statuit: *Præsenti Constitutione jubemus, ut locorum diocesani contra eos, qui ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro earum rebus propriis, quas non negociandi causa deserunt, aut deferri faciunt, vel transmittunt, pedagia, vel guidagia suo, vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum suarum periculum, & eorum, a quibus ea exigunt, præjudicium, & gravamen, excommunicationis, & interdicti sententias a jure prolatas, postquam de his ipsis confiterit, omnino publient, vel a suis subditis, tandiu faciant publicari, donec illi sic exacta restituerint, & de transgressione hujusmodi satisfecerint competenter. Idem disponitur in cap. quamquam 4. de censib. in 6. aliisque juribus, quæ alibi adduxi, estque propositio certa Theologorum, Canonistarum, & Jurisconsultorum a nemine ex Catholicis impugnata, quod Clerici, eorumque bona, sive patrimonialia, sive hæreditaria, sive exempta, sive sibi donata, sive quovis alio titulo acquisita gaudeant privilegio immunitatis a gabellis, oneribus, & tributis per Communitates, & Principes laicos impositis, ut copiosè, justè, ac solidè firmavit Rota in Brundusina, & Albanen. Gabelle coram Pegna, & Merlino, & coram Buratto decis. 780. num. 2. ubi addit lit. A. & in Barcinonen. & Hydruntina exemptionis coram Cardinalibus Corrado, & Celso decis. 412. num. 3. part. 9. tom. 6. recent. 24. Maji 1658. Idque cum ex aliis rationibus, tum etiam ex illa, quia personæ Ecclesiasticæ, & earum bona sunt fors, & pars Dei, Num. c. 3. & 18. Paral. cap. 16. Psal. 104. Matth. 17. 2. Timoth. c. 2. ad Hebr. c. 4. cap. non minus, de Immun. Eccles. Ruffin. lib. 10. hist. c. 2. S. Greg. Magn. lib. 4. ep. 45. Bellarm. tom. 2. contro. lib. 1. de Cler. cap. 28. Azor. p. 1. instit. moral. lib. 5. c. 12. Anast. German. de sacr. immun. l. 3. c. 15. Cujus sunt perfectissimo dominio quæcunque sunt, cum ab eo & facta sint, & conferuntur, Gen. cap. 1. & seqq. Exod. c. 13. Deuter. c. 6. & 32. 1. Reg. cap. 2. Psal. 17. 85. & 88. Sap. c. 12. Isai. 43. Marc. 12. ad Ephes. c. 4. Apocal. c. 19. Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. Firmiter, & cap. Damnamus de Summ. Trin. & fid. cath. S. Athan. in orat. contra Idol. & in Symb. S. Hilar. in psal. 134. Nazianz. orat. 29. S. Ambrs. l. 1. de fid. cap. 9. S. Hieron. in c. 45. Isai. & in c. 4. ad Ephes. S. August. lib. 1. de Trin. c. 4. S. Greg. Magn. hom. 9. in Evang. Atque adeo illi non est improperandum, nec cuiquam injuria fit, si & pro domus lux honore, atque decore, alimentisque necessariis, reservavit sibi quædam pro iis, quos in sortem suam vocavit, quovisque tamquam Principes, aut Ducem Civitatibus, ac Regnis potuit, ut alios dirigant in viam salutis, vel qui ejus laudibus, & cultui essent specialiter deputati, & pro quorum pace, salute, & custodia debent vigilare Principes cultum, & reverentiam debitam Deo, a quo Regnum, ac opes, & quicquid boni operis, atque honoris habent, receperunt, Gen. c. 47. Concil. Colon. part. 9. c. 20. Concil. Lateranen. sub Innoc. III. c. 43. Concil. Lateranen. sub Leone X. sess. 9. Concil. Trident. sess. 25. cap. 20. de reform. Joann. VIII. can. si Imperator. d. 96. Symmach. Pap. in Synodo III. Romana Bonifac. VIII. in cap. quamquam, de censib. in 6. Anast. German. ubi sup. lib. 3. c. 15. & seqq. Azor. loc. cit. & part. 2. lib. 9. c. 8. & seqq. & p. 3. lib. 5. c. 79. Cumque bona Ecclesiasticorum dicantur patrimonium Christi, Abb. in c. Cum super, de sepult. n. 20. sintque Deo consecrata, ac eatenus vocantur bona Dominica in can. 40. Apostolorum, quemadmodum Christus non teneretur de hujusmodi rebus gabellas solvere, sic suo modo neque Ecclesiastici. Unde hanc rerum immunitatem esse de jure divino cum sanioribus censeo. Qua de re Delbene de parlam. dub. 27. sub sess. 1. & seqq.*

Ex quibus probatur, quòd Ecclesiastici omnes quoad personas, & bona Ecclesiastica, & omnia alia bona, quæ non ad negociationem, sed ad proprium usum, vel proprias necessitates possident, aut vendunt, aut vehunt, non debent vectigalia, nec tributum aliquod, & sic

tenentur ea solvere, & qui illa ab ipsis exigunt, incur-
runt sententiam excommunicationis, immò aliquando
excommunicationem Bullæ in Cæna Domini. Siquidem
qui vendit vinum, panem, oleum, aliaque ex redditibus
sui beneficii, vel ex suis bonis patrimonialibus col-
lecta, non negociatur, quia dictæ res non sunt fructus
emptionis, sed eorum possessionum, atque idcirco ve-
ctigal solvere non debent, Molin. de just. & jur. disput.
342. §. Idem dicerem, & ex ipsis laicis Gregor. Lopez.
libr. 46. part. 1. Mexia in pragm. tax. panis conclus. 5.
num. 29. Guttierrez de gabell. quest. 49. num. 25. Cutel-
lius de immun. Eccles. lib. 2. quest. 47. num. 11. & alii
communiter. Unde sit regula, Ecclesiasticos ex nego-
ciatione sibi canonico jure non prohibita, vectigalia tol-
vere non debere.

3 Et quidem non esse prohibitum, sed permissum Ec-
clesiasticis aperire, ac retinere tabernam, aut furnum,
in quibus non per seipsos, sed per suos conductores,
vel ministros vendant vinum, aut panem proprium,
est textus in cap. significante, ubi notant omnes, præ-
cipuè Anchar. numer. 1. Anan. numer. 6. Bec. numer. 4.
Franch. num. 24. de appellat. ubi etiam Innocent. Andr.
Hostien. ac prosequitur Abb. & Gemin. in cap. 1. num.
9. ibique Franc. col. 2. in Glof. vers. Ignominiosam, de
vit. & honest. Cleric. lib. 6. Archid. in cap. nulli num. 3.
d. 44. Imol. in cap. fin. num. 14. de censib. Capr. reg. 95.
num. 14. Sylvest. v. Clericus num. 4. qu. 6. & Redoan. de
spol. qu. 2. num. 47.

4 Sicuti non est prohibitum Ecclesiasticis molere fru-
mentum, ut in panem redactum utilius vendant, dum-
modo non per seipsos id faciant, nec alienum frumen-
tum, sed proprium hoc artificio commutari faciant,
Anchar. in cap. fin. num. 9. de vit. & honest. Cleric. Ay-
mon. conf. 163. num. 3. Redoan. d. par. 2. num. 42. & 45.
Farinac. in fragm. criminal. num. 172.

5 Idque maxime inducta consuetudine antiqua, perquam
absolutè permittitur Clericis macellum, furnum, vel ta-
bernarn exercere per alios, Præposit. in d. cap. significan-
te, & Dec. num. 4. de appel. post Innoc. ibi in princ. tra-
ditque Genuens. in prax. cap. 77. n. 7. Quarant. in Summ.
Bullar. v. vectigal. col. 1. in fin. v. Neque ex hoc inferatur.
Quæ sanè consuetudo potuit habere, ac præsumitur ha-
buisse justissimam causam necessitatis ad victum neces-
sariam Clericorum, Imol. in d. cap. fin. num. 5. Henric.
Boich. num. 7. de vit. & honest. Cler. Vitalin. in Clem. fin.
num. 61. de censib. Speculat. de Cler. conjug. num. 6. Ubi
quod licitum est Clericis publicas tenere tabernas pro-
pter necessariam, & honestam negociationem, Redoan.
d. qu. 2. num. 41. & 45. ac seq. Salzed. ad Diaz. in prax.
crimin. cap. 57. col. 2. S. Raymund. in sum. tit. de negoc.
secular. §. 2. Immò tunc licere retinere, ac locare ta-
bernas, & furnum, etiam pro frumento, & vino em-
pto revendendo, Boich. ubi supra num. 8. Redoan. dict.
qu. 2. num. 46. Ita tamen, ut non liceat retinere taber-
nas, & furnum pro frumento, & vino empto reven-
dendo, faciendo per seipsum dictam emptionem, & ven-
ditionem, sed solum per alios; illis quidem subministran-
do pecuniam, & curam emendi ac revendi illis re-
linquendo, ut per Doctores communiter. Hinc Molina
d. disp. 342. num. 10. quærens, utrum fas sit Clericis ne-
gociari per alios negocia merè lucrativa, tradendo pe-
cunias suo consanguineo, ut ipsorum loco negocietur,
aut ineundo societatem cum aliis, vel iis locando red-
ditus beneficii, aut aliud aliquid, itaut ipsi totam ope-
ram, & industriam adhibeant, adducit Jo: Medin. qui
qu. 20. art. 2. de restit. illos excusat. Tum quia cessat ra-
tio prohibitionis. Quippè cum negociatio per alium ne-
que distrahat, neque Clerici animum occupet, & modo
pecunia ad licitam tradatur negociationem, peccata,
quæ commiserit is, per quem fit negociatio, Clerico
non imputantur. Tum etiam, quoniam jura solum vi-
dentur prohibere Ecclesiastico negociationem per pro-
prium, ut patet ex Clem. 1. de vit. & honest. Cler. quæ
solum punit, quando Clericus per seipsum exercet offi-
cium macellarii, aut tabernarii. Et in d. cap. Significan-
te, de appellat. tanquam de re licita dicitur, Canoni-
cos habuisse stallos publicos, in quibus carnes incide-
bant. Et in Clem. 1. de stat. monach. licet Monachi pro-
hibeantur per seipsos venari, non tamen prohibentur id
per alios exercere.

6 Unde quamvis Ecclesiastici haberent ex suis fundis,
unde exciperent accedentes ad tabernam, appositis ci-
bis sua opera mutatis, tamen indecentissimum esset,
Clericos, aut Religiosos fieri caupones, aut tabernarios,
idque illis expressè utatur d. Clem. 1. de vit. & honest. Cler.
cap. 1. & c. 9. Trullano, recteque mortalis culpæ id dam-
nat Rebellius 2. p. lib. 9. qu. ult. nu. 9. quem tamen non
audio, si tabernæ nomine intelligat etiam locum, in

quo Clericus minutatim vinum suum vendat per ma-
trem, aut sororem, aut famulum quempiam, subscribit
Layman. lib. 3. tract. 4. cap. 17. num. 40. Sed perperam id
statuunt. Id enim longè aliud est, quam taberna, in qua
vina per cauponem coempta bibantur, & cibi apparen-
tur hospitibus; nec prudentum judicio fordet, aut ven-
ditorem Clericum deprecatur, sicut faceret taberna. Et
ita Guttier. tr. de gabell. quest. 93. num. 37. & Gironda de
gabell. 7. part. in princ. num. 15. Et quamvis idem Molina
non exiltimet, culpam lethalem esse ita per alios nego-
ciari, aliquid tamen foeditatis, atque indecentiæ in ea
negociatione invenire arbitratur ratione status, quando
tamen circumstantia, puta necessitatis, non adesset, quæ
illam excusaret. Quod etiam advertit Lessius lib. 2. cap.
21. dub. 1. num. 5. de just. & jur. Tunc etiam permittitur
Ecclesiasticis necessaria negociatio, etiam in taberna, Glof.
in cap. Negociatorem, d. 88. sicut etiam artificium, &
agricultura, c. 2. & 3. d. 92. & sequitur Boich. in cap. se-
cundum. Ne Cler. vel Monachi, & in cap. Ex literis, nu.
7. & seqq. de vit. & honest. Cler. Illudque observat Mo-
lina, fas esse Clericis, & Religiosis habere domos publi-
cas, quas alii docent vel ad carnes vendendas, vel ad
alia negocia in illis exercenda, atque unde redditus ha-
beant. Tales autem erant stalli, de quibus in d. cap. Si-
gnificante est sermo.

Hinc petitio laicorum super prohibitione usus furni, 7
macelli, tabernæ, & hujusmodi contra Ecclesiasticos, est
omniò rejicienda. Aut enim prætendunt interdici Ec-
clesiasticis jus locandi cuilibet sibi beneviso, apothecas
eorum ad coquendum, & vendendum panem, vinum,
carnes, & prætensio est exorbitans, atque injusta. Quia
possunt Clerici, habentes apothecas, seu tabernas desti-
natas ad usum alicujus artis, eas locare ad illius exer-
citiu, Archid. in cap. Nulli Clericorum num. 3. dist. 44.
qui loquitur de apotheca destinata ad vendendum pa-
nem, Gemin. in cap. 1. de vit. & honest. Cleric. Garol. de
Grass. de effect. Cleric. effect. 6. n. 51. Quemadmodum et-
iam potest quilibet de populo edificare in proprio solo
furnum novum ad panem coquendum, cum hic sit actus
merè facultativus, ideoque in proprio fundo per dominium
liberè explicari potest, quamvis alteri noceat, leg. Cum
eo, & l. Imperatores, ff. de servit. urban. præd. l. Flumi-
num, §. fin. ff. eod. notantque Doctores in d. cap. Signifi-
cante, de appellat. Jo: Faber in §. Atque num. 20. institut.
de off. Roland. conf. 22. num. 20 lib. 2. & Surd. conf. 127.
num. 17. ac seqq.

Aut verò prætendunt, prohiberi Clericis, ne vendant 8
frumentum pistori, cui furnus ab iis fuit locatus, & hoc
multo minus concedendum est. Nam Clerici non emunt
frumentum, (idem est judicium de vino, & cæteris hu-
jusmodi) ab aliis vili pretio, ut illud carius vendant, in
quo consistit formalitas illicitæ negociationis, cap. Eji-
ciens 88. d. Abb. in c. fin. de vit. & honest. Cler. Redoan.
d. quest. 2. num. 39. Quia qui emit, ut vendat, id agit,
ut lucretur, quod est affectus concupiscentiæ prohibitiæ
in Clericis, de quo loquuntur cap. 1. in fin. & cap. Sed
nec, ne Cler. vel Monach. & 21. qu. 3. cap. 1. 2. & 3. &
Clem. 1. de vit. & honest. Cler. & cap. Clerici, & cap. seq.
extra, eod. tit. Et ita intelligit Turrecremata d. c. Ne-
gociatorem in fin. d. 88. Sed vendunt conductori sui furni
frumentum recollectum ex prædiis patrimonialibus, sive
beneficialibus, in quo contractu nulla potest esse suspi-
cio illicitæ negociationis, Abb. conf. 6. in fin. lib. 1. Dec.
in c. Ecclesia S. Mariæ, num. 78. de constit. Craver. conf. 6.
num. 116. Ubi quod non dicitur negociari vendens in ta-
berna triticum, vinum, vel oleum suum, & conf. 163.
num. 3. vol. 7. Roland. conf. 71. num. 12. lib. 4. Grass. de ef-
fect. 6. n. 33. Nam sunt fructus ex eorum fundo colle-
cti, suntque ipsi veri ac legitimi domini illorum non per
negociationem, sed per usum proprii juris, quod quilibet
habet capiendi fructus sui fundi. Unde possunt in-
distinctè Clerici, ac quomodocunque vendere frumen-
tum, vinum, aliosque fructus perceptos è propriis præ-
diis, sive ad plenum, sive minutatim, non obstantè qua-
cunque prohibitione laicali, ut in specie tradunt Berta-
chin. de gabell. quest. 7. col. 4. Roland. conf. 71. num. 9. lib.
4. & inter Hispanos Salzedus ad Diaz. in pract. crim.
cap. 56. §. ex quibus, illosque exponere publicè ven-
ales in taberna, vel alibi, prout sibi magis interesse vi-
debitur, & commodum est, ut per Innoc. in dict. cap.
Secundum, & ibi Boich. num. 3. dummodo id non fa-
ciant per seipsos, sed per alios, Franch. in cap. un. de
vit. & honest. Cler. in 6. Redoan. dict. quest. 2. num. 46.
Immò quando Clericus non posset aliter vendere suum
vinum, nisi teneat tabernam, potest illam retinere per
alios exercendam, si habeat, possitque; alioquin per
seipsum, ut per Turrecrem. in dict. cap. Negociatorem,
num. 1.

9 Immo verò possunt, si id sibi magis expediat, ex suo frumento per pistores deputatos conficere panem, illumque vendere, cum neque etiam in hoc subsit aliqua negotiatio, sed sit licita venditio fructuum recollectorum ex propriis bonis, Lassart. in cap. 19. num. 62. & 66. ubi quod Clerici, habentes salinas, possunt per suos operarios saleem coligere, illumque vendere absque tributo, Sylvest. v. Excommunicatio 9. & excomm. 21. num. 46. ubi quod Clerici habentes ferri fodinas in suis prædiis, possunt per ministros conductos ferrum effodere, illudque vendere, iidemque panem ex suo frumento, vinum, & suis uvis, oleum ex suis oliivis, ut rectè Molina d. disput. 142. num. 7. Et universim possunt Clerici agros proprios colere, ut fructus vendant, lapides, vel metalla ex suis fundis effodere, eaque in aliam speciem mutare, greges in suis prædiis alere, ut ex fætu, lacte, & lana pecuniam sibi parent, vel ut ipsa animalia adulta, & saginata vendant, seu docent Medin. C. de restit. qu. 30. caus. 2. Molina ubi supra, Less. loc. allegato, Bellettus in disq. Cler. tit. 1. §. 21. num. 15. Genuen. in prax. capit. 62. num. 7. Prosper. de August. in addit. ad Quarant. vers. Vechigal. Squillant. de privil. Cleric. cap. 8. num. 38. Alter. de censur. tom. 1. disput. 19. lib. 5. cap. 6. dub. 7. Turrian. in 2. 2. tom. 2. disput. 59. dub. 2. Rebellius par. 2. quest. ult. sect. 1. & 2. Marth. de jurisd. par. 4. cap. 3. num. 9. & 10. Azor. tom. 2. lib. 7. cap. 14. qu. 1. Redoan. d. q. 2. nu. 15. quibus præverant Glos. in d. cap. Negotiatorem 88. dist. Abb. in cap. 2. num. 1. Ne Cler. vel Monach. Gemin. & Franch. in cap. un. de vit. & honest. Cler. in 6. Bertachin. de gabel. par. 2. qu. 7. Roland. vol. 4. conf. 71. num. 9. idem Abb. conf. 6. dub. 2. vol. 1. Dec. in cap. Ecclesia S. Mariæ, de consti. col. pen. Aymon. conf. 163. col. 1. num. 3. Tiracquell. de nobil. cap. 28. num. 10. Avendagn. de exec. mand. Reg. cap. 19. num. 34. Salzed. ad Diaz. d. cap. 56. §. ex quibus, & ipse Cutellius de immu. Eccles. d. l. 2. quest. 47. num. 13. Carol. de Grassi. d. effect. 6. num. 18. Idque ex cap. Clericus, dist. 91. ex c. Nunquam, de consecrat. d. 5. Glos. ibid. & d. 41. quest. 3. init. & 14. quest. 4. cap. Canonum, aliisque pluribus, ac declaravit S. Congregatio Immunitatis, & Concilii in una Triventina 19. Januarii 1635. & 24. Martii 1645. & in una Arian. 6. Octobris 1646. & 4. Maji 1647. & 9. Februarii 1649. in una Fundana, ac alibi sæpè in hunc modum, S. Congregatio & c. censuit, Oratori licere terras patrimoniales, ac beneficiales per laicos colere, & pro ejusdem cultura usu animalia, & pro sustentatione animalium pascea necessaria coemere, ipsarumque terrarum, atque animalium fructus, ac fructus pro sua, & familia sustentatione vendere, nec propterea illicita negotiationis prætextu vexari posse, ac debere. Quin quærenti in una Tudertina Procuratori fiscali 17. Julii 1649. an liceat Clerico ex urbanitate exercere œconomiam agrorum alterius Clerici absentis, illorumque fructus conservare, & vendere absque incurfu illicitæ negotiationis; eadem S. Congreg. respondit, Licere.

10 Et in una Cassanensi 23. Maji censuit, esse quidem permissum Clericis conductionem bonorum patrimonialium, & beneficiorum, eorumque culturam pro sua, & suorum sustentatione, non verò conductionem aliorum bonorum, nisi ex urgenti, & præcisâ necessitate.

11 Et Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium censuit in una Melphitana 15. Decembris 1603. non censeri negotiationem illicitam mittere ad vendendum frumentum, vinum, oleum, & similia collecta in proprio patrimonio, vel beneficio, & in una Militeni 12. Maji 1617. declaravit, non posse molestari pro negociis illicitis Ecclesiasticis, qui emunt frondes mororum, seu cellorum pro ferico. Quin Sac. Congregatio Concilii 14. Novembris 1626. censuit, Clericos posse ex urgenti, & præcisâ necessitate frondes cellorum emere, easque subministrare pro alimento vermiculorum ad participandum de ferico. Similiter subministrare triticum seminandum ad participandum de messe. Et 17. Aprilis 1627. censuit, licere in necessitate presbytero tutori negotiari pupillorum nomine, dummodo id non fordide faciat, nec cum sui officii detrimento, nec cum ordinis dedecore, lucrumque, quod ex justa negotiatione provenit non in tutoris, sed in pupilli cedat utilitatem. Idem censuit Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium 30. Aprilis 1617. & 11. Augusti 1628. in una Sulmonensi, & 1. Julii 1639. & 8. Martii 1641. & in una Cariatensi, & in una Consentina, & 22. Martii 1643. in una Bovinensi, & in una Ullisipponensi 16. Novembris 1618. censuit, Clericos conducere posse res Ecclesiasticas, dummodo opera manualia per laicos exercent.

12 Neque dici potest, Ecclesiasticos aperire furnum, sive tabernam ad æmulationem. Nam æmulatio, quæ sapit malignitatem atque dolum, est probanda, aliàs

non creditur alleganti, l. Dolum, C. de dolo, l. Quoties, §. Qui dolo ff. de probat. Quinimmo præsumitur furnum, ac tabernam aperire ex propria utilitate, non ut aliis noceant, Glos. in d. leg. fluminum, §. fin. de servit. urban. prædior. Cagnol. in l. Nullus videtur, num. 1. ff. de regul. jur. Menoch. de arbitr. cas. 156. num. 9. & Surd. conf. 127. num. 19.

Minusque dici potest, hoc exercitium Ecclesiasticis non licere, tum quia divitias summo perè abhorreere debent ex Apostolo 1. ad Timoth. 6. Tum quia id redundat in præjudicium publicum. Tum quia ex hoc scandalum populi contingere potest, quod præcipue vitandum est Ecclesiasticis ex eodem Apostolo 1. Corinth. 3. & ex D. Basilio in Regul. brevior. regul. 64. Nam etsi ditari modo illicito, aut cum detrimento populi non sit Clericis permissum, id tamen modo licito, aut cum utilitate populi illicitum non est, sed omni jure permissum, & bono fine factum omnino licitum, ut Doctores cum Innoc. in cap. 2. Ne clerici, vel Monachi, quos sequitur Genuen. d. cap. 77. num. 1. in annot. asserentes, Clericum posse ex artificio lucrari etiam sine necessitate. Præjudicium verò publicum, quod prætextitur, est merum segmentum. Immo prætenso laicorum tendit directè in præjudicium publicum. Nam si præjudicium consideratur in ordine ad emptorem, non potest considerari in hoc casu. Quia panis, vinum, oleum, & alia quoad pondus, & mensuram sunt æqualia cum pane, vino laicorum, & quoad qualitatem semper sunt meliora. Atqui annona est bonum publicum. Si autem consideretur in ordine ad Magistratum sæcularem, qui vult, quod solum vendatur panis, & vinum in suis furnis, & tabernis, ut ipsi majori sit emolumento, hoc est commodum merè privatum, ut disertè Diana, qui alios congerit part. 1. tract. de Immun. resol. 69. Menoch. conf. 800. num. 30. Marth. de jurisd. par. 4. cent. 1. cas. 2. num. 10. Bellet. disq. cler. par. 1. tit. 6. §. 2. num. 8. Nihilque aliud est, nisi monopolium in præjudicium publicum, quod regulariter est iniquum, Reipublicæque injuriosum, eo quod Cives emere cogantur carius a Magistratu, cæteri verò de Republica, quales etiam sunt Ecclesiastici, impediuntur justè, & commodè negociari, benignioresque esse in pretio aliis civibus. Quod cedit in detrimentum Reipublicæ, esto Magistratus justo pretio vendat. Quocirca meritò id de jure communi l. un. C. de Monopol. damnatur sub pœna amissionis omnium bonorum, atque exilii perpetui. Utinam haberemus Nemophylaces, hoc est legum custodes, qui exequerentur sancita illius tituli.

Eo præsertim quia prohibitio, ne quid vendatur, nisi in taberna Magistratus, vel Baronis non tendit ad utilitatem publicam, & æquè concernentem Clericos, & laicos ac proinde non comprehendit Clericos, sicuti etiam docent Covar. in cap. Possessor part. 2. §. 4. num. 8. de reg. jur. in 6. Bald. lib. 2. conf. 198. Rip. tract. de pest. tit. de remed. ad conserv. ubert. num. 122. Menoch. lib. 8. conf. 800. num. 30. Quin, ut benè notat Mastrill. de magistr. lib. 4. cap. 18. num. 55. & Novarius de gravam. Vassal. to. 1. gravam. 74. Magistratus, sive Barones id faciendo inferunt injuriam vassallis, nisi id fortè faciant ex jure acquisito per diuturnam consuetudinem, quia propter monet. num. 3. ut contradicant in principio, ne sibi præjudicent, ac dent jus ad favorem Baronum per suam acquiescentiam. Et ut docent Grassi. in decis. tom. 1. libr. 4. cap. 18. num. 79. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 5. qu. 4. conclus. 3. num. 6. ex Butrio in cap. Super quibusdam, de verb. signif. num. 15. Coriolan. ibid. & Gambacur. de casib. reserv. cap. 5. in Bull. Cœn. nu. 7. Barones, vel Magistratus id efficiendo incidunt in censuram Canonis quinti Bullæ Cœnæ, quia hæc est species cujusdam vestigialis. Quamvis oppositum sentiat Filliuc. tom. 1. tract. 16. cap. 5. numer. 110. motus ex eo, quod talis actio non revocatur ad compositionem gabellarum, sed potius ad monopolium. Quod etiam iniquum est. Neque etiam id scandalum est, nisi passivum, quod vitari non debet, quod ex mera hominum malitia oritur, & propterea non sunt audiendi, docente D. Gregorio homilia 7. in Ezech. Si de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur.

Ex quibus, cum appareat, Ecclesiasticis, ultra pacificam possessionem, in qua reperiuntur, assistere etiam jus commune, meritò sunt in eadem confovendi. Ex prætenso enim prohibitione usus furni, sive tabernæ vinarie nedum Ecclesiasticis adimeretur facilior modus vendendi suum frumentum, sive vinum, quinimmo indirectè cogerentur illa vendere Communitati, sive Magistratui sæculari pretio viliori, sicque conditio Clericorum efficeretur deterior non sine gravi jactura Ecclesiasti-

fratiticae libertatis, quæ nec directè, neque indirectè lædi debet *auth. Cassa, C. de sacros. Eccles. c. Noverit, de sent. excomm. c. fin. de imm. in 6. Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ num. 69. de constitut. Calderin. conf. fin. eod. tit. Alban. conf. 8. num. 3. Bellon. conf. 43. num. 1. Honded. conf. 3. num. 15. lib. 1. & Bulla Cœnæ Domini. Quæ autem efficiunt Clericos deterioris conditionis, quàm sunt laici, sunt contra immunitatem Ecclesiasticam, ut præ cæteris tradunt Felin. in dict. cap. Ecclesia S. Mariæ, & constit. num. 3. Zabarel. in cap. Pervenit, de Immun. num. 13. Guevara in propugn. libert. Eccles. assert. 1. §. 5. numer. 42. Ricc. in prax. tom. 3. resolut. 207. num. 7. Pechius de Amortiz. cap. 6. Megal. in 3. par. lib. 3. cap. 10. quest. 1. num. 51. Valenzuel. in defens. censur. Pauli V. part. 3. num. 168. & alii, probaturque ex capit. Quanto de privil. & ex cap. fin. de immun. Eccles. in 6. Et in casu, quo non solum concurrat dispositio juris, sed etiam consuetudo longæva, nempe viginti annorum circiter, dicitur jam acquisitum, & radicatum jus Ecclesiæ. Quod propterea non potest prohiberi sine diminutione Immunitatis Ecclesiasticæ, ut resolvit Rota in terminis furni in una Messanenſi 21. Junii 1591. coram Cardin. Pamphilio, & Sac. Congregatio Episcoporum in una Reatina, & Congregatio Immunitatis in una Civitatis Castellæ. Ideoque itante observantia subsequuta, quæ habet vim declarandi, etiam si res esset dubia, cap. Cum dilectus, de consuetud. Cælar. de Grass. decis. 1. eod. tit. Rot. decis. 356. num. 6. part. 2. div. Clerus est manutenendus in sua possessione, Bald. in cap. Conquerente col. 1. de restit. spol. Aym. conf. 140. num. 3. Afflict. dec. 98. num. 1. Quæ sola observantia sufficeret, cum habeat vim legis, ut sentit Dec. conf. 48. num. 1. Gabr. conf. 161. num. 8. Tusch. conclus. 958. num. 18. lit. C. Ghirlenz. conf. 40. num. 17. & seq. & conf. 71. num. 18. & conf. 77. num. 13. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. de exemp. §. 8. num. 1. Quo casu plerique etiam ex Advertiseris assertunt, id certum esse, nec posse sine peccato sacrilegii ejusmodi gabellam imponi, ut cum Saigado faceret Fontanel. decis. 305. num. 26. Quod si aliqua subesset dubitatio, favore Ecclesiæ pronunciatur, l. Sunt persone, ff. de relig. cap. fin. de sent. & re jud. Mandel. conf. 8. in fin. Felin. in cap. 4. num. 104. de constit. Jason. in leg. filiusfamil. §. Divi, nu. 82. in repet. num. 110. ff. de leg. 1. Decian. conf. 3. num. 24. lib. 3. Bellet. loc. cit. tit. 6. §. 4. num. 13. Maynard. de privil. Eccles. contra Venet. part. 2. art. 22. num. 61. Ac præsertim si inter Ecclesiasticos, & Communitates sæculares inita sit transactio solvendi singulis de Clero certam, & determinatam vini, aliarumque rerum immunitatem, itaut non sit amplius locus pœnitentiæ, Ludovic. decis. 18. num. 38. cum transactio contineat exceptionem litis finitæ, l. fratris, Cod. de transact. cap. 1. de lit. contest. in 6. Glof. in l. 1. ff. de jurejur.*

16 Et hæc lætio eò esset toleratu difficilior, quia non contingeret in competentibus Clericis ex privilegio, sed in competentibus ipsis, sicut cuilibet de populo ex juris communis dispositione, Dec. in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ numer. 3. Alex. in dict. leg. filiusfamilias, §. Divi, num. 12. de leg. 1. Carol. de Grass. effect. 2. num. 68. & seqq.

17 Nec minus insolens est in hac re prætentio laicorum, ut Ecclesiastici vendant Communitati laicæ suum frumentum, vinum, oleum, & hujusmodi alia. Quia nemo regulariter, nisi in quibusdam casibus privilegiatis, cogi potest emere, vel rem suam vendere, leg. In vitum, Cod. de contrah. empt. leg. Nec emere, Cod. de jur. deliberandi, aliisque juribus, quæ adducit Panorm. in c. 1. de empt. & vend. Covarr. 3. var. resolut. cap. 14. num. 1. Anton. Gomez. tom. 2. var. cap. 2. num. 51. & Molina disp. 341. a num. 1. Unicuique enim liberum est de suo ad libitum disponere, leg. in re mandata, Cod. de mandando, leg. Nullus, Cod. de judic. Nec quis cogitur rem potius uni, quàm alteri vendere, leg. Dudum, Cod. de contrah. empt. ac firmat Cam. cap. 151. num. 1. & seq. lib. 3. Et quoniam hoc privilegium vendendi rem suam ad libitum, & cui quis voluerit, competit etiam Clericis, esset profectò contra libertatem Ecclesiasticam auferre, quod de jure communi etiam Clericis competit, Butr. & Imol. in dict. cap. Ecclesia S. Mariæ de constitut. ubi etiam Felin. num. 19. & Fulgos. in auth. Cassa, Cod. de sacros. Eccles. Alex. conf. 210. num. 12. & conf. 211. num. 7. lib. 2. Mand. Abb. conf. 8. num. 3. affirmans, id procedere sive directè, sive indirectè Clericis auferatur, quod de jure communi reperitur concessum, & in hac sententia persistit etiam Covarr. in regul. Possessor, de reg. jur. tit. de præscript. part. 2. §. 4. num. 8. & Grammat. decis. 100. num. 10. ac seq. Immo

non solum esset Clericis auferre, quod de jure communi concessum est, sed prohiberetur indirectè, quod nec jure divino, vel humano eisdem non reperitur prohibitum, quod est contra libertatem Ecclesiasticam, ut tradit Felin. in cap. Noverit, de sent. excomm. & Sayr. de censur. lib. 3. cap. 19. num. 9. Et multò minus ad id cogendi sunt Clerici ex instantia laicorum, quia sic subicerentur eorum voluntati, dum possunt suos fructus vendere justo pretio cui maluerunt, illosque extrahere ad vendendum exteris, non obstante quacunque prohibitione, Ripa de pest. remed. ad conserv. ubert. num. 122. Joann. de Amic. conf. 18. in fin. Roland. conf. 6. num. 22. lib. 4. Grammat. d. decis. 100. num. 15. Et quando etiam urgeret necessitas, deberent prius cogi laici, deinde Clerici. Unde cum ejusmodi prætentio tendat ad efficiendam conditionem Ecclesiasticorum deteriorem, rejicienda omninò est, tanquam injusta, & præjudicialis Ecclesiasticæ libertati. Quod si edicto laicali id Clericis prohiberetur, tanquam nullum ex defecta potestatis, aboleri debet tam ex juris civilis dispositione, aut Cassa, & ibi Cyn. & Salyc. C. de sacros. Eccles. quàm juris Canonici, cap. Ecclesia, cap. Quæ in Ecclesiarum, de constit. cap. ult. de immunit. Eccles. cap. Noverit, de sentent. excomm. & tradit Germon. de sacr. immun. lib. 2. capit. 11. numer. 13. & sequent. Undè nec sub prætextu, quod Magistratus sæcularis se offerat vendere frumentum, vel vinum Ecclesiasticorum, ad id cogi possunt, cum hac de causa non possit eis eorum jus retinendi furnum, vel tabernam auferri; neque huic oblationi assentiri queunt, nisi in casu, quo Magistratus reciperet totum frumentum, vel vinum, aut oleum Clericorum in ea quantitate, quam ii voluerint vendere plus, minusve, & eodem pretio, iisque modis ac commodis, quibus in suis furnis ac tabernis illa venderent.

Multoque minus ponenda est vis omnis in assertis fraudibus Ecclesiasticorum, dum emunt alienum frumentum, vel uvam consanguineorum, & ex iis lucrum capiunt, ac propterea desiderant laici, ut saltem assistat furno, ac tabernæ Ecclesiasticorum persona laica. Nam primò, id præsumi non debet de viris Ecclesiasticis. Ideoque non videtur hac in re quicquam statuendum, nisi prius fraus doceatur, cum remedia non sint adhibenda ubi morbus non est, neque est standum simplici assertioni laicorum in re, quæ habet contra præsumptionem. Unde ex possibilitate committendi fraudes non potest, neque debet auferri facultas, & usus earum rerum, quæ aliàs debentur Ecclesiasticis. Secundò, quod si Ecclesiastici in hoc deliquerint, habent laici eorum Judicem Ordinarium, qui potest jus suum dicere, & delinquentes Clericos punire, ut respondet Rota coram Cardinale Cavaler. decis. 286. sub num. 5. & coram Cardinale Corrado in dict. Barchinonen. exemptionis, ac prosequuntur communiter Doctores, speciatim Martha, Squillantes, Salas, & Diana, resolvitque sæpius Sac. Congregatio Immunitatis. Tertio, in casu etiam, quo fraudes committantur non est dandus assistens laicus. Tum quia tractu temporis posset transire in exemplum hujusmodi assistentia in casibus similibus, cum non semper probari possit, quod fuerit ab Ecclesiastico deputatus. Tum quia indirectè hoc modo daretur occasio destruendi furnum, ac tabernam Clericorum. Nam hic assistens laicus poterit tam moleste se gerere contra pistores, & tabernarios, ut ii facile possent indignari, & abscedere a furno, & taberna, sicque laici obtinerent indirectè, quod directè non possunt.

Quin fas est Clericis emere necessaria ad proprium, suorumque usum, & vendere superflua vel ex fructibus suorum agrorum, vel ex redditibus proprii beneficii, aut undecunque illa habuerint. Immo esto aliquid vilius emerint, non animo revendendi, fas illis est, aucto postea pretio, illud carius vendere, & lucrari, neque inde vestigial ullum debent. Ita communis omnium sententia, licet pretii augmento atrahatur Ecclesiasticus ad vendendum, intelligens se postea vilius posse emere res similes. Quia præter dicta, id ad æconomicam gubernationem spectat, quæ in Clericis, atque Episcopis elucere debet juxta Divum Paulum 1. ad Timotheum 3. & 5. Tum quia ad negotiationem requiritur, ut prior emptio facta fuerit animo revendendi. Tum quia duplex est negociatio. Altera merè lucrativa, qua nimirum res emitur, ut integra, & immutata manens carius vendatur, quæ Clericis interdicitur, & prohibetur, prout unanimi consensu docent Doctores, quos refert, ac sequitur Lezana tom. 4. summ. vers. Negociatio, & dixerat Abbas

part. 1. *conf. 6. in fin.* Federicus de Sen. *conf. 200.* ac declaravit pluries Sacr. Congregatio apud Barbolam *de jur. Eccles. lib. 1. cap. 40. num. 127.* Altera est non lucrativa, sed industriosa, & œconomica, quæ scilicet quis sibi, sive familiæ, & suo statui necessaria, aut convenientia procurat, quæque improprie solum negotiatio est, ac omnibus, etiam Clericis licita. Nam ut ait Cardinalis de Lugo *de just. & jur. tom. 2. disp. 26. sect. 3. num. 22.* est utilis & necessaria Republicæ. Potest enim honesto fine exerceri ad necessariam familiæ sustentationem, vel ad subveniendum pauperibus. Idem habet Abulens. *in cap. 25. Matth. quæst. 224. Sà v. Clericus num. 20.* Rebellius 2. *part. lib. 9. q. ult. num. 2.* & Gutierrez. *de gabel. q. 93. num. 16.* & 17. cum Sylvestro, Navarro & Lassarte. Cum enim hæc non sit negotiatio Ecclesiasticis vetita, salva manet eam exercentibus sua immunitas. Poterit autem in hoc eventu abesse injuriam ab augmento pretii ob mutationem aliquam circumstantiarum, de qua rectè Abulens. *loc. cit. q. 223. ad 2.* Estque ea etiam causa germana, cur mercatores possint carius vendere. Quod enim rectè monstrat Sotus *lib. 6. de just. q. 2. art. 2. conclus. 4.* Justus enim titulus vendendi carius non est fundandus in persona vendente præcisè spectata, quasi mercator, quia mercatorem agit, possit carius vendere, quam alii, qui mercatores non sunt, si contingat, ut idem vendant, sed titulus vendendi carius, quicumque demum sit venditor, fundandus est in mutatione circumstantiarum, penes quas justum pretium variari, & crescere potest. Tum etiam quod alioquin cogentur Ecclesiastici res emptas sæpè perdere, si eas, cum sibi supersunt, ampliusque non deserviant, non possent licitè vendere, vel commutare, ut rectè observarunt Molina citata *disput. 342. numer. 11.* Ricc. *in prax. resolut. 317. num. 10.* Cutellius *de immun. Eccles. d. lib. 2. qu. 47. num. 12.* Delbene *cod. tit. cap. 5. dub. 3. sect. 5. n. 15.* Ac tandem quia ex *l. un. C. de impon. lucrat. descript. lib. 10.* habetur, quod si vestigial sit impositum quibusdam rebus, quæ transferuntur titulo lucrativo, si contractus in suo exordio non fuerit lucrativus, etsi postea lucris titulo in dominio alicujus ceciderit, tale vestigial non debebitur. Quia primordium rei attendendum potius est. Per quam legem Platea inquit, primordium trahere ad se sequentia, sicque, stante statuto, quod nemo sub certa pœna extrahat aliquid ad vendendum, si quis ad suum usum extrahat, licet postea vendat, non incidit in pœnam. Hanc doctrinam amplectitur Bart. & Joan. de Por. ab ipso Platea relati. Cum ergo in hoc casu prima destinatio non sit ad vendendum, sed ad proprium usum, vestigial non debetur. Id ipsum docet Bertachin. *tract. de gabel. part. 8. membr. 2. num. 1. & 2.* Gregor. Lopez *in l. 5. tit. 7. part. 5. vers. Enolo,* ad quam legem, quæ oppositum disponere videtur, respondimus, eam intelligi, quando statim Clericus venderet rem emptam ad proprium usum, quia tunc non censetur sui usus causa illam emptam fuisse; secus verò quando ea re fuit usus, & postea mutato proposito, vendidit. Idem probant Marcell. Uulp. *in prax. judic. cap. 17. num. 17. & cap. 33. num. 11.* Molin. *d. disput. 342. num. 11.* Castropalaus *tom. 3. tract. 16. disp. 4. punct. 13. §. 3. num. 6.* Pellizzar. *in man. Regul. tom. 2. tr. 6. cap. 10. quæst. 8. num. 1.* Erman. Busemb. *in medul. theol. moral. lib. 3. tr. 5. cap. 3. dub. 7. num. 15.* Genuens. *in prax. cap. 77. num. 12.* & Cardin. de Lugo *de just. tom. 2. disp. 26. sect. 3. num. 19.* quibus assentitur Gabriel Pereyra, immunitatis Ecclesiasticæ non justus arbiter *in tr. de man. reg. part. 1. cap. 10. num. 3.* ibi: *Illud tamen semper prænotandum duco, quod si contingat, ut Clericus aliquid emat, prout vinum in proprios usus, & postea illud vendat, quod superexcreverat, vel illo jam non indigeat, quod ex eo amittit suum privilegium, ut ab omni tributo sit immunis.* Quod egregiè docuit Navar. *in man. cap. 25. num. 110.* quem sequitur Salsed. ad Diaz. *in pr. can. c. 56. §. Ex quibus in fin.* ubi ait, quod ex hoc Clericus puniri non potest, nec ex ea venditione gabellam solvere tenetur, subditque quod in practica est notatu dignum, licet id ægrè audiant publicani, rigidissimi exactores, a quibus interrogatus sæpissimè ita respondit.

20 Sed quid si Ecclesiastici aliqua ipsis non superflua, & quæ alioqui retinerent, statuant vendere, quia offertur lucrum, seque dat occasio merces vili pretio absque revendendi animo comparatas iterum vendendi longè carius ob circumstantiarum mutationem? Admitto cum Sylvestro *v. Excommunicatio 9. num. 46.* & Gutierrez *de gabel. q. 93. num. 23.* hanc quoque negotiationem posse per Ecclesiasticos exerceri absque noxa. Quia cum merces sint coemptæ, aberat animus eas iterato venden-

di, qui animus est veluti forma negotiationis, Ecclesiasticis illicitæ, eò quod sit illi indissociabiliter annexa cupiditatis irritatio, & effusio in res externas, advehatque varia incommoda, ob quæ talis negotiatio dedecet statum hujusmodi personarum. At venditio, quæ sit occasione lucris animo non præconcepti, cum facta est emptio, vel vacat iis incommodis, vel saltem multò minus illis gravatur. Nec censeo, abhorrere ab hac doctrina benè multos recentiores, quos adducit, ac sequitur Diana *part. 1. tract. 1. resol. 27.* affirmantes, negotiationem illam vetari sacris personis, & habere annexum tributum debitum, si a sæcularibus ea ex causa pendatur, in qua lucrum intenditur ex emptione prius facta. Id enim, ut verum sit, accipiendum est de emptione prius facta animo revendendi, quem animum a viris Ecclesiasticis exclusimus. Quo eodem sensu accipiendus est Canon. 2. Concilii Tarracorensis sub Hormilda anno 517. celebrati, qui sic habet: *Sicut Canonum statutis firmatum est, quicumque in Clero esse voluerit emendi vilius, vel vendendi carius studio non utatur. Certè si voluerit hæc exercere, cohibeatur a Clero.*

Unde falsa est opinio Lassarti, & aliorum, qua *tract. 21 de decim. vend. cap. 19. num. 60.* asserit, si Ecclesiasticus emat prædium, plenum fructibus maturis, sibi que superfluos postea vendat, debet solvere tributum ex fructibus, quos ita vendit. Quoniam, ait, fructus illi partes sunt rei emptæ, ac proinde, si prædium emat animo sibi superfluos vendendi, intervenit negotiatio, ac proinde debet solvere tributum ex fructibus ita venditis. Quod falsum est. Nam qui tale emit prædium, per se emit prædium, ut & fructibus illius anni ac sequentium potiatur, superfluosque vendat. Per accidens autem est, quod fructus maturi sint. Neque illos postea vendit, tanquam partes rei emptæ, quam emerat, ut revenderet, sed tanquam fructus perceptos ex agro effectu jam suo. Quare id appellari non potest negotiatio jure aliquo prohibita, ac proinde ex fructibus ita venditis Ecclesiasticum vestigial pendere non debet.

Sed nondum acquiescunt laici, quin potius a categoriis tanquam e vestibulo philosophiæ suæ depulsi, ad naturalis juris castra se recipiunt, ut juris Ecclesiastici fundamentum evertant. Obtendant igitur, quod licet Clerici possint vendere suum frumentum, vinum, aliaque in suis furnis, & tabernis, debeant nihilominus illa vendere in mensura, pondere ac pretio communi ad præscriptum ordinationis laicæ, cum sit lex publica, justa & honesta, sicuti docent Doctores, ac nominatim Michael Ferro *de pragmat. pan. part. 1. quæst. 30. num. 7.* Castropalaus. *tom. 1. tract. 3. disp. 1. punct. 24. §. 6. num. 5. & 6.* ubi quod aliàs Clerici venderent sine justitia, & Salas *de contract. tit. de empt. & vendit. dub. 9. num. 4. & seqq. & dub. 15.* ubi loquitur de furnis & frumentis Ecclesiasticorum, solumque advertunt pro transgressione recurrendum esse ad Episcopum, vel Sacr. Congregationem Immunitatis, idem docet Navar. *in man. cap. 23. num. 88.* Sperell. *decis. 13. numer. 10. & 14.* alique. Quod confirmatur ex dispositione san. mem. Pii V. in suo Diplomate pro Civitate Bononiensi an. 1566. in quo præcipitur, quod quævis persona sive sæcularis, sive Ecclesiastica cujusvis dignitatis, gradus, atque conditionis non possit conficere panem album, neque transgredi ordinationes, consuetudinem, pondus, ac pretium, quod a Magistratu sæculari stabiliri solet, sed omnes debeant in omnibus & per omnia observare quicquid hac in re ab ipso Magistratu statuitur. Quod diploma comprehendit etiam Episcopos, & Cardinales, licet eos non exprimat, cum agatur de lege, & causa publica, & de materia, in qua nullum habent peculiare privilegium, ut firmant Bellenz. *de charit. subsid. quæst. 66. numer. 15. cum seqq.* Mohed. *decis. 22. de renunciat. Sarnen. in proem. regal. Cancell. quæst. 4. numer. 2. post med.* ubi asserit, quod, stante clausula cujusvis status, gradus &c. comprehenduntur Cardinales. Et *numer. 5.* ubi ait, quod prærogativa eorum dignitatis non liberat eos a vinculis legis universalis, *numer. 6. cum seqq.* inquit, quod ligat Cardinales Constitutio prohibens aliquid, quod de se est malum, & inducit peccatum, ut est transgressio legis universalis super pretio, & pondere. Idem tenent Navarrus, Michael Ferro, & Castropalaus superius allegati. Diploma verò Pii est hujusmodi. *Dilecti filii &c. Aliàs Bartholomeus de Pennis pistor Bononiensis sub pretextu, quod ipse suo studio, ac majori impensa pro commoditate scholarium nobilium ægotantium, ac aliarum etiam personarum in Civitate Bononiæ degentium panem venalem album elegantiorum facili-*

ret, licentiam, & facultatem panem prædictum conficiendi horis digestionis ac melioris qualitatis, & conditionis conficere ac in ejs domo, & furno, licet minoris ponderis esset, quam fieri deberet juxta metam, & ordinem Calmerium nuncupatorum pistoribus ipsis pro modo pretii frumenti per Magistratus hujusmodi licentia, & facultate, ne ultra duas uncias in pane valoris unius bononeni communi pondere minueretur, a Julio III. tandem cum in minoribus esset constitutus, ac in eadem Civitate munere legationis de latere fungeretur, ac in eadem postquam ad summi Apostolatus apicem assumptus fuit, illam confirmari, & sibi denuo concedi obtinuit. Et licet idem Julius re diligentius perspecta, & perpensa, novisset, id minime publicæ utilitati expedire, tandem licentiam, & concessionem per suas in forma Brevis literas cassasset, & annullasset; nihilominus præfatus Bartholomæus sub eodem prætextu a Paulo Papa IV. eandem licentiam & facultatem extorsit. Quo exemplo ducti alii pistoriæ similes licentias ac concessionem obtinuerunt, & licentia & concessionem hujusmodi Reipublicæ ejusdem Civitatis valde perniciose existunt, cum propterea tam qui similes licentias habere præstendant, quam ceteri pistoriæ hujusmodi ad conficiendum, & vendendum panem malæ conditionis, & qualitatis inveniuntur, & in pauperum præjudicium deterioris conditionis Annona reddatur; Nos attendentes hujusmodi concessionem quasi monopolia a legibus improbari, idcirco & Reipublicæ in omnibus, & præsertim in mercibus, & victualibus vendendis equitatem servari expedire, ut quisquis absque alia diminutione studeat bonitatem mercium hujusmodi alios superare, & sibi pluralitatem ementium allicere &c. concessionem, licentias, ac Indulta tam Bartholomæo præfato, quam ceteris pistoribus, & quibusvis aliis personis cujuscunque status, ordinis, conditionis, seu etiam Ecclesiasticæ dignitatis existentibus concessas auctoritate Apostolica cassamus, annullamus, & dictum Bartholomæum ac omnes alios, & singulos pistoriæ Bononienses, & quascunque alias personas tam seculares, quam Ecclesiasticas cujuscunque gradus, ordinis, status, conditionis, & dignitatis existentes ad observationes Statutorum, ordinationum, confirmationum, & consuetudinum, ac metæ, seu Calmerii hujusmodi per Magistratus prædictos dari solitarum, quæ ad confectioem ac venditionem panis tam in eorum domibus, & furnis, quam extra eos de cetero in omnibus & per omnia teneri, ac jurisdictionem Magistratum prædictorum quoad præmissa subditos, & equalitatem inter ipsos in confectioem & venditionem panis hujusmodi omnino esse servandum, & servari debere, nullumque Magistratum de cetero pistoribus, vel aliis quibusvis personis similes licentias super præmissis concedere posse. Quod si per ipsos concedi, & per quemcunque superiorem etiam de latere confirmari contingat, ex nunc illas cassamus, &c. Datum Romæ die 9. Februarii 1566.

23 Verum id non difficile refellitur. Nam edicta laicalia, ut sæpius dixi, non ligant Ecclesiasticos ex detectu jurisdictionis. Diploma verò Pii V. non ostenditur authenticè, non est in usu, estque pro Civitate Bononiensi duntaxat. In jure enim, præsertim a facto concessionis procedente, nemo potest fingere: *Temerarium enim, & indignum esse*, dixit Alexander III. in Concilio Lateranensi, *aliquem sibi sua auctoritate præsumere*. Quod refertur in *cap. sanè, de privi.* & in *cap. porrò, eod. tit.* sancitur legimus: *Sic enim eos volumus privilegiorum suorum servare tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur*. Proinde, cum catholica, & indubitata sit conclusio, firmata a Concilio Lateranensi, quod jure divino seculares incapaces existunt spiritualis, & Ecclesiasticæ potestatis, nisi illa expressa, & speciali concessione, & privilegio Sedis Apostolicæ delegetur, in hisce concessionibus exorbitantibus non expressum censetur exclusum, ut omnis aliis juribus in specie concessionis, de qua agitur, cavetur in Bulla Censuræ Domini, §. 19. ibi: *Quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt*. Quin constat de usu contrario, ac in specie pro furno Archiepiscopatus illius Civitatis. Præterea in eo nil aliud continetur, nisi revocatio quarundam licentiarum quibusdam personis concessarum. Et quamvis in secunda sui parte dicat, quod observentur mensuræ communes, etiam ab Ecclesiasticis, non idcirco loquitur de Episcopis, & Cardinalibus, qui dum agitur de legibus juri communi contrariis, ac odiosis, non intelliguntur comprehensum in quacunque clausula, etiam generalissima, nisi exprimentur, ut præcipue docet Alban. de Cardinal. quest. 42. & Germ. de sacr. immun. lib. 6. cap. 6. numer. 55. Ac demum etiam, quod comprehendantur omnes Ecclesiastici, non tamen derogat juri communi, quod nunquam intelligitur derogatum nisi exprimat, Menoch. præsumpt. 40. numer. 19. & 25.

Tom. II.

lib. 6. Suarez de legib. lib. 8. cap. 14. num. 8. & Rot. in recent. dec. 645. num. 5.

Itaque res hæc redigi debet ad terminos juris communi, quod planè difficultate caret. Nam certum est, quod Ecclesiastici non tenentur ex vi legum sæcularium se conformare pretio, ac taxæ communi, quatenus illæ sunt leges, quæ eos obligent, sed quatenus ratio naturalis, ac divina illos constringit ad vendendum iusto pretio, quod illud intelligitur, quod in Civitate commune, ac usitatum existit. Quia nullo jure divino, vel humano eximuntur Ecclesiastici, a legibus civilibus, quatenus eæ cum libertate Ecclesiastica non pugnent, sed solum ad Reipublicæ rectam gubernationem pertineant; Quod desumitur ex *cap. 1. cap. quoniam, cap. de capitulis, d. 10. cap. cum ad verum, dict. 96. & cap. 7. de nov. oper. nunciat*. Ecclesiastici enim in communi vitæ societate sunt etiam cives, ac membra Reipublicæ, atque idcirco naturali ratione æquum est, quod & ipsi etiam præstent quæ ad communem Reipublicæ gubernationem necessaria sunt; turpis enim omnis pars est, suo universo non congruens, ait D. Augustinus 3. *conf. cap. 8.* & contra Sotum, Victoriam, Medinam, & alios tenentes oppositum, quos citat, & sequitur Salas de legib. disp. 14. sect. 8. num. 94. & 104. docent Vasquez in 1. 2. tom. 2. disp. 276. cap. 4. Tanner. part. 1. lib. 5. cap. 12. quest. 3. & part. 2. lib. 9. cap. 7. qu. 8. 9. & 15. Pelant. tract. de immun. Eccles. disput. 4. & alii communiter. Quodque id procedat non vi legis, sed vi rationis, id est non quia Ecclesiastici subditi sunt, sed quia ratio dicitur ob bonum commune Reipublicæ eas leges ab omnibus esse servandas, docuit disertè Cardin. Bellarm. in Apolog. contra Reg. Angliæ in resp. pro juram. fid. fol. 251. & contra Barclajum cap. 15. traditque Surd. conf. 301. num. 19. ad 38. & num. 50. & seqq. Quocirca peccant mortaliter, si vendant res suas ultra pretium a Reipublica taxatum, & ad restitutionem tenentur, quia peccant contra justitiam, sicuti docent communiter Canonistæ in d. c. Ecclesia S. Mariæ, de constitut. & cap. 1. de nov. oper. nunc. Legistæ in leg. cunctos populos, C. de summ. Trinit. & Theologo cum Summistis in vers. lex. Angel. numer. 5. Sylv. quest. 115. Victor. relect. 1. de potest. Eccles. quest. ultim. propos. 4. Barth. Medin. 1. 2. quest. 96. art. 5. dub. ult. Navarr. cap. 23. num. 88. Bellarm. lib. 1. de Cler. cap. 28. Vasquez 1. 2. disp. 176. cap. 3. Suar. lib. 3. de legib. cap. 34. & lib. 4. def. fid. cap. 16. Salas etiam de legib. disp. 14. sect. 8. Sot. de justit. lib. 1. quest. 6. artic. 7. Molin. tom. 2. tract. 2. disp. 31. numer. 15. Salon. tom. 2. in 2. 2. quest. 77. artic. 1. contro. 10. Ledesm. tom. 2. tract. 8. cap. 32. diffc. 4. & alii, quos refert, ac sequitur Salgado de protecl. reg. tom. 1. part. 1. cap. 1. num. 64. præl. 2. Cæval. tract. de cognit. per viam viol. in prolog. num. 30. Peyrin. de privi. Minim. tom. 1. Constit. Julii II. §. 34. num. 151. quousque sectatur Delbene tract. de parlam. dubit. 4. sect. 16. num. 1.

Quoties igitur Ecclesiastici vendiderint panem, ac vinum uno ex pretiis, quæ in Civitate sunt, non poterit dici, quod operentur contra charitatem, ac rationem naturalem, quæ in hoc eos duntaxat obligat, ut probant Sperell. decis. for. eccles. 12. num. 57. & decis. 13. num. 10. Azor. institut. moral. part. 1. lib. 5. cap. 12. ante fin. quest. 4. Molfes. de contract. tit. 3. de dom. jur. Reg. compet. quest. 5. artic. 3. num. 35. in Comment. ad consuet. part. 2. de personis quest. 3. numer. 45. & sequent. qui alios adducit, ac proinde neque peccant. Unde non tenentur, nec cogi possunt ad se conformandum mensuræ, & ponderi majori, ac pretio minori, & minus usitato. Quia condicio Clericorum deterior redderetur, quod est contra factos Canones; sed satis est, quod se conforment uni ex modis in Civitate consuetis.

Solum autem difficultas consistere videtur in cognoscendo, quod sit pretium justum. In quo Doctores distinguunt, si in Civitate non existat aliud pretium, quam taxatum a Magistratu, quod appellant pretium legitimum, id est definitum a lege; in hoc casu Ecclesiastici non possunt eligere, nisi illud pretium, non quia taxatum a Magistratu sæculari, ut perperam censuit Molina & alii, sed quia cum sit pretium consuetum, existimatur justum. At si in eadem Civitate existit aliud pretium minus, vel majus taxatum a Magistratu, quod aliqui vulgare vocant, hoc est quod vulgari æstimatione constituitur, alii naturale appellant, tanquam a naturali prudentia constitutum, vel quia secundum naturam usui accommodatam currit, possunt quidem Ecclesiastici uni ex iis se conformare, omittendo taxas Magistratum. Quoniam satis est, quod Ecclesiastici vendant eo pretio, quod est in praxi, & ab emptoribus recipitur, cum æstimetur justum, ut tradunt Lessius

de just. & jur. lib. 2. cap. 21. de empt. quest. 1. sect. 6. Sot. eod. tract. lib. 6. quest. 2. art. 3. conclus. 3. & alii. Siquidem pretium, quod æstimationis, emptionisve causa constituitur dictum a peritis, quod sic solum possunt rectè id facere. Quare non est audiendus Salas in contrarium adductus. Eodem modo exploditur id, quod dicitur de edictis, quia non obligant Ecclesiasticos, uti emanata a laicis, Azor. institut. moral. part. 1. lib. 5. cap. 13. quest. 4. Vigian. de immun. Eccles. disp. 2. conclus. 5. Vasquez in part. 2. tom. 2. disp. 167. cap. 4. nu. 29. & 30. omnesque passim. Quia sicut carent jurisdictione statuendi cap. Tua, de decim. ita etiam, & judicandi, vulg. reg. quod forum sortiri, & statutis ligari a pari procedunt.

27 Neque applicatur distinctio illa, in qua laici persunt, quod scilicet pretia Magistratus sint privilegiata. Nam nihil, vel parum refert, quod pretium inducatur ex taxa Magistratus, vel ex privilegio, vel ex communi æstimatione. In quovis enim modo sufficit Ecclesiasticis, quod hoc pretio ematur, vendaturque. Nam eo ipso, quod hoc pretium inducitur, fitque justum, vel ex privilegio, vel ex communi æstimatione, vel ex jure municipali, Ecclesiastici non lædunt justitiam, & charitatem naturalem, dum vendunt eo pretio, quo emptor emere velit. Unde non juvat, quod privilegium est derogatio juris communis, & supponit probationem extra casum privilegiatum. Nam id procedit in ordine ad illos, qui subjiciuntur legibus prohibitivis, illique juri, contra quod privilegium conceditur. Quia privilegium nil aliud est, nisi exemptio, atque libertas adversus vincula legis, qua quis tenebatur adstrictus, ut ait Bald. conf. 246. in princ. lib. 3. Atque adeò hæc conclusio rectè applicatur in ordine ad laicos subiectos legibus prohibitivis Magistratus sæcularis, non autem in ordine ad Ecclesiasticos, qui sunt liberi a quavis lege laica, nec aliam legem agnoscunt, nisi directionem naturalem, qua obligantur vendere res suas pretio consueto, & accepto ab emptoribus absque læsione charitatis, & justitiæ, dum præstant emptori eandem panis ac vini qualitatem, & quantitatem, quæ ab aliis præstatur, solumque emptorum commodum attenditur ad cognoscendum justitiam pretii, ut docet Lessius loco allegato dub. 2. numer. 13. ubi considerat, justam pretium non esse illud, quod a Magistratibus taxatur, sed illud, quo communiter venditur, quia pretium taxatur in gratiam emptorum.

28 Quæ sanè eò magis amplecti debemus, quia nullum præjudicium publico bono exinde provenit, quando Magistratus ipsi tabernas, & furnos aperire velint, totumque reducitur ad eorum lucrum privatum. Quo in casu docent communiter Doctores, nullatenus aliquod condendum esse, ex quo immunitas ecclesiastica vel in minima sui parte violetur, alioquin, si daretur alia interpretatio huic privilegio, utilitati publicæ innixio, reduceretur ad injustitiam, cum reduceretur ad monopolium, a jure damnatum, quemadmodum advertit Sot. d. lib. 6. qu. 2. art. 3. concl. 4.

29 Illud tandem, quod intendunt laici alienum est a veritate. Esto, inquam, non teneri Ecclesiasticos ad hujusmodi vectigalia, teneri tamen laicos, qui ab illis emunt, atque adeò licet Magistratus sæculares edicere possunt, ne laici, sui subditi emant res ab immunibus absque solutione vectigalium. Nam de jure vectigal ab emptore, non a venditore debetur, ut latè probat Martin. Monter. decis. Aragon. 20. num. 71. Gratian. discept. cap. 343. num. 25. lib. 2. post Bald. in l. Si prædium 6. n. 6. col. 2. in princ. ff. de evict. Mastrill. decis. 87. per tot. Nigr. de Laudem. quest. 12. num. 27. 28. & seqq. Id, quod in Regno Neapolitano mordicus servatur, ut videre est apud Marin. capit. 169. num. 4. & 5. Rever. dec. 18. per tot. & dec. 32. & dec. 192. in fin. Unde licet vendant Ecclesiastici, qui sunt immunes, attamen quia immunitas ista est personalis, l. 4. §. Quemquam, de censib. l. Semper, §. Immunitati, & ibi Bart. & alii, ff. de jur. immun. l. In hominibus, §. vacationem ff. de vocat. muner. quando postmodum panis, vinum, oleum, aliaque hujusmodi sunt emptoris laici, desinunt esse immunita, & idèd laicus emptor tenebitur ad gabellam, Bart. in l. Licitatio, §. Mercatores, ff. de public. & vectig. Ubi quod emens a Fisco non est immunis a gabella, licet Fiscus immunitate gaudeat. Quem textum Bartolus adducit in emptorem fructuum Ecclesiæ, sequiturque Archid. in cap. ult. de censib. in 6. cum aliis relatis a Menoch. de arbitr. cas. 362. num. 44. de Marin. var. lib. 1. cap. 99. num. 7. & cap. 169. num. 4. & 5. Molin. de just. tit. de tribut. tract. 3. disp. 663. num. 5. Malder. in 2. tract. 5. cap. 6. dub. 11. Coriolan. in Bullar. Cæn. excommun. 18. fol. 949. Paul de Castro lib. 2. conf. 323. Purpu-

rat. conf. 489. num. 7. & seqq. Valatch. de jur. emphyt. q. 17. num. 5. Mexia in pragmat. tax. pan. conclus. 5. num. 39. Pellegrin. de jur. fife. lib. 1. resolut. 5. num. 7. Eman. Roderic. in com. v. Tributum, & qq. regul. tom. 3. quest. 74. artic. 7. 10. 13. Nec dissensit Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 2. cap. 4. dub. 51. num. 40. Layman. lib. 3. tract. 3. cap. 3. num. 4. Boer. dec. 213. Lasiart. de decim. vendit. cap. 19. num. 10. Tiraquel. de retract. consang. §. 1. glos. 13. num. 12. Alexand. Trentacinq. lib. 1. var. tit. de jur. Fisci, resolut. 5. num. 7. Alder. Mascard. de interpr. stat. conclus. 1. n. 28. Carol. de Grass. de effect. Cler. effect. 3. ex num. 87. Burlat. conf. 42. num. 14. lib. 1. allegans inter alios Federic. de Sen. & Archid. Idem prosequitur August. Morl. in emptor. Jur. part. 1. tit. 9. de contrah. empt. n. 102. Gratian. ubi supra cap. 290. num. 24. quem ad hanc rem adducit Fontanel. dec. 302. num. 9. in fin. Bald. conf. 496. n. 4. licet pro Antesignano opinionis contrariæ in alio conf. 31. lib. 1. referatur a Sperello dec. 41. n. 7. Octav. Gronf. conf. 5. per tot. & signanter num. 33. & seq. satisfaciens plenè Menochio in ejus conf. 136. ac referens in Regno Neapolitano testatur Rovit. dec. 71. per tot. Rever. tota dec. 18. dec. 32. & dec. 192. in fin. ubi de Marinis alios refert, & in his terminis Fontanella, plenè discussio articulo per quinque decisiones, ut apud eum legere est tom. 2. a dec. 301. Præcipua verò fundamenta duo sunt.

Primum, quod neque de jure civili, neque Canonico sit textus expressus, qui disponat contrarium; nempe quemadmodum venditorem ecclesiasticum, eodem modo emptorem ab eo immunem esse, sed id totum esse positum in opinionibus Doctorum, ut idem Fontanella observat num. 24. dec. 301. & dec. 302. n. 18. Et præcipuum rationem favore Ecclesiæ illam esse, quod si ab emptore exigeretur, læderetur indirectè immunitas Ecclesiastica. Unde cum opiniones Doctorum inter se pugnent, licet magis communis dici possit favorabilis Ecclesiæ, ut fatetur Sperellus cit. dec. 41. num. 7. & latissime Menoch. cas. 136. per tot. lib. 2. & Dian. resolut. moral. part. 1. tract. 2. de immun. resolut. 48. & part. 5. eod. tract. resolut. 26. & part. 1. resolut. 52. idcirco illa opinio, quæ in praxi est approbata, potest sustineri ex Bobadilla in sua politic. lib. 2. cap. 18. de jurisdict. reali mixta, num. 281. Salgad. de retenf. Bullar. part. 1. cap. 2. num. 174. Octav. Gronf. conf. 13. num. 11. aliisque relatis sub numer. 20. & seqq. d. dec. 302. addens etiam conf. Menochii 800. ex num. 38. relata decis. 303. num. 1. & seq. & alios num. 15. & seq.

Secundum. Quia certum est pretium gabellæ esse factum a pretio rei ex relatis in dec. 306. numer. 17. Quod non potest hodie difficultatem habere, præsertim in Regno Neapolitano, dum sæpè accidit pretium gabellæ excedere pretium rei, & dum gabella non exigitur a tritico, quod venditur, & emitur, soletque habere certum, & determinatum pretium, sed ex frumento redacto in farinam, vel in panem. Atque adeò cum Ecclesiastici non patiantur damnum, si vendant triticum vel vinum, quod ipsis superest ex recollecto è suis prædiis, sed lucratur cum certo detrimento Universitatis, sive Reipublicæ, si ex frumento conficiant panem, illumque vendant, hoc lucrum, quod ex solo damno, & jactura Universitatis provenit, non debet Ecclesiasticis permitti ex multis relatis ab eodem Fontanella dicit. dec. 306. num. 6. & seqq. & ex ipsa forma sententiæ, seu declarationis, de qua sub num. 24. Atque adeò non est illis permittendum, quod triticum in panem redactum, & vinum vendant ad hunc solum finem, ut vendere possint tantò carius, quantò pretium gabellæ excedit pretium tritici ac vini, quasi sit propria negotiatio Ecclesiasticis non permessa ex textu in Clem. fin. & ibi Glos. v. Non negociandi, de censib. relata per Rever. dec. 18. num. 1. Præsertim, quia lucrum hujus negotiationis ex solo detrimento Universitatis proveniret.

Quare edicta ejusmodi non tenent Magistratus revocare, præcipue dum sub nomine immunitum non comprehendunt Clerici, & personæ Ecclesiasticæ, sed de aliis exemptis comprobatur, ut proinde revocatio non sit necessaria, Bellet. disquis. Cler. §. 3. num. 4. ubi quod si statutum laicorum expressè facit mentionem de Clericis, est nullum, estque revocandum; si verò generaliter loquitur, sub illa generalitate non comprehenduntur Ecclesiastici, Duard. in Bull. Cæn. lib. 2. cap. 15. qu. 19. num. 83. & seq. Sperel. dec. 10. num. 31. & dec. 12. num. 55. & dec. 100. num. 27. & seq. & dec. 135. numer. 101. Eoque minus quando edicta non prohibent, ne laici emant ab immunibus panem, & vinum, & alia, sed præcipiunt res emptas solum denunciari, ut propterea dici nequeat Ecclesiasticis personis præjudicium inferre, cum Clerici, licet immunes sint a solutione gabellæ, teneant-

persona ecclesiastica, sed dumtaxat quando, facta jam emptione, emptor velit iteratò vendere, & sic gabella non imponitur contractui, quia læderet Ecclesiasticum contrahentem, sed imponitur actui distincto ab ipso contractu, ut si Statutum dicat, quod qui vult dolum vini emptum extrahere, sive evehere a Civitate, vel in illam invehere, solvat tantum pro gabella. Id enim non respicit immediatè contractum, sed alium actum, scilicet extractionis, sive eversionis, vel invectionis vini jam empti, quia actus nihil commune habet cum Ecclesia, seu cum Ecclesiasticis, ac personis immunibus contrahentibus cum laico, & hoc casu statutum non est contra immunitatem Ecclesiasticam, ac proinde cessat immunitas, cum translatum sit dominium in personam non immunem, & ex mutatione personæ possessoris mutatur conditio rei, ut asseruit Bartol. in d. l. licitatio, §. Mercatores, ff. de public. & distinguit Bellet. disquis. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. nu. 2. ex Baldo conf. 31. quem etiam sequuti sunt Roland. a Vall. lib. 4. conf. 61. nu. 18. Riminald. lib. 6. conf. 274. nu. 49. & 60. Surd. conf. 127. nu. 66. Diana par. 1. resol. moral. tract. 2. resol. 48. Squillant. de privil. Cler. cap. 8. nu. 28. & alii, ac censuit S. Congregatio Episcoporum his verbis: *Sacra &c. censuit, res Ecclesiasticorum, quæ venduntur laicis, translato earum in dictos laicos dominio, non retinere amplius exemptionem, neque ab oneribus incertis, & variabilibus* 11. Septembris 1598. Vide Carolum de Grassis effect. 3. a num. 87.

42 Quod planè dignoscitur in Fisco. Qui enim emit a Fisco, non tenetur ad gabellam; at si velit postea vendere, tunc ratione novi contractus abique distinctione tenetur ad gabellam, sicuti docet Regens Capycius Lattro dec. 171. nu. 33. ubi num. seq. subdit ad rem in hunc modum. *Secus verò si onus gabellæ esset annexum contractui factò cum persona immuni; quia tunc per indirectum immunis gabellam solveret, & non posset lædi unus, quin alter læderetur, & sicut dicimus, gabella solveretur per Fiscum, quod non est permittendum. Quo argumento utitur Dec. conf. 48. nu. 6. Quert. conf. 3. in fin. & ita prædicatum vidisse, ut emptor emens ab immuni, non solvat, testatur Peregrin. de jur. Fisc. lib. 6. tit. 5. nu. 25. Atque si non est permittendum, quod Fiscus solvat gabellam indirectè, potiori quidem jure permittendum non est, quod illam solvat Ecclesia, vel Ecclesiasticus. Fiscus enim, & Ecclesia æquiparantur in omnibus per modum regulæ, itaut quicquid conceditur Fisco, dummodò militet eadem ratio, conceditur Ecclesiæ, nisi tamen a legibus contrarium disponatur, ut observat Everard. in loc. de Fisco ad Eccles. nu. 7. & 8. Tiraquel. privil. pie caus. 143. & Canonistæ communiter in cap. 1. de probat. ac Menoch. de arbitr. cas. 526. nu. 27. Quin Ecclesia est magis privilegiata, quàm Fiscus, qui dicitur ultimus privilegiatorum, & contra quem in dubio est judicandum, ut voluit Jurisconsultus in l. Non puto, ff. de jur. Fisc. ac resolvit Sac. Rota Romana coram Seraph. dec. 594. nu. 25. Quod argumentum procedit a majoritate rationis, quemadmodum probat textus in cap. Cum dilectade confirmat. util. vel inutil. & in cap. Post translationem, de renunc. traditque Gloss. in l. 1. C. de condit. indeb. & in his terminis arguit Ghirlenzon. conf. 71. nu. 13. & conf. 77. nu. 12. Nam major dignitas residet in Ecclesia, quàm in Principe, ut decernitur in cap. Duo sunt, & in cap. Si Imperator 96. d. Ita sanè, quod non valeat argumentum a privilegiis Ecclesiæ ad Fiscum, sed valeat a privilegiis Fiscus ad Ecclesiam, sicuti contestantur Bartolus, Imola, & Jason. in l. fructus, ff. solut. matr. sicque firmandum est, Ecclesiam, & Fiscum æquiparari in respectibus favore Ecclesiæ, non Fisci. Illud autem, quod ad rem facit, est, quia Ecclesia, & Fiscus æquiparantur a lege in immunitate a gabellis, ut ex mente l. 1. Cod. si propt. publ. pens. firmant Gloss. & Salyc. ac expressit Sylv. conf. 9. nu. 11. Bartol. in d. l. Licitatio, §. fin. Bald. de præscript. 5. par. princ. quest. 5. v. Postremò. Quam æquiparationem, tanquam certam supponit Andr. de Hern. tit. Quæ sint Regal. cap. 1. vers. Et Plaustrorum, eamque stabilis Brun. de statut. exclus. fæm. art. 8. quest. 22. nu. 109.*

43 Fundamenta verò laicorum non sunt ad rem. Primum enim falsò supponit. Nam edictum, sive statutum est contra immunitatem Ecclesiasticam, sive directè, sive indirectè conditum sit contra personas Ecclesiasticas. Quod habetur expressè in cap. Statutum, de heret. in 6. & in cap. Quanto, de privil. Item sive fiat expressè, sive tacitè, cap. Clericis, §. Nos igitur, de immun. Eccles. in 6. Idque etiam si non loquatur de personis Ecclesiasticis, Surd. eo conf. 301. nu. 77. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. quest. 19. nu. 2. Maynard. de privil. Eccles. art. 22. nu. 20. & 70. Marth. de jurisd. par. 4.

cent. 1. cas. 62. nu. 9. Valenzuol. in defens. conf. Pauli V. part. 3. nu. 123. Mandel. vol. 2. conf. 8. nu. 3. Guevar. in propug. libert. Eccles. assert. 1. §. 5. nu. 36. Fagnan. in tract. de valid. censur. ejusdem Pauli V. part. 3. alique passim, & explicatiùs habetur in Bulla Cœnæ, ubi non solum excommunicantur, qui Ecclesiasticis directè imponunt gabellas, sed etiam qui indirectè. Nam adhuc revera Ecclesia læditur, non solum quia per hujusmodi edicta, & statuta propter onus gabellæ super emptore laico impositum, Ecclesiastici vilius vendunt res suas, sed etiam quia iidem privantur jure, quod habent liberè contrahendi cum laicis, qui emendo ab illis non tenentur ad gabellas. At gravare laicos ementes ab Ecclesiasticis est indirectè contra immunitatem Ecclesiasticam, ut supra probavimus, firmatque Suarez in Reg. Angl. lib. 4. cap. 33. nu. 6. Bald. dict. conf. 31. nu. 2. Gemin. in cap. Eos, §. fin. nu. 51. de temp. ordin. in 6. Imol. in cap. 1. §. 1. cod. Dec. in leg. 1. nu. 7. Cod. de in jus Voc. Jas. conf. 112. nu. 2. lib. 1. Roland. conf. 61. n. 13. & seqq. lib. 4. Menoch. conf. 136. per tot. lib. 2. Gabr. conf. 161. nu. 3. & seq. lib. 2. Surd. in sapè alleg. conf. 301. nu. 8. & conf. 343. nu. 8. & conf. 325. nu. 18. Rimin. conf. 724. nu. 48. lib. 6. Buccaf. conf. incip. Cause, Tusch. lit. E. concl. 558. nu. 4. Gratian. discept. for. cap. 26. nu. 16. lib. 1. & cap. 390. nu. 2. & 3. lib. Xammar. de offic. Jud. par. 1. cap. 11. & nu. 114. ubi id totum stabilis Constitutione Tarraconis, Squillan. de privileg. Cler. cap. 8. Bellet. disq. Cler. par. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. nu. 4. Homob. de exam. Eccles. par. 2. tract. 9. cap. 1. quest. 1. Molfes. in consuetud. Neapol. part. 19. quest. 23. nu. 6. Ciarlin. contr. for. cap. 22. nu. 9. tom. 1. Mandel. conf. 8. per tot. qui omnes asserunt, non suffragari, quod gabella imponatur emptori laico, quia indirectè cedit in præjudicium ac damnum Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum vendentium, nihilque aliud fit, quam mutatio nominis fraudolenta.

Non est igitur positum dumtaxat in opinionibus Doctorum, quod laici ementes ab Ecclesiasticis non possint 44 gravari onere gabellarum. Ideoque exemptio concessa Clerico venditori juvat laicum emptorem, quia si emptores gravarenturolvere gabellam, onus hoc omnino redundaret in damnum, ac præjudicium venditorum, cum tantò minoris emerent emptores, & sic defraudati remanerent Ecclesiastici sua immunitate, fieretque fraus legi, quod prohibetur in l. fundo, ff. de rei vendit. l. Non dubium, ff. de legib. ac tradit conf. 48. nu. 5. Felin. in proem. decret. nu. 61. Gemin. in d. cap. 1. col. 2. de temp. ordin. in 6. Nam dum onus gabellæ annectitur contractui, oportet, quod Ecclesia, & Clerici minoris vendant suos fructus, Imol. conf. 184. Sylv. conf. 19. & plures alii, quos sequitur Sperel. dec. 41. nu. 70. Eoque præferim, quia privilegium venditoris transit in emptorem, l. Rutilia Polla, ubi Bart. & alii, ff. de contrab. empt. nec insolens est frui quempiam privilegio ratione conjunctionis, quo aliàs non frueretur, Jason. in leg. Emancipati, nu. 3. cum seqq. Cod. de coll. Estque regula, quod immunitas etiam personalis transit ad correlativos, quando damnum pendet ab alio; Menoch. dict. conf. 136. nu. 3. lib. 2. Gratian. cap. 390. nu. 12. Itaut omnis cautio, quam comminisci possunt adversarii, nihil aliud importaret, quàm ut Clerici sint laicis subjecti ac subdantur oneribus laicalibus, quod est omnino impossibile, ac damnatum, Abb. in cap. fin. de Vit. & honest. Cler. ubi Dec. nu. 53. Felin. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ nu. 76. de consit. Idque etiam si onus sit ordinarium, sive extraordinarium, & pretium rei impositum sit a lege. Nam adhuc ejusmodi gabella est contra libertatem Ecclesiasticam, quia gravatur laicus, cum quo Ecclesiastici habent de jure, ut possint sine onere contrahere, sicut sine onere antea contrahebant.

Nec majori difficultate evertitur secundum fundamen- 45 tum, cui insistentia plerique se ludunt, præcipuè Gratian. tom. 2. discept. cap. 259. nu. 42. Comitol. in resp. moral. lib. 4. quest. 39. nu. 2. Castill. lib. 2. dec. 127. nu. 12. Valach. tom. 1. conf. 60. nu. 14. Megal. par. 2. lib. 2. cap. 17. quest. 6. nu. 108. Parlador. rer. quotid. lib. 1. cap. 3. §. 1. nu. 21. aliique contra citati, qui ajunt, gabellam revera non esse partem pretii, nisi solo nomine, ac proinde posse separari a pretio rei, ita ut Magistratus, sive Princeps imponere possit rebus justum pretium legale, quod consistit in indivisibili, nec potest alterari, sicque Ecclesiastici semper habebant justum pretium rerum suarum. Nobis verò placet insistere sententiæ illi, quæ docet, gabellam esse partem pretii, quam tradunt Castr. conf. 433. nu. 2. Valquez opusc. de restit. cap. 6. §. 2. dub. 9. nu. 52. Molin. tom. 3. disp. 608. & disp. 678. n. 2. Less. lib. 2. c. 13. n. 68. Turrian. tom. 2. in 2. 2. disput. 38. dub. 8. Malder. in 2. 2. tr. 5. c. 6. dub. 5. Molfes. in sum. tom. 2.

tom. 2. tract. 12. cap. 22. num. 123. Lassart. de decim. vend. cap. 15. numer. 19. Bonacin. de contract. disp. 2. quest. 9. punct. 1. n. 4. Diana part. 1. resol. 48. tract. 2. Delbene de Parlam. d. dub. 30. sect. 9. num. 2. & alii. Ratio recta est, quia Magistratus, & communis Prudentum æstimatio in impositione iusti pretii rerum multas circumstantias tam intrinsecas, quam extrinsecas considerat, inter quas præcipue onus gabellæ, ac proinde gabella semper involvitur in pretio rei; atque idcirco iustum pretium rei erit tam pretium immune, quam gabella, & sic damnum provenit Ecclesiasticis, cum propter solutionem gabellæ diminutum pretium rerum suarum recipiant. Quæ ratio procedit etiam quando pretium est taxatum. Nam adhuc gabella detrahatur a pretio; sicque propter gabellam solvendam ab emptore vilior est taxa, Bald. d. conf. 31. circa med. lib. 1. Neque res alteratur pretio ratione gabellæ, sed diminuitur, talique pretio diminuto, si addatur gabella, constituitur iustum pretium rei ex pretio immuni, & ex gabella. Quare huiusmodi gabella non potest imponi laicis emptoribus, quia semper illa exigeretur ab Ecclesiasticis mediante persona emptorum, ut scitè resolvit Rota in Barchinonensi exemptionis 13. Junii 1646. coram Card. Corrado, §. Nam contraria sententia.

46 Confirmaturque perspicue. Nam certum est, rem liberam cariori pretio vendi, quam onere affectam, ut constat ex l. Venditor in fin. de serv. export. l. Subsignatum, §. bona, de Verbor. signific. & l. fundi partem, ff. de contrah. empt. Estque aperta sententia Valenzuelæ consil. 69. num. 266. Ex sui enim natura iustum pretium rei diminuitur, quando onere gravatur, ut disertè tradunt Bartolus, Baldus, aliique in l. per diversas, C. mand. Cenc. de censibus quest. 32. num. 21. & seqq. Rota coram Gregorio XV. dec. 553. num. 3. & in Arimineni manutentionis 10. Julii 1652. coram Albergato, cum onus adjectum semper faciat rem minoris æstimari, l. Eum qui, §. ult. ff. de in diem addic. Glof. in l. generali, §. fin. ff. de usufr. leg. & plenè exprimunt Luc. de Pen. in l. agros col. 2. C. de fund. limit. lib. 11. Angel. in l. pretia rer. & ibi Alex. col. 1. ff. ad falcid. Pannorm. in cap. Ad nostram col. 2. ubi etiam alii Doctores, de emptor. & vendit. cum pluribus congestis a Tiraquell. de retract. conven. in præf. num. 20. & seqq. quibus addo Brun. de stat. excl. fœm. art. 8. §. 27. col. 3. & seq. in fin. ac Dec. conf. 167. num. 2. Igitur quicquid desideratur in iusto pretio ratione oneris gabellæ, exigitur a venditore Ecclesiastico. Atque adeo debet omnino esse immunis emptor earum rerum, alioquin indirectè solverent gabellam, quod est contra omnia jura.

47 Proindeque leges, statuta, edicta, ordinationes huiusmodi, tanquam contra libertatem Ecclesiasticam, sunt ipso jure nulla, atque adeo vel revocanda, vel declaranda. Dicitur autem ordinatio esse contra libertatem Ecclesiasticam, quando per eam laici contra Ecclesiasticos fiunt audaciores, & Ecclesiastici timidiores, Bartol. & Angel. in lib. 1. §. qui oneranda, ff. quarum rerum act. non det. Abb. in capit. Noverit, de sent. excomm. Felin. in cap. Ecclesia num. 69. de consil. sive, ut alii explicant, quando tali ordinatione derogatur juri communi, vel privilegio Ecclesiasticorum, ut d. cap. Ecclesia, & ibi Canonistæ, Suar. de censur. disput. 21. sect. 2. num. 93. Ut cum Superior laicus statuit aliquid de re, aut persona Ecclesiastica, aut onera imponit Ecclesiasticis, aut in illos, aut Ecclesias aliter suam jurisdictionem extendit, sive ea præjudicia directè, sive indirectè inferant, Suar. de legib. lib. 3. cap. 34. numer. 7. Tolet. lib. 1. c. 38. Laym. lib. 4. tr. 9. num. 3. Canonistæ in d. cap. Ecclesia, & in aliis juribus citatis. Et probabilius est etiam dici contra libertatem Ecclesiæ ordinationem illam, qua Ecclesiis, seu Ecclesiasticis præjudicatur in iis, quæ illis competunt vel jure gentium, vel naturali, etiam si non ut corpori spirituali, sed ut comparti Reipublicæ temporalis seu ratione convictus politici, Cardin. in cap. Adversus, §. Cæterum, num. 4. de immun. Eccles. Sayr. lib. 3. cap. 34. num. 17. Lapusalleg. 92. num. 3. Tolet. d. lib. 1. cap. 37. §. Libertas, Suar. disp. 21. de censur. sect. 2. num. 93. & Vivald. super cap. 18. Bullæ nu. 8. Idque etiam si derogetur privilegio particulari alicujus Ecclesiæ, quatenus usurpetur jurisdictio contra res, vel personas Ecclesiasticas, Dian. resol. 60. tract. 2. tom. 1. cum multis per eum adductis. Ideoque ex d. cap. Noverit, fertur excommunicatio contra eos, qui fecerint servari statuta, vel consuetudines introductas contra Ecclesiasticam libertatem, nisi ea de capitularibus, seu libris statutorum fecerint amoveri. Item contra scriptores, & statutarios talium statutorum, contra Consules, Potestates, Rectores, Consiliarios loco-

rum, ubi talia statuta, aut consuetudines edita fuerint, vel servata, contraque eos, qui secundum illa præsumperint judicare, aut in publicam formam scribere iudicata, quæ excommunicatio non est reservata ex hoc textu, Suarez d. disp. 21. sect. 2. num. 79. Et licet textus det terminum ad delenda dicta statuta duorum mensium, hodie tamen non procedit; quia intelligitur illa dilatio solum quoad edita ante hanc Constitutionem, Suarez num. 80. & Canonistæ communiter. Similis excommunicatio habetur in cap. Gravem de sent. excomm. quæ quavis ibi videatur esse sententia promulgatoria, tamen Doctores eam intelligunt esse declaratoriam, seu Canonem latæ sententiæ, ut Genuens. in prax. c. 16. n. 1. Rot. Cavaler. dec. 372. n. 1. & dec. 10. p. 2. posth. Farinac. n. 2. Et in c. 15. Bullæ in Cæna Domini excommunicantur qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmatice, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie ex quavis causa, & quovis colore, etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint, unde liberras Ecclesiastica tollitur, aut in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo restringitur, sed Summi Pontificis, & sanctæ Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præjudicatur. Et ex §. Declarantes ejusdem Bullæ nulla absolutio eis suffragatur, nisi prius dicta statuta, seu decreta, seu ordinationes publicè revocaverint, & de capitularibus cassaverint, & de tali revocatione, & cassatione Papam certioraverint. Incurruntque in hanc censuram qui utuntur talibus statutis, &c. aut iudices secundum ea judicantes, aut procedentes, aut exequutores exequentes, aut publicani exigentes, ut Sayr. lib. 3. c. 19. n. 10. Duard. q. 24. n. 1. super d. c. 15. Bull. Alter. c. 3. col. 8. Filiucius tr. 16. n. 268. Item continentur hic statuta, & ordinationes, quæ sunt contra jura, seu privilegia particularia alicujus Ecclesiæ, etiam si eo casu non dicantur contra Ecclesiasticam libertatem, & ideò non contineantur in c. Noverit, supra citato, Ugolin. §. 6. Sayr. lib. 3. c. 19. n. 9. Duard. q. 23. n. 1. Bonacin. v. 40. Suar. d. disp. 21. sect. 2. n. 90. in fine. Continentur etiam hic ecclesiastici Prælati statuentes contra libertatem Ecclesiæ suæ sua Ecclesiastica potestate, aut statuentes contra jura Ecclesiarum, Sylvest. v. Immunitas 2. §. 7. Alter. c. 3. col. 1. in fin. quavis alii putent hic solum agi de laica potestate, ut Navarr. d. c. 27. n. 71. Vivald. in Candelabr. super hoc c. 15. in fine. Non autem hic continentur consuetudines, nisi quibus corroborentur statuta, & ordinationes prædictæ, Suar. n. 86. Item in auth. Cassa, C. de sacros. Eccles. statuitur, ut qui per annum contumaces fuerint in non revocandis statutis contra Ecclesiasticam libertatem factis, de capitularibus delendo, bona eorum impunè per totum Imperium ab omnibus occupentur. Requiritur tamen declaratoria. Et in auth. Item quæcumque, C. de Episcop. & Cler. si quis per annum obsiderit in excommunicatione incurta ob præfatam violationem libertatis Ecclesiæ, incurrit bannum Imperiale, a quo non extrahitur, nisi absoluteione Ecclesiastica præcedente a censura. Hæc autem poena banni Imperialis personalis, operatur, ut reus sit privatus omni juris beneficio, & conversatione civium Romanorum, sed non ideò est infamis, nisi infamia facti, Bald. in d. auth. Item quæcumque cum Guil. & Jacob. Butrigar. Requiritur etiam declaratoria. In eadem quoque auth. Cassa statutarii, & scriptores, & judicantes secundum statuta contra libertatem ecclesiasticam sunt ipso jure infames, & privati ipso facto omni jurisdictione; unde eorum actus sunt nulli. Prædictæ tamen pænæ Extravag. Friderici de statut. & consuetud. de quibus in dictis Authent. procedunt solum pro statutis conditis contra privilegia concessa Ecclesiis per constitutiones Papæ, vel Imperatoris, Bald. in l. Privilegia, n. 1. de sacros. Ecces. Salyc. n. 3. Et in c. Gravem, de sent. excomm. statuentes contra Ecclesiasticam libertatem, si contumacos existant, privantur feudis, quæ ab Ecclesia tenent propter felloniam, seu ingratitude. Et hanc pœnam esse latæ sententiæ, ut solum indigeat declaratione, tenet Abb. in d. c. Gravem num. 4. Neque illa recuperabit per absoluteionem a censura, Goffr. & Card. in d. c. Gravem nu. 4.

Sunt itaque huiusmodi statuta, ordinationes, sive bandimenta revocanda, vel declaranda. Quando enim Ecclesiastici in iis non nominantur, Magistratus cogi possunt, ut declarent, quod Ecclesiastici, & Ecclesia in illis non comprehenduntur, ut evitetur omne periculum præjudicii. Ita sapienter statuunt Ancharan. n. 1. Gemin. n. 4. Franch. n. 2. in c. fin. de immun. Eccles. in 6. S. Anton. 3. p. tit. 12. c. 3. §. 5. Surd. cit. conf. 301. n. 45. May-

Maynard. de privileg. Eccles. p. 1. art. 22. num. 31. Guevar. in propugn. libertat. Eccles. assert. 2. §. 2. num. 65. Quando verò in edicto, vel statuto Ecclesiastici nominantur, certum est, quod statutum, & edictum est nullum, læditque immunitatem Ecclesiasticam, etiam si in publica utilitate iudetur, sitque favorabile Ecclesiasticis, idque defectu jurisdictionis, ut sæpè diximus, ac docent præter alios Cavalcan. l. 3. dec. 33. n. 16. Plot. conf. 93. n. 2. Ciot. l. 1. conf. 81. nu. 84. Suar. de legib. lib. 3. c. 34. & in Reg. Angl. l. 4. c. 16. Aponte in allegat. resp. pro cens. Pauli V. fol. 71. & seqq. Maynard. ubi sup. p. 2. ar. 22. nu. 46. Guevar. cod. loc. assert. 1. §. 6. nu. 55. & 58. & communiter Doctores in c. fin. de reb. Eccles. non alien. & in c. Ecclesia S. Mariæ, de constitut. & concinit Bald. in l. Cunctos populos, nu. 20. C. de summ. Trinit. Quod si dubium sit, an edictum, sive statutum libertati Ecclesiasticæ adverteretur, damnun- que Ecclesiis, vel Ecclesiasticis inferat, potest Episcopus cogere statuentem, ut declaret expressè tali statuto, vel edicto Ecclesiasticos, vel Ecclesias non comprehendì. Si autem evidenter constet, esse contra libertatem Ecclesiasticam, potest ac debet Episcopus præcipere, ut edictum, vel statutum revocetur, aboleaturque. Quod si id facere Magistratus recuset, debet ipse Episcopus propria autoritate illud tollere, ac propterea declarare, ejusmodi edicta, & statuta irrita, leges & pragmaticas nullas esse, sicuti apertè tradunt Canonistæ: cum Felino in d. c. Ecclesia S. Mariæ num. 145. de constit. Sayr. de censur. l. 3. c. 34. n. 17. Alterius l. 5. ejusdem tr. disp. 19. c. 16. dub. 54. Et prudentissimè, ac optimo consilio sæpius resolvit S. Congreg. immunitatis Ecclesiasticæ; præsertim in una Firmana die 19. Novemb. 1630. in Aesina die 8. Aprilis 1631. & in Poligianensi die 21. Martii 1634. ac in una Neapolitana directa omnibus Archiepiscopis Regni tenoris sequentis: *Illustre, e Reverendissimo Monsignore, come fratello. Essendosi avuto notizia, che in Napoli sotto il dì 3. Settembre prossimo passato sia stata pubblicata prammatica, nella quale si ordina, che fino a tanto che le notizie necessarie diano luogo a fare altra determinazione, a tutti quelli, ch' hanno comprato annue entrate con Regio assenso, o gabelle in solutum, o in altro qualsivoglia modo, si corrisponda alla ragione di cinque per cento per li capitali, che avranno sborsato, non volendo, che si possa eccedere per nessun conto, o causa la detta somma, non ostante qualsivoglia franchigia, che si potesse pretendere da' creditori, la S. Congregazione sopra le controversie giurisdizionali avendo fatto di ciò matura riflessione, è venuta in sentimento, che la medesima prammatica, quantunque generale, non si può, nè si deve in modo alcuno estendere alle Chiese, Monasterj, luoghi pii, e persone ecclesiastiche, che hanno comprato le suddette rendite tanto per difetto di potestà, quanto di volontà. Perche i laici, siccome è certo, che non hanno alcuna facoltà d' obbligare con le loro leggi, e statuti espressamente le persone ecclesiastiche e i loro beni immuni, ed esenti da ogni potestà laicale per legge divina ed umana, così nemmeno l'hanno, o possono esercitarla tacitamente, o per indiretto con parole generali, ed equivocate; nè si può, nè deve mai interpretare, che gli statuenti con la disposizione generale abbiano voluto includere le cose, che eccedono la loro potestà, e molto meno quelle, che sono ad essi proibite, e per le quali incorrerebbono nelle censure fulminate da' sacri Canonj, Concilj, e Costituzioni Apostoliche, non rilevando, che la prammatica sia stata pubblicata per beneficio pubblico, o per altri motivi in essa espressi; imperocchè nè la causa, benchè pubblica, nè gli altri modi suddetti ponno supplire il difetto della potestà, principalmente necessaria per la validità degli statuti. Nondimeno accioche le parole pressanti della prammatica non diano materia, o pretesto a' Ministri, ed Esecutori laici d' intenderla finistramente, o d' abusarla in danno degli Ecclesiastici, la S. Congregazione per rimuovere ogni occasione di equivoco, seguendo lo stile de' sacri Canonj con matura considerazione, e deliberazione, e con l' approvazione della Santità di Nostro Signore, a cui se n' è dato parte, ha dichiarato per decreto sotto li 23. del presente mese, e dichiarata con la presente, che la suddetta prammatica non include in alcun modo le Chiese, Monasterj, luoghi pii, e persone Ecclesiastiche Secolari, e Regolari, erendite, e beni loro, ed ha ordinato, che tutto ciò si significhi a V. S. affinché ella faccia notificare questa dichiarazione a cotesto Clero secolare, e regolare, ed esattori de' luoghi pii, e gli assista con la sua autorità, non permettendo, che venga loro fatto alcun' aggravio, o pregiudizio, ma proceda contro quelli, che non obbediranno, o contraverranno a questa dichiarazione con le censure, e pene Ecclesiastiche, con far registrare la presente ne' libri della Cancelleria di cotesto Arcivescovado a perpetua memoria, e con notificare alli*

suoi Suffraganei, ed inviarme copia, ed avviso del seguito, mentre a V. S. prego ogni bene. Di Roma a' 23. di Luglio 1652. An autem, si statuta hujusmodi sint notoria, potest Episcopus ea tollere, non citatis statuentibus? Sunt qui negant per regulam leg. de unoquoque ff. de re jud. & l. nam ita divus ff. adopt. cum vulgò aliis, maxime quia etiam in notoriis requiritur citatio cap. ad nostram 3. de jurejur. At ego affirmo cum Archid. in can. qua Lotbarius propè fin. 2. quest. 1. & cum Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ col. 43. in fin. de constit. ubi ex aliis multis id comprobatur.

Hinc clarissimè Carol. de Grassis cum Bartolo, aliisque Doctores in l. fin. §. Divus, ff. de publican. erravit. Nam fraudibus quidem occurrendum est, sed maxime cavendum, nedum quis alienis occurrere exquisitis modis intendit, ipse leges fraudet, propriam exercens jurisdictionem, rectamque factorum Canonum interpretationem offendens. Non enim prætextu vitandarum fraudum licitum est laicis nova onera, & servitutes Ecclesiasticis personis imponere, quibus illæ quovis modo impediuntur, vel timidiore reddantur in exercitio juris, ac libertatis eis competentis, ut in specie respondit Gasp. Calder. inter conf. Anchar. conf. 12. sub num. 2. & 4. comprobaturque Surd. d. conf. 301. sub nu. 45. & seqq. ac sub num. 90. Quale quidem onus prædictum esset, ratio ipsa comprobatur, & experientia demonstratur. Nam officiales illi, quibus res emptæ a Clericis denunciarentur ex insita quadam suo muneri asperitate se frequenter quibuscunque reddere solent difficiles, atque molestos, ut habetur in l. Quantæ, ff. de publican. & ut plurimum Clericis, Ecclesiasticisque personis, ut refertur in cap. laicos, & in c. laici 2. quest. 6. & in c. Clericis, ibique Glos. de immum. Eccles. in 6. d. conf. 12. num. 4. Ita, ut longiori interposita mora jurgijs, ac contentionibus exercitatis venditionem, ac emptionem, vel impediunt, vel retardant, eosque diù fatigatos dimittunt. Quod sane permittendum non est. Satisque esset, quod Ecclesiastici in ingressu, vel egressu Civitatis bona, quæ per se, vel suos famulos, ac ministrum inducere, & extrahere ac vendere intendunt, ostendant officiali ibidem residenti. Quod si oriatu inter eos contentio, vel quia ille negat personam Ecclesiasticam, vel bona ejus propria, seu prætentat, ea esse negotiationi exposita; prima quidem quæstio ex habitu Ecclesiastico, & toniura quibus incedit deferens bona, vel is, cujus nomine deferuntur, definiri solet. Nam ex illis talis præsumitur juxta textum in cap. si Judex laicus, §. Idem esse censemus, de sent. excomm. in 6. Eoque magis exhibitis literis testimonialibus Ordinarii, quibus præstanda est fides, cap. Post cessionem, ubi Doctores extra, de probat. Rota apud Card. Seraph. dec. 713. sub numer. 1. & coram Urgellen. dec. 430. sub num. 2. & coram Cardin. Cavaler. dec. 483. sub num. 2. Altera verò ejusdem juramento regulariter terminatur juxta Glos. in Clem. præfenti, v. Non negotiandi, de censibus, quàm ibi sequuntur Doctores, addentes, quod in casu, quo hæc controvertantur, Judex Ecclesiasticus adiri debet, ut ibidem explicat Lap. Abb. & Imol. sub num. 10. & seqq. Cardinal. sub num. 9. ac Vital. sub num. 36. firmaturque Bertachin. de gabel. part. 7. sub num. 13. & 24. Roland. conf. 71. num. 24. ac seqq. lib. 4. Anton. de Nigr. in repet. extrav. un. de Vit. & honest. Cler. num. 321. & Rota coram Cocchino, in Barchinonen. exemptionis 20. Junii 1636. §. Remanebat solum. Nec ea, quæ tradunt Bartolus, & Doctores in d. §. Divus, loquentes de denunciatione faciendâ, & apocha recipiendâ per exemptos, procedunt in Clericis ac personis Ecclesiasticis, qui laicorum constitutionibus, & edictis ita jubentibus non ligantur, ut notant communiter Doctores in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. ac respondet Calder. aliique relati a Surdo d. conf. 301. num. 12. & seqq. Honded. conf. 3. num. 11. 12. & 23. lib. 1. Undè cum S. Congregationi Immunitatis proponeretur in una Sorana 16. Januarii 1663. An Clerici teneantur recipere schedulam a laicis promolendo suo frumento, respondit, *negativè*. Præterea aut personæ, vel rerum qualitas non revocatur in dubium, & tunc non est necessaria apochæ petitio, neque receptio, quia notoria est illorum exemptio, ut declarat ibidem Bartolus sub num. 2. & probat Bertaz. conf. 191. sub n. 1. lib. 1. crim. Aut de alterutra dubitari contingit, & tunc cum ad dictum officialem laicum non spectet cognitio, sed ad Judicem Ecclesiasticum, ut diximus, idè nec ab eo recipi debet apocha, sive illa vim habeat licentiæ, sive attestationis præhabitiæ cognitionis, ac justificationis, quæ hoc casu coram eo fieri non debet, sicut fieri deberet, quando ageretur cum laicis, potestati seculari subjectis, in quibus ter-

terminis loquuntur idem Bart. & Doctores in d. §. Divus, & Bald. *conf.* 79. *sub. num.* 4. *lib.* 2. Roland. *conf.* 79. *sub. nu.* 89. & *sub. nu.* 9. & *seqq.* *lib.* 6. Dec. *conf.* 44. *sub. num.* 112. & *seq.* *lib.* 4. Cæphal. *conf.* 451. *sub. num.* 269. & *seq.* alique plures.

50 Aliæ, verò rationes immeritò urgentur. Quippè non negatur Ecclesiasticos teneri saltem ex vi directiva legibus laicis ob bonum commune conditis, si tamen eæ non pugnant cum libertate Ecclesiastica directè, vel indirectè illam lædendo. At quando pugnant gravando Ecclesiasticos, aut eorum jura libera, & privilegia diminuendo, iis non ligantur. Sic Molin. *de just. & jur.* *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 31. *nu.* 15. Colleg. Bonon. in *respons. pro libertat. Eccles. contra Venet.* *nu.* 24. Villalob. in *sum. tom.* 1. *tr.* 2. *diffic.* 31. *n.* 1. Squillan. *de privil. Cler. cap.* 7. *dub.* 3. *n.* 24. & *cap.* 8. *nu.* 89. & Aponte in *respons. pro censur. Paul. V.* *fol.* 75. ac omnes.

51 Eodem modo depellitur vis secundæ rationis. Negatur enim, hujusmodi statuta non dirigi saltem indirectè ad Ecclesiasticos, neque redundare in damnum, ac sublationem, vel diminutionem eorum jurium, ac privilegiorum, ac proindè sunt contra immunitatem Ecclesiasticam. Quia, ut ex communi tradit Surd. *d. conf.* 301. *num.* 74. & nos sæpè docuimus, quicquid disponitur tali modo circa laicos, redundat in damnum Ecclesiasticorum, atque adeò censetur dispositum contra Ecclesiasticos, quia licet loquantur cum laicis, effectus tamen sermonis dirigitur in Ecclesiasticos. Quod rectè notarunt Parisius *conf.* 27. *vol.* 1. *num.* 63. Riminald. *ten. conf.* 268. *num.* 32. *vol.* 2. Laderch. *conf.* 103. *num.* 9. & ante eos Jo: Andr. Anchar. & Gemin. in *d. cap. fin. de immun. Eccles. in* 6. Abb. in *d. cap. Eccles. S. Marie num.* 27. & 31. & *conf.* 8. *num.* 13. & *seqq.* alique passim, quos refert, ac sequitur Ugolin. in *resp. ad jurisconsult. Gymnasii Patavini cap.* 6. *num.* 8.

52 Pari facilitate destruitur tertia ratio, ut in specie contra Nattam respondet Carol. de Grass. *de effect. Cler. eff.* 2. *num.* 359. Quia indirectè lædit libertatem Ecclesiasticam. Exemplum verò, quod adducitur non vincit. Quia famuli, & coloni Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum non ligantur statutis, aut edictis sæcularium, sive generaliter, sive speciatim de illis disponent, ut firmant Sard. *d. conf.* 301. *n.* 74. Marth. *de jurisd. part.* 4. *cas.* 8. *num.* 14. Duard. in *Bull. Cæn. lib.* 2. *can.* 15. *qu.* 27. *n.* 6. Delbene *de parlam. d. dub.* 30. *sect.* 8. *n.* 3. & nos alibi copiosè.

53 Quarta verò ratio cum aliàs ex dictis, tum ex his eliditur. Nullo enim temporis, etiam immemorabilis, spatio jus hoc laicis acquiri potuit in Ecclesiasticos, ac eorum bona in gravamen, & perniciem Ecclesiasticæ libertatis, ideòque meritò quæcunque consuetudo in hac materia expressè reprobatur tanquam iniqua, & irrationalis in *cap. Noverit extr. de sent. excomm. & in d. cap. Quamquam, §. Cum igitur, ibi: Contraria consuetudine quorumcunque, quæ dicenda est corruptela verius non obstante, de censib. in* 6. & in *auth. Cassa, C. de sacros. Eccles.* Quorum Canonum dispositio repetita fuit in Bulla Cænæ Domini §. 18. ubi etiam §. 15. damnatur verbis expressis quævis consuetudo, per quam tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo restringitur libertas Ecclesiastica, & §. 25. & specialiter derogatur quibusvis privilegiis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, & præscriptionibus quantumcunque longissimis, quibus aliàs a dispositis in dicta Bulla quivis se tueri posset, licet ad tollendam, seu impediendam immemorabilem sufficiat, quòd per sacros Canones quævis consuetudo fuerit, tanquam improba, & irrationalis, reprobata Gloss. *fin. in cap. Clerici, extr. de judic. ubi* Abb. *num.* 5. & 6. Bald. in *d. auth. Cassa, Gloss. in cap. ult. de consuetud. Abb. ibid. nu.* 5. Roch. *sect.* 5. *num.* 20. Jo: Lup. *de libert. Eccles. par.* 1. *quest.* 6. Gabr. *lib.* 5. *de præscript. concl.* 1. *num.* 9. Marth. *de jurisd. part.* 4. *cas.* 64. Azor. *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 53. *quest.* 8. Suar. *lib.* 4. in *Reg. Angl. cap.* 34. *num.* 10. Filiuc. *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 10. *num.* 256. Pelant. *de immun. Eccles. disp.* 3. *num.* 2. Alter. *de censur. tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 16. *cap.* 2. Acosta in *Bull. Cruc. quest.* 79. Bellet. in *disp. Cler. p.* 1. *tit.* 3. §. 3. Comitòl. in *tr. apol. contra Venet. cap.* 3. *num.* 8. Vigian. *tr. de libert. Eccles. disp.* 2. *concl.* 3. & *disp.* 3. *concl.* 1. Ugolin. in *resp. ad Jurisper. Gymnas. Patav. cap.* 7. Tanner. in *2. 2. disp.* 5. *quest.* 5. *dub.* 4. *num.* 132. Bonacin. *de censur. disp.* 2. *qu.* 4. *punct.* 2. Souza contra *Venet. fol.* 72. Baldell. in *disp. theolog. tom.* 5. *lib.* 5. *disp.* 39. *num.* 11. Malder. in *part.* 2. *quest.* 96. *art.* 4. Layman. *lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 10. *numer.* 1. Fagnan. in *tract. de just. censur. Pauli V. part.* 4. *fol.* 116. Philiarich. *de offic. Sacerd. part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 9. Et latè probavit Rota in Cracovien. juris legendi 21. Maji 1627. coram

Coccino in *rec. dec.* 71. *per totum part.* 5. confirmata *dec.* 265. *eadem part.* alique, quos referunt, ac sequuntur Marefcot. *resol.* 101. *num.* 6. & *ser. lib.* 2. Add. *ad dec. ratti dec.* 435. *num.* 13. & *seqq.* ac plenissimè Surd. *dicto conf.* 301. *sub. numer.* 13. & *seqq.* Rota in Valentina gabellæ 9. Decembris 1598. coram Orano, §. *nec magis*, Gutier. *de gabel. quest.* 92. *numer.* 56. Jo: Franc. Leo in *thesaur. for. Eccles. part.* 3. *cap.* 7. *num.* 149. & *seqq.* Duard. *ad Bullar. Cæn. Dom. lib.* 2. *can.* 18. *quest.* 5. *sub. numer.* 6. & *quest.* 20. *sub. num.* 5. & *can.* 19. *qu.* 8. *num.* 20.

54 Neque enim hoc casu ex longissimi, ac immemorabilis temporis cursu Ecclesiasticorum consensus ac Sedis Apostolicæ beneplacitum, ut aliàs, præsumi potest. Tum quia repugnat subjecta materia, in qua agitur de re expressè prohibita per sacros Canones, & inductiva peccati, & in qua ipsa consuetudo est a jure improbata, & raro, ac nonnisi ex urgentissimis causis maturè cognitis dispensari solet. Et propterea talis consensus ex solo concursu temporis non præsumitur. Immo neque ex tolerantia Summi Pontificis, *cap. de consuetud. in* 6. Plura enim non innotescunt, vel per patientiam, necessitate cogente, tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia, tolerari non debent, ut inquit Innoc. III. in *cap. Cum jam dudum in fin. extr. de præb. ibique Gloss. fin. v. per patientiam* rectè infert, quod inde non inducitur approbatio, seu dispensatio, & Rot. *dec.* 10. *sub. num.* 4. *de consuetud. in antiq.* & penes Put. *dec.* 365. *sub. num.* 2. *lib.* 1. ac in his terminis fuit responsum in d. Valentina gabellæ *dict. §. Nec magis*, & §. *Unde præsumptus consensus Papa*, & *d. dec.* 71. *num.* 15. *part.* 5. *rec.* ac pluribus probat Surd. *d. conf.* 301. *sub. num.* 50. ac *seqq.* & Suar. *de legib. lib.* 7. *cap.* 13. *num.* 12. Quia tolerantia sola, supposita scientia, non indicat sufficienter consensum. Multa enim per patientiam tolerantur, quæ non approbantur juxta *d. cap. Cum jam dudum, de præb.* Quæ propter dixit Filiuc. *ubi supra*, quòd simplex tolerantia, quando scilicet Princeps non potest commodè providere, non satis est ad dispensandum *ex c. Denique d.* 4. & Colleg. Bononiense in *resp. pro libert. Eccles. num.* 57. asseruit, tolerantiam Pontificis in his casibus non esse approbati-vam animo inducendi, vel confirmandi consuetudinem, sed potius ut scandalum vitetur. Quod desumptum est a Surdo *d. conf.* 301.

55 Tum etiam quia repetita singulis annis publicatio Bullæ in Cænâ Domini, sive sub Martino V. circa annum 1420. ut Soto, Navarro, Grassio, ac cæteris placeat, sive antea, ut sentiunt Ugolinus, Filiucius, Souza, Duardus, ac alii fieri cœpta; in qua Summi Pontifices pro tempore impositiones, & consuetudines hujusmodi, etiam immemorabiles expressè damnant, revocant, & detestantur, oppositæ præsumptioni resistit, illamque prorsus impedit, ac interrumpit, cum manifestum præ se ferat Summorum Pontificum dissentium, & contradictionem, ac revocet malam fidem laicorum, Felin. in *cap. Cum non liceat, sub. num.* 12. *extra de præscript. Prob. in addit. ad Monach. in cap. Tibi sub n.* 8. *de rescrip. in* 6. Ruin. *conf.* 37. *sub. num.* 12. *lib.* 4. Navar. *conf.* 1. *sub. num.* 1. *de fer. Rot. in Valentina gabellæ §. secundò exploratum est*, Garz. *de benef. part.* 5. *c.* 1. *sub. num.* 454. & *sub. num.* 558. Azor. eo loco *cap.* 12. §. *Quod verò*, & §. *seq.*

56 Et demum quia præsumptionem hanc expressè reprobavit, ac revocavit sanct. mem. Urbanus VIII. in sua Constitutione incipiente, *Romanus Pontifex, necnon*, publicata anno 1641. die 5. Junii. Ac ita in his terminis contra Carolum de Grassis, & contra consuetudinem, quæ est in Regno Siciliae, ac alibi docet Ciarlun. in *contr. for. cap.* 31. *num.* 13. & 16. Et contra casus, quos vocant privilegiatos, Binsfeldius in *com. de injur. & damn. dat. cap.* 7. *concl.* 13. Baron. *tom.* 11. *an.* 1097. ac Hieronymus Cathena in vita Pii V. adversus Xibecam, Jo: Beltranum de Guevara, Chassaneum, Bovium. Quia de re videndi Henriquez in *Summa lib.* 10. *cap.* 28. *nu.* 3. & *lib. de sum. Pontif. clav. cap.* 10. §. 3. Bonacina in *Bullam Cænæ tom.* 3. *disp.* 1. *quest.* 21. *punct.* 1. *nu.* 24. Sebastianus Cæsar *de Eccles. Hierarch. p.* 1. *disp.* 3. §. 1. *num.* 9. Goffredus *lib.* 4. *de reb. gest. Roberti Guichardi cap.* 29. Camillus Borellus *de præst. Reg. Cath. cap.* 25. *per tot. Fasellus l.* 7. *poster. decadi. cap.* 1. Ferdinandus Matute in *responsò pro impost. gabellæ contra Messanenfes fol.* 24. Joan. hist. *Hisp. lib.* 10. *cap.* 5. Antonius Costa *lib.* 1. *conf.* 1. *num.* 74. & 85. Maurolicus in *hist. Sicul. lib.* 3. *art.* 98. Laurentius Anania in *fabric. Mundi tract.* 1. *fol.* 129. & alii.

57 Atque ita demum, contritis omnibus rationibus laicorum, sæpius declaravit Sacr. Congregatio immunitatis,

tis, etiam pro Statu Ecclesiastico, ut liquet ex sequentibus declarationibus.

- 58 In Ravennatensi S. Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Immunitatis Ecclesiasticae, & controversiarum jurisdictionalium prepositorum sepius censuit, personas Ecclesiasticas vendentes minutatim Vinum in propriis domibus, recollectum ex eorum bonis, non teneri ad solutionem gabelle nuncupata della foglietta ex tenore Constitutionis sancti. mem. Sixti V. desuper editae, dummodo ibidem, ut vulgò dicitur, non facciano far bettole, ne diano da mangiare, a quibus abstinere debent ratione honestatis clericalis, cognitionemque fraudum, qua desuper committuntur spectare ad Judicem Ecclesiasticum.
- 59 In una Barensi, ibi: Il Clero di Casa Massa Diocesi di Bari rappresenta umilmente d'essere astretto da' Galeotti di detta Terra di pagare la gabella almeno de' compratori del Vino, che vende a minuto, & è raccolto ne' beni patrimoniali, e benefiziali, il che risultando in pregiudizio dell'immunità Ecclesiastica, e contra quello, che si è osservato fin' ora, supplica d'opportuna provvisione.
- 60 Sacra, &c. respondit gaudere, ac proinde dentur declarationes.
- 61 Idem respondit in una Assisen. ibi: Per informazione del memoriale d'alcuni Cavalieri di Cristo, che pretendono d'esser esenti dal pagamento della gabella del Vino, il Signor Cardinal Vescovo scrisse, che detti Cavalieri hanno fatto la loro professione, e che per spazio di molti anni non hanno pagato, siccome costa per fede di due gabellieri.
- Sacra, &c. respondit, gaudere, ac dari resolutiones.
- 62 Et in una Reatina. Il Capitolo, e Canonici di Riete espongono, che sino dal tempo della bon. mem. del Signor Cardinal Crescenzo loro Vescovo in questa Sacra Congregazione fu sentita la Communita, che loro fosse lecito aprire il forno per spianare i loro grani, raccolti ne' benefizj Ecclesiastici, l'entrata de' quali consiste in essi grani, e da quel tempo sino al presente giorno hanno goduto il detto privilegio, anche con l'utile della povertà. E perchè dagli Appaltatori moderni si è ottenuta una lettera sortizia della Congregazione di bono regimine; perciò avuto ricorso da Nostro Signore, si è degnata Sua Beatitudine di rimettere la risoluzione a questa Sacra Congregazione, supplicando perciò di non esser privati di detto privilegio, che loro compete per disposizione de' sacri Canonici, e de' Concilj.
- 63 Sacra, &c. respondit, licere, gaudere, dentur declarationes, & utantur jure suo.
- 64 Ac in una Bitontensi 7. Martii 1651. Il Vescovo informando sopra il memoriale già dato da quel Clero, riferisce esser vero, che quel Principe supponendo d'aver dall'Università il jus molendi privative, ha sempre preteso proibire a' suoi sudditi laici, che non vadino al molino del Vescovo, ma solamente alli suoi, che molti anni sono comprò da' particolari; come anche per crescere all'Università la gabella del macinato, pretende, che li medesimi sudditi non possano portare a detto Molino Ecclesiastico franchigie, e comprare donategli dagli Ecclesiastici, tenendo opinione, che gli Ecclesiastici, i quali non possono far pane in casa, non possano vendere, o donare le loro franchigie, perciò supplica d'ordinargli quanto debba eseguire.
- 65 Sacra, &c. respondit, non posse prohiberi quin laici adeant Molendinum Episcopi, emanque franchitias ab Ecclesiasticis, qui possunt habere furnum, & conficere panem ex frumento in suis bonis recollecta, ideoque dentur decreta, procedatque, servatis servandis.
- 66 Rursus in una Ravennatensi, ibi: Con memoriale rimesso rappresentano l'Abbate, e Monaci di Classe di Ravenna, che non ostante i decreti di questa sacra Congregazione, che sia lecito agli Oratori vendere il vino a minuto, purchè non diano da mangiare. E non ostanti le risoluzioni di Sisto V. ha luogo etiam quando li compratori portano ciambelle, e robbe mangiative, purchè essi venditori non li tengano, si fa tuttavia osservare il contrario: e risultando da ciò pregiudizio agli Oratori, a' loro privilegi, e all'Immunità Ecclesiastica, supplicano per provvisione efficace a loro favore.
- Sacra, &c. respondit, licere.
- 65 Item in Assinesi 6. Februarii 1652. In Assisi vi è una compagnia di Confrati, e Suore del Terzo Ordine di S. Francesco, che vivono sotto la Regola del Santo, e godono il privilegio del foro, e dell'esenzioni tanto rispetto a' pesi Camerali, quanto a' altre gabelle. Possiedono in comune beni lasciati da diverse persone, i frutti de' quali si dispensano a' poveri, e in altre opere pie. Venendo astretti da' quelli Gabellotti a pagar la gabella del vino raccolto in essi be-

ni, ricorsero a questa Sacra Congregazione, la quale scrisse al Vicario, che sentite le parti riferisse. Hora nel processo trasmesso, e nella lettera del medesimo Vicario si legge, che da tempo immemorabile abbianzo venduto il vino senza mai pagarne la gabella, e ciò attestano il gabelliero precedente, & un' altro ufficiale. All'incontro il gabelliero moderno ha ricusato di consentire nella giurisdizione di detto Vicario, allegando la pendenza della lite avanti Monsignor Tesoriero, producendo una sua inibizione.

Sacra, &c. respondit, personas supradictas connumerandas esse inter Ecclesiasticas, dummodo professionem emiserint, ac proinde gaudere privilegio fori, & exemptionis.

In una loci Pignae diocesis Ventimilien. sub die 18. Maji 1649. Sacra Congregatio Em. Cardin. controversis jurisdictional. prepos. inhærendo declarationibus alias factis, censuit exemptionem competere a gabella moliturae frumenti recollecti in prædiis beneficiorum existentis in dominio Ecclesie, & beneficiorum, etiamsi farina ejusdem frumenti per easdem Ecclesias, & beneficiatos postea vendatur, vel donetur, aut convertatur in usum aliorum.

Item in una Tranensi proponente R. P. D. Paulucio, 66 Il Vicario Apostolico avvisa, come si debba governare nella controversia, che fa l'Università a' Chierici, che non debbano godere l'esenzione della gabella del vino mosto de' beni donatigli pro titolo patrimonii clericalis, pretendendosi dall'Università di non far buona detta esenzione, se non quando si trovano ordinati in sacris, e massimamente quando in detti Chierici non concorre il requisito necessitatis, & utilitatis Ecclesie.

Sacra, &c. respondit, gaudere, & ideo dentur resolutiones.

Et in una Asculana proponente eodem Paulucio, ibi: 67 Li Monaci Olivetani espongono, che non ostanti le dichiarazioni di questa Sacra Congregazione, vengono impediti di vendere i vini raccolti ne' loro beni Ecclesiastici senza pagare la gabella, e patendo in ciò danno notabile, supplicano d'ordine preciso per la detta esenzione.

Sacra, &c. respondit gaudere, & detur decretum.

Nec non in una Reginensi: Dal reggimento di detta 68 Città fu imposta gabella sopra il pane, vino, e carne con comprensione delle persone Ecclesiastiche, sotto pretesto d'ottenere assenso Apostolico. E benchè detto assenso le sia stato assolutamente negato, nondimeno continua ad esigerla in pregiudizio di esse persone Ecclesiastiche tanto regolari, quanto secolari, perlochè i Padri Gesuiti ricorrono per opportuna provvisione.

Sacra, &c. rescripsit Archiepiscopo, quod non permittat Ecclesiasticos sic gravari.

Idem declaravit in una Lauretana 18. Julii 1629. 69

Et in una Averlana sub die 19. Novembris 1658. Il 70 Collegio Romano nella Terra di Giuliano ha una Residenza per assistere alla cultura di alcuni suoi terreni vicini, nella quale si suppone essersi sempre pacificamente venduti a minuto i vini raccolti in altra Massaria. E perchè i Gabellieri pretendono di stringerlo alle gabelle, che si pagano da' secolari, supplicò, che si ordinasse a Monsignor Nunzio di Napoli, o al Vicario generale di Averlana a non permettere simile molestia, e gravanza. Al che per informazione risponde detto Vicario, che essendosi nella detta Terra del mese di Maggio pubblicato editto, che niuno secolare possa vender vino a minuto senza aver pagato la gabella, e licenza de' Gabellotti, e che niuno ardisse comprar vino fuori de' magazzini, e luoghi stabiliti dalla Communita, esso Vicario li 20. di detto mese con editto dichiarò non essere in quello de' Gabellotti compresi i chierici, e persone Ecclesiastiche, e che però potevano vendere liberamente i loro vini a minuto, e comprarsi da' laici senza incorso di pena veruna.

Al che in nome dell'Università, e de' Gabellotti fu risposto, che sebbene gli Ecclesiastici, e i Chierici erano immuni, e franchi, non essere però i Padri Gesuiti del detto Collegio per non aver Vigne in detta Terra, ma fanno trasferire i loro vini dalle massarie di Cacciabella fuori del Territorio di Giuliano, e che conforme alla deposizione di tre Gabellotti per il passato aveva pagato carlini sette per botte di lagrima. All'incontro i detti Padri esibirono fede di Francesco Felice loro Agente, il quale asserisce, che per il passato il vino è venuto sotto nome suo, e in casa sua si è venduto a minuto, e perciò aver pagato carlini sette per botte, e che ora i Padri fanno venire il vino in nome loro, e lo ripongono, e vendono nella propria loro casa di Giuliano. S. Congregatio censuit gaudere, nempe deberi immunitatem.

Et in una Nolana his verbis: Il Capitolo, e Cle- 71 ro supplicano per la dichiarazione d'un decreto fatto a lor favore da questa Sacra Congregazione sotto li 26. Gennaro 1644. cioè non comprendi sub gabella imposta ven-

vendentibus Vinum minutatim, si ex propriis bonis ipsorum sit recollectum, che s'intenda non solamente de vendentibus, ma ancora de ementibus, e che perciò i laici non ponno, nè han potuto nè direttamente, nè indirettamente impedire i venditori, e i compratori del Vino, benchè secolari, che non lo vendano, e comprino senza pagamento di gabella. Sacra, &c. respondit detur solitum decretum.

72 Expressiss in una Tarentina die 7. Julii 1668. ibi: Rappresentò altre volte il Capitolo delle Grottaglie a questa Sacra Congregazione, che il Governatore in criminalibus in detto luogo ad istanza della Communità per ordine del Reggente della Real Giurisdizione di Napoli avesse fatto pubblicare, e affiggere bando, col quale si proibiva agli Ecclesiastici non potessero vendere il Vino, che raccoglievano da' loro benefizj, e beni patrimoniali a' secolari, e l' Eminen. Vostre rescribbero, curet Archiepiscopus pro revocatione, & D. Nuntio, ut assistat. Laonde ritrovandosi in Napoli l' Arcivescovo procurò la revocazione di detto bando, e l' ottenne. Successivamente dal medesimo Governatore ad istanza dell' istessa Communità, e d' ordine dell' istesso Reggente è stato pubblicato, e affisso un nuovo bando, col quale si proibisce, che niuna persona secolare possa comprar Vino a minuto da persone, che del detto Vino non ne avessero pagato la solita gabella, e comprandolo siano tenuti a pagare la gabella pro rata del Vino, che compreranno; dal qual bando viene impedito a gli Ecclesiastici la vendita de' loro Vini, o pure saranno sforzati per poterli vendere pagarne la gabella. E benchè per parte della Communità si asserisca, che il bando non tocca gli Ecclesiastici, ma i secolari soggetti, ad ogni modo non si può negare, che indirettamente sia contro gli Ecclesiastici.

Sacra, &c. resolvit, ut procedatur etiam ad censuras, a quibus Gubernator, alique non absolvantur, nisi integrè satisfecerint.

73 Et in Conversanensi 14. Januarii 1635. ac in Ravenatensi. 20. Augusti 1635. & in Uritana 24. Julii 1628. & in Januen. 9. Aprilis 1647. in quibus expressè habetur, Clericos gaudere debere immunitate a gabella Vini, ac etiam ementes ab eis. Et in Juvenacensi. 14. Maji 1633. ubi ementes vinum ab Ecclesiasticis non tenentur ad gabellam impositam. Et in Terracinen. 24. Martii 1654. ubi emptores fructuum ab Ecclesiasticis non tenentur ad gabellam extractionis. Clarissimè in Panormitana 7. Junii 1633. his verbis. Sacra, &c. censuit sub gabella imposita a laicis contra emptores vini, quod minutatim venditur, non comprehendit emptores vini, quod ab Ecclesiasticis venditur. Ideoque Eminentissimo Archiepiscopo, ut immunitatem Ecclesiasticorum tueatur, & contra violatores procedat, prout juris est. Idem in Bituntina sub die 18. Junii 1672. & in Recinaten. & Auximana 9. Septembris 1670. tenoris sequentis: Ecclesiastici possunt vendere sua olea collecta ex suis bonis etiam minutatim; ideoque non possunt impediri, dummodo illud vendant in propriis domibus, decenter, ac privati id faciant, cum non deceat, neque liceat incedentibus in habitu, & tonsura, ac intervenientibus Ecclesiæ aperire apothecas. Et in Martyranen. 10. Januarii 1671. rescripsi Episcopo ad formam decretorum, scilicet non esse impediendam Ecclesiasticis venditionem vini, etiam ut dicitur a minuto, dummodo non aperiant tabernas.

75 Idipsum declaravit Sacra Congregatio Episcoporum in una Tranen. 13. Januarii 1610. nempe Communitas non potest imponere gabellam super vino collecto in propriis vineis Clericorum etiam minorum ordinum, quod ipsi vendunt laicis, quia Vinum Clericorum non potest ad gabellam obligari. Idem expressit in una Sypontina 11. Septembris 1612. & 1613. & in alia Tranen. 22. Januarii 1617. & in una Lavellenfensi 24. Septembris ejusdem anni.

76 Idem etiam censuit Sacra Congreg. Concilii. Cum enim Syndicus Oppidi S. Viti Hostunen. diœcesis, de consensu Proregis imposuisset gabellam super vino laicorum, exigendam partim a Dominis, partim ab emptoribus, & prætenderet, Clericis vendentibus vinum minutatim, debere ministros exigere hanc gabellam ab emptoribus.

Sacra Congregatio Concilii censuit, Episcopum nequam permittere debere, ut hujusmodi exactio fiat, per quam immunitas Ecclesiastica violatur.

77 Quod etiam censuit in una Lancianensi 21. Septembris 1624.

Quæ quidem pro Regno Neapolitano certissima omnino sunt, ut patet ex sequentibus pro Episcopis Regni. Illustre e molto Reverendo Monsignor come fratello. Venen-

do riferito a questa Sacra Congregazione sopra le controverse giurisdizionali, che da' Ministri Regii si dia ordine, che alle persone Ecclesiastiche non si concedi la franchigia solita; ne godano la dovuta immunità ne' beni, che posseggono, con essere astrette alle imposizioni, e gabelle. Quando ciò sia, non dovrà V. Signoria in niuna maniera ubbidire, ma mantenere il possesso, nel quale sempre sono state le persone Ecclesiastiche di cotesto Regno non solo per disposizione de' sacri Canoni, Concilj, e Costituzioni Apostoliche, ma ancora per privilegj particolari, consuetudini, e convenzioni con questa Santa Sede, procedendo con i mezzi delle censure, e altri prescritti da' medesimi sacri Canoni, Concilj, e Costituzioni Apostoliche, e del seguito non lascerà di darne continuato ragguaglio, per riferire alla Santità di Nostro Signore, e opportunamente provvedere. E Dio Nostro Signore la consoli, e prosperi. Di Roma li 25. Gennaio 1650.

Et pro Archiepiscopo Neapolitano: Effendosi nella 78 Sacra Congregazione, tenuta per ordine di Nostro Signore martedì prossimo passato 22. di questo mese, considerato maturamente il decreto fatto dalla Regia Camera sotto li 15. di Novembre dell' anno passato 1649. sopra l' esenzione, che devono gli Ecclesiastici dal pagamento delle gabelle, fu risolto, che non può in modo alcuno sussistere, nè tollerarsi, come contrario alli sacri Canoni, alle Costituzioni Pontificie, e alle Convenzioni particolari stabilite con la Sede Apostolica nelle Investiture di cotesto Regno, troppo pregiudiziale all' Immunità Ecclesiastica. Primo, perchè quel Magistrato secolare si arroga l' autorità di far decreti, e precetti in materia spettante al foro Ecclesiastico. Secondo, perchè limita, e restringe a certo numero di persone, ed a porzione determinata di virtuali l' immunità competente alli medesimi Ecclesiastici libera, e assolutamente per quello, che raccolgono ne' loro beni, e anco per quello, che comprano per lo bisogno delle persone proprie, e di tutti gli altri, che vivono a spese di essi. E così il priva in effetto di quel più, che per legge divina, ed umana si dee loro omninamente senza diminuzione alcuna. Terzo, perchè ordina, che sia loro restituito nelle medesime specie di Virtuali quello, che viene prima da essi nell' atto della compra, e dell' introduzione, o estrazione pagato in danari, benchè per le proprie in qualsivoglia quantità non sia lecito a' laici d' esiggere gabella alcuna, nè meno per quelli d' altri per la quantità, che serve per uso de' medesimi Ecclesiastici: per quello poi, che comprano a minuto nel foro, e botteghe comuni si deve per ogni ragione di giustizia restituire ad essi puramente in danari tutto ciò, che sono astretti di contribuire nello sborso del prezzo alterato da simili imposizioni, senza che vengano gravati di averlo a ripetere con varj circuiti, li quali in fine dopo molti disaggi, e incomodi, che portano seco congiunti, riescono di niuno, o molto poco profitto. Quarto, perchè modera, e revoca parimente le osservanze precedenti, le quali erano più favorevoli, ovvero meno dannose al Clero.

Quanto poi agli Arrendamenti tanto di Corte, quanto di Città dovuti agli Ecclesiastici secolari e Regolari, Chiese, luoghi pii, nella Sacra Congregazione si determinò non esser ragionevole, che per fatto, e colpa di altri restino privi delle proprie sostanze, investite in essi sotto la fede pubblica, e che vengano occupate, e impedito loro l' esazione anco per la rata degli Arrendamenti riposti con termini peggiori, e più rigorosi di quelli, che si usano con i laici.

Onde non essendo stati bastevoli gli officj, e le diligenze fatte sin' ora per la reintegrazione dell' Immunità, e sollevamento degli Ecclesiastici dalli suddetti aggravj, dovrà l' Eminenza Vostra subito ricevuta la presente lettera, far formare processo, se pure non è già formato, nel quale appariscano i detti pregiudizj, e successivamente in esecuzione dell' obbligo strettissimo, che le impongono i sacri Canoni, procedere servatis servandis alla declaratoria delle scomuniche contro i Ministri, e altri colpevoli tanto nell' esazione delle gabelle, e nella ordinazione, e pubblicazione de' decreti, e precetti, quanto nella occupazione, e denegazione degli Arrendamenti, o rendite suddette, camminando anche di più l' interdetto generale nell' istessa Città, e sua Diocesi, acciocchè riconoscano gli errori loro, e si dispongano di emendarli: poichè Sua Santità non intende in modo alcuno di tollerare così gravi eccessi con tanta offesa di Dio, e in esempio perniciosissimo della Christianità.

Tutto questo significo a Vostra Eminenza in risposta dell' 81 l' ultima sua delli 5. per espresso comandamento di Sua Beatitudine, acciocchè certificata in che maniera debba conformarsi nell' adempimento dell' obbligo proprio alla sua santa mente, possa operare con quella intrepidezza di ani-

animo, che richiede il servizio di sua Divina Maestà, e della Santa Sede. E attendendo quanto prima l' avviso di quello sarà seguito con la copia de' processi, per fine bacio umilmente le mani all' Eminenza Vostra.

- 82 Itaut in Regia Camera sumaria die 10. Maji 1536. fuerit latum Arrestum contra Universitatem Ariani, per quam ejusmodi edicta fuerant publicata, fueritque pronuntiata, talem ordinationem non comprehendere Clericos, & licere Clericis Vina provenientia ex eorum territorii, & beneficiis vendere sine solutione dictæ novæ impositionis, & sine alicujus pena incursu ab eisdem, ut legitur apud Regiam de Marinis post dec. Reg. Reverteræ n. 33. in ordin. fol. 789. Idemque disponitur Arresto 56. n. 6. ubi habetur, Clericos tractandos esse uti exemptos a contributione datii, & gabelle, etsi venderent omnes fructus suorum territoriorum, seu fruges, & fætus animalium ibidem pascentium. Hoc idipsum determinatum fuit Arresto 704. ubi refert idem de Marinis ita semel ac iterum Regiam Cameram judicasse, quo etiam in loco interit Epistolam Eminentiss. Cardinalis Gravelæ tunc temporis in Regno Neapolitano Proregis ad Philippum Secundum, in qua hæc leguntur: Sarà informata la Maestà Vostra, che in questo Regno a' Chierici, e persone Ecclesiastiche si osserva indiminutamente l' esenzione a rispetto de' beni di legitima successione, e de' beni Ecclesiastici in qualsivoglia maniera acquistati per causa Ecclesiastica.
- 83 Ratio verò ritè ac rectè formandi hac de re processum videtur esse hujusmodi. Quoad gabellas probari debet Primò, quod Ecclesiastici tam sæculares, quam Regulares, Ecclesiæ, loca pia coguntur ab Officialibus, ac Ministris laicis ad illarum solutionem, tanquam laici, quamvis debeant esse immunes tam pro rebus, quas invehere faciunt, quam pro emptis in Civitate in proprium usum, & illorum, qui vivunt eorum sumptibus.
- 84 Secundò, poni debent in processu Decreta, & Præcepta Regiæ Cameræ, aliorumque Tribunalium laicorum super limitatione, & taxa Immunitatis eisdem Ecclesiasticis competentis, & speciatim Ordinationes, quas dederunt ac publicarunt pro eorum observatione.
- 85 Tertiò, major indigentia quantitate taxata pro sustentatione eorundem Ecclesiasticorum, ac illorum, qui vivunt eorum sumptibus.
- 86 Quartò, divexationes, atque incommoda, & labores, quos præter gravamen solutionis Ecclesiastici patiuntur pro recuperatione illius etiam parvæ partis, quæ ab ipsis exigitur ratione earundem gabellarum.
- 87 Et successivè, præmissis debitis monitionibus, tam contra Ministros, & exactores Gabellarum, ut desistant ab exactionibus, gravaminibus, ac præjudiciis contra Ecclesiasticos sæculares, & Regulares, Ecclesiæ, & loca pia, sintque omnes, & quilibet eorum redintegrati in puro, ac libero statu Immunitatis, quæ iis competit juxta dispositionem sacrorum Canonum, Conciliorum, & Constitutionum Apostolicarum unà cum integra restitutione totius pecuniæ, quæ ratione Gabellarum, vel impositionum ab ipsis quoquomodo mediata, vel immediata, directè, vel indirectè exacta est; quàm contra Judices ac Ministros, qui condiderunt, ordinarunt, ac publicarunt decreta, declarationes, ac præcepta, & quemvis alium actum præjudiciale Ecclesiasticis pro illorum vigore, ac executione, ut illa revocent, deleant, abrogent, atque exhibeant in actis Curie Episcopalis fidem authenticam de illorum revocatione, & abolitione.
- 88 Sicque procedendum erit contra quemlibet illorum, servatis servandis, ad declaratoriam excommunicationem, quæ a sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Conciliis infliguntur, ac in Bulla Censæ Domini renovantur.
- 89 Non tamen procedatur ad oppositionem Interdicti universalis in Civitate, vel diocesi absque novo ordine Sacræ Congregationis immunitatis, qui solet dari statim, ac cognoscitur, non sufficere solam declaratoriam excommunicationis contra supradictos particulares pro redintegratione immunitatis Ecclesiasticæ.
- 90 Quod verò ad Arrendimenta formandus est processus, in quo justificetur creditum Ecclesiasticorum, Ecclesiarum, ac locorum piorum, atque instantiæ ab ipsis factæ, ac replicatæ pro solutione, reculationes, vel tergiversationes eorum, qui tenentur ad solutionem, & exactio, quam laici faciunt; præmissisque debitis monitionibus contra eos, qui ad solutionem tenentur, ut saltem satisfaciant pro rata Arrendamentorum repositorum, poterit successivè procedi, servatis servandis contra eisdem obligatos, ac contumaces jux-

ta dispositionem Sac. Concilii Tridentini sess. 22. de re-form. c. 11. & prout melius videbitur prudentia, Episcoporum.

CONSULTATIO XXXV.

An Canonici Cathedralis possint continuare solitum ex antiquissima consuetudine, etiam sine habitu canonicali existentes, retinendi in incedendo, & in sedendo locum digniorem respectu Magistratus in quibuscunque functionibus, in quibus simul esse contigerit, etiamsi uti singuli incedant?

An introducendus sit usus duorum thuribulorum, ut eodem tempore incensetur Capitulum, & Magistratus, vel saltem Magistratus thurificandus sit statim post Canonicos ante omnes alios de Choro contra hucusque observatam consuetudinem?

An incedentibus Canonici in habitu canonicali, assumendo Episcopum, præsertim Cardinalem, debeant ipsi habere locum post Cardinalem, dum Magistratus incedit antè cum aliis laicis, vel ire post spectet ad Magistratum sub prætextu, quod Canonici sine habitu canonicali non censeantur incedere collegialiter, & quod ita servetur in aliis Civitatibus, in quibus est Episcopus Cardina-

Quoad primum aliàs respondit Sacra Congregatio super Episcopis, præcedentiam deberi Magistratui in concursu cum Canonici non incedentibus in habitu canonicali, & capitulariter. Sic enim censuit in una Veronensi 1594. Canonici Cathedralis dum extra Ecclesiam incedunt, uti singuli, nullam habent jurisdictionem. Unde cedere debent habentibus jurisdictionem, & Civitatem representantibus, præsertim si de consuetudine in contrarium non constaret. Verùm in hac re nulla habetur expressa dispositio Cæremonialis, quæ cogat Canonicos ad probandam consuetudinem ad suum favorem, & propterea admittenda est probatio antiquæ consuetudinis, quæ attendi debet, quia in omnibus suis casibus est rationabilis, etiam ex relata declaratione.

Nam quando Episcopus intervenit extra Cathedralis in aliqua Ecclesia ad audiendam nimirum concionem, vel ad quemcunque alium actum, & etiam extra Ecclesiam in quibusvis actibus publicis, Canonici verò interveniunt collegialiter quidem quoad numerum, sed sine habitu canonicali, valde consentaneum est honestati, ut illi habeant locum honorabiliorem prope Episcopum, cum quo simul existentes semper constituunt unum corpus, cap. 1. dist. 12. Gemin. in cap. Quamvis, §. Quamquam num. 3. de præb. in 6. Abb. in cap. Cum licet, ubi etiam Felin. num. 2. de præscript. Gregor. XV. dec. 284. num. 2. & seq. ibique Add. & in terminis extat decretum Sac. Rituum Congregationis in Balnearum die 25. Januarii 1602. apud Barbosa in summ. decret. v. Capitulum in principio. Nulla enim est necessitas constituendi Collegium, & Capitulum, ut Canonici interveniant cum habitu canonicali, cessante statuto, vel consuetudine. Quia Canonici, hoc est personæ, & non habitus constituunt Capitulum, & Collegium, cap. Porreclum, de Regul. cum similibus.

Præterea quando etiam Canonici sine habitu canonicali soli sine Episcopo in numero sufficienti ad constituendum Collegium, & representandum Capitulum versantur in aliquo actu publico simul cum Magistratu, consuetudo, ut præcedentia, & dignior locus detur Canonici simili modo est laudabilis, atque adeò servanda. Sunt enim Clerici primi ordinis, dicuntur membra Episcopi, qui est eorum caput, & appellantur Episcopi fratres, cap. 2. de offic. Delegat. in 6. Innoc. in cap. Sedes, de rescript. Lælius Zecch. de Republ. Eccles. cap. 24. numer. 1. Gratian. in discept. cap. 3. numer. 2. Rota dec. 3. num. 3. part. 5. recent. Unde conveniens est, quod a Magistratu recipiant majorem honorem, quàm recipit quilibet singularis inferior de Clero.

Hac igitur consuetudine existente ad favorem Canonici, opus non videtur discutere, an, & quo pacto Magistratus representet Principem, & an Canonici representantes totum Capitulum, in quo adsunt Dignitates, habendi sint pro dignitate, & an præminentia competant habitui, anve personæ. Sufficit enim Canonici vincere ex virtute consuetudinis, etiam uti singuli ex declaratione jam adducta.

Quod ad secundum manutendendum sunt Canonici omnes in sua possessione habendi thus antè Magistratum, quod est conforme libro cæremoniali cap. 23. ad fin. lib. 1. Præsentio autem simultaneæ thurificationis mediantibus duobus thuribulis est improbata a Sacra Rituum Con-

Congregatione, præsertim in una *Interamnenfi*, ibi: *Magistratus contra ejusdem Cœremonialis dispositionem, prætextu cujusdam decreti episcopalis thurificationem exigit ab Archipresbytero altero thurificando immediate Universitatem præfatam, & interim continuando primo thuribulo thurificationem aliorum Sacerdotum, Sac. Rituum Congregatio, duplicis thuribuli usum improbando, mandavit servari Cœremoniale Episcoporum die 4. Junii 1644.*

6 Idque procedit etiam respectu Parochorum, qui Ecclesiæ Cathedrali inserviunt tanquam Canonici supernumerarii, ac respectu clericorum in sacris constitutorum interventium similiter choro cathedralis, ut scilicet ex consuetudine Magistratus thurificetur post eos omnes. Quia hujusmodi Parochi canonici, qui etiam deferunt almatium, & Clerici in sacris, tanquam tales digniores sunt laicis, præsertim in choro cum habitu Ecclesiastico induti. Quam ob causam S. Rituum Congreg. in una *Asculana loci Pennæ die 17. Martii 1629* respondit, magistratum thurificari debere post omnes Clericos de Choro. Ita enim habetur: *Priores Terræ Pennæ Asculanæ diœcesis supplicaverunt definiri, an ipsi thurificandi sint immediate post Canonicos antè alios presbyteros inservientes? Et Sac. Rituum Congregatio respondit, thurificandos esse post omnes de Choro die 17. Martii 1629.*

7 Quoad tertium. Quando Episcopus, præsertim Cardinalis accedit ad Ecclesiam, vel recedit cum cappa, Canonici collegialiter eum associando cum habitu canonicali subsequuntur, & Magistratus simul cum aliis laicis antecedit juxta Cœremoniale *lib. 1. cap. 15.* Idemque dicendum, si observatum fuerit, quando Canonici intersunt sine habitu canonicali, in casu, quo Cardinalis incedit sive in habitu Cardinalitio, sive camerale. Nam ex universali observantia Cardinalium omnes laici illos antecedunt, & soli Prælati subsequuntur, quorum Prælatorum loco Cardinalis Episcopus consuevit habere, dictoque loco honorare suos canonicos, qui repræsentant personam in dignitate Prælati similem, *Innoc. in cap. Cùm non ignores, numer. de præb. cum allegatis a Gratian. discept. 111. num. 10. Adden. ad Buratt. d. 933. n. 16. Lotter. de re benef. lib. 1. quest. 16. n. 69. & Rot. d. 57. n. 10. p. 5. rec.*

8 Ultra quod esset nimis damnanda æmulatio Magistratus, si prætenderet canonicos privare hoc honore, attento præsertim, quod omnis alteratio, quæ in hac materia fieret, esset fomes discordiarum. Nam sive Magistratus incederet post, simulque cum canonicis, sive canonici incederent ante unà cum Magistratu, adhuc inter ipsos contenderetur de præcedentia; privare autem Canonicos suo antiquo loco, illumque dare Magistratui, esset injuria. Verùm vide *Consult. de præcedentia Vicarii generalis*, ubi refertur decretum S. Rituum Congregationis pro variis Gubernatoribus.

CONSULTATIO XXXVI.

An donatio facta a Moniali suo Monasterio sit nulla ex prætextu, quod illam fecerit de sola licentia Vicarii Monialium, non autem Vicarii generalis, ad quem dumtaxat pertinere ejusmodi licentias sæpe declaravit Sac. Congreg. Concilii, præsertim anno 1634?

1 IN hac specie videtur respondendum negativè. Primum, quia Episcopus duos constituerat Vicarios generales, pro sæcularium causis unum, pro causis Monialium alterum, prout de jure post *Clem. Et principalis, de rescript. ubi Gloss. & Card. num. 3. cap. Quoniam in plerisque, de offic. Ord. Felin. in cap. Causam num. 8. de offic. Deleg. Ugolin. de Offic. Episc. cap. 4. §. 6. num. 4.* Quare Vicarius Monialium erat Vicarius generalis. Sic namque scriptum semper subscribebat, præsertim in hujusmodi licentiis firmandis.

2 Secundò, etiamsi daremus, non fuisse Vicarium generalem constitutum, præsumitur tamen concludenter ex innumeris conjecturis habuisse speciale mandatum, & facultatem ab Episcopo ad hos actus. Mandatum autem plenissimè probari ex præsumptionibus, & conjecturis, firmavit semper Rota, ut in *Aretina Commendæ coram Pirovano, in Perusina fideicommissi coram Remboldo, & in dec. 44. num. 1. Gregorii XV. ac in aliis.* Idque etiamsi non constet ex literis patentibus, vel scripturis, Rota in *Romana officii coram Pirovano, Seraph. dec. 1376. num. 2.* Etiamsi illud a lege, vel statuto requireretur speciale & expressum, Rota *dec. 44. n. 6. Gregorii XV. & decis. 86. nu. 3.* Immo ex antiquitate temporis præsumitur adhuc ipsius ratificatio, *Soc. jun. consult. 139. & 146. libr. 3. Gozad. conf. 11. colun. 2. Dec. conf. 295. colun. 7. Immo*

etiam circumstantiæ, & qualitates ipsius, *Dec. conf. 287. num. 4.*

In hoc autem Vicario innumeræ concurrunt conjecturæ & præsumptiones pro mandato ad has licentias. Prima, quia illas dabat publicè, & ad præsentiam Episcopi, ita ut reputaretur communiter habens auctoritatem. Per hanc conjecturam firmavit Rota validam fuisse dispensationem super defectu natalium, datam a Vicario, licet aliàs non constaret per literas patentes de mandato hujus potestatis. Rursum per eandem conjecturam etiam firmavit Rota in *Maurinensi pensionis coram Pirovano 15. Junii 1626.* validas fuisse dimissorias datas a Vicario Capituli, quamvis non constaret, habuisse hanc facultatem a Capitulo. Item per eandem conjecturam resolvit Rota, *in nov. dec. de offic. Vicar.* valere gesta per Vicarium reputatum communiter tanquam jurisdictionem habentem, etsi non constaret per literas patentes jurisdictionis.

4 Secunda conjectura est diuturnitas temporis, & multiplicitas actuum coram tribus Episcopis successivè gestorum. Nam per plures annos continuos, & innumeris vicibus ejusmodi licentiæ concessæ fuerunt novitiis Monialibus a quatuor Vicariis Monialium, quam præsumptionem plenissimè probare firmavit semper Rota in *Romana domus coram Manzanedo, in Malaspina juris votandi coram Sacrato part. 2. rec. d. 440. num. 2. & d. 123. num. 3. & in Conchen. beneficii coram eodem Sacrato.*

5 Tertia conjectura est qualitas Vicariorum, qui has licentias dederunt, qui cum fuerint toto numero, nec non doctrina, dignitate, ac morum probitate insignes, præsumi omninò non potest, voluisse semper, & tot annorum spatio delinquere in officio vel ex ignorantia, vel malitia. Sic in his terminis de Vicario firmat Rota in *d. Maurinensi pensionis coram Pirovano, & p. 3. div. d. 675. num. 3.*

6 Quarta conjectura, quia semper hanc jurisdictionem exercuerunt præfati Vicarii Monialium privativè ad Vicarium generalem pro sæcularibus deputatam. Cùm tamen notum sit in dubio semper concessam intelligi jurisdictionem cumulativè cum illo, qui aliàs habet illam ordinariam, ut habet Vicarius generalis. Sic Rota in *Piscen. jurisdictionis coram Cardin. Plac. 15. Junii 1590. Dec. conf. 13. num. 3. & Sac. Congregatio Concilii.* Quod est evidentissimum argumentum innotuisse Vicario generali mentem, & concessionem dictæ jurisdictionis prædictis Vicariis ab Episcopo concessam. Quare ratione Vicarii generales nunquam resistunt Vicariis monialium. Quod si præsumatur, illos quandoque restitisse, & conquestos fuisse apud Episcopum, cùm tamen Vicarii Monialium non destiterint dictas licentias concedere, concluditur manifestè, ipso Episcopo adjudicante non destitisse, & prosequutos fuisse illas impertiri.

7 Quinta conjectura est amplissima potestas illis concessa ab Episcopo, qua poterant cognoscere de omnibus causis civilibus, criminalibus, & mixtis ad Monasteria Monialium pertinentia. Quæ potestas cùm ita semper intellecta & servata a quatuor Vicariis doctissimis, ut scilicet comprehenderet etiam facultatem concedendi dictas licentias, sic fuisse datam ab Episcopo fatendum est, cùm consuetudo sit omnium dispositionum, & scripturarum optima interpret, *cap. Cùm dilectus, de consuet. l. Minime, ff. de legib. Præsertim cùm decennii lapsus intervenit, Molin. de just. & jur. to. 3. disp. 590. concl. 9. Guttier. pract. lib. 3. q. 62. nu. 29. alter Molin. de primog. lib. 2. c. 6. n. 57.*

8 Tertio denique probatur, valere dictas licentias datas, quia error communis dat jurisdictionem, *l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. Rot. apud Crescent. dec. 4. de off. Vic.* Non quidem ex eo valebant gesta a Barbario, quod is communi errore pro libero homine habitus fuerit, sed publica utilitate id exigente, aliàs innumera sequerentur absurda in hoc casu. Nam tot donationes, & professiones factæ a Monialibus per tot annorum intervalla essent invalidandæ cum intolerabili tot Monasteriorum jactura. Essent enim condemnanda omnia ad restitutionem nedum sortium principalium, verùm etiam fructuum perceptorum juxta praxim, & perennem consuetudinem Regni Neapolitani, quæ etiam cum Regularibus servatur.

Atque ita censuit Sac. Congregatio Concilii in una *Neapolitana die 23. April. 1651.*

CONSULTATIO XXXVII.

An qualitas homicidii proditorii excludentis immunitatem Ecclesie juxta formam Constitutionis Gregorii XIV. debeat plenè, legitime, & concludenter probari? Ubi de cadaveris sanguinatione ad homicidie presentiam, de que ejus causa?

- I**Ta sanè, ac ita quod non sufficiat probatio per præsumptiones, & conjecturas, ut in specie probant Ambrosin. de immunit. c. 11. n. 4. Mar. Ital. eod. tract. lib. 1. c. 9. §. 1. n. 80. & seqq. Farin. eodem pariter tract. c. ult. num. 374. & antea conf. crim. 76. n. 2. & seqq. cui subscripsit Falconius, & eandem opinionem probat nu. 21. vol. 1. quam etiam tenent scribentes inter ejus consilia criminalia conf. 168. num. 8. cum seqq. vol. 2. Giuib. conf. 10. num. 24. de exeq. mand. part. 1. cap. 22. num. 5. Aret. in cap. Cum non ab homine, ubi Abb. & alii de judic. Vermigliol. conf. 105. num. 1. Molin. de sacr. homin. cap. fin. num. 149. & seqq. & in terminis dictæ Constitutionis latissime firmat Ciarlin. contr. 50. num. 61. & seqq. lib. 1. Dian. part. 5. tract. 1. resol. 9. num. 1. Donat. de Asyl. resol. 191. num. 3. & seq. Ric. dec. 168. num. 5. part. 1. & post alios Bonacin. de cens. tit. de immun. Eccles. disp. 3. qu. 7. prop. 2. nu. 4. Castil. dec. 156. a num. 4. p. 2. & declaravit S. Congreg. Immunitatis in Theatina 30. Junii 1651. Ita ut neque admittatur probatio æquivoca, quæ possit esse, & non esse, Vermigl. in his terminis conf. 94. n. 9. & conf. 495. n. 3. Farinac. conf. 128. n. 8. & conf. 175. n. 12. l. 2.
- 2 Primò, quia captus in Ecclesia habet pro se regulam immunitatis, ut probat textus in cap. Inter alia, & cap. penult. ac fin. extr. de immun. Eccles. Quia autem habet pro se regulam, dicitur etiam pro se habere juris præsumptionem ad textum in l. ab ea parte ff. de prob. Alciat. reg. 1. præsumpt. 28. num. 6. Ac ideo qui dicit casum non esse comprehensum in regula immunitatis Ecclesie, debet concludentissime, ac evidentissime id probare, cum faciat assertionem contra præsumptionem juris.
- 3 Deinde, quia qualitas tribuens jurisdictionem non præsumptivè, & per indicia, sed concludenter probari debet, ut inquit textus in lib. 2. sed si dubitetur, ff. de judic.
- 4 Præterea, quia, quando lex probationem requirit, intelligitur de vera & plena probatione, non autem de præsumptiva, ut colligitur ex textu in l. non omnes, §. a barbaris, de re milit. & notant Canonistæ in cap. pro humani, extravag. de homicid. in 6. ac post alios Ricc. in pr. resol. 38. num. 3.
- 5 Postremò, quia Constitutio Gregoriana super immunitate Ecclesiarum non solum in specie, sed per modum conditionis vult priùs constare de veritate criminum commissorum, antequam rei Curie sæculari tradantur, ibi: *Nisi cognitio, an verè crimina superius expressa commiserint.* Et ideo non sufficit probatio præsumptiva, ut pluribus comprobant Farinac. d. conf. 76. nu. 6. Ambros. ad d. Constitut. de cap. 11. num. 4. & seqq. Mar. Ital. loc. cit. Scribentes ad Farin. d. conf. 108. num. 9. & seqq. Ricc. ubi supra num. 4. Castil. d. dec. 156. n. 5. p. 2. Cum dicta verba requirant probationem plenam, certam, & concludentem, Donat. de Asyl. resol. 191. num. 6. & seq. Maximè ad fundandam jurisdictionem Judici laico in præjudicium extracti ab Ecclesia, Donat. d. resol. 191. num. 4. Vermigl. conf. 90. num. 3.
- 6 Quare si testes non concludant pernecessè, quod præsentis reus homicidii proditorie commiserit, non potest prætendi probatio plena, & concludens delicti pro pœna, & pro non immunitate, sed merum indicium, ut pluribus illustrat Petr. Barbos. in repet. lib. 2. repet. 1. num. 87. & seq. ff. solut. matr. in rubr. de probat. nu. 253. Felin. in cap. Afferte post num. 10. de Præsumpt. ac fusè Farinac. de indit. & tert. qu. 37. num. 53. & quest. 52. num. 50. ubi etfi dicat, dari arbitrium Judici torquendi, vel condemnandi ex dicto indicio, tamen num. 65. declarat, hoc procedere quoad pœnam extraordinariam, & de reo confesso, ac convicto. Quod repetit quest. 86. num. 55. aliisque in locis.
- 7 Præcipuè si testes fuerint examinati in foro sæculari, qui non probant in Ecclesiastico. Quia, licèt dependant super eisdem personis, tendunt tamen ad diversum finem, pro quo Juxta Ecclesiasticum non debet stare processui Judicis sæcularis, ut aliàs latè probavimus, ut tradit Ricc. in pr. ref. 450. nu. 3. stante præsertim quod cognitio hujus articuli ipecciatim demandata est Episcopo Judici ordinario, ut bene considerat Farinac. d. tr. de immun. num. 367. ac seq. cit. conf. 76. num. 2. atque ideo

non potest attendere, quod ipsi constat extra sua acta, declaravitque Sac. Congregat. Immunit. in Salernitana 18. Martii 1631. dicens, in concernentibus delicta confugientium quòd nulla ratio habeatur processui Curie laicalis. Et licèt aliquando præstetur fides processui laicorum ante confugium factò, id tamen non sufficere, declaravit eadem Sac. Congreg. in Castrimaris 18. Decembris 1629. cum aliis declarationibus, quas i. tom. retulimus.

Unde quamvis proditio dicatur, quando est homicidium commissum sub specie amicitie, vel post pacem, aut fidem susceptam, ut explicat Farinac. de delict. & pœn. quest. 18. n. 73. & seq. Attamen id procedit quando verè, & concludenter probatur per testes idoneos de visu, homicidium esse perpetratum proditorie nullis dictis verbis, sed sub velamine amicitie, ut pluribus ostendunt Vincent. de Franch. dec. 713. n. 15. & seqq. part. 4. Farinac. d. quest. 18. num. 74. & Scribentes ad ipsum d. conf. 168. num. 74. Castil. d. decif. 156. n. 38. ac Giurb. conf. crim. 60. n. 15.

Dum igitur hoc legitime non probetur, non potest Fiscus laicus ex solis præsumptionibus prodicionem prætere, sed rectè præsumere vel illud commissum fuisse ex nova causa, quæ potuit oriri inter ipsos amicos, cum homicidium in amicum semper præsumatur potius casuale, quàm deliberatum, & proditorium, ut tradit idem Farinac. de homic. quest. 126. part. 3. num. 182. & conf. crim. 1. num. 5. ibique Add. lit. A. & conf. 19. nu. item 19. ubi etiam Add. lit. X. vel ab homine ignoto, cum semper in dubio sit capienda præsumptio in favorem amici, & carcerati, atque in exclusionem delicti, ut notant Glossa & Doctores in leg. 1. Cod. ad leg. Corn. de Sicar.

Idque etiam si vulneratus illicò nominaret, atque inculparet amicum pro delinquente, ac proditore. Quoniam ipsius assertio nullum facit indicium, non præcedente inimicitia, & non concurrentibus aliis requisitis, de quibus plenè Farinac. de indic. & tort. quest. 46. nu. 36. & 153. ac seq. & ante ipsum Clar. in §. fin. quest. 21. num. 14. ibique Bajard. num. 56. & Castil. d. dec. 186. num. 10.

Ac præsertim si testes non sint examinati, ac repetiti, citato prætenso reo carcerato, sicuti necessarium esse de jure ac vigore dictæ Constitutionis Gregorianæ demonstrant Scribentes ad Farinac. d. conf. 168. nu. 39. Vel si non appareat verificatum corpus delicti. Nam si Curia sæcularis prætentat probatum per testes corpus delicti ex vulneribus, quamvis proditorie illatis, & animo occidendi, non ideo quis excluditur ab immunitate Ecclesie, ut probat Farinac. eod. tr. de immun. cap. 9. num. 145. Si verò per mortem inde sequutam, debet apparere probatio corporis delicti per vitium, ac reperimentum, ut in praxi servari docet Foller. in pr. crim. §. Capiat informationem n. 429. & seqq. Clar. in pr. §. fin. q. 4. n. 3. per tor. Farinac. de inquis. q. 2. n. 4.

Quare hujusmodi præsentis reus restituendus erit Ecclesie, a qua fortè extractus fuit prætextu, quod commiserit homicidium proditorium ad textum in cap. minor. 17. quest. 4. ac l. præsentis, ubi Bartol. & alii, Cod. de his, qui ad Eccles. confug. & ad fusè notata per Farinac. de delict. ac pœn. quest. 28. num. 1. & seqq. & de immun. cap. 2. num. 48. sæpiusque citatos Scribentes d. conf. 168. num. 49. lib. 2. ac declarandum, gaudere immunitate.

Hinc nota, quod ad licentiam extrahendi concedendam, ut nimirum reus retineatur tutò in carceribus, donec probetur delictum, non requiritur certitudo delicti, sed sufficit dubium, neque est necessè, quod talis opinio, vel dubium resultet ex notitia judiciali, sed sufficit extrajudicialis, etiam quæ resultat ex processu Judicis laici, juxta declarationes S. Congregationis Episcoporum in Neapolitana 23. Aprilis 1602. in Messanen. 4. Maji 1604. & iterum in Neapolitana 1. Julii 1622. Ad consignandum verò delinquentem Curie sæculari plena probatio requiritur, ex eadem Sac. Congregatione in Cremonen. 24. Februarii 1612. & 27. Julii 1618. Nec potest consignari propter solum processum factum a Judice laico, ex eadem Sac. Congregatione in Neapolitana 23. Junii 1600. & in Vestana 15. Octobris 1613. & regulariter ad consignandum reum foro sæculari non sufficit notitia extrajudicialis ex eadem Sac. Congregatione in d. Neapolitana 1. Julii 1622. Quod etiam declaravit Sac. Congreg. Immunitatis in Melevitana 15. Junii 1638. dicens ad effectum extrahendi delinquentes non requiri probationes concludentes, sed pro arbitrio, & conscientia Episcopi, secus verò ad extrahendum, & Curie sæculari consignandum. Et luculenter in Lauden. 7. Nov. 1651. his verbis. Ad privationem pri-

privilegii immunitatis requiritur concludens, & plena probatio.

14 Ex quibus rejiciendi sunt Gambiraf. *decif.* 281. Sanfel. *decif.* 135. n. 3. Dian. p. 5. tract. 1. resol. 9. Grafset. de prodit. §. 29. a n. 172. & seqq. Lezan. V. Immunitas num. 28. Delbene de Immun. c. 16. dub. 42. sect. 1. n. 13. alique allegati a Cortiad. *dec.* 21. n. 62. & 75. ac Merlin. *controv. for.* 64. n. 10. quatenus asserunt ad amittendam immunitatem Ecclesie requiri probationem saltem sufficientem ad torturam, inter quos etiam Gamma *decif.* 186. n. 149. & seq. ac *decif.* 281. sibi contrarius, cum in *decif.* 279. testetur contrarium vidisse judicatum, & non sufficere præsumptivam probationem. Nam qualitas proditoris requisita in Constitutione Gregoriana ad effectum non gaudendi immunitate debet in primis constare, & verificari pro parte Fisci, ut firmant Bart. in l. Si quis posthumo, §. 1. ibique Jal. n. 51. ff. de lib. & posth. in leg. 1. §. quod autem, ff. ne quid in flumine publico, Surd. *conf.* 33. n. 3. & *conf.* 131. n. 25. lib. 1. & *conf.* 179. n. 4. lib. 2. Grat. *discept.* 619. n. 17. ac seq. p. 2. fusè Giurb. *conf. crim.* 10. num. 24. ubi alios congerit, itaut pro qualitate non sufficiant indicia resultantia ex delicto principali, sed debeant esse separata, & conclusentia super ipsa qualitate, ut probat idem Farinac. de *inquis.* q. 11. n. 63.

15 Et licet amicitia operetur prodicionem, ut inquit Bartol. in l. respiciendum, §. delinquent, ff. de pœn. & in Extravag. ad reprimendum, V. rebellis, Luc. de Pen. in l. fin. C. de delat. lib. 10. ac alii, quos cumulavit Farinac. de *carc.* q. 28. n. 24. & de *immunit.* c. 9. n. 135. ac seqq. id tamen procedit, vel quando amicitia est simulata, ut dicunt Felin. & ceteri in c. 1. de homic. Alex. *conf.* 145. n. 5. lib. 7. Decian. tract. *crim. lib.* 7. c. 29. n. 19. & seqq. Villag. de *extens. l. super immun. Eccles. lib.* 5. q. un. n. 52. Mastrill. de *indult.* c. 29. n. 2. & seqq. Ambrosin. d. Bull. Gregor. c. 9. n. 3. Farin. de *delict.* q. 18. post n. 74. & de *immun. d. c.* 9. n. 173. Caball. de *homicid.* n. 396. Catal. de *indul.* c. 31. n. 6. & seq. ibique Jo: Bapt. de Leonard. in *sua alleg.* n. 14. & seqq. ac plene Hieron. Campan. tr. *divers. jur. canon. rub.* 11. c. 32. n. 7. & seqq. Card. Tusch. v. *Proditor, concl.* 869. n. 4. & seqq. a quibus non dissentit Bartol. ubi supra, & notat Carol. de Grassi. de *effect. amicis.* n. 242. cum seqq. Vel quando constat amicum sine diffidatione, & nullis præcedentibus verbis, ac nulla interveniente rixa occidisse amicum. Tunc enim verè dici homicidium proditorium probat Bartol. in d. l. respiciendum, §. delinquent, v. 1. ac d. v. rebell. n. 4. & seq. Gloss. in c. Cleric. 46. d. ubi Turrecr. & alii, Jo: Andr. in c. 1. extr. de feud. Par. de Put. de *re milit.* lib. 2. q. 7. n. 2. Gigas de *crim. les. majest. tit. de prodit.* q. 1. n. 16. & seq. q. 9. n. 5. Guttier. *pr. q. lib.* 3. q. 2. n. 4. ac seq. Covar. var. *resol.* c. 20. n. 7. Gomez de *delict.* c. 3. n. 5. Azeved. ad *reg. const. lib.* 1. tit. 2. leg. 3. n. 11. Regim. de Gon. de *immun. falent.* 14. Allist. *dec.* 265. n. 64. Cæphal. *conf.* 65. n. 13. & seq. lib. 1. Giurb. *conf. crim.* 60. n. 2. & seq. Villagut. *loc. cit.* n. 53. & 54. Bayard. ad Clar. §. *homicid.* a n. 22. q. 68. n. 107. Cavalc. de *brach. reg. p.* 1. num. 75. & seq. Cabal. de *homic.* n. 396. ubi alii, Gratian. *discep.* 380. n. 39. p. 2. Ambrosin. in *eundem loc.* n. 3. & seq. Campanil. d. c. 31. n. 8. ubi & alii Ceval. *comm. contra com.* q. 817. n. 1. Farin. d. q. 18. art. 74. & de *immun. d. c.* 9. n. 137. & seq. ac *conf. crim.* 132. n. 2. & Scribentes ad *conf.* 168. n. 74. vol. 2. p. 1. & post alios Guazin. *defens.* 1. c. 38. n. 39.

16 Non autem quando ex processu datur vera, & solida amicitia inter occisum & occidentem. Quia tunc non præsumitur homicidium proditorium, sed casuale, ac improvisum, ut scilicet ex nova alia causa, & inopinata inter ipsos tunc contingente provenerit, actale delictum patratum fuerit, Alberic. in l. 1. §. Divus sub n. 3. ubi etiam Angel. n. item 3. ac Marsil. n. 43. ff. ad leg. Cornet de *sear.* Gloss. in l. 1. v. non occidendum, C. eodem, idem Marsil. in l. un. n. 207. C. de rapt. Virg. *conf.* 51. n. 47. Jo: de Amic. *conf.* 65. n. 11. & *conf.* 85. Flam. de Rub. *conf.* 41. n. 47. lib. 1. Signorol. *conf.* 63. n. 10. & seq. Bertac. *conf. crim.* 208. n. 13. & seq. lib. Card. Alban. *conf.* 1. alique innumeri, quos sequitur Farinacius de *homic.* q. 126. n. 128. & seq. ac *conf. crim.* 1. n. 5. ibique Addit. *lit. A* vol. 1. & *conf.* 142. n. 3. vol. 2.

17 Quia cum proditio habeat in se animum deliberatum, ac præmeditationem, ut ait Farinac. d. q. 18. n. 73. Cabal. de *homic.* n. 37. & Bellizon. in *alleg. impres. in tract. Catal. post cap.* 31. n. 15. nunquam censetur inter amicos commissum delictum animo deliberato, vel proditorio, nisi dictus animus cum prædicta qualitate probetur, ut præter relatos tradunt, Jo: Andr. Host. & alii in c. inter alia, de *immun. Eccles.* Viv. *dec.* 391. n. 7. Jos. Ludov. *decif. Lucen.* 37. Mar. Anton. var. *resol.* l. 3. *resol.* Tom. II.

10. n. 4. & Giurb. *conf.* 10. post n. 24. Atque adeo cum non constet de negativa interventus rixæ, neque de affirmativa præmeditationis, meritò excluduntur termini homicidii proditorii, Guttier. p. qu. lib. 1. q. 2. n. 3. & 9. Dec. tr. *crim. lib.* 7. c. 19. n. 9. Cabal. de *homic.* nu. 397. & seqq. ac Peguer. *dec.* 54. n. 9.

18 Ideoque minimè sufficiens est ad existentiam homicidii proditorii probatio amicitie inter interficientem & occisum. Tum quia generalis regula est, quod licet ex parte interficientis non comprobetur pura rixa, homicidium tamen non censetur præmeditatum, Cason. de *males.* c. 5. n. 5. in tr. *novis. tom.* 11. p. 1. fol. 282. Blanch. de *indie. d. tr.* tom. 11. p. 1. fol. 265. n. 54. Menoch. de *arb. cas.* 361. n. 23. Farin. q. 126. n. 106. Giurb. *conf. crim.* 82. n. 25. Tum quia probatio amicitie magis ostendit animum & intentionem non fuisse ad occidendum, sed quod occidens id fecerit ex superveniente rixa, vel improvise casu, Carrer. in *pr. crim.* §. *homicidii autem* n. 72. Menoch. *presump.* 40 n. 22. & seq. lib. 1. Bertaz. *conf. crim.* 29. n. 14. & *conf.* 133. n. 15. lib. 1. cum aliis.

19 Neque aliud censendum ex iteratione vulnerum. Quia licet ex illorum qualitate aliquando insurgat animus occidendi, non tamen quando nulla apparet præcedens occidendi causa, insurgit præsumptio præcedentis deliberationis: quia animus potuit supervenire ex superveniente rixa, Clar. §. *homicidium* n. 6. v. ex opposito post med. ubi quod Senatus Mediolanensis ita sæpius judicavit. Menoch. de *arb. d. cas.* 361. nu. 33. & seqq. ac Farin. qu. 126. n. 188. Sed quia pro exclusione præmeditationis prævalent præsumptiones provenientes non solum ex omiffa præparatione armorum, vestium, pecuniarum, & hujusmodi aliis, de quibus Bertaz. *conf. crim.* 85. n. 14. Abb. *conf.* 46. n. 9. ac Mant. *conf.* 325. n. 16. & 152. n. 8. Farin. *conf.* 61. n. 11. lib. 1. idcirco ad effectum immunitatis maximè confert ratio textus sacre pagine in *Deuteron. cap.* 19. v. 6. quia nullum contra eum, qui occisus est odium prius habuisse monstratur; dum enim disponit immunitate gaudere homicidam, quem non monstratur prius odium habuisse, satis exinde insurgit, quod proditio abique hac demonstratione non præsumitur, ut etiam textum præfatum ad præmeditationis exclusionem adducit Menoch. d. *presumpt.* 40. n. 24.

20 Nec mirum, quia proditor non dicitur is, qui amicum occidit, sed qui nulla præcedente inimicitia, vel diffidatione, seu rixa sub colore & figura amicitie aliquem consultò & cogitatò occidit, hoc est quando actibus amicitiam proficitur, sed in corde ac mente aliud gerit, & sic requiritur amicitia positiva, sub cujus fide, & tutela amicus ab amico occidatur, & sine amicitia non datur proditio juxta doctrinam Bartol. in d. *extravag. ad reprimendum, v. rebelles,* & d. l. respiciendum, §. delinquent ff. de pœn. quem ceteri sequuntur, relatiæ Spere. *dec.* 23. n. 6. & seq. ubi adducuntur exempla sacre Scripturæ, Cæphal. *conf.* 57. n. 13. lib. 1. Vinc. de Franc. *dec.* 78. n. 15. Prax. Neapol. c. 76. n. 1. & per tot. ubi quod ita fuit declaratum, ac nos alibi. Dum igitur non apparet præcessisse inter amicos aliquam inimicitiam, contentionem, rixam, vel aliud simile, quod potuerit præbere causam dolosè dissimulandi animum, & expectandi occasionem occidendi, prout requiri videtur a Cæphal. ubi supra n. 15. a Menoch. de *presumpt. lib.* 5. *presumpt.* 40 n. 24. ab Eugen. *conf.* 65. n. 22. lib. 2. ab Honned. *conf.* 87. n. 99. lib. 2. profectò dici non poterit, homicidium proditorie commissum fuisse.

21 Et licet Clarus in d. §. *homicidium* n. 10. consideret prodicionem, quando nulla præcessit inimicitia, id tamen intelligi debet ubi insimul constet de non causa, & non diffidatione, ne aliàs dicamus omne homicidium commissum in personam, quæ non erat inimica, proditorium esse, cum alio non probato regulariter præsumatur commissum in rixa, nisi probetur, quod absuit omnis rixa & omnis casus fortuitus, qui tunc oriri potuit ad tradita per Menoch. d. *cas.* 361. sub n. 33.

22 Sanguinationem autem cadaveris quod attinet, an sit certum argumentum perpetrati homicidii pernegamus. Ajunt enim accidisse frequentissimè, ut homicida adducto ad cæsi cadaver, sanguis inde ubertim efflueret, si homicida intra vigintiquatuor a cæde & morte horas, aut ut Ficinus ad *Conviv. orat.* 7. c. 3. memorat, intra septem inducatur. Alii longè etiam prolixioram moram admittunt. Nam Loyer *lib.* 4. de *spectr. cap.* 21. affirmat, se hanc cadaveris sanguinationem deprehendisse factam post diem circiter quintum a cæde. Boerius *decif.* 162. exemplum refert, quo idem contigit post dies octo, & alterum quo idem deprehensum est post duos menses a cæde. Eventum verò ipsum absolutè, seu nulla temporis limitatione apposita tradunt plurimi jurisconsulti apud Farin. in *pract. crim. qu.* 52. num. 154. & alii, quos

quos referunt Magius *lib. 3. miscell. cap. 5. Læl. Bilciol. to. 2. lib. 15. c. 1. Delrius in Octav. Senec. advers. 117. & Col. lius lib. 4. de sanguine Christi d. c. 1.*

23 Hujus autem effectus variis causas proferunt sane inanes, quas legere est apud Pelbart. *notar. 3. §. Homicidium 4. iii. de pena homicidii, vers. tertia pena.* Sed reliquis prætermittis, Aponensis *in sect. 7. problem. q. 6.* id refert in spiritus inimicis succentos, & specie iræ quasi fetos, quos homicida ei impressit, quem occidit. Expetunt enim ad proprium domicilium regendi, ideòque accedente ad cadaver eo, a quo impressi sunt, desiderium remeandi, ebullitione produnt. Magnificat & approbare videtur hoc placitum Loyer *supra.* Affineque est placitum Collii *loco alleg. c. 6. affirmantis,* hunc effectum oriri ex virtute quadam per homicidam, odii & irarum stimulis actum, impressa ei, quem obruncat. At Dandinus *lib. 2. animæ digress. 39.* prædictum effectum tribuit spiritibus occisi nondum sedatis, & ideò commoventibus sese ad commotos in præsentia cadaveris spiritibus homicidæ. Quo fortasse revolvitur quod nuperius Porphyrii interpretes dixit *ad lib. 2. de abstinentia,* nempe rationem hujus effectus reddi posse ex eo, quod animæ è corporibus per vim avulsæ, desiderio corporis non longè ab eo sedem figant post disruptam unionem, ut fert sententia Ægyptii, quem eo loco refert Porphyrius. Hæc si admittantur, fatendum consequenter erit, affectum iræ ab occiso conceptum, gignere commotionem corpoream in cadavere juxta posteriorem sententiam. Vel idem præstari per iram ab occidente conceptam juxta alterum placitum.

24 Neutrum tamen admittendum est. Quis enim non videat, sive ab occisoris, sive ab occisi spiritibus ira succensis, fateamur proficisci effectum illum, idem contingere debere cadaveri bovino, aut asinino, si ab aliquo ex ira occidatur? At nemo finxit effectum illum sanguinationis in asini, vel bovis, alteriusve ullius bruti cadavere deprehendendum. Deinde spiritus sunt naturæ supra modum evanidæ & dissipabilis, ut propterea ridiculum sit existimare, eos post non modò horas, sed & dies plurimos præstolari in cadavere occursum homicidæ. Quod verò commoveantur ad occursum homicidæ ob incensos adhuc ejus spiritus, insulsè fingitur. Sic enim omnes, qui commoti, vel irati accederent ad cadaver, periclitarentur infimulari cædis patratæ. Nec magis sapit, quod dicitur, spiritus appetere redire postliminio ad eum, a quo occisi sunt, illumque occurrentem interno scere, & suum emigrandi desiderium ebulliendo procedere. Quæ omnia tam nullo fundamento, immò cum tam perspicua inanitate philosophandi asseruntur, ut non videantur longa confutatione egere. Paria prope opponere licet adversus illam virtutem impressam, a spiritibus distinctam, quam Collius fingit, vultuque sopitam jacere absente occisore, ad cuius autem adventum excitari ad operandum, & sanguinem attrahere. Qui operandi modus causæ inanimæ, præsertimque attractrici, nullo fundamento, aut verisimilitudinis colore tribuitur. Equè sane, ut cætera omittamus, a quocunque altero succensente imprimi deberet virtus illa attractiva alieni sanguinis, sicque ad præsentiam, & occursum iteratum irascentis oporteret sanguinem sequi in altero, quod est aperte ridiculum.

25 Sapientioribus verò ea videtur optima philosophandi ratio, ut cum effectus ille contingit (sæpè enim non contingit, ut certis experimentis deprehensum est, ac præter cæteros testatur Bellus *in auct. aphorism. polic. p. 2. lib. 2. disc. 40.*) Deo humani sanguinis vindici, eaque via clancularium homicidam detegenti, ascribatur. Tunc enim solere hanc cadaveris sanguinationem accidere, cum homicidium fuit occultum, & proditorium affirmat Comestor. apud Pelbartum *supra.* Ad Deum certè, non ad iram, ullamve aliam naturalem causam effectum istum refert Sybill. *decad. 3. cap. 8. q. 4.* post Henricum de Assia. Idem habet Ægydius *quodl. 5. q. 25.* Idem velle videtur Major. *in 4. dist. 15. q. 19.* explicatè autem Thesaurus *dec. 174.* Item Majol. *colloq. 1.* qui addit insignè exemplum, quod id totum debere referri ad miraculum, videtur perspicuè demonstrari. Nempe S. Tho. Herfordiensis in Anglia Episcopi, cujus sacra ossa omni jam carne prorsus nudata, cum in Tuscia objisset, tandem in Angliam asportata sunt. Obviam autem illi factò Comite Gloverinæ, per quem S. Episcopus admodum fatigatus, & magnis, atrocibusque injuriis affectus, non tamen occisus fuerat, multo sanguine manarunt. In qua narratione omnes præclusæ videntur ambages ad utriusque stabiliendas responsiones propositas, tantumque non aperte affirmatur, Deum esse, qui clamantem ad se humanum sanguinem ultum velit. Qua ferè ratione accidere dixerim quod Boethus, & Lassævus in descriptione Scotiæ referunt de hæcibus non ultra revenientibus,

si eorum piscandorum, vel coemendorum causa fundatur humanus sanguis.

Itaque, quicquid sit de aliis causis, quas citati Authores varias proferunt, & expendunt, negamus eas, quæ superius adductæ sunt, ad probandum certè perpetratum homicidium, validas esse.

Sed adjiciamus nostra parerga quoad extractionem è loco immuni. Et quidem potest Episcopus ex Constitutione Gregoriana extrahere delinquentes, etiam ab Ecclesiis religionis Hierosolymitanæ, ut decretum a S. Congreg. Immunitatis in Messanen. 6. Maji 1653. Item potest extrahere in casibus non expressis in Bulla Gregoriana ad effectum correctionis tantum: eadem S. Congregatio in Interamnen. 27. Martii 1640. & in Aretina 31. Augusti 1649. & in Neapolitana 28. Febr. 1640. & in Cathacen. 1. Septembris 1643.

Extracti a loco immuni, dum articulus discutitur, debent retineri sub custodia Curie Ecclesiasticæ: eadem Sac. Congregatio in Neapolitana 30. Septembris 1626. S. Cong. Episc. 30. Septembris 1617. & Constit. Gregorii XIV Confugientes verò non debent retineri ligati in Ecclesia: eadem S. Congregatio in Casinen. 8. Februarii 1639.

Episcopus non potest expellere confugientem ab Ecclesia, ne incidat in manum Curie sæcularis, eadem S. Congreg. in Caphalunen. 19. Martii 1647.

Extractio a loco immuni non est permittenda, nisi solis Episcopis, non autem inferioribus, & ante illam requiritur processus: eadem S. Congregatio Nullius Orbitelli 23. Martii 1638.

Extrahentes indebitè, & apponentes custodes loco immuni sunt excommunicati. Eadem S. Cong. in Aprutina 1. Octobris 1641. & in Neapolitana 2. Junii 1632. & in Andrieni. 6. Febr. 1635. & in Bitetton. 22. Maji 1633. & in Theatina 20. Junii 1651.

Nemo potest extrahere delinquentes absque facultate Apostolica, exceptis casibus in Bulla Gregoriana. Eadem S. Congreg. in Cosentina 30. Januarii 1628. & in Romana 12. Decembris 1628. & in Cajetana 1. Decembris 1637. & in Neapolitana 14. Octobris 1630.

Extractio non permittitur ad effectum examinandi delinquentem. Eadem S. Congr. in Mutinen. 13. Julii 1638.

In casibus non exceptis in Bulla Gregoriana non licet Judici Ecclesiastico extrahere reum, tradere Curie sæculari, absque incurfu censurarum. Eadem S. Congr. in Vallisoletana 19. Junii 1627.

Extractio non debet fieri per laicos, sed cum assistentia Judicis Ecclesiastici. Eadem Sac. Congreg. in Cathacen. 11. Augusti 1631.

Extractus a Curia laicali debet restitui eidem Ecclesiæ, etiam supervenientibus probationibus super aliis delictis. Eadem Sacra Congregatio in Januen. 8. Decembris 1632. Deinde est extrahendus servatis servandis juxta formam Bullæ Gregorianæ. Eadem S. Congr. Mediolanen. 13. Novembris 1663. Aliquando tamen restitutio extracti fit alteri Ecclesiæ cum dispensatione Pontificis. Eadem Sac. Congreg. 29. Novembris 1634.

Legatus Apostolicus non habet facultatem extrahendi. Eadem Sac. Congr. in Bononien. 8. Aprilis 1630. & in Ferrarien. 15. Maji 1637.

Inductus dolose blandis ac subdolis verbis, ut exeat ab Ecclesia, ad quam confugerat, si exeat, & capiatur, est restituendus Ecclesiæ. Eadem Sac. Congr. in Aquapendii 24. Januarii 1668. & in Anagnina 10. Maji 1670. de quo nos latè tom. 1.

Pro perquisitione & extractione rerum confugiatarum ad Ecclesiam a dolosis debitoribus, vel decoctoribus, vel a reis furto ablatarum. Item pro extractione, atque ejectione reorum abutentium confugio Ecclesiarum solet expediri a S. Congreg. Immunitatis facultas in forma juxta stylum apud secretarium dictæ S. Congregationis.

Attentans extrahere è cancellis ferreis, vulgò a ferata Ecclesiæ, reum illi adhærentem, incidit in excommunicationem. Eadem S. Congreg. in Perusina 4. Aprilis 1671.

Die 12. Julii 1672. in Beneventana super trina extractione delinquentium facta per ministros Regiæ Audientie montis Fulculi Regni Neapolitani ex territorio Beneventano Status Ecclesiastici S. Congreg. Immunitatis censuit, mandantes, extrahentes, & retinentes præfatos extractos incidisse in censuras in Bulla Cœnæ Domini, & ideò committendum Auditori Cameræ Apostolicæ, ut procedat, & exequatur, ac injungendum Nuncio Neapolitano, ut assistat, omnesque extracti retineantur in carceribus laicis nomine Ecclesiæ.

Ut autem reus extractus retineatur in carceribus laicis nomine Ecclesiæ requiritur licentia S. Congregat. Immunitatis. Eadem S. Congregat. in Squillacen. 19. Julii 1667.

- 43 Cognitio, an extractus gaudeat immunitate tam secularis, quam Regularis de jure communi spectat ad Episcopum, etiam præcisâ Bulla Gregoriana, quæ loquitur de laicis. S. Congreg. Episcop. in Meliten. 25. Octobris 1602. & in Rossanen. 10. Martii 1610. Non ad Nuntium, nisi specialiter fuerit commissâ. Eadem Sac. Cong. Episcop. in Florentina 16. Julii 1627.
- 44 Cognitio delictorum commissorum a confugis spectat ad Ordinarium, cui concessa fuit extrahendi licentia. Eadem S. Congreg. 26. Junii 1607.
- 45 Licet multiplicitas delictorum aggravet delinquentem, non tamen addit qualitatem, quæ requiritur, ut Curia ecclesiastica possit tradere reum seculari. Eadem S. Congreg. in Montis Alcini 11. Maji 1640.
- 46 Observandumque est, quod delinquentes, a loco immuni extracti aliquando conceduntur liberè Curie laicæ, ut ex S. Congregatione Immunitatis in Bononien. 25. Sept. 1637. & in Mutinen. 11. Junii 1627. & in Cremonen. 29. Decemb. 1625. & in Averlanâ 25. Septembris 1627. & in Ferrarien. 23. Julii 1632. Interdum conceduntur ex gratia, ex eadem S. Congreg. in Papien. 2. Julii 1624. & in Mediolanen. 2. Junii, & in Lauden. 29. Septembris ejusdem anni, ac iterum in Mediolanen. 16. Decemb. 1625. Sæpè conceduntur citra pœnam sanguinis, ut in Januen. 19. Nov. 1625. & in Romana 22. Jan. 1627. & in Sutrina 9. Mar. 1627. & in Imolen. 22. Decemb. 1631. & aliquoties ratione publici boni ejiciuntur ab Ecclesia, ut in Nepefina 6. Novembris 1626.

CONSULTATIO XXXVIII.

An qui non ex industria, sed casu, vel ex subita ira, sive excandescencia mutilat, vel occidit in Ecclesia, vel Cemeterio, privetur Ecclesie immunitate? ubi de homicida, vel mutilatore amente, puero, invito, coacto, ob sui suorumque defensionem; & hujusmodi aliis, eorumque causa.

- 1 Affirmant ex probabiliore sententia Abb. in c. Inter alia, de immun. Eccles. n. 8. Covar. lib. 2. var. c. 22. n. 15. ejus magister Navar. c. 25. nu. 20. Suar. de Relig. tom. 1. lib. 3. cap. 11. num. 6. Clar. in pr. §. fin. q. 30. Farin. de carc. q. 28. n. 54. Layman lib. 4. tr. 9. c. 3. n. 6. Peregrin. de immun. c. 6. n. 15. Gambacur. eod. arg. lib. 5. c. 23. Barbol. de jur. un. lib. 2. c. 3. n. 104. Lezan. v. Immunitas, n. 11. Decian. lib. 6. c. 28. n. 5. Germon. de sacr. immun. lib. 3. c. 16. n. 79. Bonacin. disp. 3. q. de immun. 7. §. 4. n. 7. Cutell. de immun. Eccles. lib. 1. q. 11. quibus adstipulatur Thomas Delbene eodem tr. c. 16. dub. 19. sect. 4. ubi n. 3. ait, quod ita declarari videtur a consuetudine.
- 2 Ratio autem præcipua est, quia tam Innocentius III. in d. cap. Inter alia, quam Gregorius XIV. in constit. sua de immun. Eccles. generaliter sine distinctione homicidis, & mutilatoribus in Ecclesia, in qua delinquant, hanc pœnam inferunt.
- 3 At nos negativam partem amplectimur cum Farinacio in append. de immun. n. 238. & 240. ubi recedit ab opinione, quam antea tenuerat in alleg. q. 28. n. 54. de carc. ac dicit esse veriolem, eamque sequuntur Tutch. v. Ecclesia concl. 11. n. 13. & 14. Azor. p. 2. lib. 9. c. 9. q. 6. Guttier. pract. qu. lib. 3. qu. 1. n. 3. & seqq. Azeved. lib. 1. tit. 2. leg. 3. n. 24. & seqq. Zambell. inreper. moral. §. Ecclesia quoad ejus immun. n. 13. Marc. Ital. de immun. Eccles. lib. 3. cap. 5. §. 3. n. 1. & seqq. Sperell. dec. 59. n. 36. Novar. in sum. Bullar. tit. de immun. Eccles. n. 58. Chartar. dec. crim. Cur. Mediol. 74. n. 12. Dian. p. 1. tr. 1. de immun. resol. 11. & p. 6. tr. 1. resol. 7. ubi testatur ita pluries decisum, præsertim in Urbe sub annum 1639. occasione homicidii commissi in Ecclesia Lateranensi, quæ est caput & mater omnium Ecclesiarum, de quo casu in specie loquitur Vermigliol. conf. 103. eumque refert Joseph Sesse dec. Regni Arag. 141. ubi n. 8. ac seqq. ait, ab hac sententia, tanquam a communi, non esse recedendum, & confirmat Dian. p. 3. tr. 1. resol. 107. & ante omnes docuit Jo: Andr. in d. c. Inter alia n. 1. 2. & 5. quibus adde Villagut. de extens. l. c. fin. n. 417. ubi proluxè juribus ac Doctorum auctoritate id firmat, fuitque observatum in Civitate Neapolis anno 1640. occasione cujusdam rixosi homicidii perpetrati in Ecclesia Domus professorum Societatis Jesu, dum ibi expositum erat Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum diebus bacchanalibus, ac censuit Sac. Congregatio Immunitatis in una Puteolana die 14. Junii 1661. in qua cum quæreretur, an qui ob rixam è fenestra domus immunis Ecclesie sclopo occiderit existentem in Ecclesia, gaudeat immunitate, respondit, gaudere. Et clarissimè in Algaren. 24. Martii 1637. ibi: Occidens in Ec-

clesia provocatus in rixa, gaudet immunitate, ut proinde mirum sit, quam facile dixerit del Bene, pro contraria sententia consuetudinem extare.

Nec desunt rationes. Nam textus in d. c. Inter alia, 4 immun. Eccles. in quo privantur immunitate occidentes, vel mutilantes in Ecclesia, inquit, quod nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesie obtinere sperantes &c. nisi per Ecclesiam, ad quam confugiunt, crederent se defendi, nullatenus fuerint commissuri. Ergo ex argumento contrario, occidunt, vel mutilant in Ecclesia non sub spe immunitatis, & per excessum, sed ex pura ac subita iracundia vel casu aliquo, non sunt privandi immunitate. Id, quod etiam annotavit Hostiensis ad hunc locum, n. 2.

Deinde, quia, ut homicidium, vel mutilatio privet 5 immunitate, ita debet esse graviter culpabile, ut simul etiam sit graviter Ecclesie injuriosum. Quia homicidium, vel mutilatio privans immunitate est homicidium, vel mutilatio propriè dicta. Hoc autem est cum injuria, quia lædit reverentiam Ecclesie, & in vita jus occisi. Quia autem occidit vel mutilat ex casu, vel ex subita & pura iracundia non lædit reverentiam Ecclesie, neque jus occisi. Quia primi motus non sunt in nostra potestate, animusque cujuslibet, licet sapientis, ex hujusmodi primis motibus rapitur, & officium mentis, ac rationis quodammodo pervertunt citra animum committendi in legem, & Ecclesie injuriam inferendi, ut egregiè ratiocinatur Guttier. pr. q. lib. 3. §. 4. q. 1. n. 10. infra. & n. seq. Peguer. dec. 14. nu. 15. Sesse d. dec. 141. n. 11. & 12. & optimè Vermigli. conf. 103. num. 5. & 6. cum seq. Quare debet esse cum culpa mortali. Quia absque peccato mortali non intervenit actio injuriosa Ecclesie, & lædens reverentiam ipsi debitam. Quod requiritur, ut homicidium, vel mutilatio privet Ecclesie immunitate.

Confirmatur. Quia privatio immunitatis propter homicidium vel mutilationem in Ecclesia, est injuria, quæ fit Ecclesie. Unde necesse, quod actio sit injuriosa. Non potest autem esse injuriosa, nisi humano modo exerceatur. Quia injuria est quid morale fundatum in actione humana. Non potest autem humano modo exerceri, nisi libero modo exerceatur. Atqui id, quod fit ex ira antecedente, & præveniente voluntatem, quæ ita movet, atque excitat ad actum voluntatis, ut absorbeat judicium rationis, non exercetur libero modo; quia talis vehemens passio tollit cognitionem: ergo etiam rationem voluntarii, ac liberi, cum dependeat a cognitione, ac proinde non est voluntarium liberum, sed necessarium, ut notat Aristoteles 2. Eth. cap. 11. & Theologi communiter. Oculo enim mentis per subitam iram hebetato, atque obducto tollitur notitiæ claritas, unaque cum ea voluntarium. Sicut ergo omnium consensu vehemens, ac subita excandescencia tollit liberum, ita eodem jure tollit voluntarium; quia quicquid libero officit, sive cognitionem, sive principationem internam minuendo, vel tollendo, officit item voluntario, ad quod illa quoque duo interveniunt. Hanc ob causam Plotinus Ennead. 3. lib. 1. cap. 9. videtur asserere concupiscentiam, cujus nomine ira, & dolor, aliæque hujusmodi passiones intelliguntur ex Aristotele 3. Ethic. c. 1. reddere actum violentum, atque adeò involuntarium.

Suffragantur leges civiles, quæ volunt, hoc casu penam 7 l. Cornelie temperandam esse; quia is, qui furore commotus aliquem occidit, non punitur. Satis enim suo furore torquetur, l. Divus, ff. de Offic. Præsid. Quippe juxta Philomonom insanimus omnes, cum irascimur. Estque Sapientum consensus, qui iram furorem brevem, & temporariam insaniam esse dixerunt. Sic enim Cato apud Plutarchum invit. iratum ab insano non nisi tempore distare pronuntiavit. Alia ex aliis in hanc rem congerit Bisciol. tom. 2. subsec. lib. 2. c. 17. Antoninus optimè lib. 7. de vita sua n. 21. Irati vultum omnino esse contra naturam affirmat, indeque constare vult iram a ratione esse alienam, atque adeò insipientiam & insaniam quandam esse. Id porro, ne ex vano prolatum videatur ratione insuper confirmat Seneca initio lib. 1. de ira. Equè enim, ait, ira ac insania impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod cœpit pertinax & intenta, rationi consiliisque præclusa, vanis agitata causis ad dispectum æqui, verique inhabilis, ruinis similissima, quæ super id, quod oppressere, franguntur. Ex his inconditis motibus effectum, ut iratos gravissimi Patres cum energumenis conferant. Lactantius cap. 5. libri de ira Dei, iram esse ait, velut sævam tempestatem, quæ in animo, in quem incidit, tantos excitat fluctus, ut status mentis immutet, ardescant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc suffusus rubor, nunc pallor albescens. Subjicit idem Seneca inf-

gne irati simulacrum ut appareat quantum sit furentis & infani ab irato discrimen loco præallegato.

- 8 Allegaturque ob id textus notabilis in *l. si adulterium, §. Imperatores*, ibi: *Difficillimum enim est iustum dolorem temperare, ff. ad leg. Jul. de adult. de quo latè Marfil. f. 455. Carrer. in §. homicidium n. 170. ac textus in l. respiciendum, §. delinquent, ff. de pæn.* Ubi distinguitur delictum, quod fit ex proposito, ut in publicis latronibus, ab eo, quod fit ex impetu iræ. Et in *l. si non convincit*, ubi Doctores *C. de injur. & in l. 1. §. queritur, ff. ad S. C. Turpil.* estque Gloss. in *l. quicquid calore, de reg. jur.* & tenent Butr. in *cap. Olim 1. de ressit. spol. Abb. i. c. 1. col. 1. de injur.* Primi enim motus non sunt in potestate hominis, & tale homicidium commissum per iram non videtur dolosè & ex consilio perpetratum, Aretin. *con. 80. col. 2. Abb. in c. dilecti filii ante fin. ibique Felin. de exc. Facit, quod, etsi iuramentum semper servandum sit, & contraveniens actui iurato mortaliter peccet, toto tit. extr. de iurejur. 22. qu. 2. 3. 4. & 5.* quando tamen per iracundiam iuratum est iuramento quis non adstrictus, Ant. Bay. in *tr. de virt. juram. n. 14.* Ut propterea idem tenuit in delicto, quam opinionem sequitur Federic. de Sen. in *virid. conclus. jurid. concl. 51.* Jacob Novel. in *tr. ad defens. initio sub n. 64.* ac prolixè Tiraquell. *de molend. pæn. cau. 1. & Plaxa in epit. delict. lib. 1. c. 2. n. 49.* & iudicavit Senatus Pedemontanus apud Theaur. *dec. 178. n. 4.*
- 9 Non obstat textus in *l. aut facta, §. causa, ff. de pæn.* Ubi dicitur puniri eum, qui per iram extraneum pulsat. Quandoquidem omnia ferè delicta vulnerum & homicidii per iram committuntur. Quod si propter calorem iracundiæ excusarentur, raro punitioni foret locus, ut advertit Cagnol. in *d. l. quicquid calore, n. 9. de reg. jur.* unde & hebraica lege mortis pœnam non evitabat is, qui per iram alterum occiderat, Num. *cap. 35.* Nam id quidem verum est. Sed quia textus non exprimit quæ pœna sit puniendus, ideò intelligendus est de mitiori pœna ex allegatis per Tiraq. *d. cau. 1.*
- 10 Hac enim ex causa, quæ ob doloris, vel iræ impetum perpetratur mitius plectuntur, ac sæpè etiam inulta abeunt, miserante Iudice conditionem animi dolore iusto, vel ira agitati. Ut idcirco M. Pompilius Prætor neque damnare, neque absolvere voluerit mulierem, quæ matrem fuste percusserat dolore necatorum liberorum, quos avia filiz infensa peremerat, ut refert Valer. *lib. 8. c. 1.* In non dissimili causa simile iudicium tulit Areopagus auctore Gellio *lib. 12. c. 7.* & constat ex *Deuteronomij 19.* Deum illam mitiorem pœnam ejus, qui per animi impotentiam ex dolore conceptam deliquerit, ratam habuisse. Et hinc etiam oritur, quod Arist. *7. Ethic. c. 4.* notavit, ut peccatum eò minus sit ac lenius, quo vehementior cupiditas, quæ ad illud propulit. Nimirum, ut rectè censuit Philo *lib. 7. de special. legib. sub med.* Dimidiatum videtur facinus, cui non accessit longa deliberatio. At hanc inhibet iracundia ex superius adductis.
- 11 Minus etiam obstat, quod is, qui dat operam rei illicitæ, etiamsi propositum delinquendi non habeat, tamen si inde oriatur aliquid mali, tenetur tanquam principaliter delinquens ex *c. Continebatur*, ubi Doctores, *de homic. vol. vel cas.* Quoniam dat quidem operam rei illicitæ, sed non ex spontanea voluntate & dolo malo. Siquidem ut inquit Tull. *lib. 3. Tuscul.* humanum id est, non enim ex silice nati sumus, sed est naturale, ut in animis teneatur quidam, quod ægritudine quasi tempestate quatiatur. Et ut egregiè Aristoteles *4. Eth. c. 5.* scribit, ulcisci injuriam magis naturam attingit humanam, atque, ut idem ait. Omnis sunt sensus & doloris expertes, qui irasci nesciunt. *Defectus*, ait, *sive ira vacuitas quadam sit, sive quippiam aliud, vituperatur.* Nam qui *ob quæ oportet, & sicut oportet, & in quos oportet non irascuntur, hi profectò esse solidi videntur. Qui enim non irascitur, neque videtur sentire, neque dolore affici, neque esse idoneus ad ulciscendum.* Quod rectè. Illud verò, quod addit posset trahi in malum sentum, nisi dextrè interpretemur. *At tolerare*, inquit, *si lacesseris, patique, ut tui contumelia afficiantur, servile profectò est.* Nec mollius *3. ad Eudem. c. 5.* ubi eos, qui lacessiti faciles, humillesque se præbent ad contemptum, serviles & insensatos nominat. Hoc, ne cum christianis legibus, immò etiam cum naturali patientiæ honestate pugnet, ita accipiendum est, ut is tantum in culpa sit, & servilitatis ac stoliditatis damnetur, qui quo tempore prudentia dicat repellendam esse debito modo suam, vel fuorum contumeliam, frigeret nihilominus, & debitam illam repulsam negligeret, nec excusaret in sese moderatæ iracundiæ impetum ad eam alienæ petulantiz abactionem opportunissimam. Id tamen non obstat, quominus aliàs, cum vel nulla est repellendi injuriam

obligatio, vel consequentibus alioqui alienæ nequitiz progressus acrimoniam aliquam, & vigorem læsi non deposcit, fas illi sit, immò laudis, & meriti plenissimum, patientiæ suæ in toleranda citra repulsam aliena petulantia specimen dare. Neque hoc Aristoteles inficiatur. Legendus Diadoch. *de perfect. spirit. cap. 62.* Isidor. *Petuf. lib. 2. Ep. 239.* tractans illud, *traiscimini & nolite peccare.* Quod sanè cum cesset dolus, res videtur clarissima, quia mens & animus in delictis præcipuè inspicitur, quæ in demente ac iracundo non sunt.

Hæc verò nostra sententia multas patietur ampliaciones & limitationes, quas latè recenset Cagnolus & Decius in *d. l. quicquid calore, de reg. jur.* & prolixius Tiraquel. in *d. cau. 1.* Præ cæteris hæc videtur præcipua. ut non quælibet levis causa iræ excuset, ut ait Cagnol. *ibid. n. 6.* post Jo. Andr. Abb. Felin. & alios. Ideoque Jurisconsultus in *d. l. ff. adulterium, §. Imperatores* excusat iracundiæ calorem quando ex iusta causa processit. Hoc tamen iudicium quando iusta causa, vel iniusta sit iracundiæ difficillimum esse, testatur Aristoteles *lib. 4. Ethic. c. 5.* Ergo, ait, *quantum quisque, vel quomodo modo egressus vituperandus sit, non est facile explicare oratione. In rebus enim singulis, atque in sensu positum iudicium est.* Quapropter totum adjudicantis religioni & arbitrio relinquendum, qui discernet quam ob causam, & quomodo irascendum, affectiones, quæ modum excedunt, habitum & naturam irati. Nam sicuti mitius punitur mulier, quàm vir, *l. sacrilegii, ff. ad leg. Jul. pecul. ebrius, quàm sobrius, l. omne delictum, §. per vim, ff. de milit. & minor quàm major, l. auxilium, §. in delictis, ff. de major.* ita etiam mitius cum eo agendum, qui facilius ad iram sui natura provocatur, quàm cum alio, qui tardius excandescit. Videtur enim magis deliberatè hic, quàm ille ad delictum procedere, & unus ex proposito, alter ex impetu delinquere, ut dicitur in *l. respiciendum, §. delinquit, ff. de pæn.* Theaur. *d. dec. 178. nu. 5.* Considerabit insuper Iudex ea, quæ in simili Moyfes ex ore Dei in casuali homicidio consideranda proposuit *d. c. 35.* nempe si neque inimicus ejus, neque illi quæsierit malè tacere occisor. Unde hac consideratione usum Egnatium Taurinum Baticæ Proconsulem laudat Hadrianus Augustus apud Ulpianum *l. 4. init. ff. ad leg. Cornel. de scar. de quo Pith. in Mosaic. & Roman. leg. collat. tit. 1.*

Deinde limitatur quando delictum ex iracundia non ex intervallo, sed incontinenti fit, id est dum adhuc fervet iracundiæ calor, *d. l. quicquid calore.* Utenim inquit Tullius *lib. 1. offic.* injuriæ sunt vel repentinæ, vel consultò. Leviores sunt repentinæ. Si itaque refrigescat ira, & deinde quis delinquat, non videtur ex motu ire deliquisse, sed ex proposito, & cum animi deliberatione, ut fusè per Cagnol. *loc. cit. num. 22.*

Intra autem quod tempus dicatur durare iracundiæ calor variè differunt Doctores, quarum opiniones enumerat Luc. de Pen. in *l. omnes, C. de Decur. col. 2. lib. 10.* ubi videtur residere in ea sententia, ut excusetur is, qui intra triginta dies ex ira motus delinquit. Quod sequitur Dec. in *d. l. quicquid calore in fin.* Grammat. *not. 32.* Id tamen displicet Cagnolo *ibid. num. 17.* Esse autem arbitrarium Iudici existimat Theaur. *d. n. 5.* prout dicitur de verbo incontinenti, ut videatur incontinenti & calore factum, quando non est eventum ad alios extraneos actus, vel intra duodecim horas juxta illud Apostoli *ad Ephes. 4. Sol non occidit super iracundiam vestram*, atque ita iudicatum testatur.

Ampliat verò, ut non solum excuset iracundia, quæ provenit ex injuria nobis illata, sed etiam propinquis. Nam, ut inquit Cicero *lib. 1. offic.* Qui non obstitit injuriæ tam est in vitio, quàm si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Fuitque mens Aristotelis *d. lib. 4. Eth. cap. 5.* & firmavit Clar. in *§. homicidium, vers. item locum lib. 5.* ac Theaur. *cit. dec. in fine.*

Et ut proprius accedamus non obstat, quod Constitutio Gregoriana loquatur absolutè de occidentibus ac mutilantibus in Ecclesia, vel cæmeterio. Quia recipit interpretationem a jure communi, scilicet a dicto *c. Inter alia, de immun. Eccles.* quod abrogat tantum immunitatis privilegium occidentibus, vel mutilantibus sub spe immunitatis.

Tandem non obstat, quod qui in Ecclesia delinquit, semper præsumatur in dubio sub spe immunitatis delinquere, & sic quod defendi non debeat ab Ecclesia, donec non probaverit, se casu, & fortuito, non autem ex proposito deliquisse, quia contra se legem habet, ut docent Azor. *dict. q. 9.* Farinacius in *appen. de immun. c. 16. n. 241.* Guttier. *pr. qu. lib. 3. q. 1. n. 8.* Bobadil. *lib. 2. polit. c. 14. n. 24.* & seqq. Azeved. *leg. 3. n. 25. lib. 1. tit. 25.* quos sectatur Delbene *d. sect. 4. n. ult.* Nam contrarium in jure verius

- verius est, quia in dubio juris præsumitur homicidium, vel mutilationem fuisse potius rixosum, quam excogitatum, ut bene Cæphal. *conf.* 206. a n. 1. Farinac. *de homicid.* q. 126. num. 106. Et dum confugiens ad Ecclesiam habet pro se regulam generalem, pro qua stat præsumptio, ille, qui allegat limitationem resultantem a certa qualitate, debet eam concludenter probare, tanquam fundamentum iuræ intentionis, Mant. *dec.* 251. nu. 4. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 5. *glos.* 1. p. 2. n. 19. & *segg.* ac nos alibi.
- 18 Præsertim si aliqui ex testibus a Fisco laico inductis deponant mutilationem, vel homicidium perpetratum fuisse extra locum sacrum, vel in loco sacro, sed casu, vel ex ira. Tunc enim, cum fuerint inducti ab ipso Fisco, contra eum bene probant. Quin etiam contra ipsum in criminalibus sufficeret unus testis, quicquid sit in civilibus, Barlat. *conf.* 311. n. 21. lib. 3. Farinac. *conf.* 37. n. 4. & *conf.* 67. n. 3. lib. 1. & *conf.* 185. num. 23. & *conf.* 142. n. 15. lib. 2. & in *tr. de testib.* q. 62. n. 237. cum *binis segg.* Vermiglioli *conf.* 95. n. 1. & Castill. *dec.* 286. n. 14. Ac etiam si testes pro reo essent pauciores juxta doctrinam Baldi in *l. testium sub n.* 36. Almont. Sciaz. *conf.* 2. n. 71. & *conf.* 10. n. 38.
- 18 Hinc consequenter ad dicta non privatur Ecclesiæ immunitate per homicidium, vel mutilationem in ea commissum amens, vel puer ante usum rationis. Quia cum non sint capaces actionum humanarum, neque etiam possunt Ecclesiæ injuriam inferre, qua secluta, cessat pœna privationis.
- 19 Idem dicendum est de ebrio, si tamen mutilatio, vel homicidium neque in causa illi sit voluntarium ob eandem rationem. Secus autem si ab ipso ante ebrietatem prævisum fuerit; nam tunc est ipsi voluntarium in causa, quod sufficit ad inducendam injuriam. Quinimmo sufficit prævideri, quod possit sequi in Ecclesia, quamvis non determinatè prævideatur sequiturum. Eò enim ipso, quod prævidetur posse sequi, & nihilominus ponitur causa, est volitum in causa, si sequatur. Oportet tamen, quod ebrietas sit talis, ut auferat usum rationis, & non relinquat actionem in esse humano. In dubio autem ex conjecturis dijudicandum est. Quod si ex ipsis non possit vinci dubium, præsumendum est pro vera ebrietate, quia de ipsa constat, & quod non fuerit perfecta ebrietas, conjecturæ non sufficiunt.
- 20 Idiplum dicendum videtur de committente mutilationem, vel homicidium in ludo, aut joco, si tamen actio ex se sit talis, ut non sit in ipsa aliquo modo voluntarium. Ratio est eadem, quia dum tollitur voluntarium, tollitur ratio, seu fundamentum humani actus, & consequenter ratio injuriæ, & irreverentiæ. Quod verum est, etiam si actio, in qua consisteret ludus, esset illicita. Nam, quamvis ludus sit illicitus, non idcirco fit, quod in ipso prævideatur homicidium sequiturum. Dum ergo non prævidetur, neque etiam est voluntarium, sive ludus sit licitus, sive illicitus. Quia, quod sit illicitus non facit prævideri homicidium. Dum autem non prævidetur, neque etiam est voluntarium, atque adeò neque injuriosum. Non obstante *cap. Continebatur, de homicid.* Nam Pontifex ibi declarat irregularem Clericum, non quia exercuit actionem illicitam, sed quia ludus, quem exercuit, continebat periculum homicidii, quia ludebat falce, seu cultro succinctus, & idè potuit ac debuit prævidere periculum. Dum autem non cavit periculum, in directè voluit homicidium. Et idè sequitur solum, quod tunc ludus, sequito homicidio, sit causa privationis immunitatis, quando in se continet periculum homicidii.
- 21 Contrarium dicendum est de eo, qui in Ecclesia occidens Paulum, putat esse Bernardum, ita ut nec cogitet posse esse alium, nempe non gaudere immunitate. Quia licet homicidium non sit voluntarium terminatiuè quoad personam occisam, est tamen voluntarium in actione occisiva, cum sciens & volens exerceat actionem physicam occisionis hominis. Hoc autem sufficit, ut homicidium sit voluntarium, quamvis error sit in persona. Nam homicidium consistit in actione de se auferente vitam homini. Quod autem auferat huic, vel illi, materialiter se habet. Confirmaturque, quia verè vult, & intendit occidere illum hominem in individuo, in quem dirigit actionem occisivam, & quamvis erret, putando esse alium, vult tamen ipsum occidere. Ergo tale homicidium est omninò ipsi voluntarium. Quia intentio revera fertur in illud individuum præsens.
- 22 Sic etiam privatur, qui in Ecclesia volens occidere Franciscum, occidit Antonium, eo quod ictus aberret. Quoniam adhuc homicidium est ipsi voluntarium, quamvis ex accidenti fortiatu effectum in alia persona ab
- intenta. Deinde privatio immunitatis refunditur in homicidium, non quia homicidium est, nam si casu fiat, non sequitur privatio, sed quatenus est effectus actionis injuriolæ eidem Ecclesiæ, atque adeò actionis moralis. Quamvis autem aberret ictus, & alius ab intento occidatur, adhuc tamen actio occisiva est moralis, & injuriosa Ecclesiæ, quia continet eandem injuriam, sive hunc, sive alium occidat, estque injuriosa Ecclesiæ, quia est voluntaria, tanquam occisiva, eo quod exercens intendit per ipsam occidere. Scio aliter censuisse Sac. Congregationem Immunitatis in una Cervien. 2. Aprilis 1669. nimirum: *Qui occidit alium involuntariè in Ecclesia, credens occidere suum inimicum, non excluditur a Constitutione Gregoriana, ac proinde gaudet immunitate.* Idcirco pareamus.
- Item privatur occidens in Ecclesia invitè, aut igno- 23 ranter, sed vincibiliter. Nam occidens invitus adhuc tamen voluntariè occidit. Quia quod fit ab invito, solum secundum quid est involuntarium, absolute verò est voluntarium, ut tradunt omnes in materia de actibus humanis. Rursus, ignorantia vincibilis est culpabilis, & proinde imputatur ad culpam, quod inde sequitur. Quare homicidium hujusmodi imputabitur ad culpam, & erit injuriosum Ecclesiæ.
- Privatur quoque occidens in Ecclesia coactè. Quia, 24 vel is nihil omninò suarum virium confert ad occidendum, & tunc quamvis cogens occidere, eo utatur tanquam instrumento ad occidendum, si coactio sit physica, se habet merè ut instrumentum inanime, sicut esset ensis, & proinde non dicitur occidere, sed esse instrumentum occisoris. Vel confert aliquo modo suas vires, & tunc voluntariè se habet ad illud homicidium, saltem secundum quid. Quia potentia executiva, tanquam omninò subordinata voluntati, non movet exterius ullo pacto, nisi consentiente voluntate. Quocunque autem modo consentiat, redditur aliquo modo voluntaria illa actio. Si verò coactio sit moralis, adhuc manifestius est, quod homicidium sit voluntarium, quia hæc coactio non excludit consensum, sed inducit voluntatem ad consentiendum.
- Pari modo privatur qui instigat canem, aut aliud 25 brutum ad aliquem occidendum in Ecclesia, & sequatur occisio. Quia hujusmodi homicidium est voluntarium in se. Nam intenditur ab instigante, & ad assequendum applicat medium canis, aut alterius bruti instigati. Deinde concurrunt etiam ad ipsum physico modo, nempe instigando, & excitando furorem bruti in hunc effectum, atque adeò est concausa simul cum bruto ad occidendum. Siquidem brutum sine furore non occideret, cum furore nisi ex instigatione dirigeretur contra occisum. Nec dici potest, quod instigans sit causa remota, & quod brutum non sit instrumentum. Nam eodem modo potest dici, quod applicans ignem non esset causa combustionis, quia ignis est causa principalis, & non instrumentum. Est igitur causa principalis, quia applicat brutum ad occidendum, excitando furorem ipsius, & dirigendo in occisum. Minusque dici potest, quod hujusmodi homicidium sit tantum volitum, non autem voluntarium. Quia cum applicatio actionis occisivæ sit voluntaria, erit etiam voluntarium homicidium. Deinde sufficit, si homicidium sit volitum, & physicè procuratum per applicationem causæ physicæ.
- Unde, quando causa est per accidens quamvis sit di- 26 rectè volita, homicidium ex ipsa in Ecclesia sequens non privat immunitate. Quia hujusmodi homicidium non est voluntarium in causa. Ut enim aliquid sit voluntarium in causa requiritur, quod sit volita causa, tanquam causa illius, atque adeò cum ordine ad effectum. Causa autem per accidens, quia non est vera causa, non habet hunc ordinem, ac proinde eo ipso, quod est volita, non est volita propter effectum. Secus autem si sit volita in ordine ad effectum. Quia eo ipso, quod causa est volita in ordine ad effectum, effectus quoque cadit sub intentione volentis, atque adeò est ipsi voluntarius. Ut autem sit volita in ordine ad effectum, sufficit, si sit volita, ut conjuncta cum causis per se. Nam tunc ratione ordinis ad effectum est implicitè volitum fundamentum hujus ordinis, atque adeò effectus est volitus in causa, per accidens, quatenus conjuncta cum causis per se.
- Homicidium quoque volitum in causa remota nec 27 privat immunitate, si sequatur in Ecclesia, si tamen volitio sistat in causa remota. Secus verò si causa remota sit volita, ut inferens proximam, tanquam causam homicidii. Ratio prioris est, quia nullus effectus potest esse voluntarius in causa, nisi in ea prævideatur. In causa autem remota non potest prævideri effectus, quia tanquam remota non dicit ordinem determinatum

ad ipsum, quia est determinanda a proxima, alioquin esset causa determinata talis effectus, atque adeo non remota. Ratio autem posterioris est ex opposito. Quando enim causa remota est volita cum ordine ad proximam, tanquam causam, remota est volita cum ordine ad effectum, licet mediate, nempe mediante proxima. Immo est volita etiam causa proxima, tanquam causa. Ergo est etiam volitus effectus tum in ordine causae remotae, tum etiam in ipsa causa proxima.

28 Similiter homicidium, vel mutilatio volitum in causa dubia, quae sit merè dubia non privat immunitate, si sequatur in Ecclesia. Secus autem si causa sit probabilis ex utraque parte. Primum probatur. Quia causa dubia non habet determinatam connexionem cum effectu, sed contingentem; ac proinde non potest effectus praevideri, ut futurus in causa. Sicuti nec etiam actus liberi possunt praevideri causa libera, alioquin si praeviderentur, esset causa certa & determinata. Effectus autem non potest esse voluntarius in causa, nisi in ipsa praevideatur. Probatur secundum. Quia cum causa sit probabilis, cognoscitur etiam effectus homicidii contineri in ipsa probabiliter. Igitur eo ipso, quod est volita causa, est etiam volitus effectus, qui probabiliter cognoscitur in ipsa contineri. Et eo ipso, quod executioni mandatur, mandatur in ordine ad effectum, quia cognoscitur posse sequi.

29 Si verò causa, in qua est volitum homicidium sit tantum partialis, sequuto in Ecclesia homicidio ex alia causa, non privat immunitate, dummodo tamen non sit praevius concursus aliarum causarum. Si tamen sit praevius, privat immunitate, etiamsi aliae causae non agant humano modo. Quia, ut effectus sit voluntarius in causa, requiritur, ut dictum est, quod in ipsa praevideatur, & si non praevideatur, non est voluntarius in causa. Quia nihil volitum, quin praecognitum. In causa autem partiali, secluso concursu aliarum, non potest praevideri effectus, quia in ipsa non continetur secundum se totum, sed tantum inadæquatè. Econtra verò quando praevideatur concursus aliarum causarum, praevideatur etiam sequutus effectus, & ideo qui applicat talem causam partialem, sit voluntarius cooperator talis effectus.

30 Quare si unus sanæ mentis, & alter impos percutiant aliquem in Ecclesia, qui postea in ea moriatur, & uterque percutiat letaliter, homicidium privat immunitate. Nam homicidium est humano modo, & voluntariè commissum ab eo, qui est sanæ mentis. Et quamvis non fuerit solus occisor, fuit tamen sufficiens occisor, quia vulneravit letaliter. Immo etiamsi non percuteret letaliter, dummodo tamen praevideret, interire posse, accedente percussione amentis, esset verus homicida, & proinde privabitur Ecclesiae immunitate, nam conjungeret suam percussione cum aliena, & faceret unam totalem causam sufficientem pro inferenda morte.

31 Sic etiam, si amens percutiat aliquem letaliter in Ecclesia, & alter sanæ mentis percutiat non letaliter, aut cum dubio, an percussio sit letalis, & sequatur mors in Ecclesia, tunc homicidium non privat immunitate. Quia summenda est illa interpretatio, quae excludit delictum, ut tradunt Bartol. in l. non solum, §. sed ut probari, ff. de nov. op. nunc. cum vulgò aliis. Unde cum constet de authore vulneris letalis, & de altero saltem sit dubium, an percusserit letaliter, excludendum est delictum respectu istius, &tribuendum homicidium mentis impoti, atque adeo censendum, non privare immunitate.

32 In casu verò, quo aliquis sanæ mentis percutiat quempiam in Ecclesia letaliter, & post aliquod intervallum temporis mentis impos eundem percutiat, qui statim in Ecclesia moriatur, videndum est, an secundus percussor tali percussione percusserit, ut ex vi ipsius esset sequutura statim mors, seclusa priori percussione. Si enim ita percussit, non privabitur immunitate. Si verò non ita percussit, sed solum secunda percussio intulit statim mortem, quia repetit primam percussione, qua percussus dispositus fuerat ad mortem, tunc secundus percussor non est ex se solo, sed simul cum primo causa mortis, immò solum accelerat mortem, & proinde homicidium erit voluntarium, & causatum a primo percussore, quia secunda percussio fuit causa, quod statim sequeretur mors, quatenus conjuncta cum prima. Quod etiam dicendum est, si primus percussor sanæ mentis non percusserit letaliter, & secunda percussio esset letalis non secundum se, sed quia reperiret primam. Nam tunc secunda percussio uniretur cum prima in unam causam sufficientem pro morte. Nam adhuc primus percussor esset causa injuriosa, & voluntaria mortis. Non obstante, quod non posuerit causam de se adæquatam, & non praeviderit mortem ob conjunctionem alie-

næ percussione. Quia hoc haberet locum, quando percussio hujusmodi fuisset tantum volita in causa; cum autem sit volita secundum se, sufficit, quod voluntariè, & injuriosè percusserit, ut sit cooperator mortis.

Præterea, ut mutilatio, vel homicidium in Ecclesia perpetratum privet immunitate, sequi debet per aliquam vim physicam externam. Quia licet homicidium absque externa vi, ut per venenum, sit verum homicidium, non tamen videtur habere illam qualitatem, quæ est necessaria, ut privet immunitate. In tantum enim homicidium, vel mutilatio inducit privationem immunitatis, in quantum lædit reverentiam debitam Ecclesiae, atque adeo est injuriosum Ecclesiae. Siquidem cum privet ratione circumstantiæ loci, in quo fit, oportet, quod ratione ipsius acquirat aliquam specialem qualitatem, qua maculet in hominum opinione sanctitatem Ecclesiae, quæ non potest esse alia, nisi quia, stante sanctitate Ecclesiae, lædat reverentiam ipsi debitam. Hanc autem qualitatem non videtur habere homicidium, quod committitur absque externa vi, siquidem non adest fundamentum apprehendi læsionem reverentiæ debitæ. Cum enim Ecclesia lædatur tantum in hominum opinione, non in re, oportet, quod in hominum opinione remaneat læsa reverentia ipsi debita. Et ideo per causas occultas non læditur. Quando autem homicidium sequitur absque externa vi, non remanet læsa reverentia debita Ecclesiae in hominum opinione, quia non apparet actio aliqua injuriosa Ecclesiae, unde apprehendatur hujusmodi læsio. Unde si quis in Ecclesia procuraret abortum absque externa vi, etiamsi fœtus sit animatus, atque media tendant directè ad ipsum abiciendum, non idcirco ex hoc capite privarentur immunitate. Quia non apparet actio externa injuriosa Ecclesiae, ex qua formari possit conceptus, quod sit læsa reverentia ipsi debita. Accedit etiam, quod occidens partum in utero non tenetur de homicidio, quia non occidit hominem in esse productum, sed hominem in spe, & ideo non est in rigore homicidium, leg. Cum inter ceteras, ff. de fideicom. Bald. ibid. Alex. in leg. Quod dicitur ff. de lib. & postb. Jacob. Butrig. in l. fin. ff. de scar. ubi Angel. & Salic. Unde cum simus in materia, in qua homicidium debet propriè accipi, non habebit locum in præsentis casu. Quod locum habebit, etiamsi ex remedio pro abortiendo mulier prægnans moreretur.

Sequitur tandem non privare immunitate homicidium in Ecclesia commissum ob justam, & necessariam defensionem propriam; quando est secundum jura permissum, atque adeo servato moderamine inculpatæ tutelæ. Quia tale homicidium non habet condiciones requisitas ad privandum immunitate. Nam non est culpabile, cum sit ad defensionem, quæ permittitur etiam cum morte aggressoris. Unde illa actio non est propriè homicidium, sed justa defensio, & ideo materialiter tantum est homicidium, non autem formaliter, ac proinde non est in specie homicidii, sed in specie defensionis, ideoque actionis licitæ. Neque etiam est injuriosum, quia non est contra jus aliquod, immò secundum jus. Nam omnia jura concedunt occidere aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, l. ut vim, ff. de just. & jur. cap. dilecto, de sent. excom. in 6. & Clem. un. de homic.

Quod si excessus moderaminis reddat homicidium peccaminosum moraliter atque injuriosum, non videtur illicò pronuntiandum, quod privet immunitate, sed videndum est, an in hominum æstimatione lædat reverentiam debitam Ecclesiae. Quia sine hac læsione non confurgit opinio privationis. Ut autem lædatur reverentia, requiritur, quod excessus in defensione apprehendatur, tanquam excessus notabilis. Quia dato, quod sit notabilis, & non apprehendatur, putabitur illa actio justa defensio cum debito moderamine, atque adeo non læderet debitam reverentiam Ecclesiae. Ut autem possit apprehendi, debet ex se talis, ut constet esse extra terminos defensionis, & transire ad terminos vindictæ, & quod de hoc clarè constet. Nam in dubio non est præsumendum delictum, ac proinde quod non sit extra terminos defensionis. Maximè quia iste excessus non provenit ex animo inferendi injuriam, sed propulsandi, atque adeo est justa cap. significasti 2. de homic. ibi: Id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam. Igitur non reddit homicidium injuriosum, quoniam adhuc iste excessus est effectus animi se defendentis, & idcirco quod excessus in defensione, si non fit ex dolo, non debeat puniri, docent Abb. in d. cap. significasti in fin. Felin. n. 14. Anchar. in Clem. 1. not. 3. de homic. Florian. S. Petro in l. si ex plagis, §. Tabernarius, ff. ad leg. Aquil. Alex. in addit. ad Bart. leg. 1. C. unde vi. Si autem non debet puniri,

- puniti, neque etiam debet privare homicidam immunitate, cum non privet, nisi sit punibile.
- 36 Confirmatur ex eo, quod excessus in defensione non trahit excommunicationem coram injicientibus manus violentas in Clericum, c. *Olim, de rest. spol. ubi Gloss. v. Excessisti in fin. & c. perpendimus, de sent. excom.* Item Gloss. in d. c. *significasti. 2. v. moderatione, de homic. & tradunt Graf. p. 1. dec. lib. 2. c. 65. n. 14. ac Farinac. in pr. p. 5. q. 125. nu. 418.* Ergo cum talis excessus non puniatur a jure, neque etiam debet privare immunitate. Quia sicuti non reddit homicidium injuriosum respectu personæ, ita neque etiam respectu Ecclesiæ. Ratio autem est, quia fervor defensionis non permittit, quod defensio ita ponderetur, ut sit omnino juxta mensuram necessariam, & ideo non potest præscribi defensori quod ultra ad talem terminum, & non ultra extendat defensionem, ut notant Bald. in d. l. 1. n. 10. C. *unde vi, Hyppolit. in l. is, qui, n. 6. C. ad leg. Cornel. de sicar. Obrecht. de neces. defens. c. 12. n. 25.* Et proinde excessus, nisi sit cum dolo, habendus est pro defensione necessaria.
- 37 Sitque regula generalis, quod quoties homicidium defensivum est licitum, nunquam inducit privationem immunitatis, si contingat in Ecclesia. Ratio perspicua est, quia vim vi repellere licet, ac proinde quotiescunque pro defensione & vi repellenda est licitum homicidium aggressoris, si committatur in Ecclesia, non privabit immunitate, quia tunc non est homicidium, nisi materialiter, sed est justa defensio, atque adeo actus licitus, & nullam inferens injuriam Ecclesiæ, per quam reverentia ipsi debita lædatur.
- 38 Ex quibus fit, quod si aggressus ab innocente in Ecclesia, illum occidat ad sibi prospiciendum, non privabitur immunitate. Hoc autem contingere potest, si aggressor sit furiosus, quia non peccat aggrediendo. Debet tamen aggressus, quoad fieri potest, declinare aggressionem, præsertim quia non est indecorum, etiam personæ nobili, & honestæ fugere, quando aggrediens est furiosus. Delimitur ex Clem. si furiosus, de homic. Quia in tali casu occidens neque peccat, ideoque nullam injuriam infert occiso, neque lædit reverentiam Ecclesiæ debitam. Et quamvis nunquam liceat occidere innocentem, hoc tamen intelligitur, quando occisio est in specie occisionis, ac proinde ex specificatione sua tendit ad auferendam vitam, secus autem quando est in specie defensionis, quia tunc tendit ad propulsandam vim, quam cum propulsare omnia jura permittant, permittunt etiam media necessaria, atque adeo cædem aggressoris, aliàs innocentis, cum vim inferat, nec alio modo propulsare queat.
- 39 Fit etiam, quod si quis defendens proximum injuste invasum, occidat invalorem in Ecclesia, non privabitur immunitate. Nam adhuc cædes ista non est in specie homicidii, sed justæ defensionis, ideoque est cædes licita, non autem injuriola occiso, neque Ecclesiæ. Quia cum ex præcepto charitatis unusquisque teneatur diligere proximum sicut seipsum, quæ sunt ipsi licita in favorem proprium, sunt etiam licita in favorem proximi.
- 40 Pariter fit, non posse universaliter subsistere, quod non privabitur immunitate, quando quis in Ecclesia occidit pro defensione priorum bonorum externorum, aut etiam bonorum proximi. Quamvis enim aliqui teneant, quod pro defensione hujusmodi liceat invalorem occidere; opposita tamen sententia vera est. Quia quando jura concedunt, quod vis vi repelli possit, intelligunt de vi illata contra personam. Quod autem non liceat occidere furem, etiam si res ablata non possent postea recuperari, habetur ex d. l. *Si ex plagis, §. Tabernarius, ff. ad l. Aquil. ibi: Sed si ab eo non prior vapulasset, & ex l. furem, ff. ad l. Cornel. de sicar. & ex c. Si perfodiens, de homic. ibi: Quia poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset, & ideo non debet occidi, & ex c. Suscipimus, de homic.* Quod etiam constat ex l. 12. tabularum, quæ recitatur in l. *Itaque, §. Lex duodecim, ff. ad l. Aquil. ubi dicitur, quod præmissis clamore, licet occidere furem nocturnum, non autem diurnum, nisi se armis defendat.* Quia secundum debitum ordinem charitatis plus est amanda vita proximi, quam externa bona, quia vita proximi magis participat de motivo charitatis juxta communem doctrinam D. Th. 2. 2. q. 26. art. 4. & 5. Non obstantem, quod possit fur se subtrahere periculo, relinquendo bona aliena. Nam adhuc stat, quod juxta ordinem charitatis non possit ejus vita postponi bonis externis. Quia hoc provenit ex natura objectorum, quæ non immutatur per malitiam furantis. Itaque cum tale homicidium sit peccaminosum, & injuriosum, est contra reverentiam debitam Ecclesiæ, atque adeo privabit immunitate. Solum verò non

Tom. II.

privabit, quando licita est cædes pro defensione bonorum externorum. Tunc autem solum est licita, quando fur est nocturnus, & clamore præmissis, non fugit, aut quando est diurnus, sed cum armis paratus inferre vim, si defendantur bona externa; quia tunc plus est quam fur, ut dicitur in d. cap. *Si perfodiens, de homic.* In his enim duobus casibus jura permittunt cædem, ut jam dictum est. Nec quod fur occidi possit, colligitur ex cap. *Intersuisti, de homicid.* sed oppositum. Nam ei, qui interficit latronem, imponitur penitentia, & in §. *Si autem* supponitur licita occisio, quando non solum est pro defensione bonorum, sed etiam personæ, ut latens declarat illa verba, *Te, tuaque liberando.*

Itidem fit, quod privetur immunitate, si quis in Ecclesia occidat pro defensione solius honoris. Dixi solius honoris, ut excludatur casus, in quo aggressus posset fugere, sed cum dedecore, & proinde non fugit, ut manuteneat proprium honorem. Nam tunc non occidit pro defensione honoris, sed pro defensione propriæ personæ. In quo sensu loquuntur plures Doctores, dum volunt, licitum esse occidere pro defensione honoris & famæ, ut alibi diximus. Nam honor & fama reputantur inter bona externa, atque adeo sunt inferioris ordinis, quam sit vita proximi, & minus participiant de motivo charitatis, quam proximus pfe. Et ideo secundum debitum ordinem charitatis sunt postponenda salutem spirituali proximi.

Fit insuper, quod si invasus occidat in Ecclesia invasorem quando fugere poterat, non privabitur immunitate. Nam dato, quod ratione circumstantiarum deberet fugere & proinde peccat non se subtrahendo invasioni, non tamen peccat, quando amplius non potest se subtrahere, se defendendo, & occidendo, si opus sit pro sui defensione. Sunt enim diversæ actiones, se subtrahere invasioni, & se invalum defendere. Et ideo si peccatur in prima, non implendo obligationem se subtrahendi, non sequitur, quod peccetur in secunda, quando jam defensio & cædes aggressoris facta est necessaria. Nam hæc semper est secundum jus naturæ, & ideo licita.

Denique fit, non privari quempiam immunitate per homicidium parantis invadere in Ecclesia, quamvis nondum actu invalerit. Nam adhuc occisio est medium licitum pro defensione. Quamvis enim nondum actu invadat, dum tamen parat invadere, habetur pro invasore, quia disponit invasionem, quam si fortè invadendus expectaret non posset repellere. Et ideo justa & inculcata defensio potest aliquando exigere, quod præveniatur invasio, ut contingit, quando scit quis ab aliquo sibi insidias strui, & mortem moliri.

Cæterum occidens a porta Ecclesiæ existentem in scala ante ipsam, gaudet immunitate ex S. Congregatione Immunitatis in Dortonen. 9. Septembris 1670.

CONSULTATIO XXXIX.

An statutum Apostolorum can. 17. juxta versionem Dionysii Exigui, nempe: *Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, nec presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt, assertum a Syricio ad Pontificatum evecto pridie idus Januarii anno a Christi 385. in epistola ad Himerium Episcopum Tarraconensium data 3. idus Februarii consulibus Arcadio, & Baurone, sicque anno 387. num. 11. relatumque in can. 5. d. 44. ibi: Quisquis Clericus aut viduam, aut secundam duxerit uxorem omni ecclesiastica dignitate privilegio mox denudetur, laica sibi tantum communiōne concessa; ac decretum Gregorii X. in generali Concilio Lugdunensi, relatum in cap. un. de bigam. in 6. quo declaravit, bigamos omni privilegio clericali nudatos, & coercionem fori secularis addictos esse, contraria consuetudine non obstante, procedant etiam in Clericos græcos, qui ritu græco in Italia vivunt?*

Affirmativè respondendum arbitror, non solum quia in cap. *Licet Græcos, §. volentes igitur, de baptismo* generaliter præcipitur Græcis, ut se nostris moribus conforment, sicut in specie notat Host. in sum. §. 1. num. 3. ex eoque repetit Stephan. de Cajetan, in repet. c. *ad limina* 30. q. 1. §. 5. de sacram. penit. numer. 132. loquens de Græcis, ac Leo Primus creatus 12. Maji anno 440. contra Epistolam Nicetæ Abbatis, loquens de gradibus Clericorum in universum ait, quod Clerici constituti in minoribus Ordinibus, scilicet Oltiarii, Lectores, Exorcistæ, & Acolythi, si extra votum, & habitum monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint,

uxorem ducere virginem cum benedictione Sacerdotali permittuntur, non autem viduam, aut reputatam, quia propter hoc deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt, quia nec laicus, nisi Virginem fortitus uxorem, aut bigamus ad Clericatum potest ascendere. Ac insuper quia Ecclesia græca vigore unionis obligatur recipere leges Apostolicas, ut disertè ostendi tom. 1. *consult.* 150. num. 27.

2 Sed etiam quia Petrus Arcudius *de concordia Eccles. Occident. & Oriental. lib. 7. de sacram. Ordin. cap. 40. vers. Quocirca*, id etiam Græcis vetitum esse agnovit, asserendo verba Matthæi Blastarii græci ad dictum *can. Apostolorum* 17. dicentis: *Quare Lectores, qui duas uxores duxerunt contra Canones faciunt, proprium gradum adhuc retinentes*. Quibus videtur innuere, matrimonium non esse dissolvendum, sed gradum Clericatus ab eis relinquendum, cum Ecclesiasticæ dignitatis privilegio denudentur, laica tantum communionem eis relicta juxta decretum Syrici, quod ibidem ad hoc ipse perpendit.

3 His accedit, quod S. Congregatio Interpretum Concilii Tridentini, teste Nicolio *in suis floscul. v. Græci* in fine, rescripsit Ordinario, ut abstineat a promotione Græcorum bigamorum in Brundusina 23. Augusti 1652. Ferturque eandem Sac. Congregationem sub die 2. Decembris 1617. respondisse, bigamum, licet græcum, omni privilegio clericali denudatum esse, contraria consuetudine non obstante. Idque ipsum declaravit S. Congregatio Immunitatis 22. Aprilis 1624. & in Rossanen 22. Augusti 1628. & 26. Decembris 1663. decernens, Clericos bigamos ritu græco viventes non gaudere privilegio fori, neque exemptione ab oneribus. Quod quidem intelligendum est de ordinatis in minoribus juxta Gloss. *d. cap. un. de bigam.* nam qui in sacris sunt, non perdunt privilegia clericalia per bigamiam *cap. nuper, & c. fin. de bigam.* sicut neque professus in Religione approbata, Sayr. *de censur. lib. 6. c. 5. n. 2.* Unde si bigamus promoveretur ad sacros ordines, valeret ordinatio, & non esset privatus, nec privari posset privilegio clericali ex capite bigamiæ, cum ordinatus in sacris non possit redire ad sæculum ut ex *c. tuæ, de apost. habet Gemin. n. 6.* Adde pariter prælibatam S. Concilii Congregationem in Larien. die 17. Junii 1645. censuisse dispensationem petitam a Clerico Andrea Albanensi Terræ Campi Marini ritu græco vivente ducendi secundam uxorem, retento habitu clericali cum privilegiis, non esse Oratori concedendam, ut ex *lib. 51. memorial. pag. 654.*

4 Advertendum autem est, non subsistere, quod Sac. Congregatio Immunitatis, a qua sub die 28. Septembris 1666. Archiepiscopus Rossanensis petiit declarari, an Clerici bigami ritu græco gaudeant privilegio fori, & immunitatibus clericalibus, asserens coram se exhibita fuisse mandata Auditoris Camerae de parendo decretis fermè contrariis sub die 17. Augusti 1655. emanatis, quatenus præservant consuetudinem immemorabilem, ut dicit, probatam per depositiones testium, quorum vigore subdidit sub die 9. Decembris 1609. mentionem concessam fuisse a Cardinali Crescentio, tunc Camerae Auditore, censuerit, ejusmodi Clericos gaudere. Et licet ex registro literarum ejusdem S. Congregationis constet, illam Episcopo Bisignanensi respondisse in hunc modum; *In risposta della lettera di V. S. e dell' istanza fatta da' Chierici bigami dovrà conformarsi l' accluso decreto altre volte fatto da questa sacra Congregazione. Così eseguirà, mentre &c. di Roma a' 17. di Agosto del 1655.*

5 Tenor decreti. *Sacra Congregatio &c. censuit, Clericos bigamos in minoribus Ordinibus constitutos, ritu græco viventes, non gaudere privilegio fori, & exemptionis, nisi concurrat ad eorum favorem consuetudo immemorabilis, vel adsit privilegium Apostolicum.* Quia tamen decretum Concilii Lugdunensis sub Innocentio IV. dixit, *contraria consuetudine non obstante*; resolvendum est quoad Græcos, jussos in omnibus se nostris moribus conformare, non esse persistendum in dicta præservativa, cum fuerit a citato Concilio Lugdunensi explosa, utpotè contra Canones Apostolorum. Atque ita eadem S. Congreg. Immunitatis sub die 28. Septembris 1666. semel, atque iterum re mature discussa, censuit, Clericos bigamos ritu græco non gaudere, non obstante quacumque consuetudine.

6 Et sanè differentia inter latini ac græci ritus Clericos circa statum conjugalem esse videtur in sacris ordinibus, voto continentiae illis annexo juxta ritum latinum. Ex consuetudine enim per Sedem Apostolicam approbatam permissus est status conjugalis cum unica & virgine juxta ritum græcum, tametsi diversa sit forma conferendi dictos Ordines in uno ac altero ritu ex deductis

per D. Fagn. *in c. Cum venisset, de sacr. unct.* Verùm quoad primam tonsuram, & simplicem clericatum in minoribus nulla dignosci videtur differentia, cum utroque ritu attento, status conjugalis sit compatibilis cum tali clericatu. Unde propterea nihil relevare videtur, an quis clericali militiae juxta unum, vel alterum ritum sit adscriptus, nisi ad eum effectum, quod quando vellet suscipere sacros Ordines, non obligaretur ad cœlibatum, & votum continentiae. Hinc quando agitur de conferenda solum prima tonsura, locorum Ordinarii, qui sunt Episcopi latini, illam promiscuè conferunt sive juxta unum, sive juxta alterum ritum quis promoveri intendat, quoniam ex veriori theologorum sententia prima tonsura non est ordo, sed dispositio ad Ordines, unde nulla dignoscitur differentia in ter unum & alterum ritum. Quando verò agitur de conferendis sacris Ordinibus intrat differentia etiam circa collationem, quæ de Ordiniorum delegatione fit solum ab Episcopis græcis, non autem a latinis per text. *in c. 3. & 11. de temp. ordin. ac tradit Azor. instit. moral. p. 2. lib. 3. cap. 48. cap. 4. & nos alibi.* Et sic quoad Clericos in minoribus nulla dignosci videtur differentia.

7 Eoque magis quia in jure non est expressè determinatum, an immunitas a vectigalibus, aliisque publicis oneribus, quam certum est competere Clericis in sacris, competat etiam Clericis in minoribus, in quibus plerique id negant, ut patet ex deductis a Fagnan. *in d. c. pervenit num. 15. & a Delbene de immun. c. 1. dub. 5. sect. 1. n. fin.* Licet magis communis, & recepta opinio sit, quod disposita per sacros Canones, ac etiam per leges civiles circa Clericorum exemptiones, & immunitates locum quoque habeant in Clericis minoribus, sed cum certa qualitate, quatenus scilicet sint cœlibes, non autem conjugati, & quoad forum, etiam quatenus non sint bigami. Atque ita ob deficientem qualitatem, quæ annexa est clericatui in minoribus, ad effectum immunitatis, & exemptionis a muneribus, & a foro, ista indefinitè cessat, cum super hoc in jure non videatur statuta aliqua differentia. Unde Baldus singulariter consuluit, Clericos orientales, qui vulgò Clerici græci vocantur, quibus permissum est uxores ducere juxta *c. Cum olim de Cler. conjug.* non gaudere immunitatibus concessis aliis Clericis occidentalibus, si habent uxores, ut in *conf. 33. lib. 3. & ideo secundum eum hodie remanet correctæ, l. 2. post princ. V. omnibus Clericis C. de Episc. & Cler.*

8 Id, quod etiam suadetur ratione. Nam videtur prorsus incongruum, quod in Ecclesia latina magis favorabiles, ac privilegiati esse debeant ii, qui ab ejus instituto aberrant. Ideoque probabilior videtur opinio Baldi, & aliorum, de quibus Jo: Ant. de Nigr. super *c. Regni 98. n. 17. & 18. & Carol. de Grass. eff. cler. 3. n. 45.* ut etiam Clerici græci, seu Orientales conjugati ad collectas teneantur. Et quamvis Grassus de hoc dubitet, attamen non descendit ad hanc distinctionem, an scilicet agatur de Clericis orientalibus uxoratis, qui sint in sacris, vel in minoribus. Unde propterea hæc opinio rectè recipienda videtur ubi agitur de existentibus in sacris, ita ut, non obstante statu conjugali, fruuntur iisdem privilegiis, quibus fruuntur Clerici latini cœlibes, non autem ubi sunt in minoribus, quia tunc de facto reputantur potius laici, quam Clerici; ideoque esset opinio irrationabilis, quoad vectigalia, licet secus quoad forum, si non fuerint etiam bigami. Futilisque videtur ratio differentiae, quam aliqui contrarium tenentes assignant ex eo, quod Clerici orientales, quamvis conjugati, vel bigami, sint veri Clerici. Quoniam etiam latini conjugati, ac bigami sunt veri Clerici, habentque characterem. Sed vera ratio est, quod Clericis in minoribus, utpotè nullum ordinem habentibus, non nisi cum dictis qualitatibus ex sensu Doctorum magis, quam ex dispositione juris expressa, in bonis patrimonialibus hæc species immunitatis & exemptionis concessa est, expressè verò negata bigamis exemptio fori. Alias enim omnes Clerici conjugati, ac bigami, qui ritu græco in Italia vivunt, possent legem eludere, dum naturaliter, ac de facto non sunt Orientales, sed nati ac geniti in Italia, in qua suos etiam atavos habent, quibus solum ex quadam antiqua origine permittitur juxta ritum græcum sacros Ordines in statu conjugali suscipere. Unde propterea illis congruere non videntur illæ rationes, quæ veris Orientalibus congruunt.

Hoc verò pro Græcis non prætermittam. S. Congr. 9 Immunitatis Archiepiscopo Rossanensi. *Non lascierà V. S. conforme all' antica, e immemorabile consuetudine di cotesto tribunale Arcivescovale, che ella suppone, di conoscere le cause delle mogli de' chierici greci, ovvero Albanesi, mentre sono rimaste Vedove, ed anche de' loro figliuoli laici, quando dopo la morte del padre chierico greco hanno vissuto.*

futo con le loro madri Vedove durante il detto Vedovile, già che concerne la conservazione della giurisdizione ecclesiastica, come al cap. Quoniam, de immun. Eccl. in 6. la quale i Vescovi sono tenuti per obbligo di difensore. Di Roma a 13. di Settembre 1642.

- 10 In d. Rossanen. eadem S. Congregatio 15. Novembr. 1642. censuit, servandum esse consuetudinem, si sit legitime prescripta, quod uxores clericorum graecorum, quae remanserunt Viduae, nec non filii eorundem post mortem patrum viventes in communi cum matribus Viduis, gaudeant privilegio fori ecclesiastici. Idem cenluit in eadem Rossanen. sub die 17. Maji 1654. & 4. Septembris 1657.
- 11 Clerici graeci gaudent sicuti Clerici latini. Sac. Congregat. Immun. in Rheginen. 27. Septembris 1632.
- 12 Sunt exempti a gabella imposita super vino. Eadem Sac. Congr. in Licien. 2. Julii 1647.
- 13 Clerici Albanenses gaudent privilegiis clericalibus. Eadem Sac. Congr. in Bisignanen. 26. Junii 1646. Gaudent etiam immunitate ab oneribus realibus. Eadem S. Congr. 22. Januarii 1645.

CONSULTATIO XL.

An princeps laicus possit suis edictis ecclesiasticos adstringere ad observandum ea, quae pro sanitate tuenda tempore pestis a se decernuntur? Quidve in hac re ab Ecclesiasticis haecenus receptum fuerit?

- 1 Affirmativè videtur respondendum. Nam in hoc genere gubernii universalis, oeconomici, ac politici spectantis ad custodiam ac praeservationem a peste in omnibus Provinciis atque Regnistotius Orbis procedunt privativè Magistratus saeculares, ex quorum autoritate rerum omnium procuratio habetur. In hac possessione est etiam Regnum Neapolitanum; semper enim, cum casus eveniret, spectatim sub annis 1629. & 1630. occasione pestis Panormitanæ, ac Venetæ, aliarumque Civitatum Galliae Cisalpinæ pragmaticas sanctiones, atque edicta pro conservatione sanitatis providè emisit, absque eo quod Ecclesiastici in hujusmodi ordinationibus se ullo modo immiscerent, multoque minus edicta è sup mune-re promulgarent.
- 2 Et sanè his in rebus non agitur de acquirendo, neque de auferendo aliquid Ecclesiasticis, qui, non ideò, quod Ecclesiastici sunt, desinunt esse vassalli, vicini, & habitatores Civitatum, ac Regni, atque pars corporis politici, & ideò comprehenduntur in communi utilitate, in salute publica, & in vi rationis, ad quam obligat defensio naturalis, & observatio eorum, quæ in hac materia edicuntur. Unde Ecclesiastici non possunt sibi usurpare in regimine politico id, quod suum non est neque privativè, neque cumulativè. Quod si usurpaverint, poterit Magistratus saecularis declarare, quod edicta in rebus ad pestem spectantibus ligent etiam Ecclesiasticos. Et in his præcis terminis extat in Regno Neapolitano pragmatica prima Regis Ferdinandi sub anno 1407. his verbis concepta: *Che ciascuna persona abitante di questa Città tanto secolare, come ecclesiastica, &c.* ac inferius num. 7. *In simili pene incorrano le persone ecclesiastiche.* Et ita observatum in Hispaniis, in Germania, in Gallia, in Belgio, ac in Italia, præcipuè in Civitate Neapolitana sub anno 1528. & sub anno 1657. tenoris sequentis.

PHILIPPUS DEI GRATIA REX.

D. Garzia de Avellaneda, & Haro Comes de Castrillo, unus ex Claviculariis Cubiculi Suae Catholicae Majestatis, ejusque Consiliarius Consilii status, nec non Americorum Regnorum Senatus Praeses, &c. Et in presenti Regno Vicerex, Locumtenens, & Capitaneus Generalis.

U No delli principali pensieri, e particolari diligenze, che avemo interposto con occasione del passato contagio per preservar la Salute di questa Fedelissima Città, e di tutti li abitatori di quella, e nel Regno, è stato l' avere proibito generalmente l' entrata (senza Nostra licenza) di quelli, che venissero per mare, o per terra da parti infette, o sospettose, e che non si mutassero da uno luoco ad un' altro, per il rischio, che potria risultare dalla comunicazione, sotto le pene contenute nelli Banni publicati sopra l' uno, e l' altro, alli quali ci rimettiamo, ed ha permesso la Divina Provvidenza, che da sette mesi a questa parte, che si cominciò ad sperimentare la salute, abbia continuato felicissimamente. Al presente avemo inteso, che per l' Ecclesiastico si è publicato, & affiso in alcune parti della Città un certo Editto fatto a' 20. d' Ottobre dell'

anno passato, il quale contiene, che senza sua licenza in scriptis, nessuna persona Ecclesiastica di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che sia, ardisca intrare in questa Città, nè nelli suoi Borghi, e Casali sotto pena di relegazione alli Nobili, ed a quelli, che non lo faranno, di Galera. Ma perchè li riferiti Banni emanati da Noi, e di Nostro ordine, come concernenti all' utilità pubblica, e conservazione della Salute comune, e natural Difesa, comprendono, e ligano tutti senza distinzione, ancorchè le persone siano Ecclesiastiche, Secolari, o Regolari, senza, che per quello si necessiti di altra cosa, mentre il permettere, o proibire l' ingresso, del quale si tratta, tocca al Re Nostro Signore privatamente, come il Governo, Disposizione, ed Ordini, che escono in simili materie del Bene universale, e quiete del Regno. E che per l' istesso fine della conservazione della Salute diedimo ordine, si formasse la Deputazione di questa Fedelissima Città, la quale per li suoi Deputati, e Medici riconosce quelli, che vogliono intrare, o uscire, in una conformità degl' Ordini, e Istruzioni date per Noi, le quali sempre si sono praticate, ed osservate, come al presente si praticano, ed osservano con l' istesse persone Ecclesiastiche, ed è certo, e stilato in tutti gl' altri Regni, e Provincie. Per tanto (per evitare ogni genere di novità, e per la conservazione del Dominio, Giurisdizioni, e Governo del Re nostro Signore, e che in nessun tempo possa patir pregiudizio, ancorchè l' atto dell' Editto in se stesso sia seguito de fatto, e senza che possa tener forza, nè effetto,) con voto, e parere del Regio Collateral Consiglio appresso di Noi assistente, renovamo per il presente Banno, *omni tempore valituro*, tutti quelli, che stanno dati prima di questo, e li confermiamo; Ed ordiniamo, e comandiamo a tutte, e qualsivogliano persone di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che non possino, nè presumino intrare in questa Fedelissima Città, nè nelli suoi Borghi, e Casali, nè per il Regno mutarse da una Terra ad un' altra senza Nostra licenza privativa in scriptis, nè con altra alcuna, sotto le pene contenute nelli detti Banni. Ed ordiniamo alli Deputati, Guardiani, e Guardie delle Porte, Restelli, e Marine di questa Città, suoi Borghi, e Distretti, & altri nostri Giudici, e Ministri, che non permettano, nè acconsentino entrare persona alcuna, tanto Secolare, come Ecclesiastica senza nostra licenza in scriptis, nè ammettano altra alcuna sotto pena di morte naturale, e se alcuno fosse entrato, o entrasse senza la licenza predetta, o con altra, tenga obbligo quello, che lo saprà, di rivelarlo fra ventiquattro ore, e se non lo farà, incorra nella detta pena di morte naturale. Per lo che, ed acciò venga a notizia di tutti, e nessuno possa allegare causa d' ignoranza, ordiniamo, che questo Banno si publichi nelle parti, e posti soliti, e che la detta pubblicazione tenga forza, ed effetto, come se personalmente si fosse intimato a tutti. Datum Neapoli die 17. mensis Martii 1657.

EL CON DE CASTRILLO.

Vidit Sobremonte Regens.
Vidit Burgos Regens.
Vidit Muletula Regens.
Vidit Zufia Regens,
Vidit Galeota Regens.

Donatus Coppola Secretarius.

In Bann. 1. fol. 79.

Crivella.

Adi 20. di Marzo 1657. Io Carlo Stefano Giardino Lettore delli Regii Banni, dico, e declaro di aver publicato il retroscritto Banno con li Regii Trombetti nelli luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città di Napoli.

Io Carlo Stefano Giardino.

Quibus in locis solum Magistratus saeculares privativè absque interventu Curiae Ecclesiasticae edixerunt, atque exequuti sunt poenas extrajudicialiter, & judicialiter in personas saeculares extrajudicialiter tantum, politicè, atque oeconomicè in personas Ecclesiasticas respectu concessionis, vel derogationis ingressus, vel exitus a Civitatibus, & Oppidis; ac aliarum rerum, quae respiciunt regimen politicum, & universale, quod est munus privativum Principis temporalis, qui suum dominium undique, quibus rebus potest diligenter, ac provi-rili parte tueri tenetur, & a suis injuriam propulsare, alio-

alioquin injuste faciet. Referam literas hac de re Proregis Neapolitani in compendium redactas, & Sedi Apostolicæ missas occasione pestis Neapolitanæ sub anno 1657. quæ sunt hujusmodi.

Che l' Arcivescovo con l' editto pubblicato, che nessuno Ecclesiastico potesse entrare in quella Città, e suoi borghi senza sua licenza in scritto, e pigliandosi la mano, che gli toccava in questo genere di governo universale, economico, e politico della custodia, e preservazione da una peste, in ordine alla quale in tutti i Regni, e Provincie del Mondo procedono privatamente i Tribunali secolari, e danno gli ordini, bandi, e provvisori necessarie, o in questo possesso si sta in questo Regno, da dove in tempo de' miei antecessori, e in occasioni simiglianti sono uscite prammatiche, e provvisori per la conservazione della salute, particolarmente negli anni 1629. e 1630. con l' occasione della peste di Palermo, e di alcune Città di Lombardia, e di Venezia, e in tutte le parti del Mondo succede l' istesso senza che gli Ecclesiastici abbiano avuto parte, nè siano intervenuti ne' detti ordini, e molto meno ne abbiano fatto di loro officio, e così, come si è veduto nell' Arcivescovo. E questa è introduzione, e usurpazione, che dà causa, e obbligo a cavare il bando dato, per il quale non si ha trattato nè di acquistare, nè di levare agli Ecclesiastici, i quali non per questo lasciano di esser Vassalli, vicini, ed abitanti di questa Città, e Regno, e parte del corpo universale, e interessati, e compresi nel ben comune, e salute pubblica di quella, e sua conservazione, e nella forza della ragione, alla quale obbliga la difesa naturale, ed osservanza degli ordini, che si danno a queste materie.

In riguardo dell' editto del Cardinale &c. usurpandosi nel governo politico quello, che non era suo nè privatamente, nè cumulativamente, fu necessario di dichiarare, che i bandi in materia di peste legavano ogni genere di persone così Ecclesiastiche, come secolari. Poichè ne' termini precisi abbiamo nel Regno la prima Prammatica del Re Ferdinando dell' anno 1407. con le parole, che seguono. Che ciascuna persona abitante di questa Città tanto secolare, come Ecclesiastica &c. e più basso num. 7. in simili pene incorrono le persone Ecclesiastiche.

Così hanno risolto i Sommi Pontefici predecessori di V. Santità nella materia della salute pubblica ne' tempi del contagio, e comandi V. Santità di informarsi, come si sono praticati i remedi contro la peste, chi abbia avuto la potestà di concorrere a darli, ed aver pensiero di essi; e troverà V. Beatitudine per cosa certa, che in Spagna, Alemagna, Francia, Fiandra, e Italia, e in questa stessa Città nella peste dell' anno 1528. e in questa, che adesso si è patita, solamente i magistrati secolari privatamente, senza intervento della Corte Ecclesiastica, diedero gli ordini, e gli eseguirono estragiudicialmente, e giudicialmente contro le persone secolari, ed estragiudicialmente, politica, ed economicamente toccando gli Ecclesiastici rispetto al concedere, o negar loro l' ingresso, o l' uscita della Città, e terre, e altre sorte di atti, che riguardano il governo politico, e universale, ch' è carica privata del Principe temporale, che guarda, e difende il suo dominio.

Ancorchè per quelli, che contravenissero, e meritassero pena, e castigo sappiamo le disposizioni giuridiche in favore dell' immunità ecclesiastica, nè in questa parte dice il bando alcuna cosa, che risuoni, nè nella pratica si è mai trattato di procedere a verun atto giurisdizionale, e penale contro gli Ecclesiastici avanti, nè dopo il bando. E quando è venuto il caso si sono rimessi al Nunzio di V. Santità alcuni Religiosi convinti, e presi in flagrante, ma però con minor frutto, e dimostrazione dell' aspettazione, con la quale si stava de' ministri Ecclesiastici, poichè il maggior castigo, che si è dato a quelli, che contraverranno avvertendo la salute, e quiete di questa Città; è stato l' avere i proprj Conventi, e residenze con apparenza di carcere, o i giardini deliziosi dentro i medesimi borghi della Città.

Resti servita V. B. di palesarmi gl' ordini, ch' ebbero il Signor Cardinale Arcivescovo di questa Città, e il Nunzio acciocchè i loro Tribunali giuntamente che i secolari avessero cura della salute, e sicurezza della medesima Città, e che per comun consiglio degli uni, e degli altri si trattassero, e disponessero le materie, eseguendo contro i trasgressori le pene, nelle quali fossero incorsi. Sopra di che devo assicurar V. S. che giammai ne fu propalato tal ordine, o che se io ne avessi avuta notizia subito avrei supplicato V. Santità in ordine a detta notizia.

Quel, che sapeffimo, e si lasciò intendere il Nunzio fu, che con pietà, e zelo Cristiano per alcune querele contro gli Ecclesiastici, che quì si ebbero di loro espresse controvenzioni, o per nostro istanze, si mosse la S. V. di ordinare all' Arcivescovo, che con intervento del Nunzio procedesse contro gli Ecclesiastici, che avevano contravenuto in questa materia ad istanza, e per parte de' ministri Regii, ch' era l' istesso, che condannare la nostra ragione, e compartirne il

braccio ecclesiastico, quando si fosse chiesto per l' imposizione, ed esecuzione delle pene favorendo il fine principale, e non per distruggerlo per quella strada.

E tanto si tenne lontano l' Arcivescovo dal guardare, ed osservare l' ordine di V. Santità, che per l' editto riferito, che stampò sotto li 20. di Ottobre dell' anno passato, s' intende, che la commissione, che teneva dalla S. Vostra era assoluta senza dipendenza, nè comunicazione col Nunzio, nè co' ministri Regii, non avendo domandato tale aiuto, nè ne avevano di bisogno, perchè nell' estragiudiciale, e politico della custodia di questa Città, e Regno osservavano quello, che loro toccava privatamente, e gli Ecclesiastici non se gli erano opposti. E generalmente osservavano gli ordini, e le querele, che avevano, erano contro gli Ecclesiastici, che de fatto gli trasgredivano, o si provavano a trasgredirli, entrando in questa Città maliziosamente. E questi erano tratti, e messi prigioni, poichè altrimenti non si sarebbe conseguito il fine della preservazione della salute pubblica.

E quando i casi erano tali, che ricercavano qualche pena o castigo si ricorreva al Nunzio. Nè nel bando, che si pubblicò a 17. di Marzo si dispone di cosa differente, nè di pena particolare, quando specialmente non si parla degli Ecclesiastici, che contro le guardie, deputati, e persone, che li lasciassero entrare. E secondo a me, ha detto il Nunzio, che non fu mente di V. Santità quel, che eseguì l' Arcivescovo, e pubblicò de fatto, dando occasione a quel, che appreso è seguito senza cercare di rimediare, ancorchè ne fosse richiesto in tempo, che non l' ignorò l' Arcivescovo, che lasciò di accomodarlo, ma tenendolo stampato dalli 20. di Ottobre, tanto si è differita la risoluzione della S. V. se questa era sua mente, ho sospeso di pubblicarlo più di tre mesi dopo quando era meno necessario.

Ed è bene, che sappia ancora V. Santità, che nel rigore del contagio si trovò questa Città senza Arcivescovo, senza Nunzio; perchè al principio si allontanarono dalle loro case, e poi si ritirò l' Arcivescovo a S. Martino Convento di Certosini molto lontano dalla Città, e il Nunzio in una casa nella più rimota parte del Borgo con pochi servitori senza lasciarli vedere da nessuno, nè fare spedizioni, nè dare audienze, nè il Nunzio venne alle mie, ancorchè tenessi le mie porte sempre aperte, per lui, e per tutti. E l' Arcivescovo appena tra cancelli sentì alcune imbasciate, che gl' inviai in materia del conforto spirituale per provveder le Chiese di cure, di confessori, e di chi amministrasse i Santissimi Sacramenti agl' infermi, essendo arrivati a termine di morirsi nelle loro case, e per le strade senza godere di quei suffragi. E quando sicuramente cessò il contagio nella Città, e rinfrescò il tempo, l' Arcivescovo calò a basso da Certosini, dove stette rinferrato, e le azioni, che si videro a pro della salute, furono indur de fatto in questa Città senza ordine, e contro gl' ordini il frate Capuccino levandolo da luogo bandito, e dandogli pubblicamente il pulpito nella Chiesa cathedrale con rischio di far tornare l' infezione con orrore universale, e di tanto cattivo esempio. E perchè uscito, e venuto da Roma con suoi compagni nel mezzo del maggior contagio di quella un' altro Religioso Capuccino fratello dell' Arcivescovo, non se gli permise l' ingresso, sbarcò fraudolentemente nel Convento de' Capuccini della Città di Sorrento, che stava sana. E questo spinse l' Arcivescovo a pubblicar l' editto riferito.

Gl' officj poi del Nunzio per la sua parte tutti furono indirizzati a sollecitare a persuadermi l' ingresso degli Ecclesiastici, e moderazioni, e quarantene, che non si potevano permetter loro senza molto pregiudicio delle regole date, e di ciò, a che nell' altre parte si è avuto, e si ha riguardo contanto rigore, e massimamente contro i Religiosi delinquenti, e se gli hanno rimessi, non si è veduto alcun castigo, nè competente soddisfazione. Si risentì, e si dolse dell' Arcivescovo per non averli partecipato l' editto, che pubblicò, dispiacendogli se gli levasse quello, che V. Santità gl' aveva concesso, dando conto a me delle parole, e del senso degl' ordini di V. Santità, e che non era a nostro danno, nè in pregiudicio del nostro governo, ma solo a favore della materia per castigar gl' Ecclesiastici, che controvenissero a gl' ordini. E dopo sarà possibile, che si fossero fomentati altri discorsi.

E subito, che si pubblicò l' editto per parte dell' Arcivescovo, ricorsero a lui i ministri di Sua Maestà per remediare. E per non avere il Cardinale pigliato alcun temperamento, parve necessario di far quel bando de' 17. di Marzo con l' espressione, &c. acciocchè con questo mezzo restasse dichiarato per sempre, che nè espressamente, nè tacitamente si acconsentì per parte nostra in ciò, che il Cardinale aveva operato. E ciò, che in quello si presuppone intendiamo, che non offenda in cosa alcuna la giurisdizione, e Immunità Ecclesiastica, e ch' è molto compatibile con quella.

Io scrissi subito al Duca di Terranova, acciocchè dasse conto a V. Santità se ne arrivava notizia del caso, e informasse i suoi ministri, dolendomi dell' editto del Cardinale, e se gli comandasse il rimediare, e trasmisi il bando pubblicato per nostro riguardo, e non credei, che dovesse esser preso in mala parte nè costà, nè qui. E la risposta, che ebbi dal Duca di Terranova fu nella conformità, nella quale mi aveva parlato il Nunzio, che l'animo di V. Santità non era stato, che il Cardinale s'intromettesse in quel, che non gli toccava, che questo era il senso de' ministri di Roma. E dopo tanti giorni mi giugne ora questo Breve di V. Santità.

Non posso trascorrere il caso, che per incidenza si serve la Santità V. d'inserir nel Breve citato sopra l'Ortatoria, che s'intimò all'Auditore del Nunzio; poichè se tale fusse stato riferito alla Santità V. quale è, conoscerebbe la ragione, con la quale han proceduto i ministri Regii.

Fu adunque il caso, che un secolare istituito per suo erede universale un cugino, e in caso di morte senza successione gli sostitui una Congregazione, o Confraternità. Morì l'erede istituito senza successione, onde il sostituto pretendendo fosse arrivato il suo caso, comparve nella gran Corte della Vicaria, acciocchè se gli spedisse il preambulo, e se gli desse il possesso, come si fece senza citazione di quelli, che potevano essere interessati. Comparvero alcuni nella medesima gran Corte, allegando la nullità degli atti del preambulo, e impugnando il testamento, in vigor di che si diede loro licenza, e introducendo la causa per appellazione nel Sacro Consiglio, la Confraternità, ch'era stata la prima ad accudire alla gran Corte, supponendo essere Ecclesiastica, accudì all'Auditore del Nunzio, il quale diede monitorio contro la gran Corte, e Sacro Consiglio, acciocchè gli rimettesse la causa, e non turbassero il possesso alla confraternità. Gli interessati dimandarono l'Ortatoria, parendo, che la cognizione della nullità, e appellazione degli atti del preambulo spettasse a' Giudici, che avevano concessa loro la licenza, che in ciò vi sia offesa della giurisdizione Ecclesiastica, e così si stimò, e uscì l'Ortatoria conforme molte volte in casi somiglianti ne sono state concesse.

E sebbene il Nunzio da principio mostrò dispiacere, che contro il suo Auditore si procedesse con Ortatorie, che mai si erano date, e con l'errore del fatto, senza dubbio dovette premere nel darne notizia a V. Santità, ma il suo presupposto non sussiste per esser cosa certa, che molte volte si sono spedite Ortatorie somiglianti ad altri Auditori, quando non si sono quietati alla Giustizia de' Tribunali Regii, e qui si è convinto il Nunzio.

E mi rallegrerebbe molto, se quando si duole con V. Santità de' ministri di sua Maestà, e delle Ortatorie, che si spediscono contro i Prelati di questo Regno, specificasse giuntamente le cause, e i requisiti degli eccessi, che danno i ministri Ecclesiastici, e la giustizia, e lo stile, e lo costume osservato in casi somiglianti, essendovi Vescovi omicidarij, e fazionarij pubblici, e che ricettano fuor giudicati, banditi, e delinquenti, proteggendoli, e difendendoli con violenze, e usurpazioni dell'azienda de' sudditi, e di quella di sua Maestà con pregiudicare alla sua Real giurisdizione, ordinando frequentemente molti loro diecesani, e particolarmente i ricchi, che gli regalano, e per questa strada si va augumentando con eccessi il numero de' Chierici in fraude delle Leggi, e degli ordini Reali, mancando in questo a gli ordini di V. Santità, la quale resti servita d'intendere, che se sono molte l'Ortatorie, sono moltissime le cause, che si concedono secondo le regole, e lo stile solito, e la qualità, e condizione, e portamenti degli Ecclesiastici, sopra di che mi potrei stender molto, e dolermi con ragione appresso V. Santità. Perciò piego qui il foglio per non esser proprio di questo luogo, e in altra occasione informerò V. Santità di quel, che giudico necessitoso di rimedio per scarico della mia coscienza, essendo certo, che nel governo di questo Regno è questa la materia, nella quale trovo maggiori inciampi, e imbarazzi, procurando per mia parte di sfuggire il darne a V. Santità, che avanti succedino i casi, e impegni, procuriamo tutti di conoscere la ragione, risparmiando l'Ortatorie per quanto è possibile.

Di Napoli al primo di Settembre 1657.

Santissimo Padre.

Bacia il piè di V. Santità il suo Umiliss. Servo.

In Conte di Castilla.

3 Hinc quicumque Ecclesiastici tanquam inobedientes mandatis Principum iustis licite possunt à Principibus ab ipsis Principibus expelli, ut cum pluribus aliis doctent Ramirez de leg. Reg. §. 27. n. 12. Jo: de Hevia in

Curia Philip. p. 1. §. 4. num. 35. Bobadil. in polit. tom. 5. lib. 2. c. 30. n. 66. Pradil. p. 2. c. 8. n. 4. Pereir. de man. reg. c. 12. n. 12. Giurb. conf. crim. 48. num. 16. Fufch. de Vist. lib. 2. cap. 20. n. 25. Ant. de Ball. tr. Var. lib. 5. pragm. 1. tit. 10. num. 4. Ceval. de cognit. per Viam violen. glofs. 6. n. 65. Humad. in leg. 65. tit. 5. p. 1. glofs. 8. Salgad. de protect. reg. tom. 1. part. 1. c. 2. a n. 273. Sotomajor. de tertius tom. 7. c. 21. num. 190. Cened. quæst. can. 45. n. 14. Azeved. tom. 2. lib. 4. tit. 1. leg. 4. n. 12. & Cutellius ad leg. Frider. c. 22. notab. 25. num. 5. Non quidem per viam jurisdictionis contentiosæ, & judicialis, quia sic in ordine ad illos jus, & superioritatem judicialiæ sibi assumerent, quod planè damnatum est; sed per viam jurisdictionis œconomicæ ac politicæ. Quia tunc in ordine ad eosdem jus, & superioritatem judicialiæ sibi non usurpant, ut per Oliban. de jur. fsc. c. 9. num. 28. Bobadillam, Cevallos, Cenedum, & alios al-legatos.

At nihilominus tenendum est, edicta Principum secularium publicata causa pestis, quæque comprehendunt personas Ecclesiasticas, sunt omnino invalida, ac repugnant jurisdictioni Ecclesiasticæ. Constat generaliter ex dispositione sacrorum Canonum, Conciliorum, ac Bulla in Cæna Domini, de quibus Doctores passim, & non alibi fusiis. Pro Regno Neapolitano ex constitutione Honorii III. ex Investitura Julii II. & pro aliis locis ex observatione sequuta diversis temporibus, in quibus semper edicta quoad personas laicas promulgarunt laici, quoad Ecclesiasticas Episcopi. Extant exempla. Mediolani sub anno 1577. edictum promulgavit S. Carolus. Sub anno 1630. Cardinalis Fridericus Borromæus. Neapoli sub anno 1624. & 1630. Archiepiscopus Neapolitanus. Bari sub anno 1657. Barenfis. Januæ sub anno 1630. & 1656. Januensis. Ragusæ sub anno 1636. ac alibi Archiepiscopus Ragusinus. Milano. L'Arcivescovo di Milano, richiesto con lettera scrittagli a' 29. di Maggio prossimo passato del Presidente della Sanità, primieramente a pubblicare editto obbligante gli Ecclesiastici a pagare per ciascuno una dobla al Tesoriero, che deputerrebbe il Tribunale della Sanità per contribuirla alle spese, che si fanno per il contagio, comuni anche ad essi Ecclesiastici. Secondo, a deputare la persona, che più gli parebbe per intervenire nel detto Tribunale, mentre si votano le cause contro gli Ecclesiastici.

Rispose in scritto alla primarichiesta, che non essendo generalmente fatta la detta contribuzione da' secolari, non appariva il caso di tal necessità precisa, che non patisse alcuna dilazione, e che però si doveva conformare alla disposizione de' Sacri Canoni, consentire il Clero, e darne parte a sua Signoria, e in caso, che l'esattore fosse persona Ecclesiastica deputata da esso Arcivescovo, dalle cui mani si dovesse prendere la contribuzione con titolo di donativo cum gratiarum actione.

E alla seconda, che il far giustizia contro gli Ecclesiastici era sua incombenza, offerendosi pronto ad amministrarla, nè bastare, che un solo Ecclesiastico intervenga in un Tribunale laico anelante di aver giurisdizione sopra gli Ecclesiastici. Soggiungendo al primo, che S. Carlo sopra di ciò mai fece editto, mandando solamente persone a cercar le limosine per tale effetto. E al secondo che il detto Santo mai permise, che si procedesse dal Tribunale della Sanità contro le persone Ecclesiastiche, adoprando le censure contro i laici, che vi s'ingerivano.

E con sua scritta alla S. Congregazione a' 30. di detto mese, mandò una grida pubblicata dal detto Presidente a' 9. del medesimo, nella quale, al num. 14. si dispone, che i Religiosi assenti dallo stato di Milano, non possano entrare senza mandar prima a riconoscere i loro ricapiti della Sanità al Tribunale, soggiungendo, che S. Carlo nel S. Concilio provinciale, tit. de cura pestilentia fece più decreti registrati negli atti della Chiesa dal foglio 229. in fino al foglio 237. specialmente nel fine del 231. ne quali anche ne' fogli 1058. e 1066. si contengono diversi editti, avvertendo di più, che gli ordini, e gli editti del Magistrato laico si concepiscono nella forma seguente. Sua Eccellenza comanda ad ogni persona di qualsivoglia stato, e condizione, sottoposta al suo governo, senza mai esprimere gli Ecclesiastici, con soggiungere, che tanto il suddetto Santo, quanto il Signor Cardinal Federico per tal causa ebbero grandissimi travagli.

Quæ conclusio firmata etiam fuit tempore S. Caroli occasione non ferendi orizam ad conservandam aeris salubritatem, ut ex consilio Surdi 301. ubi alii, ac stabilita a Sac. Congregatione Immunitatis decretis suis in Mutinen. sub anno 1639. in Casalen. 1628. in Melevitana 1649. in Tarraconen. 1650. in Melphien. 1655. ac in aliis sæpè. Ratio autem petenda est a defectu potestatis. Quia non est causa, quæ laicis tribuit auctoritatem in Ecclesiasticos, sed potestas. Qua de re fusè

tom. 1. *consult. 49. §. 155. nos egimus. Vide Marchin. de bel. divin. p. 4. c. 2. ubi cum Martha de jurisd. part. 4. cent. 1. cas. 74. docent, non posse Principem laicum tempore pestis adstringere Clericos ad observanda sua edicta pro bono publico, & pro tuenda sanitate promulgata, sed debere eum Episcopos pro executione illorum rogare, & ita declarasse S. Congregationem facto verbo cum Sanctissimo sub die 31. Januarii 1631. Quapropter Episcopi tempore pestis, vel suam potestatem in Ecclesiasticos quantum ad arcendam ab Urbe pestem, & ad conservandam sanitatem opus est, Magistratui seculari delegent, vel laicis sanitati praesidentibus admisceant assensorem Ecclesiasticum, qui in Ecclesiasticos jurisdictionem exercent. Unde etiam tempore summæ caritatis annonæ Judices laici obtinere solent a Nunciis Pontificiis licentiam compellendi Ecclesiasticos ad frumentum revelandum, & vendendum, ut pro Regno Neapolitano notat Diaz. *cap. 3. de qualit. Offic. n. 14.**

6 Provisions verò, sive cautiones, quas ponderant Doctores, & quibus Sedes Apostolica utitur, multæ sunt. Præcipua est procurare monitionibus, exhortationibus pastoralibus, aliisque mediis revocationem ejusmodi edictorum secularium, atque figere nova edicta, quæ excludant personas Ecclesiasticas, aut procurare illorum abolitionem, vel suspensionem, de qua constat per actus publicos, vel alio mitiori remedio uti. Item quod a Sede Apostolica per Breve, aut a S. Congregatione Immunitatis per decretum fiat declaratio annullativa, atque irritans, & revocatoria eorundem edictorum, cujus exemplum mittatur ad Nuncios Apostolicos, Archiepiscopos, & Episcopos cum præcepto pœnali, quod nulla Ecclesiastica persona iis edictis obediat, uti contrariis immunitati æ jurisdictioni Ecclesiasticæ, ac cum ordine, quod hujusmodi declaratio, literæ, ac præceptum ferrentur ad perpetuam rei memoriam, ut excludatur quævis patientia, & conniventia sanctæ Sedis.

7 Pro executione autem harum provisionum plurimæ fieri solent quarimoniz a Nunciis Apostolicis, per Brevia, per negotiationes ministrorum, per declarationem, quod procederit nedum ad fulminationem excommunicationum, sed etiam interdictionum, proponendo etiam, quod laici contraveniant Investituris, aliisque juribus ejusmodi. Et persistentibus illis in contumacia, procedi poterit, servatis servandis, ad dictam publicationem excommunicationis, & appositionem interdicti. Atque ita in praxi servatum est.

8 Non obstant, quæ a laicis adducuntur. Quia licet verum sit, quod debeant Ecclesiastici obedire edictis Principum justis, ac leges eorum servare, quoniam pars Reipublicæ sunt; ad id tamen, uti pluries dictum est, non tenentur secundum vim coactivam, sed solum secundum vim directivam. Atque adeo si iis non obediant, non possunt licite Principes illos punire, ut præcæteris docent Molin. *tom. 1. de just. tract. 2. disp. 3. concl. 7. Valquez in part. 1. tom. 2. disp. 167. cap. 4. Becan. in sum. theolog. part. 2. tract. 3. cap. 5. sect. 11. n. 11. Doctores, quos citat Bonac. de legib. disp. 1. qu. 1. punct. 6. num. 29. & ex Juristis Valenzuol. in defens. monit. Pauli V. part. 4. n. 101.*

9 Negandum tamen non est, quod si in hujusmodi casibus Episcopi, id justè poscentibus Principibus ob bonum commune, Ecclesiasticos tempore pestis in Republicam delinquentes non reprimerent, neque punirent, & Summus Pontifex consuli non posset, tantaque esset necessitas, quod evidenter periculum esset in mora, tunc illis liceret in Ecclesiasticos per modum justæ defensionis, nullo autem pacto per modum alicujus jurisdictionis, facere id, quod recta ratio ad impediendam perniciem Reipublicæ imminentem, opus esse dictaverit, ut rectè docuit Molin. *loc. cit. disp. 31. concl. 4. Salas de legib. tr. 14. disp. 14. sect. 9. num. 111. Ugolin. in Bull. Cœn. c. 11. part. 2. §. 1. n. 3. & Tanner. in 2. 2. disp. 4. qu. 4. dub. 1. n. 30. Secus verò si res ita sese non haberet. Quia quando periculum non est in mora, non habet locum modus justæ defensionis. Nam ad justam defensionem conditio necessaria est, ut fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quando autem Princeps potest a Pontifice, vel ab Episcopo defensionem petere, inculpatè se non defendit. Ad Suar. in Regn. Angl. l. 4. c. 94.*

10 Et quod speciatim ad edicta pertinet, hæc extant Sac. Congregationis Immunitatis decreta. Ecclesiastici quoad pascua non sunt subjecti edictis Communitatis in Firmiana 13. Julii 1637.

11 Ecclesiastici non comprehenduntur edicto super prohibitione pascendi, in Sutrina 13. Augusti 1639.

12 Clerus non tenetur ad observationem edicti publici gubernatoris Civitatis, sed Ordinarius debet facere simile edictum, in Tarentina 12. Decembris 1651.

Vineæ emphyteuticæ Ecclesiæ non comprehenduntur sub edictis laicalibus, in Montisalfisci 23. Augusti 1632.

13 Officiales Civitatis possunt cogi ad declarandum, quod sub eorum edicto non comprehenduntur Clerici, in Aliphana 23. Februarii 1638.

14 Bandimenta laicalia super venditione vini non comprehendunt Ecclesiasticos, in Licien. 30. Junii 1632.

15 Clerus secularis, & Regularis non potest ligari bandimentis Magistratus Civitatis, Forolivien. 13. Decembris 1655.

16 Vinum, quod laici emunt a Clericis non comprehenditur sub impositione communitatis, in Monopolitana 7. Augusti 1640.

17 Ordines facti a Judicibus laicis non comprehendunt Clericos, in Papien. 10. Septembris 1629.

18 Vigore statuti laicalis non potest exigere gabella ab Ecclesiasticis, in Tudertina 25. Septembris 1627.

19 Ecclesiastici non comprehenduntur in Statuto communitatis super gabella olei, in Assisien. 20. Aprilis 1649.

20 Pragmatica Neapolitana non potest comprehendere Ecclesiasticos, in Neapolitana 20. Februarii 1652.

21 Edictum laicorum, ne seculares emant vinum ab Ecclesiasticis, est contra libertatem Ecclesiasticam, & revocandum, in Tarentina 24. Januarii 1668.

22 Edictum, sive bandimentum tabaci a Nuncio Neapolitano emanatum sustinetur, non obstante Archiepiscopo Neapolitano, in Neapolitana 13. Novemb. 1668.

23 Et hæc alia Sac. Congregationis super Episcopis. Statutum, in quo Ecclesia, sive personæ Ecclesiasticæ prohibentur, aut impediuntur uti rebus, aut facultatibus a jure communi sibi concessis, est contra libertatem Ecclesiasticam. Tale est edictum, sive statutum Principis, vel Judicis laici, prohibens, ne ullus laicus eligat in arbitrum personam Ecclesiasticam, in Acheruntina 23. Martii 1614.

24 Edictum, sive statutum Magistratus, sive Principis laici scire volentis numerum Clericorum; ad quos Ordines sunt promoti, cujus sint ætatis, si filios, aut nepotes habeant, si artem aliquam exercent, &c. suspectum est, esse posse præjudiciale libertati Ecclesiasticæ, in Neapolitana 3. Augusti 1621.

25 Est item contra libertatem Ecclesiasticam edictum, sive statutum Principis laici circa capiendum, seu comparandum salem, quem Ecclesiastici, eo edicto non obstante, accipere possunt, ubi magis ipsis commodum fuerit, in Tarentina 21. Octobris 1607.

26 Item statutum, sive edictum puniens contrahentes matrimonium cum hominibus alterius Civitatis, infringit ecclesiasticam libertatem, & non est validum. Unde Gregorius XIII. declaravit nullum statutum loci Tarentini, Sabinensis diocesis, quod mulier habens hæreditatem nubere non posset extra locum.

27 Edictum Episcopi, quod Ecclesiastici teneantur munda dare vias in servitium laicorum est etiam contra Ecclesiasticam immunitatem 13. Aprilis 1612.

28 Item edictum, vel statutum, ne quis amplius molat intra muros, quando Ecclesiastici habent ibi molas, 5. Februarii 1616. & 1. Augusti 1620.

29 Multò magis si prohibeatur ipsis Ecclesiasticis habere molas domi, præsertim pro eorum usu, in Hydruntina 27. Januarii 1612.

CONSULTATIO XLI.

An Episcopus tam de jure, quam de consuetudine possit in suo foro cognoscere causas criminales inter laicos consentientes ejus jurisdictioni?

Affirmamus. Et ad jus, quod attinet asserunt Michael Fer. *qu. moral. & crimin. part. 1. quæst. 30. num. 18. cum duobus seqq. & Antonel. de regim. Episcop. lib. 6. cap. 1. n. 15. quod si laicus accusatus coram Judice Ecclesiastico non declinet illius jurisdictionem, sed ei consentiat, possit ab eodem Judice puniri, & generaliter omnes admittunt, quod laici possunt consentiendo prorogare jurisdictionem Ecclesiastici ad text. in l. si qui ex consensu 8. C. de Episcop. aud. & in cap. significasti 18. de for. comp. ibique Abb. n. 4. & 15. Felin. sub init. Mar. Soccin. num. 40. & August. Barbof. in collect. num. 5. Concinnunt Lap. Abb. in cap. 1. num. 4. & infra eod. tit. in 6. Petrus Barbof. in l. 1. de judic. art. 3. num. 133. cum pluribus seqq. dicens communem, Nat. conf. 413. num. 14. & conf. 636. num. 61. Aufser. de potest. Eccl. super laic. num. 25. tom. 13. part. 1. fol. 127. inquit, esse casum clarum Marth. de jurisd. part. 4. cap. 92. & num. 2. Carol. de Grafs. de eff. Cler. eff. 1. num. 75. Bellet. disquis. Cler. titul. de favor. Cler. real. §. 2. num. 52. Ciariin. controuv. for. lib. 1. cap. 44. n. 21. & lib.*

lib. 2. cap. 195. n. 7. Carleval. de judic. lib. 1. disp. 2. quest. 8. sect. 3. num. 1120. Chartar. disput. pro Eccl. immunit. num. 136. Genuen. in prax. capit. 13. num. 2. Boer. decis. 65. num. 5. Franch. Marc. decis. 554. n. 1. part. 2. Viv. decis. 125. num. 2. Cacher. decis. 78. n. 2. Gratian. decis. March. 111. num. 14. Sperell. dec. 98. n. 33. part. 1. Clar. in pr. §. fin. qu. 42. num. 1. & Rot. dec. 643. num. 12. apud Posth. de manut.

2 Sed quia, circumscripta prorogatione, regula stat pro Judice sæculari, quod scilicet in causis veriantibus circa temporalia non subsunt jurisdictioni Judicis ecclesiastici per text. in cap. licet ex suscepto 10. cap. ex tenere 11. de foro comp. cap. causam 7. ubi Abb. num. 1. qui fil. sint legit. cum similibus; quare Bald. in d. l. si qui ex consensu num. 1. C. de Episc. aud. sic ait: Veritas est, quod inter laicos in temporalibus causis, nec olim, nec hodie habent Episcopi jurisdictionem, nisi prorogetur, ideo statuentum est.

3 Primò, an prorogatio locum habeat in criminalibus. Nam pro negativa urgere videntur verba taxativa dictæ l. si quis ex consensu, ibi: Sed experientur illius in Civili duntaxat negotio more arbitri, sponte reddentis iudicium. Ex v. in Civili arguit, quod in criminali non sic tenet. Siquidem illa dictio taxativa exponitur negative æque ac si diceret non in criminali, ubi idem subdit Bald. num. 2. Quod etiam expressè tenet Gloss. in cap. Insolita 42. v. Pontifici 12. qu. 1. ibi: Laici autem sine consensu Ordinarii eligant alium Judicem in Civili negotio, sed non in criminali, & in c. Si diligenti 12. v. pacto privatorum ante fin. de for. compet. ibi: Laicus verò bene potest alium Judicem sibi eligere in Civili negotio, sed in criminali non, dictum Innoc. in cap. Ad petitionem 23. num. 1. Vers. Potes etiam, de accusat. in aliis iudiciis obtinere, quod quis possit in alium Judicem consentire, secus in inquisitione, cum non pendeat ex voluntate partium, sed ex Judicis officio, quod nulli licitum est tollere, vel impedire, ac Specul. tit. de comp. Judic. adit. §. 1. num. 4. respondentis cum Jacobo, in causa criminali non posse consentiri in Judicem alterius jurisdictionis, nec iudicium ab eo peractum tenere. Ratio autem ponderata per Baldum in præcitata l. si qui ex consensu num. 1. ea est, quia si jurisdictionis in criminalibus esset prorogabilis in alium Judicem, facile posset colludi ad impediendum competentiam Judicem. Quod videtur absurdum. Nam immediatè postquam aliquis delinqueret, procurabit per aliquem Judicem, suum amicum contra se inquiri, & absolvi, & sic erit præclusa via de cætero procedendi ad congruam vindictam delicti ab eo commissi.

4 Verùm communiter receptum est, prorogationem in criminalibus fieri posse in Judicem habentem merum Imperium ad textum in l. 1. junctâ Gloss. v. inchoata in princ. & Castr. sub num. 4. C. ubi de crim. ag. oport. l. 1. cum Gloss. v. militarem in fin. C. ad leg. Corn. de sicar. & in l. 4. junctâ expos. Gloss. un. v. Et obtiner. C. ad leg. Fab. de plagiar. Bartol. in l. 1. num. 9. ff. de judic. ubi Castr. numer. 20. appellans communem, Cagnol. num. 45. cum seqq. testans communiter receptam, & Petrus Barbof. art. 4. a num. 2. idem Bartol. in l. Inter convenientes 28. num. 1. ff. ad munic. Bald. in cap. de causis 4. num. 16. de offic. deleg. Abb. in cap. P. & G. 40. num. 15. ibique Imol. num. 48. & Felin. num. 9. eod. tit. Mar. Socin. d. cap. Significasti num. 36. de for. comp. Natt. conf. 82. n. 5. Clar. in d. §. fin. quest. 42. n. 1. Gail. de pac. public. lib. 1. cap. 12. & num. 12. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 32. num. 2. Cancer. var. resol. part. 2. cap. 2. n. 194. & alii fuscocalamo relati a Carleval. de judic. lib. 2. disp. 2. quest. 8. sect. 5. num. 1217. Etenim, si Judex ecclesiasticus in causis temporalibus non habet jurisdictionem, nisi prorogetur, utique dicendum est, hanc prorogationem habere locum tam in civilibus, quam in criminalibus, cum in utroque de materia temporali agatur, nec videtur esse major ratio de una, quam de alia. Nam si dicatur ex tali prorogatione etiam in criminalibus inferri præjudicium Reipublicæ ex eo, quod delicta non puniantur competentibus pœnis, cum immediatè postquam aliquis delinqueret, curare posset per ecclesiasticum Judicem tanquam mitius agentem contra se inquiri, & consentiendo in ejus jurisdictionem per ipsum etiam absolvi. Respondetur, quod ad hunc effectum non est in arbitrio delinquentis electio Judicis, sed tantum consensus in jurisdictionem illius, coram quo fuerit accusatus. Nec propterea tolleretur congruitas pœnarum, & vindictæ pro qualitate commissi delicti. Quia si pro eo veniret imponenda pœna citra sanguinem, clarum est, non esse differentiam inter ecclesiasticum, & sæculare iudicium in hujusmodi pœnis infligendis. Si verò veniet pœna mortis, nec etiam delictum impunitum remaneret, cum tali casu Curia ecclesiastica etiam delinquentes privati-

vè foro gaudentes sæculari tradat, ut commensurata pœna plectantur, licet hic casus vel nunquam, vel raro potest accidere, cum concedamus generaliter non posse, neque debere Judicem ecclesiasticum in similibus delictis inter laicos procedere ex officio, sed solum ex accusatione.

Minusque dicatur præjudicium Reipublicæ versari etiam in pœnis pecuniariis, quæ Fiisco solent applicari. Quia cum per Judicem ecclesiasticum applicentur locis piis, non præjudicatur Reipublicæ, quinimò plurimum interest, quod in usus pios, quam quod in alios applicentur. Quod si restringatur præjudicium ad commodum Judicis sæcularis, cum id respiciat mercedem sportularum, & similibus, ut consideravit Felin. in d. cap. significasti, de for. comp. n. 2. & ignovit Clar. d. qu. 42. n. 1. hoc etiam tollitur ex alia consideratione, Abb. ad d. c. relati per eundem Felin. loc. cit. ac dicentis, incommodum sportularum compensari cum evitacione onerum, & laborum. Ultrò, quod si haberetur ratio talis præjudicii in causis criminalibus, esset quoque habenda in causis civilibus. At in his non haberetur.

Hanc tamen assertionem non simpliciter omnes admittunt, sed aliqui ita variis declarationibus illam recipiunt, ut ferè destruant, sicuti per Cagnol. d. l. num. 46. ff. de jud. Inter cæteras tres sunt præcipuæ. Prima, quod dicta conclusio procedat, quando laici sunt subditi Domino perpetuo, non autem simplici administratori Justitiæ ad tempus. Non enim hi possunt absque consensu talis Domini prorogare jurisdictionem alterius Judicis, illi non subditi eodem modo, sicut in terminis inquitur Alex. in l. 1. §. Et post operis num. 17. & 18. ff. de oper. nov. nunc. exemplificans in subditis Civitatis Venetiarum, Felin. d. c. significasti 18. n. 3. fallent. 5. de for. comp. loquens de prorogatione, per quam receditur a Judice perpetuo, puta Principe, vel Populo libero, Menoch. conf. 322. n. 19. in fin. cum tribus seqq. vol. 4. agens de subdito Cæsareæ Majestatis, qui consenserat in Judices ecclesiasticos. Nam considerato, quod dominium Imperii erat perpetuum, negat illum suo consensu potuisse eorum jurisdictionem prorogare.

Secunda, quod admittibilis sit tantum, quando contra reum proceditur per viam accusationis, secus si per viam inquisitionis quæ prorogationem non admittit defectu consensus efficacis in prorogante cum dari nequeat in eo, contra quem a Judice fit inquisitio. Quare processus ab eo confectus non tenet, ut rectè docent Innoc. d. cap. ad petitionem 23. n. 1. ibique Felin. n. 6. propè finem, de accus. Bald. in l. 1. n. 10. C. Ubi de crim. ag. oport. ac d. l. 1. n. 2. C. ad leg. Corn. de sicar. Barbof. d. l. 1. de judic. art. 3. n. 14. & art. 14. n. 15. Alex. conf. 216. n. 16. Vol. 6. Socin. sen. conf. 108. num. 21. vol. 4. Natt. d. conf. 82. n. 5. Clar. ea qu. 42. n. 3. Decian. d. lib. 4. c. 23. n. 4. Greg. Lopez in l. 15. tit. 1. part. 7. gloss. 2. Carleval. ead. disp. 2. qu. 8. sect. 5. num. 1220. Et hunc locum sibi vindicat, etiam si Judex prorogatus contra delinquentem procedat via accusationis, & alter Judex competens velit contra eum procedere via inquisitionis, valebit enim processus istius competentis juxta regulam cap. de his, de accusat. quæ locum habet etiam quando contra jam accusatum proceditur denuò per viam inquisitionis ex notatis per Castr. dict. lib. 1. n. 20. fin. ff. de judic. & Clar. d. §. fin. qu. 57. n. 7. Id verò declaratur a Carleval. loc. cit. sub num. 1221. ut cautè accipiendum sit quoad illa crimina, in quibus de jure procedi potest per inquisitionem, non autem quoad crimina privata, in quibus Judex competens nequit via inquisitionis procedere, sed per accusationem tantum ex justitia, & petitione offensi. Nam cum accusatus hoc casu consenserit in Judicem electum ab accusante, prorogatio non lædit jus publicum, admittens processum per inquisitionem, ne delicta remaneant impunita. At ista declaratio in eo fundata, quod inquisitio non sit remedium ordinarium de jure, sed extraordinarium pro delictis exceptis, prorsus corrumpit, animadvertendo, quod de generali consuetudine evasit ordinarium, cum hodie inquisitio formari possit in quolibet delicto, ut inquitur relati per Farinac. quest. 1. n. 10. adeò ut semper locus sit dictis a Petro Barbofa ubi supra.

Tertia, quod prorogatio in criminalibus teneat solum in præjudicium prorogantium, non autem, ut ex ea inferatur præjudicium Judici competenti, & ille impediatur, quominus procedat adversus delinquentem ad eum congruè puniendum, & iarciendum jus Reipublicæ, ex illius delicto offensæ malo exemplo, sicuti tradunt Jo: Andr. ad Specul. d. tit. de compet. Judic. adit. §. 1. n. 14. Bald. in d. l. si quis ex consensu sub n. 6. C. de Episc. aud. ibi: Breviter ego teneo, quod in causis criminalibus non possit prorogari jurisdictionis Judicis incompetentis quoad generandum

dum præjudicium Judicis competentis, & sue Reipublicæ, cui debet pœna applicari. Nam jus publicum non potest mutari per contentum privatorum, Castrenf. d. lib. 1. n. 20. ff. de judic. ibi: *Unde dic, quod potest prorogare in sui præjudicium, secus Reipublicæ.* Unde si fuerit ibi absolutus, iterum hic poterit puniri, & accusari; quasi videatur collutum; si autem condemnatus, tunc aut pœna corporali, & debita, & amplius non accusabitur, ne delicto eodem pluries condemnetur. Si autem ad pœnam pecuniariam, aut non debitè fuerit punitus, non tenebitur Judex Paduanus habere ratum, quod factum est, Calefat, ibid. n. 81. & Petr. Barbof. art. 3. n. 188. & art. 4. n. 23. Abb. d. cap. P. & G. num. 15. post med. offic. deleg. ibi: *Datur tamen singularis limitatio, ut solum possit fieri in præjudicium prorogantis, &c. sed in præjudicium proprii Judicis, vel Reipublicæ, cui condemnatio veniebat applicanda, non potest fieri ipsa prorogatio, quia alias pœset fieri fraus, & circumduci vindicta, quia criminosus subjiceret se amico Judicis, a quo obtineret absolutionem.* Ubi etiam Imol. num. 104. Marian. Socin. d. c. significasti num. 57. Clar. d. part. 42. n. 1. Antonel. de Matth. de prorogat. Jurisdic. n. 15. post med. tr. tom. 3. part. 1. fol. 109. Marant. in specul. part. 4. dist. 12. n. 14. Gail. de pac. publ. lib. 1. d. cap. 12. n. 15. Decian. d. lib. 4. cap. 23. num. 5. Greg. Lopez d. l. 15. tit. 1. p. 7. gloss. 4. Carleval. dict. disp. 2. qu. 8. sect. 5. n. 1223. quibus accedunt relati per Giurb. conf. 59. n. 109.

9 Verùm hæc limitationes remanent elisæ tum ex superius adductis, tum quia etiam Episcopus habet merum, & mixtum imperium, estque subditus domino perpetuo prorogare volenti, nempe Summo Pontifici, & insuper in Civitate, & diocesi sua exercet ordinariam jurisdictionem; quare limitationes procederent solum si prorogatio fieret in alium Judicem extra dictionem Principis sæcularis, vel si intra illam in alium, nullam habentem jurisdictionem in Civitate, vel loco prorogare volentis.

10 Quod verò ad consuetudinem affirmativè respondendum est. Sufficitque ad legitimam illius inductionem, si fuerit præscripta saltem spatio annorum triginta, sicut in terminis consuetudinis, quod Judex ecclesiasticus possit in causis criminalibus procedere contra laicos, ait Lup. in repet. c. Per vestras, notab. 2. §. sed, & pulchra dubitatio, num. 40. de donat. inter vir. & ux. In iis verò, quæ contra jus sunt, sufficit ad præscriptionem tempus quadraginta annorum ex Sperel. decis. 89. n. 22. & 25. lib. 1. debetque adesse probatio scientiæ, ac patientiæ Principis, vel Magistratus, de cujus præjudicio agitur ex inductione talis consuetudinis, quod in specie probat Lup. d. §. n. 33. post med. vers. Dux autem, negans posse dici legitimè præscripta a Judice ecclesiastico, nisi probetur intervenisse scientiam ac patientiam Regis, cujus est jurisdictio in laicos sibi subjectos, subdens num. 36. quod regulariter ista scientia non præsumitur, etiam si probetur, cum ipsa consuetudo sit quid facti, & consistat in facto, cujus ignorantia præsumitur, cap. 1. de constitut. in 6. Verùm cum agatur de consuetudine favore Ecclesiæ introducta, non est ejus scientia necessaria. Ultra quod ex multiplicatis actibus, & per tot annos repetitis præsumitur; dato quod esset simpliciter necessaria, prout posset negari ex Sperello loc. alleg. & Rot. dec. 37. part. 5. recent. n. 4. Debetque etiam probari, quod Curia episcopalis fecerit ejusmodi actus animo deliberato inducendi talem consuetudinem, cum citra eum fieri potuerint de facto, ac vice versa tolerari ex gratia. Quod sanè pro illius inductione non sufficeret, Jas. conf. 192. in fin. vol. 2. Gratian. discept. 298. num. 8. Carol. Marant. controuv. jur. part. 4. respons. 8. n. 27. Greg. XV. dec. 162. num. 10. cum seq. inquis, multa per patientiam tolerari, quæ si fuerint in iudicium deducta, exigente justitia, tolerari non debent. Unde non debent videri actus facultativi, qui non inducunt consuetudinem coactivam, Abb. in cap. ex parte 10. num. 7. in ult. not. de concess. præb. Jas. in leg. quominus num. 28. ff. de sumin. Calder. conf. 1. & 3. de consuet. Caltr. conf. 340. ad fin. part. 2. Dec. conf. 175. n. 6. Roland. conf. 53. n. 38. vol. 3. Aym. conf. 96. num. 4. Gratian. discept. 298. n. 10. Greg. XV. decis. 162. n. 10. Rot. dec. 778. n. 5. part. 1. div. & decis. 536. num. 4. part. 7. recent. & alias passim. At non præsumuntur facultativi ex eorum pluralitate per longum, & continuum temporis intervallum, maximè cum agatur favore Ecclesiæ, ut firmat Add. ad Gregor. XV. decis. 162. num. 15. Et ita declaravit aliquando Sac. Congregatio Immunitatis in una Spoletana 15. Septemb. 1637. nimirum, in cognitione causarum, etiam merè laicalium, servanda est consuetudo ad favorem Episcopi.

An & quibus privilegiis gaudeat Clericus conjugatus?

DE his ita statuit Sac. Concilium Trid. sess. 26. c. 6. de reform. In Clericis verò conjugatis servetur Constitutio Bonifacii Octavi, quæ incipit: Clerici, qui cum unicis, modò hi Clerici alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, vel ministrant, & clericali habitu, & tonsura utantur, nemini quoad hoc privilegio vel consuetudine, etiam immemorabili suffragante. Habet autem Constitutio Bonifacii, quæ est in c. unic. de Cleric. Conjug. in 6. Clericos, quicum unicis, & virginibus contraxerunt, gaudere privilegio Canonis, nec posse ad laicum tribunal trahi, vel per Judices laicos condemnari pro excessibus, vel delictis tam civiliter, quàm criminaliter procedendo, in cæteris autem non gaudere privilegio fori in civilibus, ac proinde in his trahiposse ad tribunal laicum sine excommunicatione.

Et cum hæc verba sint satis clara, adhuc non convenit inter Interpretes nedum in aliis, sed nec in ipso puncto principali, quod scilicet in civilibus non gaudent privilegio fori, gaudeant autem in criminalibus. Gaudere enim etiam in civilibus tenet Lap. allegat. 41. & 118. & utrobique Doctores, quos Addens adducit, Archid. in d. c. un. de Cler. conjug. in 6. Franch. ibid. col. 3. Cevall. in tr. de cognit. per viam viol. p. 2. qu. 93. n. 4. Ricc. part. 3. decis. 120. n. 5. Bonac. in Bull. Cæn. punct. 3. num. 3. Diana part. 1. tr. 2. resol. 5. Duard. ad dict. Bull. Cæn. lib. 2. can. 15. qu. 4. conclus. 3. asserens, quod mirum est, hanc esse sententiam veriore, & magis communem, ita ut ab ea in judicando nullatenus sit recedendum, Mart. de jurisd. part. 4. cas. 153. appellans similiter communem. Qui duo posteriores probant ex prædicto textu cap. un. Nam ibi declaratur ad hos Clericos conjugatos extendi privilegium Concilii Parisiensis, quod est in cap. Nullus de for. comp. Hoc autem est universale tam quoad causas civiles, quàm quoad causas criminales, & utens Pontifex in d. cap. un. verbo declaramus, insinuat, non inducere novam dispositionem, sed veteri esse adhærendum, secundum quam Clerici conjugati indistinctè cum aliis Clericis omni privilegio clericali quoad forum gaudebant. Igitur cum dispositio d. cap. un. sit restrictiva antiquioris juris, ac proinde odiosa, minus ac sit possibile de privilegio forensi debet diminui.

Patitur autem revera interpretationem, ut nec quoad causas civiles subdatur Clericus conjugatus Judici laico. Nam dicitur primò, quod pro delictis trahi non possit ad tribunal sæculare tam civiliter, quàm criminaliter procedendo. Deinde dicitur, quod non potest per laicos contra ipsos procedi personaliter, nec pecunialiter. Ut igitur hoc postremum non sit superfluum, accipiendum est de causa civili. Causa enim pecunialis dicitur civilis, & è converso. Atqui causam criminalem pecunialiter tractatam videmus exclusam ex superioribus. Et considerandum est verbum nullatenus, quo Pontifex utitur, dum ait: *Nec ab ipsis sæcularibus Judicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter nullatenus condemnari.* Quod verbum omnem modum excludit per ea, quæ tradidit Dec. in c. super literis n. 3. & in cap. Eam te, n. 33. de rescript. & confirmant tandem ex illo effato, quod in dubiis jurisdictionem ecclesiasticam tangentibus, potius pro ea, quàm contra sentiendum est, cum pium sit pro Ecclesia judicare.

Hinc ad effectum, ut Judex laicus cognoscere, & punire non valeat personam, sufficit, Clericatum esse dubium ac confluent probationes hinc inde, ita ut tutior, pars eligenda sit. Quia non perversum, & incongruens a Judice Ecclesiastico laicum cognosci ac puniri, sed è contra perversum, & incongruens est Clericum cognosci ac puniri a laico. Atque idcirco juxta benigniorem ac tutiorem ecclesiasticorum opinionem sufficit etiam probatio adminiculativa Clericatus, quodque casus reddatur hinc inde probabilis, aut dubius, arg. text. in l. proximè, ff. de his, quæ in test. debent. Natt. conf. 671. in fin.

Ex altera verò parte nec in criminalibus, multò minus autem in civilibus, gaudere hujusmodi Clericos privilegio fori tenet Belvisius, & Jordanus Bretius in repet. cap. 1. §. contrahentes n. 90. de for. comp. lib. 6. in quæntes, constitutionem prædictam c. un. de cler. conjug. in 6. tantum in temporali ditione Pontificis servandam esse, ut refert Covar. pract. qu. c. 31. num. 7. & videtur opinio Glossæ finalis, & Abbatis in cap. Ex parte per illum textum de Cler. conjug. ubi Honorius III. rescribit Regi.

Reginæ Anglorum a Clericis uxoris iustitia, & servitia consueta exigi posse, non secus ac ab aliis subditis. Et facit c. Joannes eod. tit. ibi: *Etiam tonsuratus non potest clericali privilegio gaudere.*

6 Constantissimè tamen asserendum est, Clericos conjugatos, qui cum unicis, & virginibus contraxerunt, præsumitur autem in dubio contraxisse cum Virgine, quia jus semper præsumitur exclusionem delicti, ut per Gomez lib. 3. var. cap. 10. num. 4. gaudere privilegio canonis, & fori quoad personam, nempe exemptione ab oneribus personalibus, tam in criminalibus, quam in civilibus, & quoad res in criminalibus, non autem in civilibus, ut apertissimè statuit textus in d. c. un. de Cler. conjug. in 6. addens in cæteris eos gaudere nolumus privilegio clericali. Et hic est intellectus Glossæ ibi, Jo: Andrea, Geminiani, Ancharani, Cardinalis, Imolæ, & aliorum, quos citat, & sequitur Covar. loc. alleg. testans esse communem. Eundemque sequitur Graff. lib. 4. dec. aur. c. 18. num. 128. inquit esse sententiam omnium, Alter. de censur. tom. 1. lib. 5. disput. 16. c. 1. Coriol. in Bull. Cæn. excomm. 15. latè Sanch. lib. 2. consil. c. 4. dub. 49. num. 2. Castropal. tom. 2. de Relig. tr. 12. disp. un. punct. 9. num. 12. Doctores, quos sequitur Delbene de immun. c. 4. dub. 11. num. item 11. & seqq. referens aliquas Sac. Congregationis declarationes. Et declaravit Sac. Congregatio immunitatis in Policastren. 3. Aprilis 1643. quatenus proposito dubio, an Clerici conjugati gaudeant privilegio fori etiam in civilibus, respondit, gaudere etiam in civilibus attenda consuetudine, quæ non est improbanda, & in Neritonen. 17. Januarii 1628. & in Nullius Garopoli 9. Septembr. 1631. quare cogi non possunt ad lustrationem, ut milites, accedere, S. Congregatio super Episcop. in Agrigentina 30. Januarii 1621. & in Alessanen. 30. Martii 1621. Nec puniri a foro sæculari, ne pro delictis quidem commissis quando non deferebant habitum, eadem sacra Congregatio in Nullius Rutiliani 2. Decembris 1611.

7 Uxores verò hujusmodi Clericorum conjugatorum gaudent privilegio fori tam in civilibus, quam in criminalibus, ita ut non possint carcerari, nec personaliter adstringi (non autem immunitate a vectigalibus, nisi adsit consuetudo) durante tamen vita Clericorum, & cohabitatione cum ipsis. Idemque dicendum de ipsis Clericis conjugatis, S. Congregatio Immun. in eadem Neritonen. 17. Januarii 1628. Sacra verò Congreg. Concilii in Catanen. 12. Aprilis 1625. censuit, causam inter laicum, & clericum conjugatum, in qua de crimine, aut personali distinctione non agitur, ad laicos Judices esse rejiciendam.

8 Non obstant opposita. Quia Pontifex non absolutè extendit totum privilegium Concilii Parisiensis, sed præmittens, ex dicto Concilio desumi privilegium Clericorum quoad personalem distinctionem, declarat quousque pro clericis conjugatis sit extendendum hoc pacto. *Et cum juxta Parisiense Concilium nullus Clericus distringi, aut condemnari debeat a Judice seculari, præsentis declarationis edito &c.* Præterquamquod valdè probabile est in eo cap. nullus, de for. compet. ubi refertur Concilium Parisiense, de solo judicio in criminalibus sermonem esse, cum utatur solis verbis *distringere, & condemnare*, quæ punitionem pro crimine, ut plurimum important. Et concedendum quidem est, hanc dispositionem esse restrictivam, & odiosam, ut communissimè docent Doctores. Sed in contraria opinione non esset quid restringere, si antiquum privilegium integrum relinqueret. Non enim valet recurrere ad subjectionem tributorum. Huic enim tenebantur Clerici, etiam ante hanc decretalem Bonifacii per textum in c. Ex parte, de Cler. conjug. in antiq. Tandem nihil est superfluum in eo jure. Quia cum pro delictis dixisset, non posse nec civiliter, nec criminaliter procedendo trahi ad Judices laicos ejusmodi Clericos, deinde quasi explicans antedicta, dicit, non posse puniri ab ipsis Judicibus laicis nec in persona, quomodo proceditur criminaliter, nec in pecunia, quomodo proceditur civiliter. Ubi etiam advertendum, prius statui contra eos, qui trahunt ad judicia sæcularia, deinde verò contra ipsos Judices, qui puniunt. Unde verum quidem est, omnem actionem pecuniariam esse civilem, quando quis pro crimine punitur pecunialiter. Quia non dicitur tunc causa civilis, sed causa criminalis expedita civiliter. Ex quibus constat, verbum *nullatenus* non plura excludere, quam importent antecedentia verba, quæ dicimus de solis criminalibus disponere. Significat enim nullo modo, & nullo in casu pro crimine clericum conjugatum trahendum esse ad Judicem laicum. Quicquid verò sit de illo effato, in dubiis pro Ecclesia sentiendum esse, dicimus saltem non ha-

bere locum, quando lex canonica juxta obvium, & communiorum intellectum permittit judicandum pro laicis, ut est in præsentis.

Nec pro iis, qui negant, hos Clericos conjugatos gaudere privilegio clericali in criminalibus aliquid evincunt cap. Ex parte, & cap. Joannes, de Cler. conjug. Quamvis enim admittatur, hæc jura illi opinioni suffragari, tamen cap. un. in 6. quod magis recens est, attendendum venit. Deinde aut in cap. Ex parte est sermo tantum de subjectione onerum, & tributorum, ut est communis Interpretum placitum; aut certè sermo est de iis, qui uxores ducunt, relicto habitu, & tonsura, ut patet ex initio illius textus; vel de iis, quibus non permittitur simul Clericatus, & conjugium. Sicut & in cap. Joannes sermo est de ordinato in minoribus tantum, qui uxorem duxit, statu clericali spontè relicto. Hic enim, etiamsi cogeretur tonsuram deferre, non per hoc gauderet privilegio aliquo clericali.

Ex eo autem, quod textus Concilii Parisiensis insitit in eo, quod personalis distinctio personæ sacræ non est laico Judici permittenda, quod intelligitur, non præcedente demerito, de quo alibi, inferri potest, nec etiam in causis civilibus personaliter capi, aut detineri posse Clericum conjugatum, nisi accedat licentia Prælati Ecclesiastici. Sicut enim regulare videtur, & commune ratione privilegii Canonis pro civili causa, aut alio modo, Clericum conventum apud Judicem laicum non posse per ipsum pœna corporali puniri, nisi in jure expressè concessum sit, vel ex eo deducatur; ita etiam sequitur, quod nec detineri aut carcerari ad custodiam, vel alio modo possit, cum sit id contra idem privilegium canonis, contra quod non est audiendum, nisi sit in jure permittum, ut in cap. In audientia, de sent. excomm. & alibi. Detineri quippè per ministros laicos resultat in magnum clericatus dedecus, quod non videtur concedendum, etiamsi clericatus sit in persona conjugata, quia consecratio tam est in conjugato, quam in cœlibe. Ita Anchar. in dict. cap. un. de Cler. conjug. lib. 6. Rip. lib. 1. resp. cap. 13. col. 3. Lap. d. alleg. 88. Alter. loc. cit. Capel. Tolos. decis. 184. & apud Guid. Pap. dec. 13. & a fortiori qui tenet neque in civilibus clericos conjugatos privari foro Ecclesiastico. Et hanc sententiam testatur Covarruvias esse communem. Unde sicuti juxta eam sic detinens innodaretur ex cap. Si quis suadente, ita etiam dicendum esset, quod innodetur ex Bulla Cænæ.

Attamen Covarruvias d. cap. 31. Montalvus leg. 25. tit. 9. part. 1. tutantur praxim Hispaniæ, qua passim absque ulla controversia Judices sæculares capiunt, & detrudunt in carcerem hujusmodi Clericos pro causis civilibus, & Duard. ea quest. 4. concl. 1. vocat sententiam priorem improbabilem. Nam si quoad causas civiles non eximuntur hujusmodi Clerici a potestate laica, ergo remanent subiecti eodem modo ac laici, atque adeo poterunt aliorum instar capi, & in carcerem conjici. Unde negat primam sententiam esse communem. Quia ubi meliores rationes, & resolutiones militent, ibi est communitas opinionis, non ubi plurius etiamsi graviorum Doctorum numerus. Verùm illa prior sententia antiquioribus magis arrisit, ego tamen secundam arbitror congruentiorem dicto cap. un. in 6. ac Sac. Concilio Tridentino dist. cap. 6. sess. 23. de ref. Videndi Clarus quest. 36. vers. Quæro, & Guazzinus tom. 1. def. 4. cap. 3. ubi latè tractant, an & quando Clericus conjugatus possit puniri per judicem laicum.

Hinc hujusmodi Clerici conjugati tenentur de jure ad solutionem vectigalium per Gloss. in d. cap. un. ubi cæteri, Covarr. loc. alleg. num. 9. Squillant. de privil. Cler. cap. 7. num. 28. Mar. Ant. de Marin. resol. 59. lib. 1. D. Fagnan. in cap. pervenit. num. 16. de immun. Eccl. Graff. effect. Cler. 3. num. 24. Bellet. disquis. Cler. part. 1. tit. de exempt. Cler. §. 6. n. 2. Cohel. in com. Bull. bon. regim. cap. 50. num. 147. Secus autem de consuetudine. Unde cum quæreretur in S. Congregatione Immunitatis, an Clerici conjugati teneantur ad impositiones laicales, quæ ad capitationem imponuntur, respondit, probata legitima consuetudine, non teneri. Ita in una Cassanen. sub die 9. Maji 1649. Præcepitque Episcopo, ut eam consuetudinem mandet servari. Et quidem ut in hac re procedatur in executionem decretorum S. Congregationis, certum est, hujusmodi Clericos non esse immunes ab oneribus realibus, sed a personalibus duntaxat, quemadmodum declaravit eadem Sac. Congregatio cum alibi, tum præsertim in una Rossanen. sub die 21. Januarii 1631. dicens, illa esse onera personalia, quæ per personam adimplentur. Item declaravit in Rheginen. 20. Septembris 1667. nempe, quod Clerici conjugati non gau-

gaudent immunitate ab oneribus impositis super bonis. Et quoad foculare, in quo præcipua laicorum cura consistit, quamvis Sac. Congregatio aliàs in una Oppiden. die 17. Novembris 1554. declaraverit, onus focalaris non esse solvendum a Clericis conjugatis, neque a Diaconis, ut vocant, silvaticis, tanquam onus personale; nihilominus in aliis causis contrarium respondit, ut in una Cathacen. die 23. Maji 1647. & alibi pro eorum immunitate se fundavit in sola consuetudine, quæ si verè probetur, servatis servandis, citatoque Fisco laicali, observanda est, ut censuit in una Rossanen. die 19. Januarii 1638. & in una Anglonen. die 22. Septembris 1639. Immo paucis ab hinc annis tenore supradictorum decretorum maturè perpenso, auditisque relationibus ferè omnium Regni Neapolitani Ordinariorum, ac Eminentissimi Cardinalis Spinolæ tunc temporis Nuncii Apostolici hunc articulum noluit resolvere in favorem Clericorum, nec postea voluit assistere Episcopo Oppidenfi pro ejusmodi præensione cum Principe Cariati, inter quos compositio facta est, ut hæc differentia finem acciperet.

13 Idem dicendum est de solutione donativi Regii. Cum enim Episcopus Cathacensis supplicaret Sac. Congregat. Immunitatis, *che gli si ordini quello, che dovrà fare co' Regii nell' esazione del donativo, che fa il Regno al Re quanto a' Chierici conjugati, perchè essendosi stabilito, che si esiga a carlini 39. per fuoco secondo che i fuochi sono numerati per tutti i luoghi, e trovandosi, che in tutte le Terre non son tanti quanti sono numerati, e che molti di quelli sono impotenti a pagare, si è determinato, che per i fuochi mancanti, e impotenti si accresca tanto più per fuoco a quelli, che sono potenti secondo la roba da essi posseduta, nel quale accrescimento crede sino compresi i Chierici potenti, i quali vorrebbero pagare solamente i trentavove carlini a fuoco, e non il detto accrescimento per gli impotenti, e mancanti, com' è ordinato, senza essere essi intesi. Al che dice risponder la Città, che se eglino si sentono gravati, ricorrono a' Deputati per ottenere lo sgravio preteso da essi. Di più avvisi, che avendo ordine da questa Sacra Congregazione sotto a' 27. di Maggio 1647. di far godere a' Chierici conjugati il lor beneficio del cap. un. de Cler. conjug. in 6. mentre per legitima consuetudine non sino in possesso di godere più, che essi allegano, non dover concorrere al detto donativo, non avendo mai pagato. Ma i Regii rispondono ciò esser seguito, perchè mai più si è riscosso per testa, come si fa ora, e che mentre i detti Chierici hanno pagato l'altre gabelle, e tasse fatte per altri debiti comunitativi non debbono essere immuni dalla detta tassa del donativo. Sacra Congregatio Immunitatis sub die 2. Maji 1651. respondit, foculare est onus reale, idè Clericos conjugatos teneri, nisi concurrat legitima consuetudo.*

14 Hinc etiam Clerici conjugati nullo alio privilegio clericali gaudere possunt, quam Canonis, *si quis suadente* 17. quæst. 4. & fori, *ut in dict. cap. un. de Cler. conjug. in 6.* in reliquis verò reputantur meri laici, ut in specie cap. Odoardus videre est apud Cæphal. *conf. 221. num. 1. Natt. conf. 310. num. 6. de 356. num. 1. lib. 2. Cost. de remed. subsid. cap. 29. Castagn. in tract. de benef. deduct. ne eg. quæst. 10. fal. 9. sub num. 13. Ricc. decif. 293. num. 4. & de veriori testatur Campanil. in dict. jur. Canon. rub. 11. cap. 10. num. 50. D. Fagnan. in repet. d. cap. Odoardus num. 13. Covar. pr. quæst. cap. 31. num. 9.* quibus autoritatibus non resistit resolutio Sac. Congregationis Concilii sub die 18. Septembris 1595. quia non loquitur in terminis Clerici conjugati, sed Clerici initiati prima tonsura, inter quos intercedit in hoc differentia, ut benè explicat D. Fagnan. *ubi supra num. 23.* & ita judicavit Rota Romana cap. Odoardus 5. Martii 1668. coram Otalora,

15 Notandumque primum est, irritum evasisse votum Specular. *in tract. de Concil. part. 2. cap. 4.* ubi appetit, quod hæc constitutio cap. un. tanquam restrictiva juris communis concedentis integrum clericale privilegium Clericis, etiam uxoratis, a generali Concilio revocaretur, utpotè Ecclesiasticæ Reipublicæ præjudicialis, irritasque fuisse querelas Joannis Monachi *in dict. cap. un. dolentis de illius editione.* Tantum enim abest, quod revocata fuerit per generale Concilium, ut potius Tridentinum approbavit, immò magis restrinxit, addendo præter delationem habitus necessarium servitium Ecclesiæ, cujus defectu talis Clericus nec in criminalibus gauderet. Jure enim optimo, sicuti ostendit Covarruvias, inductum est, ut Clerici conjugati, quibus major est vivendi licentia, & minor quædam personæ sanctitas defectu cœlibatus, ac sæcularium negotiorum major incumbencia, non gauderent in totum privilegio clericali; immò nec quoad excessus, nisi cum habitu cle-

ricali, & servitio Ecclesiæ religiosè viverent, quæ religiositas olim cum non cerneretur, querelis Principum sæcularium, inquit Jo: Andr. *in dict. cap. un.* editioni prædictæ constitutionis occasionem dedit justissimam. Immo addunt Farinac. *de inquisit. quæst. 8. num. 60. & Bonac. dict. punct. 3. num. 3.* ex Julio Claro, & Fulgoso hoc tempore nulli parti privilegii forensis locum esse, quia Clerici uxorati non deferunt habitum. Quod intelligendum est de Clericis nostratibus, non autem de Græcis, qui deferunt.

16 Secundo, notandum contra aliquos, qui ex cap. Joannes, *de Cler. conjug.* volunt, prædicta non sufficere ad gaudendum privilegio fori in civilibus, sed ulterius necessarium esse, quod non se immisceant negotiis sæcularibus, nec deferant arma ii Clerici, qui gaudere voluerint, non inveniri aliquid speciale circa id dispositum, neque ex d. cap. Joannes aliquid satis evidens inferri, ut examinanti occurrent. Ideò in hoc de Clericis conjugatis idem est ferendum judicium, ac de aliis. Quinimmo Franchus *in d. cap. un. de Cler. conjug. in 6. Alex. conf. 8. vol. 1. & Covarr. loc. cit.* asserunt, clericis conjugatis permittendam esse aliquam honestam negotiationem ad victum quærendum, familiam sustentandam absque periculo amittendi privilegium clericale. Quia, licet negotiatio aliis Clericis sit interdicta, necessitas tamen alendæ familiæ his eam debet permittere contra Imol. *in d. cap. Joannes col. 2. & Bonacin. punct. 3. num. 4.* Quod etiam declaravit S. Congregatio Immunitatis, quæ in dubio, an Clerici conjugati, qui ob paupertatem se exercent in agricultura, vel in alio opere, non tamen fordido, debeant esse immunes a solutione capitationis, quæ imponitur personæ absque ulla consideratione bonorum, respondit affirmativè in Oppiden. 7. Augusti 1641. Ut proinde nec possint cogi ad desistendum per privationem privilegiorum clericalium, quibus gaudent. Quia nullibi id cavetur de Clericis conjugatis, ut per Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 46. num. 25.* An verò possint exercere officia Magistratus sæcularis, puta Syndici, Prioris, & similia d. S. Congregatio in una Civitatis Castellanæ 2. Maji 1651. rescripsit, quod ab hujusmodi officiis abstineant.

17 Notandum tertio, præfatam constitutionem cap. unic. *de Cler. conjug. in 6.* loqui generaliter de omnibus Clericis, idque propter Covarruviam, qui initio illius *num. 7.* videtur supponere, loqui tantum de Clericis prima tonsura initiatis, & Bonacinam *punct. 3. n. 3.* qui expressè asserit, loqui tantum de Clericis in minoribus. Quod fortè dictum est, quia in Ecclesia latina non reperiuntur Clerici uxorati, nisi in sola prima tonsura, vel solis minoribus constituti. Quoad Clericos autem Ecclesiæ Græcæ, qui cum susceptione sacrorum ordinum non admittunt votum integræ castitatis dispositio generaliter locum non habet.

18 Item notandum quarto, sufficere ad hoc, ut hi Clerici gaudeant privilegio canonis, & fori in criminalibus, si vestem superiorem detulerint clericalem, ita ut communiter censeantur incedere in habitu clericali, ut de aliis Clericis alibi dicemus. Quod est adversus Covarruviam, & alios apud ipsum, qui ex eo quod d. c. un. habeatur in plurali, *vestes detulerint clericales,* infert non sufficere habere unam vestem clericalem, sed ait omnes vestes debere esse honestas. At post Tridentinum, quod in singulari ait; *clericali habitu,* & tonsura utantur, non est de his diversè sentiendum, ac de aliis Clericis. Immo regulariter dicitur is vestes deferre clericales, qui aliquot, licet laicis delatis, adhuc ita incedit, ut ex vestibus communiter censeatur Clericus. An verò usus possit inducere, ut clericus conjugatus diversis, licet vestibus a cæteris clericis utens, dicatur adhuc incedere in habitu clericali, Covarruvias *ibid.* rejecta, sed potius redacta ad bonum sensum opinione eorum, qui dicunt consuetudine induci posse, ut Clerici conjugati licitè incedant, sicuti vestiunt alii homines ejusdem conditionis honestè incedentes, ait, quod cum jus canonicum non definierit clericalium vestium qualitatem, & modum, potuit consuetudo definire, quæ vestes censeantur clericales in Clericis conjugatis. Illud quippè esse certum, Clericos conjugatos non teneri uti iisdem vestibus, quibus alii Clerici. De qua sententia quicquid sit, meliores reputant, præsertim post Tridentinum, id necessarium esse in re præsentis, ita ut usus contra non possit, vel quod habitus in colore, & qualitate sit valdè similis aliorum Clericorum habitui, quamvis in aliquo sit diversus, aut quod sit talis, ut a communi laicorum habitu distinguatur, ita ut ex ipso quis Clericus possit agnosci. Alioquin poterit iste reputari Clericus aliunde, sed non ex habitu, quod non concordat cum Tridentino, neque cum ipsa Bonifaciana decretali. Et adverte reassu-

mentes habitum recuperare esse privilegium, ut de aliis Clericis aliàs dictum est, contra aliquos apud Dianam. r. 2. ref. 79. qui id inficiantur.

19 Quinto, notandum est, Clericum conjugatum, defuncta uxore unica & virgine, vel exercitio impossibili relicto, habitum reassumendo, acquirere totum privilegium clericale, quia non dicitur amplius Clericus conjugatus, sed simpliciter Clericus, Covarr. ubi supra, inquit, hanc opinionem unanimi ferè sententia amplecti scribentes ad dictum cap. un. Abb. in cap. Clericus 2. de vit. & honest. Cler. Jul. Clar. pr. crimin. lib. 5. §. fin. quest. 36. numer. 12. testans de communi, Carol. de Grass. de effect. Cler. eff. 2. num. 90. Bonac. d. punct. 3. numer. 4. posseque ad ulteriora promoveri, unde non debet impediri, licet consultius sit ab Episcopo, vel a S. Congreg. licentiam impetrare, ut ex S. Congreg. super Episcopo in Baren. 3. Junii 1597. & in Hieracen. 24. Martii 1645. Modo non sit inquisitus in foro sæculari, neque habeat aliud canonicum impedimentum, ex eadem Sacra Congregatione in Rossanen. 17. Novembris 1601. puta si sit obligatus ratiociniis. Et generaliter in assumentibus, vel reassumentibus habitum in fraudem servandum est cap. Ex parte 27. de privil. ut ex eadem Sac. Congregatione in Neapolitana 11. Aprilis 1620. Intelligetamen posse recuperare privilegium, exceptis causis, in quibus Juxta sæcularis prævenit. In illis enim licet Judici laico causam finire procedendo quoad bona, censuit Sac. Congregatio Concilii in Callien. 7. Septembris 1624. Quæ etiam in una Tudertina 16. Martii 1619. declaravit, Clericos conjugatos, reassumpto habitu, gaudere privilegio cap. Odoardus, licet non serviant. Et supradicta locum habent, licet interim pluradelicta, & etiam homicidia commiserint. Nam si postea, servatis servandis, reassument habitum, & alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviant, gaudent privilegio fori, licet de rigore juris ministrare non possint in functionibus Ordinum propter irregularitatem, ut ex eadem S. Congregatione Concilii in Motulen. 1. Februarii 1620. Verum Sac. Congregatio hanc declarationem in casibus particularibus edere non solet, ne inde Clerici libentius delinquendi occasionem accipiant. Unde Sac. Congregatio super Episcop. in Aversana 12. Januarii 1598. respondit, Clericum, qui, dimisso habitu, iverat ad bellum & postea illum reassumpserat, posse tolerari, modò bellum non fuisset injustum, & per consequens aliquam exinde irregularitatem non incurrisset.

20 Denique notandum, ex eo quod dicitur, Clericos, qui cum unicis, & virginibus non contraxerunt, bigamos tam vera bigamia, quàm interpretativa, quæ est ex matrimonio cum cognita ab alio, excidere prorsus ab omni privilegio clericali, cap. 1. de bigam. lib. 6. Et ideo trahentes hujusmodi bigamos ad Tribunal laicum non comprehendendi sub can. 15. Bullæ in Cæna Domini. In quo nulla debet esse difficultas, quia textus sunt perspicui. Unde malè Carol. de Grassis cum aliis, quos citat d. eff. 1. num. 994. & Bonacia. loc. cit. num. 3. inquirunt, id verum esse de illis uxoratis Clericis, qui sunt in minoribus, non autem de illis, qui sunt in sacris. Et malè etiam addit idem de Grassis num. 997. stante consuetudine, quod bigami gaudeant, eam servandam esse. Nam S. Concilium Tridentinum expressè ait, nemini quoad hoc, privilegio, vel consuetudine etiam immemorabili suffragante. Quod idem habetur in d. cap. un. de bigam. licet quoad eos, qui sunt in sacris, aliter censui cum communi in consult. de bigamis græcis. Et ratio esse potest, quia sicuti bigamus prohibetur esse Clericus, ita si fiat, non debet privilegio clericali donari. Si tamen dispensetur super bigamia, ut bigamus esse possit & Clericus, censetur cum eodem dispensatum, ut gaudeat privilegio, nimirum vivente uxore, instar aliorum Clericorum conjugatorum, mortua verò, simpliciter, & in totum. Quia non est congruum ritè manere quem in statu, & exercitio clericali, & omnino subdi laicæ potestati. Quod declaravit sæpius Sac. Congreg. Immunit ut in Cotronen. 15. Januarii 1658. ibi: Bigamus non gaudet privilegio clericali, & in Bisignanen. 17. Augusti 1655. in Hydruntina 15. Januarii 1658. in Dertonen. 17. Septembris ejusdem anni, in Alexandrina 30. Martii 1666. ibi: Clerici bigami non gaudent privilegio fori, & in Tolentina 2. Septembris 1668. ibi: Clerici bigami non gaudent privilegio clericali, nisi exhibeant dispensationem Apostolicam. Et notandum, quod cum effecto bigamia interpretativa, etiamsi ante constitutus esset in ordine ostiarius, non potest, mortua uxore, dispensari per Episcopum, ut in ordine suscepto ministret, ex Sac. Congreg. Concilii in Feretrana 13. Aprilis 1630.

21 Quod si quis contraxerit ignoranter cum corrupta per

alum, putans esse virginem, adhuc nullo fruitur privilegio. Quia textus requirit, quod de facto illa, cum qua contrahit, sit virgo, nec ob ignorantiam desinit esse bigamus, ut latè Doctores in materia bigamiæ. Dixi per alium, quia si fuisset corrupta per ipsum ante matrimonium, ex matrimonio non contrahitur bigamia, Gloss. recepta in d. cap. fin. de bigam. & cap. 2. de Cler. conjug. Quapropter etsi in rigore textus cap. un. de Cler. conjug. in 6. is non contrahat cum virgine, tamen actus contrahendi censetur retrahi ad tempus cognitionis, arg. c. tanta est, qui fil. sint legit. Si tamen contrahit cum secretò corrupta, non censetur non participare privilegio donec corruptio latet. Quia mulier non aliàs nupta, nec publicè corrupta, præsumitur virgo, donec contrarium probetur, ex eodem Gomez d. cap. 10. num. 4.

Secus videtur de bigamis quoad alias species interpretativæ bigamiæ, ut quia quis cognoverit uxorem suam, quæ cum alio post matrimonium adulteraverit, vel quia cum duabus contraxerit, consummando tamen cum una sola. Hi quippè non amittunt privilegium clericale d. cap. un. Quia, etsi in eo dicatur, qui cum unicis contraxerint, aliunde tamen constat, bigamiam sola carnali conjunctione induci, vel ex contractu cum corrupta ante matrimonium. Unde ibi contractus consummationem includit, præsertim cum dispositio sit restrictiva; & proinde, velut odiosa, rigorosè eam interpretari debeamus.

Decreta autem, ac resolutiones S. Congregationis Immunitatis quoad Clericos conjugatos summam sunt ista.

Clerici conjugati gaudent privilegio Canonis, & fori tantum, in Bovinen. 29. Decembris 1625. in Nocastren. 6. Maii 1631. in Bovin. 13. Novembris 1629. & in Alessanen. 9. Octobris 1628.

Non tenentur pro oneribus personalibus, prout est fori, pro mixtis verò tenentur, nisi concurrat legitima consuetudo ad eorum favorem, in Nuscana 24. Aprilis 1646.

Habentes requisita cap. un. de Cler. conjug. in 6. gaudent privilegio fori, in Perusina 27. Aprilis 1638. etiam in causis merè civilibus, in Oppiden. 6. Martii 1635. Non deprehendentibus a criminalitate, in Bovinen. 27. Februarii 1630.

Gaudent immunitatibus, sive franchitiis, supposita legitima consuetudine, in Theatina 20. Aprilis 1649. in Oppiden. 23. Augusti 1633. in Hydruntina 7. Augusti 1645.

Gaudent exemptione ab impositione capitationis, sive super capita, in Rossanen. 23. Martii 1638. in Tropien. 26. Junii 1629.

Sunt exempti ab officiis laicalibus communitatis, in Militen. 26. Augusti 1636.

Eximuntur ab officio Arariatus, in Avellien. 12. Januarii 1649.

Possunt habentes requisita d. cap. un. de Cler. conjug. in 6. interesse consiliis publicis Communitatis, & similibus, & non potest ab Ordinariis prohiberi, in Avellin. 3. Octobris 1634.

Non debent exercere officia publica laicalia sub pœna privationis privilegii, in Anagnina 2. Maji 1640.

Gaudent privilegio fori, & poli, & onerum personalium, servata tamen legitima consuetudine, in S. Severina 19. Aprilis 1627.

Non eximuntur ab oneribus fiscalibus, nisi ad sit legitima consuetudo, in Oppiden. 6. Martii 1635.

Tenantur ad impositiones reales, & mixtas, cessante legitima consuetudine contraria, in Civitatis Plebis 20. Januarii 1654.

Aliquando non gaudent exemptione a Collectis, in Cathacen. 6. Octobris 1626.

An Clerici conjugati, qui habent requisita d. cap. un. de Cler. conjug. in 6. & S. Concilii Tridentini sess. 23. c. 6. de reform. & Clerici vulgò Sylvatici, qui habent requisita decreti Sac. Congregationis sub 22. Junii 1623. teneantur in Regno Neapolitano ad solutionem oneris Carolenorum 24. pro foculari, sive capitatione, servanda est locorum consuetudo in favorem dictorum Clericorum introducta, in Castren. 20. Martii 1668. Idem in S. Severina, in S. Marci, in Bovinen. in Sorana, in Sulmonen. in Acernen. in Marficana, ac alibi eodem die atque anno.

Non gaudent exemptione ab oneribus impositis super bonis, in Rheginen. 20. Septembris 1667.

Qui exercent officia incompatibilia, possunt etiam a Juce Ecclesiastico cogi ad solvenda debita. S. Congr. Episcop. in Oppiden. 25. Novembris 1646.

Ii, qui preclati sunt qualitatibus requisitis tam in d. c. 40. un. quàm in decreto S. Concilii Trident. c. 6. sess. 23. de ref.

ref. non gaudet privilegio fori in civilibus, nisi ubi de crimine etiam civiliter ageretur; sed illi ob tales causas civiles a crimine non descendentes non possunt a Judicibus laicis in carcerem conjici, aut personaliter distringi. S. Congr. Concilii 13. Februarii 1610.

- 41 Gaudent privilegio fori etiam in civilibus, præsertim in Regno Neapolitano, in quo adest consuetudo. Sac. Congr. Immun. 27. Februarii 1630.
- 42 Non incidentes in habitu, neque inservientes divinis, non gaudent privilegio fori, eadem S. Congreg. Episcop. 2. Augusti 1619. Alia alibi.
- 43 Uxores Clericorum conjugatorum gaudent privilegiis, quibus gaudent mariti viventes. Sacra Congregatio Immun. in Baren. 22. Septembris 1648. & in Mileten. 11. Januarii 1633.

CONSULTATIO XLIII.

An pueri, ætate legitima minores, ex dispensatione tamen a Religione Hierosolymitana recepti, & cum fide receptionis ad parvam auream Crucem admissi, quique vicium consuetum exolverint, ad hoc, ut ætate superveniente ad vigesimum quintum usque annum possint novitiatum agere, ac regularem professionem emittere, eo medio tempore fori privilegio fruantur?

ET negativè resolvendum videtur. Quia non sunt Religiosi, neque Religione incorporati, ita ut censeri possint personæ Ecclesiasticæ antequam habitum receperint, & professionem emiserint, ut in specie firmat Farinac. *dec. 449. Cabal. resol. crim. 65. & in addit ad q. crimin. 8. n. 46. Guazzin. in def. cap. 20. n. 17. Giurb. conf. crimin. 59. numer. 73. Bellett. disq. Cler. de favor. Cler. §. 4. num. 19.* Quorum sententia comprobatur ex S. Concilio Trid. *sess. 25. cap. 6. de reformat. vers. Is etiam fori privilegio.*

2 Neque Doctores pro contraria opinione adversantur. Nam Rodriguez, Ambrosinus, Marchinus, Riccius, Peregrinus, & Diana loquuntur de iis, qui fuerunt in Religione ante legitimam ætatem recepti ad novitiatum peragendum juxta dispositionem Trid. *sess. 25. de Regul. cap. 15.* ut patet ex eorum lectione, atque ex summa Angelica in eos allegata v. *Novitius num. 21. Aclicet Peyrinus in addit. ad Constit. Sixti IV. cap. 3. num. item §.* loquatur etiam de eo, qui habitum nondum suscepit, ibi tamen agit de foro pœnitentiali, cujus materia est favorabilior, ac nemini præjudicialis, & quando propediem quis ad professionem & habitum recipiendus est, ut declarat Barthol. de Vecch. *in pr. recip. Novit. disp. 9. dub. 1. num. 3.* Cæteri verò ut Scipio Rovitus, Novarius, & Carleval loquuntur de Novitiis, qui licet in religione Hierosolymitana non suscipiant habitum formalem, nisi in actu professionis ut in *Stat. ejusdem Relig. tit. de recept. in frater. num. 9.* nihilominus dum commorantur in Conventu, agentes probationis annum, gaudent privilegio ex dispositione textus in *cap. Religio. §. fin. de sent. excomm. in 6.*

3 Quare hæc quæstio decidenda videtur juxta Constitutionem Clementis VII. relatam a Pio IV. *Constit. 9. incip. Circumspecta* sub anno 1560. *p. 2. Bullar. §. 43.* quod illi tantum fratres gaudent privilegiis Religionis, quia magno Magistro, seu de ejus licentia habitum susceperint, & professionem emisissent, seu de hujusmodi habitu suscipiendo & professione emittenda intra certum tempus arctati fuissent, cui non fuit derogatum per Concilium Trident. *sess. 24. de ref. cap. 11. & Constitut. 6. Gregorii XIII. incip. Circumspecta* in omnibus, *ead. p. 2. Bullar.* nisi eo respectu, quod ante professionem actuali Episcopis locorum Ordinariis, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis subiciuntur, quamvis se obligaverint ad illam emittendam, habitumque suscipiendum intra certum tempus, quemadmodum declarat Carleval. *de judic. di. p. 2. num. 444.*

4 Quæ Constitutio, tametsi videatur posse applicari ejusmodi pueris, quia vigore dispensationis cessat defectus ætatis, & alter defectus professionis & habitus suppletur vigore obligationis, qua ad illam emittendam intra certum tempus adstringuntur, in quibus terminis emanavit declaratio sacre Congregationis ad favorem Equitis Arconati sub die prima Aprilis 1625. ibi: *Con obligo però di fare il noviziato, e la professione innanzi al vigesimoquinto anno.* Pro negativa tamen urget, quod dicta Constitutio Clementis a Pio confirmata intelligitur de iis, qui validè, atque legitime obligari possunt ad suscipiendum habitum, & professionem emittendam, non autem de illis, qui validè obligari non possunt ad leg. 4. §. *condemnatum, ff. de re judic. Lap. alleg. 46. numer. 15.* quales sunt infantes nondum habentes usum rationis,

ut explicat Sanchez. *in præc. decal. lib. 1. cap. 4. numer. 24. Bonac. de censur. tom. 1. disp. 2. quæst. 4. p. 3. prop. 2. sub init.* qualesque sunt impuberes, qui licet median- te tutore obligentur, eorum tamen obligatio, adveniente pubertate, resolvitur, & in sua pristina libertate remanent, *cap. cum sumus de Regular. & aliis relatis a Sanchez. loc. cit. lib. 4. cap. 18. n. 9. ac Bordon. de profess. regul. c. 3. sub q. 32.*

5 Dispensationes autem illis concedi solitæ suppleant ætatis defectum ex forma Statutorum dictæ Religionis, impediendam illorum recipi probationes, sed non suppleant defectum contentus, qui tamquam juris naturalis ab ipso quidem Summo Pontifice suppleri nequit, Rot. *decis. 458. num. 11. part. 3. lib. 3. arv. cum aliis adductis a Gonzal. ad reg. 8. glos. 47. numer. 60.* Neque potest suppleri defectus professionis, & habitus requisiti in prætatis Constitutionibus Clementis VII. & Pii IV. quia illis non est derogatum. Accedit, quod dispensatio strictè intelligi debet in iis, quæ præjudicium alterius præferunt, nimirum Principis sæcularis, cujus jurisdictio in proprios subditos abrogatur, ita quod plures defectus sanare non valeat, *cap. pastoralis de privi. cap. 1. de fil. presbyt. in 6. Mandol. reg. 20. quæst. 7. num. 5. & seq. Gonzal. glos. 13. num. 93. Rota apud Pegnam decis. 488. per totam.*

6 Quapropter tutius videtur in hac re abstinere saltem a declaratione generali, ne præbeatur occasio cæteris quoque in aliis Religionibus tam claustralibus, quam militaribus eadem forma receptis idem prætendendi, ac inferendi etiam ad immunitates reales, ut minus rectè infert Diana *resol. moral. p. 6. tr. 8. miscell. resol. 7.* neve detur Principibus materia conquerendi.

7 At nihilominus tenendum est, hinc impuberes gaude- re privilegio fori. Ratio autem est, quia quicumque in sacra Religione Hierosolymitana sunt recepti, gaudent privilegio fori, quamvis non habeant ætatem ad peragendum Novitiatum requisitam, ut in terminis tradunt Ambros. Marchin. Archiep. Calagur. *in resol. pro ordinibus milit. art. 6. num. 58.* ubi quod reputantur Ecclesiastici, & gaudent privilegio tam Canonis, quam fori. Idem asserunt Peregrin. *in Constit. p. 2. c. 5. lit. R. §. 5. Dian. d. resol. miscell. 7. Ricc. in pr. cap. 4. resol. 243. num. 3. & Rovit. conf. 96. per tot. lib. 1.* Et quidem hujusmodi impuberes pertinent ad personas exemptas, quia sunt destinati ad habitum religiosum, & in via ad ipsum suscipiendum, ut alibi diximus, suntque verè ac legaliter admissi ad Religionem, & proinde licet non sint propriè Novitii, quatenus non sunt intra annum probationis, sunt tamen cooptati ad communicandum cum Religione, & verè Deo dicati.

8 Id, quod facilis affirmandum est, quia hic articulus sub annum 1626. in sacra Congregatione Immunitatis affirmativè decisus fuit pro Equite Arconati, qui tertio anno ætatis suæ fuerat in hac Religione cum dispensatione receptus. Quæ resolutio, licet in casu particulari, nihilominus habet vim legis universalis, ut per Salas *de legib. tr. 14. disp. 21. sect. 12. Narb. de appell. Vicar. ad Episcop. p. 1. num. 189. Rodriq. tom. 1. quæst. regul. 11. art. 2.*

9 Et confirmatur, quia isti impuberes antequam recipiantur taciunt nobilitatis legitimas probationes, solvunt Religionis solitum, ceu dicunt, panagium, literasque patentes receptionis, ac licentiam deferendi Crucem auream recipiunt, & sic efficiuntur de corpore ipsius Religionis, ac fiunt Ecclesiastici, cum tamen ad effectum gaudendi privilegio fori sufficiat etiam sola habitus assumptio. Barbof. *in remis. Doctor. ad l. Lusi. lib. 2. tit. 12.* ubi in Hispaniis decisum testatur, ac Ricc. *in pr. tom. 4. resol. 250. n. 2. & 3.* Immo sola animi destinatio, ut speciatim comprobatur Peyrin. *in addit. ad d. Constit. Sixti IV. cap. 3. sub num. 3.*

10 Neque obstat, quod non sint in Conventu, & in claustra. Nam in his terminis affirmativè resolvit S. Congregatio Immunitatis in prædicta causa Equitis Arconati, quia sufficit, quod deferant habitum Religionis absque claustra, cum Religio Hierosolymitana claustram non requirat, ut in hac specie Carleval. *cit. lib. 1. tit. 1. disput. 2. quæst. 6. sect. 3. sub numer. 442. Novar. quæst. for. 42. n. 7. lib. 1.* quibus concinit Giovagnon. *conf. 40. num. 15. lib. 2.* Maxime cum de licentia Superiorum extra Conventum morentur. Sunt enim parva intra monasterium morari, & extra illud cum Superioris licentia degere, ut in puncto Carleval. *loco alleg. & Lezan. conf. 9. d. num. 23.* per doctrinam Abb. antiq. *in cap. Cum aliorum, de sent. excom. Panorm. in c. Ex rescripto de jurojur. num. 5. Angel. Sylvestri, Navarri, Henriquez, Suarez, Sanchez, Vecchii, Peyrini, & aliorum.*

CONSULTATIO XLIV.

Cuinam competat discussio Clericatus, quando dubium esse potest, an quis sit Clericus, vel gaudeat privilegio fori, nec ne?
Item quando habitus esset dubius, nec videatur omnino Clericalis?

1 **A**D primum sunt qui arbitrantur ejusmodi cognitionem pertinere ad Judicem laicum. Fundantur in eo, quod sit nuda cognitio facti, nec aliquid spiritualis cognitionis attingatur. Ita plures apud Dianam p. 1. tr. 2. resolut. 27. & p. 3. tr. 1. resolut. 15. Confirmatur ex consuetudine multis in locis. De Lusitania testatur Salzed. ad pr. crimin. Diaz. cap. 62. num. 1. Legiturque in decreto Regio Philippi Secundi Hispaniarum Regis, quod est apud Soufam relect. Bulla Cœna conventum esse in eadem Lusitania, quod uterque Judex simul cognoscat, vel Judex Ecclesiasticus cum Assessore laico. De Gallia testatur idem Salzedo loc. cit. & Covar. pr. c. 33. numer. 1. ac Germon. de sacr. immunit. lib. 15. numer. 56. improbant prædictam consuetudinem, quam tutantur Guidopæus & alii. De Statu Mediolani testatur Clarus pr. crim. §. fin. quæst. 36. vers. Regulariter, eamque improbat Scaccia de Judic. p. 1. cap. 11. numer. 88. & 90. De Regno Neapolitano testatur Camillus de Curte, id approbans in divers. Jur. feud. p. 2. cap. 2. numer. 116. & Carol. de Grass. eff. 1. n. 1258. De Sicilia idem de Grassis & Intrigliolus singul. 1. numer. 3. lib. 3. quam Neapolis & Siciliæ consuetudinem ipse Carolus de Grassis non improbat, si fiat, ut ipse fieri supponit, per modum summaræ informationis, ad hoc, ut cognito Clericatu Judex laicus possit remittere ad Ecclesiasticum. Et placet hæc opinio, ita intellecta, Bonacinae ad Bull. Cœn. cap. 15. pun. 6. numer. 31. & Farinaccio, qui multos congerit de inquis. quæst. 8. numer. 34. At illam omnino improbat Caravita, & Martha, quos alibi adduximus. Possentque hæc observantia ex eo coadjuvari, quod in simili videmus, quoniam si opponitur coram Judice sæculari exceptio excommunicationis, ut si dubitetur, an quis sit excommunicatus, hoc potest cognosci a Judice sæculari. Si verò de excommunicationis validitate, spectat ad Judicem Ecclesiasticum, Gemin. in c. Si quis 2. n. 15. de except. in 6.

2 Hæc nihilominus opinione rejecta, vera sententia est, quæ asserit, discussionem Clericatus agitandum esse coram Judice Ecclesiastico. Tum quia sic habetur in cap. Si Judex laicus de sent. excomm. lib. 6. Tum quia Clericatus est res ecclesiastica & spiritualis, ut ex eo textu desumitur. Rebus autem spiritualibus non potest Judex laicus se ingerere, arg. c. tuam, de ord. cognit. & c. per venerabilem, qui fil. sint. legit. Et ita firmant Doctores in d. cap. Si Judex laicus, Covar. d. cap. 33. numer. 1. inquires, hanc esse satis communem, & oppositam consuetudinem damnat, Salzed. loc. alleg. Carol. de Grass. quamplurimos citans a num. 1257. Bonacina cum aliis apud ipsum d. p. 6. numer. 31. Diana plures referens locis antea relatis, Marth. de jurisd. p. 2. c. 31. numer. 16. alique, ac declaravit sæpius Sac. Congregatio Concilii & Immunitatis, ut alibi retulimus, quibus addimus declarationem in Papien. in qua cum Curia sæcularis prætenderet, posse capturare ac retinere Clericos delinquentes, qui incedunt etiam cum habitu & tonsura etiam tempore capturæ, donec fuerit cognitum ac resolutum, an gaudeant privilegio fori eo sub prætextu, quod dispositio cap. Si Judex laicus, de sent. excomm. in 6. fuerit revocata per Concilium Trident. Sacra Congregat. Immunitatis, proponente Eminentissimo Paulucio, respondit, servandam esse dispositionem d. cap. Si Judex, quæ non est revocata.

3 Debet tamen vocari Judex sæcularis vel pars, sive actor, d. cap. Si Judex, Gemin. in cap. un. in fin. de Cler. conjug. in 6. Boss. tit. de for. compet. numer. 51. & Guazzin. tom. 1. def. 1. cap. 3. & 11. ac interim remanere in carceribus Judicis laici, Rip. in cap. discernimus, numer. 4. extr. de ve. judic. Idem resolutum a Congregatione Concilii in Maceraten. 11. Januarii 1620. & in Januen. 18. Martii 1628. & a dicta Congregatione Immunitatis in Licien. 6. Februarii 1635. & in Alefsanen. 20. Novembris 1637. discernere, allegatum ritum cognoscendi de Clericatu esse detestandum. Et 15. Januarii 1647. dixit, ritum cognoscendi clericatum per laicos non esse permitendum.

4 Quoniam autem hæc sententia, quæ magis pia est, ac favorabilior Ecclesiæ desumitur ex d. cap. Si Judex laicus, de sent. excomm. in 6. ideo videndum est, quid expressè in illo habeatur, quid verò arbitrio opinantium, vel exinde deducendum relinquatur. Primum igitur habe-

tur, quod si Judex laicus malefactorem captum detineat, & is se Clericum dicens, ad Curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel ipsa Curia Ecclesiastica eum tamquam suum repetat, Judice laico inficiente, illum esse Clericum, ac ob id minimè remittendum, cognitio, an sit Clericus pertinet ad Judicem Ecclesiasticum, vocato tamen, ut jam dictum, Judice sæculari, vel alio, cujus interest. Ubi notandum, quod non præcipitur, quod is statim sit remittendus, & ante discussionem. Quod sermo est tantum de Clericatu, non autem de participatione privilegiis dubia. Unde fortè non est necessaria consequentia ab uno ad aliud. Ac item quod sermo est, quando Judex Ecclesiasticus, vel ipse reus petit remissionem ad Curiam Ecclesiasticam, non autem quando non petunt. Unde, etiam si Judex Ecclesiasticus dubius sit, sed non petat, non est locus prædictæ dispositioni.

Secundò, dicitur, sed subobscurè, quod si notorium sit malefactorem esse Clericum, & talem Clericum, qui privilegio fori gaudeat, esse remittendum statim ad Ecclesiasticam Curiam absque ulla cognitione. Ubi observandum, id publicum sensum habere posse, nimirum, vel, ut omnino auferatur locus cognitioni, etiam post remissionem, cum in notoriis dubitatio subrepere non debeat, vel, ut ei locus esse non possit ante remissionem, benè tamen post remissionem. Priorem sensum magis reddit textus; sed in praxi non apparet, quomodo poterit Judex laicus distinguere notorium Clericum, nisi aliquam probabilitatem præterit, quod poterit capere. De hac ergo Cognoscendum erit, & certiorandus Judex laicus, quod probabilitas illa non subsistat. Rursus observandum, dispositionem hanc habere locum, etiam si nec reus, neque Judex Ecclesiasticus excipiat de Clericatu & privilegio.

Tertiò, dicitur, quod si de Clericatu gaudente privilegio constat fama publica, vel communiter habeatur pro Clerico, remissio facienda est statim ante cognitionem. Ubi vides, quod non auferitur locus cognitioni, sed post remissionem instituenda est coram Judice Ecclesiastico, saltem, ut probetur fama.

Quartò, dicitur similiter, statim ante cognitionem remittendum esse Clericum, si deprehensus fuit cum habitu, & tonsura, qui ante deprehensionem publicè non se gerebat pro laico. Ubi advertendum, cognitioni esse locum post remissionem, quæ fieri debet coram Judice Ecclesiastico, & onus probandi oppositum esse Judicis laici vel partis. Quia ratione habitus & tonsuræ præsumptio stat pro Ecclesiastico, ut ibidem dicitur. Item quoad Clericos minores non beneficiatos hanc partem esse correctam per Tridentinum. Non enim iis sufficit de terre habitum & tonsuram, & non se gerere pro laicis, sed requiritur etiam servitium Ecclesiæ, vel studium.

Denique dicitur, quod iste deprehensus in habitu & tonsura, si ante deprehensionem pro laico publicè se gerebat, & pro tali communiter habebatur, restituendus non est donec Clericatum probaverit, cujus probationis onus ad ipsum deprehensum spectabit. Interim tamen quivis processus Judicis laici contra ipsum penitus conquireat. Ubi considerandum, quod non decernitur coram quo Judice Clericatum debeat iste reus probare. Unde, etsi Glossa ibi v. fecerit, citans Jo. Monach. & Archid. sentiat, id fieri debere coram Ecclesiastico, tamen id expressè non est definitum. Immo ratione præsumptionis, quæ stat pro Judice laico, quatenus scilicet captus pro laico habebatur, videtur ad ipsum pertinere discussio. Sed fortè ratione habitus, in quo deprehensus est, pertinere potest æqualiter ad Ecclesiasticum, cum pro ipso stet hæc alia præsumptio. Quin etiam in æqualibus dignioris habendam esse rationem inferius dicemus, qui in proposito est Ecclesiasticus.

Atque hæc sunt, quæ ibi disposita inveniuntur in hac materia, contra quæ non potest esse legitimè inducta aliqua consuetudo. Censetur enim esse contra libertatem Ecclesiasticam quicquid contrariatur illi dispositioni, quæ præsumitur ordinata juxta exigentiam libertatis a foro laico, Et ideo Authores, inter quos Barbosa in collect. jur. can. tom. 3. lib. 5. tit. 11. frustra conantur fulcire dictas consuetudines, assumendo fieri ex specialibus concessionibus & privilegiis, quæ an verè extent, alii viderint.

Nec suffragatur, quod sit quæstio facti, & nihil spiritualis involvat. Quia quicquid sit de hoc, habetur expressa lex in contrarium, quod illa cognitio ad Ecclesiasticum pertineat in dictis casibus. In aliis autem non comprehensis in dicto cap. si Judex, prudens arbitrium potest habere locum, habito tamen respectu legitimæ consuetudinis jam inductæ in favorem Ecclesiæ. Et in remissione Clerici a Judice laico ad Ecclesiasticum

semper servandum est quoad fieri potest, decus Clericatus, factaque declaratione Clericatus, & sufficienter intimata Judici laico, is non potest notabili tempore, quale dicitur esse ultra viginti horas, demorari ut ex aliis observavit Diana *d. resol. 27.* & nos alibi.

- 11 Ad secundum respondeo, quoties discutendum est, an habitus, cum quo incedit Clericus, sit clericalis, vel non, coram Judice Ecclesiastico id præstandum esse. Tum quia ad ipsum pertinet cognoscere de Clericatu, ut diximus. Tum quia conditio vestis clericalis illa nota præsumitur, qui ipsam præscribit. Præscribit autem Judex Ecclesiasticus. Tum quia in dubiis inter utramque jurisdictionem, Ecclesiasticam nimirum, & laicam, dignioris semper habenda est ratio secundum Butr. *in cap. Cæterum col. 3. de judic. Felin. & Dec. in c. Pastoralis in pr. de rescript. Jal. in l. 2. col. 5. ff. si quis in jus voc. non iter.* Dignior autem & major est authoritas Ecclesiastica, *cap. Solita, de major. & obed. Ita Covar. pr. q. c. 23. n. 1.* inquit, ita servari apud Hispanos, & esse commune omnium, Carol. de Grass. *d. eff. 1. num. 1263. Suar. lib. 4. contra Reg. Angl. cap. 27. num. 12. Farin. de inquis. d. quæst. 8. num. 68. Zerol. in pr. Episc. part. 1. v. Clericus, num. 3. Bonac. d. part. 6. num. 31. Menoch. de præsumpt. lib. 6. quæst. 76. n. 341. Diana p. 3. resol. 10. citans Belletrum, & Barbosam, ac referens sententiam Paponi lib. 1. tr. 5. Arrest. 4. Asserentis, Judicem laicum non posse cognoscere de tonsura, bene tamen de vestibus. Quam opinionem circa vestes tenent Guido Pap. q. 138. Jo. Gallus q. 38. Jul. Clar. d. q. 36. n. 1. Mascard. de prob. concl. 91. num. 4. Carol. Molin. Alex. conf. 8. col. 3. lib. 1. Jo. Rupellan lib. 4. forens. instit. cap. 6. aliique, & a fortiori ii, qui putant agnoscere de Clericatu spectare ad Judicem laicum.*

Quoad eum verò, qui communiter pro laico habetur, si sit in minoribus & sine beneficio, non est necessaria probatio vestium, quod sint clericales. Quia defectu cæterarum conditionum, quas Tridentinum præscribit, certum est, ipsum non gaudere privilegio fori. In cæteris autem non habet locum discussio, ac proinde si opponat de Clericatu, non videtur audiendus. Quod si cætera observet, vel censeatur communiter observare, habet locum discussio, & ad Judicem Ecclesiasticum pertinet.

- 12 At quoad Clericum beneficiatum, vel in sacris constitutum semper locus est discussioni. Quia ex beneficio, vel sacro Ordine semper quis præsumitur gaudere privilegio, ac proinde habere omnia requisita ad statum clericalem, donec contrarium probetur.

- 13 Illud moneo, quod cum Clericus aliquando non gaudet privilegio fori, ita tamen, ut non excident a privilegio canonis, Judex laicus non potest eum personaliter distringere sine alia cautela absque periculo excommunicationis Bullæ Cænæ, vel saltem illius, quæ est *in c. Si quis Suadente 17. q. 4.* Durante enim privilegio canonis, de quo *caput 6. sess. 23. de ref.* non loquitur, communis sententia est, quod personalis violentia Clericos nullatenus inferri valeat excommunicationem *d. c. Si quis suadente* nisi supponatur consensus, aut licentia Judicis Ecclesiastici, qui consentiendi facultatem habeat, & degradatio, dum pœna capitalis imponenda est. Privilegium autem Canonis regulariter participatur per susceptionem Ordinis, vel primæ tonsuræ, aut ingressum in Religionem.

- 14 Nec obstant consuetudines contrariæ. Quia sunt abusus detestandi, ut eos semper detestata est Sac. Congregatio Immunitatis. Hi enim perniciosi, & schismatici abusus vel ex nimia connivencia, vel ex necessitate, aut fortassis aliquandiu rationabili tolerantia Pontificum sensim serpentes eo tandem perveniunt, ut abusus, & usus in stabilem abeant consuetudinem, & consuetudo demum vim legis obtineat, minimisque in principio error temporis beneficio fiat maximus, habeatque demum suos patronos, qui doceant, & scribant licere ac deberi, quæ neque licent neque debentur.

CONSULTATIO XLV.

Graviter dubitatur, an Episcopi, aliive Prælati Pontifice summo inferiores, possint delegare causam aliquam Clerici Judici laico, seu permittere Clerico, ut adeat Judicem secularem?

- 1 Rationem dubitandi ingerunt aliqui textus juris canonici. Et quidem licet quoad causam criminalem, vel spirituales videatur recepta pars negans, quia omnino incongruum est per laicos distringi Clericum personaliter, vel de spiritualibus judicium ferri; nihilominus quoad causam temporalem, & civilem as-

firmativam partem tenet Gloss. *in c. 2. vers. non præsumat, de judic. Sylvest. in sum. v. Judex, §. 4. Tolet. lib. 1. instr. Sacerd. cap. 28. num. 10. Alter. de censur. tom. 1. lib. 3. disp. 16. cap. 1. col. 12. Duard. lib. 2. Com. Bull. Cæn. 15. quæst. 11. num. 93. & Diana part. 3. tract. 2. resol. 112. inquit, ita in praxi servari, & observandum esse. Quamvis distinguat tantum inter causas temporales, & spirituales, non autem inter civiles & criminales.*

Suadetur autem hæc sententia argumento a contrario sensu *ex cap. 2. de judic.* ubi præcipitur Episcopis, ne negotia Ecclesiastica laicorum judicio supponant, quasi causas non Ecclesiasticas possint supponere. Et *ex cap. 1. de for. compet.* ubi dicitur, nullus Judicium secularium neque presbyterum, neque diaconum, aut Clericum ullum, aut minorem Ecclesiæ sine permisso Pontificis per se distringere, aut condemnare præsumat. Et *ex c. Clericum nullus 11. q. 1.* ubi habetur Clericum nullus apud secularem Judicem, Episcopo non permittente, pulsare præsumat. Permittente ergo Episcopo, poterit. Pro quo etiam facit *cap. Ut fama de sent. excomm.* Quod confirmari potest, quia qui habet jurisdictionem ordinariam, immò etiam delegatam, eam delegare, vel subdelegare potest in capacem. Sed Episcopi habent jurisdictionem ordinariam in causis Clericorum, ergo illam delegare possunt in ipsos laicos, qui hoc modo capaces sunt jurisdictionis in Clericos, cum jam non sit eorum propria, sed Ecclesiastica. Alioquin enim nec Summus Pontifex posset eam delegare.

Contraria tamen sententia verior est. Eam sequuntur Gloss. *in cap. significasti, vers. Clerici, de for. comp. Bald. in l. 1. circa fin. C. de indict. vid. Bartol. in l. si quis pro eo, ff. de fidejuss. Autrer. in Clem. 1. num. 86. de offic. Ord. Carol. de Grass. de effect. Cler. eff. 1. num. 652.* qui alios octo Auctores citat, Grass. *lib. 4. decis. aur. cap. 18. num. 127.* addens, idem esse de compromisso, quicquid alii velint, posse fieri in laicum, saltem dum accedit licentia Episcopi, *Soul. relect. Bul. Cæn. disp. 81. num. 6. & Anguian. de legib. tom. 1. lib. 2. controv. 25.* Habeturque expressè *in d. cap. significasti, de for. compet.* ubi dicitur Clericum non posse consentire in Judicem non suum, etiam accedente sui Episcopi voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica. Optima hujus rei ratio insinuat *in cap. si diligenti eod. tit. junctis iis, quæ ibi Glossa & Doctores adducunt.* Cum enim privilegium fori sit Commune toti Ordini clericali, & indudum in odium laicorum, sicuti non est in potestate Clerici ei renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem præjudicare per delegationem, vel consentium in Judicem laicum. Unde sicuti non potest Episcopus in causis suis consentire in Judicem laicum juxta *d. cap. si diligenti*, ita etiam non potest consentire in causis suorum Clericorum. Quod enim juris qui pro se non habet, nec pro aliis congruit habere. Eademque de causa non potest facere, consentiendo in personalem læsionem Clerici, quin sit locus privilegio canonis, & excommunicationi, *arg. cap. Contingit 1. & c. Universitatis, de sent. excom.*

Non obstant, quæ ex adverso deduximus. Argumentum enim a contrario sensu est validum, quando contrarium non reperitur expressè damnatum. Unde ex eo, quod interdicitur Episcopis committere causas spirituales laicis, possemus inferre, quod valeret committere civiles seu temporales, nisi esset inhibitum *in d. cap. significasti de for. comp.* Sicut etiam in eodem *cap.* habetur quali Judici non suo permittere possit Episcopus Clericum judicandum, nimirum personæ Ecclesiasticæ. Quod jus; quia posterius est; ideò attendendum. Quia verò dicitur persona Ecclesiastica, non autem Judex Ecclesiasticus, autumare poterit aliquis, quod in causis Clericorum delegari possit persona Ecclesiastica, quæ Judicem laicum, ut ministrum Principis laici ageret. Quod sane rejiciendum non puto. Quia dum agit quatenus delegatus non agit, ut Judex laicus, sive ut pollens auctoritate laica, sed utens delegata, quæ Ecclesiastica est, & cujus est hic Judex congruè capax, cum sit persona Ecclesiastica. *In cap. Ut fama de sent. excom.* habetur quidem a laicis citra excommunicationem trahi posse Clericos, si oporteat etiam violenter, ad judicium suum de mandato Prælatorum. Sed cum sit sermo de Clerico, qui non poterat per Episcopum corrigi ac puniri, nihil aliud deducitur, nisi quod laicus se potest ingerere ut invocatus in auxilium ab Ecclesiastico. Quæ non est delegatio juris, sed executionis. Alioquin enim etiam in criminalibus posset Episcopus delegare laicos, tamen adversarii non concedunt.

Ad confirmationem negatur, jurisdictionem posse delegari quando delegatio resultat in præjudicium tertii. In præ-

præfenti autem delegatio facta laico resultat in præjudicium immunitatis clericorum a foro sæculari, & ideo non debuit Episcopis facile committi. Seu potius dicas delegationem aliàs fuisse licitam, nisi esset prohibita per dictum *cap. Significasti de for. comp.*

6 An autem clericus possit consentire in Judicem laicum, tamquam in arbitrum, communior sententia affirmat, dummodo hæc concurrant. Quod causa sit civilis, & temporalis, non autem criminalis, aut spiritualis. Quod Judex Ecclesiasticus non obnitatur, & quod arbitrium nullam coactionem inducat, id est non possit cogi per arbitrum laicum Clericus stare sententiæ.

7 Dixi Prælatos Pontifice summo inferiores; nam quod ipse Pontifex & civiles, & criminales & spirituales causas possit laico delegare, constat ex *d. c. Memmæ 2. qu. 1. cap. in Synodo d. 63. &c. Illud 10. qu. 4. Henric. in cap. Etsi Clerici, de Judic. allegans cap. ad hæc 22. ibique notat Host. ac tradit Jo: Andr. & Sicul. in cap. 2. de Judic. Archid. in cap. ab arbitris, de offic. delegat. in 6. Bald. in l. rescripta, Cod. de precib. Imper. offer. Jo: Fab. in auth. Statuimus, Cod. de Episcop. & Cler. per Jo: Andr. in cap. un. de Cler. conjug. in 6. Aufrer. de potest. sæcul. in Eccles. reg. 1. fall. 12. & in Clement. 1. de offic. Ordin. per Julia utrobique congesta, cum hujusmodi delegationis incapax laicus non sit, ut docent Glof. in cap. valde d. 49. & patet ex juribus adductis a Suarez lib. 4. de Immunit. ad Reg. Angl. cap. 2. numer. 12. Grat. conf. 61. numer. 12. & 23. Olsch. decis. 70. numer. 16. Thesaur. decis. 31. numer. 12. Carol. de Grass. eff. 5. numer. 372. & sequentibus, Menoch. de retin. poss. remed. 3. numer. 35. Pacian. conf. 116. & 117. Sesse in epist. ad Regul. numer. 46. & 100. & de inhib. cap. 8. §. 3. numer. 152. Navar. in man. cap. 27. numer. 6. Dian. part. 1. tractat. 2. resol. 112. Quia cum non agatur de articulis fidei, potest Summus Pontifex reliquo juri divino dispensare, ut per Glof. Archid. Innoc. & Doctores communiter, quos sequitur Marth. de jurisd. centur. 1. art. 4. cas. 62. numer. 15. & Cutell. in C. polit. not. 36. ad leg. Martini num. 4. & de immunit. lib. 2. quest. 4. numer. 21. & non is, qui jurisdictionem exercet, sed qui præcipit exercendam jus dicere videtur, *d. cap. Ut fama 35. de sent. excommun. cap. audientiam de præscript. & l. Obtinere, ff. de verb. signif. tacitque textus in cap. Adversus, de immunit. Eccles.* Ita circa Tribunal, ut ajunt de la fuerza, affirmat Pefantius de immunit. disp. 3. licet Ceval. de cognit. per viam viol. in præm. glof. 6. neget id ex privilegio haberi, sed ex alio capite justificari. Circa monarchiam Siciliæ Guevara de orig. & us. monarch. Circa privilegia Regis Francorum pro conferendis beneficiis Regni sui Grassal. Regal. Franc. lib. 2. jur. 1. & 2. Circa privilegium Reipublicæ Venetæ procedendi in aliquibus casibus contra clericos Zanad. tom. 3. cap. 50. Quæ an revera existant & non revocentur quotannis in Bulla Cœnæ non est nostrum, neque hujus loci differere.*

CONSULTATIO XLVI.

An magistratum sæcularium decreta, ut nullus scholaris ad Doctoratum admittatur, nisi fidem ab Actuariis maleficiorum reportaverit, quod de quibusdam delictis non fuerit inquisitus, ac nisi coram Fisco sæculari probaverit se per quinquennium in Universitate studiorum illis operam dedisse, ab eoque declaratione reportata, quod requisita in eo concurrant, tendant in præjudicium Episcoporum, qui in aliquibus Universitatibus studiorum Cancellarii auctoritate Apostolica, & Imperiali deputati sunt, ac etiam libertatis Clericorum, quos sub dictis decretis comprehendere iidem Magistratus prætendunt?

1 Affirmative. Quoniam cum ad præfatos Episcopos, uti Cancellarios, insignium doctoratus collatio spectet, utique omnia præparatoria ad dictum gradum conferendum necessaria, censetur eidem concessa. Ita Abb. in q. 7. n. 47. ubi inquit, quod uno concessio censentur concessa ea omnia, sine quibus non potest exerceri, *cap. præterea, de offic. deleg. l. 2. ff. de jurisd. omn. Jud. cum aliis vulgò.* De jure autem nemo ad doctoratum promoveri potest nisi per quinquennium studuerit, ut habetur in præmio Digestorum, & tradit Abb. in cap. Super specula, de magist. ubi Add. lit. D. & Cancellarii munus est doctorandi ex ipso Abb. in Clem. 2. numer. 7. eod. tit. Igitur omnia requisita probanda ad gradum Doctoratus obtinendum debent comprobari coram ipsis, quemadmodum etiam innuit Bartol. in l. Magistros, C. de profes. & med. lib. 10.

2 Neque obstat, quod cum respectu scientiæ juris civilis, & artium agatur de privilegio concessio ab Imperatore,

possint Magistratus sæculares manus apponere. Nam primo respondetur, Summum Pontificem, non solum facultatem doctorandi in jure Canonico, concedere posse, sed etiam in jure civili, ut tradit Cagnol. in d. præm. ff. num. 247. & 350. ubi respondens Fabro, & Aretino contrarium asserentibus in §. responsa prudentum, Instit. tit. de jur. natur. de gent. & civil. inquit, quod sine Autoritate Apostolica quis doctorari nequit; & ideo præstat auctoritatem juri civili, vel quia Sedes Apostolica etiam Imperatori præest, vel quia scientia, & leges sunt donum Dei, ac proinde illas autorizat Ecclesia, atque idcirco communiter Episcopi sunt Cancellarii.

Deinde esto, quod contrarium assumptum possit dici aliquo modo subsistere, adhuc non officeret. Nam, si Imperator privilegium a se concessum Ecclesiæ, non potest amplius revocare, quia concessum non subdito, propter quod transivit in contractum, ut per Abb. conf. 63. numer. 1. par. 1. & post concessionem assumpsit naturam rei Ecclesiæ, ut firmat idem Abb. conf. 9. numer. 2. ejusdem 1. p. multò minus poterint manus apponere Magistratus ipso Imperatore inferiores, *cap. Cum inferior, de major. & obed. cum similibus.*

Minus obstat, quod hujusmodi decreta non prohibeant absolute doctoratum Clericis ad illum promoveri volentibus, sed solum addant modum. Quia nihilominus non valent, tamquam in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ. Abb. conf. 85. d. p. 1.

Sicuti etiam non refragatur, quod Clerici ligentur statutis laicorum bonum commune respicientibus. Quia nunquam ex vi statuti laicalis, etiam pro bono publico, ac publica utilitate editi, Clerici ligantur, Maschard. concl. 1. n. 203. Idque defectu potestatis, ut per Surd. conf. 301. numer. 15. & seqq. Bellet. disquis. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. a stat. laic. §. 2. num. 34. & nos tom. 1. ac alibi.

Pariter non obstat, quod ubi agitur de jurisdictione voluntaria clerici possunt se Judici laico submittere. Nam id negatur a Decio conf. 150. per tot. ac ita, ut nedum id nequeant facere ordinaria subjectione, qua scilicet instar laicorum, & subditorum judicentur potestate laica, ut ex *cap. si diligenti de for. comp.* deducitur, quia laica potestas est incompetens, nec acquirit jus ex sola renunciatione privilegii, eo quod talis renunciatio legitime fieri non potest, siquidem est proprio Judici, ac toti Ecclesiæ præjudicialis; in præjudicium enim alterius non renunciatur, glof. recepta in d. cap. si diligenti, sed neque ad modum delegationis, aut prorogationis. Nam delegatio debet fieri a Superiore, non ab eo, qui se judicandum subicit, & prorogatio debet esse in majorem. Laici autem respectu Clericorum, & in ordine ad illos sunt privati, & incapaces jurisdictionis, *arg. l. sed si manente, ff. precar. Jas. in l. est receptum, ff. de jurisd. omn. Jud. præterquamquod hæc prorogatio includit privilegii renunciationem, quam diximus invalidam. Similiter neque per modum compromissi, tanquam in arbitrum, ut firmavit Glof. & Innoc. in cap. dilecti, de arbitr. Neque tandem de expresso consensu Episcopi, Glof. in cap. significasti, de for. comp. Bald. in l. 1. circa fin. C. de indict. vid. toll. Bartol. in l. si quis pro eo ff. de fide juss. & Marth. post plures de jurisd. part. 2. cap. 6. numer. 40. Unde circa hanc rem nihil est licitum, quàm quod Pontificum legibus permittitur, cum sit ex gravioribus, & involvat jus divinum. Præterea non potest in hoc casu dici quod agatur de voluntaria jurisdictione, cum ad sit initium necessarium, immò judicium formale contentiosum, nempe persona Judicis, qui est Magistratus, actoris, qui est ipse promovendus, & rei, qui est Fiscus sæcularis, quo citato omnia fieri debent, ac etiam ad sit declaratio super requisitis hujusmodi a Magistratu prætensis.*

CONSULTATIO XLVII.

Cum sæpè contingat, quod Curia Episcopalis procedat contra laicos pro causis spectantibus ad forum Ecclesiasticum, utaturque in ipsis etiam testimonio personarum sæcularium, forum sæcularis ad auferendum Ecclesiastico in hisce causis jurisdictionem, vel saltem earum exercitium operatur, quod inquisitus coram Judice Ecclesiastico de falsitate testimonii apud Curiam sæcularem posulet, contra quos adeò rigide proceditur, ut ab eorum exemplo nemo ferè inveniat, qui se velit in Curia Episcopali examini subicere. Quod si etiam censuris, aliisque canonicis remediis hujusmodi testes ad deponendum compellantur, aut illas tolerant, aut potius ad falsò jurandum inducuntur. Ideò quaeritur,

1 An hujusmodi falsi testes puniri possint a Judice Ecclesiastico privative quoad Judicem sæcularem?

2 Item queritur, an postquam Judices seculares remiserint ad Judicem Ecclesiasticum causas, & processus in quibus pretendunt extare indicia contra Clericos, possint proseguere in capiendis novis judiciis contra ipsos Clericos?

3 Queritur etiam, an potestas laica habeat jurisdictionem in sodalitates laicorum, autoritate Apostolica, vel Ordinaria erectas, & habentes Ecclesias formales cum omnibus requisitis?

1 **A**D I. videtur affirmativè respondendum. Quia cum testis laicus falsum deponens coram Judice Ecclesiastico, illius offendat jurisdictionem, ab ipso puniri debet per textum in *l. nullum, C. de testib.* & ideo non potest Judex laicus contra eum procedere, sed si pars, quæ præten dit testem ad sui præjudicium falsum deposuisse, illum puniri velit, debet coram Judice Ecclesiastico agere, in cujus Tribunali extat processus, & depositio. Estque incongruum, quod unius jurisdictionis offendatur, & alter puniat.

2 At dicendum est, punitionem hujusmodi spectare cumulativè ad Judicem Ecclesiasticum, acita, ut inter ipsum & Judicem laicum detur præventio, Bald. in *d. nullum, Afflict. dec. 219.* ubi testatur ita decisum fuisse in Sacro Consilio, Boss. de *for. compet. num. 159.* Covar. in *prax. qu. c. 18. num. 8.* Clar. in *prax. cr. §. fin. quest. 34.* Salzed. ad Diaz. in *pr. crim. can. cap. 94. §. si autem,* Capella Tholos. *dec. 379.* Franch. *dec. 149.* alique, ac declaravit Sac. Congregatio Immunitatis in Papiensi, præponente Eminentissimo Paulucio, ipsius olim Sac. Congregationis Secretario, & in Rhegien. 18. Martii 1631. ubi etiam declaratum posse Episcopum procedere contra laicum, qui subornare attentavit testes in causa pendente coram Judice Ecclesiastico. Ratio autem præcipua illa est, quia hic testis est perjurus. Perjurium autem est mixtiori, Doctores communiter in *cap. testimonium, de testib. Abb. in cap. cum sit generale, num. 21. de for. comp.* & Covar. in *cap. quamvis pactum p. 1. §. 7. n. 2. de pact. in 6.*

3 Dictumque in eodem S. Concilio apud Afflictum loco allegato, quod si curia Ecclesiastica velit inquirere super falsitate testium, possit etiam in curia seculari accusatio falsitatis fuerit prius inchoata, quam incepta per Judicem Ecclesiasticum inquisitio, & in iis, quæ concernunt jurisdictionem per præventionem, attendatur præventio per citationem, ut in *l. si quis postea, ff. de judic.* & notat Bald. in *l. pluribus, ff. de leg. 1.* Et quidem ratione, quia per poenam falsi imponendam a Judice laico, non tollitur poena imponenda per Judicem Ecclesiasticum juxta ea, quæ tradit Cyn. in *l. 2. C. de sport.* & Bald. in *l. exequutores C. de exec. rei judic.* & Bartol. in *l. sepulchri, ff. de sepul. viol.* idem Bald. in *l. cunctos populos vers. modo circa hoc, C. de Summ. Trin.* Jo: Andr. in *cap. felicis, de poen. in 6.* Abb. Sicul. in *cap. de causis col. ult. de offic. deleg. cum aliis.* Quod si Judex laicus absolveret, & Ecclesiasticus condemnaret testes de falsitate, quia meliores testes haberet, qui deponerent de falsitate eorum testium, ejus sententia valeret, ex Bald. in *cap. fin. de re jud. junctis adnotatis a Jo: Andr. in d. cap. felicis cum concordantibus.*

4 Non obstat, quando sicuti clericus deponens falsum testificando coram Judice seculari, non potest ab isto, ne in bonis quidem puniri, ita non poterit laicus falsum deponens puniri a Judice Ecclesiastico. Nam, rejectis iis, qui volunt, clericum sine censura trahi posse ad Tribunal laicum, si coram eodem Tribunali deliquisset per falsitatem, puta quia testificando falsum deposuisset, vel aliquem falsò calumniatus esset, aut falsum instrumentum exhibuisset, ut Glossa, Baldus, Cynus, & alii Civilistæ in *d. l. nullum, C. de testib.* quosad numerum sex supra viginti refert Carol. Grass. de *effect. Cleric. effect. 1. num. 1147.* & alios citat Diana locis infra citandis, ac de praxi multarum Provinciarum testatur Cenedo in *collect. jur. can. p. 1. collect. 37. num. 10.* qui fundantur in *d. c. nullum,* in qua decernitur testem, qui aures Judicis offendit, posse ab eo Judice puniri, non obstante quacunque exemptione, facitque ad id *d. l. 2. C. de sportul. l. si quis forte, §. si quos, ff. de poen. cum vera sententia sit negativa, quam sequuntur Covar. pr. quest. d. cap. 18. n. 8.* Afflict. *decis. 230. col. 1.* Julius Clar. cum aliis in *pr. crim. lib. 5. §. fin. quest. 34. num. 14.* Marth. de *jurisd. par. 4. cas. 128. num. 9.* cum triginta uno authoribus, Farinac. de *inquis. quest. 8. num. 26.* Ceval. *tr. de cognit. per viam viol. part. 2. quest. 74. num. 7.* Cabedo *decis. 87.* Guttier. *pr. quest. lib. 2. quest. 24.* Laym. *lib. 4. tract. 9. cap. 4. num. 8.* Ricc. *par. 4. decis. 87.* Vivius *comp. opin. ver. Clericus num. 103.* Carol. de Grass. *loc. cit. num. 1148.* cum quinquaginta tribus Doctoribus, quos refert Diana cum aliis *par. 1. tract. 1. resol. 109.* ubi etiam refert,

sed reprobatur, aliquos opinantes poena pecuniaria, vel etiam captura cum remissione ad Judicem Ecclesiasticum puniri per Judicem laicum posse clericos delinquentes contra ministrum justitiæ secularis, vel coram ipso Judice, aut non exhibentes ei signa reverentiæ, pro qua sententia alios etiam refert *part. 3. tract. 1. resol. 60.* tenetque Bonac. ad *Bull. Cæn. cap. 15. punct. 5. num. 15.* & Duard. *quest. 11. num. 34.* Quia jure canonico id non reperitur permissum, immò oppositum colligitur ex *cap. cum non ab homine, de judic.* Neque *l. Nullum, C. de testib.* aut aliarum, cum sint civiles, extendendæ sunt ad præjudicium Clericorum, Præterquamquod eis opponitur textus in *auth. statuimus, C. de Episcop. & Cler. ibi: Statuimus, ut nullus Ecclesiasticam personam in civili, vel criminali trahere ad judicium seculare præsumat, & l. Divus Pius, ff. de fals.* ex qua inferitur crimina incidentia in judicio, non posse puniri ab eo, qui jurisdictionem aliquam non habet super eis. Concinit *cap. si diligenti de for. compet. & protequantur Butr. & Jo: Andr. in cap. at si Clerici, de jud. & communiter Canonice in cap. dilectus filius, de poen. & in cap. 2. de crim. fals.* quos sequuntur est Bartol. in *d. l. Divus Pius,* & confirmat *text. in auth. de testib., §. licet,* ubi ille Judex potest punire falsum testem, qui super eum autoritatem habet. Quod etiam tenet Archid. in *5. quest. 6. c. presbyteri,* & Anchar. in *l. quoties, C. de judic. lateque Martha ubi supra.* Et licet aliquibus visum, has opiniones conciliari posse, ut prior procedat quando traheretur clericus pro falsò puniendus civiliter tantum, & in bonis, non autem personaliter, ejus conciliationis auctor est Jason. in *l. 1. §. 1. col. 3. ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd. & habet sectatores Aufrer. in tract. de potest. laic. sup. Ecclesiast. reg. 1. numer. 6.* ac alios apud Dian. *d. resol. 109.* Id tamen negant de Grassis, Diana, & alii locis allegatis, cum æquè sit contra exemptionem Ecclesiasticam, quia poena, licet ex re exigatur, in personam tamen principaliter inducitur, unde neque a persona, neque a bonis clerici a non suo Judice exigi potest, facitque *l. si qua poena, ff. de verb. signif. & l. C. de vectig.* ubi poena fraudati vectigalis a milite, tanquam exempto, peti nequit, licet is vectigal reficere teneatur, & ita ut neque illud, quod apud omnes receptum esse fateatur Covarruvias, quod scilicet saltem possit Judex laicus cognoscere de falsitate, ut sciat quæ fides clerico sit adhibenda, & quid in causa operetur ejus dictum, quid verò non, & ut possit excipere de attestazione, scriptura, & similibus admittant Hostiensis, & Jo: Andreas apud Dianam ea *resolut. 109. ad fin.*

Ratio diuinitatis est, quia Judex Ecclesiasticus habet jurisdictionem in laicum ratione perjurii, sicque potest contra eum procedere; sed Judex secularis non habet jurisdictionem in clericum, qui coram eo deposuit falsum, sicque non potest contra eum, ne in bonis quidem procedere, ut per Ricc. *d. par. 4. decis. 81. per tot.*

Ad secundum, Licet *cap. seculares, de for. compet. in 6.* videatur statuere, ut Judices Sæculares ab Ecclesiastico compellantur ac desistendum per censuras Ecclesiasticas, stante tamen remissione jam facta videtur, Judicem laicum nullo modo posse se excusare, unde dicendum puto, illum ipso facto excommunicationem incurere ad tradita per Grass. *eff. 1. num. 216.* & *seq. & per Guid. Pap. qu. 77.*

Ad tertium, Si præcepta confratribus transmissa respiciant spiritualia, quorum omninò est incapax Judex laicus, etiam quoad confraternitates seculares ex Bartol. in *leg. fin. numer. 5. ff. de colleg. illic.* illa nullatenus sustineri possunt. Sicut enim spiritualia dare, ita etiam circa ea prohibitionem tacere nequit, ut in simili tradit Suarez de *relig. lib. 2. cap. 12. titul. de diebus fest.* maximè si confraternitates fuerint erectæ autoritate Apostolica, vel Ordinaria, in earumque Oratoriis adsint campanile, campanæ, ac missæ celebrentur, ex quibus subesse Episcopo, tradit Verall. *dec. 328. num. 3. par. 1.* & loca religiosa & pia dici, ac in omnibus ad ipsas confraternitates spectantibus tum circa formam electionis, regiminis, & aliorum ejusdem Episcopi potestati subjici, asserit Barb. de *offic. & pot. Episc. alleg. 75. num. 14.* & 26. Neque est inconueniens, ut inquit Navar. *cons. 3. de for. comp.* quod eorum confratres diversis respectibus diverso jure censeantur, & sic, ut quoad temporalia eorum bona, & personas subsint Judici laico, & ab eo judicentur; quod autem ad actus, quos faciunt in locis sacris, & alios ceu processionum ac similia ad religiosum, & Ecclesiasticum ordinem pertinentes, judicentur ab Episcopo, & pro rebus ipsarum Confraternitatum coram eo conveniantur, ut firmat Garzia de *benef. p. 5. c. 1. n. 606.* Unde videtur, ipsos Judices seculares, qui

qui hujusmodi præcepta faciunt, tanquam usurpatores jurisdictionis Ecclesiasticæ declarandos esse incurios excommunicationem Bullæ in Cæna Domini legi solitæ ex Ricc. in pr. var. ref. cap. 413.

8 Facit ad hæc rem sequens epistola scripta Archiepiscopo Mediolani a Sac. Congregatione Immunitatis in hæc verba: *Questa sacra Congregazione dell' Immunità Ecclesiastica per rimediare a gli abusi, che si vanno introducendo in Milano da quelli Assistenti Regii, che deputa al Senato a tutte le Congregazioni, e Capitoli di Confraternità, Hospitali, Luoghi pii, dove Congregandosi persone laiche, questi trapassano i limiti della propria autorità, ed instituto, non solo ingerendosi nell' amministrazione dell' entrate, distribuzioni di elemosine, adempimento di legati, elezioni d' Officiali, e governo spirituale de' medesimi, ma col voler ancora aver voto negl' stessi Capitoli in grave pregiudizio dell' Immunità Ecclesiastica, dopo matura riflessione ha risoluto, che V. Em. proibisca a detti Assistenti Regii l' uso del votare nelle Congregazioni, e Capitoli, che si fanno negli Ospedali, Confraternità, e Luoghi pii, e che in oltre s' incarichi alla pastoral sua vigilanza di così far eseguire, ed insieme di non permettere, che tali persone laiche s' ingeriscano nell' amministrazione, e governo de' suddetti luoghi pii, al quale effetto si vaglia V. Em. delle sue facoltà ordinarie, il cui esercizio ben si promette la medesima Sac. Congregazione di aver sempre mai ad osservare con zelo unito alla solita prudenza dell' Emin. V. alla quale bacio umilmente le mani a' 20. di Settembre 1667. Item alia Episcopo Nolano missa ad hunc tenorem. Questa Sacra Congregazione avendo sentito da quanto le ha fatto rappresentare V. S. col suo memoriale il pregiudizio, che vien riferito alla libertà, e giurisdizione Ecclesiastica dal Regente della giurisdizione laica per aver egli ordinato, che i fratelli di alcune Confraternità di questa Diocesi per venire all' elezione de' loro Officiali non si radunino più come prima per uso inveterato, ma si radunino nelle piazze, senza che v' intervengano gli Ecclesiastici, è venuta in parere, che V. S. in ciò debba precedere servatis servandis come di ragione, e per quanto le occorrerà l' assistenza di Monsignor Nunzio; basterà, che V. S. glie ne accenni il bisogno, avendo già egli avuto l' ordine di prestargliela secondo che da lei ne verrà richiesto a' 22. di Novembre 1667. Quod etiam declaraverat ipsa Sac. Congregatio in Papien. 10. Septembris 1629. ibi: Confraternitas auctoritate Apostolica, vel ordinaria erecta subest jurisdictioni Episcopali, ac etiam Confratres, ubi agitur de interesse spirituali.*

Cæterum confraternitatum hujusmodi domus gaudent immunitates, etiam quoad confugientes. Eadem S. Congregatio in Civitate Castellii 23. Julii 1652. Locatæ verò laicis non gaudent in Reatina 14. Decembris 1628.

Episcopus verò debet cogere administratores confraternitatum sibi appropriantes redditus pro reddenda ratione in Gardien. 18. Junii 1652.

Custodes animalium confraternitatum eximuntur a gabella panis, in Potentina 24. Januarii 1651.

Officialium confraternitatum canonicè institutarum electio ad confratres, eorundem verò Officialium confirmatio ad loci Episcopum, vel ejus Vicarium generalem pertinet; Societatibus tamen sub protectione Regia semper exceptis. Sac. Congregatio Episcop. in Bonon. 11. Augusti 1627.

CONSULTATIO XLVIII.

Utrum ad decimas ab hominibus, & ab Universitatibus impositas ex transactione inita cum Baronibus intuitu exemptionum personalium sub reservatione tamen assensus Regii, teneantur etiam Ecclesiastici pro prædiis post dictam transactionem acquisitis? Ubi de recursu ad Judices laicos non multa.

1 **N**egativè. Primò, quia cum nec Regius assensus, neque ratificatio unquam subsequutus fuerit, frustra petitur executio dictæ transactionis ac decimæ conventionis ob non custodiam pacti resolutæ, Rot. in Savonen. Cantoria 27. Junii 1642. coram Peutingerio, & in Casenatæ. censum 3. Junii 1644 & 29. Junii 1645. coram Cardinal. Corrado, ubi in fortioribus de ratificatione non sequuta intra tempus præfixum. Maximè si ratificatio promissa non fuerit sub clausula, quatenus opus sit, sed simpliciter, & sub pacto resolutivo transactionis, quo casu, quamvis non necessaria, sequi tamen debuit, ac produci, Greg. dec. 192. n. 1. Burat. dec. 374. n. 12.

2 Quinimò circumscripta dicti Regii assensus reservatione adhuc ille de jure in impositione collectæ omnino necessarius erat, cum non sufficiat Universitatis ac

Baronis consensu, Novar. de gravam. vassalor. grav. 335. num. 3. Crivel. dec. Dolan. 11. num. 14. lib. 2. Castill. contr. lib. 7. cap. 42. num. 78. Præsertim in Regno Neapolitano, in quo præter rationem directi domini Sanctæ Sedis, beneplacitum Apostolicum in vestigialium indictione requiri quamplures cum vera sententia affirmant, ut allegati per Marth. vot. 160. per tot. in fin. Cypc. in sua Invest. cap. feudorum claus. v. Irrogatur, Henr. in tit. que sint regalia, v. Extraordinaria collatio num. 62. Regens de Curtis in 3. p. divers. jur. feud. cap. 3. ver. 148. & Molfes. in summ. tom. 2. tract. 12. cap. 22. num. 63. qui tradunt, quod ad evitandam iniquitatem impositionum, quas immanis ille Fridericus Imperator Regnis utriusque Siciliæ imposuerat, intercessit inter Papam: Honorium, & Regem Neapolitanum capitulatio, quod solum in quatuor casibus, nempe pro defensione Regni gravi, non procurata, pro Regis persona redimenda ab hostibus, pro militia sua, cum se, vel fratrem suum, vel aliquem ex liberis decorabit cingulo militari, & pro maritanda sorore, vel aliqua ex filiabus, aut nepotibus suis, possit Rex gabellas imponere, in aliis minimè absque consensu Summi Pontificis directi domini, qui Regnum concessit, Regna enim utriusque Siciliæ sunt patrimonium B. Petri, & Sedis Apostolicæ, ut post alios docet Molfes. tom. 2. ad consuetud. Neapol. in princ. quest. 3. num. 25. Azor. part. 2. mor. lib. 11. cap. 5. quest. 4. Reltaur. Castald. in tr. de Imper. qu. 53. num. 18. & Regens de Ponte de potest. Proreg. tit. 11. num. 26. subdentes, quod cum Rex habeat hoc Regnum ab Ecclesia nullo modo subit Imperio. Qua de re latè quamvis contrarium haud rectè sequatur Donat. Anton. de Marin. quotid. ref. cap. 156. per tot.

Non obstat, quod Regius assensus, ac beneplacitum Apostolicum ex cursu temporis præsumatur. Nam, præterquamquod ad hunc effectum ultra cursum temporis requiritur observatio, non quidem præsumptiva, sed plenè probat, ut per Rotam in Pampilonen. Vicarie 17. Maji 1652. §. nihil, coram Meltio, quæ prorsus destruitur ex lite semper agitata inter Ecclesiasticos, & Universitates, veriamur in impositione vestigialis ac decimæ, cui, resistente Bulla in Cæna Domini, non sufficit tacitus, seu præsumptus ex tempore immemorabili Summi Pontificis consensus, sed expressus ostendi debet, Sperell. dec. 37. a num. 47. par. 1. & Rota in Barchinonen. exemptionis 13. Junii 1646. coram Emin. Othobono.

Secundò, quia hujusmodi decima imposita est per vassallos ratione exemptionum personalium ab angariis, ipsi a Baronibus concessarum; quæ quidem angariæ & perangariæ sunt omnibus omnino prohibitiæ, etiam in Regno Neapolitano, Grammat. conf. 47. per rot. Marth. conf. 1. numer. 27. & seqq. Novar. de gravam. vassal. grav. 2. num. 4. ubi, quamvis investiturus adesset clausula cum angariis, & perangariis. Et per consequens, stante iniquitate causæ dictæ impositionis, hæc prorsus corrumpit, nec exigi valet, Trentacinq. var. resol. lib. 1. de jur. fsc. resol. 5. num. 5. Farinac. quest. crim. 172. num. 7. & seqq. Barbof. in collect. Doct. ad l. non solent, num. 5. C. vedlig. nov. instit.

Tandem, quia, ne Ecclesiastici ad onus decimæ teneantur, satis est dicere, quod illud, tanquam impositum per Universitates non rebus propter res, sed rebus intuitu exemptionum personalium civilibus concessarum, mutata persona laici imponentis, non potest transire in Ecclesiasticos, ac alios regulariter exemptos, ut scitè distinguit Bartol. conf. 180. num. 4. Barbof. de jur. Eccles. lib. 1. c. 39. §. 5. n. 59. Antonel. de regim. Eccles. lib. 4. cap. 5. n. 2. Non enim hujusmodi onus est reale; sed uti impositum rebus contemplatione personarum, illarumque exemptionum est mixtum, Bartol. in l. placet n. 9. 17. & 27. C. de Sacros. Eccles. Sperell. dec. 39. n. 16. Ac proinde ad successores exemptos non transit, Sperell. dec. 35. & 36. per tot. Merlin. dec. 902. num. 46. & seqq. sub qua distinctione Doctores omnes, qui ab adversariis adduc possunt, conciliantur. Et censuit S. Congregatio Immunitatis in Hydruntina 10. Junii, & 19. Augusti 1653. & 24. Maji 1658. Qua etiam in re extat decisio Rotæ in Hydruntina exemptionis coram Card. Cellio.

Hinc non refragatur, quod vassalli hoc onus imponentes territorium effecerint tributarium, paciscendo, illud esse merè reale, prædiis infixum, ac proinde ad quoscunque successores transire. Quia cum ex supra firmatis ejusmodi onus non sit merè reale, sed mixtum in fraudem, & præjudicium successorum exemptorum, utique contrahentes suis pactationibus illius naturam immutare non possunt, l. 2. ff. de usufr. que us. consum. nec enim naturalis ratio auctoritate Senatus communi, quam sequitur in his terminis Natt. conf. 47. Ad

cognoscendum enim, an ori: revera sit mixtum, vel reale; non partium conversiones, neque statuta illud indicentia, sed oneris origo & causa, unde provenit, attendi debet, *l. tutor datus, ff. de fidejuss. l. si procuratorem, ff. mandati*, Petr. de Ubald. *de collect. num. 21. Lancelot. Gail. conf. 50. n. 61.*

- 7 Ex quibus clara videtur nullitas inductionis ejusmodi decimarum, & ideo Barones non solum nequeunt illas exigere, sed exactas de facto cogendi sunt, censuris ad restituendum, Carol. de Grass. *de effect. Cler. effect. 3. num. 8. Sperell. dec. 37. num. 70. & 71.* cum in hac materia immunitatis per viam censurarum, non autem capturae personarum procedendum sit, idem Sperell. *dec. 42. num. 6.* ubi refert resolutionem S. Congregationis. Praecipue si dicti Barones incurrerint in excommunicationem Bullae Cœnæ ob recursus habitos ad Judices laicos, quapropter non solum denegatur eis audientia, Rot. *decif. 491. num. 6. par. 2. recen.* sed publicè denunciandi sunt, Farinac. *decif. crimin. 212. num. 1. Rot. dec. 8. num. 1. p. 4. rec.* Etiam si non sint personæ Ecclesiasticæ, sed laicæ, ex Constitutione Urbani VIII. 62. §. 13. *Bullar. tom. 3.* ubi etiam laici sic recurrentes dicto anathemate feriuntur. Idque, etiam si causam prosequantur in Sacra Congregatione. Quoniam adhuc sunt denunciandi, donec recursibus purgatis, ac in se reversi, absolutionem a Sanctissimo obtinuerint, Rot. *dec. 173. n. 12. & seq. p. 6. recen.* Ac non obstante, quod agatur de decima feudali, cujus propterea qualitas cognoscenda videtur in Tribunali Regio. Nam etiam id decidendum est coram Ecclesiastico, Mart. *conf. 2. num. 2. Franc. Marc. dec. 369. num. 1. par. 2.* & judicavit Rota Romana sub die 21. Maji 1631. apud de Marin. *quotid. resol. cap. 207.* ac S. Congregatio super Episcop. in Larinen. 28. Januarii 1606. & in Rossanen. 26. Septembris 1614. & in Cosentina 20. Martii 1616. atque resolvit S. Congregatio Immunitatis in Cassanen. 9. Novembris 1631. Quia, licet dominium talium decimarum, hoc est illarum fructuum omnino spectet ad laicos, & feudum censetur sæculare, attamen quia oritur, ac dependet a jure spiritali, seu Ecclesiastico, non potest de illis cognoscere, nisi Judex Ecclesiasticus. Illud denique monendum, non esse faciendas novas constitutiones, neque augendas pœnas contra recurrentes ad Tribunalia sæcularia, cum sufficiant jam editæ, præsertim in Bulla Cœnæ. Quod censuit S. Congreg. Concilii 7. Augusti 1624. & Sanctissimus approbavit.

CONSULTATIO XLIX.

An Clerici, qui vivunt in communi cum laicis possint cogi ad dividendum sua bona, ut collectetur portio laicorum?

- 1 R Espondeo affirmativè, idque per Judicem Ecclesiasticum, etiam ex officio. Ita S. Congreg. in Marficana die 16. Januarii 1653. Hinc non protegentur *can. 18. Bull. Cœnæ* bona, quæ indivisim Clericus cum fratres, vel alio propinquo laico possidet, nisi pro rata suæ portionis, ut optimè distinxit Specul. in *tit. de Cler. conjug. num. 13.* & ex eo Carol. de Grass. cum aliis rēdecim Doctoribus *off. 13. Alter. c. 6. num. 2.* ac Bonac. *ad d. can. 18. Bull. §. 1. num. 19.* Quia non est ex quo sumatur tanta extensio privilegii, & aliàs publicæ utilitati multum veniret derogatum. Ideoque benè addunt aliqui ex prædictis Authoribus, posse Judicem ex officio cogere laicum, ut Clerico dividat, vel saltem, quod designentur portiones, & inflare, ut per Judicem Ecclesiasticum cogatur Clericus renuens.
- 2 Non obstat Glossa finalis in *cap. un. de jure patr. in 6.* quatenus ait, quod si Ecclesiasticus & laicus simul habent præsentare, currit eis tempus sex mensium, quod Ecclesiasticis conceditur, cum tamen laici habeant tantum quadrimestre; quia, inquit Glossa, ratione communionis privilegium Ecclesiæ transit ad laicum ad instar ejus quod dicitur de eo, qui habet rem, esse communem. Et ideo contrariam opinionem sequitur Marth. *de jurisd. p. 4. cas. 12.* citans Decium & alios, & in terminis Bullae Cœnæ *Duar. q. 9.* per textum in *l. Si communem, ff. quemadmodum servit. amit.* & ex illa regula, quod majus dignum trahit ad se minus dignum.
- 3 Nam responderetur, id procedere in rebus indivisibilibus & quæ ab invicem separari non possunt, non autem in hoc casu, in quo cujuscunque bona separari possunt, vel censi diverſo jure. Ratio autem, cur non amittatur immunitas, etiam pro parte spectante ad Clericum, quando non est divisa, fumitur ex illa regula, quod utile non debet per inutile vitari, *cap. utiſto, de reg. jur. n. 6.* Hinc eadem S. Congreg. in Reginen. 20. Septembris 1667. declaravit quoad consanguineos, & famulos Clericorum quod dentur solita decreta, quod scilicet gau-

deant immunitate, si vivant expensis & in domo Clerici.

CONSULTATIO L.

An & quatenus pro parte fructuum, quæ Rustico, Colonos, Conductor, aut emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum advenit, possit a Principibus laicis imponi, vel exigi collecta, aut aliud onus?

Gravis est apud Doctores hæc causa ob rationum hinc inde momenta. Nos verò rem consultam, agitaram sæpiùs, & exploratam in judicium deducimus. Qui id negant, fundantur efficaciter tum in eo, quod obliquè gravaretur Ecclesia, quandoquidem cogere minor pretio bona sua locare, si Colonos, seu conductor pro rata teneretur ad onera. Nam ratione oneris res minoris æstimatur, Gloss. *fin. in l. generali, §. fin. de usufr. leg. Olafch. dec. 83. n. 9.* Unde Ecclesiastici non ita facillè invenirent rusticos, qui eorum prædia colere vellent, ut animadvertit Frider. de Sen. *conf. 111. num. 10.* Obliqua autem, sive indirecta gravatio simul cum directa damnatur passim in jure, & in Bulla Cœnæ *can. 18. ibi: indirectè prædicta facere.* Quare bona Ecclesiastica sunt hoc casu etiam ex persona colonorum immunita, ut *l. 1. & 2. c. de Episc. & Cler. c. Ecclesiar. & ibi Gloss. v. Clericor. 12. q. 2.* Tum in eo, quod loquendo de collectis, & tallis propriè dictis imponuntur quidem hæ, & exiguntur juxta fructus, & proventus, sed principaliter fundantur in ipsis prædiis, prout fructifera sunt, ita ut bona sint principaliter & fundamentaliter censita, licet onerata in ordine ad fructus ex doctrina Bartoli, & Baldi in *l. Colonos, C. de Agric. & censit. lib. 10. Alex. conf. 37. lib. 4. & conf. 4. lib. 5. Nat. conf. 409. num. 5.* & aliorum. Ideoque per textum *l. in censibus, C. eod.* idem Bartolus *ibi* notavit, ad solutionem collectæ non teneri colonos prædiorum, sed dominos. Sed prædia & bona sunt Ecclesiastica. Igitur Ecclesiastico jure censi debent. Tum etiam quia immunitas competens bonis Ecclesiasticis est realis, & ideo comprehendit quoscunque Colonos, ut declarat Gloss. in *Clem. 1. v. Excolendas,* quàm sequuntur Jac. & Imol. ubi etiam Abb. *num. 10.* qui dicit esse notandam ad similia, *de decimis,* idem Abb. *in cap. ex parte num. 4. eod. tit. & in conf. 8. n. 3. Rot. dec. 4. num. 1. de privil. in antiq. & in Caurien. coram Cantucio dec. 23. num. 6. p. 2. Grat. conf. 130. cui subscripserunt Alciatus, Salutiola, Berous, Augustinus, & Janettus num. 4.* ubi pluribus fundamentis hæc conclusio stabilitur, eamque prosequitur Surd. *conf. 301. n. 62. 63. & 78. vol. 3.* Additque Baldus in *l. Cum duobus, §. si in coeunda, ff. pro soc. & in l. 2. noc. 3. C. de Episc. & Cler. quod si Coloni isti gravarentur, de facto gravarentur, non autem de jure. Tum quia hi Coloni nec possessionem habent, neque dominium, sed tantum detentionem, *auth. item nulla communitas, & l. de his, C. de Episc. & Cler. Alex. conf. 35. num. 12. lib. 4. & Card. Tusch. pr. concl. lib. 2. n. 1. & 2.* Ideoque si gravarentur ratione fructuum, quod ex prædiis percipiunt, possent persoluta a dominis prædiorum repetere, ut tradit Alex. *d. num. 12. & conf. 4. lib. 5. per textum in l. Si pendentes, §. Si quid Cloacarum, ff. de usufr.* Atque ita per indirectum ab Ecclesiasticis extorquerent, ac proinde inciderent in excommunicationem Bullae Cœnæ. Tandem ex generali illa ratione, quod scilicet colonos non tenetur subire onera pro fructibus portionis colonicæ, quia hujusmodi fructus habentur loco operæ, laboris, & sumptuum factorum in cultura agrorum, & ideo propriè non dicuntur fructus, cum fructus dicantur, deductis sumptibus, *l. 1. c. de fruct. & lit. expens. & ibi Bartol. l. fructus,* ubi communiter Doctores, præsertim Bart. Alex. & Jas. *ff. solut. matr. l. divortio, §. impendia, ff. eod. ac Paul. de Castr. conf. 338. num. 17. vol. 1.* Et propriè colonus partiarus dicitur, qui suis sumptibus, non domini colit, ejusque periculo, non domini stant fructus, Abb. *in c. ex parte n. 2. de decim. Olafch. d. dec. 83. n. 7.* Undè hanc sententiam inter alios tumentur Bartol. & Bald. in *l. placet, C. de sacros. Eccl. Abb. conf. 9. p. 1. Grat. latè conf. 130. lib. 1.* cui multi adstipulantur, Nat. *conf. 409.* ubi respondet ad Frider. de Sen. *Ægyd. Thomat. de collect. §. si quispiam, n. 8. Nicol. Festas de æstim. n. 50. & seqq. Burlat. conf. 25. l. 1. Doctores, quos sequitur Menoch. lib. 2. de arb. 162. n. 46. Tambur. de jur. Abb. tom. 1. disp. 15. q. 21. n. 9. Peyrin. in privil. Minimor. tom. 1. Const. 2. Julii II. §. 33. n. 142. Jo. Franch. Leo in thes. for. Eccles. p. 3. c. 8. n. 119. Dian. p. 3. resol. 19. qui alios referunt, sicut etiam plures refert Carol. de Grass. *eff. 3. n. 50. & 51. ac Bellet. disq. cler. tit. de exempt. §. 7. & Delbene de immun. c. 5. dub. 7. sect. 18. num. 1. Tapia lib. 1. de jur. Regni sub tit. de Episc. & Cler. quatenus subdit, quod si ex hoc indirectè gravarentur Clerici, scilicet quia gravan-***

vantur nimis rustici, & coloni eorum itaut non in-
venirent, qui velint eorum possessiones colere, non ef-
set id tolerandum a Prælati. Idemque sentiunt Vin-
cent. de Anna *sing.* 99. & Megal. *conf.* 75. n. 6.

3 Si verò, qui sentiunt oppositum, fundantur tum in
eo, quod pars illa fructuum, utpotè omnino spectans ad
colonum, vel conductorem, non debet censerì jure Ec-
clesiastico. Separatorum enim separata ratio esse debet.
Ac proinde ea pars, cum sit temporalis, subjecta domi-
no laico, & per consequens ab eo onerabilis dici pote-
rit. Tum in eo, quod collecta est onus personale, in
quo persona magis attenditur. Hæc autem in præsentì
laica est, & subjecta. Quod si etiam loco rei fructus
attendi dicatur, nil obstat. Quia etiam fructus supponi-
mus esse ipsius coloni. Tum a pari secundum commu-
nem, & veriorè opinionem, quod fructus Clericorum
in laicos per emptionem, commutationem, aut alium
similem contractum translati, non amplius gaudent pri-
vilegio immunitatis Ecclesiasticæ. Et idè hanc opinio-
nem tenuerunt Frider. de Sen. *conf.* 109. & 111. secun-
dum aliam editionem, Gemin. & Franch. in *cap. quam-*
quam, de censib. lib. 6. Gloss. & Aretin. in d. l. placet,
C. de sacros. Eccles. Bertachin. de gabel. p. 7. qu. 7. The-
saur. in dec. Pedem. dec. 116. Alter. in Bull. Cæn. cap. 6.
num. 5. Navar. in man. c. 22. num. 118. Megal. d. conf.
75. Zerol. in pr. v. Clericus, §. 9. Surd. conf. 301. num.
89. l. 3. Ursil. de Afflict. dec. 129. Add. ad dec. Franch.
dec. 79. num. 11. & alii apud Dian. loc. cit. & apud Car-
rol. de Grass. a num. 53. & subscribit ipse cum viginti
uno Doctoribus num. 56.

4 Verùm in hac controversia cum distinctione procedendum est. Distinguendum est autem inter onera im-
posita ratione collectionis fructuum, & ratione transve-
ctionis, aut alienationis eorundem. Quia si conductor,
aut colonus transvehat, vel vendat fructus tanquam
suos, non debet gaudere immunitate, neque protectio-
ne Bullæ Cænæ, cum fructus non amplius pertineant
ad Ecclesiasticos, sed eodem modo conductoris, aut co-
loni sunt, ac si a propriis prædiis eos desumpserint.
Et ita intelligendi sunt Authores, qui oppositum sen-
tiere, neque eorum rationes aliud evincunt. Quoad onera
verò imposita ratione collectionis militat ratio, quod
sint super fructibus bonorum Ecclesiasticorum. Atque
ita loquentes de parte colonica, & conducticia distin-
xerunt, asserendo posteriora onera damnari, non autem
priora, Ugolin. in *d. Bull. Cæn. cap. 15. §. 3. Filiuc. tom.*
1. tr. 16. cap. 11. num. 301. Carol. de Grass. cum aliis
loc. cit. n. 68. & approbat Dian. resol. 19. Molin. disp.
663. num. 5. tom. 3. Marth. cas. 112. num. 27. p. 4. Al-
ter. de censur. lib. 5. cap. 6. disp. 19. lit. B. Guttier. q. 44.
§. 87. num. 11. Bonac. in Bull. Cæn. disp. 1. q. 19. punct.
3. Cutell. de immun. Eccles. lib. 2. quest. 49. num. 14. &
Thom. Delbene d. sect. 18. num. 9.

5 Item distinguendum est inter colonos diversi generis,
diversique generis conductores, & præsertim emphyteu-
tas. Coloni enim quadrupliciter dicuntur. Alii sunt ad-
scriptitii, de quibus est textus in *cap. multorum, de Ju-*
deis, qui scilicet sunt addicti, & obstricti prædio colen-
do, reddituri domino omnes fructus præter sumptus, &
victum. Et hi sunt omnino immunes ab oneribus. A
personalibus quidem quia totum laborem addictum ha-
bent prædio, ut ex tali onere non possit non remane-
re gravatus dominus ratione culturae, quia tunc præ-
dium privatur. Quamvis quoad canonem Bullæ Cænæ
horum gravatio non excommunicetur, quia non sunt
personæ Ecclesiasticæ, neque gravatio est super bona,
quæ colunt, nisi tamen ita essent servi, ut inter man-
cipia computarentur. Quia tales servi onerum realium
sunt capaces. Eorum quippè res acquiruntur domino.
Personalia verò aperte redundant in gravamen domini,
quia interim privatur obsequio, quod ab iis exhibetur.
Quæ immunitas Ecclesiasticorum quoad mancipia durat
etiam tempore adventus Principis, primique ingressus
ejusdem, quod tempus leges civiles vocant felicis Embo-
læ, quicquid statuatur contra in *l. Neminem, C. de sa-*
crof. Eccles. In hac autem materia jus civile præjudicans
non est attendendum, Filiuc. *loc. alleg. num. 301.* Multò
magis eo tempore durat immunitas quoad bona, ut ha-
bet Diana cum aliis *par. 3. tract. 1. resol. 11.* referens &
impugnans sentientes oppositum, innixos legibus civili-
bus. A realibus verò sunt immunes hi Coloni, quia tam
fructus, quam prædia nullo modo pertinent ad ipsos, sed
ad dominum. Quare eos gaudere omni immunitate, Cle-
ricis, & Ecclesiæ concessa, docent Abb. in *cap. non mi-*
nus, de immun. Eccles. Rip. tract. de pest. in tit. de remed.
ad confer. uber. num. 128. Frider. de Sen. d. conf. 111. nu.
10. Thesaur. d. dec. 116. n. 12. Duegn. reg. 100. Squillant.
de privil. Cler. cap. 8. num. 22. & alii, ac declaravit læ-

pius S. Congreg. Concilii, præsertim sub die 28. Augusti
1637. dum quæreretur, an familiares, & Coloni Ecce-
lasticorum teneantur jussi ire ad bellum, & servire in
aliis functionibus pro servitio Principis, seu Communi-
tatis, & ad onera consistentia in solutione frumenti, &
aliorum fructuum? Respondit, Colonos habentes qualitates
Coloniarum, & famulos Ecclesiasticorum non posse
cogi ire ad bellum, nisi ex ingenti, & præcisa necessi-
tate, nec ad solutionem oneris consistentis in frumento,
vel imbotatu vini, nec ad hospitalitatem militum in bo-
nis Ecclesiarum, vel Ecclesiasticorum.

Alii sunt Coloni liberi, sed partiarii, quia pars, vel
medietas fructuum ad ipsos spectat cum obligatione in-
sumendi propriam operam in cultura. Et de his quoad
onera personalia distinguendum est. Vel enim prædii
cultura totum hominis laborem expostulat, ut eo non
impenso prædium deterioretur, nec solitam fructum red-
dere possit, & tunc ea nequeunt imponi. Quia Colo-
nus pro toto labore est adductus prædio, defectu cujus
infertur domino damnum. Et id censuerim ex *leg. 2. C.*
de Episc. & Cler. §. d. cap. non minus, de immun. Eccles.
ubi vetantur angariæ, & vexationes hominum ad Ecce-
lasticos pertinentium, certum esse. Angariæ enim per
Glossam ibi dicuntur personalia obsequia, quæ ex con-
textu non idè videntur reprobari, quia fuissent expe-
ctata a Clericis, sed quia ab eorum ministris, & Colo-
nis. Quod onera autem realia militant maxime de his co-
lonis pro parte fructuum ad ipsos spectantium ea, quæ
pro prima sententia deduximus, nempe esse immunes.
Quod etiam declaravit S. Congregatio super Episcopis in
Oppideni die 18. Septembris 1618. determinans colonos
affiduaros, sive nummarios, vel partiaros bonorum Ec-
clesiasticorum gaudere immunitate collectarum tam ordi-
nariarum, quam extraordinariarum pro portione coloni-
ca. Idem censuit in Imolen. sub die 19. Julii 1622. in
una Barnabitarum 5. Martii 1624. & in Neritonensi 27.
Augusti 1627. Ac etiam declaravit S. Congregatio Immu-
nitatis in d. Imolen. 20. Februarii 1629. inquit, colo-
nos partiaros Cardinalium gaudere immunitate ab oneribus.
Quod Urbanus VIII. sub die 6. Martii ejusdem anni
approbavit. Idipsum censuit in Casalen. sub die 28.
Augusti 1637. in qua cum dubitaretur, an proprie dicantur
Coloni, & proprias Coloniarum qualitates habeant illi,
qui colunt agros, & vineas Ecclesiasticorum, appellanturque
Coloni partiarii, vulgò *mezaruoli*, dividendo cum
dominis certam fructuum partem? resolutum, *Colonos part-*
iaros Ecclesiasticorum dici etiam illos; qui vulgò vocantur
mezaruoli. Et in Ravennateni, *Sacra, &c. censuit, Colo-*
nos Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum esse exemptos ab hujus-
modi oneribus di accompagnare le guardie, che cammi-
nano la campagna pro difesa a danni, die 10. Fe-
bruarii 1632. & luculenter in Faventina tenoris se-
quentis: Al Vescovo. Il senso della Sacra Congregazione so-
pra le controversie giurisdizionali circa l'esenzione precisa de'
Coloni di cotesto Vescovato è, che i Coloni partiarii, i quali
vivono de' frutti, che si raccolgono ne' beni della Chiesa per
il tempo della detta colonia abbiano a godere l'esenzioni tan-
to rispetto a pesi personali, quanto a pesi reali. Dovrà V. S.
perciò procurare l'esecuzione di esso, e dar conto del seguito,
e l'addio la consoli. Di Roma a' 27. di Novembre del 1628.
Et in Casenaten. pro Clero fuit dubitatum, an Coloni
Ecclesiasticorum possint adstringi a Governatore Civitatis
ad onera, & munera personalia, ac sordida præstanda,
& exercenda, puta accusare, personaliter laborare, cur-
ru, plaustrisque gestare paleas, scænum, ligna, frumen-
tum, vinum, aliaque similia facere tam pro servitio ip-
sorum, quam in transitu militum, & aliorum, die 16.
Julii 1626. *Sacra, &c. censuit, Colonos non teneri ad servi-*
tia sordida, nec ad ea, quæ retrahunt a cultura agrorum Ec-
clesiasticorum. Et in Ravennaten. pro Clero sæculari, &
Regulari die 22. Junii ejusdem anni. *Sacra, &c. censuit,*
Colonos Ecclesiasticos esse exemptos ab angaria transportati-
onis pascuarum, & aliorum onerum personalium. Idem decla-
ratum in Carpien. 29. Martii 1667. Hoc ipsum post ma-
turam discussionem Romæ anno 1620. definitum fuisse, te-
stat Gavant. in *manual. Episc. v. fori privilegium.* Ex-
tantque in hanc rem literæ Pontificio jussu Friderico Car-
dinali Borromeo Archiepiscopo, & Duci Feriarum Gu-
bernatori Mediolani scriptæ tenoris sequentis.

Illustrissime, & Reverendissime D. Observantissime. De-
lata est nuper ad Sanctiss. D. N. complurium expostulatio,
quod istic a secularibus Ministris bonorum Ecclesie condu-
ctores ad milites hospitandos, vel in ipsis Ecclesiasticis ædibus
compellantur, quasi ratione portionis, quam vocant coloni-
cam, ab hujusmodi onere se tueri, ac vindicare nequaquam
possint. Quodve in Ecclesiasticorum domus instituant census
taxæ, ac super fructibus bonorum Ecclesiasticorum, Datii,
Imbot-

Imbottatus nomine nuncupatos, personasque Ecclesiasticas Naviliis expurgandis, ac viis instaurandis, aliisque id genus oneribus, variis nominibus premant, atque opprimant. Quae omnia, ut cedunt in gravem Ecclesiasticam libertatis offensam, istiusque Ecclesiae detrimentum, itidem Sanctitas Sua illinc summoventi, etque evelli operam pretium ducens, consultis hac de re Illustrissimis Patribus Tridentini Concilii interpretibus, Amplitudinis V. Illustrissimae partes, ac pastorale officium hisce literis compellat, contestaturque, ut majorum suorum, sui que ipsius zeli, ac probitatis memor, ne sinat bona Ecclesiae, seu illorum Colonos istiusmodi oneribus atque exactionibus aliqua ex parte vexari. Quinimodò in eos, qui adversus haec quicquam facere, vel moliri praesumpserint ad sacrorum Canonum praescriptum, atque Apostolicarum Constitutionum, illius praesertim, quae die Coenae Domini legi consuevit, severe animadvertat. Ita enim harum injuriarum vindicij Deo, Summiquae Pontificis iussioni, atque Ecclesiae suae pro suo munere respondebit. Nos vero quod superest Amplitudini V. Illustrissimae perpetuam precamur felicitatem, omniaque in illam summa, ac singularia studia debemus. Romae die 20. Dec. MDCXVII. Amplitudinis V. Illustriss. ac Reverendiss. Humil. Serv. Ho. Cardinalis Lancellottus.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. mio Osservandiss. Per gli avvisi, che ha avuto Nostro Signore della risoluzione fatta in cotesto Senato di collettar l'ottava Colonica de' massari de' beni Ecclesiastici gli è parso di parlarne, com' ha fatto in buona forma al Sign. Cardinale Borgia, e di scriverne un breve al Sig. Duca di Feria, qual s'è configurato all'istesso Sign. Cardinal Borgia, perchè glie lo invii. E sebbene la Santità Sua è certa, che V. S. Illustriss. non è per mancare alle sue parti, acciocchè una risoluzione così pregiudiziale non abbia effetto; nondimeno per la gravità del negozio ha voluto, ch'io le ne scrivi, dandole parte di quello, che la Santità Sua ha fatto, e ricordandole di far offizj con i Vescovi dello Stato, che anch' essi facciano in quel, che possono, il debito loro, e non si lascino far pregiudizio, e se a V. S. Illustrissima, o a medesimi Vescovi occorrerà di raecordare cos' alcuna per servizio della Causa, a Sua Santità sarà caro d' intenderlo. Ed io le bacio umilmente le mani. Di Mond' agone a' 8. di Giugno 1619. Di V. S. Illustriss. e Reverendiss. umiliss. ed affettuos. Serv. Il Card. Borgheese.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. mio Osservand. Non avendo questi miei Illustrissimi Signori Deputati dalla Santità di N. S. sopra il negozio della porzione Colonica potuto, come avrebbero desiderato, pigliarsi per adesso risoluzione per le difficoltà, che nella trattazione di esso si sono incontrate, particolarmente nel procurar di aggiustare il fatto col Senator Visconte, e col Fiscate Schiaffinato mandati qua per quest' effetto dal Duca di Feria Governatore di cotesto Stato per Sua Maestà Cattolica, ed essendosi riferito il tutto alla Santità Sua, mi ha la medesima Santità Sua ordinato di scrivere a V. S. Illustrissima, che non lasci far pregiudizio alcuno alla libertà, ed immunità Ecclesiastica, ma che la difenda conforme alla disposizione de' sacri Canon, e delle Costituzioni Apostoliche. Et a V. S. Illustriss. umilmente bacio le mani. Roma li 28. Agosto 1620. Di V. S. Illustriss. e Reverendiss. umiliss. ed affezionatiss. Serv. Il Cardin. Giustiniano.

Illustrissimo, ed Eccellentissimo Signore. La Santità di N. S. ha ordinato a questi miei Illustriss. Signori della Congregazione deputata sopra la Colonica, ed a me, che si dia parte a V. E. di quanto si è quì negoziato intorno alla Causa di detta Colonica, con i Ministri mandati da V. E. acciocchè ella del tutto resti informata. È stato bisogno spender lungo tempo in disputare, ed intendere la giustizia di questa Causa, essendo cosa nuova, molto grave, e di grand' esempio, e conseguenza; e particolarmente è convenuto avvisare i Vescovi, e Clero, ed i Regolari di cotesto Stato, acciocchè venissero, o mandassero a rappresentar le ragioni loro, poichè si trattava immediatamente del loro interesse. E perchè per risolvere per ragione il negozio era fra' Ministri Regii, e Noi varietà di parere, s'è passato a vedere, se era possibile trovar temperamento, ed accordo, che acquistasse l'animo, e la coscienza di S. S. la quale desiderava molto di compiacere a Sua Maestà, e a V. E. in quanto si fosse potuto; ma è stato conosciuto impossibile il terminare per ora alcuna cosa, e ciò per due ragioni principalmente; e l'una è, perchè tra' Ministri Regii, e li Deputati del Clero non si concordava nel fatto, spezialmente intorno al chiarire, se i Coloni delle Chiese anticamente, o per tempo immemorabile, o almeno dal 1594 indietro concorrevano alli carichi Camerali, e Militari, e in che quantità, e in che modo, e in che tem-

po. L'altra ragione è, perchè avendo scritto di Spagna Monsig. il Nunzio di S. Santità, che i Regenti Caimo, e d' Avo erano stati da lui d'ordine di Sua Maestà a dirgli, che facesse sapere a S. Santità, che la pretension loro era di sostenere, che l'imposizione sopra la porzione Colonica non si paghi, se non per quei Carichi, e da quelli, e per quella quantità, ch'è stato solito ab immemorabili tempore citra, non dovendosi aver riguardo a qualsivoglia altra possessione exigendi, ancorchè fosse di trent'anni, e dicendo questi Ministri Regii d'aver ordini contrarij, o molto differenti, e però dichiarandosi di non voler cedere in parte alcuna per quello, che tocca a qualsivoglia peso, o contribuzione, supposto ancora, che constasse che i Fittajuoli della Chiesa per il passato non avessero pagato alcuna cosa, e che volevano, che nell'avvenire fossero tenuti a tutte le imposizioni, come i Coloni laici, eccetto in qualche parte dell'ospitazione attuale; S. Santità ha determinato per maturar meglio questo negozio così grave dar ordine, che si pigliano l'informazioni, che si potranno avere dello stato delle cose per il passato, ed in particolare dal 94. indietro, ed anco ordinare al suo Nunzio, che ne tratti con Sua Maestà, dandole conto particolare di quanto si è fatto, e mentre s'aspetterà la risposta, con la relazione di quello si farà negoziato con Sua Maestà, si spera, che V. E. sia per agevolare la verificatione del fatto, ch'è tanto necessaria per poter venire alla risoluzione conveniente, e crediamo ancora, ch'essi Ministri Regii debbano cooperar costà a questa intenzione, e far fede a V. E. della buona volontà di Sua Santità, e nostra. Questo medesimo sono andato a dire io col Sig. Card. Millino per comandamento di S. S. al Sig. Duca di Albuquerque, essendo stati anco presenti i detti Ministri. Ch'è quanto occorre far' intendere a V. E. alla quale si desidera compita felicità. Di Roma li 22. Dicembre 1620. Di V. E. Serv. Il Card. Giustiniano.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. mio Osservandiss. Per ordine della san. mem. di Papa Paolo V. si scrisse a V. S. Illustriss. sotto li 28. d' Agosto prossimo passato, ed a Vescovi di cotesto Stato ancora, acciocchè difendessero la libertà, ed immunità Ecclesiastica, in occasione della porzione chiamata Colonica, e tentata da' Ministri Regii con danno notabile delle Chiese, e loro beni. E perchè ad alcuni de' suddetti Vescovi parve, che quella lettera fosse troppo generica, e alquanto contraria, o diversa dalla lettera, che per ordine del medesimo Papa Paolo fu già sotto li 20. Decemb. 1617. scritta a V. S. Illustriss. dal Cardinal Lancellotto, che fu in gloria, la cui copia vien quì allegata; Ha ora la S. di N. S. (avendo prima sentito il parere di questi Illustrissimi miei Signori Deputati dalla Santità Sua a questo negozio) ordinato di replicar, cioè le suddette lettere non sono contrarie, anzi uniformi, eccetto che, come quella del già Cardinal Lancellotto contiene diversi capi d'aggravj, che da' ministri laici si tentano a danno de' beni Ecclesiastici, come Imbottato, Tasse, Censi, Colonica, e simili, così questa de' 28. d' Agosto fu ristretta alla Colonica solamente, e che però V. S. Illustriss. sia contenta d'ordinare, che per questo punto della Colonica la libertà, ed immunità Ecclesiastica sia intrepidamente difesa, e sollevate le Chiese di cotesta Città, e Diocesi, e loro beni da simile aggravio, cometendo, che proceda sempre conforme alla disposizione de' sacri Canon, e delle Costituzioni Apostoliche, e particolarmente della Bolla in Coena Domini. Et a V. S. Illustriss. bacio umilmente le mani. Di Roma li 5. di Giugno 1621. Di V. S. Illustriss. e Reverendiss. umiliss. ed affezionatiss. Serv. Il Card. Millino.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. mio Osservandiss. Per ordine della Santità di N. S. si scrisse a V. S. Illustriss. e a tutti li Vescovi di cotesto Stato sotto li 15. di Giugno dell'anno precedente, acciocchè provvedesse, che la libertà, ed immunità Ecclesiastica fosse intrepidamente difesa, e che i beni delle Chiese di cotesta Città, e Diocesi fossero sollevati dagli aggravj, che ricevevano da' Ministri secolari per conto della porzione Colonica. Ora essendosi veduta copia d'una lettera, che il Sig. Cardinal Giustiniano, che fu in gloria, scrisse al Sig. Duca di Feria, nella quale i Ministri Regii fanno fondamento, e alcuni Vescovi si mostrano perciò alquanto tepidi nell'eseguire l'ordine dato loro, ed essendo anco stato dato alla Santità Sua a nome del medesimo Sig. Duca memoriale sopra di questo, ha Sua Beatitudine ordinato, che si scriva all'istesso Sig. Duca, e si dichiari la suddetta lettera, come V. S. Illustriss. vedrà dalla copia, che viene quì annessa, la quale se l'invia per commissione della Santità Sua, affinché conforme al tenore di essa possa V. S. Illustriss. con la solita sua pietà, e zelo continuare d'adempir le sue parti nella difesa, e manutenzione della suddetta libertà, e immunità Ecclesiastica conforme all'ordine già datole. Che io per fine umilmente bacio le mani a V. S. Illustrissima.

Di Roma li 20. Maggio 1622. Di V. S. Illustrissima, e Reverendissima, umilissimo, ed affezionatissimo Servitore, Il Cardinal Millino.

Illustrissimo, ed Eccellentissimo Signore. Al contenuto del memoriale, che a nome di V. E. fu dato dal Sig. Duca d'Albuquerque alla Santità di Nostro Signore in materia degli aggravj, ch'alcuni Sindici delle Comunità di cotesto Stato pretendono di ricever dal Sign. Cardinal Borromeo per conto della porzione colonica, ha Sua Beatitudine dopo aver sentito il parere di questi Illustrissimi miei Signori Deputati a questo negozio, ordinato di rispondere, che la lettera, che per ordine della Santa memoria di Paolo V. fu scritta a V. E. sotto li 22. Dicembre 1620. dal Sig. Cardinal Giustiniano, che sia in gloria, non rinvoca in dubbio quello, che riguarda la ragion comune nel suddetto negozio, ma solamente lascia dubbio quello, che tocca il fatto, quale da Procuratori degli Ecclesiastici si rappresentava in un modo, e da Ministri di Sua Maestà, che all'ora si trovavano qui per questo, si presupponeva in un altro: onde siccome per disposizione de' sacri Canon, e della Bolla in Coena Domini, i violatori dell'Immunità Ecclesiastica incorrono nelle censure, così non suffragha loro, che i Vescovi non procedino alle dichiarazioni, le quali non servono ad altro, che a pubblicarsi gl'incorsi in esse, affinché siano schifati dagli altri, nè commettano nuovi peccati col conversare con i fedeli. Per quello poi, che tocca la petizione di V. E. intorno al soprasedere da simili dichiarazioni, alla Santità Sua sarà carissima, che se ne levì a Vescovi l'occasione, poichè altrimenti mancherebbero al debito loro, se pregiudicandosi all'Immunità Ecclesiastica, essi restassero di valersi di que' remedi, che sono prescritti da' sacri Canon. Sarà però officio della pietà di V. E. e de' ministri di S. Maestà il provvedere, che non s'apporti pregiudizio all'Immunità Ecclesiastica, poichè col rimuovere la causa s'eviterà l'incorso delle censure, e la necessità delle dichiarazioni, e V. E. riceverà dalla benigna mano di Sua Beatitudine tutte quelle dimostrazioni di paterno affetto, che saranno possibili. Ed io con questo a V. E. bacio le mani. Di Roma li 20. Maggio 1622.

Di V. E. Serv. il Card. Millino.

7 Et licet aliqui voluerint, quod ubi adest consuetudo collectandi Colonos pro parte colonica, illa sit observanda, moti ex communi conclusione, qua disponitur in collectis exigendis servandam esse consuetudinem, ut Jaf. in l. 2. num. 32. C. de jur. emphyt. Paris. conf. 25. num. 54. & 59. Olafch. d. dec. 83. num. 9. per textum in l. litium, §. hęc de redditibus, C. de agr. & cens. lib. 11. Et ita declaratum, ac moderatum esse Leonem X. quasdam exemptiones concessas Ecclesiasticis secularibus, & Regularibus traditio est, & ita etiam declarasse fertur S. Congregatio Concilii in una Ferrariensi. Attamen S. Congregatio Immunitatis læpius censuit, id intelligi de colonis affectuariis, non verò de partiaris. Et de colonis affectuariis, cum exponeretur Sac. Congregat. Immunitatis da Girolamo Cerichelli d'Assisi, Affittuario della Badia di S. Maria di Val di Ponte, che pretende di non pagare alla Città d'Assisi la gabella del transito del grano, da lui venduto alla Comunità di Spello, risponde il Sign. Cardin. Rondanini, che il gabelliero non vuol menar buona detta esenzione, perchè i grani non sono dell'Abbate, ma dell'affittuario, ch'è persona laica, che il medemo Gabelliere ne ha ottenuto decreto favorevole da Monsignor Tesoriere, Sacra Congregatio Immunitatis, sub die 4. Decembris 1657. respondit, gaudere.

8 Alii sunt Coloni conductiti. Ii non potiuntur hac immunitate ex persona dominorum, cum privilegium hoc sit personale, Bertachin. de gabell. part. 6. num. 16. Ruin. conf. 157. lib. 3. n. 9. Abb. in cap. ex parte 1. de decim. & alii apud de Grass. num. 62. qui tamen num. 69. ex Ancharano in cap. quamquam de cens. in 6. & Burlato conf. 42. num. 17. lib. 1. ait, quod si Prælati nomine proprio fundos suos coleret per proprios operarios, non tenebitur aliquid solvere pro parte rustica, ut etiam Additionator ad dec. 79. de Franch. num. 11. inquit, si Monachi, & Ecclesiastici vellent habere famulos, & boves, & ipsis suis bobus agros colere, quod sint immunes, & non possint collectari. Immo Regia Camera consuevit expedire provisiones ad favorem Clericorum pro solutione immunitatis frumenti, carni, & similibus, non solum pro eorum familia, sed etiam pro omnibus, & quibuscunque prædiorum Ecclesiæ, & beneficiorum ejus cultoribus, ut testatur Ricc. in prax. resol. 329. Squillant. d. cap. 8. num. 25.

9 Alii sunt coloni conductores, quos etiam fictibiles dicunt, qui fructus faciunt suos, licet in pecunia, vel et-

iam in fructibus solvant pretium locationis. Et licet de his magis, quam de aliis probabile sit, quoad fructus nulla gaudere immunitate, ut tenet de Grassis cum pluribus num. 62. quia fructuum omnium proprietates, & dominium verè conductoris est, & nullo modo locantis, qui jus habet tantum ad pretium locationis, attamen, quia non servata immunitate, per indirectum sequitur præjudicium Ecclesiastici, qui cogeret locare eodem pretio, quo laici obligati oneribus locant, ideò tenendum est, hos gaudere immunitate juxta declarationem in dicta Oppidensi superius relata.

Tandem alii sunt coloni conductores in emphyteusim, & de his Alerius in loco citat. dub. 6. Bonac. alios adducens in Bull. Cæn. can. 18. pun. 3. §. 1. n. 9. Avendagnus, Velascus, Caroccus, & Rolandus apud Dianam resol. 24. & alii quatuordecim Doctores apud Carolum de Grassis nu. 74. non solum quoad omnes fructus, sed etiam quoad ipsa prædia conducta asserunt, subjici oneribus, licet Bonacina cum quibusdam excipiat, quando esset cum præjudicio Ecclesiæ, & damno, ut quia ob hujusmodi onera minori pretio in emphyteusim concedere cogeret. Quod tamen præjudicium nescio, an possit a locatione separari, quam ob causam non recipiunt prædictam sententiam Ugolin. ad d. can. 18. Bull. Cæn. §. 4. de Grass. num. 77. & lexdecim Authores apud eum, & Felician. de Solis cum aliis de censur. tom. 2. in addit. lib. 1. præf. num. 1. & seq. Probat, quia dominium utile bonorum translatum est. Unde bene excipit Bonacina, secus esse de oneribus dominium directum respicientibus. Translato autem per contractum censuarium, aut alio modo, dominium bonorum, cessat omnis bonorum exemptio, etiam si aliquod jus remaneret Ecclesiastico alienanti, ut jus redimendi, jus recognitionis, superioritatis, &c. Et id vult cum Feliciano Diana in fin. cit. resol. 24. Nihilominus ratione connexionis domini utilis cum directo emphyteutam Ecclesiæ non teneri ad collectas, & onera realia per statuta laicorum super rebus, & bonis imposita, judicavit Sac. Rota Romana die 28. Maji apud Anton. de Marinis quotid. resol. cap. 207. n. 4. & antea in Romana domus de Scapucius 19. Januarii 1611. coram Coccino, traditque Spere. dec. 121. & resolvit Sac. Congregatio Immunitatis tum aliàs, tum præcipue in Imolen. 27. Maji 1654. fuitque aliàs sub die 18. Decembris 1668. Episcopo Senogalliensis ab eadem S. Congregatione rescriptum, ut teneatur ad tenorem decretorum, quod scilicet bona emphyteutica Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum non possint a laicis collectari. Decreta in fine hujus Consultationis adducemus, ubi alia pro emphyteutis ejusmodi. Tamen non desint, ut ante diximus, qui defendant, emphyteutam non teneri ad solutionem collectarum, quando collecta imponitur ratione prædiorum, in quibus servatum est Ecclesiæ dominium directum, secus verò si illa imponatur pro utili dominio, idest ratione fructuum, ut latè per Bellet. in disq. Cler. tit. de exempt. §. 8. sub num. 5. & alii supra citati.

De oneribus verò impositis colono pro habitatione, sive civitate dubitatur. Et quod ad illa teneatur multi sunt qui doceant, quia in hoc nihil interest Ecclesiæ, neque aliquo modo læditur, sive consideretur Ecclesiæ privilegium tanquam personale, sive tanquam reale, Cardin. in Clem. 1. numer. 21. quest. 22. de decim. Bald. conf. 31. in fin. lib. 1. Abb. in cap. ex parte num. 4. & 5. Bertachin. de gabell. p. 7. num. 16. cum aliis, quos refert, ac sequitur de Grass. effect. 3. n. 62. & Menoch. conf. 276. num. 7. Collecta enim, quæ imponitur pro habitatione est merè personalis tanquam imposita civibus, qui munera Civitatis subeunt ratione habitationis, Bartol. in tr. de repræs. quest. 2. num. 7. Soccin. Sen. conf. 292. num. 4. lib. 2. Ruin. conf. 209. num. 12. lib. 2. conf. 120. num. 7. lib. 4. Menoch. conf. 1060. num. 33. & 39. Unde cum hujusmodi munera personalia propria subeant cives, certum est, quod Coloni Ecclesiasticorum non desinant per coloniam esse cives, ideòque ad hujusmodi onera personalia ratione habitationis tenentur, l. 2. C. de muner. & honor. lib. 2. Petr. Antibol. de muner. p. 2. num. 7. tom. 12.

Præsertim si agatur de colonis temporalibus, non autem perpetuis, aut adscriptis glebæ, qui soli sunt exempti a jurisdictione laicali, Specul. de compet. Jud. §. 1. num. 27. Archid. in cap. Clericum 11. quest. 1. Alber. in l. 1. de Episc. & Cler. Abb. in cap. non minus num. 14. in fin. immun. Eccles. & cap. 2. numer. 5. de for. comp. ubi etiam Butr. num. 4. Aretin. num. 8. Clar. in pr. crim. §. fin. quest. 35. de Grass. loc. cit. num. 72. & effect. 1. numer. 149.

Et sicut non sunt exempti a jurisdictione seculari, ita nec a collectis, quæ imponuntur per statuta laicalia; nam

- nam forum sortiri, & statutis adstringi pariter incedunt, *Gloss. in c. quoad Clericos, de for. comp. Alex. conf. 157. num. 15. vol. 2. Cravet. conf. 441. num. 4. Cæphal. conf. 309. n. 66. & conf. 562. num. 7. Purpur. conf. 320. num. 8. Menoch. conf. 74. num. 3. & conf. 364. num. 10. Becc. conf. 62. num. 7. ac Thesaur. dec. 123. num. 11. Si quidem collectarum impositio est actus jurisdictionis, qui exercetur a Superiori in suos subditos. Alex. conf. 78. num. 8. lib. 6. Soccin. conf. 129. num. 1. lib. 2. Surd. conf. 262. num. 27. ac Rot. dec. 63. num. 8. part. 5. rec. Præcipue si causa impositionis sit publica, publicamque respiciat utilitatem, quo casu Clericos, & personas Ecclesiasticas teneri, probatur per textum in *l. neminem, & l. ad instructionem, Cod. de sacros. Eccles.* ubi notant Bald. Cyn. & alii, ibidem Bald. in *§. ad hæc sancimus num. 1. in auth. de Eccles. & in cap. 1. §. Imperiali num. 15. de pac. Const. Felin. in cap. Eccles. S. Mariae num. 106. de const. Bertachin. de gabel. d. p. 7. princ. quest. 7. num. 11. & notant Canonizæ in cap. non minus, de immunit. Eccles. Natta conf. 2. num. 1. & conf. 180. num. 6. Sylvan. conf. 30. Olafch. dec. 184. num. 4. & seqq.**
- 14 Et quamvis non desint, qui teneant contrarium, tamen quod si non per viam jurisdictionis, saltem per viam distaminis rationis, aut ex jure canonico teneantur ad subeunda hæc onera, quando communis est utilitas Clericorum, & laicorum simul, tradit Surd. conf. 301. sub num. 29. & 30. In illis autem casibus, in quibus Clerici obligantur ad subeunda onera, multo magis obligantur coloni Ecclesiasticorum, in quibus non militat ratio defectus jurisdictionis, Lud. Cat. conf. 740. numer. 5. inter conf. Riminald. Sen. lib. 4. Carol. de Grass. d. eff. 3. num. 67. ex regula vulgari, quod nemo plus juris in alium transferat, quam ipse habeat, *l. nemo plus, ff. de regul. jur.* Maxime cum collectentur ut cives, & habitatores, non ut Coloni Ecclesiasticorum, nec plus, aut magis, quam alii cives, ut ponderat Sperell. decif. 42. num. 17. & seqq.
- 15 Neque est attendendum, quod inde Ecclesiastici per quandam consequentiam, & secundario damnum aliquod sentiant, sive lucrum facere impediatur. Nam hujusmodi damnum non attendi, deducitur ex *l. 1. ff. de author. tut. l. 1. §. demonstrari, ff. de ventr. inspici. & pluribus Jas. in l. quoties col. fin. de jud. Glor. Alex. & alii in l. de unoquoque, ff. de re judic. & in l. Quamvis, de pact. Felin. in c. Cum M. col. 13. de const. Etque ad idem textus in *l. 1. §. simili modo, ff. de his, quæ in fraud. cred. l. 1. §. Si manumisso in fin. ff. quar. rer. amot. ad. non dat. Paul. de Castr. conf. 357. lib. 2. Sic secundarium hoc damnum sentit Ecclesia, quæ cum alienaverit laicis bona penes se immunia, oneribus illa deinceps si fecerint obnoxia cum damno proculdubio ejusdem Ecclesiæ, quæ si alienare cum libertate non prohiberetur, carius venderet, tamen damnum ipsum considerari non posse, liquet ex traditis per Jas. in *auth. quas actiones, Cod. de sacros. Eccles.* Bertach. de gabel. d. p. 7. quest. 7. & Boer. decif. 213. num. 18. Quia immunitas Ecclesiasticorum est personalis, nec præjudicium allegari potest, quod ex re affecta contingit, ut in hoc casu, in quo agitur de collectando Colono subdito laico ob seipsum, & non ob Ecclesiasticum, quod si hujus colonus magis gravaretur, quam colonus laici, non esset inficiandum, quin læderetur Ecclesiastica libertas, de quibus latè apud Sperell. d. decif. 42. ubi alios cumulat.**
- 16 At nihilominus non teneri ad hujusmodi onera, verius est. Quia vel sunt merè personalia, vel mixta. Si merè personalia magis communis opinio est, eos esse immunes, Rimin. Sen. conf. 740. num. 12. & 13. lib. 4. Surd. d. conf. 301. num. 90. & fuit resolutum a S. Congregatione Immunitatis in Cafalen. 18. Augusti 1637. Si mixta, ratione quidem exercitii in bonis cultis sunt etiam immunes ab ejusmodi oneribus, Grass. d. effect. 3. num. 51. Ciarlin. contr. for. cap. 22. num. 21. & Sperell. d. dec. 42. num. 50. & seqq.
- 17 Decreta S. Congregationis Immunitatis conferamus ad compendium. Coloni Ecclesiasticorum partiarum gaudent privilegio fori, & exemptione ab exactionibus in Neocastren. 13. Augusti 1626. in Urbeveta 29. Decemb. 1625. in Firmana 20. Januarii 1654. in S. Agathæ Gothorum 16. Junii 1626. in Viterbien. 6. Decembris 1627. & in Fulginaten. 7. Novembris 1651.
- 18 Eximuntur ab oneribus, & contractibus Communitatis in Cervien. 20. Martii 1630.
- 19 Eximuntur a solutione affidæ, & aliarum impositionum in Spoletana 9. Octobris 1629.
- 20 Eximuntur a portione colonica in Piacentina 12. Novembris 1652.
- 21 Non tenentur ad gabellam farni, seu focularii in Auximana 25. Maji 1655.
- Nec ad solutionem affidæ pro animalibus propriis, nisi Civitas sit verè domina pascuorum, & affida sit pretium herbarum, ibid.
- Coloni non possunt conscribi inter milites in Perusina 23. Decembris 1646.
- Eximuntur ab hospitatione militum in Rhegien. 14. 24. Decembris 1649.
- Eximuntur ab onere Arariatus, & aliis oneribus personalibus in Bovinen. 1. Septembris 1648.
- Non sunt privandi quasi possessione non solvendi affidas, & juris pascendi in Maceraten. 18. Februarii 1653.
- Eorum animalia eximuntur a servitio publico viarum in Maceraten. 15. Decembris 1654.
- Non tenentur ad servitia fordida in Cæsenaten. 16. 28. Julii 1626.
- Neque ire molendina Communitatis in Urbeveta 29. 25. Maji 1655.
- Eximuntur ab angaria transportationis pælearum in Recineten. 22. Junii 1655.
- Eximuntur a solutione macinatus pro rebus inservientibus culturæ Monialium in Auximana 4. Novembris 1651.
- Coloni Monialium eximuntur a gabella juris pascendi pro animalibus Monialium tantum in Spoletana 18. Julii 1629.
- Ex Sac. Congregatione super Episcopis in Oppiden. 18. Septembris 1618. Coloni, aut affictuarii, vel partiarum bonorum Ecclesiasticorum exemptione collectarum, tam ordinarium, quam extraordinarium proportione colonica gaudent.
- Ex Pio V. Constitut. 10. sub 18. Kalend. Decembris 1566. Coloni, arrendatarii, locatarii, affictuarii, negotiorum gestores Ordinum Mendicantium sunt immunes a cunctis exactionibus, tam rusticis, quam urbanis.
- Bona emphyteutica Ecclesiasticorum non possunt a laicis collectari. Sac. Congregat. Immunit. in Balneoregien. 15. Februarii 1633.
- Fundus patrimonii emphyteutarum non potest collectari, eadem Sac. Congregatio in Caputaquen. 27. Augusti 1627.
- Molendina, & alia ædificia Ecclesiæ sunt exempta, ead. S. Congr. in Montis regalis 15. Januarii 1647.
- Bona Ecclesiarum in emphyteusim concessa sunt immunia ab oneribus laicalibus, eadem Sac. Congregatio 23. Julii 1652.
- Cognitio causæ super bonis emphyteuticis spectat ad Judicem Ecclesiasticum, eadem Sacra Congregatio in montis Falisci 14. Januarii 1634.
- Emphyteuta Ecclesiasticorum eximitur ab oneribus Communitatis, eadem Sac. Congregat. in Imolen. 27. Maji 1654. & in Oppiden. 29. Maji 1646.
- Emphyteuta Ecclesiæ non potest recedere a foro Ecclesiastico, eadem Sacra Congregat. in Cafalen. 14. Februarii 1628.
- Emphyteuta Ecclesiæ non potest declinare forum respectu solutionis Canonis, vel quando agitur de dominio Ecclesiæ, & Statutum, & consuetudo, vel edictum Principis sæcularis, quo prohibetur extractio fructuum extra territorium non comprehendit Ecclesiasticos, eadem Sacra Congregat. in montis Falisci 24. Januarii 1634.
- Cognitio causæ super bonis emphyteuticis Ecclesiasticorum spectat ad Judicem Ecclesiasticum privativè, quoad alios, etiam si dubitetur, dicta bona esse emphyteutica, cum ista cognitio spectet ad Ecclesiasticum. Eadem S. Congreg. in Oppiden. 23. Julii 1652.
- Bona Ecclesiasticorum, & locorum piorum in emphyteusim laicis concessa, sive canones, qui pro dictis bonis, solvuntur, licet sint tenues sive fructibus correspondentes, esse exempta ab omnibus oneribus, & impositionibus laicalibus. Ibidem.
- In dicta Caputaquen. 27. Augusti 1627. Episcopus ratione feudi emphyteutici non permittat collectari.
- Emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum gaudent immunitate ab oneribus laicalibus. Eadem Sac. Congregat. in Imolen. 27. Martii 1654. & in Oppiden. 29. Maji 1646.
- An meri laici possint conveniri in foro Ecclesiastico ob bona emphyteutica, & redditicia Ecclesiis, quoad dominium directum. Sac. Congregat. censuit, affirmativè in Cariolen. 4. Septembris 1668.
- Die 24. Maji in Cafalen. Ad primum respondit, Colonos sonarum Ecclesiasticarum teneri ad solutionem oneris nuncupati *del Tasso* pro bonis propriis duntaxat.
- Ad secundum. Eos Colonos teneri ad solutionem oneris unius solidi pro bobus tantum propriis, non destinatis ad culturam bonorum personarum Ecclesiasticarum.

50 Ad tertium. Non teneri ad solutionem oneris sex denariorum ratione industriæ, & exercitii, quod habent ratione culturæ bonorum earundem personarum Ecclesiasticarum.

CONSULTATIO LI.

An, & quatenus Coloni, servi, famulive Ecclesiæ, Cardinalium, Episcoporum, & Clericorum gaudeant fori privilegio?

1 IN hac quæstione duo videntur prius adnotanda. Primum. Aliud est ratione servitutis, vel familiaritatis participare privilegium fori. Aliud ratione earundem cogi ad judicia Ecclesiastica, eo quia causæ, vel crimina ad forum Ecclesiasticum spectent, utpotè versantia circa res, vel personas Ecclesiasticorum. Illud enim inducit favorem, de quo quærimus. Hoc verò inducere potest odium, ut quando talis servus vellet potius coram Judice laico conveniri. Unde in primo casu quis judicatur coram Judice Ecclesiastico, quia participat privilegium fori. In secundo verò, quia causa de se ad Ecclesiasticum forum spectat. Non rectè igitur aliqui ex eo, quòd horum quædam causæ coram Judice Ecclesiastico discutiendæ sunt, inferunt, eos gaudere privilegio fori. Secundum. Est distinctio inter servos Ecclesiæ, & servos proprios Clericorum in temporalibus. De prioribus enim, qui Conversi, Oblati, Donati, aut Deo devoti dicuntur, alibi egimus. De posterioribus autem nunc agendum. Hos autem multi confundunt. Alii autem malè in privilegiis piorum inferunt communicationem posteriorum. Et tandem plures Doctores referuntur pro sententia affirmante, servos Clericorum gaudere privilegio fori, qui tamen solum loquuntur de servis Ecclesiæ, sacro servitio addictis.

2 Est igitur multorum sententia, quod servi omnium generaliter Clericorum fruantur eorum privilegio fori, si sint perpetui, ut mancipia, vel etiam in servitio permanenti, & de domo, & mensa eorum. Immo etiam Rustici, & Coloni, si easdem conditiones habeant. Secus de simpliciter servis, ac dietim servientibus, Colonisque, & conductoribus, qui de domo Clericorum non sunt. Ita Glossa, Archidiaconus, & Præpositus in cap. Clericorum c. 11. qu. 1. Gloss. in cap. Eos 11. d. Hostien. in sum. de for. comp. §. quibus ex causis col. 6. Capyc. decif. 12. Grammat. vot. crim. 33. Barbat. in addit. ad Abb. in cap. 2. de for. comp. Soccin. in c. 1. §. 2. eod. tit. Marant. de ord. judic. p. 4. dist. 11. n. 4. Sum. Angel. v. Clericus, §. 14. Card. in Clem. 1. q. 17. de vit. & honest. Cler. Bald. in l. 2. not. 3. C. de Episc. & Cleric. Alberic. in l. 1. C. eod. Calcan. conf. 70. Episcop. Minor. c. in pr. Episc. v. Episcopus, §. Decimoprimum p. 1. quos citat, & sequitur Martha de jurisd. p. 4. cas. 19. ubi ait, quoad mancipia, & servos perpetuos nullam esse difficultatem apud Doctores. Quibus adde Glossam in cap. 2. v. Minores, de for. comp. §. l. 1. §. 2. C. de Episc. & Cler. Confirmaturque a similibus. Regulariter quippè libertus sequitur heri forum ex d. l. 2. §. ex l. assumptio, ff. ad municip. Et privilegia concessa scholaribus in aurb. Habita, C. ne filius pro patre, quoad declinatoriam fori, & alia ibi contenta, extenduntur ad eorum servos, ibi, tam ipsi, quam eorum muntii. Et scutifer, ac familiares militum gaudent militum privilegio, ut notat Baldus, & Cynus in l. 1. C. ne uxor pro marito.

3 Immo extendunt id aliqui, inter quos Duard. ad Bull. Cæn. can. 15. qu. 7. n. 10. ad uxorem Clerici conjugati non solum Græci, sed etiam Latini in minoribus constituti, si simul cohabitent juxta Abb. in cap. 2. num. 7. & Barbat. ad ipsum de for. comp. Quin Abbas hoc intelligit etiam de jam uxore Sacerdotis Latini, quando de consensu uxoris maritus separatur, & ad sacros ordines promovetur. Ratio autem, quia vir, & uxor sunt una caro, ideòque eidem foro debent esse subjecti, arg. l. fin. C. de incol. ubi uxori statuitur forus mariti, ibi: Mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus. Idemque sentiendum alii putant de filiis, immò & de concubinis per Gloss. in cap. Eos, qui 32. d.

4 In specie autem famulos domesticos, ac familiares Cardinalium gaudere privilegio fori tenet Julius Clar. in pr. crim. §. fin. q. 35. num. 11. ex Cardinali in Clem. Ne Romani, de elect. Et quoad familiares Episcoporum esse communem opinionem Canonistarum ad cap. Dilecto, de offic. Archid. per illum textum testatur Marth. d. cas. 19. Quod antea testatus fuerat Abb. in cap. 2. n. 6. de for. comp. ubi Felin. & alii. Citantque alios pro eadem sententia Clar. loc. relat. Farinac. de inquis. tr. 1. qu. 8. num. 46. Ambros. de immun. cap. 22. num. 13. Ca-

rol. de Grass. de effect. Cler. eff. 1. num. 128. Mar. Antonin. lib. 3. var. resol. 37. Barbof. de potest. Episcop. p. 3. cap. 107. num. 9. ubi hoc extendit ad Notarios Curie Episcopalis, Fiscalem, Custodes carcerum, lictores, aliosque consimiles ministros necessarios pro regimine Tribunalis, tam in civitate, quam in Diocesi juxta declarationes Sacre Congregationis super Episcopis, præsertim in una Ostunen. 6. Augusti 1602. & in Sorana 25. Aprilis ejusdem anni, & in Messanen. 16. Septembris 1622. & in Turritana 10. Martii 1642. & S. Congregationis Immunitatis in Bellicastren. 4. Decemb. 1629. Dummodò non sint ab Episcopo excogitati de novo, puta Commissarius festorum, Architectus Ecclesiæ, sarcinator paramentorum, & similes juxta aliam declarationem ejusdem S. Congregationis super Episcop. in Cathacen. 3. Julii 1609. de quibus nos alibi fufius. Quare tutores, calcearii, ac similes artifice Universitatibus, Collegiis, Monasteriis, Hospitalibus, & aliis locis piis, aut Ecclesiasticis inservientes, non gaudent privilegio fori, vel Conservatoriarum, si suis sumptibus extra dicta loca morantur, ut declaravit S. Congregatio Concilii 13. Januarii 1618. in Tarraconen. ex cap. Quidam 32. de privil. Alii tandem idem privilegium extendunt ad duos familiares Referendariorum utriusque Signaturæ, non solum ex generali ratione familiaritatis Clericorum, sed etiam ex speciali dispositione Pauli III. in Constit. Debita consideratione.

Non desunt tamen, qui sentiant oppositum. Suntque 5 Abb. in cap. 2. de for. comp. Frider. Sen. conf. 19. Aufrer. de potest. sæcul. in Ecclesiast. reg. 2. n. 36. cum aliis adductis ab Octavian. Vulpell. in tract. de libert. Eccles. p. 3. n. 24. ab Jo: Ant. Nigr. in repet. Extravag. un. de vit. & honest. Cler. & Clar. d. q. 35. vers. quartò nota, quos omnes citat Martha ubi supra, ita tamen, ut loquantur tantum quoad famulos conductitios, non autem quoad mancipia. Sed generaliter loquitur pro hoc Bonac. de censur. in par. disp. 1. qu. 16. punct. 3. n. 7. & Suar. lib. 4. def. fid. adversus Anglos cap. 29. n. 12. referens ad idem Felinum, Abbatem, Archidiaconum, & Clarum supracitatos. Nititur autem Suarez, quia ex vi juris communis nullibi reperitur tale privilegium servis, familiaribus, domesticisque communicatum, & assert optimam conjecturam, quod de facto post Concilium Tridentinum non gaudeant. Si enim Concilium sess. 23. cap. 6. de refor. non vult gaudere Clericos in minoribus constitutos, nisi habeant tales, vel tales conditiones, sine quibus adhuc sunt personæ Ecclesiasticæ, multò minus poterit servus laicus tali privilegio frui.

Et quidem in jure non satis expressè arbitror cautum, 6 quod servi hujusmodi eo privilegio gaudeant. Quippè ex cap. Ecclesiarum servos 2. qu. 2. non aliud colligitur (& quidem sermo est de servis Ecclesiæ, non Clericorum) gravandos non esse oneribus labore corporis exequendis. Quod si, ut vult Glossa, etiam inde inferitur, non esse aliis oneribus vectigalium, collectarum afficiendos, id non arguit exemptionem fori in judiciis. Quia immunitas ab oneribus competit eis ratione bonorum Ecclesiasticorum, quæ conducunt, seu colunt. In c. Judicatum 89. d. supponitur quidem convenire Ecclesiasticis pro ultione suorum rusticorum, qui a conductoribus prædiorum Ecclesiasticorum vexati fuerant, in dictos conductores procedere. Sed id non est, quia rustici privilegio fori gaudeant. Siquidem etiam conductores foro Ecclesiastico ibi adjudicantur. Sed quia agebatur de deprædationibus, & damno bonorum Ecclesiasticorum, quæ causæ speciale quid habent, ut etiam coram Judice Ecclesiastico definiri conveniat, ex c. Cum sit generale, de for. comp. Quod etiam notavit Gloss. ibi v. Inter eos. Et tandem in c. 2. eod. tit. de for. comp. præter alias interpretationes, de quibus alibi, Glossa, Abbas, Felinus, & alii, qui citantur, tanquam interpretantes verbum Minores de servis Clericorum, loquuntur tantum de servis Ecclesiæ, illis scilicet perpetuò adscriptis, & oblati in servitium spirituale, non autem de servis Clericorum in servitio temporali. Quod verò ad illas leges civiles C. de Episc. & Cler. loquuntur de mancipiis Clericorum, quæ exempta dicuntur, non a foro, sed a tributis, & oneribus, quatenus inter bona Clericorum computantur, ut scilicet pro illis non teneatur Clericus solvere tributum, nec ea concedere in publicis oneribus, sicuti non concedit domum ad hospitandum milites, boves, equos, & cætera in publicis laboribus. Negandum denique, libertum sequi forum heri, ut si herus sit Ecclesiasticus, de foro Ecclesiastico debeat esse etiam libertus. Sed illud ad summum reperitur dispositum inter ipsa Tribunalia sæcularia, ut ad eundem particularem laicum Judicem vocetur libertus, ad quem vocaretur dominus. Cætera exempla nil suadent. Nobis enim satis est, non reperiri expressam hanc extensionem privi-

- privilegii fori pro servis Clericorum, sicuti reperitur pro illis, qui adducuntur in exemplum aliorum privilegiorum, cum tamen eo, quod sit res multi momenti, debuisset reperiri.
- 7 Idem de uxoriibus, concubinibus, & filiis dicendum est. Esse enim duo in carne una per conjugium, aut concubinatum non faciunt, quin uxor, aut concubina remaneant personæ distinctæ, & laicæ, ac proinde coram laico conveniendæ. Nec *l. fin. C. de incol.* extenditur ad forum Ecclesiasticum, sed inter laicos decernit ad eum vocandam esse uxorem, ad quem vocaretur maritus. Quoad concubinas etiam nihil aliud verum est, nisi quod ratione criminis concubitus cum Clerico fit in hoc de foro Ecclesiastico, quia ad ipsum pertinet de tali crimine cognoscere.
- 8 Quoad familiam Cardinalium ait Bonacina *d. num. 7.* se a fide dignis viris audivisse tunc temporis, nec etiam Romæ manuteneri illi præsumptam communicationem privilegii fori, & contra illam testatur Farinac. *cit. qu. 8. n. 46.* Carol. de Grass. *cit. eff. 1. n. 137. & seqq. & Scacc. de Jud. p. 1. cap. 9. n. 22.* Quoad familiam Episcoporum non suffragatur illud *cap. Dilecto, de offic. Archid.* Ibi enim nihil aliud habetur, nisi quod petebat Archidiaconus Sononensis jurisdictionem super quodam Monasterio, & nullum esse prius apud Archiepiscopum conveniendum, quàm apud se. Rescribit autem Pontifex, nonnisi circa causam Monasterii, & ait, legitimam consuetudinem super hoc examinandam esse, & servandam, si talis detur. Nihil autem dicitur de jure. Postremo quoad familiares Referendariorum dicendum est, vel privilegium illius Constitutionis non fuisse usu receptum, vel nunc esse aboliturum, vel prædictos non eximi ibi a laica potestate, sed tantum ab Ecclesiasticis Judicibus inferioribus, ut immediatè soli Summo Pontifici subjiciantur, ut se perpendisse ex tenore Constitutionis, ait Bonacina *d. num. 7.* Sed quia expressè dicitur: *Etiam laica quacunque fulgens dignitate, fatemur eximi quidem a laica potestate, non ita tamen, ut communicetur generale privilegium fori, de quo loquimur, sed ut soli Pontifici subjiciantur, pro quo non solum de cæteris Judicibus Ecclesiasticis, sed etiam de laicis mentio erat necessaria.*
- 9 Concluditur ergo cum Suarez loco citato, quoad omnes prædictos consuetudini standum esse, quæ potest, quod & lex. Immo consuetudo in materia hac, utpotè favorabili Ecclesiæ, censenda est facilè subsistere.
- 10 Hinc Doctores in hac re graviter inter se dissentiunt. Farinac. enim *in tr. crim. lib. 1. quest. 8. num. 46.* quem refert Ricc. *dec. 192. p. 1.* asserit hoc fori privilegium minimè concedi famulis Clericorum, sed tantum Episcoporum. Idem etiam tenent Bobadil. *lib. 2. cap. 17. n. 7.* Calcan. *conf. 72.* Capyc. *d. dec. 12. n. 1.* Thesaur. *dec. 22.* Gratian. *dec. 133. num. 2.* Tusch. *tom. 3. lit. E. concl. 27. n. 31.* Guazzin. *tom. 1. def. 20. cap. 9. n. 23.* & Aufri. *d. reg. 2. n. 36.* Idque ob personæ dignitatem, cui multa conceduntur, quæ non conceduntur aliis *ex cap. fin. de privil. cod. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. pariter in 6.*
- 11 Quamplures verò distinctione utuntur. Nam aut servi, coloni, & famuli sunt perpetuò Clericis, & Ecclesiæ obligati, & tunc eo privilegio gaudere, censent Gloss. *in d. c. Judicatum d. 99.* Menoch. *de arb. cent. 6. cas. 562. num. 3.* Caravit. *vit. 46. n. 27.* Bellef. *part. 1. disq. Cler. fol. 227. v. 12.* Thel. *dist. dec. 22.* & alii post Abb. & Felin. *in cap. 2. de for. comp. apud de Grass. d. effect. 1. n. 149.* Aut non sunt perpetui, sed ad tempus conducti annua, vel menstrua mercede, & hoc casu privilegio fori eos non gaudere, tradunt Capyc. *d. dec. 12. Clar. d. q. 35.* Covar. *pract. qq. cap. 35. num. 2.* & alii. Plerique tamen eo gaudere defendunt. Quia isto casu familia non gaudet privilegio propter se, sed propter favorem domini sui. Quæ ratio militat tam in familiaribus, colonis, ac servis perpetuis, quàm ad tempus. Ita Gloss. *in dist. cap. eòs, d. 32.* & *in d. cap. Clericum 1. 12. qu. 1.* Rebuff. *de privil. schol. privil. 166.* Menoch. *dist. cas. 562. num. 8.* Caravit. *d. vit. 46. num. 27.* & alii. Quamvis de Grassis *num. 150.* hanc opinionem in servis conductitiis admittat, quando Clericus non posset commodè uti suo privilegio, nisi etiam eo utantur sui familiares, coloni, & servi ex Felin. *in cap. 2. de for. comp. & de Nigr. in d. Clem. un. de vit. & honest. Cler. num. 93.*
- 12 Tenendum nihilominus est, tam de jure, quàm de consuetudine solos famulos, colonos, & servos Ecclesiæ, Cardinalium, & Episcoporum, durante famulatu, colonia, & servitio, gaudere fori privilegio in delictis etiam extra suum officium commissis ex Doctoribus, quos citat Menoch. *loc. alleg. num. 7.* & sequitur Dian. *par. 3.*
- tr. 1. ref. 47. & Narbon. in 3. p. recompile. lib. 4. tit. 1. l. 20. gloss. 1. n. 27. & Delbene de immun. cap. 4. dub. 15. sess. 1. n. 28.* Et declaravit S. Congreg. Immunitatis sub die 6. Decembris 1627. nempe Sacra &c. *consuit. Colonos Episcoporum, durante colonia, etiam fori privilegio gaudere.* Idem quoad Colonos partiaros Cardinalium eorum dignitatem sentimus. Quoad Colonos verò Clericorum, aliorumve Ecclesiasticorum in civilibus conveniuntur coram Judice laico, in criminalibus secundum consuetudinem, prout censuit S. Congregatio super Episcopis in Rheginen. & Firmana 21. Februar. 1581. Siquidem Coloni partiarii Cardinalium, & Episcoporum peculiari privilegio eorundem Cardinalium, & Episcoporum gaudent privilegio fori. Quod indubitatum censetur de jure *ex d. c. fin. de offic. Archid.* ubi Abb. *n. 5. c. Judicatum 89. d. Bursatt. conf. 25. n. 2.* Thesaur. *d. dec. 22. Surd. decif. 35. n. 8.* ubi respondet objectioni, quod non morentur in eadem domo. Quodque passim S. Congregationes Concilii, Immunitatis, & Episcoporum approbarunt, ea ratione, quia cum habitent in domibus bonorum mensæ Episcopalis, & se alant ex fructibus eorundem bonorum, dicuntur de familia ipsius Episcopi, ut per Bursattum ubi supra cum aliis apud ipsum. Quinimmo cum quæreretur in Sac. Congregat. Immunitatis, an delicta famulorum interventium Colonis mensæ Episcopalis, sive Ecclesiasticorum, commissa tamen in possessionibus Ecclesiasticis cognosci debeant a foro laicali? S. Congreg. sub die 25. Sept. 1663. in Auxim. *respondit negativo, sed spectare ad Curiam Ecclesiasticam.* At nihilominus pro Colonis etiam Ecclesiasticorum extant decreta Sac. Congregationis Immunitatis: unde sub die 13. Novembris 1668. in Urbaniensi scriptum Vicelegato, qui faciat illa observari, scilicet, quod Coloni partiarii mensæ Episcopalis, & Ecclesiasticorum gaudeant privilegio fori, dummodò ex fructibus coloniarum vivant pro majori parte anni.
- Decreta, ac resolutiones Sacrar. Congregation. a me in arctum collecta, ut legentes boni consulant, hæc sunt.
- Episcoporum servi sunt exempti ab oneribus personarum. 13
libus. S. Congr. Immun. in Bononien. 10. Nov. 1648.
- Servus Equitis Hierosolymit. gaudet privilegio fori. 14
Ead. in Aquilana 10. April. 1628.
- Familiares Episcopi gaudent privilegio fori, & possunt deferre arma. Eadem in Montis Politiani 13. Julii 1647. 15
- Familia Episcopi titularis gaudet privilegio fori. Eadem S. Congreg. 17. Januarii 1628. his verbis: Sacra &c. censuit, familiares etiam Episcopi titularis gaudere debere privilegio fori, ita tamen, ut conveniri debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci, in quo degunt, non ab Episcopo, seu Archiepiscopo titulari. 16
- Familiares advocati pauperum non gaudent fori privilegio. Eadem S. Congregat. in Interamnen. 6. Maji 1657. 17
- Familiares Episcopi non possunt deleri jussu, & decreto Magistratus sæcularis a numero ejusdem Magistratus, neque privari quacunque prærogativa ex eo, quod reculant acceptare officia dicti Magistratus. Eadem S. Congreg. in Forosempronien. 1. Septemb. 1671. 18
- Familiares Regularium pro delictis ante familiaritatem commissis non gaudent exemptione fori. Eadem S. Congreg. in Assisen. 15. Novembr. 1672. 19
- Famuli Vicarii generalis gaudent privilegio fori. Eadem S. Congreg. in Ferentina 13. Julii 1647. 20
- Famuli Clericorum sunt exempti ab impositione, ut dicitur, a testa. S. Congreg. in Rolsanen. 24. Jan. 1645. 21
- Famuli laici, qui intervniunt alumnis Collegii Seminarii sumptibus ipsius Collegii gaudent privilegio fori. Eadem S. Congr. in Perusina 23. Septemb. 1653. 22
- Familiares Cardinalium, & Episcoporum, etiam pro delictis extra officium commissis gaudent privilegio fori. S. Congreg. Episcop. 2. Martii 1611. 23
- Fiscalis, quem Episcopus tenet in aliqua Civitate, vel Castro, in quo spiritualement, & temporalem jurisdictionem exercet, tanquam ipsius Episcopi familiaris, gaudet privilegio fori, nec ad personalia Civitatis munita tenetur. Eadem S. Congregat. Episcop. 11. Decembris 1625. Nec pro debitis, vel delictis etiam extra officium commissis, capi, carcerari, vel judicari potest per laicam potestatem. Eadem S. Congregat. in Grossitana 30. Septembris 1616. 24
- Ad evitandas tamen occasiones dissensionum cum sæculari Curia, expediret, Episcopum non uti Officialibus laicis, præsertim uxoris. Quia licet de jure regulariter uxor sequatur forum viri, ut declaravit S. Congregat. Immunit. 17. Januarii 1628. in Neritonen. in executione tamen non deerunt difficultates. Eadem Sac. Congreg. Episcop. in Oppiden. 23. Junii 1620. 25

- 26 Et etiam archivii custodiæ debet Episcopus præficere personam Ecclesiasticam. Eadem S. Congreg. Episcop. in Cathacen. 26. Augusti 1642.
- 27 Privilegia concessa per sacros Canones ministris, officialibus, vel familiaribus Episcoporum ita sunt clara, ut in dubium revocari non valeant, & in materia Immunitatis procedendum per viam censurarum, non autem capturæ. Ead. S. Congr. Episcop. 18. Maji 1603. & S. Congreg. Immun. 14. Decembris 1626.
- 28 Familiares laici Episcopi sunt exempti a laica jurisdictione. Eadem S. Congreg. Episcop. 7. Junii 1595.
- 29 Familiam suam armatam licet Episcopo augere, dummodò tamen circa numerum, & qualitatem eorum, quos sibi duxerit assumendos, prudenter, ac moderatè se gerat. Sac. Congregatio Concilii in Agrigentina 4. Decembris 1627.
- 30 Familiares Cardinalium actu servientes sunt ab ordinariorum jurisdictione exempti. Leo X. Const. 10. sub 4. Non. Maji 1512. & coram Auditore Camera conveniuntur. Julius II. Const. 28. 5. Kal. April. 1512.
- 31 In Urbeveta 6. Martii 1635. & in Fulginaten. 13. Julii 1637. Sacra &c. censuit, cognitionem causæ Marcharii filii Coloni mentæ Episcopalis spectare ad Curiam Episcopalem. Idem declaratum in Ariminen. 13. Julii 1631.

CONSULTATIO LII.

An Laicus offendens familiarem, vel ministrum Episcopi, vel Cardinalis puniendus sit a foro Ecclesiastico?

Distinguiamus. Si offendit ut talem intuitu officii sui in officii executione, puniendus est ab Ecclesiastico. Nam in hoc casu offendit illius jurisdictionem, ac dignitatem, ideòque intrat conclusio, quod turbans jurisdictionem Judicis puniatur ab illo Judice, cujus jurisdictione turbata est, ut per Menoch. *conf. 230. num. 82.* Eugen. *conf. 31.* & alios, ac censuit S. Congregat. Immunitatis in Anconitana 9. Junii 1671. & Sac. Congregatio Concilii in Panormitana his verbis: *Officiales Curie Episcopalis in actu exercendi suum officium offendentes, vel alias Episcopi jurisdictionem impediunt, etiam si Milites Hierosolymitani sint, vel aliter exempti ab Episcopo coerceri, & puniri possunt.* Si verò offendit ut privatum ex inimicitia, est delictum mixti fori, ideòque potest puniri a præveniente. Nam in hoc casu læditur sola persona ipsius offensis.

2 Diaparitas utriusque casus declaratur exemplis. Offendens enim Consiliarium Principis, si id faciat intuitu officii, est reus lætæ majestatis. Si ex inimicitia, non item, ut observant Fab. de Ann. *conf. 67. num. 2. vol. 1.* Odd. *conf. 88.* & alii. Rursus offendens ministros S. Officii ex odio particulari extra officium, non includitur in pœnis Bullæ, *Si de protegendis*, ut docet Caren. *de mod. proced. in S. Offic. tit. 10. §. 6. num. 23.* Hinc cum in carceribus fori sæcularis Narniæ detineretur quædam mulier cum aliis carceratis, ubi etiam reperiatur suspectus de hæresi nomine S. Officii, contigit, quod claves carcerum ad manus carceratorum pervenerint, qui, januis reſeratis, auferunt, relicto solum dicto suspecto de hæresi, qui in aliis secretioribus carceribus detinebatur. Sed is cum sæpius requisivisset dictam mulierem, ut vellet etiam sibi aperire, tandem illi satisfacit, & simul cum aliis fugam arripuit, mulier tamen salvam se fecit in quadam Ecclesia. Ex quo insurrexerunt duo quæstiones. Primum, an debeat gaudere hæc mulier immunitate Ecclesiastica. Secundum, an incidit in Bullam, *Si de protegendis*. Et ad primum fuit affirmativè responsum cum in dicta muliere non fuerit consideratus ullus dolus. Et ita fuit decretum coram Eminentissimis Cardinalibus 13. Septembris 1645. Ad secundum fuit eadem die decretum, dictam mulierem non incurrisse pœnas dictæ Bullæ, in qua requiritur, quod fuerit factum in contemptum S. Officii, qui contemptus nullo modo potest considerari in dicta muliere. Et denique offendens Romipetas, non ut euntes ad Romanam Curiam, non incurunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, ut Doctores communiter cum Duar. *lib. 2. can. 9. quæst. 32.* Et confirmatur a majori, quia laicus offendens Clericum puniri potest a Judice laico præveniente, ut ex generali textu in *c. 1. de for. comp. observant Valboa cap. 4. n. 34.* & alii, quos citat, & sequitur Chartar. *dec. crim. 6. n. 2.* contra Bartol. in *l. 1. n. 144. C. de sum. Trinit.* Et hanc sententiam tenent Farinacius, & Merlinus apud Dian. *p. 6. tr. 8. resol. 3.*

CONSULTATIO LIII.

De homicidio proditorio ad effectum privandi reum Ecclesiastica immunitate multa curiosa, ac breviter excutuntur.

Primò. An salutationes mutue per capitis detectionem, aliave signa, atque actus urbanitatis satis sint ad aliquem metu liberandum, ut si occidatur, dici possit incaute occisus?

Secundò. An occidens sub fide data de non offendendo, excludatur ab immunitate? Ubi ejusmodi fides quomodo probetur; &

Tertiò. An propter incertitudinem lethalium vulnerum a pluribus infectorum locus sit immunitati?

AD primum affirmandum videtur. Quoniam proditor ille dicitur, qui fingens se alicui amicum, aliud exterius simulans, aliud in pectore gerens sub ipso amicitie signo mortem infert non cogitanti, non præcaventi, nulla prius exorta rixa. Ita Sperel. *decif. 25. num. 6.* Giurb. *conf. 20. n. 13.* & *conf. 60. n. 1. 17.* & 31. Sanfel. *dec. 241. n. 13.* Novar. *super pragm. de abolit. pragm. 2. collect. 3. n. 25.* Baron. *de eff. inimic. eff. 14. n. 4.* Signum autem amicitie, ac pacis est salutio per capitis detectionem; unde si quis sub hoc signo aliquem occidit, dicitur proditor, Suar. *de relig. l. 3. de rever. debet. loc. sacr. cap. 11. n. 12. vers. vel qui dat signum pacis.* Sanfelic. *d. dec. 241. n. 4.* ubi refert ita decisum, & executioni demandatum, Peregr. *de immun. Eccles. cap. 7. n. 10.* Nam cum occisus fuerit redditus securus, non potuit sibi præcavere, Grasset. *de prod. §. 16. n. 20.* Et proinde homicidium redditur proditorium juxta doctrinam Bartoli communiter approbatam in *l. 1. §. delinquunt, ff. de pœn. Franch. dec. 713. n. 14.* Cathalan. *de indult. cap. 31. n. 6.* Gizzarel. *dec. 16. n. 12.* Ricc. *dec. 80. n. 2.* & *dec. 168. n. 1.* Giurb. *conf. 20. n. 13.* Clar. in *§. homicidium*, ibique Bajard. *n. 23.* Sperel. *d. dec. 23. n. 6.* Grasset. *§. 13. n. 18.* & 19. & nos in 1. tom. Præsertim si præcedentes salutationes fuerint mutue, pluribusque mensibus continuatæ. Istæ enim faciunt, ut homicidium sequatur, nulla exorta rixa, vel causa, dicatur proditorium, Tancred. *de relig. tr. 1. lib. 4. disp. 8. qu. 5. n. 22.* Novar. in *sum. Bullar. p. 2. tit. de immun. Eccles. n. 50.* Marant. *conf. 173. num. 6. lib. 2.* Mascard. *de prob. concl. 1161. n. 17.* Baron. *de effect. inim. in prælid. n. 117.* & 149. Rim. jun. *conf. 524. n. 33.* Ex quibus signis excludi omnem inimicitiam tradit Bald. in *l. si quis testis, vers. nota quod leget, C. de testib. Jo. de Amic. conf. 7. num. 41.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 45. n. 1.* idem Bald. *lib. 3. de lit. dispens. cas. 1. quæst. 2. num. 31.* Grasset. *de prodit. §. 14. d. n. 29.* ubi etiam dicit, sufficere unicam salutationem per capitis denudationem, aut per aliud signum amicitie.

Ad secundum pariter affirmandum videtur. Unde occisorem sub hac fide data de non offendendo excludunt ab immunitate, Giurb. *conf. 60. n. 16.* & 22. Th. Delbene *de immun. cap. 16. sect. 3. n. 1.* Peregrin. *eod. tr. c. 7. num. 10.* Ambros. *eod. tit. cap. 6. num. 4.* Farinac. *pariter eodem arg. num. 137.* Decian. *lib. 7. cap. 30. num. 6.* & cap. 29. n. 23. & definitum testatur a Sacra Consultatione Farinac. in *addit. conf. 168.* & comprobatur Grasset. *de prodit. §. 12. num. 29.* Præcipue si fuerint prolata verba per occisum in actu vulnerum, asserentem occidi sub verbo dato de non offendendo. Assertio enim vulnerati facit indicium contra vulnerantem, etiam ad torturam, concurrentibus adminiculis, Mascard. *de prob. lib. 1. conclus. 144. n. 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 89. n. 81.* Farinac. *de indit. qu. 46. num. 35.* ubi testatur de communi. Etsi accedat fama publica statim exorta, ex qua, concurrentibus aliis inditiis, & adminiculis, oriri inditium ad torturam, probat Clar. in *pr. §. fin. q. 21. vers. cæterum*, Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 89. n. 24.* atque observantia subsequuta verbi dati per multum tempus, quò occisus nunquam fuit ab occisore molestatus, sed semper inter ipsos signa amicitie intercesserint, ex qua in omni materia dubia tam facti, quam juris interpretatio desumi debet, Seraphin. *decif. 1410. n. 16.* Vermigliol. *conf. 485. num. 4.*

Immo quemadmodum ex cautione data de non offendendo plures voluerunt cessare præsumptionem, & indicium inimicitie, ut Hippol. Rim. *conf. 88. n. 17. l. 1.* Eugen. *conf. 27. n. 22. lib. etiam 1.* Farinac. *de indit. qu. 49. n. 121.* Baron. *de eff. inim. in prælid. n. 16.* Ita & multò magis debet cessare inimicitia ex confirmatione amicitie, & ex verbo dato de non offendendo, quæ per contraventionem inferunt verum crimen proditorum, cum per dictum verbum, licet simulatè datum ab occisore,

- fed ab occiso uti verum acceptum, fuerit adempta dicto occiso omnis occasio sibi præcavendi, & fuit inducta proditio, *Grass. loc. cit. §. 5. n. 19. & 29. & §. 14. n. 27.*
- 4 Cessaretque omne dubium, si occisor jam citatus ad præstandam cautionem de non offendendo affines, & consanguineos sui inimici, inter quos aderat a se occisus, explicitè in actis fassus fuerit, nullam cum eo habere inimicitiam, & propterea non teneri præstare cautionem de non offendendo. Hæc enim confessio facit rem manifestam, inducit notorium, & habet vim rei judicatæ, nullaque major probatio exclusiva inimicitiae reperiri potest, quàm illa, quæ oritur ex propria confessione Rei, *l. Cum pretium, C. de liber. caus. textus in cap. vestra, & c. fin. de cohab. Cler. & mil. Boss. de confess. num. 82. Honded. conf. 15. num. 2. & conf. 19. num. 4. & conf. 35. num. 18. Farinac. de reo confess. quest. 81. num. 4.* Unde cum vigore dictæ suæ confessionis evitaverit dare fidejussionem de non offendendo, æquum non videtur, ut ex suo manifesto dolo commodum reportet, cum dolus nemini patrocinari debeat, *l. ita demum, ff. de arb. l. nec ex dolo, ff. de dol. mal. cum aliis.*
- 5 Ad probandum verò verbum datum de non offendendo, testes etiam singulares nobiles conjunguntur ad faciendam plenam probationem, *Marsil. in pr. crim. §. diligenter num. 17. & singul. 114.* Immo plures voluerunt, dictum verbum datum probari etiam per unicum testem mediatorem, concurrentibus adminiculis, ut fuisse resolutum in dicta Sac. Consultatione, & servatum refert *Farinac. citat. conf. 168. in addit.* Et quod probent testes mediatores, licet singulares, verbum datum in judicio Immunitatis, tuetur *Grasset. loc. cit. §. 29. numer. 298. 300. & 301.*
- 6 Ad tertium, modus etiam adhibitus in committendo homicidium, & pluralitas vulnerum judicat præmeditationem occidendi, ut ex *Cason. Ricc. Perf. Carpov. Boss. & Blanc. reprobatis Vermigliolo, Farinacio, & Chartario, defendit Grasset. §. 32. num. 31.* Ergo ceteretur proditorium.
- 7 Neque est necesse probare negativam rixæ, stante præcogitatione homicidii, excludente rixam, ut probat idem *Grasset. cit. §. n. 32.*
- 8 Minusque refragatur incertitudo lethalitatis vulnerum, ut quemadmodum in Curia sæculari intulentes vulnera lethalia essent absolvendi, ita quoque debeant omnes gaudere immunitate. Tum quia contrarium est verius, stante dicta præmeditatione homicidii inter omnes communicata. Tum quia, si hoc admitteretur, sequeretur, quod omnia homicidia proditoria, perpetrata a pluribus præmeditatè cum sclopiis, remaneret impunita. Quod videtur nedum contrarium omni juri, sed expressè contra mentem Gregorii XIV. & ostendunt exempla sequuta sub Clemente VIII. & Paulo V. quorum jussu fuerunt hujusmodi delinquentes traditi Curie sæculari. Unde eos immunitate non gaudere firmat *Grasset. §. 20. num. 105.*
- 9 Hinc videtur rejicienda qualitas assertæ defensionis occidentis, & provocationis occisi. Primò, si non probetur, ut ex doctrina *Bartol. in l. Aurel. §. idem quest. vit. ff. de libert. leg. numer. 2.* cum pluribus congestis a *Farinac. de homicia. quest. 125. numer. 419.* Secundò, si contra dictam qualitatem adsint plures probationes, licet satis essent indicia, & præsumptiones, ut in puncto pro pœna ordinaria, rejecta qualitate, decisum refert, disputato pluries articulo, *Sanfelic. dec. 228. & probat Vermigl. conf. 282. num. 11. Chartar. dec. crim. 49. num. 37. Perf. conf. 29. num. 7. & Grass. §. 33. num. 32.*
- 10 At nihilominus ad primum negandum puto. Etenim duo copulativè requiruntur, ut homicidium dici queat proditorium. Quod nempe fiat a fingente se amicum, & quod fiat cum amicitiae signo, ut optimè explicat *Anonim. apud Campanil. in divers. jur. Can. §. Industria, col. 1.* Dum molitur, inquit, damnum quis in aliquem, utitur dolo, machinatione, diligentia, observat tempora, occasionem, insectatur vestigia, quærit opportunitatem, non tamen ad extremum usque nequitiae gradum progreditur, ut dum comedere intendit, accipiat pro medio, & instrumento amicitiam, & fidem, hic insidiosus tantum est, nondum proditor. Cum verò accipit pro medio, & instrumento amicitiam, jam progressus est ad eum gradum, jam proditor factus est. Quæ defumpta sunt ex doctrina *Bartoli in d. l. respiciendum, §. delinquent, num. 1. ff. de pœn. exemplificantis proditorem in occidente socium itineris, vel commensalem, vel amicum a parte posteriori, nulla præcedente inter eos rixa, vel rancore. Cui sententiæ, ut inquit Clarus in §. homicidium, num. 10. omnes subscripserunt, & eo recentioribus præter alibi allegatos Rovit. ad pragm. Regn. sis. de absol. pragm. 11. Bardol. conf. 40. num. 9. Guazz.*
- def. 1. cap. 38. num. 4. Delbene de immun. cap. 16. dub. 20. sect. 2. n. 8. & Donat. Anton. de Marin. c. 174 per tot. ac Vermigl. conf. 93. n. 9. & conf. 98. n. 5.*
- Ut igitur ex actibus simulatæ amicitiae arguatur proditio, requiritur, quod actus sint contemporanei aggressioni, & maleficio, & quod occisus illis fuerit allectus ad confidendum de occisore, ut convincunt exempla *Bartoli in d. §. delinquent, & exempla Ablalonis, & Joab relata a Suarez tom. de Relig. lib. 3. cap. 11. num. 12. & a Sperello dec. 23. num. 6. & seqq. & in specie quod debeant esse contemporanei, Farinac. conf. 168. n. 70. Garon. in com. ad tit. de Senat. nov. constit. Mediol. lib. 1. tit. 4. art. 13. num. 101.*
- Nullum autem ex salutatione intercedit contemporaneum amicitiae signum. Non quidem quando eodem tempore cum sinistra quis caput detegit, cum dextera occidit. Hujusmodi enim contemporanea capitis detectio non potest aliquam gignere confidentiam. Debet enim, ut ajunt Doctores, amicitiae signum præcedere, ut alliciat ad confidentiam, ex qua allectus reddatur incautus. Præterea hujusmodi capitis detectio est nimis æquivoca. Nam potest esse casualis, vel ad pileum in capite comprimendum, vel referri potest ad socios inimici. Accedit, quod si occisor vellet occisum securum reddere, præveniret veram salutationem, ut decet inter nobiles, & amicos, qui non solent expectare, ut alter caput aperiat, sed prævenire. Unde potius censeri debet signum animi inimici, dum non prævenit in salutando, ut par est, inter amicos. Et ideò capitis detectio neci contemporanea non potest reddere quempiam securum, sed ad summum est, quid valdè æquivocum, adeòt nequeat inducere indubitatum amicitiae signum, quod ad proditorem omnino requiritur. Neque etiam, quando salutationes mutuo præcelsent. Primò, quia salutationes præcedentes non possunt dici contemporaneæ homicidio, ut ex dictis exigitur. Secundò, quia salutationes non sunt signa veræ, ac sinceræ amicitiae. Fiunt enim ad honestatem; ea enim, quæ fiunt ex causa honestatis, vel urbanitatis adscribi non possunt amicitiae formali, requisitæ ad inducendam proditorem, *Farinac. conf. 98. numer. 4.* Cumque sint signa communia, non constituunt veram amicitiam: & quia non salutando salutationem elset instantanea causa rixandi, ideò non possunt necessariò inferre proditorem, ut rectè firmat *Delbene d. cap. 16. dub. 20. num. 8. & Farinac. d. conf. 98. num. 4.* Quod etiam admittit *Grasset. de homic. prodit. §. 34. num. 74.* cum binis seqq. & *Chrysopolt. cas. milit. 10. num. 8.* ubi refert ad rem verba illa *Ecclesiast. cap. 12. vers. 10. Non credas inimico tuo in æternum: Sicut enim eramentum eruginat nequitia illius. Esti humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo.* Tandem ex hisce salutationibus nihil aliud resultare potest, quàm remissio injuriæ per modum reconciliationis, non autem per modum fidei data, ex qua resultare possit proditio, *Guazzin. de pac. quest. 80. num. 8. par. 1. Vermigl. conf. 93. num. 13.* Inimicus autem interficiens inimicum reconciliatum gaudet immunitate, *Vermigliol. conf. 93. numer. 7.* ubi ex autoritate *Riccii dec. 168. num. 2. & seqq. par. 1.* testatur ita etiam decisum in Curia Archiepiscopali Neapolitana ex communi omnium voto, *Prat. resp. 13. n. 17. & seqq. & in fine refert in magna Curia Vicariæ sub die 17. Septembris 1652. ordinatum fuisse homicidium sub instrumento pacis reconciliatum gaudere immunitate Ecclesiæ. Vide tamen quæ tradidi hac in re tom. 1. Deficiente igitur formalitate proditoris, quod requirit reassumptionem strictæ amicitiae per conversationem, seu commensalitatem, non autem in forma communi per signa simplicis salutationis requisitæ ex debito honestatis, homicida gaudere debet beneficio immunitatis.*
- Præsertim quia probandum est homicidium fuisse præmeditatum. Regula namque est, quod potius non deliberatè, sed fortuitò, & in rixa commissum ex juris communis præsumptione censeatur, etiam inter inimicos, *Clar. in d. §. homicidium num. 6. Caball. de homic. num. 382. Giurb. conf. 84. num. 14. Mastrill. decif. 297. num. 48. Valenzuol. conf. 128. n. 38. lib. 2. Aldobrand. conf. 128. num. 20. & 30. in fin. lib. 2. Farinac. conf. 61. num. 7. lib. 1. & conf. 138. num. 17. lib. 2. Quæ sanè juris præsumptio redditur efficacior, si occisus cum multis associatus incedebat, & occisor vel solus, vel cum paucis. Ex hoc enim convincitur, quod fortuitò homicidium sit perpetratum, ut advertunt *Farinac. conf. 61. num. 12. lib. 1. Bertaz. conf. 88. num. 16. lib. 1. Burlact. conf. 272. num. 14. lib. 2. Eugen. conf. 65. num. 7. Giurb. conf. 84. num. 15. Castil. dec. 273. numer. 10. & Mastrill. dec. 279. num. 56. lib. 3. Debetque probari negativa rixæ,**

xæ, Vermigliol. *conf.* 89. n. 1. Ciarlin. *part.* 1. *cap.* 10. n. 114. ac esse perpetratum sedato, ac deliberato animo, nec præcessisse subditum casum, qui causam dedit impulsiõni, Carpan. *in com. ad cap. homicidium, nov. const. Mediol.* n. 1116. Grasset. §. 32. n. 19.

14 Neque dicatur, quod satis dicitur constare de præmeditatione, quando inimicus catu obvians inimico, nullo dicto verbo, & sine ulla causa in illum irruit, ex Farin. *qu.* 126. n. 216. Quia, ultra quod opinio Farinacii pugnat cum magis communi, ut proinde potius dicatur occidere ex subito aliquo casu, vel ex memoria receptorum injuriarum, illicò iram excitante, Molin. *de just. & jur. tr.* 3. *disp.* 23. n. 2. Cabal. *etiam de homicid. n.* 382. Villag. *de extens. leg. fol.* 554. n. 15. Fagund. *in 5. præcept. Eccl. l.* 5. c. 1. n. 16. Baron. *eff.* 19. n. 14. & Bertazol. *conf.* 208. n. 8. l. 1. cessat difficultas, quando non est probatum, quod nulla intercesserit causa novæ rixæ, & quod occisor, nullam tunc habens causam, fuerit aggressus: alioquin cessat proditorium, & homicida semper gaudet immunitate, ut in terminis firmat Grasset. §. 32. n. 19. Ciarlin. *contr.* 10. n. 111. *tom.* 1. Vermigl. *conf.* 89. *sub n.* 1. Idemque tradunt Bartol. *in d. l. recipiendum n.* 1. Cephal. *conf.* 57. n. 13. Gomez. *var. resol. tit. de homic. n.* 5. & Ricc. *dec.* 168. n. 1. *part.* 1. Unde probandum est, quod fuerint amici, Ciarlin. *part.* 1. c. 10. n. 100. *cum seqq.* Anton. de Ball. *var. l.* 3. *qu.* 2. *cas.* 1. n. 10. Idque conclusivissimè, cum ad effectum proditorii hujusmodi qualitas amicitiae essentialiter requiratur, Prat. *resp. crim.* 13. n. 15. & *seqq.* Rovit. *in d. pragm. 2. de abol. n.* 56. Giurb. *conf.* 20. n. 13. Donat. *de immun. loc. resol.* 140. *in fin.* Dian. *part.* 4. *tr.* 1. *resol.* 34. Baron. *de eff. inimic. eff.* 14. n. 5. Franch. *decif.* 713. *num.* 14. & *seqq.* & 22. ac Sperell. *dec.* 23. *num.* 13. & *seqq.* Quod adeò verum, ut amicitia, seu ejus simulatio in iplomet actu homicidii, & præsentæ proditionis iustificanda sit, ut tradunt Farin. *conf.* 168. n. 70. *in fin.* l. 2. quem sequitur Vermigl. *conf.* 97. n. 5. cum privet immunitate ex Ciarlino, & aliis, & evehat delictum ad diversam, & graviozem speciem, Giurb. *conf.* 10. n. 24. Farin. *conf.* 10. n. 23. & 57. l. 1. Præcipue quod occisus præsumitur aggressor, ut per Honded. *conf.* 99. n. 4. *cum seqq.* l. 1. Mastril. *dec.* 297. n. 52. non retragante, quod occisor, ejusque famuli deferrent tormenta ignea; nam stante inimicitia, nullum exinde oritur indicium, Castill. *dec.* 173. n. 9. Immo quando hinc inde adessent præsumptiones, superare debent conjecturæ pro reo, Peguer. *dec.* 14. n. 20. Mastril. *d. dec.* 297. n. 73. ubi quod sufficit, præsumptionem animi præmeditati reddi aliquantulum dubiam. Quare, exclusa præmeditatione, omnes concedunt, homicidium non dici proditorium, ac proinde gaudere immunitate, Chartar. *dec.* 95. n. 3. Ciarlin. *contr.* 116. n. 78. *part.* 2. Grasset. §. 2. n. 4. & 6.

15 Et cum agatur de incurfu in crimen proditionis, ac de adimendo beneficio immunitatis constare debet plenè, & concludenter, confugientem ad Ecclesiam crimen exceptum commississe, ut alibi copiosè diximus. Debet itaque proditionem cum delicto concurrere actus positivus amicitiae, ut bene Grasset. §. 17. n. 10. Unde non obstant Sanfel. *alleg. dec.* 241. n. 4. & alii. Quia loquuntur quando salutatio præcedit ex parte homicidæ, & cum salutatione, & alloquutione tutus interficitur.

16 Quoad secundum. Pariter negativè. Quia testis, qui de verbo dato deponit, facit se mediatorem, ex quo fit, quod possit reputari offensus, dum verbum de non offendendo non fuerit servatum, ac etiam redargui, quod assumptum munus conciliandi, atque tollendi conceptas suspiciones, ac securum utrumque reddendi non bene, ac perfectè abolverit, atque hinc reputari non potest testis idoneus, sicuti in specie probavit Ciarlin. *d. contr.* 116. n. 32. *cum seqq.* ex Farin. *qu.* 60. n. 409. Gabriele, Hondedeo, & aliis. Et idem in fortioribus terminis, quod ne dotis quidem favor attendendus sit, communiter tradunt Paul. de Castr. 250. n. 4. *vol.* 2. Alex. *conf.* 13. n. 14. l. 1. Ruin. *conf.* 164. n. 6. & 7. *tom.* 4. Bursatt. *conf.* 320. n. 109. l. 3. Bertaz. *conf.* 364. n. 6. l. 2. Surd. *conf.* 327. n. 44. l. 3. Eugen. *conf.* 97. n. 31. & *seqq.* l. 1. Gratian. *discept.* 753. n. 4. & *seqq.* Joseph Ludov. ubi in terminis Sacerdotis, *dec.* Perus. 95. n. 38. Dum enim deponit, occisorem non servasse fidem, innuit reputari se offensum, unde adimitur ei fides, Ciarlin. *loc. cit.* n. 33. Maximè si dictus mediator erat amicus occisi. Censetur enim ad animam revocare illius necem, ex quo infertur, evasisse inimicum occisoris amici sui, Farin. *qu.* 53. n. 36. Grasis. *de eff. amic.* n. 200. Idedquè illi non creditur, quamvis sit nobilis, ut contra Marsilium deducit Canter. *quæst. crim. pag.* 346. *col.* 1. Quandoquidem ad effectum, ut omni exceptione majores dicantur, necesse sit, quod ne frivolum quidem testes patiantur exceptionem, Vermigl. *conf.* 144. n. 10. Rot. *dec.* 85. n. 5. *in fin. p.* 5. *recent.*

Tom. II.

Deinde promissio de non lædendo, sicuti & pax, operatur, ut quis præsumatur offensus ex nova, non ex antiqua causa, Herculan. *de caut. de non offend. c.* 9. n. 12. Bertaz. *conf.* 85. *num.* 26. l. 1. Bald. *Parisi.* & alii citati a Grasset. §. 32. n. 41. Ac proinde si præsumatur in dubio nova causa ad dictam præsumptionem tollendam, & sustinendam, quod homicidium dicatur commissum sub pace, vel sub verbo de non offendendo, necesse erit probare negativam rixæ, seu novæ causæ, quæ rixam excitaverit, Ciarlin. *contr.* 10. n. 113. *cum seqq.* Vermigliol. *conf.* 89. n. 1. & alii deducti a Grasset. *d. §.* 32. n. 19. Præsertim quod provocatio possit oriri illicò ex facto aliquo injusto, vel pro injusto reputato, Caraf. *de duel. tr.* 1. *sect.* 9. *qu.* 7. n. 1. Farin. *conf.* 67. n. 4. & *qu.* 90. n. 43. Giurb. *conf.* 63. n. 6. Et ad excludendum præsentiam proditionem, ac fidei violationem quamlibet levem supervenientem causam sufficere statuatur Farin. *qu.* 10. n. 460. & Ciarlin. *contr.* 116. n. 54. *in fin.* & *in seq. tom.* 1. Sicuti etiam ad excludendum deliberatum homicidium omnis interpretatio sumenda sit, Rot. *in Romana fideicommissi de Christopolis* 11. Martii 1647. coram Royas. Quæ nova causa non excluditur ex quantitate vulnerum: quia quantitas, & qualitas vulnerum potest quidem inducere conjecturam animi occidendi, qui tunc in actu rixæ poterit supervenire, non autem probare, quod homicidium fuit commissum præmeditatè, Chartar. *dec.* 95. Et idè ex nova causa superveniente, etiam post præsentiam reconciliationem, sit, quod immunitate privari non possit, ut in puncto Bonac. *de excomm. in part. extra Bull. Cæn. disp.* 2. *qu.* 3. *punct.* 16. §. 8. *num.* 5. Thom. Delbene *de immun. c.* 16. *dub.* 20. *sect.* 3. *num.* 7. Soccin. *jun. conf.* 103. n. 7. *vol.* 3. & per plures Ciarlin. *d. contr.* 116. *num.* 54. & *seqq.* & *contr.* 151. n. 36. Neque excluditur ex his, vel similibus verbis: Volo tibi esse servus, & amicus, cum nullum tribuant signum amicitiae, sed dicantur ex debito honestatis, Farin. *conf.* 97. n. 7. neque important dispositionem, Menoch. *de arb. conf.* 496. *num.* 56. *cum seqq. cent.* 5.

Neque assertio offensi aliquam meretur fidem, præterquam dum scit, se esse in articulo mortis, & cum juramento, Vermigl. *conf.* 223. n. 6. & *seqq.* Farin. *conf.* 46. *num.* 50. Immo per offensionem cum fuerit effectus inimicus, nullam probationem facit ne quidem in articulo mortis. Farin. *qu.* 53. n. 11. Baron. *eff.* 6. n. 1. Maximè si delatus ad domum, nunquam amplius conquestus fuerit de impicta proditione sub verbo dato. Unde sequitur, in via illud dixisse ad dedecus evitandum, vel honorem consequendum, quo casu nemini fides præstat, Farin. *qu.* 60. n. 2.

Minusque officit, quod Grasset. §. 29. *num.* 298. & 300. ac Farin. *d. qu.* 18. *num.* 76. *in fin.* contrarium tulerint, quando quis per insidias, & a parte posteriori inimicum occidit. Nam homicidium proditorium dici non potest, etiamsi per insidias, & a tergo quis inimicum occidat. Unde non est recedendum a doctrina Bartoli, quæ est verissima, & magis recepta, quam & idem Farinacius, re melius perpensa, & in seniori ætate amplexus est, ita ut prima opinione retractata, a Bartoli sententia recedendum non esse, firmavit *in addit. ad d. quæst.* 18. *impressa post l.* 3. *conf.* 76. *post med.* Ac ita, et neque refragetur præceptum de non offendendo, cum non inde resultet homicidium dici posse proditorium, ac proinde, adhuc occisor gaudet immunitate, Decian. *tr.* 1. *resolut.* 34. Donat. *Ant. de Marin. resol.* l. 1. *cap.* 174. *num.* 3. & 4. Ciarlin. *d. contr.* 116. n. 31. Præsertim attenda nova causa.

Et nihilominus est supponendum in casu Farinacii, 20 mediatorem illum fuisse ab utraque parte assumptum, & approbatum. Tunc enim mediatores majorem merentur fidem propter approbationem personæ ab utraque parte factam, Farinac. *quæst.* 60. *num.* 415. Secus si sit nuncius, seu persona ab altera tantum partium electa. Tunc enim intrat doctrina allegata per Ciarlinum, & alios, præsertim quando alix militant exceptiones. Et tandem pace tanti viri duxerim, illam conclusionem, quam tribuit S. Consultationi potius fuisse suam, minus consideratam, ex qua recessit a communi sententia, requirente plenas probationes ad privandum reum immunitate, unde consultius postea contrarium firmavit *in tract. de immun. loc. alleg.* Atque ita, quod committens homicidium cum præcedente securitate, five cautione de non offendendo mulctetur sanctitatis loci præsidio censuit S. Congregatio Immunitatis in Ajacen. sub die 16. Julii 1669.

Quamvis ad ejusmodi mediatores omninò rejiciendum 21 fatis sit sola tantum singularitas, cum duo testes singulares nihil penitus officiant, cum non versetur in causa civili, neque ad effectum simpliciter inquirendi, sed

condemnandi, ut bene declarat, & de veriori, ac receptiori testantur Farinac. *conf.* 78. n. 14. lib. 1. & de *testib. quest.* 64. num. 57. & *seqq.* Menoch. *conf.* 82. num. 162. lib. 1. Marfil. *conf.* 1. num. 25. & *seq.* Bertaz. *conf.* 452. num. 16. & *seq. lib.* 2. Vermigl. *conf.* 282. num. 6. Guttier. *pr. quest. lib.* 3. *quest.* 12. num. 20. Chartar. *dec.* 35. num. 11. & 12. Et quod magis urget, cum deducantur nedum ad effectum condemnandi, sed etiam ad finem privandi immunitate Ecclesie, ideo requiruntur testes omni exceptione majores, & sic quod ne minimam quidem patiantur exceptionem, Rot. *dec.* 84. num. 5. *in fin. p. 4. recent.* Vermigl. *conf.* 144. num. 10. Unde requiritur plenissima, atque concludens probatio, quæ resultare non potest ex duobus testibus non contestibus, sed singularibus loquentibus de actibus separatis, Canter. *qu. crim. pag.* 170. col. 1. Præsertim si inverisimilia deponant. Nam si Rota ob solam inverisimilitudinem quatuordecim testes contestes rejecit in Perusina laudi 23. Januarii 1619. coram Cardinali Verospio, Vermigl. *conf.* 74. n. 4. & *conf.* 272. num. 9. Prat. *resp.* 15. num. 56. Quanto magis rejiciendi sunt duo mediatores, non contestes, sed singulares.

22 Ac præcipue si adsit statutum requirens ad probandum verbum datum de non offendendo scripturas authenticas, vel depositiones duorum contestium conjunctas cum illa mediatoris. Quia quando statutum requirit in aliquo casu maxime ratione magni præjudicii, probationes concludentes, non admittuntur aliæ præsertim leviores, Curt. *ten. conf.* 78. num. 9. Decian. *in rubr. de probat. num.* 163. cum aliis adductis a Mascard. *concl.* 4. num. 44. *cum seq.* Quod quidem statutum esse attendendum in quovis foro tradit in puncto Farinac. *conf.* 81. num. 1. & Clar. *in §. fin. quest.* 58. num. 40. Licet enim hujusmodi statuta non ligent Ecclesiasticos, tamen quia sunt condita ad tollendum fraudes, & ad procedendum cum ingenti circumspectione in casibus ita gravibus, prout sunt casus fractæ pacis, & proditionis, æquum videtur, ut in quocumque Tribunali ferventur, non quidem vi potestatis laicalis, sed legis favorabilis, & pie ac sublativæ fraudum, & conformis dispositioni Gregorianæ, requirenti plenam probationem, Mascard. *concl.* 1. num. 193. Carol. de Grass. *de off. Cler. off.* 2. num. 112. *cum seqq.* & fufius a num. 140. *cum seqq.* ubi de statuta circa probationes, & n. 142. ubi quod circa modum probandi inter laicos attenditur statutum loci contractus, & non judicii, seu fori. Plenè Scacc. *de judic. lib.* 2. cap. 11. n. 243. & *seq.* & cap. 2. num. 653. ubi quod in delictis attenditur statutum loci, ubi commissum est delictum, non autem statutum fori, seu loci, ubi lis agitur. Verùm in hoc verius judicio, quod cum causa agatur in Tribunali Ecclesiastico, utique posthabitis omnibus statutis, jus canonicum servandum est, ut probant Decian. *in tr. crim. lib.* 6. cap. 25. n. 5. Farinac. *de immun. n.* 27. Baldaf. Thom. *de immun. tr.* 1. tit. 1. a. 504. & latius n. 238. Vel si testes patiantur exceptionem in persona, ut si sint Sacerdotes, qui non possunt in hujusmodi causis se subicere examini pro fisco contra laicum, etiam si veritas aliter haberi nequeat, vel ipsi protestentur citra aliquam irregularitatem, seu poenam sanguinis, præsertim ad fraudandam jurisdictionem judici laico, Farin. *qu.* 61. num. 59. Vel probetur etiam post verbum datum de non offendendo retentio odii, & rancoris in animo, Giurb. *conf.* 47. n. 1. Gaazzin. *de pac.* 61. n. 1. quæ est exclusiva proditionis, Farinac. *de immun.* 1. 137. & 143. Ambrosin. *cod. tit. cap.* 6. n. 1. Delben. *d. cap.* 16. *sub.* 20. *sect.* 3. n. 3. Grassett. §. 16. num. 49. de Marin. *lib.* 1. *resol. c.* 164. n. 3. Idque etiam si homicida protestatus fuit in judicio sæculari, se cum nemine inimicitiam exercere. Nam acta in judicio sæculari, & ad unum finem gesta, se eximendi ab obligatione de non offendendo, non probant in judicio Ecclesiastico, & ad diversum effectum, Farin. *conf.* 168. n. 26. & *seq.* Delben. *d. c.* 16. *sub.* 43. *sect.* 1. n. 2. unde occisus habere potuit causam præcavendi.

23 Quoad tertium censeo esse locum. Ea quidem ratione, quia Constitutio Gregorii XIV. illum tantummodo privat immunitate, qui verè fuit occisor, non autem eos, qui vulnerant, ut in specie firmat Grassett. §. 20. num. 107. junctis numeris antecedentibus. Siquidem is, qui post inflictum vulnus lethale vulneravit, non dicitur occisor, neque homicida ex traditis a Farinac. *qu.* 69. num. 31. Atque iratitudo incertitudo veri occisoris operetur, quod omnes poena ordinaria homicidii absolvantur, ut in terminis firmat Ciarlin. *contr.* 151. num. 17. lib. 2. & Farinac. *d. qu.* 69. num. 31. Unde si propter solam incertitudinem nemo ex delinquentibus poena ordinaria puniri potest, fortius profectò concludendum est, omnes immunitate Ecclesie gaudere, ut in puncto advertit Ciarlin. *d. contr.* 151. num. 17. lib. 2. & conferunt ad-

ducta per Cancer. *var. resol. cap.* 10. num. 120. & Grassett. §. 20. num. 105. & 107. ac egregie in *add. ad d. §.* 20. a n. 71. Neque obstat, quod adhibendo focios ad homicidium esset facilis cautela ad gaudendum immunitate in homicidiis proditoris. Quia sufficit, quod Constitutio Gregoriana hunc casum non comprehendat, ut respondit Grassett. *in d. addit. n.* 151.

24 Quæ sanè omnia etiam procedunt in famulis occisoris cum, & eorum quoque respectu militent superius firmata, quinimò multo magis debent, & ipsi immunitate gaudere, Ciarlin. *contr.* 50. num. 118. lib. 1. cum teneantur dominum suum defendere, & propriæ salutis præferre, Farinac. *qu.* 125. num. 310. & 312. *qu.* 51. n. 27. Immo ratione servitutis quovis delicto facto contemplatione domini, excusantur a poena ordinaria, Farinac. *qu.* 97. num. 168. & 170. Et sic non solum restituendi sunt Ecclesie, ad quam confugerant, sed nec contra eos agi posse videtur de aliqua poena extraordinaria, eoque minus captos in Ecclesia ad treremes condemnari posse, ut firmat Suar. *dict. tom.* 1. *de relig. tr.* 2. lib. 8. cap. 12. num. 5. & 6. Dian. *tr.* 1. *de immun. resol.* 12. part. 1. quem sequitur Barbof. *de jur. Eccl. lib.* 2. cap. 3. num. 56. Castropal. *part.* 2. *oper. mor. tit. de rever. deb. loc. sac. disp. un. punct.* 11. *sub n.* 9. nullaque poena corporali puniri posse tradunt Anchar. *in cap. Inter alia num.* 2. *de immun. Eccles.* ubi etiam Butr. num. 6. & Zabarel. num. 6. & 7. Oldr. *conf.* 54. num. 2. Mar. Ital. *de immun. Eccles. cap.* 6. §. 3. num. 1. & *seqq.* Suar. *d. num.* 5. & 6. & latè Farinac. *de immun. Eccles.* 21. num. 333. 335. & 339. Quare fieri debet probatio in genere, ita ut cadaver occisi visitetur judicialiter a Medicis, & Chirurgis ad cognoscendum, ex quibus vulneribus ille obierit, Farin. *quest.* 2. n. 4. Scacc. *de judic. cap.* 83. n. 13. lib. 1. Et cum agatur de delicto facti permanentis, de eo liquido constare debet etiam per ipsos Medicos, & Chirurcos juxta vulgarem *l. i. §. Item illud, ff. ad Syllan.* Scacc. ubi supra *cit. num.* 13. Farin. *qu.* 127. n. 151. ubi concludunt duos Medicos esse adhibendos atque examinandos juxta praxim, de qua Farinac. *qu.* 2. n. 4. & *dict. qu.* 127. n. 160. & Scac. *d. n.* 13.

25 Quod autem homicidium fuerit rixosum, ex pluribus defumi solet. Ut si certamen fuerit habitum in via publica ubi potentia, & actu poterat magnus hominum numerus intervenire, Buriat. *conf.* 272. num. 14. Farinac. *quest.* 127. num. 165. Si occisus incedebat cum focis armatus, Bertazol. *conf. crim.* 85. num. 16. Giurb. *conf.* 82. num. 30. Vermigl. *conf.* 26. num. 10. & *conf.* 89. n. 6. Farinac. *qu.* num. 165. Si contigerit de die. Qui enim habet animum præmeditatum noctu delinquere solet Farinac. *quest.* 89. num. 130. & *d. quest.* 126. num. 169. Rot. coram Royas *dec.* 338. num. 3. Si nulla præcesserit preparatio equi, & aliorum necessariorum ad fugiendum, Bertazol. *d. conf.* 85. num. 14. Farinac. *conf.* 55. n. 18. lib. 1. & *conf.* 138. n. 22. Vermigl. *d. conf.* 26. n. 20. & *conf.* 88. n. 5. Si occisor minorem numerum armatorum habebat, Ant. de Ball. *de lit. dispens. cas.* 1. *qu.* 2. n. 68. ubi concludit hanc conjecturam eò facilius procedere, si interfectus alios potuisset convocare. Si homicida se contulerat ad locum rixæ ex justa, & legitima causa, Ant. de Ball. *d. qu.* 2. num. 41. Chartar. *d. dec.* 95. n. 33. Si dictus homicida non erat conscius occisum illac esse transiturum, Surd. *conf.* 40. num. 27. *in fin. l. i.* Farin. *d. conf.* 138. n. 23. Vermigl. *d. conf.* 26. n. 6. Si in loco, ubi rixatum fuit, contueverant satellites commorari, Ant. de Ball. n. 96. Rot. coram Royas *d. dec.* 338. num. 6. Si homicida sit nobilis, & non fuerit aliàs imputatus de aliquo delicto, Rot. *d. n.* Cujus personæ legalitas præsumi debet, attenda nobilitate. Farin. *qu.* 47. n. 281. & cum Ficus contrarium non probaverit, idem Farin. n. 267. *de seq.* & id genus alia. Ad exclusionem verò præmeditationis, & ad docendum homicidium in pura rixa commissum fuisse, quælibet levis conjectura sufficit, Farin. *d. conf.* 138. num. 26. & *conf.* 14. n. 26. l. 2. Vermigl. *d. conf.* 26. n. 21. Rot. *dec.* 338. n. 8.

26 Ita provocatio facta ab occiso ex pluribus constare poterit. Ex alloquutione cum suis famulis, dum videt inimicum è conspectu venientem, quæ in præjudicium ipsius inimici præsumitur facta, Baron. *effect.* 67. num. 4. & *seqq.* Præsertim cum inimicus teneatur de suo inimico semper mala cogitare, Farinac. *quest.* 49. num. 88. Pratt. *resp.* 11. num. 17. Grassett. §. 10. num. 12. Ex circuitu viarum, ex quo non solum præsumitur provocatio, sed etiam aggressio, Farinac. *quest.* 125. num. 475. Ex electione viæ propè murum, Farinac. *loc. cit.* n. 476. Expositione homicidæ in medio famulorum vel fociorum occisi, ex qua non solum resultat provocatio, sed etiam justus timor offensionis, Baron. *eff.* 115. n. 4. Ac generatim ex quocumque actu, qui ad iram, seu me-

- tum movere, aut incutere possit, Farinac. *quest.* 91. num. 7.
- 27 Illud denique iterum moneo, in dubio resolvendum pro immunitate, & cum Sanctissimo pro pœna extraordinaria ut alias dixi.
- De decretis autem SS. Congregationum breviter, atque capitulatim attingam; cum alibi ea retulimus.
- 28 Si constet de qualitate proditorum, non sequuta morte, damnatur ad trirèmes. S. Congr. Immunitatis in Bononiens. 23. Februar. 1638.
- 29 Ad probationem homicidii proditorum requiritur amicitia præcedens. Ead. Sac. Congreg. in Beneventana 18. Augusti 1637.
- 30 Non est proditor, qui occidit inimicum etiam per infidias, & a tergo, S. Congr. Episcop. in Bojanen. 6. Aprilis 1612. Et ita declarasse Clementem VIII. testis est Giurb. *conf.* 100. n. 9.

CONSULTATIO LIV.

An, & quatenus Ecclesiastici teneantur ad munera civilia? ubi,

An bona in perpetuum obligata catastro, sive æstimo communi, quæ transeunt ad Ecclesiam, & Ecclesiasticos, redantur immunitate ab oneribus, an verò transeant obnoxia dictis oneribus virtute hypothecæ contractæ, ac dependentis ab illorum descriptione?

Ubi ad rem decreta Sacrarum Congregationum, præsertim immunitatis, plura, antiqua, & recentiora, & ratio satisfaciendi Principum expostulationibus, ac desiderii.

1 **C**ontroversia hæc sinuosa, licet inter Juris utriusque peritos sit discipatissima, quærendum, tamen amplius nobis visum est, cum nondum satis res comperta sit, præsertim cum ejus judicium exemplare futurum est. Ne autem confusas ineamus sententias pro secundæ quæstionis intelligentia primam præmissimus, quam ita breviter resolvimus.

2 Communiter onerum partitio, quam *ex l. 1. & ff. de muner. & honor.* unanimi consensu tradunt Doctores, est in personalia, realia, mixta. Personalia sunt, quæ labore personæ, sive animi, sive corporis præstantur, & triplicia sunt. Sordida, quæ sordido famulatu exhibentur, ut in cloaca mundanda, calce coquenda, vilique alio labore, de quibus in *l. maximum, Cod. de accusat. in un. lib. 10.* Honestæ, quæ habent annexum honorem, ut Magistratus, Militia, &c. ac simplicia, quæ nec honorem, neque vituperium inducunt, ut tutela, & cura, & custodia arcium, &c. Ad hæc munera reduci quoque potest capitatio Civium, id est certa exactio a personis, sive capitibus singulis sine ordine ad bona patrimonii, *l. un. Cod. de Cit. capit.* Realia sunt, quæ & patrimonialia dicuntur, in quibus non personæ, sed sumptus maximè postulantur, *dist. l. 1. patrimonialia*, quæque sumptibus patrimonii, & damno administrantis expediuntur, *dist. l. 1. fin. §. patrimoniorum.* Horum quædam possessoribus injunguntur, sive municipes sint, sive non sint, *l. 6. §. fin. eod. tit.* ut viarum munitiones, collationes prædiorum, *l. 13. §. munus eod.* agminales equi, angarix, aliæque contributiones, *dist. l. 1. fin. & §. patrimonium.* Quædam verò nonnisi municipibus, vel incolis, ut exactio tributorum, *l. 3. §. exactio, dist. lib. fin. §. eod.* Mixta, quæ simul persona, & sumptibus præstantur, *dist. l. 1. fin. §. mixta.* Insuper aliqui speciatim loquentes de patrimonialibus docent, quod quædam sint extraordinaria, & collectæ dicuntur, quæ non habent certam præsentationem quotannis recurrentem, & hæc subditis tantum imperari solent, cum enim principaliter personis contemplatione rerum suarum imponantur, impositio hæc locum non habet, si personæ subditæ non sunt, juxta *l. rescriptio, §. fin. ff. de muner. & honor.*

3 Illud tamen advertendum est, quod ab aliis est prætermisum onera realia, quæ sumptibus præstantur iterum partiri in realia simpliciter, & formaliter, & in realia materialia tantum, formaliter verò personalia. Realia simpliciter, & formaliter sunt, quæ præstantur pro rebus ipsis subjectis, nullo habito respectu personarum possidentium. Realia verò materialiter tantum, & personalia formaliter sunt quæ imponuntur ratione personæ, seu quatenus persona subjecta est, licet habeatur in impositione respectus ad bona, & res ipsius, ac proinde juxta quantitatem, qualitatemve rerum exigantur. In quo sensu proprius etiam dicitur personale onus illud, quod licet sumptu

rei solvatur, ac proinde ex hac parte sit reale, tamen imponitur ratione subjectionis solius personæ sine respectu ad res, & dicitur tributum capitis. Cujus etiam generis est pedagium, quod ratione transitus ipsius personæ solvitur.

Ab omnibus autem hisce muneribus esse immunes Ecclesias, & Ecclesiasticos patet aperte tum *ex cap. adversus, de immunit. Eccles. cap. quamquam de censib. in 6.* tum etiam ex Bulla Cœnæ Domini *cap. 18.* in quo non solum damnantur onera realia, sed etiam personalia, & mixta, ut asseverat Alter. *in dist. Bull. cap. 2. vers. sed oritur, Duard. quest. 13. & supponit Sayr. lib. 3. thesaur. cap. 22. num. 6.* Tum quia illius clausula est generalis. Tum quia Pontifices voluerunt in ea Bulla immunitati ab oneribus generaliter prospectum iri. Tum quia onera personalia, & mixta magis injuriosa sunt Ecclesiasticis, si sordida, vel minus convenientia, etiam si honesta, aut simplicia, cum teneantur Ecclesiastici divinis incumbere sine impedimento. Tum quia non satis fuit exprimere Ecclesiasticorum bona, & res, nisi etiam Ecclesiastici ipsi personaliter exprimerentur, ibi: *Clericis, Prælati, &c.* Ex quo intelligeremus non solum onera rebus solvenda, verum etiam personis præstanda esse prohibita, Quod fit etiam in *cap. Tributum, & seqq. 23. quest. 8. cap. generaliter 16. quest. 1. cap. Clericis, de immunit. Eccles. lib. 6. cap. Sacerdotibus, & cap. Sed nec procuraciones, nec Cler. vel Monach. & tradit Imol. in cap. Non minus, de immunit. Eccles.* unde desumpta est ejusdem Bullæ excommunicatio. Quare onera etiam personalia in ea comprehendi est communis sententia post Abb. *ibidem*, quem sequitur Navar. *in man. cap. 27. num. 111.* quod, & civilibus Sanctionibus firmatur *l. 2. & l. generaliter, Cod. de Episcop. & Cleric.* Non tamen ex hoc inferendum est, non licere Principibus honoris causa Magistratus, & Administrationes, aliaque munera, etiam simplicia Ecclesiasticis demandare, hisque illicitum esse suscipere, quod tamen passim fit. Nam prohibetur onerum impositio, prout dicit quid odiosam, & prout fit subdito, & ex imperio, non autem prout decus involvit, honorificè demandatur, & spontè suscipitur. Tota igitur difficultas in secundam quæstionem redigitur, quam ita aliqui in infinitas particulas, in capita, sectiones, subseciones, parerga, & corollaria frangunt potius, quam dividunt, ut non tollant difficultatem, sed augeant. Nos verò in duas præcipuas inspectiones illam dividimus. Prima est, quoad dicta bona descripta, quæ transeunt ad Ecclesiasticos, pro cujus resolutione tres casus considerari possunt.

Primus casus est, quando in locis adsunt statuta, in quibus disponitur, quod omnia bona in catastro descripta sint hypothecata pro oneribus præsentibus, & futuris.

Et hujus quidem propositi casus dubietatem, assumpta in consilium ratione, affirmativè resolvit Jurisperitorum Consultissimus Bartolus *in l. rescripto 6. §. sciendum n. 5. ff. de mun. & honor.* duas tradens cautelas. Alteram quidem a Perusinis adhibitam, quod fiat statutum, ut omnia bona Civium, quæ intra fines Comitatus existunt tributaria sint, & obnoxia oneri tributorum pro collectis imponendis. Alteram usu receptam per Eugubinos, quod singuli Cives, & Comitenses donent Communi omnes possessiones, quas habent, easdem postea recipientes ab ipso Communi sub tributo, ac centu collectarum. Bartolum sequuti sunt non vulgari notæ Doctores, nuncupatim Angel. *conf. 206. & Ancharan. conf. 303. & in cap. Non minus, de Immunit. Eccles. num. 6.* ejusque opinionem servari in praxi, inquit Bald. *conf. 289. lib. 2. & communem appellat Soccin. sen. conf. 12. lib. 4.* illamque Bellon. multis prosequitur argumentis, quam etiam tradunt Nicol. Festal. *in tr. de collect. part. 4. cap. 2. num. 27. & Barbat. conf. 1. lib. 3. Otalor. de nobil. part. 2. cap. 1. num. 10.* alique, quos refert Duegna *regul. 100. limit. 9. & approbat Azeved. lib. 11. tit. 3. lib. recompil. num. 10.* Ratio deducitur ex æquitate. Nam alioquin privilegium immunitatis redderetur iniquum. Vel enim remaneret Communitas cum majori onere super prædiis sæcularium propter Ecclesiasticorum bonorum immunitatem, vel id cederet in magnum præjudicium Principum, quia privarentur magna parte suorum proventuum, quibus ad sustinenda onera, & honorem sui muneris maximè indigent; quod permittendum non est, ut in specie subscribit Ancharan. *dist. conf. 303.* cui adstipulatur Natt. *conf. 505. lib. 3.* qui tamen malè pro hac opinione adducitur, dum ibi non audeat contra Ecclesiam concludere, sed solum firmiter, laicum, qui vel per ultimam voluntatem, vel alio

titulo bona in Ecclesiam transtulit, semper teneri ad collectas. Deinde, quia statuentes tunc vinculum injecerunt, cum territorium effecerint tributarium. Unde cum jurisdictionem habuerint prædia, quæ postea pervenerunt ad Ecclesiasticos, ea transeunt cum onere suo. Atque adeo quod Ecclesiastici teneantur solvere collectas, & taxas certas, perpetuas, & uniformes, quæ lege, vel statuto laicali impositæ fuerunt super bonis priusquam ad ipsos devenerint, teneantur relati a Carolo de Grassis, de effect. Cler. effect. 3. n. 154. & a Ciarlin. contr. for. part. 1. cap. 103. num. 21. & seqq. testantes de magis communi, & in praxi recepta.

7 Confirmatur ex illa sententia, quam tradunt Doctores, qui proponunt hunc casum. An possit a laicis imponi tributum super carnibus, vino, &c. indistinctè sine exceptione Ecclesiasticorum? & respondent, quod, si fiat animo injuriæ inferendi Clericis, & extorquendi pecunias, quæ alio modo extorqueri nequeunt, est illicitum. Si verò non hoc animo, quia licet non essent Clerici, adhuc id imponeretur, nec imponitur magis super iis, quæ sæpius emuntur a Clericis, est licitum, nec possunt conquiri Clerici. Sic ajunt Sylvest. v. immunitas 1. qu. 6. in fin. Lopez part. 1. instr. cap. 190. Richard. quod lib. 2. quest. 30. art. 6. Astens. lib. 2. tit. 30. Angel. d. v. num. 42. Constat autem non malo animo injuriam inferendi Ecclesiasticis, tributum impositum esse, quia licet non essent Ecclesiastici, Communitas imposuisset. Si ergo impositio tributi, cessante malo animo, esset justa, malus animus non efficiet, ut injusta sit, sed contra charitatem. Unde non contraheretur excommunicatio. Quia excommunicatio est contra gravantes Ecclesiasticos tributis injustis. At hoc tributum non imponitur Ecclesiasticis, sed laicis.

8 Verum, eorundem autoritate, & adductis argumentis non obstantibus, receptissima sententia est, quod, quando præcedit lex Principis, seu statutum Civium mandans, omnia bona existentia in eorum territorio ita a singulis allibrari, & describi in æstimo, seu catastro communi, ut sint affecta, & obnoxia collectis, atque oneribus, nedum impositis, sed etiam in futurum quodcumque imponendis, & in executionem talis legis, seu statuti fit a singulis allibratio, & descriptio cum perpetua promissione pro se, & successoribus suis ea solvendi, etiam sub hypotheca bonorum, tunc, quia hujusmodi promissio, & obligatio fuerunt factæ in executionem legis, aut statuti editi in fraudem libertatis Ecclesiasticæ, sunt invalidæ, ac nullius virtutis absque Summi Pontificis assensu, per textum expressum in c. 1. de immunit. Eccl. in 6. & generatim per textum in c. Non minus, in c. Adversus, eod. tit. & in c. Quamquam, de cens. lib. pariter in 6. & per Bull. Cœn. Dom. c. 18. & judicavit sæpius Rota, ut in Brundusina, & Albanen. gabellæ 13. Febr. 1604. coram Pegna dec. 1079. & coram Merlino dec. 902. & in Hydruntina exemptionis 24. Maji 1658. coram Celso, ac alibi sæpius, traduntque Bursat. conf. 42. num. 19. lib. 1. Roland. conf. 61. n. 7. lib. 4. Ferret. conf. 157. num. 11. lib. 1. Borell. conf. 74. n. 43. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ n. 7. de consit. fuscè Suar. ad Reg. Angl. lib. 4. cap. 20. 21. & 25. Doctores, quos congerit Ciarlin. contr. for. cap. 103. n. 7. & seqq. ubi de veriori, & receptiori, Donat. Ant. de Marin. quot. resol. cap. 47. a num. 3. Sperell. dec. 35. per tot. & decif. 36. a num. 10. inquires sub n. 32. esse uberiorem, tutiorem, meliusque juribus, & rationibus fundatam, Antonel. de regim. Eccl. l. 4. c. 5. n. 12. Sanch. l. 2. cons. mor. c. 4. dub. 57. num. 6. dicens communem, Delbene de immunit. c. 5. dub. 6. n. 7. & de parlam. dubit. 28. sect. 1. & de communi testatur Ricc. in pr. part. 3. resol. 130. atque esse veram, & continuò praticari tradit Fior. de Mena pr. qu. lib. 2. qu. 21. num. 208. juxtaque illam judicatum fuisse a Senatu, fatetur Thesaur. dec. 234. n. 4. vocans magis communem, Olsch. dec. 136. & Guido Papæus quest. 381. & antea tenuerunt Bartol. sibi contrarius conf. 180. Abb. in c. fin. de vit. & honest. Cler. & in cap. Messana in fin. de elect. & conf. 53. lib. 1. & conf. 13. lib. 2. Gemin. & Franch. in d. c. 1. de immunit. Eccl. Calder. in tit. de Regul. conf. 18. Angel. conf. 24. Pappal. in l. placet n. 25. C. de Sacros. Eccl. Felin. in d. c. Ecclesia n. 77. Sylvan. conf. 31. Regim. Gonn. qu. 61. n. 44. dicens communem, Sylvest. v. Immunitas 1. quest. 5. qui tutiorem appellat, Barbat. conf. 1. lib. 3. Ruin. conf. 117. n. 3. extatque consilium Prædis Trotti n. 9. quod est primum inter consilia impressa in Catena aurea tom. 1. & consilium Isidori Pictoni, olim Episcopi Astensis impressum in eadem Catena tom. 2. fol. 524. n. 26. subjungens in fine, se pro veritate consultum respondisse in dominio Serenissimi Ducis Sabaudia, & conf. seq. fol.

541. sub num. 29. cum aliis cumulatis a Marth. de jurisd. part. 4. cent. 1. cas. 11. n. 37. & seqq. de veriori, ac tutiori, a Bellet. disq. Cler. part. 1. tit. de exempt. Cler. §. 1. n. 1. & §. 5. ubi de receptissimo a Carolo de Grassis, quos ipse sequitur eff. 3. a n. 162. Card. Alban. de Grassis, Eccl. tom. 13. tr. part. 2. Pefant. cod. tit. c. 6. Beltr. de Guevar. in propugn. liber. Eccl. asser. 1. §. 6. n. 27. Suar. in Regn. Angl. l. 4. c. 20. per tot. & præ cæteris Baldus Bartolo non inferior conf. 180. volum. 2. qui licet ante medium in comprobationem opinionis Bartoli in l. rescripto, ff. de mun. & honor. dixerit, non obstante auth. Item nulla Communitas, C. de Episc. & Cler. desumptam ex Constit. Frider. II. cum intelligenda sit, nisi bona fuerint prius affecta per pactum, vel quasi per æstimum factum in Communi cum perpetua promissione pro se, & suis successoribus solvendi collectas, & functiones generales, mox tamen revocata in dubium opinione Bartoli, asserens tutiorem esse contrariam, subdit in fine, per hoc non dicere, quod laici faciant statuta, aliàs non facturi. Quoniam tunc uti facta in fraudem Ecclesiasticæ libertatis creditur, non valere. Quò etiam tendunt verba Bonac. de censur. in pract. disp. 1. qu. 19. punct. 3. §. 1. n. 18. Hanc tandem sententiam passim amplexa est Sac. Congreg. Immunitatis, & præcipue in Catalen. sub anno 1634. & 1635. ubi agebatur de collectis, & onere nuncupato Il Tasso. Idque etiam si hæc statuta fieri dicerentur ad evitandas fraudes, ut resolvit. S. Congr. super Episcopis 8. Maji 1590. Ac ita, ut neque hæredes possint cogi ad solvendas collectas pro bonis a defuncto Ecclesiæ relictis absque incurfu in censuras Bullæ Cœnæ Domini eadem S. Congreg. in Theatina 18. Julii 1614. Eriam si fieret aliqua concordia super illis sine expresse consensu Summi Pontificis, non obstantibus Hortatoriis Regis, eadem S. Congreg. in Baren. 17. Maji 1619. & 10. Januarii 1624. Ac etiam si bona tenentia, ut ajunt, id est dimidia pars collectarum pro bonis hæreditariis, vel emptis, seu donatis exigatur sub quovis pretextu, vel colore, eadem Sac. Congregatio 10. Junii 1616. in Baren. & in Ugentina 31. Augusti 1618. & 26. Januarii 1619. & 9. Septembris 1622. & 15. Decemb. 1623. Ac ita, ut hæc collectæ, sive bona tenentia neque donatori, seu venditori, sive cedenti imponi possint. Quia sic indirectè Ecclesiasticis imponerentur, eadem S. Congregatio in Callien. 18. Decembris 1582. & in Ferrarien. 8. Novembris 1583. Et qui faciunt statutum, quo vendens, donans, seu cedens hujusmodi bona Ecclesiis, vel Ecclesiasticis, teneatur pro illis solvere collectas, incurunt in excommunicationem 18. Bullæ Cœnæ, eadem S. Congregatio in Tricaricen. 11. Januarii 1613. & in una Sypontina 22. Junii 1621. declaravit. Che non può il Barone senza incorrer nella scomunica della Bolla Cena catalare, collectare i beni degli Ecclesiastici, nè sforzare i loro servitori, o lavoratori d' andare a lavorare alla fortificazione del suo Castello, nè esigere la gabella del pane, che da' medesimi Ecclesiastici si suol dare a lavoratori, mentre coltivano i loro terreni. Idem de bonis Hospitalium, & Confraternitatum, dummodò sint erectæ ab Ordinariis, quæ potiuntur iisdem privilegiis, ut bona Ecclesiastica, censuit eadem Sac. Congregatio in Baren. 30. Januarii 1617.

Probatur primò, quia tributum constitui non potest, nisi imponatur a Principe ex pacto inter ipsum, & privatos inito, vel quod ipse Princeps habeat actu dominium bonorum. Ita firmat Cardinal. Alban. in sua consult. ad Julium tertium de immunit. Eccl. num. 56. & seq. Suar. ad Reg. Angl. lib. 4. cap. 20. num. 12. sentitque Abb. conf. 26. vol. 1. tradit Guttier. lib. 1. pr. quest. 3. num. 15. referens pro hac sententia Alphons. Guerrer. in thesaur. christ. relig. cap. 36. Otaloram, Didacum Perez, ac Quæladam, & firmavit Rot. in Albiganen. Avene 12. Febr. 1648. coram Ghislerio, Antonel. loc. cit. lib. 4. c. 5. n. 12. & seq. & Carol. effect. 7. num. 276.

Secundò, quia non possunt imponi tributa, nisi jure subjectionis: unde eodem jure exiguntur, & solvuntur. Ergo, cessante subjectione, non potest justè exigi tributum, quia, cessante ratione debiti, cessat debitum, quando ratio est adæquata. At verò bona quælibet eo ipso, quod Ecclesiastica fiunt, desinunt esse subjecta Principi laico. Ergo eo ipso, quod talia bona fiunt Ecclesiastica, fiunt immunia ab omnibus tributis, quæ in sola jurisdictione fundantur.

Tertiò, quia si liceret Principibus, & Universitatibus laicorum condere statuta, ac leges, ex quibus privata personæ teneantur hypothecare bona sua pro collectis, ita ut etiam si pervenerint ad Ecclesiasticos, remaneant hypothecata, permetteretur planè indirectè contra libertatem Ecclesiasticam, cam id quod directè omninò prohibetur.

- bitum est *auth. Cassa, C. de Sacros. Eccl. Rota in d. Albanen. gabella, n. 44. & in Barchinonen. exemptionis 16. Decembris 1647. coram Verospio, & in Hydruntina exemptionis n. 44. 24. Jun. 1658. cor. Celfo, Ruin. conf. 117. n. 8. l. 5. & alii deducti a Marth. de jurisd. part. 4. cent. 1. cas. 11. n. 57. & a Bellet. disp. Cler. part. 1. tit. de exempt. Cler. §. 1. num. 17. Add. ad Burat. dec. 780. lib. A. & Sperell. dec. 35. n. 33.*
12. Quarto, quia statuta ejusmodi, tanquam generaliter disponentia, vel non comprehendunt Ecclesiasticos, ad quos postea bona pervenerunt, vel subjacent vitio nullitatis ob defectum potestatis, *Ruin. d. conf. 117. n. 8. & latius Isidor. Pict. d. conf. num. 15. cum seq.*
13. Quinto, quia tributa, sive onera ab alio, quam a Principe imposita, sunt munera extraordinaria, quæ Clericos non sequuntur, *d. l. placet, Cod. de Sacros. Eccl. tradente ibi Jafone n. 21. qui ait, esse omnium, Bald. ibid. n. & in l. omnes, Cod. sine conf. n. 8. Quælad. qu. jur. c. 4. n. 11. & Roman. in l. si publicanus, §. fin. n. 7. ff. de public. alique. Neque inter onera merè realia numeranda sunt tributa, quæ sæcularis Princeps lege ordinaria subditis suis ex eorum bonis præstanda imponit. Ac proinde ejusmodi onera, sive obligationes tributi unà cum bonis, seu possessionibus ad Ecclesiasticos quoque transire non debent, *Abb. in cap. ult. n. 12. de vit. & honest. Cler. Felin. in d. c. Ecclesia n. 79. Alban. de immunit. Eccl. Guttier. l. 1. pr. qu. 3. Marth. de jurisd. part. 4. cas. 11. n. 28. Snar. d. l. 4. c. 20. num. 12. Tanner. in defens. libert. Eccl. c. 13. propè fin. Lels. lib. 2. de just. & jur. cap. 33. dub. 3. num. 21. rejicientes opinionem Remigii de Gonn. tr. de charit. subsid. qu. 6. n. 57. Egidi Thomati de collect. sum. 2. n. 36. & Jo: Driedonis de libert. christ. lib. 2. c. 3. a iorum. Nam onus solvendi hujusmodi tributa, quæ Princeps imponit, non est merè reale, sed convenit rebus propter personas, quæ sub Principis jurisdictione existentes lege tributi obligari possunt. Ergo si bona, ex quibus tributa per legem imperata a subditis solvebantur, postea ad alios possessores, a potestate Principis exemptos deveniant, ab onere illo, atque ab illa obligatione pariter eximi debent, juxta regulam *Abb. in cit. cap. ultim. allatam: Si persona exempta est, consequenter etiam res ejus.***
14. Sexto, quia verior, & crebrior ea sententia dicitur juxta *Olsch. dict. decis. 136. num. 1. quæ asserit, immunitatem in dubio ceteri concessam etiam quoad bona postea quæsitâ, ut expressè tenet Bartol. conf. 59. n. 4. inquiriens de hoc esse casum in l. peculium, ff. de leg. 2. & in cap. quia circa de privil. Bald. conf. 402. num. 2. vol. 5. & conf. 112. num. 4. lib. Alex. conf. 179. n. 17. vol. 2. ubi plura similia ad hanc opinionem comprobendam adducit, quos sequitur *Jas. in l. qui filiabus vol. 2. in 4. not. ff. de leg. 1. & in conf. 25. num. 1. vol. 2. addens Cynum, & Imolam, ita tenere, quam etiam tenet Ruin. conf. 217. num. 17. vol. 1. post plures per eum citatos, Paris. conf. 68. num. 7. & 10. vol. 1. post Abb. & Doctores locis allegatis, affirmans, eam esse verior, & frequentior, reprobata opinione Brun. de augment. monet. art. 9. Hanc eandem sententiam post alios per eum citatos tanquam communem tenuit *Natt. conf. 66. num. 13. & conf. 160. num. 23. & conf. 328. num. 4. pro qua urgent dicta Alex. conf. 163. num. 8. lib. 2. quod privilegium immunitatis alicui concessum extenditur ad novam oneris impositionem supervenientem post concessionem immunitatis.***
15. Septimo, quia juxta eundem *Olsch. loc. cit. num. 2. receptissima sententia est, tradens, immunitatem ad bona allibrata extendi. Ita tenuit Bartol. conf. 180. quem refert, & sequitur *Felin. in d. cap. Ecclesia, num. 77. de constit. Brun. conf. 94. num. 2. & seq. & conf. 103. num. 6. post Baldum, Archidiaconum, Joannem Andream, Imolam, Geminianum, Barbatiam, Paulum de Castro, Panormitanum, Romanum, & Alexandrum per eum allegatos, Alciat. respons. 168. num. 6. & 7. subdens, Soccinum ita tenere *conf. 245. Natt. dict. conf. 328. n. 1. & Jo: Mauric. in repet. l. unic. Cod. de mulier. & in quo loc. col. 61. lib. 10. affirmans, opinionem Bartoli esse communiter receptam, cui deserviunt quæ scribit *Alex. conf. 35. num. 16. & seq. vol. 2. Dec. in l. in omnibus, in fin. ff. de regul. jur. scilicet mutatione personæ in collectis mutari conditionem rei, per text. in lib. 1. §. ceteri, C. de impon. lucr. descript. lib. 10. & notat Bartol. conf. 180. num. 3. Borrell. conf. 74. n. 33. Surd. conf. 262. nam. 29. & 30. ubi quod consideratur qualitas novi possessoris, & resolvit *Rot. in d. Albanen. num. 74. & in d. Hydruntina, §. & sand. Cui opinioni non adversantur allegata per *Jas. conf. 43. vol. 5. Primum, quod jura ab eo deducta loquantur, & intelligi debeant de prædiis tributariis, de quibus infra. Ita respondent *Felin. loc. cit. & Brun. conf. 94. & 103. num. 6. alique ab iis relati. Secundò, quod contra Jafone opinionem tenent magis communiter Doctores. Tertiò, quod Jafone, alique intelligi debent, quando immunitas esset concessa postquam bona fuerunt in æstimo communi allibrata. Tunc enim immunitas superveniens non debet nocere, secus verò si immunitas sit concessa antequam prædia sint in æstimo descripta, quia tunc allibratio nocere non debet immunitati anteriori; alioquin facile esset omnes immunitates eludere, statuendo bona in æstimis publicis allibrari debere. Hæc distinctio probatur ex dictis ab *Alex. dict. conf. 178. num. 18. vol. 2. & a Brun. conf. 90. num. 1. & seq. Constat autem immunitatem Ecclesiasticorum esse antiquissimam, sive consideretur de jure canonico, sive civili, sive divino, prout simpliciter, & indistinctè a Deo institutam fuisse, tenet Rota in allegatis, *Brundusina, & Albanen. gabelle, & in d. Hydruntina exemptionis, ac alibi.*********
- Non obstat autoritas Bartoli, ejusque sequacium. 16. Quia illorum opinio, ut ex prædictis patet, ab aliis communiter rejicitur, uti contraria immunitati, ac libertati Ecclesiasticæ, & in illius fraudem excogitata, è quorum numero sunt *Bald. in l. omnes num. 12. & seqq. C. sine conf. vel reliq. fund. compr. non poss. & in d. l. placet num. 10. & in l. neminem, Cod. de Sacros. Eccl. & in conf. 112. num. 7. lib. 2. ubi quod Bartolus contra omnes, & non bene loquatur, & illius cautela non valeant. Quia non potest considerari tributum, nisi post indictionem, & specificationem, quæ fieri non potest postquam res facit transitum ad Ecclesiam, *Abb. in d. cap. fin. num. 13. de vit. & honest. Cler. & conf. 8. n. 4. & 5. Jas. in cit. l. placet num. 21. ubi quod dictum Bartoli sit fallum, & damnatum ab omnibus, Guido Pap. quest. 361. ubi idiolum testatur, Ruin. conf. 117. num. 8. lib. 4. Felin. in dict. cap. Ecclesia, num. 76. de constit. Plot. in add. ad conf. ult. Laudén. num. 10. & 13. qui asserit ita fuisse declaratum a Senatu Mediolani, Sylvan. conf. 9. num. 29. & conf. 32. num. 11. Marcabr. conf. 4. num. 29. ubi fatetur de communi contra Bartolum; Paseth. conf. 31. num. 8. Vegg. conf. 7. n. 11. Grais. com. opin. lib. 1. cap. 18. quest. 2. ubi etiam de communi *Remig. Gonn. de char. subsi. quest. 62. n. 16. Card. Alban. de immunit. Eccles. num. 29. qui ait, hanc esse opinionem Juristarum validissimis rationibus confirmatam, & grave piaculum committere, qui contrarium docet. Ceval. com. contra comp. quest. 899. num. 72. & 106. Rim. jun. conf. 25. num. 23. Azor. part. 1. lib. 5. cap. 13. quest. 1. Thefaur. dec. 234. uum. 5. ubi de communi a qua durum esset in judicando recedere propter periculum excommunicationis, Jo: Ant. de Nigr. in repet. Extrav. un. num. 190. Montalu. in for. leg. Castell. lib. 1. leg. 2. vers. in contrarium, Mattiens. ad leg. Hispan. lib. 5. leg. 11. glo. 5. num. 5. & Guttier. pr. qu. lib. 2. qu. 132. num. 5. ubi testatur de veriori, & communiori, Mandel. conf. 8. num. 4. & seq. Surd. conf. 262. num. 31. quos omnes sequuta est Rota in add. Albanen. n. 32. & Hydruntina §. Nec ex eo, quibus addo ipsum Bartolum qui se retractavit in d. l. placet sub num. 35. & conf. 180. Alvar. Valasch. dicentem, reprobum esse Bartoli consilium, & a Doctoribus utriusque juris damnatum de jur. emph. t. qu. 17. Imol. in cap. fin. de vit. & honest. Cler. nam. 16. Archid. Jo: Andr. & Gemin. Anchar. & Franch. in c. 1. de immunit. Eccl. in 6. Perez. lib. 1. ordinam. tit. 3. lib. 1. fol. 29. & alios quos, refert *Dueg. d. reg. 100. limit. 9. Sanch. d. l. 2. c. 4. dub. 67. n. 6. Jo: Butrigar. in auth. Item nulla Communitas col. 1. C. de Epif. & Cler. Roman. in d. l. si publicanus 14. §. de reb. n. 7. ff. publican. & vellig. Parpal. in d. l. placet, n. 77. ubi Caftr. n. 7. Aretin. num. 1. Jas. in l. lectur. num. 17. & in 2. lect. n. 1. Salicet. in auth. Etiam nulla in p. q. in fin. Cod. de Episc. & Cler. Jo: de Plat. in l. fin. C. quod de exact. tribut. lib. 10. Purpur. conf. 483. num. 6. lib. 4. Natt. conf. 1. num. 7. in fin. Carol. de Grass. eff. 2. n. 333. & seqq. Duard. ad Bull. Cæn. l. 2. can. 18. qu. 6. num. 10. Ciarlin. contr. lib. 1. c. 103. n. 13. cum seqq. & Sperell. dec. 35. n. 33. part. 1. qui alios cumulant, testantes de veriori, magis communi, & receptissima sententia, quibus ad stipulantur *Dec. in dict. cap. Ecclesia, num. 35. Capr. in reg. 96. num. 43. Gail. conf. 53. v. 112. Carol. a Bassic. in conf. impress. in dict. Cat. com. 2. pag. 417. & seqq. & pag. 108. num. 29. & pag. 115. num. 11. & pag. 394. & 518. & 603. in fin. tom. 1. pag. 9. & 570. & 625. num. 5. Alex. Trentacinq. conf. impress. in ead. Cat. tom. 2. fol. 145. num. 6. ubi de communi, & Marth. dict. cas. 11. num. 57. ubi de magis communi. Unde rectè a Sperello loc. alleg. refellitur cautella Nicolai Festasii, quod scilicet prædia non amoveantur ab æstimo alienantis, nisi in eo describatur alter idoneus, qui valeat*****

peripfos laicos compelli ad ulteriorem solutionem collectarum.

17 Minus obstant rationes. Non prima. Nam quoad gravamen Universitatis est absurda. Primò, quia Ecclesiastici habent prædia penes se immunita, & laici solvent onera, quæ rem sequuntur, quod esset magna iniquitas. Secundò, quia hoc auferret fidelium libertatem, qui pro anima sua in Ecclesias rem conferunt. Unde rectè, improbata Nattæ opinione, Thesaurus *dict. dec. 234. num. 3.* dixit, nunquam se vidisse illam in praxi servari. Quod verò ad gravamen Principum, non refert, quod illorum proventus inde possint diminui. Quia diminutio non fit propriis bonis, sed in stipendiis communibus, estque per accidens. Consequitur enim ex subtractione materiæ religiosè, ac justè facta, quàm ob causam non debetur recompensatio. Præsertim quia sicuti bona, quæ ab Ecclesiasticis deveniunt ad laicos, efficiuntur obnoxia oneri collectarum, ita, multoque magis immunita illa fieri debent, quæ a laicis transeunt ad Ecclesias, vel Clericos, ut ratiocinatur de *Grals. effect. num. 40.* Sperell. *d. dec. 35. num. 31.* & 32. Barboi. *de jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 5. num. 59.* Ciarlin. *dict. contr. 103. num. 9.* & *seqq.* quos refert, ac sequitur Rot. in *dict. Hydruntina exemptionis, §. Et sane,* & ante eos dixerat Suarez *dict. lib. 4. cap. 20. num. 30.* addens, rationem objectam in privatis oneribus ex peculiari jure, seu dominio protectis locum non habere, & quod cessatio tributi in eo casu non fit privata voluntate, vel autoritate donantis, sed autoritate juris vel divini, vel humani in divino fundati. Et ideò ibi etiam non deest consensus Principis ipso jure datus virtute dictæ legis civilis, qui revocari amplius non potest, postquam Ecclesia beneficium illud, & privilegium acceptaverit, quanquam etiam sine illo id fieri posset virtute juris divini, vel etiam canonici. Quod si tandem aliquando contingeret tot bona Ecclesiæ acquiri, ut in grave præjudicium, magnamque diminutionem regaliæ proventus redundarent, Summus Pontifex consulendus est. Nam ad illum spectat in hujusmodi casibus remedium adhibere. Non enim licet christianis Principibus Ecclesiastica bona invadere, ut in *auth. Item nulla, Cod. de Episcop. & Cleric.* expressè dicitur, nec etiam possunt de illis disponere, aut statuere, ut probatum est. Cùmque Ecclesiastici utantur immunitate sibi competente nedum ex jure canonico, sed etiam divino, non potest propterea ex hoc inferri, quod subijci debeant oneribus in præjudicium ejusdem immunitatis.

18 Neque secunda. Quoniam illi obstat natura, atque indoles collectæ, quæ imponitur personæ pro rebus, non immutanda per fictionem legis civilis, ut lædat immunitatem, ac libertatem Ecclesiasticam, dicente Baldo in *l. fin. vers. sed hic dubitatur, Cod. fin. consil. vel reliq.* quod statuere, ut collectæ sint tributa, implicat contradictionem in subjecto, quia esset statuere, ut minus mixtum sit merè reale. Id, quod cum Baldo annotarunt etiam Felin. in *d. cap. Ecclesia num. 76.* Cæpol. *inter conf. ejusdem Felini conf. 46. num. 17.* & Sperell. *part. 1. dec. 36. num. 13.* Obstatque etiam defectus hypothecæ transitorie in successorem privilegiatum. Quod duo suadent. Primum, ejusmodi collectas, & taxas non præstari ex ipsa re, sed a personis exsolvi pro re. Obligatio autem, quæ oritur ex ipsa persona pro re, non afficit successorem privilegiatum, ut in hac specie dixerunt Sylvan. *conf. 33. num. 4.* Sperell. *cit. decis. 36. num. 2.* Alterum, hypothecam constitutam per legem civilem super bonis laicorum pro tempore futuro eo ipso extingui, quod ipsa bona provenirent in Ecclesias, & Clericos immunes a viribus legis prædictæ, adeò cum mutatione personæ subdita in non subditam, mutetur quoque defectu potestatis qualitas rei inhærens ratione personæ subditæ, sicuti supponunt verba *d. c. 1. de immunitat. Eccles. in 6. & dict. cap. quanquam 4. de conf. etiam in 6.* ac post antiquiores tradunt Guttier. *lib. 1. qu. 3. cum seqq.* & Sperell. *ead. dec. 37. num. 29.* afferentes, hunc esse casum mirabilem, in quo onus hypothecæ legalis non transit cum re ipsa. Et in terminis, quod hujusmodi pactum, obligatio bonorum, & hypotheca pro futuris oneribus non præjudicent, firmavit Roman. in *d. l. si publicamus, §. 1. sub num. 7. de publ. & vectil.* Everard. *conf. impres. in dict. Caten. aur. n. 64.* & 48. pag. 279. quod etiam sequitur Præses Trotius in *d. suo conf. sub init. & in aliis fol. 395.* & tom. 2. pag. 64. num. 8. & pag. 416. & *seqq.* ubi alii quamplures, & pag. 518. num. 17. ubi concluditur, quod nulla cautela, nullaque forma de jure excogitari potest, quibus bona, quæ transeunt ad Ecclesias, obligari possint pro oneribus laicalibus.

Ad confirmationem responsum a nobis est alio in loco, ubi prolixè probatum, sacros Canones non inspice-re animum, aut consilium, quo statuta adversus libertatem Ecclesiasticam emittuntur, sed rem ipsam, ac factum ipsum, quod ipsi prohibent.

Secundus casus est; quando in actu registrationis ipsi bonorum domini ea submiserunt pacto, & obligationi expressæ, ac perpetuæ hypothecæ. In hoc etiam casu videtur negativè respondendum. Quia cum non possint eximi a dictis oneribus, nisi perveniant in Ecclesiasticos, videtur talis conditio apposita in odium Ecclesiasticæ immunitatis, ut nimirum Ecclesiastici subijciantur oneribus, quibus non debeant subijci, & quoad bona, quæ transeunt ad ipsos, nongandeant immunitate contra *d. c. quanquam, de censib. & cap. 1. de immun. Eccles. in 6.* ac Bullam Cænæ *d. can. 18.*

At nihilominus tenendum est, quod possit ejusmodi onus imponi, neque hoc sit contra Ecclesiasticam immunitatem. Ita disertè docent Felin. in *d. cap. Ecclesia, num. 77. de const. Host. in cap. verum, de for. comp. Jo: Andr. ibi: Panorm. in cap. verum, de condit. c. appof. ubi, & cæteri Doctores, Anchar. conf. 223. Castren. in l. si negocium, §. fin. ff. de negoci. gest. Jo: Ant. de Nigr. in d. Clem. un. de vit. & honest. Cler. num. 253. Carol. de Grals. eff. 2. num. 336. & eff. 3. num. 168. & 274. Squillant. de privil. Cler. cap. 8. num. 56. Molin. de just. & jur. tr. 5. disp. 6. Suar. d. l. 4. contra Reg. Angl. cap. 14. num. 18. Azor. part. 1. lib. 5. c. 13. qu. 1. Bartol. in d. l. rescripto, §. sciendum, ff. de mun. & honor. Marth. part. 4. de jurisd. cas. 14. ubi alios adducit, Guttier. lib. 1. qu. pract. qu. 2. Reginald. in prax. for. pœnit. lib. 9. n. 380. Alter. de cens. disp. 16. cap. 5. dub. 6. Duard. in Bull. Cæn. lib. 2. can. 18. qu. 6. num. 10. Bonac. disp. 1. de censur. qu. 19. pun. 3. §. 1. num. 18. Thom. Delbene de parlam. dub. 4. sect. 20. subsect. 2. num. 10. & seq. & de immun. cap. 5. dub. 1. & dub. 15. & dub. 31. per tot. & c. 8. dub. 11. sect. 3. n. 3. & S. Rota Romana, cujus decisionem integram refert *d. dub. 15.**

Quia, cum quilibet sit rerum, ac bonorum suorum dominus, & arbiter, *l. in re mandata, C. mandati, & l. Polla, C. de his, quibus, ut indign. hered. aufer. & instit. de his, qui sunt sui, vel alien. jur. §. 1.* potest illis imponere onus quodeunque libuerit, & quando transfert in alium transferre cum tali onere a se imposto, quia res transit cum suo onere, *cap. ex literis, de pignor. & l. si convenit 2. §. si fundus, ff. de pignor. act. & l. bovem, §. pignori ff. de edil. edict. & l. si divina, C. de exactor. tribut. & l. alienatio, ff. de contrah. empt.* Et ideò, quando bona perveniunt ad Ecclesiasticos, trahunt secum hoc onus, quod sint subjecta oneribus imponendis a supremo Principe.

Hinc quando res transeunt ad Ecclesiam, retinere onera ipsis invariabiliter imposita ex vi privati domini, docent communiter Doctores, nominatim Bartol. in *l. de iis C. de Episcop. & Cler. & in l. placet, C. de sacros. Eccles. Innoc. in c. non minus, de immun. Eccl. Archid. in c. secundum canonicam 23. qu. 8. Jo: Monach. cap. 1. de immun. Eccl. in 6. ibique Jo: Andr. Et prosequuntur Panorm. in cap. 1. de censib. & in cap. fin. n. 12. de vit. & honest. Cler. & conf. 26. vol. 1. & conf. 3. & 6. vol. 2. Sylvest. v. Immunitas qu. 5. Angel. eod. v. n. 36. Gregor. Lopez part. 1. tit. 6. l. 11. gloss. 4. & tit. 15. l. 1. gloss. etiam 4. in fin. Suar. d. l. 4. c. 20. n. 6. Card. Alban. de immun. Eccl. solut. 5. rat. pro com. seu. Filliuc. tr. 6. c. 11. num. 294. Azor. part. 3. l. 5. c. 19. qu. 8. Duard. *d. lib. 2. can. 18. qu. 6. n. 6. Megal. part. 2. l. 5. c. 17. qu. 6. n. 98. & 102. Alter. tom. 1. de censur. disp. 19. l. 5. c. 6. Prosp. de August. in add. ad sum. Quarrant. v. vectigal. Molles. part. 2. sum. tr. 12. c. 22. n. 167. & 168. Soul. in Bull. Cæn. c. 19. disp. 92. n. 5. Turrian. tom. 2. in 2. 2. disp. 44. dub. 4. n. 13. Molin. tom. 3. de just. tr. 2. disp. 572. Dian. part. 1. tr. 2. resol. 43. in fin. Barb. tom. 1. collect. in jus can. l. 3. tit. 49. c. 4. n. 5. Thom. Delbene de parlam. dub. 4. sect. 15. n. 5. Thomat. de collect. §. non obstant n. 19. pag. 155. Duegnas d. reg. 100. fall. 6. n. 6. Sanch. d. dub. 57. n. 8. Sperell. d. dec. 35. n. 41. testans, ita respondiisse S. Congregat. præpositam negociis jurisdictionibus in Taurinen. sub die 6. Novemb. 1628. admittitque etiam Rot. præcitata Albanen. coram Merlino n. 64. in fin. & tradit Glos. in d. secundum canonicam 13. qu. 8. & in cap. tributum, v. de exterioribus, & in c. sancitum, v. annua, & in cap. secundum, ead. caus. & quæst. & in cap. 1. v. bonorum, de immunit. Eccles. in 6. atque habetur ex c. convenior, & aliis allegatis qu. 8. & cap. si tributum, & c. magnæ 11. qu. 1. & c. constat. & c. Cùm non sit, & cap. pastoralis, de decim. Quia onus annexum rei fundat jus tertii, cui ex vi talis oneris res obligatur. Ex eo autem, quod res transeat ad Eccle-**

Ecclesiam, non privat quis jure suo, quia Ecclesia bona sunt quidem immunita, sed servata justitia respectu uniuscujusque. Atque ideo determinatum est in jure, ut *c. Verum, de condit. appof. & c. praterea, de jurepatr. & c. cum dilecti, de donat.* quod servanda est conditio, cum qua donatio facta est Ecclesie. Unde cum conditio ista appofita in actu registrationis bonorum ab eorum dominis, quod nimirum bona registrata sint perpetuo subiecta oneribus a Principe imponendis, in quascunque manus devenerint, sit justa, quia respicit bonum commune, erit servanda ab Ecclesia, & Ecclesiasticis, quando res sub tali conditione concessa pervenit ad manus Ecclesiasticas.

24 Non obstat, quod onera imponenda sint variabilia, & incerta, & proinde non transeat ad Ecclesiasticos cum bonis, ut cum communi sententia docet Abb. in *d. c. Ecclesia, de constit.* Quoniam aliud est, quod res transeat cum oneribus variabilibus, & aliud, quod transeat cum obligatione ad onera variabilia. Hæc enim obligatio est onus invariabile adhærens rei ex conditione appofita ab ipso domino, & ideo cum ipsa transire debet. Hinc Ecclesiastici ratione feudorum, & secundum illorum conditionem tenentur præstare auxilia Principi in ordine ad bellum, ut cum communi docent Oliban. de *jur. fisci c. 8. n. 2.* Carol. de *Grals. lib. 2. Reg. Franc. jur. 14. Marth. part. 4. de jurisdict. cent. 1. cas. 18. num. 26.* Intrigliol. de *feud. qu. 30. num. 24.* Petr. de *Gregor. de concess. feud. part. 8. qu. 2. v. Tertio limitato.* Et tamen hæc auxilia præstanda sunt incerta, & variabilia. In fundo autem fundatur obligatio certa, & invariabilis ad præstanda hæc auxilia.

21 Neque, ut dicebatur, sequitur aliquid contra immunitatem Ecclesiasticam. Quia non læditur ex eo, quod quis velit tantum res suas pervenire ad Ecclesiasticos cum aliquo onere. Nam in hoc utitur jure suo, nec facit aliquid in odium immunitatis, qui donat rem gravatam, sed tantum sequitur, quod minus donet. Neque hinc acquiritur Principi sæculari aliquod jus supra personas Ecclesiasticas, ratione cujus possit in ipsas exercere jurisdictionem, sed tantum acquirit jus ad rem transeuntem ad ipsas. Quia imponendo onera cæteris rebus, potest etiam ab ipsa exigere eadem onera, servata debita proportione, non quidem jurisdictionali modo, sed per viam justitiæ, & tanquam aliquid sibi debitum.

26 Non itaque diffiteor, posse id admitti in hypotheca conditionali, quæ emanasset ex libera voluntate dominorum, qui sponte, nulla Principis dominantis auctoritate coacti, neque legis, aut statuti necessitate impulsæ speciatim obligassent, & hypothecassent bona propria ab ipsis possessa pro solvendis oneribus tam præsentibus, quam futuris quocumque imponendis, eisdemque legem perpetuam imposuissent, quod eorum solutioni semper obnoxia, & subiecta forent; tunc enim videtur esse locus receptæ limitationi, quod onus talis hypothecæ conventionalis unâ cum ipsis bonis valeant transire in Ecclesias, & Clericos, a quibus postea acquiruntur. Fundatur enim in peculiari, ac spontanea pactione proprii domini ipsius rei hypothecata, qui de illa potuit ad suum libitum disponere in præjudicium successorum, eique legem, quam voluit, imponere, non autem vi, ac potestate legis, vel statuti, quæ respectu comprehensionis Ecclesiarum, & Clericorum deficit ab initio. Posita enim hujusmodi promissione, contracta est obligatio realis, quæ afficit etiam bona. Nec tamen læsa tunc manet integritas Ecclesiasticæ immunitatis; quoniam illa solutio, vel non habet amplius rationem tributi propriè dicti in signum publicæ subjectionis, sed habet rationem particularis census, vel pensionis, vel censetur solutio facta a priori domino, cujus vice fit ab Ecclesiasticis. Bene verum est, quod sit necesse, obligationem hanc esse particularem, & expressè, ac particulariter acceptam a descriptis in æstimo. Nam aliàs ex solo generali Principis statuto disponente, quod bona descripta censentur ita affecta tributis, ut ab eis separari non possint, non inducitur obligatio realis, neque præjudicari potest juri acquirendi sine tributo, quod jus est in Ecclesia, ut antea diximus. Sicque rectè, præter allegatos distinxerant Bald. *conf. 280. col. 2. ante med. vol. 2.* Anchar. *conf. 303. num. 3. & 4. Nat. conf. 615. num. 11. & 14. Anch. dist. dub. 57. num. 3.* Bellon. *Sen. conf. 40. num. 5.* Vegg. *conf. 70. num. 6.* Thesaur. *d. decis. 234. num. 9.* Guevar. in *propugnac. d. assert. 1. §. 6. num. 17.* Mascard. *concl. 1. num. 100. & Ciarlin. d. cap. 103. num. 24. & seq. ac declaravit Sac. Congregatio immunitatis die 6. Novembris 1628.*

27 Et ratio discriminis inter casum hypothecæ legalis inductæ super bonis subditorum, ac Civium per legem

Principis, ac per statutum Universitatis, & inter casum hypothecæ conventionalis rei suæ impositæ per dominum, ea videtur; quia lege, vel statuto inducitur actus necessarius, qui propterea regulandus est ab indole, ac natura necessitatis legalis, unde ille ortum habet. E converso autem ex spontanea pactione domini ipsius rei inducitur actus voluntarius, qui ad ejus libitum potest jure domini afficere rem, de qua disponit ea lege, qua mavult. Quare, si hujusmodi hypotheca conventionalis conclusè probaretur, hoc casu non essem alienus a consilio, quod Sedes Apostolica posset annuere Principum postulationibus.

Et quoniam ad everfionem fundamenti, quo innititur decisio hujus casus posset ab Ecclesiasticis replicari, quod hypotheca pro collectis, & oneribus imponendis in futurum non est deducibilis in esse priusquam re ipsa imponantur, quia tunc solum, & non antea oritur obligatio personalis ab ea solvenda, cui accessoriè adhæret hypotheca. Esset enim contra regulas juris, dare originem illius ante ortum ipsius actionis personalis. Quod ponderarunt Jacob. Butrigar. in præcitata *auth. nulla Communitas, vers. Sed si nos, Cod. de Episcop. & Cler. relat. a Baldo dist. conf. 280. post med. vol. 2.* Ruin. *dist. conf. 117. num. 8. vol. 4. & Sperell. dist. dec. 35. num. 37.*

Respondetur, ex dicta promissione generaliter facta pro se, ac successoribus suis de solvendis omnibus collectis, atque oneribus in futurum imponendis, statim oriri obligationem, & actionem personalem genericam de adimplendo promissionem, postquam illa fuerint imposita, cui tunc adhæret similis hypothecaria, licet altera personalis specifica oritura sit eo ipso, quod fiet impositio juxta declarationem Torrielli, quam in hypotheca legali competenter pro legato conditionali usque ad diem aditæ hæreditatis, licet actio personalis specificè non oriatur ante conditionis eventum, fecit in *l. ex num. 119. cum seqq. de legat. 1. repetitam a Fufar. de subst. quest. 612. num. 12. & conf. 52. num. 45.* ibique etiam a Ferret. *num. 18.* & quam prius in simili hypotheca, quæ pro mala administratione competit adversus tutorem, & curatorem a die susceptæ tutelæ, & curæ quamvis longè post incipiant malè administrare, ac esse debitores, fecerat Bald. in *l. cum oportet, 6. §. sed cum tacitas, ante num. 1. ibi: Præmitte, quæ duæ sunt obligationes. Una generalis, & informis, quæ contrahitur ab initio pro ratione reddenda de reddendis. Secunda formalis, quæ descendit ad suas species primæ, & per consequens secundæ decodit hypotheca ab ipso initio, C. de bon. quæ liber. quam ibidem approbat Salyc. n. 6. & in *l. pro officio, 20. n. 1. post med. ibi sic dicens: Ex quolibet contractu nasci duas obligationes. Unam generalem, & primitivam statim ac contractus celebratur, aliam secundariam, C. de administr. tut.* Explicavitque etiam Rebuff. in *constit. reg. tom. 2. tit. de Const. reddit. art. 1. gloss. 14. n. item 14. ac novissimè repetit Melin. de pign. lib. 3. tit. 1. quest. 4. num. 6. & 7.* Unde liquet, dictam hypothecam nunquam fuisse sine actione personali stante ortu dictæ genericæ hypothecæ ab initio, quamvis subsequutura sit altera specifica postquam collectæ, & onera re ipsa fuerint imposita.*

Tertius casus magis dubius est, quando sumus in puris terminis registrationis perpetuæ, vel consuetudinis immemorabilis, nec constat, an intervenerit pactum cum obligatione libera, & expressa.

In hac questione negari non potest, quin sententia, quæ affirmat, hæc onera in Ecclesiam transire, sit communior, & calculo Doctorum majoris auctoritatis subscripta, utpotè quæ est Glossæ in *c. 1. V. Bonorum, de immunit. Eccles. lib. 6.* & in *c. Tributum, v. de exterioribus, & in c. secundum canonicum, ubi etiam Archid. & in c. Sancitum, v. annua 23. qu. 8. & in c. 1. v. mansus ex sententia Alani, de censib. imò ipsius Gratiani §. Hinc datur, post cit. cap. Sancitum, Jo: Andreæ, Joannis Monachi, Philippi Ancharani, Geminiani in *d. c. 1. de immunit. Abbatis in c. 1. num. 6. & 7. de censib. & in cap. Non minus num. 15. de immunit. Eccl. & conf. 26. vol. 1. & conf. 3. & 6. vol. 2.* Joannis de Lignano in *Clementina præsentis de censib. Innocentii in d. c. non minus, num. 4.* Bartoli in *l. de iis, C. de Episc. & Cler. & l. placet, ubi etiam Jason, C. de sacros. Eccl. Driedonis lib. 2. de libert. Christ. c. 3.* Gregorii Lopez part. 1. tit. 6. l. §1. gloss. pariter 4. Dianæ cum aliis, quos citat *resolut. 42. in fin. part. 1. tr. 2.* Angeli in *sum. v. Immunitas, n. 36.* Sylvestri *cod. n. 1. qu. 3. & aliorum viginti, & unius, quos citat Carol. de Grals. eff. 3. n. 154. Valquez de succes. l. 1. §. 10. ad l. quoniam in priorib. C. de inoff. testam. part. 1. n. 656. Valac. de jur. emphyt. qu. 17. n. 3. Castill. lib. 2. contr. 99. c. 5. n. 58. Azot. d. l. 5. c. 13. part. 1. Geron. de sacros. immunit. lib. 3.**

l. 3. c. 17. n. 78. Anton. Glavar. in suo conf. un. n. 58. cum seqq. & Sperell. cit. dec. 36. a n. 20. & subscribunt Alter. rom. 1. de cens. disp. 19. c. 6. col. 4. testans, esse communem juris utriusque Interpretum, & Summistarum omnium antiquorum, & recentiorum, Ugolin. ad Bull. Cœn. can. 18. §. 3. n. 3. Duard. ibid. qu. 6. a n. 5. Scortia alias citans in Bullas selectas theor. 77. n. 6. Reginald. l. 9. pr. pœnit. n. 380. Soul. in relect. Bull. Cœn. disp. 92. n. 5. & alii. Estque receptum apud suprema Tribunalia. Ita enim iudicatum a Senatu Mantuano apud Surd. dec. 20. n. 11. a Senatu Pedemontano apud Thesaur. dec. 234. n. 4. & a Senatu Lusitano apud Cravet. dec. 64. & ita pluries fuit resolutum a S. Congreg. Romana, scilicet, quod Ecclesia, & Ecclesiastici, si post acquisitionem non præscriperint libertatem non solvendi per tempus sufficiens, teneantur solvere onera Cameralia imposita rebus, quæ ad ipsos transierunt, ut a Congregatione Boni regiminis sub 5. Julii 1598. & a Congregatione ad levanda onera instituta, sub anno 1599. & 1614. Unde si Communitates sint in possessione exigendi, quæ acquiruntur etiam per unicum actum, debent in illa manuteneri ut in fortioribus probat Rota in Tuderina Assignæ coram Coccino decis. 354. num. 7. & seq. inter ejus impressas. Et tandem a fortiori sustinent hanc sententiam, qui putant Ecclesiasticos pro bonis sic affectis teneri etiam ad onera extraordinaria.

32 Fundatur autem primò in jure Canonico, ubi quoties habetur ab Ecclesia aliquid solvendum esse, ad minus de his tributis; seu oneribus antiquis accipiendum est. Habetur autem in e. Si tributum 11. qu. 1. qui ex D. Ambrosio sumptus est: Si tributum petit Imperator, non ei negamus, agri Ecclesie solvant tributum, & in c. Magnum, ibid. ex eodem Ambrosio: Ne quis constitutionem æterni Regis putet esse solvendam, si censum filius Dei solvit, quis tu tantus es, qui putas esse non solvendum? & in cap. Convenior 23. qu. 8. pariter ex Ambrosio: Tributum Cesaris est, non negatur, & in cap. Tributum ead. caus. & quest. De exterioribus Ecclesie, quod constitutum antiquitus est, pro pace, & quiete, qua nos tueri, & defendari debent Imperatoribus solvendum est. Ubi, ut vides, assignatur ratio convenientiæ hujus solutionis, & insinuat argumentum, quod ex prædictis canonibus habetur, nimirum quod ubi eximitur Ecclesia tantum quoad ea, quæ ab initio possidet pro dote, vel quoad ea, quibus fruatur spiritali jure, ut sunt decimæ, primitivæ, oblationes, & quoad locum, in quo ipsa Ecclesia situata est, & cœmeterium, atrium, hortum annexum, & his similia, juxta c. secundum canonicam, & cap. Sancitum 23. qu. 8. & cap. 1. de censib. tunc firmatur regula contraria pro non expressis, ita ut de exterioribus, id est de iis, quæ extrinsecus acquirunt, ut explicant Glossæ, debeat antiqua onera solvere. Ut dicitur expressè in eo c. Sancitum, quod etiam est cap. 1. de censib. Si aliquid amplius habuerint, inde majoribus suis debitum servitium impendant. Quod si velis ex voce servitium sermonem esse de oneribus personalibus, urget magis argumentum. Quia si præscripto Canonum non abrogantur antiqua onera, personalia, multò minus abrogari realia dicendum erit.

33 Secundò, suadetur autoritate legum civilium, præsertim l. placet Cod. de sacros. Eccles. quam, utpotè rationabilem Gratiarum inseruit decreto cap. Placet 16. quest. 1. ubi dicitur, nihil extraordinarium ab Ecclesie prædiis esse expectandum, bene tamen canonicam illationem, quæ non aliud significare potest, nisi ordinarium, seu certa regula determinatum tributum. Et l. de iis, Cod. de Episcop. & Cler. dicitur, prædia Ecclesiasticorum cogenda esse ad pensanda fiscalia, quæ onera prædiis Ecclesie conjuncta esse posse, supponitur in auth. item prædium 102. dum dicitur prædia Ecclesie alienari posse, si sint inutilia propter onus fiscale annexum. Et in l. fin. Cod. de exact. tribut. habetur, possessiones Ecclesie vindicari posse, nisi solvant impositas Reipublicæ functiones quemadmodum prior dominus pendebat. Nomine autem functionum intelligi tributa, docent ibi Glossa, & Doctores. Et tandem facit l. 1. Cod. de indict. lib. 10. quatenus stante, quod Ecclesia, & Fiscus æquiparentur ex lib. fin. Cod. de sacros. Eccles. prædia dicuntur etiam ad fiscum transire cum onere.

34 Tertiò, probatur, quia hujusmodi onera sunt merè realia, ut habetur ex l. Imperatores, ff. de public. & vestig. Et ex eo, quod imponuntur ratione subjectionis rei, quæ de se erat de jurisdictione Principis, etiam sine respectu ad personas. Atqui certum est, onera merè realia sequi rem in quocumque statu.

35 Hinc quartò fit, quod ita supponitur oneratam rem

transire ad Ecclesiam ex voluntate prioris domini, quia nemo plus juris in alium transferre præsumitur, quam ipse habeat, l. nemo plus juris, ff. de jur. l. traditio, ff. de acquir. rer. dom. cum aliis similibus. Sicut ergo non habebat prior dominus jus liberum rei, sed cum onere debito Principi, eodem modo rem præsumitur transferre. Unde militat illud ex parte Ecclesie, quod qui in jus succedit alterius, uti debet eodem jure, quo ille utebatur, l. is, qui in jus, ff. de reg. jur. Et confirmatur, quia ex expressa voluntate, vel pacto posset prior dominus cum onere solvendi tributum Principi bona in Ecclesiam transferre, ut dictum est, ergo idem fieri dicendum est ex voluntate præsumpta.

36 Eò vel maximè, & est quintum argumentum, quod sicut non est congruum, ita nemo præsumitur cum jaçtura alterius bona sua alienasse, & privasse Principem suo jure sine ipsius consensu, cum id sit contra naturalem justitiam ex una parte, stante adhuc probabilissima sententia, quod bona sint hypothecata Principi ad solvendum pro toto tempore futuro statim ab initio impositionis, ut ex d. l. Imperatores, ff. de public. & vestig. tenet Caslr. ibid. & in l. apud Julianum, §. hæres, ff. de leg. 1. facitque l. 1. c. quibus causis pignoratitio tacita contrahatur, & subscribitur Host. in sum. lib. 3. tit. de pignor. Angel. & Sylvest. v. pignus, Negulant. de pignor. 2. p. memb. 4. n. 125. Ruin. conf. 117. n. 2. vol. 4. & Marcabrum conf. 40. n. 81. cum binis seqq. Aliaque ex parte nulla fit Ecclesie injuria ex eo, quod minus illi detur ratione oneris annexi. Non enim ipsa gravatur, neque est ei indecens accipere emolumentum rei, licet alicui oneri antecederet obnoxia.

37 Contra verò non desunt, qui sentiant oppositum, scilicet onus hujus tributi separari a rebus, & cessare statim ac ad Ecclesiam, & Clericos res transeant, ut Card. Alban. in cit. tr. de immun. qui est in tom. 13. part. 2. & ad Bartol. in l. hæres absens num. 2. & seqq. ff. de judic. Suar. contra errores Aug. d. lib. 4. c. 20. Carol. de Grass. d. eff. 3. n. 162. cum aliis octo Authoribus, quorum plerisque ait (quod mirum est) testari de communi Guttier. lib. 1. pract. qu. 3. n. 15. alios quatuor Doctores Hispanos allegans, & tanquam probabile amplectitur idem Dian. p. 3. resol. 17. de immun. Ecclesi. citans Guevaram, & Pefantium, id quod improbabiliter dici sentit etiam Delbene d. c. 5. de immun. dub. 6. n. 3. ac tradunt Bonac. in Bull. Cœn. pun. 3. §. 1. num. 4. & 16. & Filliuc. cit. tr. 16. n. 294. ac Ceval. qui etiam testatur de magis communi qu. 141. in princ.

38 Probatur primò, ex natura ipsa privilegii exemptionis Ecclesiasticæ, quod, ut fundatum in illis verbis Christi Matth. 17. Ergo liberi sunt filii, quæ latè expendit Suarez, dist. c. 20. debet esse generale, saltem pro quanto important illa verba, aliàs restrictio omnis gratis assumitur, nisi sufficienter probetur. Sed filii Regis naturali privilegio gaudent exemptione a tributis non solum quoad bona jam sua, sed etiam quoad ea, quæ prius tributaria acquirunt: ergo etiam bona Ecclesie liberantur a tributis per hoc ipsum, quod ad Ecclesiam transeant.

39 Secundò, firmatur ex juribus canonicis, inter quæ mihi videtur primò optimus textus in cap. adversus, de immun. Eccles. ubi supponuntur damnatæ generaliter omnes exactiones, quæ tangunt Ecclesiasticos. Et licet c. Non minus eod. tit. ubi ex damnantur non satis clarè loquatur, ita tamen debere intelligi, aut ita extendi mens est alterius Concilii Lateranensis sub Innocentio III. cujus est illud cap. Adversus. Subsequenter facit textus in c. 1. de immun. Eccles. in 6. ibi: Ut Ecclesie in plenitudine juris sui, & libertatis integritate lætentur. Non esset autem integra hæc libertas, si non comprehenderet exemptionem a tributis hisce antiquis, seu ordinariis. Et infra: Decernimus non licere tallias, vel collectas, seu exactiones quascunque Ecclesis, vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab eisdem Ecclesis, vel personis Ecclesiasticis legitime hæcenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiamsi res hujusmodi sint intra illorum districtum, vel territorium constituta. Per quæ posteriora verba significatur, non obstare subjectionem ipsius rei, quæ habet annexum onus, in qua fundat obligationem solvendi sententia contraria. Tertiò, idem infertur ex cap. quamquam de censib. in 6. ubi generaliter dicitur, Ecclesias, Ecclesiasticasque personas, ac res ipsarum, non solum jure humano, quinimò & divino a sæcularium personarum exactionibus esse immunes.

40 In jure autem civili non putò satis expressè particularem hanc immunitatem a tributis imperatorum esse, quicquid aliqui velint haberi ex l. jubemus, C. de sacros. Eccles.

Ecles. & ex auth. Item nulla, Cod. de Episcop. & Cler. cuius textum dicit expressissimum Carolus de Grassis, Sed alii considerent. Textus sic se habet: Item nulla Communitas, vel persona publica, vel privata collectas, vel exactiones Ecclesis, vel piis locis imponere presument.

40 Sed ratione efficacius ostenditur. Quia etiam admisso, huiusmodi tributa præstari ob solam subjectionem ipsius rei sine ordine ad subjectionem personæ, postquam in potestatem Ecclesiæ res devenit, sicuti de subjectione, seu iure ipsius est facta, ita a subjectione Principis laici liberata est. Quemadmodum enim subiectio personæ mutari potest, ita & subiectio rei, ut sicut de facto persona per assumptionem status Ecclesiastici eximitur a iurisdictione Principis laici, ita eximatur res per hoc, quod ad dominium Ecclesiæ transeat. Supponimus enim tributa præstari ob subjectionem, hac ergo sublata, non est quo titulo Princeps laicus exigat tributa.

41 Hæc sunt potiora utriusque sententiæ fundamenta. Quid autem a nobis tenendum est, differamus. Sunt qui hæc contrarias opiniones conciliare conati sunt hac distinctione. Aut res habebat aliquod onus certum, perpetuum, & invariabile annexum antequam transfret in Ecclesiasticos, verbi gratia centum aliquem, servitutem Principi debitam, onus reparandi viam publicam, pontem, & id genus alia, & hoc onus etiam in Ecclesiasticos transit. Aut habebat onus incertum, & variabile, ac secundum exigentiam Reipublicæ, & hoc onus non transit ad Ecclesiasticos. Item vel res Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum habebat annexam aliquam gabellam, vel collectam certam, perpetuam, & invariabilem, ut ex ea quotannis solvatur certa pensio in perpetuum, & hanc solvere tenentur Ecclesia, & Ecclesiastici. Vel res illa erat solum obnoxia gabellæ, aut collectæ obligatione incerta, & variabili ad tempus nunc in majori summa, nunc in minori iuxta necessitatem rerum contingentium, & hanc neque Ecclesia, neque Ecclesiastici solvere tenentur. Ita distinxerunt Sylvest. d. v. immunitas l. n. 19. Filliuc. tom. 1. tr. 16. c. 11. n. 294. Azor. part. 3. l. 5. c. 19. qu. 8. Duard. in Bull. Cæn. l. 2. can. 18. qu. 6. n. 6. Megal. part. 2. lib. 2. c. 17. qu. 6. n. 98. & 103. Alter. tom. 1. disp. 19. l. 5. c. 6. Prosper. de August. in addit. ad sum. Quarant. V. veltigal. Sout. in Bull. Cæn. c. 18. disp. 92. n. 5. Molfes. in sum. tom. 2. tr. 12. c. 22. n. 167. & seq. Turrian. tom. 2. in 2. 2. disp. 44. dub. 4. n. 13. Molin. tom. 3. tr. 2. disp. 672. Laym. l. 4. tr. 9. c. 6. n. 5. Malder. in 2. 2. tr. 4. c. 6. dub. 9. Suar. cit. lib. 4. c. 20. Barbof. in collect. tom. 1. l. 3. tit. 49. c. 4. n. 7. Carol. de Grass. d. eff. 3. n. 22. n. 166. & 172. Marth. de iuris. d. part. 4. cas. 11. n. 38. & alii bene multi.

42 Hæc autem conciliatio, etsi recte constituta videatur, est tamen mutila, & ideo non possum de plano illi adherere, sed transeo cum sensu Rotæ in dd. *Brundusina*, & *Albanen. gabellæ*, atque in *Hydruntina exemptionis*, & in aliis, quæ ultra qualitates prædictas, quod onere sint certa, perpetua, & uniformia, sive invariabilia, amplius exigunt, ut sint realia, non mixta videlicet præstanda ex ipsa re, non autem pro re. Solum igitur Ecclesia, & Ecclesiastici ad ea tenentur, cum hæc omnia copulativè concurrerint. Quod onera sint realia ipsis bonis infixa, & infixa bonis propter bona, non personis propter bona, & sint perpetua, certa, & invariabilia, non autem ex aliquibus causis urgentibus, & illis cessantibus, removenda. Ita ex Canonistis, arque Theologis, ac Jurisperitis iudicavit Rota in locis allegatis, & decrevit Sac. Congreg. Eminentissimorum Cardinalium controversiis jurisdictionalibus præpositorum, ut ex sequenti decreto. *Sacra, &c. alias censuit, bona per Ecclesiasticos possessa gaudere exemptionibus a quibusvis impositionibus, & oneribus, quæ non sunt copulativè certa, realia, & invariabilia juxta decisionem in Brundusina gabellæ coram bon. mem. Pegna, Et concordantes, necnon ab impositionibus Cameralibus, etiam comprehensivis Ecclesiasticorum, quando Ecclesiastici libertatem eas non solvendi præscripserint, juxta decretum anno 1600. tempore san. mem. Clementis VIII. editum. Datum hac die 21. Aprilis 1640.* Hoc ipsum pro solutionibus debitum tempore, quo jam bona deveniant in Clericos, declaravit eadem S. Congreg. in *Marsicana* 10. Apr. 1628. Et licet ministri sæculares prætendant, omnes collectas esse onera realia, tamen revera non sunt ejusmodi, quia licet fortasse sint antiqua, non tamen sunt uniformia, & invariabilia, sed variantur secundum numerum familiarum pro rata bonorum. Et generaliter quæcunque impositiones, quæ distribuuntur per æs, & libram, non possunt dici onera realia, ut censuit Sac. Congregatio super Episcopis 6. Augusti, & 3. Septembris in *Tricaricensi* 1610. Multo magis licebit Capitulo exigere gabellam, sive datum ab immemorabili consuetum, & sibi donatum, vel

alio modo acquisitum super fructibus prædiorum, & aliarumve rerum etiam Ecclesiasticorum. Quia hoc est onus reale, certum, & invariabile, ut supponitur, eadem S. Congregatio in *Castellaneten* 29. Novembris 1653. Et ita etiam proposito pluries eodem articulo in S. Congregatione immunitatis ad instantiam nonnullarum Communitatum Status Ecclesiastici, prætendentium Ecclesiasticos teneri ad onera prius imposita super bonis denuo per eos acquisitis, fuit temper resolutum, Ecclesiasticos non esse molestandos, nisi doceatur de observantia contraria, & qualitate onerum, suppositis etiam oneribus Cameralibus, prout in una *Lauretana* 16. Julii 1627. Contra Communitatem *Montis Luponi*, in una *Feretrana*, seu *Pisaurien* 12. Junii ejusdem anni contra Communitatem *Sexicorbarii*, in una *Fosolepronien* sub eodem anno contra Communitatem *Sorbilongi*, in una *Spoletana* 21. Maji 1628. contra Communitatem districtæ *Civitatis*, & aliàs sæpissimè, & in Sac. Congregatione super Episcop. in una *Uxentina bonatenentis* 13. Augusti 1618.

44 Neque obstat resolutio Sac. Congregationis *Boni regiminis*, quia in illa supponitur observantia, quod exigantur collectæ super bonis ab Ecclesiasticis acquisitis, & quod onera habeant qualitates adductas. De hac autem observantia non tenentur Clerici docere, cum habeant fundatam intentionem in jure communi, quod non teneantur, nisi onera sint talia, quæ comprehendantur in allata distinctione; unde standum est regulæ, donec a laicis probetur limitatio, & exceptio, *Surd. conf. 339. n. 6.* Et in his terminis loquuntur præcitatae resolutiones S. Congregationis super Episcopis, & Immunitatis Ecclesiasticæ.

45 Ratio autem cur Clerici pro huiusmodi bonis ad se devenientibus non teneantur ad onera extraordinaria collectarum, seu talliarum, ac generaliter ad incerta, & quæ ratione supervenientium necessitatum imposita fuerunt, vel imponuntur, augenturve, etiam si certa facta sint, itaut hæc imponentes, vel exigentes anathemate percutiantur, ea est, quia huiusmodi onera natura sua personalia sunt, principaliter scilicet respicientia personam, & secundario res, seu tangentia personam possidentem, habitos scilicet respectu rerum possessorum, ut inferitur ex *l. Rescripto, & l. fin. ff. de muner. & honor.* Nec possunt ulla via a sua hac natura distrahi, ut transeant in onera realia, quicquid aliqui conentur suadere. Quoties ergo possidentes sunt Ecclesiastici, cessat omne jus, & actio, quæ in persona subiecta fundabatur, ut antea dictum.

46 His itaque conditionibus cessantibus, non ex eo, quod bona sint descripta in catastro unquam facit, Ecclesiasticos teneri ad onera imposita, seu imponenda postquam ad ipsos bona transferint, nisi intervenerit assensus Summi Pontificis, ex Abbate, Natta, & aliis firmatur in consilio impresso in d. *Catena aurea tom. 1. pag. 574. n. 21. & seqq.* & in alio consilio pag. 617. n. 2. & 3. Idque etiam descriptio in catastro fuit facta de consensu Ecclesiasticorum, cum non possint se submittere iurisdictioni laicorum, neque præjudicare immunitati sibi de jure competenti, ut stabilitur in d. *Conclio Catenæ tom. 1. pag. 561. n. 27. & pag. 574. n. 22. & in cit. dec. Albanen. in fin. cor. Merlino, & in aliis.* Præsertim cum privilegium immunitatis concessum ordini clericali sit etiam de jure divino, ut habetur in c. *Quamquam, de consib. in 6. & in S. Conc. Tridentino sess. 25. de ref. c. 20.* Et etiam si huiusmodi descriptio justificaretur, nihil obstat, ut firmatur in d. *Albanen. gabellæ col. pen. vers. non obstat*, de quo etiam extat consilium celebre Everardi impressum in d. *Catena aurea n. 6. & n. 47. pag. 271. & 279.* & aliud consilium apud eandem Catenam pag. 574. n. 22. Non obstante etiam laudo inter Ecclesiasticos, & Communitates, cum sit invalidum ex defectu iurisdictionis, atque injustum contra immunitatem ipsis Ecclesiasticis de jure etiam divino competentem, c. *Contingit, de arbitr. cum aliis adductis a Gratian. discept. 379. n. 2.* Quod etiam procedit in sententia per Judicem laicum lata adversus Ecclesiasticos, c. *Nulli Judicium, &c. Si diligenti, de for. comp. c. Quanto de judic. & in hac materia collectarum Petrus Paulus Buttinon. in d. Catenæ tom. 1. fol. 147. n. 7.* ubi de communi, itaut neque ex solutionibus potuissent præjudicare privilegio immunitatis Ecclesiasticæ, quod est concessum ipsi ordini Ecclesiastico, ac ipsis bonis Ecclesiasticorum, ut ex Paulo de Castro *conf. 413. n. 2. p. 2. Cevallo com. contra com. qu. 889. n. 107. & ex aliis probatur in allegato conf. Cat. Aur. tom. 1. pag. 575. n. 23. Everard. loc. cit. & ex eadem Albanen. gabellæ in fin.*

47 Et licet non comprobarentur præsentis assignationes factæ per Ecclesiasticos in vim Statutorum, seu obligationum,

tionum, etiam cum solutionibus, nihilominus tanquam indebitæ non possunt inferre præjudicium ipsorum immunitati, ut decilum in eadem Albanen. col. pen. & in fin. Everard. cit. conf. n. 6. fol. 271. & in alio conf. to. 1. Cat. pag. 561. num. 27. & pag. 574. n. 22. Siquidem privilegio concessio Clericis, & personis Ecclesiasticis non potest præjudicari ex contraventione particularium personarum, ut ex doctrina Innoc. in c. accedentibus, de privil. Andr. de Barul. in l. 1. C. de iis, qui sponte lib. 10. Abb. in c. cum tempore, not. 5. de arbitr. & in c. 1. col. 4. de re jud. & ex c. Si diligenti, de for. comp. palam est. Minusque obstat, quod Ecclesiastici in eisdem locis possideant etiam multa bona antiquitus acquisita abique hujusmodi oneribus. Quia immunitas Ecclesiastica universaliter, & indistinctè procedit tam in acquisitis, quam in acquirendis, ut iuribus, & autoritatibus comprobatum fuit a Rota in allegatis decisionibus.

48 Extat hac in re replicatio S. Congregationis Immunitatis Ecclesiasticæ ad literas responsivas Archiepiscopi Taurinensis, quæ est hujusmodi: *Se bene doveva bastare a' Consiglieri di questa Altezza Serenissima l' autorità della S. Congregazione, che per essere organum Papæ deesi riconoscere per maestra, e per regola d' ogni buona dottrina, nondimeno da persone pratiche, e ben inclinate alla difesa dell' immunità, e libertà Ecclesiastica è stata data in voce questa replica, dimostrando, che i fondamenti allegati non debbono tenerli per indubitati, i quali si asseriscono. E quanto al primo replica, che non basta, che i pesi siano certi, ed invariabili a fine, che, dicantur bona transire cum onere suo; ma debbono essere anche pesi meramente reali, e perpetui; secondo la commune opinione de' Dottori. E poi come si possono chiamar certi, ed invariabili que' pesi, che si accrescono, e diminuiscono come è il Tasso, che qui chiamano peso invariabile, e certo, il quale quest' anno è stato accresciuto per meta, e cessando le imminenti necessità, si dovrà diminuire? Onde ne segue, che questi, dicuntur onera mixta imposita personis contemplatione rerum, vel è contra, de quali è vera la regola, che dice, quod mutata conditione personæ, mutatur conditio rei. E per conseguenza i beni passati alle mani degli Ecclesiastici non debbono portare i pesi, che a contemplazione d' essi si pagavano mentre erano in mano de' laici.*

La medesima risposta pare, che si accomodi al secondo fondamento de' debiti delle Comunità contratti avanti, che i beni si acquistassero dagli Ecclesiastici in caso, che i debiti procedano da imposizioni fatte dalle medesime Comunità, o dal pagamento de' predetti pesi, e carichi. Ne per questo le Comunità rimarrebbero interessate, ma havrebbero sempre obligate le persone laiche, le quali dovevano portare, e pagare i predetti pesi in riguardo de' beni, mentre da essi furono posseduti.

Ma quando i debiti delle Comunità nascessero da' contratti, patti, ed hipoteche de' laici possessori de' beni, avanti, che passassero in mano degli Ecclesiastici, si risponde al secondo, e terzo fondamento, che trattandosi di cose, che consistant in facto, e contro il terzo possessore, che è la Chiesa, non si poteva, nè doveva venire a sequestrazione de' Giudici, e ministri laici, e molto meno ad esecuzioni, come in alcuni casi si è fatto, se prima non si esibivano i pretesi oblighi, patti, ed hipoteche coram Iudice suo competenti, che è l' Ecclesiastico. E all' hora si sarebbe esaminato sopra l' essenza delle pretese obligazioni ed hipoteche, se fossero fatte libere, e spontanee, vel per vim & metum saltem reverentialem, massime potendosi ciò presumere, stante gli eccessivi carichi, che superano la quota de' frutti della parte dominicale, se per i carichi solamente imposti, e per quelli ancora, che in futuro si potevano imporre, e non essendosi fatta alcuna delle predette diligenze, non pare si possa dubitare, che i sequestri fatti da' Giudici laici ne' beni Ecclesiastici, & non cognita causa, sino nulli, ed il decreto, ed instruzione da' abolirsi, ed annullarsi, è che quelli, che gli hanno fatto, ed ordinato non sieno incorsi nelle censure contenute nella Bolla in Coena Domini can. 17. & 18. massime, che questi Ecclesiastici sono in possesso di non pagare i carichi straordinari.

Alle necessità, e miserie, delle quali abbonda questo Stato in questi tempi, per le quali non pare, che suppetant bona laicorum, la benignità di sua Beatitudine si è inclinata di porgere qualche sollievo con conceder Brevi, e grazie, le quali non si accettano, perchè molti con l' utile de' pagamenti da farsi dagli Ecclesiastici pretenderebbono d' acquistar sopra di essi la giurisdizione, e pure in altri tempi hanno i Serenissimi Principi accettato in simili grazie senza soggettare gli Ecclesiastici alla giurisdizione del Senato.

Quanto a' pretesi abusi, frodi, e collusioni, già la buona memoria di Monsignor Nunzio Landi a nome della Sac. Congregazione comandò a' Vescovi, che vi rimediassero, e Sua Beatitudine, e la Sac. Congregazione saranno pronte

a porgerli per mezzo del Nunzio, e de' Vescovi quei più efficaci rimedj, che si stimeranno necessarij, ed opportuni, acciòchè in questa parte questa Altezza Serenissima, ed i laici rimangano soddisfatti dagli Ecclesiastici.

Cæterum Authores supracitati, ac Rota ipsa admittunt in aliquibus casibus, summos Pontifices solitos esse causa cognita, concedere facultates, ut etiam Ecclesiastici contribuunt, qualis est casus necessitatis; vel communis utilitatis, ubi laicorum ad id non suppetunt facultates, cum eorundem Summorum Pontificum interfit communibus utilitatibus providere, juxta textum in c. Adversus 7. de immunit. Eccl. & in Extrav. un. eod. tit. ac ponderavit Rota dec. 42. p. 4. n. 3. pluraque exempla hujusmodi concessionum, ex causa belli refert Marth. de Jurisd. p. 4. cent. 5. cas. 10. n. 20. Ideo prævia informatione Nunciorum Apostolicorum, atque Episcoporum super requisitis præfatis, auditisque Ecclesiasticis, de quorum præjudicio immediatè agitur, consulendus est Summus Pontifex, ut ad aliquod breve tempus indultum hujusmodi, valdè tamen limitatum, & expressis particularibus, & quidem urgentissimis circumstantiis concedat, ne trahi possit in exemplum. Vel facultatem tribuat, ut Clericis in bonis sibi assignatis juxta locorum consuetudinem pro patrimonio, ad cuius titulum sunt promoti, sint ab oneribus laicalibus immunes, in cæteris verò bonis alijs, quàm titulo patrimonii prædicti, vel ratione beneficiorum per eos possessis, contribuunt pro medietate, vel alia minori parte onerum per laicos solvi S. Congreg. super bono regimine Status Ecclesiastici tenoris sequentis: *Il decreto altre volte fatto sopra le collette de' beni patrimoniali, a titolo de' quali i Chierici sono ordinati in Sacris, si ristringa a quella quantità de' beni, la quale regolarmente è stata solita assegnarsi per titolo di patrimonio, secondo la consuetudine di ciascun luogo, e Diocesi, e per lo restante le Comunità non siano impeditate nell' esigenze de' soliti pesi, e collette. Adderem etiam hisce remedijs gratiam ex liberalitate Sedis Apostolicæ quibusdam principibus concedendam ob graves impensas ab illorum ærario factas in tuendis suis Religionibus adversus hæreticos, vel infideles. Remq; publicam consilio, auxilio, ac omni ex parte optimè ab eis navatam in Provinciis catholicis, nempe exactionis quid annuæ ab Ecclesiasticis per aliquod tempus cum solitis clausulis præservativis, ut generosi spiritus erga res universalis hac liberali retributione magis in dies virecant. Nam præmijs magnorum etiam virorum animi excitantur, & interim ut articulus assertæ hypothecæ, & realitatis onerum discutatur decidendus a Sede Apostolica, præservetur laicis facultas deducendi, atque justificandi apud Sanctam Sedem id, quod ex dispositione sacrorum canonum, vel ex indulto Apostolico eis posset jure competere super eisdem bonis respectu dictorum onerum.*

Sive quod stantibus præcis necessitatibus Principatus, vel Regni &c. notis Suæ Beatitudini, præcedente consensu Ecclesiasticorum, ac revocatione, & abolitione edictorum forsan publicatorum in hac materia, poterit concedi ex gratia speciali facultas exigendi ad tempus cum ministerio alicujus personæ Ecclesiasticæ a bonis in æstimo descriptis, quæ transiverint in Ecclesiasticos aliqua certa quota impendenda dictis necessitatibus, nempe medietas collectarum, quas solvunt laici, plus minusve, ut videbatur summæ prudentiæ Suæ Sanctitatis cum declaratione, quod finita dicta exactione, dicta bona gaudeant, ut antea immunitate, ac exemptione ab omni onere, debita bonis Ecclesiasticis.

Vel Sancta Sedes poterit uti tolerantia absque eo, quod faciat aliquem actum positivum, remittens negotium arbitrio ac prudentiæ suorum Nunciorum.

Quod Ecclesiastici consentiant ad contribuendum aliquam summam congruam præsentibus necessitatibus, attempto eorum consensu, supplicetur Suæ Sanctitati pro obtinenda licentia ejusmodi contributionem, vel subsidium faciendi.

Ad evitandas vero fraudes poterit deputari Visitator Apostolicus, quemadmodum alijs deputatus fuit pro Regno Neapolitano, ut de ausibus Ecclesiasticorum cognosceret.

Secunda inspectio principalis est circa bona patrimonialia & laica Clericorum, fructusque ex illis provenientes. Per bona autem patrimonialia intelliguntur quæcumque titulo temporali nimirum hæreditate, legato, donatione, emptione, arte, manuum labore, vel simili alio temporali titulo ab Ecclesiasticis acquisita sunt.

Et quidem non solum ex jure communi, sed etiam ex Bulla Cœnæ Domini ejusmodi bona gaudere immunitate certum omnino est. Quoad Bullam, ita tenent Cardinalis Toletus lib. 1. instrud. Sacerd. c. 30. n. 4. Ugo lin. ad Bull. Cœn. p. 2. c. 16. §. 1. in princ. & §. 3. Sayr. de

de censur. l. 3. c. 22. n. 9. Alter. c. 2. col. 6. ad d. Bull. Filliuc. 10. 1. tr. 16. c. 11. n. 298. Reginald. n. 377. & 379. to. 1. lib. 9. c. 25. Scortia in Bullas selectas theor. 427. col. 5. Duard. in d. Bull. lib. 2. can. 18. qu. 5. & Diana cum aliis p. 1. resol. 39. tr. 2. Quod verò ad jus commune est revera communis opinio, quam amplectitur Glos. in c. fin. v. suis facultatibus, de vit. & honest. cler. & in c. Quamquam v. ipsarum, de censib. lib. 6. Abb. in d. c. fin. & in c. 1. de censib. & in c. Ecclesia S. Marie, de const. n. 22. ubi ait, contrariam sententiam esse communiter damnatam, Felin. ibid. n. 7. Bartol. in d. l. rescripto, ff. de muner. & honor. Paul. de Caltr. & Alberic. in l. 1. c. de Episc. & Cler. Syl. v. Immunitas, l. 5. §. 22. & v. Excommunicatio 9. §. 3. Covar. pr. 9. c. 13. n. 9. Bellett. de exempt. cler. §. 9. Carol. de Grass. eff. 13. n. 19. Scortia, & Sayr. ubi supra Navarr. in man. c. 17. n. 203. Medin. C. de rest. q. 15. Less. lib. 2. c. 33. d. 3. n. 19. Suar. d. lib. 4. in Reg. Angl. cap. 24. §. 25. Homob. de exam. Eccles. p. 2. tr. 11. c. 6. q. 2. Kice. p. 2. dec. 299. n. 3. Azor. p. 3. l. 5. c. 19. q. 8. Molin. 10. 3. tr. 2. disp. 671. nu. 2. Molfes. in summ. 10. 2. tr. 12. c. 22. n. 116. Pasqualig. dec. 128. n. 4. Prosper. de August. in addit. ad sum. Quar. V. V. Efigal. Gregor. Lopez, Rovitus, & Constantius, quos citat, & sequitur Donat. Ant. de Marin. in quotid. ref. c. 37. n. 9. Jo: Ant. de Nigr. Archid. Bald. Afflict. Gemin. & Brun. quos refert, ac sectatur Marth. de jurisd. p. 4. cent. 1. cas. 49. n. 9. Imol. Rimin. jun. & Rip. quibus adhæret Tamburinus de jur. Abb. tom. 1. disp. 15. q. 20. n. 3. Baldel. lib. 5. disp. 34. n. 2. Ciardin. contr. c. 31. n. 7. Crilenzon. conf. 53. Castil. de tertiis tom. 7. c. 9. n. 18. Caltropal. tom. 2. tr. 12. disp. un. pun. 9. n. 2. Rota Romanæ in d. Albanen. gabella coram Merlino, & Diana d. ref. 39. dicens oppositam sententiam communi calculo Theologorum, tanquam sacris canonibus contrariam merito esse explosam. Oppositam propugnant Glosa marginalis in d. c. quamquam, de censib. v. res ipsarum, Jo: Driedo de libert. christ. lib. 2. c. 3. & Bobadil. in polit. tom. 1. lib. 2. c. 18. n. 260. qui in glos. lit. F. citat nonnullos Juristas.

56 Quod autem ejusmodi bona patrimonialia protegantur a can. 18. Bullæ Cœnæ suadet manifestè ex illius clausula, ibi: Clericis, Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis, & eorum, & Ecclesiarum, &c. bonis, illorumque fructibus &c. sub voce enim eorum, ne redundet, non alia, quam bona patrimonialia, & laica intelligi possunt, cum distinctè bona Ecclesiarum, & beneficiorum enumerentur. Unde non valet respondere ex Suarez de censur. disp. 21. sect. 2. n. 99. ea particula damnari onera, quæ imponuntur prædictis bonis, sed habita ratione personarum, quomodo evadunt personalia, id est imposita personis pro rebus. Non valet inquam, quia hujusmodi onera si personalia sunt, fati erant prohibita sub clausula exprimente personas, Clericis, Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis.

57 Ex quibus patet multò magis protegi bona patrimonialia, instituta a Clerico in titulum suæ ordinationis, Alter. col. 7. vers. Idque maxime, Bonac. n. 13. Duard. q. 6. n. 3. Bellett. cit. §. 5. qui omnes alios allegant, & Bellettus etiam eos, qui inficiantur non satis probabiliter, Gratian. discept. 159. n. 27. & Sperell. dec. 37. n. 77. qui refert plures resolutiones Sac. Congregationis Immunitatis. Quibus illud adjicio, quod eadem S. Congregatio censuit in Nazarena 2. Aprilis 1669. nempe quod bona assignata pro suscipiendis sacris Ordinibus non gaudent immunitate a gabellis, donec Clerici non fuerint in sacris constituti. Idem decretum in Tranen. 4. Maji 1669. ubi etiam quod Episcopus cognoscere debeat super fraudulentis donationibus.

58 Et jure debuit Bulla his quoque bonis, & fructibus protectionem impendere, utpotè quibus de jure communi exemptio Ecclesiastica competit, c. Non minus, de immunit. Eccles. ibi: De bonis Ecclesiarum, & Clericorum, c. fin. de vit. & honest. Cleric. ubi dum auferitur a Clericis negociantibus privilegium immunitatis quoad suas facultates, signum est, aliunde privilegium quoad eadem participari. Quod argumentum est Glosæ ibidem v. suis facultatibus, & in c. Quamquam, de censib. in 6. habetur: Personas Ecclesiasticas non teneri ad exhibendum pedagag. pro rebus suis propriis. Idemque habetur in Clem. fin. cod. tit. & in c. 1. de immunit. Eccles. in 6. statuitur, non licere exactiones quascunque imponere, vel exigere ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis acquisitis, vel acquirendis. Et in extr. inter communes, cod. titul. supponitur juxta cit. c. Quamquam, non esse exigendas a Clericis tallias, decimas, quotas, vel aliam quantitatem super preventibus tum suorum bonorum, tum Ecclesiarum.

Oppositum, his non obstantibus, opinatur Navarrus in man. c. 27. n. 128. malè pro contraria sententia relatus, & Suarez d. disp. 21. sect. 2. n. 99. licet videatur loqui de tributis aliis debitis, puta consequentibus rem juxta dicta a nobis in tertio casu. Immo disp. 23. sect. 4. n. 23. ad c. Quamquam, de censib. in 6. aliter videtur sentire, quia putat onera pedagiorum, & guidagiorum, quibus ibi sermo est, esse personalia, imposita scilicet personis pro rebus. Subscriberentque huic opinioni, qui negant communicatum iis bonis, & fructibus privilegium Ecclesiasticæ immunitatis, sicuti revera alia multa privilegia non sunt participata, puta, quod detur in iis restitutio in integrum, quod non præcibantur, nisi spatio quadraginta annorum. Cujus opinionis est Felin. in d. c. Ecclesia, n. 8. de const. & duodecim Doctores apud Carolum de Grass. n. 21. inter quos Barbat. lib. 1. conf. 3. asserens esse communem, & alii apud Dian. loc. cit. Suaderi autem potest Navarri, & Suarez sententia, quia in his bonis, & fructibus ratio cur privilegientur, cessat. Non enim sunt Ecclesiastica, ex quo oritur privilegium, sed sunt instar bonorum cæterarum personarum laicarum. Nec obstat, quod possideantur ab Ecclesiastico, quia non possidentur ab ipso formaliter, seu tanquam Ecclesiastico, sed tanquam a laico. Verba autem dispositionum, præsertim pœnialium, formaliter accipienda sunt.

Sed respondetur, quod quando privilegium reperitur expresse communicatum, non multum curandum est, an insit ratio communicationis. Ideò enim privilegium dicitur, quia autoritate privilegiantis suppletur id, quod rei privilegiatæ deest. Quamvis non desideretur ratio, cur etiam bona laica Clericorum immunitate gaudeant. Quia nimirum dignitas personæ, cui bona sunt velut accessoria, trahit ad se dignitatem bonorum, nec censetur perfectè exempta persona, nisi etiam quoad sua omnia sit exempta. Quam rationem inter alios profequitur Reginal. loco allegat. & firmavit Rota in dicta Albanen. gabella coram Merlino his verbis. Bona patrimonialia Clericorum, etiam laicalia sunt immunita ab oneribus laicalibus ob dignitatem personarum, quæ dignitas personæ insuit immunitatem in ipsa bona. Illa enim adherent personæ Clerici, nec persona potest dici plene & perfectè exempta, nisi etiam bona illius exempta sint. Ita Abbas, Decius, Felinus, & alii Canonistæ communiter in c. Ecclesia S. Marie, de Const. Bald. in l. 2. c. de Episcop. & Cler. & alii, quos refert, ac sequitur Suarez lib. 4. ad Reg. Angl. c. 24. num. 4. & seq. Hactenus Rota, & nos non item.

Adjicimus enim S. Congregationis Immunitatis Epistolam omnibus Episcopis Provinciæ Mediolanensis olim scriptam, in qua partes Episcoporum in hac re accuratè exprimuntur. Ea est hujusmodi. Avendo rappresentato a questa Sac. Congregazione il Clero Secolare, e Regolare di questa, ed altre Città dello Stato di Milano le novità promosse con editti, e provvisioni laicali totalmente ripugnanti all' immunità, e libertà concessa anche per ordinazioni divine alle persone, e beni Ecclesiastici, perciò con partecipazione della Santità di Nostro Signore si ordina a V. S. con la presente, che non lasci di rimuovere simili pregiudizj, usando dopo le monizioni pastorali, i rimedi di queste materie prescritti da' Sacri Canon, Concilj, e Costituzioni Apostoliche, con notificare a tutti i Confessori Secolari, e Regolari, che dalle censure, che incorrono per la suddetta causa non può alcuno assolvere, se non il Sommo Pontefice, al quale detta assoluzione da' medesimi Canon, Concilj, e Costituzioni Apostoliche, è specialmente riservata. Così adunque eseguirà V. S. con la dovuta vigilanza, ed applicazione, e per compire all' obbligo pastorale, ed eseguire la santa mente di Sua Beatitudine, e del seguito si attenderà distinto ragguaglio per riferirlo alla Santità Sua, mentre lo priego dal Signore Dio compiuta felicità. Di Roma a' 23. di Luglio del 1652.

Item & decreta Sacrarum Congregationum a nobis in summarum coacta.

Clerus non potest solvere collectas absque incurfu censurarum. Sac. Congreg. Immunit. in Volaterrana 18. Septembris 1629.

Ecclesiastici sunt exempti a solutione collectarum. Eadem ac. Congreg. in Firmana 19. Novembris 1630. & in Cathanien. 11. Septembris 1634.

Moniales non tenentur ad collectas per æs & libram impositas pro bonis acquisitis. Ead. S. Congregat. in Ferrerana 22. Decembris 1631.

Clerici in minoribus sunt exempti a collectis, etiam si non interviant Ecclesie. Ead. Sac. Congreg. in Civitate Pennen. 21. Martii 1646.

Ecclesiastici viventes simul cum conjunctis sunt exempti a collectis pro portione bonorum ad eos spectante. Ead. S. Congreg. in Aruptina 6. Martii 1635.

- 67 Vendens bona Ecclesiasticis non debet gravari collecta. Ead. S. Congreg. in Callien. 8. Octobris 1628.
- 68 Bona, quæ transeunt ad Ecclesiasticos sunt exempta a collectis laicalibus. Ead. S. Cong. in Montis regalis 14. Februarii 1645.
- 69 Clerici non tenentur ad collectas pro bonis datis. Eadem S. Congreg. in Hieracen. 4. Julii 1645.
- 70 Pro bonis acquisitis Clerici tenentur solvere onera realia. Ead. S. Congreg. in Marsicen. 26. Junii 1628. in Auximana 22. Januarii 1629. in Ferentina, & Firmiana 9. Novemb. ejusdem anni, & in Taurinen. 25. Aprilis 1634.
- 71 Pro bonis acquisitis Clerici non tenentur ad onera personalia. Ead. S. Congr. in Albanen. 16. Aug. 1634.
- 72 Pro bonis acquisitis servanda est decisio Rotæ in Brundusina. Ead. S. Congr. in Taurinen. 26. Martii 1629. in Faventina 2. Julii 1647. in Fanen. 20. Januarii 1637. in Montis regalis 11. Augusti 1638. in Senogallien. 27. Januarii 1634. & in Firmana 11. Augusti 1631.
- 73 Bona Clericorum pro indiviso cum fratribus sunt exempta pro virili. Eadem S. Congr. in Viterbien. 6. Decembris 1627.
- 74 Bulla Pii IV. in statu Urbinatensi non est in usu; & Clerici non tenentur, nisi ad onera realia. Ead. Sac. Congr. in Pisaurien. 29. Januarii 1636.
- 75 In Nazarena 2. Aprilis 1669. ad tenorem decretorum, scilicet, quod bona assignata pro suscipiendis Ordinibus non gaudent immunitate a gabellis, donec Clerici non fuerint in sacris constituti. Idem decretum in Tranen. 4. Maji ejusdem anni, ubi etiam quod Ordinarius cognoscere debeat super fraudibus, quæ in hujusmodi donationibus committuntur. Eadem Sac. Congregat.
- 76 Immunitas bonorum Ecclesiasticorum non suffragatur bonis ad patrem, matrem, fratres, & sorores spectantibus. Ead. S. Congr. in Albanen. 14. Augusti 1634. & in Auximana 25. Januarii 1650.
- 77 Si conjuncti Ecclesiasticorum vivant cum ipsis, & impensis eorum, sunt etiam immunes a collectis pro portione bonorum. Ead. S. Congr. in Aprutina 6. Martii 1635. & in Hydruntina 14. Junii 1630. & in Caven. 27. Aprilis 1632.
- 78 Bona data pro erectione Monasterii Monialium sunt immunia. Ead. S. Congr. in Tropien. 15. Januar. 1641.
- 79 Bona assignata Capellæ jurispatronatus immunia sunt. Ead. S. Congr. in Auiculana 11. Martii 1642.
- 80 Bona assignata pro dote beneficii erecti sunt immunia. Ead. S. Congr. in Firmana 10. Januarii 1637.
- 81 Clericus gaudere debet exemptione a bona tenentia, quamvis abtens. Ead. S. Congreg. in Fundana 23. Martii 1638.
- 82 Clerici sunt immunes a bona tenentia. Ead. S. Congreg. in Tricaricen. 28. Maji 1636.
- 83 Clericus gaudet immunitate a bona tenentia pro bonis emptis, & donatis. Eadem. S. Congr. in Casertana 19. Augusti 1630.
- 84 Clericus, quamvis inhabilis ad suscipiendum Ordines sacros gaudet immunitate a bona tenentia. Ead. Sac. Congreg. in Sulmonen. 6. Maji 1631.
- 85 Ecclesiastici non possunt gravari a prætenfa gabella Communitatis. Eadem S. Congreg. in Urbinaten. 16. Julii 1627.
- 86 Ecclesiastici non tenentur ad onera ad favorem Principis. Ead. S. Congr. in Casalen. 18. Augusti 1637.
- 87 Nec tenentur ad solutionem oneris nuncupati, *il Tasso*. Ead. S. Congr. in Casalen. 9. Junii 1637.
- 88 Clerus non potest spontè solvere gabellas a laicis impositas. Ead. S. Congreg. in Vicentina 15. Junii 1638. & in Andrien. 27. Septembris 1632.
- 89 Non est permittendum, ut pro Universitatum oneribus quicquam Ecclesiastici contribuant, neque sub elemosynæ nomine. Sac. Congreg. Episcop. in Squillacen. 21. Maji 1598.
- 90 Clerici de bonis patrimonialibus non tenentur ad ratam pro impositionibus Cameralibus S. Congr. de Bono regimine 4. Februarii 1609.
- 91 Clerici non tenentur solvere onera imposita per Communitatem super eorum bonis patrimonialibus, & domibus, ubi habitant, etiam quod antea solverint. Sac. Congr. Immun. 7. Decembris 1632.
- 92 Bona Clericorum non tenentur solvere bonam tenentiam, S. Congr. Episcop. in Baren. 10. Junii 1616. & in Argentina 31. Augusti 1618. & 26. Januarii 1619. & in Brundusina 15. Decembris 1623.
- 93 Bona tenentia neque donatori, seu venditori, sive cedenti imponi potest, quia sic indirectè Ecclesiasticis imponeretur. Eadem Sac. Congregatio Episc. 8. Decembris 1582. & 1583.
- Bona Clericorum si prætantur feudalia, & ab eis negentur esse talia. cognitio dictæ qualitatis spectat ad Judicem Ecclesiasticum S. Congreg. Immun. in Cassanen. 9. Septembris 1631.
- Bona acquisita a Clericis, & a quibusvis personis Ecclesiasticis sunt immunia ab oneribus laicis. S. Congregatio Immunitatis sæpè.
- Bona patrimonii ordinati reputantur sicuti bona Ecclesiastica, pro quo Clericus tenetur experiri coram Judice Ecclesiastico, sicut pro bonis beneficialibus. Sac. Congreg. Concilii in Faretana 6. Augusti 1616.
- Bona, ad quorum titulum ordinatus est Clericus, gaudent privilegio bonorum Ecclesiasticorum, & ideo sunt exempta ab omnibus collectis, gabellis, & oneribus laicorum. S. Congr. Episcop. in Cathacen. 3. Augusti 1591. & in Montipelusii 24. Martii 1599. & in Vulturarien. 13. Decembris ejusdem anni, & in Aquilana 2. Maji 1601. & in Bisignana 9. Martii 1604. ac alibi sæpissimè.
- Bona hospitalium, & Confraternitatum potiuntur istdem privilegio, ac bona Ecclesiastica. S. Congr. Episcop. in Baren. 30. Junii 1617.
- Patrimonium Clerici est exemptum instar bonorum Ecclesiasticorum. S. Congreg. in Tricaricen. 14. Novembris 1603.
- Patrimonium Clerici, ad cujus titulum fuit ad sacros Ordines promotus, non potest capi in executionem ob illata vulnera alicui ad reficiendas curationis expensas a Judice condemnatus, etiamsi nihil aliud propterea possideat, quia ejus alienatio interdicta est decreto Concilii *cap. 2. sess. 21. de reform.* Sac. Congreg. Concil. sub die 5. Februarii 1604.
- Ordinati ad titulum patrimonii gaudent immunitate pro sufficienti titulo. S. Congreg. Immun. in Potentina 19. Julii 1624.
- Patrimonium Sacerdotum gaudet exemptione a gabellis. Ead. S. Congr. in Camerinen. 24. Martii 1627.
- Bona patrimonii Clericorum sunt etiam exempta ab oneribus Cameralibus. In dicta Camerinen. 7. Octobris 1631.
- Bona, ad quorum titulum Clericus est ordinatus gaudent exemptionibus etiam post adeptum beneficium, nisi fuerit subrogatum in locum patrimonii. Eadem S. Congr. in Firmana 11. Januarii 1633.
- Bona patrimonii Clericalis non possunt confiscari. Eadem Sacra Congregatio in Mutinen. 13. Januarii 1640.

CONSULTATIO LV.

An Judex Ecclesiasticus compellere possit laicos ad delendum a Communitatum aestimo, sive catastro, hoc est a libro, quo tributa, & census aestimari solent, bona per Ecclesiasticos acquisita?

ET sane videtur non posse, sed opus esse, quod Ecclesiastici instent pro ejusmodi litura apud Judices laicos. Etenim non est contentio inter Clericum, & laicum, ad hoc, ut in dubio sit pro foro Ecclesiastico pronuntiandum ad tradita per Doctores *in cap. Etsi Clericus laicum, de for. comp.* sed quis debeat in Consules, & Communitates laicorum circa regesti mutationem, factum merè laicale concernentem, jurisdictionem exercere. Quo casu non videtur ambigendum, quin laicis in suos subditos omnimoda jurisdictio competat per ea, quæ notantur in *l. Omnes populi, ff. de just. & jur. l. 2. ff. de jurisd. omn. jud. & aliis vulgaribus*. Præsertim in casu, in quo ex Constitutionibus Principis pro regula regesti deperantur Consules, sive Syndici Communitatum, quia quoad actus illud concernentes, nullo modo potest Clericus declinare forum. Alex. & alii in *l. testamenta, & in l. consulta divalia, C. de test. Gratian. dissect. 182. n. 15. & seq.*

Præterquamquod instantia, quæ coram Judicibus laicis per quemlibet requirentem fieri solet, nullam judicii formam præferret, sed tantum se habet instar cujusdam voluntariæ indicationis, quam etiam Ecclesiastici admittere debent, ut in terminis vestigialium Roland. *conf. 71. n. 22. lib. 4. Barbof. de offic. & potest. Episc. alleg. 13. n. 16. & post plures Choel. ad Bull. Regim. c. 47. n. 48.* Quinimò etiamsi judicii formam aliquo modo dicta instantia præferret, nihilominus etiam per Clericos coram laico tribunali fieri deberet, cum actorum vices sustineant, & Consules, sive Syndicos laicos convenire prætant, ut illos compellant ad factum, in simplici & pura mutatione regesti consistens, & propterea circa rem omninò temporalem, & ab omni spiritualitate sejunctam, Guidopap. *quest. 79. nu. 2. Thesaur. qu. for. 15. n. 9. lib. 2.* Et in terminis, quod, quando bona,

na, tanquam effecta Ecclesiastica sunt è catastro laicorum delenda, ad Prælati, vel cujus interest instantiam, deleri debeant, tradunt Osasch. dec. 68. n. 4. & Sperell. dec. 35. n. 20. ubi refert, ita declaratum a S. Congregat. boni regiminis.

- 3 Cujus declarationis id videtur præcipuum fundamentum quia respectu bonorum immobilium sub jurisdictione domini temporalis existentium, jurisdictio quoad respectu ordinationem, etiam si sint Clericorum, spectat ad dominum temporalem, Oldrad. conf. 17. num. 14. Tusch. concl. 386. num. 7. lit. C. Gratian. d. discept. 182. num. 16. loquens in terminis feudi, quicquid sit, si laici ratione onerum molestias Clericis inferrent, & positivè aliquid præciperent, vel exequerentur, quod directè, vel indirectè Ecclesiasticis præjudicio esset. Nam tunc Judex Ecclesiasticus deberet contra tales procedere, ut etiam consuluit idem Roland. loc. alleg. Et quidem hæc instantia desideratur ad effectum, ut innotescat Communitati causa, & qualitas acquisitionis. Multæ enim fiunt in fraudem, quæ non liberant bona ab oneribus, etiam si spectent ad Clericos, ut tradit Sperell. d. dec. 35. n. 41. & seqq. Quia tunc per officiales deputatos ex ordine Syndicorum tales contractus rescindi, ac declarari nullos petere possunt, licet coram Judice Ecclesiastico.
- 4 Neque in hac re poterit prætendi præscriptio. Quia in jurisdictionalibus absque titulo, vel immemorabili non currit, ex latè congestis per Gratian. discept. 441. num. 2. & seqq.
- 5 Nihilominus dicendum est non solam posse Episcopum, sed etiam debere ad id abolendum laicos compellere, non obstante quacunque contraria consuetudine. Quia ipse solus hac super re est Judex competens ex rationibus, quas adducunt Barbof. de jur. Eccles. lib. 1. c. 39. n. 42. Dian. tom. 1. tract. de immunit. Eccles. resolut. 41. Surd. conf. 301. & Ciardin. contr. 103. n. 29. quibus addo declarationes S. Congregationis Immunitatis, præsertim in Casalenfis, in qua dictum fuit, quod laici non possunt prætendere, Clericos circa prædicta esse subiectos jurisdictioni laicali propter allegatam juris regulam, quod actor teneatur sequi forum rei, neque allegandam esse consuetudinem in contrarium, sed solum pro executione omnium prædictorum esse Episcopum Judicem competentem. Unde eadem S. Congregatio sub die 16. Decembris 1626. decrevit, posse Judicem Ecclesiasticum compellere laicos ad delendum bona e registro laicorum ab Ecclesiasticis acquisita. Et sub 31. Augusti ejusdem anni censuit, scribendum Episcopo, qui mandet per forum Ecclesiasticum fieri catastro separatum a catastro laicorum, in quo describantur etiam bona patrimonialia Ecclesiasticorum, cujus copia tradatur foro laico ad effectum inferendi in suo catastro. Atque ita observandum. Status equidem Reipublicæ maxime rebus judicatis continetur.
- 6 Porro quod præfata bona debeant aboleri a catastro laicorum, eaque describi in catastro Clericorum firmanunt relati a Barbof. loc. cit. n. 59. & a Sperello dec. 35. num. 12. & 19. & a Carol. de Grass. de eff. Cler. eff. 3. num. 38.

CONSULTATIO LVI.

An potestas naturalis, seu civilis, & potestas supernaturalis, seu Ecclesiastica ex natura rei sint distinctæ, & ad invicem separari possint?

An aliqua sit naturalis connexio inter potestatem naturalem, & supernaturalem? &

An in Christo fuerit potestas supernaturalis absque naturali saltem quoad usum?

- 1 HÆ quæstiones, totam absorbent controversiam inter utramque potestatem, quæ si rectè decidantur, non modò illa dirimitur, sed etiam omnes fibræ litium subnascentium erunt elisæ, aut stirpitibus evulæ. Quod igitur attinet ad priorem quæstionem, non est revocandum in dubium, utramque potestatem & civilem, & Ecclesiasticam esse a Deo. De Ecclesiastica enim nullus quandoque oppositum asseruit. Civilem verò esse a Deo. D. Augustinus lib. 4. & 5. De Civit. Dei probat per illud, quod Prov. 8. legitur: *Per me Reges regnant, per me Principes imperant*, & per illud Daniel. cap. 2. *Deus Cæli Regnum, & imperium dedit tibi*, & Daniel. 4. *Cum bestis, ferisque erit habitatio tua, fœnum ut bos comedes, & rore Cæli infunderis; septem quoque tempora mutabuntur super te donec scias, quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud*. Quinimò hæc politica potestas quatenus non est limitata ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Democratiam im-

mediatè est a Deo. Necessariò enim consequitur naturam humanam, & proinde ab illo, qui naturam condidit hominis, oportet eam esse. Amplius hæc potestas civilis est de jure naturæ. Non enim ex hominum consensu pendet. Nam velint, nolint, ab aliquo regi debent, nisi velint totum perire genus humanum, quod contra naturæ propensionem esse, omnes ajunt. Atqui jus naturæ est jus divinum. Ergo de jure divino introducta gubernatio. Et hoc crediderim voluisse indicare D. Paulum Roman. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*.

Verùm hæc potestas civilis in particulari considerata, prout aliquam regiminis speciem exprimit, est de jure gentium. Nam instituere super se Reges, vel Consules, vel alios Magistratos ex consensu pendet multitudinis. Quare potestas hæc civilis in particulari est quidem Deo, sed mediante consensu, vel electione hominum.

Hinc primum colligo discrimen inter potestatem civilem, & Ecclesiasticam. Nam politica, seu civilis, ut est immediatè a Deo, est in multitudine, ut in subiecto; Ecclesiastica verò est in uno homine tanquam in subiecto immediatè. Secundò, Politica, in universum considerata, est de jure divino, sed in particulari considerata, est de jure gentium; Ecclesiastica verò, utcunque sit considerata, est de jure divino, & immediatè est a Deo. Distinguuntur tertio. Nam civilis circa corporalia & temporalia, veluti circa propria negotiatur objectum, Ecclesiastica verò circa spiritualia versatur. Quod si a fine mendicare voluerimus distinctionem, illam asseremus omnia ordinare ad quietem, & tranquillitatem Reipublicæ; hanc autem omnia dirigere in eam felicitatem, quæ in claro Dei intuitu, ac ejusdem fructione consistit. Sunt denique ad invicem hæc duæ potestates discretæ. Nam in Principe laico potestatem civilem quidem concedimus, sed Ecclesiasticam nequaquam. Quare priorem hanc quæstionem affirmativè resolvimus.

Quod verò attinet ad secundam quæstionem pariter affirmamus, & ita ut opinio, quæ omnem inter has duas potestates subordinationem tollit, aut erronea censetur, aut contradictionem involvet. Etenim si nulla est inter eas naturalis connexio, civilis Ecclesiasticæ haud erit subordinata, & hoc est erroneum. Si verò subordinationem inter eas, ut par est, admittit, naturalis profectò connexio negari nequit.

Sed inspicimus naturalem connexionem. In essentialiter ordinatis posterius habere naturalem dependentiam a priore, omnes concedunt Philosophi, ac Theologi. Potestas autem civilis, & ea, quæ est Ecclesiastica sunt essentialiter ordinatæ, ita docente Paulo Rom. 13. ubi cum dixisset, *non est potestas, nisi a Deo alicet, quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt*. Et de eo orine, qui est rerum inter se Paulum loqui D. Thomas explicans verba hæc planè docet, inquit, quod quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quia omnia per suam sapientiam fecit. Munus autem sapientis est, omnia ordinare; Unde Sap. 8. *Attingit a fine usque ad finem, & disponit omnia suaviter*. Oportet ergo effectus Dei esse ordinatos. Duplicem autem ordinem in suis Deus instituit effectibus. Alter, quo omnia in se ipsum ordinavit, de quo Prov. 16. dicitur: *Omnia propter seipsum operatus est Deus*. Alter verò, quo res omnes ad invicem ordinavit, sicut dicitur Deuter. 4. de Sole, Luna, & tellis, quod fecit ea in ministerium cunctis gentibus. Ergo oportet civilem, & Ecclesiasticam potestates esse subordinatas. Sed quis tam a veritate alienus, ut credat potestatem Ecclesiasticam, seu supernaturalem subordinari civili, ac temporali?

Accedit etiam, quod harum potestatum fines valde ad invicem sunt subordinati. Igitur potestates quoque oportet esse subordinatas. Ego consequens colligo ex Aristotelis primo Ethic. cap. 1. & 2. asserentis potestates limitari a fine. Antecedens autem satis perspicuum esse puto. Nam potestas civilis, quamvis ea omnia, circa quæ versatur, ad spiritualia dirigere debeat, tamen ex vi sua non se extendit, nisi ad aliquod bonum corporis inducendum, & ad pacem temporalem ex officio procurandam. Atqui temporalia, & corporalia jure naturæ, quod est jus divinum ad bonum animi, seu ad felicitatem, cujus gratia naturali quadam propensione creatura operatur, profectò diriguntur, quod p. 2. qu. 21. art. 7. ad 3. docuit D. Thomas dicens: homo non ordinatur ad communitatem publicam secundum se totum, & secundum omnia sua, & ideo non oportet, quod actus ejus sit meritorius, vel demeritorius per ordinem ad communitatem, sed ad totum; quod homo est, & quod potest, & quod habet ordinandum est ad Deum.

7 His adde, corpus esse animæ gratia. Quælibet enim materia est gratia suæ formæ. Necessè igitur est, potestatem civilem, & naturalem esse gratia potestatis spiritualis, ac supernaturalis, eique subordinari. Distinctio enim aut a materia propria, aut a fine rei proximo desumenda est. Et hinc Patres rectè distinguentes putarunt, Principem laicum circa corpus versari, Ecclesiasticum autem circa animam, non quod circa corpus etiam non versetur, non enim animam a corpore discretam, sed in corpore regendam suscipit, & ob id omnis potestas civilis in Sacerdote est locanda. Sed quia sæcularis per exercitium circa corpus, & externa versatur; Ecclesiasticus verò circa animam. Potestas autem a digniori, & supremo gradu suam fortitur denominationem. Unde Clemens Romanus Pontifex primus *lib. 2. Const. Apostolic. cap. 34.* conferens Sacerdotes antiquæ ac novæ legis ad Reges, dicebat: siquidem ille militaria administrat bello, & pace ad corporis custodiam suscepti, hic verò sacerdotium ad Dei honorem administrat, ut pericula ab animo, & corpore propulset. Quod clariùs Chrysostomus *lib. 3. de Sacerd.* Habent, inquit, terrestres Principes vinculi potestatem, verùm corpus solum, id autem quod, dico Sacerdotum, vinculum ipsam etiam animam pertingit. Quod si denique naturas rerum, ut pluries docuit Aristoteles, ab operationibus investigemus, neque hanc subordinationem ignorabimus. Nulla enim est operatio, quæ regulam, & dictamen ab aliqua re spirituali mendicare non debeat, temporalia enim sunt propter spiritualia, & ad ipsa veluti ad ultimum finem sunt ordinata. Cùm verò potestas spiritualis circa spiritualia, veluti circa proprium objectum versetur; ipsius igitur erit per spiritualia civilem potestatem movere, dirigere, & ad illa ordinare. Ergo concludendum naturalem esse connexionem inter has duas potestates.

8 Argues ex Becano in libro, quo refutat Apologiam Regis Angliæ in hunc modum. Status politicus, seu civilis ex natura rei distinctus est ab Ecclesiastico, seu spirituali. Ergo ex natura rei habet distinctum tribunal & iudicium. Ergo iure naturali necesse non est, ut qui præest uni, præsit etiam alteri.

9 Respondeo, rectè supponitur status hosce esse distinctos. Sed quæro. Disparatè, an subordinatè? Si disparatè, totum argumentum est erroneum. Si subordinatè, oppositum sequitur ejus conclusionis, ut jam declaro. Etenim potestates, & facultates illæ distinguuntur disparatè, quarum fines ita se habent, ut ex sui natura neuter alteri inserviat, neuter ad alterum sit ordinatus. Tales sunt militia, & musica, medicina, & textoria, agricultura, & nautica, & hujusmodi aliæ. Potestates, & facultates illæ distinguuntur subordinatè, quarum fines ita se habent, ut alter ad alterum sit ordinatus, & propter alterum institutus, cui & inserviat. Hujus generis sunt pharmacia, & medicina, frænifactoria & equestris, equestris & militaris, militaris & politica. Hujus generis denique sunt omnes artes humanæ cum politica. Omnes enim earum fines ordinati sunt ad finem politicæ, eique inserviunt ex institutione sua, ut docet Aristoteles *in l. 1. moral. ad Nicomach.* Inter hanc divisionem nullum cadit medium. Est enim per contradictoria, & idè necesse est, ut omnes facultates eadant sub alterutro hujus divisionis membro. Omnis quippè finis vel ordinatur, vel non ordinatur ad alterius potestatis & facultatis finem. Et propterea omnis potestas ab altera quoque distinguitur vel subordinatè, vel disparatè. Inter has autem illud discriminis est. Qui præest ei, quæ ab altera disparatè distinguitur, ex vi illius prælationis in alteram disparatam non potest. Idcirco nec miles musico, nec textor medico, nec nauta agricolæ leges possunt præscribere, sicut nec isti illis vicissim. Qui verò præsidet architectonicæ, & subordinatæ, is jubere, legesque dare potest subordinatæ, ut medicus pharmacopolæ, eques frænifactori, Imperator Equiti, Princeps Imperatori. Qui denique præest subordinatæ in subordinantem, architectonicamque non potest, ut in allatis exemplis perpiciam.

10 Itaque si quis opinatur, istas facultates distinctas esse disparatè, consequenter dicendum est, finem potestatis laicæ non esse ordinatum ad finem potestatis Ecclesiasticæ, illique non inservire, temporalia a Deo instituta non esse propter spiritualia, non magis Ecclesiam super Regno, quam Regnum super Ecclesia posse, ut Pontifex a Rege, ita Regem a Pontifice non posse deponi, & plurima hujusmodi, quæ a fide & pietate Catholica sunt aliena. Si verò arbitratur, status hosce distinctos ab invicem cum subordinatione, non modò consequentia in argumento illata non sequitur, sed omninò opposita. Qui præest enim architectonicæ ex vi il-

lius prælationis, præsidet etiam subordinatæ, eique iura præscribit. Genuinum Ecclesia Catholica hostem habet. Anglum nempe, & pseudocatholicum. Vult Anglus potestatem Ecclesiasticam subordinatam esse potestati civili tanquam architectonicæ, pseudocatholicus disparatas illas esse contendit, nec alteram jurisdictionem ullam habere in alteram sentit. In hanc posteriorem sententiam verbis ire videtur argumentum, dum illas ita distinguit ex natura rei; ut ex distinctione sequatur, eum qui præest uni, etiam alteri non præesse, nec magis forum laicum jurisdictioni Episcopi, quam forum spirituale jurisdictioni Principis subijci. Hæc enim est illa Helena, pro qua omnes hostes recentiores unanimes dimicant. Propterea existimarem, argumentum ita formandum esse contra adversarios. Status politicus, seu civilis ex natura rei distinctus est ab Ecclesiastico, seu spirituali, tanquam subordinatus ab architectonico. Ergo ex natura rei, qui præsidet statui politico, ex eo præcisè non potest præesse tribunali Ecclesiastico, nisi ut ait D. Nazianzenus *orat. 17.* æquum sit spiritum carni fasces submittere, & cœlestia terrenis cedere.

Objicies iterùm, quod pax, & tranquillitas Reipublicæ est finis naturalis potestatis politicæ; Ecclesiasticæ verò finis supernaturalis est, scilicet æterna beatitudo. Item, quod media, quibus ad hos fines pervenitur, diversa esse debent, uti finibus proportionata. Hinc infertur, quod duplex esse debet potestas publica, una temporalis, seu politica, quæ præscribat media necessaria ad finem naturalem, altera Ecclesiastica, seu spiritualis, quæ præscribat media necessaria ad finem supernaturalem.

Fateor, hunc esse Adversariorum Achillem, qui hinc concludunt. De rebus ad politiam & temporalem, terrenamque gubernationem pertinentibus nihil omninò spectare ad exteriorem Ecclesiæ jurisdictionem, cùm sola spiritualia, cœlestia, & supernaturalia sint media, quæ ad ejus finem attinent, & perducunt. Sed respondeo, pacem & tranquillitatem publicam esse finem naturalem humanæ societatis repugnat philosophiæ Platonis, & Aristotelis, ac universæ Theologiæ. Finem naturalem humanæ societatis faciunt non pacem, & tranquillitatem, sed sælicitatem. Hanc verò vel ipsi Philosophi collocant non in quiete, & tranquillitate temporali, sed in operatione secundum virtutem, quam, nulli dubium, quies, & tranquillitas plurimum juvant. Propterea non solum de pace, sed & de moralibus virtutibus Principes leges ferunt. Nec enim ex officio ad solam pacem, sed & ad virtutes homines perducere debent. Hæc uti prima principia, & sensibus ipsis subiecta omnibus nota esse non dubito. Num quid ullum peccatum committi potest propter tuendam pacem? Nunquid pax contemni non potest, aliquando & debet, vel ut puniatur aliquod delictum, vel ut virtus aliqua promoveatur? Ita planè. Quare si pax propter virtutem quæritur, & contemnitur, virtus verò propter pacem nequaquam, apparet jam, non pacem esse virtutis finem, sed finem pacis virtutem.

Si tamen insignem aliquem testem quis desiderat, sufficit, opinor, Eminentissimus Cardinalis Bellarminus Theologorum nostri sæculi facilè Princeps. Is enim de laicis *lib. 3. cap. 5.* asserit, homines in unum convenire ex naturæ impulsu, non modò propter pacem & quietem, sed ut artes discere possint, & ne maneant rudes, & expertes sapientiæ, justitiæ, multarumque aliarum virtutum, cum ad hoc nati simus, ut mentem, & voluntatem præcipuè exerceamus. Quare cum is, quæ multitudini præficatur, idè præficiatur, ut illum ad eum finem perducatur, propter quem in unum convenit, quis dubitare potest, finem politicæ potestatis vel solam, vel præcipuè pacem, & tranquillitatem esse non posse? Idè Aristoteles, ut silentio involvam, conferatissimum agmen Patrum, & Conciliorum *in 1. polit. libro cap. 8.* asserit; Omnes participes esse oportere moralium virtutum, sed non eodem modo sed quantum cuique opus est, ex quo fit, ut is, qui imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem. Nam ejus opus est simpliciter præcipientis, ac præidentis. Ratio autem præfidet, atque præcipit, aliorum verò unusquisque quantum sibi competit. Et *lib. 8. cap. 12.* Non est Rex, nisi qui ex se ipsi sufficiat, omnibusque bonis excellat, & qui hujusmodi non est, sortitius potius est, quam Rex. Et *in 1. lib. cap. 5.* Quod imperium naturale est veluti imperium animi in corpus, & tantum distare debere Principem a subditis, quantum a corpore animus distat. Et *cap. 8.* ejusdem libri eam proportionem statuit inter Principem politicum, & subditos, quæ est inter parentes, & filios, a quibus isti omnia addiscere debent.

Platonis verò in secundo de legibus dialogo Creten-

fiat leges non temerè omnibus Græcis in primis probantur. Rectè enim positæ sunt, cum utentes eis beatos efficiant. Omnia enim bona his porrigunt. Duplicita verò bona sunt. Alia humana, divina alia, pendetque a divinis humana. Si qua verò Civitas majora suscepit, minora quoque possidet, sin autem illis caret, utrisque privatur. Bona humana vocat bona omnia corporis & fortunæ. Bona divina appellat virtutes animi, quibus omnibus singillatim recensitis non philosophicæ, sed quasi Evangelicæ pergit, & ait: *Quæ omnia, divina humanis illis natura præponuntur*. Quare oportet, ut legum quoque lator & ipse hunc ordinem sequatur, & mandet omnibus, ut semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur. Humana enim ad divina, divina verò ad mentem Principem referenda. Habetur ergo & ex experientia, & ex dictamine naturæ potestatis politicæ finem, non pacem, non tranquillitatem esse, sed moralem virtutem. Quænam verò virtus, & qualis paucis dicam, ut facilè ex vestigio hæc Venus cognoscatur.

15 Potestatem politicam non esse hominum inventum, sed Dei ordinationem testatur, ut diximus D. Paulus ad Rom. cap. 13. illis verbis: *Non potest nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt*. Et Catholici omnes consentiunt ut præfato lib. 3. de laicis Cardinalis Bellarminus latè probat. An verò mediatè, an immediatè a Deo ordinata sit, jam dictum. Sat est, quod utrovis modo a Deo ordinata intelligantur, non potui ordinari ad virtutem atheam, & absque relatione ad Deum, tanquam ad supremum rerum omnium finem. Impium enim est credere vel rationem naturalem aliter dictasse, vel Deum ipsum aliter jussisse. Et infidelior esset Platone, qui in hunc laboretur errorem. Vidimus enim, quod, sola duce natura, asseruit ille, bona externa ad virtutes morales, virtutes morales ad Deum referendas esse.

16 Cum itaque Deus statuerit finem proximum potestatis politicæ virtutem moralem, ad seipsum ordinatam, impossibile est, ut voluerit virtutem illam fictam, falsamve, aut imperfectam esse. Esset enim contradictio in adjecto, & vel ipsi Philosophi communi consensu finem politicæ, perfectam virtutem esse dixerunt solo lumine naturæ illustrati. Cæterum veram, perfectamque virtutem moralem extra Ecclesiam Catholicam reperiri posse Pelagianum est. Ergo, salva pietate, dici non potest, quod ex sua primæva institutione potestas civilis ab Ecclesiastica non dependeat, & ex sua primæva institutione potestas Ecclesiastica non sit moderatrix, directrix, architectonica potestatis civilis. Ideò Anastasius Papa ad Anastasium Imperatorem rectè scripsit: *Pectus clementiæ vestræ sacrarium est publicæ felicitatis, ut per præstantiam vestram, quam veluti Vicarium Deus præsidere jussit in terris, Evangelicis, Apostolicisque præceptis non dura superbia resistat, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera compleantur*.

17 Sed nolo contendere, sit pax, & tranquillitas publica finis ille, quem lumen naturæ præscribit potestati civili, an pax ista, & tranquillitas athea esse possit? Non opinor. Propterea erit pax cum virtute conjuncta, & a virtute genita. Ideoque virtutes morales erunt mediæ, per quæ homines tendant ad istum finem. Virtutes autem morales, quæ ex mea sententia sunt finis proximus potestatis civilis, & secundum Adversarios mediæ, quæ homini inserviunt ad adipiscendam felicitatem civilem, an non eadem eidem inserviunt ad adipiscendam felicitatem æternam? Nonne qui rectè propter publicum bonum operatur prudenter, temperanter, fortiter, justè, magnificè iisdem quoque operationibus finem supernaturalem sibi comparare potest? Nonne iisdem actionibus, quibus pacem, & tranquillitatem publicam injustè quis adversatur iisdem penitus demeretur vitam æternam? Quis, rogo, id unquam revocabit in dubium?

18 Supposito itaque etiam secundum hanc sententiam, quod pax & tranquillitas sint fines, virtutes autem morales mediæ potestatis civilis, erroneum est, asserere, quod potestas spiritualis iisdem mediis non utatur, quibus politica, & quod eadem mediæ utrique fini minime inserviant, & deserviant, & ad utrumque finem non sint ordinata. Hæc una, vera, & adæquata causa est, propter quam Ecclesia judicare potest de legibus Principum, nimirum quia Principes tenentur legibus suis inducere homines ad virtutem, Ecclesia mediante virtute perducere illos debet ad felicitatem supernaturalem. Quare cum finis politicæ sit medium Ecclesiasticæ, & de mediis ad finem suum pertinentibus unaquæque facultas judicium ferre possit, ideò secundum rectum naturæ dictamen pote-

stas sacra de legibus politicæ rectè judicat, & decernit.

Nec minorem potestatem habet, si juxta sententiam 19 Adversariorum virtutes non sint finis proximus, & immediatus politicæ, sed pax & tranquillitas, & virtutes mediæ ad istum finem. Nam cum mediante virtute eadem, & eadem actione Princeps ad pacem, Ecclesia ad beatitudinem æternam hominem perducere debeant, sequetur, easdem operationes esse mediæ utriusque potestatis, æquè ad utramque pertinere, æquè ab utraque posse discuti, & judicari, nec oppositum tum asserat, nisi qui rationem naturalem omnino exuat.

Si verò Ecclesia judicet illas operationes impedire finem suum, tenetur Princeps ad abrogandas leges. Talis quippè est natura subordinatorum. Nec enim ex naturali æquitate deseri potest bonum architectonicæ propter bonum subordinatæ. Huc spectat illud Christi: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Et Platonis illud: *Humana ad divina, divina ad mentem Principem referenda*.

Hac una ratione, scilicet ex vi & natura subordi- 21 nationis fit, ut Princeps secundum Philosophum 1. *Ethic. cap. 2.* & secundum experientiam in temporalibus & humanis, quasnam esse in civitatibus scientias oporteat, tum quales quemque discere, & quousque constituat, quod item agendum, a quibusque abstinendum præscribat, & sanciat. Hac una ratione fit etiam, ut si qualibet actio, & constitutio artium humanarum, quæ potestati politicæ sunt subordinatæ, impediatur finem ejusdem potestatis, aut illa adversetur, Princeps imperare debeat, ut abstineant, illæ verò teneantur parere. Hæc est verè illa Reipublicæ forma, quam Deus ordinavit numer. 17. Jussit populum ingredi & egredi ad verbum Josue, Josue omnia facere ad nutum Eleazari Pontificis, Eleazares solum Deum in omnibus consulere. Postulant hæc exquisitam magis, magisque copiosam considerationem, & doctis viris innuisse sat est.

Objicies itidem. Si homo creatus esset a Deo in 22 statu puræ naturæ, & ad solum finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuisset potestas supernaturalis, seu Ecclesiastica, qualis nunc est, ac proinde civilis, seu politica fuisset reipsa separata ab Ecclesiastica.

Respondeo primùm. Demus, potuisse hominem crea- 23 ri ad solum finem naturalem. Tunc quoque ad consequendum hunc finem necessaria erat potestas Ecclesiastica distincta a sæculari, & civili. Nam in eo statu opus fuisset Deum piè, & religiosè colere ut supremum omnium rerum conditorem, omnium bonorum largitorem. Et hic cultus futurus erat publicus solemniter aliquo ritu ab Ecclesia instituendus. Honestas enim morum in Republica non posset conservari, nisi ratio divini cultus in ea principem locum obtineret, ut constat ex B. Augustino l. 19. contra Faustum cap. 11. Et hoc naturale dictamen de cultu Dei etiam cum oblatione sacrificii oritur ex subjectione, & recognitione, quam homo debet Deo propter supremum ejus dominium. Hoc enim modo protestatur, Deum esse omnium Dominum, eique gratias agit, juxta illud *Paralip. 29. Tua sunt omnia, & de his, quæ de manutua accepimus, reddimus tibi*. Unde D. Thom. 2. 2. qu. 85. art. 1. absolute inquit, offerre sacrificium esse de lege naturæ. Igitur in statu naturæ admittenda est potestas Ecclesiastica, omnino distincta a civili.

Deinde respondeo, & arbitror, investigandum esse 24 naturalem rerum omnium connexionem ab ea natura, quam habent, & ab eo ordine, quo illas deposuit, & ordinavit Deus, non ab ea natura, ab eoque ordine, quem non habuere, tamen habere potuerint. Si enim demus semel, valere hanc arguendi formam, quid amplius naturale erit in natura, & in universo ordine naturali rerum omnium? Nonne potuit Deus ordinare omnia aliter ac ordinavit? Terram extra centrum mundi, ignem extra suam sphaeram locare potuit, motum terræ, quietem Cælo, terræ lumen, Soli opacitatem, talpæ visum, aquilæ cæcitatem, rugitum homini, risum leoni dare potuit. Potuit creare materiam sine potentia, corpus sine quantitate, terram sine gravitate, homines sine genitoribus, accidentia sine substantia, & mille hujusmodi. Quare si consequentia teneat, quod inter se illa non habeant naturalem connexionem, quorum alterum absque altero a Deo creati potuit, in una universa natura nullam ferè naturalem connexionem reperies. Cæterum si a viro, & reali rerum statu, & ordine, non ab hypothetico, & ficto investigemus natu-

naturalem, & non naturalem connexionem, in dubium revocari non potest, quin secundum rectum naturæ distamen hæduæ potestates sint connexæ, ut archirectonica, & subordinata, & Pelagianismus est secus sentire, ut jam ostendi.

25 Jam ad tertiam quæstionem accedamus, ad cujus veritatem indagandam, præmittendum esse duxi, Christum Dominum nostrum dominium habuisse temporale, & potestatem in res omnes creatas. Hanc autem catholicam veritatem ex pluribus utriusque paginæ auctoritatibus demonstrare non est difficile, sed eas brevitate gratia omittamus auctoritates, quæ in veteri lege planè indicant, Messiam habiturum dominium temporale, & ad auctoritates novi Testamenti confugiamus. Joannes *Apocal.* 1. Christum Principem appellat Regum terræ. Sed quomodo Princeps Regum diceretur, nisi dominium habuisset temporale? *Apocal.* 19. legitur, habet in femore, id est in humanitate, ut interpretantur Glossa, & alii, scriptum Rex Regum, & Dominus Dominantium. *Act.* 10. Annuncians pacem per Jesum Christum, hic est omnium Dominus. Nec opus est dicere, hæc verba non esse intelligenda de Christo homine. Nam cuicumque Catholico conspicuum est per Christum hominem annunciatam, & factam esse pacem. Idipsum ostendit Paulus *Hebr.* 2. dum Christo homini tribuit quod in *Psal.* 8. promittitur: *Omnia subiecisti sub pedibus ejus; & constituisti eum super opera manuum tuarum. Et in 1. ad Corinth.* cap. 15. *Omnia subiecisti ei propter eum, qui subjecit ei omnia.* *Matth.* ult. de seipso loquens Christus dicit: *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra.* Qui autem omnem accepit potestatem, civilem quoque accepisse putandum est. Nam qui dicit omnem, nullam, quæ in homine cadere potest, excludere videtur. Athanasius explicans hæc verba, illam fatetur accepisse potestatem ut homo, quam habebat ut Deus, & quam Adam in statu innocentie accepit, sed Deus habet omnem potestatem, & Adam in statu innocentie accepit potestatem super omnia terrestria. Igitur hanc quoque accepisse Christum fatendum est. Gregorius Nissen. *in fragm.* quæ extant *tom.* 3. Bibliothecæ Sanctorum Patrum post multa subdit: *Christus enim ut Deus & Rex est; & filius Regis, & ut homo factus est Rex, & filius Regis nempe Davidis, ex quo postea data, dicit, omnis potestas in Cælo, & in terra, ad quem Pater, postquam ut homo potestatem accepit, sede, inquit, a dextris meis.* Primasius *lib.* 3. *in Apol.* c. 12. loquens de hac potestate ligandi, & absolventi, inquit: *De hac dicit Dominus, data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra, non quam semper habuit, sed quam in Ecclesia ex tempore, quo ipse voluit tanquam caput in membris, habere cepit:* Sed potestas ligandi & solvendi in Cælo & in terra non est solum spiritualis, sed etiam civilis, & temporalis. Ergo hanc quoque habuit Christus.

26 Hoc idem dominium temporale fuisse in Christo ostendunt verba illa *Joan.* 18. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quibus verbis Christus & se Regem fatetur, & negat se regnum habere instar Regum temporalium. Unde Cyrillus *lib.* 12. *in Joan.* cap. 10. exponens hæc verba, ait: *Regem se esse non negat, sed Regni Cesaris se non esse hostem ostendit; quia ejus regnum terrenum non est, sed Cæli, & terræ, cæterarumque rerum omnium.* Idipsum docet *cap.* 12. Chrysostomus *homil.* 82. in Joannem, & Augustinus *tract.* 14. *in Joan.* inquit: *Erat quidem Rex non talis, qualis ab hominibus fit, sed talis, ut homines Reges faceret, & tr.* 215. *in Joan.* ponderat, non dixisse Christum, Regnum meum non est hic, seu in hoc mundo; sed non est hinc, nec de hoc mundo. Quare non negat non habere regnum, & dominium temporale, sed fatetur, non accepisse in eo modo, quo accipiunt Reges hujus mundi, seu non accepisse ab hoc mundo, quoniam accepit a Patre. Hæc eadem veritas definita est a Joann. XXII. *in extravag.* *Cum inter nonnullos.* Estque tamquam certum asserendum, Christum habuisse potestatem super rebus temporalibus, & potuisse illis uti, sed noluisse, quia usus hujus potestatis se se spontè abdicavit, ut insigne mortalibus paupertatis & humilitatis exemplum relinqueret. Nam nihil impedivit summa Christi paupertas voluntariè suscepta, quominus hujusmodi dominium habuerit: quoniam ea paupertas, quam generis humani redemptio postulabat usui rerum, non dominio repugnabat. Sive dicamus Christo dominium hoc competere ratione redemptionis, eaque ratione, qua Christus totius Mundi Redemptor, ac Reparator est constitutus. Mundi quoque factum esse Dominum. Sive quod Christus etiam in quantum homo est proprius & naturalis Dei filius, ac proinde habuit verum & proprium jus

ad omnia bona sui Patris. Quod si filius, ergo & hæres, ut optimè infert D. Paul. *ad Gal.* 4. Sive ex quo in Christo humanitas ejus unita erat hypostaticè personæ Verbi divini, & ipse Christus constitutus erat caput hominum, & Angelorum, dignitas illa, & excellentia singularis Christi ex natura rei exigebat, & suo quasi jure id sibi vindicabat, ut polleret jure supremo Regis, ac Monarchæ in omnes homines, atque Angelos, aliasque quascunque creaturas, non solum quatenus expediens fuisset ad finem supernaturalem Ecclesiæ universalis, sed etiam absolute, ac simpliciter, ut absque cujusquam injuria disponere potuerit de Regnis omnibus mundi, Reges deponere, ac instituere.

Hanc sententiam tradunt, & sequuntur D. Thom. 27 locis infra citandis, S. Anton. 3. p. tit. 3. c. 2. Card. a Turrecr. Host. *in lib.* 2. *sum. cap.* 116. *in resp. ad object.* 2. Host. *in cap.* *Quod super his, extr. de vor.* August. *in Triumph. in summ. de potest. Eccles. quæst.* 1. art. 1. Almain. *cod. tit. & tract.* c. 8. Fab. *in l. cunctos populos, Cod. de sum. Trinit.* Molin. *de just. & jur. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 28. Nicol. Grand. *in illud ad Hæbr.* 1. *quem constituit hæredem universorum,* Roffens. art. 25. contra Lutherum, *Granad. tom.* 1. *in 3. par. contr.* 1. tr. 16. *disp.* 3. *Lorca tom.* 1. *in 3. par. quæst.* 8. art. 4. *disp.* 45. num. 15. Jacob. Tyrin. *tom.* 1. *com. in sac. script. ad c.* 49. *Genes. & ad cap.* 9. *Isai.* Alv. Pelag. *lib.* 1. *de planct. Eccles.* c. 13. Pannorm. *in cap.* *Novit, de judic.* Nav. *ibid.* not. 3. num. 6. & seq. Suar. *tom.* 1. *in 3. par. disp.* 48. *sect.* 2. *Nazar. tom.* 5. *in 3. p. quæst.* 22. art. 1. *contr. un.* Jo: de Neapol. *quæst.* 42. *pun.* 5. Chellinson. *tom.* 1. *in 3. p. quæst.* 22. art. 6. *dub.* 2. *Burgen. in addit.* 2. *ad 1. p. cap. Matth.* Arag. 2. 2. q. 67. art. 2. *Gandav. quodl.* 6. qu. 23. *Cabrer. in 3. p. quæst.* 22. art. 1. *disp. un.* Cardin. de Lugo *de Incarnat. disp.* 30. *sect.* 1. & 2. *Mendoz. in lib.* 1. *Reg. c.* 2. num. 10. *annot.* 15. *Azor. inffit. mor. par.* 2. *sect.* 4. c. 19. ac inter Patres clarissimè D. Bernard. *lib.* 3. *de consid.* & inter recentiores Theologos Reverendissimus Raymundus Capisuccus in opere æternitate digno de Controversiis Scholasticis, &c. ad mentem D. Thomæ *tot. contr.* 19. contra Rosellum, Duarenum, Molinæum, & Centuriones Magdeburgenses, & alios, ne videatur ex Christo quid Principatus in Pontificem derivare, quorum omnium argumenta dissolvit, eoque convincit. Cum igitur Christus habuerit Regnum temporale, & hujus oppositum asserere est hæreticum, fatendum est, habuisse Christum potestatem civilem. Non enim aliquis est Rex temporalis, nisi habeat potestatem civilem, & qui negat Christo potestatem civilem, ipsi etiam negat Regnum temporale, quod hæreticum esse censo.

Quod verò hanc regiam, & civilem potestatem quoad 28 usum Christus habuerit, ex Evangelio expressè habetur. Primò, in absolute adulteræ. Pro quo observo, quod in causa adulteræ deprehensæ in adulterio agebatur causa sanguinis, & mortis. Nam secundum legem Moysis adultera deprehensa in adulterio debebat mori; causa autem sanguinis, & mortis spectat ad potestatem civilem. Christus autem judicavit in causa sanguinis & mortis. Ergo exercuit potestatem civilem. Habebant quidem Hebræi ordinarios Judices, apud quos hæc causa agenda erat; sed, ut laqueos Christo pararent non ad Judices, sed ad Christum se conferunt. Christus autem, qui eorum insidias callebat, scripsit in terra peccata accusantium & testium, & inde illo submovit ab accusatione, & testificatione, & inde fecit causam mulieris desertam, sublatis verò accusatoribus, & testibus non adstantibus, eam absolvit secundum legem: lex enim non damnabat, quem nullus accusabat, etsi probatio legitima non erat contra reum, jubebat absolvendum, & hoc indicavit illis verbis, mulier ubi sunt qui te accusabant? Quare Christus verè absolvit mulierem secundum legem, utens hac industria, abigendo scilicet accusatores, ac testes, etsi testium non meminerit Evangelium, sed præsumendum est, etiam testes aduxisse Judæos, ut possent accusationem probare. Non enim poterat esse testis, qui accusator, abjectis autem accusatoribus, & testibus erigens se, dixit: *Mulier ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnavit; nemo, Dominus.* Nec ego te condemnabo. Cum mulier respondisset, nemo me condemnavit, Dominus confirmat sententiam absolutionis, neque ego te condemnabo. Deinde non desunt, qui dicant hoc jure, & dominio usum fuisse *Matth.* 21. quando ficulneam atrefecit, quæ erat in patrimonio, & bonis alterius, *Matth.* cap. 8. permittit dæmones in porcos intrare, qui eos in mare præcipitant.

Hanc eandem regiam, & civilem potestatem exercuit 29 Christus quando de Templo ejecit vendentes, & ementes,

ut Jo. 2. Matth. 21. Marc. 11. & Luc. 19. Quo facto, quod civilem potestatem exercuerit, affirmat Panorm. in *dist. cap. novit, de judic.* dicens, utramque potestatem in hoc sæculo exercuit quando voluit; unde, flagello facto de funiculis, ejecit vendentes & ementes de Templo, cathedras vendentium evertit, & menas numulariorum, ut habetur Matth. 21. Ita explicant Hostiensis, Jo: Andreas, Archidiaconus, & alii, & Glois. in *d. cap. novit.* idem de Papa affirmat, nimirum aliquam per Sacerdotes causarum civilium jurisdictionem exercuisse. Hinc D. Thom. lib. 1. *de regim. Princip. cap. 12. & seqq.* Antonin. 3. *par. tit. 3. cap. 2.* Henric. *quodl. 6. qu. 23.* Almain. *de potest. Eccles. cap. 8.* Turrecrem. in *summ. lib. 2. cap. 113. & seqq.* Navar. in *d. cap. Novit, num. 10. & 130. de judic.* aliique recentiores Theologi, & Canonistæ, a quibus hæc quæstio agitata fuit aperte fatentur, Christum ut hominem habuisse in terris potestatem civilem & politicam, ejusque ratione verè fuisse totius mundi Regem, Principem, ac Dominum, & Glossa communi consensu inter canonici juris interpretes recepta in *d. cap. Novit, v. jurisdictionem*, idem testatur. Nec opus est respondere, id tanquam Prophetam fecisse Christum. Nam cum Dominus ejecisset de Templo vendentes & ementes, his, qui vendebant columbas, dixit: *Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.* Quibus verbis Templum appellat domum Patris sui, & non nostri, ut ejus divinitatem patefaceret. Si ergo Christus ejiciendo mercatores de Templo suam patefecit divinitatem, ergo non ut Propheta, sed tanquam Rex potestatem habens civilem, mercatores ejecit de Templo. Sed cætera omittamus, quæ planè indicant, Christum exercuisse potestatem civilem, illud compertum est omnibus in lege Moysis fuisse tria genera præceptorum, moralia scilicet, cæremonialia, & judicialia, & planum est judicialia abrogata esse, Nullus autem non habens potestatem civilem potest abrogare ea, quæ attinent ad potestatem civilem. Atqui Christus ea abrogavit præcepta judicialia, scilicet quæ spectant ad potestatem civilem. Ergo asserendum est habuisse usum potestatis civilis. Si igitur Christus abrogavit leges judiciales, quæ pertinebant ad communem politiam, & temporalem gubernationem, quomodo non habuit Primatum in Republica civili, & temporali, etiam quoad usum? Nunquid fieri potest, ut sine suprema potestate in Republica abroget leges patrias ad ejus temporalem gubernationem pertinentes per tot sæcula usu receptas? An id facere non est usus supremæ illius potestatis, quæ solius summi Reipublicæ Præsidis propria est?

30 Addo, quod sicut Christus, ut Deus jure creationis est totius mundi Dominus, ita ut homo jure redemptionis totius orbis Terrarum est Dominus, habetque jus Regni. Ex quo fit, ut hujus juris, & domini usum quando voluit, & quomodo voluit, abjecerit, ipsum verò jus & dominium nunquam amiserit. Hoc enim ei convenit causa redemptionis, & salutis humanæ, qua mundum libertati, vitæque restituit. Omitto, quod potestatum connexio non est attendenda penes singularis alicujus usum, vel non usum, sed penes ordinem suæ naturæ. Potestatem verò Ecclesiasticam ita perstringo. Zacharias summus Pontifex Ecclesiæ Dei, Regnum Gallicum a Ludovico in Pipinum traullit, Tholof. *de Republ. lib. 15. c. 1. §. 11.* & Stephanus secundus summus Pontifex Imperium a Græcis in Germanos, & Carolum Magnum Pipini filium, *cap. alius 16. qu. 5. & cap. venerabilem de elect.* confirmavit, & Germanis majori privilegio eligendi potestatem Gregorius V. summus Pontifex Saxo circa annum 995. Blond. *lib. 3. decad. 2. Platina. in Gregor. 5. Krant. lib. 4. cap. 5.* Jubet D. Ignatius, ut Presbyteri, atque omnis Clerus simul cum omni populo, cum militibus, & Principibus, sed & Cæsares obediunt Episcopo, Episcopus Christo *epist. 9.* D. Ambrosium in Theodosium primum Cæsarem hanc potestatem exercuisse nemo ambigit, qui Imperatori sacris interdixit, & è cancellis Ecclesiæ removit, donec poenitisset de criminæ, quod in Thessalia ob seditionem motam, occisumque Tribunal unum septem millia militum occidisset, Ambr. *lib. 5. epist. 28.* Rufin. *lib. 2. cap. 18.* Eutrop. *lib. 12.* Idipsum & probavit Innocentius primus in Archadium Cæsarem, *cap. nos si incompetenter, §. 1. 2. q. 7.* Restitit & Liberius summus Pontifex conventiculis a Cæsare indictis contra Athanasium, Ammian. Marcell. *lib. 15.* & Athanas. Tertullianus Pontificem Maximum vocat Regem sæculi, Tertull. *lib. ad uxorem.* Duo gladii Petro fuerunt, jurisdictionis utriusque symbolum referentes, quos sufficere dixit Deus Dominus Jesus Christus, tamen exercitium ei materialis, & corporalis prohibuit, & in vaginam retineri ab eo jussit. D. Matth.

Tom. II.

cap. 26. Nec voluit Ecclesiam suam mortem temporalem inferre, passim *cap. in Archiepiscopatu, de raptor. cap. sententiam sanguinis, ne cler. vel monach. & cap. occidit, & cap. legitur 2. qu. fin. d. cap. Nos si incompetenter, §. iis 2. quest. 7.* Quamvis in lege antiqua Sacerdotes eo uterentur, qui adumbrabat Ecclesiam nostram; quemadmodum usus eo Samuel in Agag. Regem, 1. Reg. 14. & 15. Elias in Prophetas Baal, 3. Reg. 18. & in quinquagenarios Ochoziæ, 4. Reg. 1. Elisæus in pueros irrisores, 4. Reg. 2. Jojadas in Athaliam, 4. Reg. 11. Eliachim in Holofernem, *Judith. 4.* & ipse D. Petrus in Ananiam, & Saphiram, *Act. 5.* Itaque jus suum manet Ecclesiæ, & quod a Deo accepit, & quod Regum voluntate & fœdere tenuit, quodque diuturna possessione ratum & certum fecit.

Ex quibus omnibus colligitur, non esse negandum in Christo usum potestatis civilis: tum quia expressè repugnat sacre Scripturæ, tum quia constituit nos adhuc sub jugo legis Moysis, a quo Christus nos liberavit, Quare asserere, Christum non habuisse in Republica Christiana supremam potestatem civilem & temporalem, præter spirituales, & supernaturales, non videtur posse admitti absque censura. Præsertim his temporibus, cum hæretici, cæterique Apostolicæ Sedis adversarii hoc medium assument quo si possent, minuere vellent auctoritatem Summi Pontificis, ejusque potestati detrahere. Nam si Christus Dominus, inquit, tanquam homo, nullam habuit potestatem in administratione temporalium, sed tantum spiritualium, qua Sacramenta instituit, Ecclesiam erexit, peccata delevit, gratiam contulit, & legem evangelicam condidit. Ergo Petro, & ejus Successoribus potestatem temporalem non reliquit. Nec enim dare potuit, quam non habuit. Quod si B. Ambrosius *lib. 3. in Luc. cap. 3.* & alii Sancti Patres Regnum Christi spirituale appellant, intelligunt usu, & acta fuisse tantum spirituale, sicut omnes Doctores illos interpretantur.

Ex quibus etiam exploditur error Hieronymi Ceval- 32 læ *tom. 4.* qui inscribitur *Speculum aureum opin. commun. contra commun. in argum. divers. disput. numer. 13.* ubi de potestate politica loquens, sic ait: *la quale les fue dada, scilicet Principibus, mediatemente per Dios, mediatemente per las gentes.* Id enim est manifestè falsum. Quia si data esset immediatè a Deo, non posset in ullo casu a populo tolli, vel minui. Fuitque hæc propositio ante plures annos asserta a Joanne Marsilio, & passim a Catholicis refutata, ut patet experientia in omnibus Regnis, & Rebuspublicis. Item errores alii *nu. 61. 76. & 77.* dum dicit, quod antequam Christus daret Sancto Petro auctoritatem spirituales, Reges habebant potestatem spirituales & temporales. Et quod cessante bono fine, ob quem data fuit Pontifici potestas spiritualis, revertitur potestas ipsa spiritualis ad suum principium, id est, ad Principem temporalem. Hic enim tres videntur contineri hæreses. Prima est, quod antequam Christus daret Petro potestatem spirituales, utraque potestas spiritualis & temporalis erat apud Reges. Hæc est prima hæresis. Nam a tempore Adam usque ad Moysen jus sacrificandi, quod est spirituale, erat apud primogenitos, sive essent Reges, sive non essent. Sed clariùs in lege veteri scripta posteaquam Aaron constitutus est Summus Sacerdos, & Josue Princeps temporalis, non fuit amplius potestas spiritualis apud Reges, sive principes temporales, sed apud Sacerdotes, sive Pontifices tantum, ut in *lib. Num. cap. 27.* jussit Deus, ut Josue Dux temporalis obediret Pontifici. Atque hinc est, quod cum Saul Rex sacrificare voluit, punitus fuit a Deo amissione Regni, ut legimus *lib. 1. Reg. cap. 13.* Et Ozias Rex, qui voluit fungi officio Sacerdotis, adolendo thura in Templo, mox fuit a Deo percussus lepra, & a Sacerdotibus fuit ejectus è Templo, 2. *Paralip. 27.* & Josaphat, Dux piissimus docuit, quod esset officium Sacerdotis, & non Regis 2. *Paralip. 19.* Nec solum in sacrificiis, sed etiam in judiciis summa potestas erat penes Pontificem, non penes Regem, ut intelligi potest ex *Deuter. cap. 17.* Secunda hæresis est, quod potestas Ecclesiastica amittatur, quando Principes Ecclesiastici male illa utuntur. Quæ fuit hæresis Joannis Vviclephi, & Joannis Hus, ut patet ex Concilio Constantiensi *sess. 8. & sess. 15.* Tertia hæresis est, quod potestas Ecclesiastica transeat ad Reges temporales, quando Pontifices illa abutuntur. Nam secundum fidem catholicam potestas Ecclesiastica data est a Christo D. Petro, & Successoribus, & ab illis ad Episcopos, & Sacerdotes derivatur. Non ergo potest transire ad Reges, vel Principes temporales, cum hoc in nulla scriptura habeatur, neque unquam factum sit.

CONSULTATIO LVII.

An, quibus, & quatenus permitenda sit lectio sacrorum Bibliorum vulgaris versionis? ubi an lingua aliqua potior in sacris, quam alia?

- 1 **V**idetur, permittendum omnibus esse quatuor ex rationibus. Primò, quia est basis, in qua fundatur tota nostra Religio, & ab ea desumuntur articuli fidei, præcepta legis, & institutio vitæ christianæ.
- 2 Secundò, quia D. Hieronymus eam transtulit in latinam linguam, quæ tunc temporis erat vulgaris, & communis, non solum Italiæ, sed etiam Imperio Romano. Et quamvis dici posset, quod illam transtulerit in linguam communem, sed quod non omnibus ejus lectio permittebatur, nihilominus compertum est, librorum prohibitionem non esse adeò antiquam. Nam de S. Cypriano scribitur legisse quotidie Tertullianum, qui fuit hæreticus pertinax, illumque compellabat Magistrum suum. Divus ipse Hieronymus, & D. Augustinus, alique Patres nedum legebant Tertullianum, sed in plerisque etiam locis ejus autoritate innitebantur. Photius quoque Patriarcha Constantinopolitanus in sua Bibliotheca nedum scripta Catholicorum antiquiora curiosè spectavit, illorumque judicium fecit, sed etiam hæreticorum. Quod sanè haud fecisset, si libri hæretici fuissent proscripti. Et licèt apud Tacitum extet prohibitio cujusdam libri mordacis in Imperatorem, id tamen est singularis exempli, & penè pro oburgatione, ut nedum quidam in corpora sævire contenti sint, sed in ingenia.
- 3 Tertio, quia D. Paulus scripsit suas epistolas populis, ut illas intelligerent. Et quanquam Alphonsus de Castro probare conetur, Epistolas illas fuisse scriptas Episcopis, & Clero, attamen id ægrè probat, tum propter rerum contextum, quas enarrat, tum quod aliæ leguntur Epistolæ Episcopis Tito, & Timotheo scriptæ.
- 4 Quarto, quia Christus Dominus noster loquebatur turbis patrio sermone, & ea planè dicebat, quæ ab Evangelistis sunt tradita. Si ergo licitum erat, immò & magno usui ea intelligere, cur ea legere erit noxium?
- 5 At dicendum non esse permittendam lectionem sacrorum Bibliorum vulgaris versionis. Primò, quia cum omnes hæreses habeant, ut plurimum, originem a capto sacrae Scripturae perdifficili, nullatenus permitti debet idiotis, qui facillimè errant.
- 6 Secundò, quia usus nos docuit, docetque in dies quot ordinis perturbationes emergant ex permissione arcanorum S. Scripturae hominibus imperitis, qui aut errore labuntur, aut, si rectè quoque mentis sint, cum velint quovis in loco, quoscunque inter homines de rebus difficillimis disceptare, nescientes argumenta dissolvere, captiosa enodare, ambigua distinguere, damno sibi sunt, ac Religioni Catholicæ. Ex idiotis enim ortum suum habuerunt hæretici Valdenses, Albingenses, & Turrelupini. Hac enim ex ratione Hebræos olim arcuisse juvenes ante annum ætatis trigessimam a lectione Canticorum Salomonis, & quarundam aliarum Scripturae partium, quod posset ea lectio damnosior illis esse, quàm fructuosior, si cortici nimium inhærentes, ad medullam non pervaderent, refert, & approbat Nazianzen. *Apol. 1.* & S. Hieron. *epist. ad Eustoch. virg.* de commentariis in Ezechielem dedicatione. Ad Latam item de institutione filia, haud dubiè vestigiis Hebræorum insistent, author est, ut illa Christi tyruncula, ad ultimum sine periculo dicat Canticum Canticorum, ne si in exordio legerit, sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium, non intelligens, vulneretur. Jam olim Nicephorum Gregoras stomachatus meritissimè est in eam absurdissimam, & periculi plenissimam insulsiatam ex Scripturae per quoscunque temeraria lectione profectam, qua res sacrae prophanantur, & mysteriorum tractatio cum vilissima quaque in Republica capita devolvitur. Locus est *lib. 10. Roman. hist.* ad libri finem, ex cujus oratione conficitur, Scripturam nonnisi adhibito delectu esse permittendam, nec esse quorumcunque eam versare, ne in libro vitæ mortem inveniant, ut plerisque improvidis accidisse compertum habemus. Narratur de foemina primaria Calviniana, quæ cum inter legendum locum illum Sapientis: *Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens*, non posset se hujus loci ambagibus expedire, exclamavit, hoc non esse verbum Dei, sed Diaboli, & locum defixo cultro tranfixit. Consultius illi fuisset, tali lectione abstinere, ut sanctè, ac providè edixit Ecclesia quoad vulgus prophanum. Simili ex causa olim apud Romanos soli Pontifices legebant libros Sybillinos, quod timerent Romani, ne libri fatidici, tametsi boni, attentæ lectorum conditione, noxii evaderent. Quis igitur

non videat, quantum malorum accideret, si passim agricolæ, & opifices sacra volumina versarent, & legerent in materna lingua, cum in eis multa habeantur, quæ prima fronte, & aspectu sibi invicem adversari videantur? Horum pauca quædam de multis exempla commemoravit Axorius in *Institut. moral. p. 1. lib. 8. cap. 26. qu. 4.*

Tertio, quia non ignoratur quanta sollicitudine Lutherus, Calvinus, Erasmius, ac cæteri hæretici tenebantur, ut sacra Biblia vulgò facerent communia. Quod quidem nihil pensi haberent, nisi putarent hunc esse facillimum modum assequendi sibi sectatores. Est enim id seminarium pruriginis illius tractandi de dogmatibus, quam ex Scripturae pervolutione assidua pusillo gregi ingenerare fatagunt lupi, pastorum nomina mentientes.

Quarto, ex autoritate Patrum, Summorum Pontificum, & Congregationum S. Inquisitionis & Indicis, qui hanc vulgarem Bibliorum lectionem imperitæ multitudi non contulerunt. Inquiunt enim Patres, quod populus debeat intelligentia rerum facillimè contentus esse, quodque Epistolas D. Pauli non omnes animo percipiunt. Divus Hieronymus querimoniam habet de usu sui temporis, cum quisque de sacra quidem Scriptura variè in utramque partem diserebat. Gregorius Septimus denegavit expressè Uratislao Duci Bohemiæ celebrationem officiorum idioma Illyrico. Innocentius tertius Abbatem Cisterciensem acriter reprehendit, quod in sermonem Gallicum Biblia converti curaverat. Sacra Indicis librorum Congregatio semper id prohibuit. Quod profectò credendum est matura deliberatione factum. Quare cum adhuc eadem, ut cum maximè, concurrant rationes, si recederetur ab antiquis decretis, animi levitate illorum conditores inurerentur, atque ostenderetur, Ecclesiam Catholicam sententia decessisse, & cum hæreticis sentire. Adde, quod licet ejusmodi lectio pluribus esset perutilis, major tamen exinde jactura timeretur.

His rationibus accedit decorum, nempe nobilitatis trium linguarum, communitatis latinæ ob Concilia, & inscriptionis tituli Crucis Domini nostri, ac id genus alia, quæ tametsi non convincant, corroborant tamen præcipuas rationes.

Ad Primam rationem objectam quod attinet, verissimum est S. Scripturam esse fundamentum, ac basim nostræ Religionis, sed quemadmodum panis, qui omnium fermè rerum, quas tibi causa capimus maximè alibilis est, non omnibus integer datur, sed infantibus elixus, vel madefactus, cæteri verò juxta eorum vim & facultatem, ita non oportet sacram Scripturam idiotis communicare, nisi ad salutem necessaria. Et ad hunc usum concinnata est brevis instructio doctrinae christianæ, Catechismus, alique libri spirituales, ut proinde culpandi sint ii Concionatores, qui coram populo argutissimè disputant de rebus obscurissimis nostræ fidei, nempe, de Trinitate, de Prædestinatione, de Eucharistia, & ejusmodi, quarum diatribis magis populum intricatum ludunt, quàm lectio vulgaris sacrae Scripturae. Non enim omnium, quæ vel in Evangelio, vel Apostolorum scriptis produntur agnitio cuivis Christiano necessaria. Communiorum enim articulorum expressa cognitio, & aliorum implicita, parvulis in Christo satisfuerit, nisi ex conditione sua sint ii, qui pro ipsa quoque consuetudine exercitatos debeant sensus habere ad discretionem boni & mali, cujusmodi sunt quibus Paulus *Act. 20.* dicebat, *Attendite vobis, & universo gregi, in quo Episcopos vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam.* Hos nimirum jam pro ipsa consuetudine exercitatos habere sensus, saltem exerceri ad discretionem boni & mali convenit. Perfectorum enim ut solidus est cibus, ita eos, qui ad perfectionis statum sublimati sunt, ducunt solidi cibi capaces esse. Porro si Ambrosius pseudoapostolos taxat, & arguit, quod omnibus promiscuè nullius personam discurrentes, uno eodemque genere tradebant, seu prædicabant, aut docebant, ut grati fierent, quantum nunc insimulandi, taxandique pseudochristiani, qui ut populi, mulierumque favorem sibi conciliant, citra discrimen ullum quamlibet scripturam Sacram, quantumvis difficilem, quantumlibet ardua continentem mysteria, rudissimis etiam lanariis, & canicidis mulierculis, & adhuc fermè lactentibus puerulis tradunt modò vocali oratione, modò idioma vernaculo conscriptam? Exinde nimirum errandi ansam multi sumunt. Propter quod Petrus in posteriori sua epistola *cap. 3.* queritur, notatque neochristianos ejusmodi his verbis: *Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.* Gregorius item Nazian-

Nazianzenus Hieronymi quondam in theologia præceptor, *lib. 1. de theolog.* nostram sententiam apertissimè confirmat, dicens: Non cuiusvis est de Deo disputare, sequitur, non id quovis dicere tempore, neque apud omnes, neque de omnibus, sed est quando & apud quos id fieri conveniat. Similia habet Theophylactus *in epist. ad Corinth. cap. 4.*

11 Et si aliquando a Hieronymo literas sacras in vulgarem linguam, nempe in Dalmaticam inversas legamus, non tamen rectè colligitur ita nunc faciendum propter innumeros abusus, quos majores nostri experti sunt, & quotidie experimur. Non nihil uno tempore faciendum esse dignoscitur, quod alio ex causa prætermittendum deprehenditur. Proinde olim ad Martyrum sepulchra viri, uxores, pueri, puellæque, monachi, virginesque sacra nocturnis vigiliis vacaturi concurrebant, easque Hieronymus adversus Vigilantium epistola, quæ incipit *Multa in orbe*, velis & remis, defendit, ac tuetur, at ubi iis multos abuti deprehensum est, & sub pietatis umbra, horrenda nonnunquam admitti flagitia visa sunt, eæ prorsum sublatae sunt. Unde Elibertinum Concilium cap. 35. suorum decretorum ait: *Placuit prohiberi, ne feminae in cæmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant.* Sic quoque, ut videtur dicere Eusebius Cæsariensis *lib. 6. Eccles. hist. cap. 33.* sacrum Christi corpus sub Sacramento dabatur in manus, quod secum quisque domum portabat, sumpturus cum luberet, at ubi a multis indignè tractari compertum est, eoque nonnullos plerumque abuti, temperatum est a sic dominico corpore tradendo. Ita licet aliquando, ubi non apparebat periculum, ad tempus in Dalmaticam linguam sacrae literæ versæ sint, post non modo periculorum multorum experientiam, verum quoque post gravissima exinde suscepta damna, meritò in vulgarem linguam inversarum scripturarum sanctarum communis usus prohibetur. Proinde factum est a paucis diebus, ut vilissimus quidem ganeo, mente, corporeque totus scabidus è D. Joannis textu non intellecto se, & unumquemque christianum Deum esse, suam quoque naturam divinam esse, nihilque eam aliud esse ab unoquoque christiano pariter assereret. Hi quoque ut cæteris facilius propter ignorantiam labuntur, ita semel lapsi longè difficilius cæteris revocantur.

12 Ad secundam respondetur, quod ætate D. Hieronymi nondum homines typis ad impressionem utebantur, sed libri ab amanuensis scribebantur, & ideò solum erant apud eruditos. Et licet interdum apud aliquos idiotas divites reperiebantur, non tamen per aliorum manus efferebantur. Atque idcirco D. Hieronymus sacra volumina in latinam linguam transferenda censuit, & fortè etiam in Illyricam, ut viri latinæ linguæ periti, alioquin docti Biblia legerent, & populum necessariò doceant. At nostra ætate cum libri ex typis illicò in satis magnum numerum multiplicentur, hoc studium contemptu laboraret, neque esset officina, atque taberna, quæ apud se Biblia ejusmodi non haberet.

13 Respondeo ad tertiam. Divus Paulus scripsit quidem epistolas, ut intelligerentur, sed scripsit hominibus probè affectis vel notitia, quam habebant legis antiquæ, sicuti erant Hebræi, vel præmonitionibus ab ipso habitis in suis concionibus, & propterea non erat illis arduum ejus epistolas intelligere. Quod nunc rarissimè contingit, cum populi jam deferbuerint, cumque coram non audiant D. Paulum prædicantem, sunt, penè dixerim, incapaces illorum arcanorum, quæ tunc ex facili intelligebantur. Quam rationem efficacissimam censeo; quia non est verisimile, D. Paulum ea scripsisse, quæ sub intelligentiam non cadunt; nam egisset contra suum finem. Quod sanè indignum censetur ingenio mediocri, nedum Apostoli, ac Doctoris gentium, Vasisque electionis.

14 Ad quartam, verum est, Dominum nostrum turbas colloquutum fuisse, at nihilominus plura etiam cum Apostolis suis secretò colloquutum, & plura cum Doctoribus illis, ac Phariseis ad eos coarguendum. Itaque necessaria est Doctorum explicatio in locis pluribus Evangeliorum. Illud quoque adjicio, Evangelistas plura loqui, quæ a Christo populis dicta non sunt, sed revelata supra nostram intelligentiam, ceu generatio Verbi ab æterno, a D. Joanne initio sui Evangelii descripta.

15 Atque ex his assero, non expedire sacram Scripturam omnibus esse communem, rectèque dixisse Cardinalem Bellarminum, quod Ecclesia non prohibet Biblia vulgaris, sed nolit ea passim quod a vulgaribus legantur, non librorum vitio, sed legentium imbecillitate. Ex eorum enim lectione vulgari detrimentum pateretur fide-

lium concordia, variæ hæresum, & errorum causæ nascerentur, magna inscitia, & ignorantia causa in Republica Christiana sequeretur, ex varietate item, incertitudine, & multitudine versionum contentiones innumeræ, dissidia, ac infinita propemodum alia incommoda, & mala provenirent.

Quod autem sacra Scriptura non debeat omnibus 16 communicari, disceptatur adversus recentiores hæreticos a Doctoribus, nominatim a Bellarmino, Azorio, Alphonsò de Castro, Montoja, Justiniano, & egregiè a Cardinali Lossunensi, qui etiam ait, D. Hieronymum id ipsum contra Pelagium asseruisse, & Universalitatem Parisiensem constantissimè adversus Eraturum propugnasse. Hoc certum, a Clemente VIII. restrictam fuisse regulam quartam Indicis, auferendo facultatem Episcopis, & Inquisitoribus licentiam concedendi.

Decreta verò, quæ super prohibitione, vel concessione 17 Bibliorum vulgaris versionis in quovis idiomate extant, sunt hujusmodi. Die 5. Septembris 1571. decretum fuit Biblia omnia vulgari idiomate, sive Germanico, sive Gallico, Hispanico, Italico, sive Flandrico &c. conscripta, nullatenus imprimi, legi aut teneri posse absque licentia S. Officii Sacrae Romanæ Inquisitionis. Nec possint Episcopi, & Inquisitores concedere, nisi Epistolas, & Evangelia vulgaria sine ullo errore conscripta, & cum scholis alicujus docti & catholici viri iis, quos putaverint ex eorum lectione in pietate proficere posse, non verò ullas alias Scripturæ partes in vulgarem linguam traductas. Idem decretum sub 7. Augusti 1606.

Sed & tria adferuntur argumenta, ut prærogativa 18 latinæ linguæ stabilietur. Primum est, quod Marcius Imperator in Synodo Chalcedonensi verba faciens, primo latinè, deinde græcè est loquutus. Magnam verò rem nobis narrant, Imperatorem Romanum græcè & latinè doctum, in cœtu Romanorum & Græcorum, Romanam prius orationem habuisse, quam Græcam, Dederit hoc videlicet dignitati veteris Romæ, cui æquum erat novellam Romam assurgere. Dederit Majestati Imperii, quod a Romanis institutum, Romanorum semper est dictum. Dederit & dignitati illorum, qui Concilio intererant. Nam, præter Episcopos, fuit ibi tunc procerum Imperii maximus numerus, quorum nomina, & dignitates ibidem accuratè recensentur. Hos autem omnes, aut plerosque omnes, vel Romanos, Italosque fuisse, vel Romanam linguam doctos, nulla sit religio affirmare. Nam è Græcis illis potissimum latinè loqui discebant, qui ad aulicam vitam aspirabant. Unde illud Chrysostomi in sermone ad fidelem partem *tom. 6. Ille linguam italicam accuratè edoctus in aula vehementer floret, atque in ea pro libitu sua cuncta administrat.* Ut dubitari non debet, plerosque procerum aulicorum latinam linguam calluisse. Quare ne illud quidem mirum, Imperatorem vel in eorum gratiam latinè fuisse loquutum. Discebat præterea linguam latinam, qui ad vitam militarem præparabantur. Quod ex elegantissima apparet historia, quam in eodem libro narrat Chrysostomus. Adde, quod Episcoporum, qui ex Italia venerant, plerosque græcè nesciisse similibus veri est. Nam, ut ait Gregorius Magnus, qui sæculo proximo vixit, in tota Italia paucissimi erant, qui aliquid omnino græcè scirent.

Alterum exemplum sequitur, quod ad rem sanè plus 19 aliquanto facit. Referunt enim ex Actis Concilii Ephesini, morem olim in Conciliis servari solitum, ut Romani Pontificis Legati literas Papæ latinè recitarent, & nonnisi rogati a consensu Patrum, easdem græcè versas legerent. Hoc putant esse magnum prærogativæ argumentum latinæ linguæ. Sed quid mirum est, si literæ a Papa latinè scriptæ, ea lingua prius exhiberi solitæ fuerint, quàm compositæ? Si recta ratione rem putamus, non magis hoc videri mirum debet, quàm Romanum Pontificem Romana lingua literas scripsisse. Jam Trajani temporibus, ut author est Plutarchus, toto Imperio Romano lingua Romana non solum intelligebatur, sed etiam a plerisque usurpabatur. Sic enim ille in Platonicis quæstionibus: *Sermone Romanorum universi ferè mortales nunc utuntur.* Et Sophista Libanius, qui paulò antè Ephesinum illud Concilium vivebat, veteri se alicubi scribit, ne, quoniam rerum summa penes illos sit, quibus latina lingua erat vernacula, brevi deficiat usus græcæ. Ejus locus eximius est è libro de sua fortuna. Cur igitur literæ, quas Pontifex Romanus latinè scribebat, ejus Legati prius in aliam transferrent linguam, quam experientia didicissent, utrum id foret necesse? Nam si plures, vel præcipui Episcoporum latina intelligerent, poterant in totum

Pontificis Legati eo labore superfedere. Præterea sciendum, nullam legem extitisse, nullum canonem, qui iuberet, ita fieri, sola consuetudine id receptum est. Contra, ut latina verterentur a Papæ Legatis in græcum, non mos sed jus, & necessitas fuit; alioqui rem ridiculam, & absurdam facere usi essent, si apud non intelligentes latini sermonis latina tantum recitassent. Idcirco sic loquitur Philippus Presbyter, Papæ Legatus in illo Concilio: *Satisfactum est, ait, consuetudini, ut Sedis Apostolicæ literæ primò latine legerentur. De facta versione græca sic: Nunc similiter, quoniam beatitudo vestra exigit, ut græcè eadem literæ recitentur, necesse est desiderio Beatitudinis vestræ satisfieri.*

20 Tertium argumentum omnium validissimum est, quod in sacris etiam Misarum solemnis penes Græcos semper viguit consuetudo, ut tam lectiones Evangelicæ, quam Apostolicæ primò latine, inde græcè eadem in Ecclesia publicè recitarentur, ut Nicolaus Papa primus ad Imperatorem scribens testatur, & religiosè adhuc in vetustissimæ, ac prænobilissimæ Tarentinæ Urbis Metropolitanæ Ecclesiæ custoditur. At si cogitassent seriò, quam parum probabilem historiam pro vera & certa lectoribus suis obtrudant, nunquam commississent, ut narrationem Nicolai Papæ, aliter referendo, multò etiam minus probabilem redderent. Non enim dicit Pontifex, eam consuetudinem vigere apud Græcos: de Constantinopolitana enim Ecclesia tantum loquitur, ubi plerique Itali erant, aut sermonis latini periti. Neque quicquam affirmat Nicolaus, sed, fertur, inquit; eo verbo indicans, non quasi certam narrationem; sed id commemorare, sed ut auditionem, de cuius fide nihil sibi constaret, nihil asseverare vellet. Minusque legitur verbum, *semper*, in quo vis est, & pondus præcipuum. Verba Nicolai sunt: *Istius enim dictione linguæ, Constantinopolitana Ecclesia, lectionem Apostolicam, & Evangelicam in stationibus fertur primitus recitare; sicque demùm græco sermone propter Græcos utique ipsas lectiones pronuntiare.* Apparet igitur eos, qui hoc Nicolao dixerunt, de Ecclesiis illis novæ Romæ loquutos esse, ad quas conveniebant plerique omnes latini, aut latinæ linguæ periti, Græci verò non adeò multi. Merito igitur partis majoris habita est ratio. Sed nec pauci illi Græci sunt contempti, in quorum gratiam institutum, ut quæ legebantur è sacris literis, mox græcè iterum legerentur. Adhuc nimirum vigeat in Ecclesia Dei Pauli Apostoli præceptum qui verba non intellecta proferri vetat in Synaxibus. Vigeat adhuc in Ecclesia institutum vetus habendi interpretes, quorum opera fieret, ne parum intellectum populo maneret, quicquid esset recitatum lingua non omnibus nota. Epiphano sub libri 3. finem inter alia ministeria Ecclesiæ nominantur interpretes unius linguæ in alteram, qui & lectiones, & sermones verterent. Porro non fuisse rem Constantinopoli consuetam, ut liturgia Romano sermone celebraretur, etiam eo argumento ostendi potest, quod Romani Pontificis Legatus id legitimum aliquando fuisse concessum post remanentem gestam ceu beneficii loco. Exemplum habes in Synodo sexta Oecumenica ibi habita, imperante Constantino Pogonato. Humbertus Sylvæ candidæ Episcopus contra Nicetam: *Tanta gratia Legatos catholicæ pacis comitata est, ut Joannes Portuensis Episcopus, qui erat unus ex ipsis, Dominica octava Paschæ missas publicas in Ecclesia S. Sophiæ coram Principe, & Episcopo ipsius Urbis latine celebraret.*

Quod verò ad præfationes S. Hieronymi appositas in principio Bibliorum vulgatæ editionis, hæc habeo, animadversione digna præcipuè pro novis Christianis, qui nondum sunt confirmati in fide S. Romanæ Ecclesiæ.

Primum est, quod Sanctus Hieronymus habet pro apocryphis, vel saltem excludit a libris canonicis omnes illos, qui non reperiuntur apud Hebræos in eorum Bibliis.

Secundum est, quod loquitur cum aliqua dubitatione de autoritate aliquorum librorum novi Testamenti.

Tertium est, quod deprimit, ac nimis reprehendit latinos codices, omnemque veritatem hebraicis, græcisque tribuit.

Quod ad primum. In prologo galeato, post enumerationem eorum tantum librorum, qui hodie habentur pro authenticis apud Hebræos, subdit: *Ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Jesu filii Syrach liber, & Judith, & Tobias ut Pastor, non sunt in Canone. Machabæorum primum librum hebraicum reperi. Secundus græcus est, quod ex ipsa quoque phrasi probari potest.* Quibus in verbis æqualem facit Pastor, liber omninò apocryphus, cum tot aliis libris sacris, & canonicis.

In epistola ad Paulinum iterum enumerat omnes libros hebraici Canonis, quos solum recipit pro Canonicis, cæteros prætermittit.

In præfatione in Nehemiam, & Esdræ ita loquitur: *Nec quemquam moveat, quod unus a nobis liber editus sit, nec apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur; quia & apud Hebræos, Esdræ, Nehemique sermones in unum volumen charactantur, & quæ non habentur apud illos (notentur hæc verba) nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda.*

In præfatione in Hester vocat declamationes, & exercitia scholarium omne id, quod habetur in capite decimo ejusdem libri. *Librum Hester, ait, constat esse vitiatum variis translationibus. Quem librum editio vulgata latinis hinc inde verborum snibus trahit, addens ea, quæ ex tempore dici poterant, & audiri, sicut solitum est scholaribus disciplinis sumpto themate excogitare, quibus verbis uti potuit, qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit.*

In præfatione in Salomonem hæc habet verba: *Fertur & panæretos Jesu filii Syrach liber, & alius pseudopigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorum hebraicum reperi, non Ecclesiasticum, ut apud Latinos, sed Parabolas prænotatum. Secundus apud Hebræos nunquam est, quin & ipse stylus græcam eloquentiam redolet, & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobias, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit, sic & hæc duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.*

In præfatione in Hieremiam excludit a sacris libris Prophetiam Baruch: *Librum autem Baruch notarii ejus, inquit, qui apud Hebræos non legitur, nec habetur, prætermittimus.*

In præfatione in Daniele spernit; atque rejicit quidquid non reperitur in Hebræo, & historias Belis & Draconis appellat fabulas his verbis: *Qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, Draconisque fabulas, quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, verum anteposito, easque jugulante subjecimus; refertque rationes cujusdam Magistri Judæorum ad improbandum supradictas historias.*

Quod verò ad secundum in epistola ad Paulinum ita loquitur de epistola Divi Pauli ad Hebræos: *Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias, octava enim ad Hebræos plerisque extra numerum ponitur. Et in præfatione in epistolas D. Pauli sic ait: Epistola autem, quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur propter styli, sermonisque distantiam.*

In præfatione in epistolam Sancti Jacobi addubitatur de authore, & autoritate ejus epistolæ, inquiens: *Jacobus, qui appellatur frater Domini unam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est, quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim, tempore procedente, obtinuerit auctoritatem.*

In præfatione in epistola D. Petri de illarum secunda sic loquitur: *Quarum secunda a plerisque ejus esse negatur propter styli cum priore dissonantiam.*

In præfatione in epistola Judæ sic quoque de illa dicit: *Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur; tamen auctoritatem vetustate jam & usu meruit.*

Et quod ad tertium. Ex his, quæ hæcenus dicta sunt, apparet, quam longè D. Hieronymus textus hebræos latinis omnibus anteponit, cum illud solum habeat pro Canonico, quod ab Hebræis approbatur.

Ut autem ad peculiaria veniamus, in præfatione ad Job ita loquitur de textibus latinis: *Ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, ac vermicibus scatebat errorum, integrum, immaculatamque gaudere.*

In præfatione in quatuor Evangelistas totus est in reprehendendo textus latinus, & in auctoritatem dando Græcis: *Si enim ait, latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant, quibus? Tot enim sunt exemplaria penè, quot codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus, cur non ad græcam originem revertentes? &c. & mox post pauca loquens de quatuor Evangelistis, inquit: Unde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Luca, atque Matthæi; rursum in Matthæo plura Joannis & Marci, & in cæteris reliquorum, quæ aliis propria sunt, inveniantur?*

Verum esto, quod de hoc tertio verissimè dicat, non tamen expedit hoc exponere extraneis nationibus recenter ad fidem conversis, & ut plurimum aversis a Romana Ecclesia, quæ falsa opinione tenent, Sacros libros esse a nostris adulteratos, & corruptos, quod est præcipuum fundamentum Mahumetanorum, aliorumque ad stabiliendam

dam suam sectam. Et quidem hisce D. Hieronymi auctoritatibus bellum armis nostris nobis inferrent. Neque ex eo, quod in nostris latinis Bibliis hæ præfationes tolerantur, concludendum est illas præfigendas etiam esse in Arabicis, aut aliis ob gravissimas rationes, quas facile vir modicè sapiens cognoscere potest.

Tertium & quartum librum Eudræ D. Hieronymus in præfatione ad Eudram appellat somnia Apocryphorum, & S. Concilium Tridentinum eos rejecit a Canone Sacrorum librorum, solumque reliquit in latinis prorsus interirent. Ita enim loquitur author præfatiunculæ ad eodem libros. Quare licet in Bibliis Arabicis non reponantur, ideò prorsus peribunt.

Additurque alia ratio in eadem præfatiuncula nimirum, quia in aliquibus Bibliis latinis tam manuscriptis, quam impressis reperiuntur. Quare ob hanc rationem dicit quispiam hos libros reponendos esse in Bibliis Arabicis. Sed respondeo, non esse certum, hos duos libros reperiri apud Arabos, solumque vidi fragmentum aliquod libri quarti non parum a nostro differens, variumque. Sed demus, quod illos Arabi habeant, certum est inter libros canonicos per incertiam illos adnumerare, quod saltem probabile est. Ideoque rectè fieri putarem illis in his tenebris erroris, & justitiæ clarissimum lumen præferre.

Deinde nulla utilitas ex his duobus libris pervenire poterit, quia cum non sint Canonici, non habent auctoritatem ad probandum dogmata, neque ullam doctrinam moralem continent, sed tantum visiones obscuras, & enigmata.

CONSULTATIO LVIII.

An remiges ad triremes damnati confugientes ad Ecclesiam gaudeant immunitate?

Et quid de remigibus conductitiis, vulgò, le Buone voglie, qui remigandi ministerio se manciparunt?

Quidve de militibus refugis è Triremibus, & ad Ecclesiam confugientibus?

AD 1. non gaudere autumant Martha de jurisd. par. 2. cap. 41. num. 17. Megal. in 3. par. lib. 4. cap. 2. qu. 1. num. 33. Sarp. de jur. asyl. cap. 5. Cutel. de immun. Eccles. lib. 1. qu. 25. num. 8. & qu. 40. per tot. Gam. dec. 362. & Villadieg. in polit. cap. 3. num. 215. qui tamen admittunt, quod cogi solum debeant ad remigandum ad tempus antea statutum, non autem ad sustinendum ad fugam pœnam aliam, cum hujus remissio, antequam Judici sæculari tradantur, ab Episcopo, vel Ecclesiæ Præposito obtineri debeat. Moventur ex eo, quod sunt servi pœnæ. Servus enim pœnæ fit, non solum qui metallo, vel operi addicitur, sed qui alia pœna damnatur, quæ ministerium, corporisque laborem, & servitutem irrogat, veluti qui in metallorum ministerium, ad ludum, ad bestias, & tandem ad triremes in opus publicum damnatur, l. 6. §. irrit. ff. de injusto rup. l. 6. ff. de stat. lib. 25. §. si quis planè, ff. de acquir. hæred. 8. §. in ministerium, & §. quicumque, & §. vult. l. 11. 17. & 36. ff. de pœn. l. 7. ff. de his, qui sunt sui, vel al. pœnæ, instit. quib. mod. jusp. pot. l. 1. in fin. & l. 2. ff. de contr. tab. Hi enim omnes pœnæ magis, quam Cæsaris fisci servi sunt, l. 3. ff. de his, quæ pro non script. hab. Atqui si servus fugiat ad Ecclesiam, non liberatur a potestate sui domini: igitur neque reus, qui per crimen, maximè accedente sententia, fit servus publicus, & servus pœnæ, liberabitur a potestate Judicis, & justitiæ.

At verò hanc opinionem aliqui rejiciunt. Quia rationes pro illa deductæ intelliguntur de servis juxta dispositionem juris antiqui digestorum, ac Codicis, quod est correctum per authentic. Sed hodie, C. de donat. inter vir. & uxor. & per authen. de nuptiis, §. quod autem, ubi docet Bart. in l. qui ultimo, num. 3. ff. de pœn. in libero homine in metallum damnato, in cujus locum successit pœna triremium perpetua, Clar. qu. 67. vers. item damnatio, Foller. par. 2. prax. cap. 9. num. 9. Diaz. in prax. cap. 146. num. 3. Salzed. ad Diaz. cap. 140. nec non in deportatis, idem Bart. in l. ejus, §. si cui, nu. 1. ad fin. ff. de testam. Natt. conf. 168. n. 2. & 3. in cujus locum successit pariter pœna triremium ad tempus, vel perpetua, Clar. loc. cit. v. deportatio, & Farinac. q. 19. n. 13. cum seq. & qu. 143. n. 165. ubi alii. Quæ ad triremes pœna frequentissimum his temporibus genus est supplicii, cujus meminit Valer. lib. 3. c. ult. scribens, quendam jussu Augusti, quod se Octaviæ fororis utero genitum simularet, remo publicæ triremium affixum. Suidas hujus etiam meminit, & Josephus lib. 17. Etenim hodie nemo benè natus, hoc est liber, & ex legitimo matrimonio procreatus per supplicium efficitur servus pœnæ, per textum expressum in

Tom. II.

d. §. quoad autem, auth. de nupt. ibi: nullum ab initio benè natorum ex supplicio permittimus fieri servum. Idem enim est benè natus, atque ex legitimo matrimonio procreatus ex Gloss. in l. qui ultimo, v. ad bestias ff. de pœn. & in specie, quod damnatus ad perpetuas triremes hodie non efficiatur servus pœnæ pluries firmavit Rota, præcipuè in Romana coram Pamphilio 1613. decis. 492. num. 2. & 3. p. 3. divers.

Distingunt alii dicentes, quod si reus è triremibus refuga, confugiat ad Ecclesiam, sit loco depositi ad illas condemnatus, vel certam habeat condemnationem, sed si reclamatum, & pendeat reclamatio, vel compleverit tempus, sed in illis generalem expectando libertatem detineatur, in his casibus immunitate gaudeat. Si verò certam habeat condemnationem, de qua non pendeat appellatio, vel pro delictis commissis deservire ibi concordaverit, & tempus deservendi nondum compleverit, in his casibus sic tempus deservendi complere debeat. Sed hi quoque rejiciuntur, quia, ut dictum est, hodie per condemnationem hujusmodi, vel ad quodcunque aliud opus publicum, etiam in perpetuum, servus pœnæ quis non efficitur.

Itaque gaudere, dummodo non fuerint ad triremes damnati ob crimen aliquod in Constitutione Gregoriana exceptum, sive damnati sint ad tempus, sive perpetuò tradunt Pereira de man. reg. par. 2. cap. 50. nu. 17. Ludovic. Corr. in relect. ad cap. inter alia, de immun. Eccles. p. 3. qu. 4. num. 9. Anton. de Marin. quotid. resol. c. 177. num. 2. Trullench. in decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 11. dub. 3. num. 29. Novar. in sum. Bullar. tit. de immun. Eccles. nu. 27. Dian. par. 1. tr. 1. resol. 40. Lezan. in summ. v. Immunitas num. 16. Giurb. conf. crim. 30. nu. 21. ac Delbene de immun. Eccles. cap. 16. dub. 10. sect. 9. n. 1. & seqq. Ratio potissimum ea est, quia Gregorius XIV. summus Pontifex in sua Constitutione omnes, & singulos casus, tam de jure communi, quam aliàs quovis modo etiam ex identitate, ac majoritate rationis reducit ad unicam tantum formam, & ad casus, sive delicta in ea expressa. Casus autem iste de damnatis ad triremes refugis, & ad Ecclesiam confugientibus in ea non exprimitur: ac proinde gaudent immunitate.

Confirmatur id primum ex Mastrillo de indult. cap. 42. num. 5. tradente, quod fugiens è triremibus gaudet indulto, si non fuerit ad illas damnatus pro crimine excepto in ipso indulto. Ergo multo magis gaudere debet immunitate Ecclesiæ, si pariter non fuerit damnatus pro crimine excepto ab ipsa Ecclesia. Deinde a fortiori: Damnatus quippe ad mortem, qui statim atque sententia dicta est, efficitur servus pœnæ: d. l. qui ultimo, ff. de pœn. sive fractis carceribus, sive dum ad supplicium ducitur, si ad Ecclesiam confugiat, gaudet immunitate pro crimine in dicta Constitutione non excepto, Clar. q. 30. v. secus autem Farinac. qu. 28. per tot. Decian. tract. crim. lib. 6. c. 28. n. 29. Ambrosin. de immun. Eccles. cap. 10. n. 13. Suarez de relig. lib. 3. c. 11. n. 18. Graff. p. 1. lib. 2. c. 48. n. 7. Gambacur. lib. 4. cap. 18. nu. 7. & Peregr. de immun. c. 5. n. 4. & seqq. ac declaravit S. Congregatio Immunitatis, præsertim in Vallisoletana 19. Maji 1629. Ergo multo magis damnatus ad triremes per regulam, si id, de quo minus videtur inesse & inest, igitur de quo magis, auth. multo magis, C. de sacros. Eccles. Primam tamen sententiam sequitur S. Congregatio Immunitatis per text. c. Inter alia de immun. Eccles. Ita in Anconitana 6. Septemb. 1672. & in Senogallien. 18. Augusti, & Savonen. 15. Octobris ejusdem anni.

Ad 2. Negat Cutellius loco allegato num. 17. quia iis nec pœnæ, nec rei confugientis definitio convenit, quin etiam tales contineri videntur sub dispositione c. metuentes 17. q. 4. & l. presenti, §. sane, C. de his, qui ad Eccles. confug. ubi de famulis cavetur, quod ad præstanda servitia cogi debeant. Affirmat verò Giurb. d. conf. 30. quod planè verum est. Solet tamen a Sanctissimo dari facultas, illos extrahendi ab Ecclesia, præstito prius juramento a triremium Præfecto illos ob hanc fugam non puniendi, ut ex eadem S. Congr. Immunitatis in Meliten. 15. Julii 1668.

Idem dicendum est de militibus refugis è triremibus, & ad Ecclesiam confugientibus, nimirum gaudere; sed si postea petantur, restituantur cum eisdem cautelis, ut ex ead. S. Congr. in Anconitana 6. Septembris 1672.

CONSULTATIO LIX.

An, & quatenus Clerici examinari possint coram Judice laico?

Non posse Clericum cogi tam in causa criminali, quam in civili ad deponendum in judicio sæculari, nisi in dese-

defectum probationum, de sumitur ex c. testimonium 11. quæst. 1. ubi Gloss. Archid. & alii, nuncupatum Præpositus, & tradit Genuen. in prax. c. 35. per tot. omnino videndus. Ideoque requiritur licentia Episcopi, qua permittat, ut sui Clerici, etiam Presbyteri in foro sæculari examinentur, hæc tamen conditionibus.

2 In causis civilibus tantum. Vel si sint criminales, non mereantur pœnam corporis afflictivam. Sac. Congregatio super Episcop. 10. Augusti 1592.

3 Quod ex iis non possit aliquo modo exoriri talis criminalitas, quæ mereatur pœnam corporis afflictivam.

4 Et quod examinandi, non coram Judice laico, sed in tribunali Episcopi præstent juramentum. Eadem S. Congregatio 13. Februarii 1610. & 14. Aprilis 1615. & 26. Novembris 1616. & 12. Maji 1623. & 16. Martii 1634. Aded, quod si Judex sæcularis præsumat deferre juramentum personæ Ecclesiasticæ tam sæculari, quam regulari, debeat puniri tamquam violator libertatis, & usurpator jurisdictionis Ecclesiasticæ, & etiam sic examinari, sed levius eadem S. Congregatio 19. Decembris 1625. Extatque formula decreti facti a Sac. Congregatione super controversiis jurisdictionalibus tenoris sequentis.

5 Sacra S. C. censuit, si veritas pro defensione Oratoris aliunde haberi non possit, dandas esse literas directas Episcopo diocæsano cum facultate, ut Clerici nominati possint in tribunali Judicis laici examinari in causa criminali pro defensione, ut supra, præstato tamen prius juramento coram eodem Episcopo diocæsano, ac servatis aliis expressis in praxi, Genuensis cap. 25. num. 6. & seqq. scilicet, ut articuli, super quibus deponunt, non contineant criminalitatem, infamiam, negativam, aut repulsam, & cum dispensatione hæc de causa ab incurso cuiuscunque irregularitatis, & ad dictum effectum, & non alias potest dari salvo conductus eisdem Clericis examinandis.

6 Unde temerè violabit jurisdictionem Ecclesiasticam laicus ille, qui absque licentia Episcopi vellet, non obstante notorietate, ac monitione Clericatus, Clericum examinare, deferendo illi prius juramentum, tactis scripturis; sic enim incurreret excommunicationem injunctam tum in S. Concilio Tridentino capit. 11. sess. 24. de refor. ut ibi notat Barbosa, vers. Jurisdictiones num. 3. tum in Bulla Cœnæ Domini can. 17. ubi Duard. in com. lib. 2. quæst. 3. concl. 1. numer. 13. Eoque magis si id sibi arrogaverit autoritative tamquam ad suam jurisdictionem attinens, ut bene considerat Duard. loc. cit. concl. 2. num. 15. & ita non applicatur textus in cap. si verò de sent. excom. loquens improbabiliter de ignorante quempiam esse Clericum, ibi: Nec etiam excommunicatione nodari, dummodò ipsum esse Clericum ignoraverit, ex quo Gloss. ibi vers. ignoraverit, dicit, non procedere, si tonsuram vidit, vel si ex alio constet, illum Clericum esse.

7 Et itaut non obstet, quod causa, in qua Clericus examinandus foret, esset mixti fori, & si locum habeat præventio, & quod laicus possit in ea examinare Clericum absque coactione, Sperell. dec. 134. Quia admittimus præventionem, sed impugnamus consequentiam, quod laicus possit exempli gratia Clericum vulneratum ab homine sæculari examinare cum juramento sine licentia. Quod quidem non firmat Sperellus, sed solum, quod uterque Judex potest in contumaciam procedere ad diversas pœnas. Certum namque est, quod, quando laicus defert Clerico juramentum in examine, id ipsi non liceat sine legitima facultate, præsertim in causa criminali, ubi maxime agitur de pœna sanguinis. Nam tunc ne concedere quidem Episcopus hanc licentiam potest, ut latè Bellet. disp. Cler. part. 1. de Cler. test. num. 1. & seq. ac Sperell. dec. 51. num. 6. ac 15. ubi probat, examen vulnerati esse actum contentiosum, quod redditur in invitum, & per interrogationes, quæ sunt Clerico vulnerato idem examen censetur exercitium contentiosæ jurisdictionis prout etiam tali quoque censetur juramenti delatio, & sub num. 18. refert resolutionem S. Congrèg.

8 Neque officit, quod ad hoc, ut quis examinando Clericum censuras incurrat, requiratur, quod illum constituat, tanquam reum quoad se, vel testem quoad alios, ex Sperell. dec. 50. Nam id procedit respectu excommunicationis contra trahentes Clericum ad Curiam sæcularem latæ in can. 15. ejusdem Bullæ Cœnæ Domini, & ita loquitur Sperell. ut patet ex num. 10. & 12. secus autem est respectu excommunicationis latæ in dicto can. 17. ejusdem Bullæ contra usurpantes jurisdictionem Ecclesiasticam, ut est actus examinis Clerici vulnerati, & hujusmodi cum delatione juramenti, de quo loquitur idem Sperell. dicta dec. 51. ut liquet ex num. 15.

9 Stante itaque hac temeritate, non debet remanere im-

punitus, qui sic examinat, sed debet denunciari excommunicatus, a solo Papa absolvendus, ut in extravag. Et si Dominici §. de pœnit. & remiss.

Quinimò non solum non possunt Clerici deponere coram Judice sæculari sine licentia sui Prælati in scriptis data, ut etiam distat Ritus magnæ Curie Vicariæ, loquens tam in Clericis majoribus, quam in minoribus ordinibus constitutis, sed nec coram Judice non suo, etiam Ecclesiastico. Ita Baldus in cap. 3. colum. 2. de juram. calum. ubi ait: Nota optimum textum, quod si Clericus Papiensis fert testimonium coram extraneo Episcopo sine licentia proprii Episcopi, non valet juramentum, ergo nec testimonium. Quod dicit esse memoriæ commendandum.

CONSULTATIO LIX.

An, & in quas pœnas incurrant, qui tempore interdicti, aut alias excommunicatos, vel interdictos, vel usurarios manifestos in loco sacro sepeliunt, & quo pacto Ecclesiasticæ sepultura illos tradere possint, præcipue si ob violatam immunitatem, ac libertatem Ecclesiasticam excommunicati fuerint, quæve eos, ac quomodo absolvere possint? Ubi speciatim de absolute a censuris etiam inter vivos ob violatam Ecclesiasticam immunitatem non pauca ex decretis SS. Congregationum.

IN Clem. 1. de sepult. decernitur ipso facto excommunicatus eos esse, qui propriæ temeritatis audacia defunctorum corpora non sine contemptu clavium in cœmeteriis interdicti tempore in casibus non concessis a jure, vel excommunicatos publicos, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos scienter sepelire præsumant, a qua excommunicatione nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium diocæsani Episcopi eis, quibus fuerit præmissa irrogata injuria, satisfactionem exhibuerint competentem.

Ex quibus primò desumitur, quod absolutio data contra hanc formam sit nulla propter particulam nullatenus, quæ importat nullitatem actus ipso jure, Gloss. in auth. si qua mulier, vers. nullatenus, per eundem textum, C. ad Vellejan. Rot. dec. 24. num. 2. part. 2. div. & in terminis tradit Tolet. lib. 1. instr. cap. 39. col. 1. Navar. cap. 27. num. 137. Suar. de censur. disp. 12. sect. 4. num. 8. & Cardin. in d. Clem. quæst. 7. Secundò, quod a fortiori procedat contra sepelientes in Ecclesia, ut Suar. num. 9. cum Navarro. Tertio, quod tempus interdicti intelligatur de locali, generali, vel speciali, vel de personali generali, Suárez loc. cit. disp. 35. sect. 1. Quarto, quod contineantur hic non tantum propriis manibus sepelientes, quod voluit Cajet in summ. vers. excommunicatio c. 46. Navar. ubi supra, Henriq. lib. 13. cap. 43. num. 3. Avil. de censur. part. 2. cap. 6. disp. 10. dub. 6. Tolet. ibidem, sed etiam mandantes, ut Suar. eod. loc. num. 10. & Card. in d. Clem. num. 28. atque autorizantes, ut Parochos, seu alii Clerici, qui funeri præstant, ut Less. de just. lib. 2. cap. 20. num. 188. Pyrrhus Sicul. in specul. disp. 15. quæst. 130. §. 4. & generaliter omnes, sine quibus talis Ecclesiastica sepultura non perficeretur, ut sunt, portantes feretrum, fodientes, Clerici cantantes, & officium persolventes, cum Cruce præeuntes, & non impediunt, cum impeire ex officio tenentur, ut Sayr. de censur. lib. 3. cap. 25. num. 13. cum Ugolino, Alter. lib. 1. disp. 4. cap. 3. Reginald. lib. 32. num. 19. Angel. vers. excommunicatio 7. cas. 36. num. 5. Itaque continentur omnes, & soli, qui talem sepulturam procurant, vel admittunt ad illam, ut Bonifac. in ead. Clem. num. 33. in fin. non tamen puto, contineri associantes honoris causa, Less. Suar. Pyrrh. Cardin. Bonif. Angel. Sayr. Ugolin. & Alter. locis allegatis, estque communis sententia, quamvis etiam associantes continere teneat Gloss. Steph. & Anchar. in d. Clem. Reginald. lib. 32. n. 19. & alii.

Limitatur autem id primò, quod post dictam satisfactionem ista excommunicatio non est amplius reservata, Bonif. ibid. num. 4. & Cardinal. num. 30. Secundò, quod hodie propter Extravag. Ad evitanda non procedit hæc Clementina, nisi interdictum, cujus tempore sepelitur, sit nominatim denunciatum; nam alias non est obligatio denegandi sepulturam, Suar. disp. 37. sect. 2. num. 5. Coninch. disp. 17. dub. 5. in fin. Et intelligitur similiter de excommunicato, vel interdicto defuncto, nominatim denunciato, vel notorio Clerici percussore, Sayr. lib. 2. cap. 35. num. 9. Nav. cap. 27. num. 137. Filiuc. tr. 14. num. 71. & Tolet. lib. 1. cap. 39. in princ. Item secundum multos Doctores similiter non procedunt pœnæ contra sepelientes usurarios manifestos, nisi sint declarati, ut Suar. disp. 31. sect. 2. n. 10. Filiuc. tr. 17. n. 100. Less. c. 20. n. 188. Laym. lib. 3. tr. de contr. c. 16. n. ult. Bonæ.

Bonac. eod. tract. disp. 3. quest. 3. pun. ultim. num. 1. & latè probat Ugolin. de usur. cap. 24. §. 8. num. 3. et si alii dicant, non requiri declaratoriam, de qua in dicta Extravaganti, idest denunciationem publicam, sed sententiam specialem, seu declaratoriam in iudicio de notorietate hujus criminis usurarum exercitii, & ante hanc sententiam, non esse locum pœnis prædictis, ut Menoch. de arb. cas. 335. num. 12. & 13. & inclinatur Suar. ac Filiuc. loco citat. Et quod non possit dici delictum notorium, nec pro eo procedit ad pœnas, nisi fuerit per sententiam declaratum, ait communem sententiam Clar. §. fin. quest. 9. in fin. ubi ait sic in praxi receptum. Sed hæc doctrina Clari, & aliorum, quos Menochius refert, debet intelligi vera, quando agitur ad pœnas inferendas, quæ de sui natura requirunt declaratoriam, vel exequutoriam, idest, quæ requirunt factum hominis positivum, secus autem in purè privativis, de quibus hic agimus. Alii distinguunt, quod declaratoria non requiritur ad incurrendas pœnas cap. quia in omnibus, de usur. sed bene ad incurrendas pœnas cap. quanquam eod. tit. ut Lup. in d. cap. quanquam in præf. num. 32. & 33. Covar. var. lib. 3. cap. 3. num. 5. sed rectè refutantur ab Ugolino loco citat. quia non assignant rationem differentiarum. Igitur alii dicunt pœnas usurariorum procedere, & ligare ante omnem declaratoriam, seu denunciationem: quia Extravagans, Ad evitanda loquitur de iis, qui vitandi essent ratione sententiæ, seu censuræ, non autem de vitandis ratione criminis notorii. Ita tenent Sylvest. v. usura 9. quest. 4. Navar. cap. 17. n. 280. Armil. v. usura num. 53. Molin. tom. 2. disp. 334. Filiuc. tr. 14. nu. 71. Vivald. de suspens. nu. 50. Alter. tom. 2. disp. 11. cap. 2. in fin. Jason. conf. 78. n. 3. vol. 3. Mascard. v. usurarius concl. 1425. n. 6. & hæc est communior sententia. Solùm autem requiri censeo declaratoriam iudicis, vel sententiam, quando ratio notorii posset esse dubia, ut latè distinguit, & conciliat Mascard. v. notorium concl. 1106. n. 11. ubi ait, notorium facti permanentis facilè posse excludere omne dubium, secus in notorio juris.

4 Clerici autem sæculares ac regulares quicumque admittentes ad sepulturam interdictos, vel excommunicatos, vel quoscunque in loco interdicto, incurrunt interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ex cap. Episcoporum, de priv. in 6. ubi cautum est, ne sæculares, aut regulares quantumcunque exempti, vel privilegiati scienter celebrent, aut celebrari faciant divina in locis interdictis ab Ordinariis, vel delegatis, vel a jure, nisi quatenus a jure conceditur, & ne interdictos ad divina officia & Ecclesiastica Sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui verò contra præsumperint, præter alias pœnas a jure statutas, ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum, donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium Ordinarii, cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter.

Hæc autem Constitutio est contra omnes Ecclesiasticas personas, tam sæculares, quam regulares exemptas tantum, non autem contra alias non exemptas, ut de communi testatur Navar. cap. 27. nu. 157. Suar. de censur. disp. 37. sect. 4. num. ult. Jo: Andr. Gemin. Anchar. & Jo: Monach. ad d. cap. Episcoporum contra Glos. ibi, ac Barbofam eo loco num. 3. ac Sayr. lib. 5. cap. 14. nu. 11. & 34. qui dicunt, illam particulam quantumcunque privilegii, vel exemptionis, &c. esse ampliativam, non restrictivam ad illos solos. Ex quo apparet, quod ratione hujus transgressionis exempti fiunt de foro Episcopi, Jo: Monach. num. 3. & Jo: Andr. num. item 3. atque sic poterit Episcopus illos punire pro arbitrio. Non poterit tamen eos excommunicare, si habent privilegium, ut non possint excommunicari, nisi a Papa, Jo: Monach. d. num. 3. Item ex hoc textu tolluntur privilegia concessa admittendi ad divina interdictos, vel celebrandi tempore interdicti, Jo: Andr. & Jo: Monach. ibid. nu. 2. Excipiuntur tamen, & præservantur privilegia clausa in corpore juris, nempe moderatio cap. Alma mater, de sent. excomm. in 6. sed neque derogatur aliis privilegiis, postea concessis, etiam extra corpus juris. Non autem in hac Constitutione continentur Episcopi per cap. Quia periculosum, de sent. excomm. in 6. Franch. in dict. cap. Episcoporum. Et intelligitur de non admittendis interdictis nominatim declaratis, vel in loco interdicto nominatim declarato, ob dictam Extravag. Ad evitanda, de qua supra. Interdictum autem personale generale obligat ad vitandum, si fuerit denunciata per nomen talis Universitas, etiam si non fuerint singuli nominati, Bon. punct. 6. n. 23. secundum probabiliorum cum Sayr. lib. 1. cap. 12. num. 23. Suar. d. disp. 37. sect. 2. num. 3. Alter. de interd. disp. 10. cap. 4. Avil. ubi supra dub. 5. Coninch. disp. 17. num. 62. contra Nav. & Em. Sa, quos refert Bonac. ibi.

Tom. II.

Pariter ex cap. 3. de priv. §. excommunicatos, juncta §. fin. Si Religiosi, etiam exempti admiserint ad divina nominatim interdictos ab Episcopo, vel ab eo nominatim denunciati, eorum Ecclesiæ, in quibus admiserint ex præsumptione, subjaceant interdicto. Quod aliqui dicunt esse latæ sententiæ, sed posse ab Episcopo denunciari, seu declarari contra istos Regulares, etiam exemptos, quia verbum subjaceat est latæ sententiæ, ut cap. si quis suadente 17. qu. 4. Glos. in cap. 1. de injur. in 6. ac ita refert alios tenere Host. hic in fine, & multos pro hac sententia refert Tiraquel. in l. si unquam, v. revertatur, num. 148. ubi num. 150. eam per se veriorum ait, nisi ex subjecta materia aliud colligatur. Sed contrariam ait communem Abb. in d. cap. 3. num. 7. Host. ibid. & Card. in fin. dicentes, verbum subjaceat intelligi ministerio Episcopi, sententiam laturi, & ait Cardinalis, hanc expositionem, tanquam benignam esse amplectendam, & eam communem in eo casu fatetur Tiraq. n. 149. Unde sequitur, quod si tales Religiosi habent privilegium, ne possint excommunicari, nisi a Papa, non poterit Episcopus talem sententiam contra eos fulminare, at secundum primam sententiam posset declaratoriam proferre, Henriq. lib. 7. c. 25. num. 7.

Hæc verò decretalis limitatur hodie per d. cap. Alma mater, de sent. excomm. in 6. ubi certis modis moderatio facta est interdicti localis generalis, vel personalis generalis. Primò, ut omnes admitti possint ad pœnitentiæ Sacramentum, si non sint excommunicati, vel culpabiles de tali interdicto, vel specialiter interdicti, & officia divina possint januis clausis celebrari submissa voce, laicis exclusis, & sine sonitu campanarum. Sed & quater in anno, immò quinquies, id est Natali Domini, Paschate, Pentecoste, Assumptione B. Mariæ, & Corporis Christi festo januis apertis, exclusis excommunicatis, interdictis verò, culpabilibus non admittis ad communionem Eucharisticam, & ad oblationem. Et idem est de interdictis nominatim, seu specialiter, ut docent Suar. disput. 34. sect. 1. n. 33. Laym. lib. 1. tract. de interd. cap. 2. §. quarta exceptio, Sayr. lib. 5. cap. 13. numer. 12. Jo: Andr. & Henriq. in d. cap. 3.

Regulares etiam exempti interdictum generale locale 7 non observantes, advertentes illud observari ab Ecclesia Cathedrali, seu matrice, seu parochiali, incurrunt excommunicationem latam in Clem. 1. de sent. excomm. non obstantibus privilegiis & consuetudinibus. Quod procedit etiam si prætenderetur illud interdictum nulliter latum, Sayr. lib. 3. cap. 33. nu. 45. & 48. cum aliis. Non autem procedit hæc Constitutio contra Clericos, ut supra citati Doctores dicunt, neque procedit in interdicto speciali locali, neque personali, etiam generali, ut Tolet. lib. 1. cap. 36. §. undecima, ubi bene explicat hanc materiam. Sic etiam in prædicto casu Religiosi Minores S. Francisci, si admittunt suos Tertiarios in suis Ecclesiis ad divina officia, excommunicationem incurrunt Papæ reservatam, scilicet ante satisfactionem, sed, satisfactione præstita, tunc sunt absolvendi ab Episcopo autoritate Apostolica, a jure delegata, ex Clem. Cum ex eo, de sent. excomm. Sed de his alibi.

Clerici porò tradentes usurarios manifestos Ecclesiasticæ sepulturæ, vel oblationes eorum accipientes, compellendi sunt reddere, quæ acceperint, & donec ad arbitrium Episcopi satisfecerint ab officii sui manent executione suspensi, text. in c. quia in omnibus, de usur. & c. quanquam, eod. tit. in 6. Sepelientes verò in loco interdicto, scilicet tempore interdicti localis, exercendo in officio illo actum ordinis sacri, incurrunt irregularitatem, Sayr. lib. 5. cap. 14. n. 34. At sepelientes in loco non interdicto excommunicatos, vel interdictos, non fiunt irregulares, Sayr. ibid. qui multos allegat, & Suarez disputat. 12. sect. 4. numer. 14.

Ecclesiæ verò, vel Cæmeteria sacra, in quibus fuerit 9 sepultus excommunicatus nominatim denunciatus, vel notorius Clericus percussor, polluta remanent eo ipso, c. consuluisti, de consecr. Eccles. videndi omnino Sayr. d. lib. 5. cap. 16. n. 22. Suar. d. disp. 12. sect. 4. n. 4. & de Sacram. disp. 81. sect. 4. §. 4. violatur, Tolet. lib. 5. c. 8. §. 5. tertia causa, Avil. par. 5. disp. 6. §. tertius casus, & cadaver illud excommunicati est exhumandum, & procul ab Ecclesia projiciendum ad tenorem c. sacris, de sepult. & c. ad hæc, de priv. ibique Butr. Abb. Zabarell. & alii. Itaque, quando non fuerit locus reconciliatus, fideles ibi sepeliri non possunt per c. un. de consecr. Eccles. in 6. neque ibi interim possunt officia celebrari, ut per DD. citatos. Si verò sepultus absolvatur ab excommunicatione ab eo, qui illam dare potest pro utroque foro ob signa edita in articulo mortis, tunc non erit corpus exhumandum; Suar. dict. disput. 12. sect. 4. num. 3. & Sayr. lib. 2. cap. 4. num. 13.

- 11 Ratio autem cur excommunicati, &c. tradi nequeant Ecclesiasticæ sepulturæ, insinuat ex *d. cap. sacris*, quia quibus non communicamus vivis, non debemus etiam communicare defunctis. Quod desumptum est ex Leone Papa *ep. 90. vel 92. ad Rusticum c. 6. vel 7. & habetur in can. 1. 24. q. 2. & ex Gelasio in can. quicumque 12. q. 3.* Atque hinc inferitur, quod licet contingat, excommunicatum mori cum maximis signis contritionis, si tamen absque absolute a censura decedat, sepeliri non possit in loco sacro, donec ab Ecclesia absolute obtineat, juxta *c. A nobis de sent. excomm.*
- 12 Sed illustremus hanc materiam absolute a censuris per Doctores decantatam variis Sac. Congregationum decretis.
- 13 Absolute a censuris ex causa violatæ immunitatis Ecclesiasticæ est reservata Summo Pontifici. S. Congregat. Immunitatis in Licien. 13. Julii 1638.
- 14 Auditor Cameræ non potest dare hanc absolute, nec cætera Tribunalia Urbis, eadem in Romana 4. Augusti 1626.
- 15 Auditor Cameræ non habet facultatem absolventi a censuris in causis violatæ immunitatis Ecclesiasticæ, nec cum reincidentia, neque concedere inhibitiones, eadem in Gravinen. & Capritana 27. Januarii, & 10. ejusdem 1639. & 1. Julii 1642.
- 16 Auditor Cameræ non habet facultatem absolventi a censuris in causis violatæ immunitatis Ecclesiasticæ, nec cum reincidentia defectu jurisdictionis, & ideo Episcopi non debent attendere ejus inhibitiones, sed debent procedere ad ulteriora, ut sæpius resolutum ab eadem Sacra Congregatio præsertim in Neapolitana 29. Augusti 1671.
- 17 Absolventi facultas non debet concedi Ordinario inferiori, sed Episcopo viciniore, eadem S. Congreg. 23. Augusti 1632.
- 18 Episcopus absque facultate S. Congregationis non debet committere absolute cum reincidentia, secus incidit in excommunicationem, eadem S. Congreg. in Cassanen. 5. Decembris 1652. Neque ratione inirmitatis, nisi sit periculosa, eadem in Licien. 6. Februarii 1635. Neque in honorem Festivitatum, eadem in Aversana 27. Martii 1635.
- 19 Absolute non datur, nisi expressis nominibus, eadem in Copsana 1. Octobris 1652.
- 20 Jubilæum non suffragatur excommunicatis in foro fori, eadem Sac. Congreg. in Aquilana 17. Decembris 1630. & in Mediolanen. 27. Januarii, & in Nuscana 6. Febr. ejusdem anni.
- 21 Breve Pœnitentiariæ non suffragatur excommunicatis in foro exteriori, eadem Sac. Congreg. in Gravinen. 9. Octob. 1629. & in Marficana 7. Septembris 1638. & in Nullius Terlicii 12. Januarii 1649.
- 22 Absolute aliquando datur cum pœna solvendi elemosynam, eadem S. Congreg. in Salernitana 29. Octob. 1628. & in Nullius Orbitelli 29. Octob. 1624.
- 23 Absolute non est concedenda vigore Jubilæi, eadem in S. Marci 24. Octob. 1630.
- 24 Absolute cum facultate S. Congregationis datur aliquando cum reincidentia in honorem festivitatum, eadem in Britinorien. 3. Aprilis 1632. & in Cassanen. 19. Decembr. 1634. & in Catacen. 24. Martii 1627.
- 25 Absolventi facultas datur aliquando per substitutum, ead. in Asculana 21. Septemb. 1633. Aliquando datur facultas Episcopo subdelegandi absolute, eadem in Baren. 7. Augusti 1657.
- 26 Absolute datur aliquando cum cautione de solvendo damna, eadem in Asculana 22. Septemb. 1633. & in Hortana 5. Maji 1637.
- 27 Absolute est personaliter petenda, eadem in Nucerna 8. Aprilis 1636. & in Aprutina 5. Martii 1641.
- 28 Elapso termino absolute cum reincidentia, Ordinarium debet affigere cedulones contra jam absolutos, eadem in Baren. 12. Decembris 1634. & in Alexandrina 17. Januarii 1634.
- 29 Excommunicati ob extractionem factam ab Ecclesia, cum aliquando extracti, ab eis occisi fuerint, vel a Curia seculari capite puniti, ex quo Ecclesia non potest reintegrari, possunt absolvi in foro conscientiarum, in foro autem exteriori Eminentissimi Patres fuerunt variis; sed major pars censuit absolute quidem differri, non autem absolute denegari, considerando circumstantias facti in casibus particularibus, ac propterea in casu, de quo agebatur, concessa fuit in Oppiden. 13. Decembr. 1633. At vero eadem S. Congreg. die 15. Martii 1661. hanc rem ad S. Pœnitentiariam remisit.
- 30 Commissarius Nuncii Apostolici non potest absolvere a censuris, eadem in Melphiten. 10. Julii 1640. Nec potest absolvere ob non solutionem decimarum Locumtenens Auditoris Cameræ Apostolicæ, eadem in Beneventana 29. Maji 1629.
- Solis Episcopis, non autem aliis Ordinariis inferioribus communicatur facultas absolventi a censuris incursum ob violatam immunitatem, libertatem, & jurisdictionem Ecclesiasticam, & sede Episcopali vacante, committitur Episcopo viciniore, eadem sæpius.
- Locumtenens Auditoris Cameræ non potest absolvere ab excommunicatione reservata, eadem in Catacen. 29. Maji 1629.
- Facinorosus non est absolventus ab Episcopo cum facultate summi Pœnitentiarii, eadem in Avellina 27. Maji 1654.
- Exactores onerum ab Ecclesiasticis non sunt absolventi, nisi præcedente restitutione omnium exactorum, eadem in Alexandrina 15. Februarii 1635.
- Absolute multorum concurrentium in unum crimen quomodo conferenda, vide in Baren. 13. Augusti 1647.
- Absolute diverforum delinquentium datur secundum qualitatem delictorum, eadem 10. Novemb. 1649.
- Petentes absolvi ab excommunicatione sunt absolventi in forma Ecclesiæ consueta, eadem in Cajetana 9. Novemb. 1626.
- Absolute ab excommunicatione non prodest, nisi sequa restitutione, & redintegratione Ecclesiæ, eadem in Lauden. 9. Octob. 1629.
- Excommunicatus mortuus potest absolvi in forma iudicii, eadem in Hieracen. 13. Septembris 1655.
- Excommunicatus mortuus, si signa pœnitentiæ dederit, potest absolvi, eadem in Januen. 14. Septemb. 1626.
- Circa absolute excommunicati demortui servanda est dispositio *cap. fin. de sepult.* eadem in Mediolanen. 13. Febr. 1637.
- Contra excommunicatos notorios, qui non curant absolvi, procedendum per aggravatorias, eadem in Beneventana 20. Januarii 1637. & Nullius Canusæ 20. Martii 1630.
- In Aquinaten. Petrus & Thomas de Jorio, petentes absolute a censuris ob causam extractionis, & homicidii mulieris, eorum consanguineæ, resolutum cum Sanctissimo pro declaratione auctoritatis S. Congregationis, & facta relatione, Sanctissimus sub die 28. Septemb. sequentis declaravit, Episcopum in supradicto casu posse absolvere auctoritate ordinaria, cum nulla intercesserit auctoritas publica; & ideo sub eadem die 28. expeditæ sunt literæ. Idem in Cariaten. 1. Octobris 1669. scriptum Vicario, qui absolvat, satisfacta parte, juxta ordinarias suas facultates, cum violatio non fuerit commissa auctoritate publica.
- In Tarentina 17. Augusti 1669. confitio de signis pœnitentiæ datis, & de satisfacta parte, Vicarius Generalis absolvat in forma ad tenorem *cap. a nobis 2. de sent. excomm.* & concedat sepulturam Ecclesiasticam. Idem in Aquilana 13. Aug. ejusdem anni, & in Bituntina 2. Januarii 1672. videlicet Episcopo, qui faciat exhumari cadaver, & illud, præstito per hæredes juramento de parendo mandatis Ecclesiæ, absolvat in forma ad tenorem *cap. a nobis de sentent. excomm.* & deinde tradat Ecclesiasticæ sepulturæ ex eo, quod mortem signa pœnitentiæ præcesserunt.
- Absolute ab excommunicatione dari debet, satisfacta parte, vel quando delinquens fuit sufficienter punitus, etiam a Judice seculari. Sac. Congregat. Episcop. in Triventina 17. Aprilis 1602. & in Beneventana 27. Martii 1653.
- Absolute excommunicationis pro delicto non valde gravi privatim dari debet. Eadem S. Congreg. in Svelfana 26. Novembris 1655.
- Absolute a censuris ob violatam immunitatem Ecclesiasticam juxta Constitutionem san. mem. Gregorii XIV. quæ incipit, *Cum alias nonnulli*, est Sedi Apostolicæ reservata. S. Congr. Concilii sub anno 1617.
- Absolute a censuris debet concedi omnino gratis, etiam in foro exteriori, excepto eo, quod debetur Notario pro mercede, & Judici pro decreto. Sac. Congreg. Episcop. in Neocastren. 27. Julii 1618. Et si in absolute excommunicationis reservatæ commutentur expensæ itineris, & incommoda Romam veniendi in aliquam elemosynam. S. Congregatio Episcoporum. in Mediolanensi 22. Aprilis 1603.
- Licet absolute sacramentalis, data sub conditione de futuro sit nulla, absolute tamen a censuris, data sub conditione de futuro, non solum est valida, sed etiam licita, maximè existente justa causa, ut puta, quia postea non patebit aditus ad Superiorem. Item, licet absolute a censuris differat a sacramentali peccatorum absolute, etiam in hoc, quod ex causa dari possit etiam invitis; antea tamen curari debet, ut delinquentes errorem suum reco-

recognoscant, & absolutionem humiliter petant. Sac. Congreg. Episcop. in Caven. 6. Septembris 1604. & 18 Martii 1649.

- 50 Absolutio censurarum, & dispensatio irregularitatum ad cautelam dari solet, quando reus allegat probabilem causam earum nullitatis; & sic quando dubium est, an incidat, & ab eo Judice, qui a certis absolvere posset, excepto interdicto locali generali, a quo non datur absolutio ad cautelam. Ante tamen causam finitam debet præstari cautio de stando juri Sac. Congreg. Episcop. in Anagnina 3. Maji 1647. Et datur secretò absque solemnitate judiciali. Eadem Sac. Congreg. in Neapolitana 17. Junii 1577.
- 51 Multi sunt casus, in quibus antequam causa planè cognita fuerit, absolvi potest cum reincidentia, præstata promissione de parendo, & stando juri.
- 52 Primus, quando petitur ab Ordinariis, vel ab alio informatio, maximè cum præcipitur transmissio processus. Sac. Congreg. Episcop. in Terracinen. 5. Maji 1645. & in Martyranen. 11. Maji 1646. & in Montis Falisci 5. Septembris 1648.
- 53 Secundus, quando adest fumus boni juris ejus, qui recurrit. S. Congreg. Episcop. in Bojanen. 16. Febr. 1646. & in Monopolitana 3. Aprilis 1649. & iterùm in Bojanen. 30. Septembris 1650.
- 54 Tertius, quando Ordinarius excommunicavit in causa propria, modò non tractetur de decimis. S. Congreg. Episcop. in Larinen. 21. Septembris 1646.
- 55 Quartus, quando sunt excommunicati ob non exhibitionem librorum Confraternitatum, quos asserunt, non esse apud se. Eadem in Sac. Congregat. in Scalen. 27. Martii 1647.
- 56 Quintus, in honorem alicujus magnæ festivitatis, præsertim Resurrectionis, & Nativitatis Domini. Eadem S. Congreg. in Januen. 4. Martii 1603. & in Umbriaticen. 16. Martii 1631. & in Riminen. 3. Aprilis 1648.
- 57 Sextus, propter aliam justam causam, eadem Sac. Congreg. in Salernitana, in Tropien. & in Novarien. 1601. & in Januen. 2. Julii 1602. & in Vulturarien. 23. Decembris 1603.
- 58 Licet excommunicatus propter aliorum offensam non debeat absolvi in foro exteriori, neque interiori, nisi prius satisfacta, vel concordata parte, & si fuit offensa libertas, vel immunitas Ecclesiastica nisi omnibus in pristinum restitutus. Si tamen excommunicatus est paratus satisfacere, vel si tunc non possit, vult præstare cautionem idoneam per pigna, vel fidejussores: vel si hæc non possit, saltem per juramentum, debet absolvi, licet pars offensa nolit acceptare satisfactionem. Imputari namque non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum. Sac. Congreg. Episcop. in Mileten. 4. Augusti. 1579. & in Bergomen. 6. Decembris 1606. & in Sulmonen. 12. Martii 1619. Maximè si quis fuit excommunicatus pro manifesto excessu; tunc enim non debet absolutio concedi, nisi prius Ecclesiæ satisfaciatur, eadem Sac. Congreg. in Baren. 12. Junii 1577. & in Catacen. 5. Novembris 1602.
- 59 Excommunicati verò ob carcerationem Clerici non debent absolvi usque ad integram satisfactionem expensarum si sunt liquidæ, licet haberent Breve S. Pœnitentiariæ. Si verò non sunt liquidæ, debent absolvi cum idonea cautione alicujus personæ Ecclesiasticæ in forma depositi, eadem S. Cong. in Telefina 20. Februarii 1613.
- 60 Judex autem laicus, vel ejus exequutor, excommunicatus ob carcerationem Clerici, non debet absolvi, donec illum non restituerit, licet asserat, se illum Regiæ Audienciæ consignasse, ideòque restituere non posse. Quia hæc non reputatur exculatio legitima propter suspicionem collusionis eadem Sac. Congreg. in Laquedonen. 22. Martii 1614. Nec sufficit, si restitutio, vel relaxatio fiat sub fidejussione, sed debet liberè dimitti, seu restitui, eadem Sac. Congreg. in Crotonen. 3. Augusti 1618.
- 61 Quidam tamen Governator, qui extractum majori Judici consignaverat, fuit absolutus ad annum cum reincidentia, eadem S. Congr. in Sulmonen. 23. Febr. 1612.
- 62 Non prohibetur Episcopus, vel alius superior affigere cedulones, & punire excommunicatum, licet fuerit in foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevis S. Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ, aut Jubilæi, vel in vim cap. liceat sess. 24. Conc. Trid. vel alio quocunque modo. Quia isti duo fori sunt separati, & actum in uno non affert præjudicium in alio. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in foro conscientiæ datam, etiam pro foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præjudicium partis, eadem Sac. Congregat. in Compšana 14. Junii 1619. & in Oppiden. 8. Junii 1621. & in Militen. 30. Septembris 1622.

An, & quibus modis pœna Ecclesiasticæ latæ sententiæ suspendantur? Ubi plura ex accensis Sacrarum Congregationum de appellatione a censuris ob violatam immunitatem, libertatem, & jurisdictionem Ecclesiasticam.

Primò, per absolutionem ad reincidentiam, quæ est suspensio improprie dicta. Proprie enim est absolutio absoluta de præsentia a pœna Ecclesiastica sub conditione potestativa, æquivalenter resolutiva, idest, ut ea conditione non impleta, verbi gratia, satisfactione aliqua non præstata, ob novam culpam antea absolutus reincidat in excommunicationem similem virtualiter, & æquivalenter eandem, Abb. in cap. de cætero in fin. de sent. excomm. Cened. pract. quest. 23. nu. 4. Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 62. Sanch. in decal. lib. 2. c. 13. num. 28. Coninch. disp. 14. num. 217. Filliuc. tract. 11. numer. 314. & hoc genus absolutionis frequens est apud Tribunalia Romana in materia censurarum Ecclesiasticarum.

Hanc autem absolutionem, seu suspensionem a censuris Ecclesiasticis dare possunt omnes, qui habent potestatem ordinariam illas absolventi. Quia si possunt liberè absolvere, multò magis limitatè, cap. cui licet 53. de regul. jur. in 6. Delegatam autem potestatem habentes absolventi a censuris, ut multi privilegiati Regulares Confessarii approbati, secundum communem sententiam non possunt absolvere ad reincidentiam modo prædicto; quia carent jurisdictione ad talem sententiam, seu centuram reproducendam, Cened. loc. cit. n. 4. Henric. lib. 13. cap. 20. num. 1. Navar. cap. 27. nu. 14. Reginald. num. 54. cap. 3. Rodriq. in summ. tom. 5. cap. 84. num. 3. Gutier. alleg. 9. per tot. & alii, quamvis Suarez, & alii multi contrarium teneant disp. 7. sect. 8. num. 4. de censur. Certè in multis casibus a jure expressis, Confessarii ita possunt, ac debent ad reincidentiam absolvere, ut a reservatis censuris in articulo mortis, si promptè, seu commodè haberi non possit alius, qui possit absolvere a dictis reservatis extra mortis articulum, ex Tridentino sess. 14. de pœnit. cap. 7. Suarez. de pœnit. disput. 26. sect. 4. num. 3. Regul. in decal. lib. 2. cap. 13. num. 1. Barbol. allegat. 25. num. 50. Dian. part. 2. tract. 4. resol. 57. & 71. aliisque apud eos, apud quos videri poterit plenior hujus rei explicatio.

Secundò modo proprie suspenduntur censure, seu pœnæ Ecclesiasticæ, quando absolventur ad certum actum, vel ad certum tempus, ut deinde statim reincidat reus in eandem numero centuram, seu pœnam, etiam sine nova culpa, Abb. in cap. Ad hæc 37. de appell. num. 4. Cardin. ibi, Dec. conf. 145. nu. 1. & 3. Genuens. in pract. cap. 22. num. 5. Suar. de censur. disp. 7. sect. 8. n. 19. cum binis seqq. Quia cum censura, & quælibet pœna latæ sententiæ non habeat esse, nisi morale, potest eadem numero reproduci, seu resultare ex eadem causa, seu canone, Suar. num. 21. loc. alleg. Talis igitur est absolutio, quam apponit Papa in suis literis ad illarum effectum absolvens, & talis est absolutio, quæ datur nominatim excommunicatis in Sacra Pœnitentiaria pro octo diebus ad effectum consequendi Indulgentias Urbis.

Hujusmodi porrò absolutionem, seu suspensionem secundum multorum Doctorum sententiam solus Papa, vel cui Papa commiserit, concedere potest; quia habet vim dispensationis super jure communi, aliquo modo alterando naturam censure. Ita Franch. in c. 1. nu. 19. de rescrip. in 6. ibique Gemin. num. 14. Jo: Andr. in d. c. Ad hæc, & ibi Cardin. col. ult. Abb. num. 3. in fin. Genuens. loc. cit. num. 5. & Suar. disp. 6. sect. 4. num. 7. & hæc est magis communis; quamvis contraria sit probabilis multorum, quod Episcopus (non tamen inferior Prælati) possit absolvere modo prædicto ad certum actum, verbi gratia conferendo beneficium excommunicato, vel suspensio, si talis sit censura, a qua ipse possit absolvere ordinaria potestate, ut Navarr. in cap. Ita quorundam num. 11. & 18. de Judicis, Cuch. instit. lib. tit. 1. num. 189. Ugolin. tabul. 1. de censur. cap. 4. §. 5. num. 18. Avil. p. 2. cap. 6. disp. 5. dub. 2. concl. 4. & Garz. de benef. part. 7. c. 13. n. 68.

Pro quo advertendum primò, quod absolutio prædicta, quam Papa apponit in suis literis, non suffragatur quibusdam infortescentibus in censuris, de quibus alibi diximus. Item non suffragatur irregularibus, quia non suspendit irregularitatem, Garz. d. p. 7. cap. 11. num. 56. Item non prodest quoad effectum literarum mediatum, sed immediatum; siquidem solum juvat ad validitatem illarum literarum. Unde, si sint in forma commissaria, non poterit censura ligatus obtinere expeditionem a Commissa-

missario, nisi prius obtinuerit absolutionem liberam a centura. Item si quis excommunicatus, vel suspensus obtinuit Breve extra tempora, validum est, sed non poterit promoveri ante absolutionem propriè dictam, ut Garz. *loc. cit.* Et denique clausula ordinaria, quæ in Brevis apponitur, videlicet: *a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris &c. ad effectum presentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes &c.* non importat absolutionem ab hæresi, ut declaravit Sac. Congreg. S. Officii 25. Novembris 1623.

6 Tertius, modus suspendendi pœnas latæ sententiæ est per prorogationem factam a creditore, seu parte, terminari a lege, seu Judice assignati ad satisfaciendum eidem parti læsæ, in cujus favorem pœna lata est ipso facto incurrenda per terminum. Quia in re tres sunt sententiæ.

7 Prima asserit, per talem prorogationem, a sola parte factam, etiam sine autoritate Judicis, suspendi pœnam, verbi gratia, excommunicationem, ut non incuratur in termino illo legali, seu judiciali, sed in termino prorogato, seu conventionali, si in eo non fuerit satisfactum. Quia sicut potest creditor in totum tollere obligationem, & pœnam, sic potest differre. Et quia prorogatio fit cum omnibus circumstantiis, & accessoriis. Et quia ea suspensio est secundum mentem legis, vel Judicis. Hanc sententiam tenent Innoc. in *cap. præterea 2. in fin. de appell.* Butr. *ibi*, & Abb. *num. 4.* qui ait, esse verissimam, & Cardin. in *Clem. 1. §. nos itaque quest. 5. num. 18. de jurejur.* Dec. in *d. c. præterea num. 7.* ubi ait, esse magis communem, Odo de Senen. *tit. de itin. actuque privo.* Angel. *v. excommunicatio 2. nu. 2.* Felin. in *cap. 1. n. 5. de jurejur.* Suar. *de censur. disp. 3. sect. 6. num. 8.* & 9. Filiuc. *tr. 11. num. 81.* Bonac. *de censur. disp. 1. qu. 2. pun. 4. num. 1.* Coninch. *de censur. disp. 14. quest. 199.* Gallef. *tr. de form. oblig. Camer. §. secunda consideratio nu. 19. & 21.* Capella Cholof. *dec. 73.* Bartol. in *lib. 1. §. post operis, ff. de nov. op. nunc. num. 6.* Alex. *ibi num. 14.* Imol. in *d. cap. præterea num. 8. in fin.* Bald. in *lib. 1. quest. 10. Cod. de his, quæ pœn. nom. ubi exemplum de pœna testamentaria.*

8 Secunda sententia ait, prorogationem illam tollere in totum pœnam, si sine consensu ferentis fiat prorogatio, ut non incurrat debitor in termino legali, seu judiciali. Quia creditor cessit juri suo. Sed non in termino conventionali, seu prorogato: quia non habuit pars jurisdictionem differendi pœnam in illud tempus. Ita Sanch. in *decal. lib. 4. cap. 55. num. 5.* & 6. Anchar. in *cap. quicumque n. 3. de sentent. excom. in 6.*

9 Tertia sententia asserit, nullius momenti esse prorogationem factam a parte sola sine consensu Judicis, seu Superioris, qui talem sententiam tulit. Quia ea pœna non pendet a voluntate partis, sed a sententia ferentis, cujus voluntas non est retractata: secus esset in pœna conventionali, quæ pendet ex partium voluntate. Idè dicunt, debitorem nihilominus incurere in pœnam in termino a lege, seu a Judice assignato. Si autem fiat prorogatio cum consensu Superioris prædicti, validam esse ad suspendendam & differendam pœnæ commissionem in terminum prorogatum. Hujus sententiæ est Host. in *d. c. præterea*, ibique Henric. Boich. *a nu. 10.* qui ait, hanc tutiorem, Jo: Andr. & Jo: Monach. quos allegat, & sequitur Rebus. in *concord. tit. de prorog. dilat. v. idè si præcipiatur*, Ugolin. *de censur. tab. 1. cap. 20. §. ult. n. 5.* Sylvest. *v. excommunicatio 2. num. 1. cas. 13.* Sayr. *lib. 1. cap. 11. n. 20.* Cenedo *quest. 23. n. 5.* & communem ait Cardin. *loc. cit.* & tenet Bertach. *v. prorogatio n. 9.* ac Præpos. in *d. cap. præterea n. 12.*

10 Prima ergo sententia est magis communis; sed tertia est probabilior, si loquamur de pœna latæ sententiæ a jure, quia neque eam Judex differre potest, nec minuire, etiamsi requirat declaratoriam Judicis, vel exequutoriam. Nam ex quo Judex declaravit crimen commissum, pœna illa astringit independentem a sententia Judicis, neque potest ipse gratiam facere super pœna ipso jure commissâ; sed Princeps, ut per Bald. in *l. fin. num. 8. C. de probat.* Molin. *trad. 4. disp. 9. num. 20.* cum Greg. Lopez, & veriores, ac praxi receptam ait Suar. *de legib. lib. 5. cap. 12. num. 10.* quamvis contrarium alii teneant, scilicet, quod si pœna indigeat declaratoria, vel exequutoria, possit Judex illam minuire indirectè, vel utiliter, hoc est, attemperando declarationem, seu executionem propter ignorantiam, vel aliam similem causam minuentem culpam, & hanc tenent Abb. in *c. sacris num. 10. de his, quæ vi, Salas de legib. disp. 5. sect. 9. n. 11.* Tiraq. in *proem. de mitig. pœn. n. 24.* Illud verum est in uno casu quia Judex non potest saltem directè remittere pœnam infamix juris, quando confurgit

ex condemnatione in causa famosa. Immo neque commutare, ut Bart. in *l. quid ergo, §. pœna gravior, ff. de his, qui not. infam.* Tiraquel. in *l. si unquam, v. revertatur, num. 433.* multò minus partium voluntate differri, sed per subtractionem materiæ, scilicet liberatione totali, seu acceptatione potest in totum remitti.

Fallit tamen, quando pœna latæ sententiæ, etiam a jure indiget ad hoc, ut committatur, declaratione partis, seu creditoris, ad cujus favorem fertur; quia tunc dilatio suspendit pœnæ commissionem, ac differt, & admittitur purgatio moræ, Tiraq. *loc. cit. n. 311.* Gemin. in *c. licet canon. §. is etiam, n. 3. in fin. de elect. in 6.* Exemplum habes in pensione, in qua licet ex vi verborum incurri videatur, statim atque fuerit mora commissâ, ipso facto excommunicationis, & privationis pœna, tamen ex stylo Curix non incurritur, donec pensionarius declaraverit, velle illum incurere, ut per Garz. *de benef. p. 1. c. 5. num. 181.* Gonzal. *gloss. 56. n. 54.* & Castropal. *to. 2. de relig. tr. 13. disp. 1. pun. 7. n. 1.* & hæc declaratio debet esse judicialiter facta, solemni debitori notificata a Judice procedente. Neque sufficit, si declaretur a procuratore pensionarii, si non habeat speciale mandatum, Garz. & Castropal. *ibid.* neque fieri potest hæc declaratio ab hærede pensionarii, ut idem docent. Simile est de caducitate emphyteusis canonem non solutum, ut Clar. *§. emphyteusis qu. 9.*

Quarto modo suspenditur interdum censura, aliave pœna Ecclesiastica per appellationem. Et quidem regula est in jure, quod centuræ, scilicet excommunicatio, suspensio, & interdictum non suspenduntur per appellationem, *cap. pastoralis, §. verum, cap. is, cui, c. ad hæc, de appell.* de quo latè Genuen. in *prax. cap. 22. a num. 2.* Sanch. *opusc. lib. 3. cap. un. dub. 32. nu. 240.* & 286. Felin. in *cap. Rodolphus num. 43. de refer.* A pœna enim latæ sententiæ ex ipso jure, in quam dicitur quis incurrisse, non datur appellatio, *l. si qua pœna, ff. de verb. signific. cap. quia nos, de appell.* Gloss. in *cap. cupientes, §. quod si, v. privatos, de elect. in 6.* Felin. *loc. cit.* & Canonitæ in *d. cap. quia nos*, atque alii. Tamen a declaratoria censuræ, & alterius latæ sententiæ ex ipso jure commissæ admittitur appellatio, dummodò verè non sit notorium pœnam commissam, Gloss. in *d. cap. cupientes*, Felin. ubi supra cum aliis per eum allegatis, & de communi testatur Genuenf. eo loco *n. 1. & 2.* ac Sanch. *loc. alleg. num. 243.* Et per talem appellationem suspenditur non ipsa pœna, sed declaratoria, ut interim habeatur pro non declarato, ut Genuenf. & Sanch. *ibidem* cum allegatis per eos. Unde sequitur, quod interim non poterit denunciari, & si cedulones affixi sint, erunt removendi, ut Sanch. *loc. cit.* qui plurimos allegat, & Genuenf. *num. 1. & 2.* Item sequitur, quod post talem appellationem, ea pendente, non erit necessariò vitandus, ut Felin. *loc. cit.* licet Navar. & Henring. quos sequitur Sanchez *dub. 33. in fin. Avil. p. 2. cap. 5. disp. 5. dub. 1. concl. 4.* Guetier. *quest. lib. 1. cap. 50. num. 2.* contrarium sentiant. Item sequitur, quod si reus sit in mala fide, & sciat se incurrisse in censuram, seu pœnam, non relevabitur pro foro conscientix per hanc appellationem, ut Genuenf. *num. 2.* Si autem probabiliter ignorantiâ existimavit se non incurrisse in censuram, seu pœnam, confusaque de justitia suæ appellationis, se ingestit divinis, & celebravit, non sit irregularis, etiamsi postea declaretur malè appellatum, Felin. *ibidem*, & alii communiter, quos sequitur Sanchez *dub. 32. nu. 344.* Verùm est, quod si declaretur malè appellatum, acta contra jus censuræ, seu pœnæ commissæ; pendente appellatione, gesta, si processerunt ex privata potestate, seu ex privato officio, sunt nulla, & retrahitur effectus sententiæ Judicis ad quem, verbi gratia, electio, vel acceptatio beneficii erit nulla: gesta autem ex vi publicæ potestatis, seu jurisdictionis externi, vel interni fori erunt nihilominus valida, Felin. *loc. cit.* cum Innoc. & Abb. & aliis multis Doctoribus, ut collatio beneficii &c.

Et quoniam ad hoc ventum est, non ab re fuerit subtexere, quæ præcipuè a Sac. Congregat. Immunitatis in hanc rem decreta sunt.

Appellatio regulariter non datur, nisi quando constat de injustitia. Theatina 31. Augusti 1626.

Ut evitetur occasio recurrendi ad Monarchiam, committitur Archiepiscopis Siciliae, ut procedant in causis appellationum in Panormitana.

Appellatio non recipitur contra verum contumacem. Romana 3. Octobris 1600.

Appellatio non admittitur in causa violatæ immunitatis Ecclesiasticæ. Rossanen. 8. Aprilis 1642.

Appellatio non datur a declaratione Episcopi; an quis gaudere debeat immunitate Ecclesiastica. Nicien. 12. Januarii, & Vercellen. 13. Augusti 1649.

- 18 Appellatio in Bulla Gregoriana intelligitur indistincte prohibita. Cephalæden.
- 19 Nullum Tribunal Romanæ Curie potest impedire, aut retardare executionem decretorum, ac resolutionum Sac. Congregationis Immunitatis, quæ in materia libertatis, immunitatis, & jurisdictionis Ecclesiasticæ repræsentat immunitatem suam Sanctitatem, itaut etiam Auditor Sanctissimi juxta praxim, causas vel resolutas, vel pendentes in eadem Sac. Congregatione simpliciter remittere debeat ad eandem Sac. Congregationem, ut in Maceraten. 9. Julii 1670.
- 20 Adicimus resolutiones aliarum SS. Congregationum ad eandem materiam spectantes.
- 21 Appellatio interposita super condemnatione ad trimes habet effectum suspensivum. S. Congr. Episcop. in Averlana 22. Januarii 1591. non obstante quod præ timore majorum gravaminum condemnati gratiam petierint a Judice primæ instantiæ. S. Congr. in Massalubren. 17. Septembris 1655.
- 22 Appellatio non est admittenda a comminatione Episcopi facta contra incurrentes excommunicationem, & alias censuras Ecclesiasticas a jure latas, ad dicendum causam, quare non debeant declarari incidisse. Secus si comminatio fiat contra alios delinquentes ad effectum illos excommunicandi ob aliquod delictum, vel crimen sub excommunicationis ab homine latæ pœna. S. Congr. Concilii in Tropien. 19. Martii 1619.
- 23 Appellationis causa dum pendet, appellans in eodem, quo reperitur carcere permanebit, quoadusque Judex, ad quem appellatum est, visis actis, & causa cognita, aliter decreverit: & tunc si a Judicis, ad quem decreto vim diffinitivæ habente, fuerit appellatum, nihil mandare, aut pro sui decreti executione attentare potest, donec per Judicem superiorem aliud fuerit ordinatum. S. Congr. Concilii 13. Octobris 1600.
- 24 Quando Episcopus est in quasi possessione ex alia ratione, quam feudi cognoscendi causas civiles, vel mixtas, vel etiam criminales aliquorum laicorum, vel omnium, ut in locis, ubi tribunalia sunt communia, appellationes a sententia Episcopi deferantur ad tribunalia superiora Ecclesiastica, non laica. S. Congr. Episcop. in Salernitana 23. Novembris 1615. Multò magis ubi adest consuetudo, ut omnes causæ tam activæ, quam passivæ Ecclesiasticorum, Monasteriorum, Confraternitarum, & aliorum piorum locorum cognoscantur tantum in foro Ecclesiastico. Sac. Congr. Episcop. 13. Februarii 1596.
- 25 Appellatio per Constitutionem Gregorii XIV. de violatione immunitatis Ecclesiasticæ prohibita reo a sententia de trahendo illum Curie sæculari, denegata censetur etiam Fisco, vel actori, si Episcopus pronunciet reum Ecclesiæ restituendum esse. S. Congr. Immunitatis 6. Junii 1629. & 1643.
- 26 Appellatio a declaratoria censurarum in materia violatæ libertatis, vel immunitatis Ecclesiasticæ non admittitur, nisi prius Ecclesia quoad Episcopum fuerit in integrum restituta. Sac. Congr. Episcop. in Neapolitana 11. Octob. 1627. & in Liparen. 4. Julii 1620. & in Rhegien. 28. Julii ejusdem anni, & in Siracusana 19. Julii 1622.
- 27 Licet a comminatione censuræ detur appellatio, S. Congr. Episcop. in Campanien. 5. Julii 1619. Non tamen datur a comminatione declaratoriæ in materia Immunitatis. Sac. Congr. Concilii in Salernitana, & in Tropien. 16. Martii 1615. nisi Ecclesia fuerit prius reintegrata, ut supra.
- 28 Die 4. & 11. Augusti 1626. habita fuit Congregatio a Sanctiss. D. N. speciatim deputata super abusibus Tribunalium, in qua primò dubitatum fuit, an Tribunali Auditoris Camerae, & in aliis Tribunalibus Curie Romanæ possint concedi inhibitiones, seu monitoria cum absolitione, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam excommunicatis per Episcopos, vel alios Ordinarios ex causa violatæ jurisdictionis, immunitatis, vel libertatis Ecclesiasticæ appellantis, vel aliàs recurrentibus ad supradicta Tribunalia?
- Secundò, an in causis, quæ agitantur in supradictis Tribunalibus Curie Romanæ possit recursus haberi ad Sac. Congregationem super immunitate, & controversiis jurisdictionalibus super resolutione, vel declaratione, an sit vel non sit commissæ violatio jurisdictionis, immunitatis, vel libertatis Ecclesiasticæ, & non sit locus reintegrationi hujusmodi violationis, & interim debeant dicta Tribunalia supersedere usque ad resolutionem, seu declarationem ejusdem S. Congregationis, illamque sequi, & exequi?
- 29 Quæ Sac. Congregatio dubiis supradictis maturè discussis, ac rationibus hinc inde deductis diligenter pon-

deratis, unanimi consensu censuit quoad primum, Tribunal Auditoris Camerae, necnon alia Tribunalia supradicta, non posse hujusmodi absolitiones concedere, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam.

Quod verò ad secundum, licere partibus ad dictam Congregationem, ut supra recurrere, & interim supradicta Tribunalia debere resolutionem, seu declarationem expectare, & illam omninò sequi, & exequi.

Sanctissimus approbavit die 5. Septemb. 1626. & expresso jussu Sanctitatis suæ notificatum fuit omnibus Judicibus Curie Romanæ pro illorum observantia.

Ac insuper de hujusmodi appellationibus, & inhibitionibus dictum fuit in Congregatione habita die 27. Augusti 1650. Auditorem Camerae posse quidem concedere monitoria, & inhibitiones iis, qui ab Episcopis, vel ab aliis Ordinariis declarati fuerunt excommunicati ob violatam jurisdictionem, immunitatem, vel libertatem Ecclesiasticam, & ad Sedem Apostolicam appellaverunt, cum ab hujusmodi declaratione, nisi excessus sit notorius, detur appellatio ad utrumque effectum, & Auditor Camerae sit Judex ordinarius quarumcunque appellationum, quæ a sententiis per Ordinarios locorum, etiam extra statum Ecclesiasticum ad eandem Sedem interponuntur, sed non posse eos absolvere etiam cum reincidentia, vel ad cautelam, obstante decreto hac de re edito, & ab Urbano VIII. confirmato, quod Sac. Congregatio servari mandavit.

Idem Summus Pontifex Urbanus mense Septembris 1626. audita sententia S. Congreg. super controversiis jurisdictionalibus, jussit, per Governatorem Urbis non procedi ad cognitionem causarum, in quibus adsit violatio Immunitatis, & jurisdictionis Ecclesiasticæ, nec ad extractionem a locis immunibus absque speciali licentia suæ Sanctitatis, quæ licentia semper in principio processuum inferatur.

CONSULTATIO LXII.

An Equites Portugallie priventur privilegio fori, & immunitatis a vestigalibus, si bigamiam contraxerint?

Censeo non privari. Etenim quod isti Equites connumerentur inter personas Ecclesiasticas, & sic gaudeant privilegio fori, & immunitatis, quemadmodum gaudent alii Militiæ, constat ex Constitutione Gregorii XIII. & tradit Mandos. ad regul. Cancell. 26. quest. 51. num. 2. & 4. Garz. de benef. p. 1. c. 5. num. 8. & seqq. ubi quod quamvis ex habitu videantur laici, nihilominus sunt verè personæ Ecclesiasticæ, & num. 13. & quod non per extensionem, sed quia verè tales sunt. Atque adeò quod gaudeant iisdem privilegiis, & immunitatibus non ambigitur tum ex Constitutionibus Pontificum relatis per collectores Bullarum in Constit. 1. Adriani IV. in p. 1. Bullarii, & ex Diana p. 2. ar. 1. ref. 61. Tum quia ita respondit S. Congregatio Immunitatis tam respectu fori, quam immunitatis Ecclesiasticæ in una Tuderina 12. Novemb. 1647. & cum isti Equites militent sub regula S. Augustini, quæ est ex Mendicantibus, eximuntur etiam ab omnibus pedagiis, ut latè per Confess. de privil. & Mandos. in Constit. 2. Pii V.

Non obstat, quod sint bigami, in quibus Constitutio- nes non loquuntur, & sic neque gaudeant privilegiis. Nam satis est, quod ex dicta qualitate, seu bigamia privilegia non limitantur, neque tollantur: & sic cum dicta privilegia concedantur Militi, eo ipso quod potuit esse, atque actu est miles, per consequens gaudebit privilegiis omnibus, quibus gaudent alii milites, sicuti eo ipso quo quis efficitur Clericus, consequitur omnia privilegia, quæ competunt Clerico, aliàs separetur qualitas a subjecto, & accidens a substantia, ut per Neviz. conf. 87. num. 14. & Grat. cap. 418. numer. 12. & cap. 460. num. 26.

Præterea omnis exceptio bigamiæ tollitur per suspensionem habitus religiosi, per quem recuperantur privilegia Ecclesiastica ratione privilegii Religionibus concessi, ut per Jo: Capestr. de auth. Pap. 3. secundæ par. princ. num. 13. in tr. divers. tom. 23. part. 1. num. 55. Si quidem cum sit impedimentum a jure positivo inductum, post Pontifex illud mutare, ac tollere. In hujusmodi autem militibus in locum voti perfectæ castitatis Pontifex subrogavit votum castitatis conjugalis, ut ex eorum privilegiis, quæ non distinguunt magis de uno, quam de pluribus conjugis. Unde ista commutatio non immutat primævum ordinem, neque illum reponit in statu diverso, Rot. dec. 226. num. 6. part. 2. div. atque adeò nihil detractum est de essentia, & sic de privilegiis, huic militiæ competentibus.

Comprobatur ex eo, quod cum ab Ecclesia, & Pon-

tificibus nihil aliud in his Equitibus fuerit contemplatum quam armorum tractatio, ac defensio fidei; cumque illis ista causa finalis non impediatur, neque limitetur ex quo miles duxerit viduam potius, quam virginem, non debet utique impediri effectus inde contemplatus; & ideo, cum non deficiat ipsa causa efficiens, quæ dicitur principium potentissimum ad ipsius actus productionem, Mantica. *de tacit. lib. 3. tit. 12. n. 19.* durante causa per Pontifices contemplata, & ob contractam bigamiam non immutata, neque restricta, debet etiam durare privilegium. Tiraquel. *in tract. cessante causa num. 17.* Ita quoque privilegium concessum Clerico, vel Monacho non amittitur ne ob contractam quidem bigamiam præsertim in Regularibus, ut distinguit Bertachin. *v. bigamus.* Quod, quicquid sit in Clerico, de quo aliàs, absolute id procedit in Regularibus, quales sunt isti Milites, Add. ad Buratt. *dec. 741. numer. 22. & seqq.*

CONSULTATIO LXIII.

De pœnis contra capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, vel Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas &c. ubi quæ ratio potissimum inveniunda sit, qua captis, carceratis, ac detentis auxilium feratur?

- 1 Prima excommunicatio incurritur per manus injectionem in eorum personam, ex *c. si quis suadente 17. qu. 4.* quæ est Papæ reservata.
- 2 Secunda etiam excommunicatio Papæ reservata, & pœnæ latæ sunt in *Clem. 1. de pœn. contra percutientem, capientem, bannientem Episcopum consecratum, & contra cooperantes, & contra filios taliter delinquentium, & interdictum contra loca.* Quæ similiter, & a fortiori procedunt, quando tales actiones contra Romanum Episcopum, quod abbat, exercerentur.
- 3 Tertia, in *cap. felix, de pœnis in 6.* lata est primùm excommunicatio contra eum, qui Cardinalem, & a fortiori, si Papam fuerit hostiliter insecutus, vel percussit, vel ceperit, vel focus fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit, vel favorem, aut postea receptaverit, vel defenfaverit scienter eundem, & quamdiu in sua contumacia perduraverint, singulis Dominicis, & festis, pulsatis campanis, & candelis accensis per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, & Civitatum & Diœcesum vicinarum, sunt excommunicati publicè denunciandi, & absolutio Papæ reservatur. Secundò, lata est ibidem tanquam contra reos læsæ majestatis pœna infamiae juris, & consequenter etiam irregularitatis. Tertiò, pœna lata est perpetuæ diffidationis, & banni. Quartò, ut sint intestabiles, ut nec liberam habeant testamenti factionem, nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocentur. Quintò, domus diruenda in perpetuum. Sextò, nullus eis debita reddere, nullus respondere eis in iudicio tenentur, sed post absolutionem a censura poterunt suam, & suorum injuriam in iudiciis prosequi, & repetere credita post absolutionem quæsita. Septimò, bona ipsorum sunt ipso jure publicata. Octavò, sunt ipso jure privati feudis, locationibus, & beneficiis spiritualibus, & temporalibus, quæ ab Ecclesiis obtinent, & ad easdem Ecclesias liberè revertuntur. Nonò, ut cum fuerint absolventi ab excommunicatione prædicta, idoneè caveant, quod injunctæ pœnæ, seu pœnitentiæ patebunt, & debent eam pœnitentiam facere, ut per omnes Ecclesias principales illius loci, vicinorumque locorum diebus Dominicis, & solemnibus incedant nudi coram populo, femoralia tantùm habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publicè sustinentur, ituri postea ultra mare, acturi pœnitentiam ad minus per tres annos, nec inde recessuri sine licentia Papæ speciali. Decimò, filii, & nepotes per lineam rectam ipsius virilem descendentes sunt ipso jure privati omni beneficio Ecclesiastico, & infamia juris affecti, & inhabiles ad publica officia, & testimonium ferendum in iudicio, & ad omnes actus legitimos, & irregulares, ut promoveri ad Ordines nequeant, aut ad beneficia, aut officia Ecclesiastica, omni spe dispensationis adempta. Immodò sunt etiam irregulares, ut non possint ministrare in susceptis, ut per Gig. *de crim. les. majest. tit. de pœn. fil. quæst. 12.* Undecimò, Civitas quælibet, præter Urbem Romam, quæ prædicta facientibus consilium, vel auxilium dederit, vel favorem, vel infra mensum taliter delinquentes, prout potuerit, non duxerit puniendos, Pontificali, seu Episcopali est eo ipso dignitate privata, & nihilominus remanet interdicta.

Duodecimò, si Princeps, Senator, Consul, Potestas, vel alius Dominus, sive Rector contra præsumptos prædictos præsentis Constitutionis tenorem non fecerit observari, tam ipse, quam officiales ipsius infra mensum postquam, res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipso iuventiam excommunicationis incurrunt; sed non est reservata.

Circa quam Constitutionem notandum primò, quod in conscientia pœna infamiae non ligat ante declaratoriam sententiam, aut confessionem judicialem, ut per Farinac. *qu. 116. num. 4. & 5. ac qu. 112. num. 120.* Secundò, quod licet iste bannitus, & proscrip-tus ipso jure habeatur, & bannitus ob crimen læsæ Majestatis possit impunè occidi, ut hostis publicus, *l. 2. §. fin. ff. ad leg. Cornel. de sic. Farinac. qu. 103. n. 13. & qu. 116. n. 17.* Id tamen intelligendum est, procedere quando est in actu, & exercitio rebellionis, vel lata sententia declaratoria banni ex hoc capite, ut per Clar. *§. læsæ majestatis crim. vers. pen. & Farinac. conf. crim. 113.* Tertiò, quod aliæ pœnæ privationum jurium, & actionum, ac confiscationum bonorum secundum probabiliorem requirunt sententiam declaratoriam, ut per Sanch. *in decal. l. 2. c. 22. n. 3.* Suar. *de fid. disp. 21. sect. 11. n. 20.* & Farinac. *qu. 116. §. 1. n. 15.* Similiter pœna, quod sit intestabilis, non ligat ante declaratoriam, unde poterit capere legata, & hæreditates, ut per Less. *lib. 2. c. 19. nu. 25. de just. Sanch. loc. cit. c. 14. n. 31.* Quartò, quod pœna irregularitatis tam ipsius rei, quam filiorum ligat ipso facto ante declaratoriam. Quia infertur per se, & non pendet ex infamia, ut per Sanch. *eo loc. c. 27. n. 28.* Quod intelligendum est, dummodò crimen sit notorium. Quintò, quod censura interdicti non ligat ante denunciationem nominatim factam de tali loco, Suar. *de censur. disp. 37. sect. 2. nu. 5.* Coninch. *cod. tract. disp. 17. dub. 5. in fin.* Sextò, quod pœna privationis Sedis Episcopalis non ligat ante declaratoriam, cum sit dejectio de proprio statu, & jure acquisito, ac possessio. Septimò, quod prædictæ pœnæ non procedunt, si quis Cardinalem percutiat, vel occidat justæ defensionis causa per ea, quæ tradit Cherubin. *in compend. super Bul. 93. Pii V. schol. 2.* Octavò, quod pœnæ omnes in jure latæ in dicto *c. felix, de pœn. contra offendentem Cardinales, procedunt contra offendentem Romanum Pontificem, ut docent Afflict. tit. quæ sint regalia, v. & bona committentium n. 19.* Farin. *in prax. qu. 116. §. 1. nu. 4. & 28.* Boss. *tit. de crim. les. majest. nu. 60.* Sanch. *in decal. lib. 2. c. 28. num. 20.* ubi alii plures.

Ex Bulla citata Pii V. quæ incipit, *Infelices*, excommunicatio, & pœnæ latæ indictæ *cap. felix* cum eadem reservatione, sunt extensæ contra non revelantes quamprimum sciverint, vel conjecerint factum, vel facientem aliquid ex prædictis, & debet denunciatio fieri Papæ, si in Curia fiat delictum, aliàs fiat Ordinario loci; & mandatur Episcopis, ut statim id Papæ denuncient, non tamen sub eisdem pœnis. Item si Ordinarius ipse sit Cardinalis, tunc viciniori Episcopo. Quod si crimen nondum sit commissum, etiam ipsi Cardinali debet fieri revelatio. Et procedit quantumvis occultum sit crimen. Circa quod notandum, quoad non revelantes admitti purgationem moræ ex allegata Bulla Pii V. ubi si ad sanitatem reversi crimen adhuc occultum detexerint, omnia noxa penitus liberentur; unde poterunt absolvi ab excommunicatione incurta, & cessabit reservatio eo ipso propter particulam, *penitus*, ut per Tiraquel. *in l. si unquam, v. revertatur, num. 105.*

Quarta excommunicatio est latæ sententiæ in *cap. 11. 6. Bulle in Cœna Domini*, Papæ reservata contra omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter persequentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, vel Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, aut eos a sui Diœcesibus, terris, seu dominiis ejicientes, & contra talia mandantes, rata habentes, vel præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

In hoc quoque notandum primò est, quod Princeps si bannierit è Regno suo Episcopum, non habentem in eo Regno diœcesim, neque dominium ullum, neque jus legationis, seu nunciaturæ officium, non incurrit in hanc censuram, ut per Navarr. *c. 27. n. 67.* Ugolin. *in d. c. 11. Bull. §. 1. n. 4.* & Duard. *cod. loc. qu. 7. n. 6.* Occidens verò Nuncios, seu Legatos Papæ, vel alterius Principis, incurrit crimen læsæ majestatis. Unde damnatus est infamis & irregularis. Quam conclusionem declarat cum Farinac. *qu. 112. a n. 160.*

Secundò, notandum est, sub hac Bullæ voce, *Omnes*, comprehendendi omnes Christianos, excepto Summo Pontifice, *arg. l. Julianus ff. de leg. 3. & c. si Romanorum, §. dicendo, 19. d.* tam mares scilicet, quam feminas; tam lai-

laicos, quam Clericos, tam privatas personas, quam in dignitate quavis seculari, vel Ecclesiastica constitutas, ex quibus etiam, quæ privilegio gaudent ne excommunicari possint. Habetur siquidem in his literis §. non obstantibus, tale privilegium hic non prodesse, ibi: *Etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, ubi Ugolinus, & ceteri communiter, præsertim Alter. tom. 1. de censur. l. 5. disp. 12. c. 1. col. 1. & 2. Duard. com. ad d. Bull. libi. 2. can. 9. q. 22. & Bon. de censur. in par. disp. 1. q. 12. pun. 3. n. 1.*

9 Nec in favorem Imperatoris, Regum, aut Principum secularium, vel insigniam Prælatorum Ecclesiasticorum, quin includantur, militat, quod eos aliquando eadem Bulla speciatim exprimat, dum innodat, ut *can. 12. ibi: Cujuscunque præminentia, & dignitatis fuerint, & can. 14. Etiam Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint. Et in can. 17. Cujuscunque sint præminentia, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam Imperiali, aut Regali præfulgent dignitate, seu Principes, Duces, &c. fuerint, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti.* Unde indicium sumi videtur, tum quod sub generalibus vocibus non comprehendantur. Siquidem aliquando specialibus exprimuntur. Tum consequenter non comprehendantur ubi non sunt ita specialim recensiti.

10 Nam præter vim præsentis clausulæ, quæ regulariter nullum prætermittit obstat etiam, quod in dicto §. non obstantibus circa finem Bullæ, qui generaliter ad totam Bullam referri debet, derogatur omnibus prætextibus, quibus quis posset se a Bulla eximere, quominus in ea includatur. Ex quo apparet, non vigere prætextum dignitatis. Fit autem in prædictis Canonibus de personis, dignitate pollentibus expressa mentio uberioris prospicientiæ causa, sive ut insinuetur, transgressionem eorum canonum præcipuè damnari, ut auctoritative commissam; sive quia in illis casibus viri Principes, & Prælati, ut plurimum aliquid se posse, temere præsumunt. Cavenda est autem quoad Episcopos Glofa prima in c. quia periculum, de sent. excom. in 6. quæ, quod in eo statu disponitur in favorem eorum, ne sub generali interdictione, & suspensione comprehendantur, nisi de ipsis fiat expressa mentio, extendit etiam ad excommunicationem. Gratis enim, & sine fundamento extendit, cum textus de sola loquatur suspensione, & interdictione, ut notavit alia Glofa *ibid. v. suspensionis*, & ad eam Innocentius, Hostiensis, Jo: Monachus, Archidiaconus, Franchus, & plerique alii.

11 Quare ea de causa placuisse Alterio, ac aliis supradictis Authoribus adnotare, quod etiam Reges, & Principes comprehendantur, ne hi sibi suaderent, prætextu justitiæ adminstrandæ, aut delicti coercendi, prætextu Prælatos hoc *can. 11. expressos animadvertere.* Quippè non nisi Apostolicæ Sedi immediatè subjiciuntur, qui exprimuntur, ut adverterunt Ugolinus, Alterius, & alii. Quapropter actiones Canonis prohibentur non solum ut privata vi, sed etiam ut publica autoritate fiunt, nec solum de facto, sed etiam de jure prætenso. Nam legitimum jus apud nullum est, ac proinde est dignitati injuriosa quælibet similis attentatio. Cessat igitur in his ratio ex capite justitiæ desumpta, quæ aliquando, sive fit prætextu violentiæ prohibendæ, sive supplendæ negligentia, aut alius similis putatus licitus, dicitur excusare ab excommunicatione contrahenda ob violentiam simplicibus Clericis illatam, sicuti videtur permitti secularibus potestatibus captura Clerici accincti crimini, vel cum armis, ut suo Superiori præsententur, vel auferantur arma, ex Innocentio in *cap. Si verò 1. de sent. excom. de quo alibi.* Hic autem nullum tale permittitur.

12 Simili modo etiam singulares Universitatum, Collegiorum, aut Capitulorum personæ, quæ in commissione hujus delicti culpabiles sunt, sive principaliter, sive tantum tanquam mandantes, ratum habentes, auxiliantes, consulentes, aut faventes, sive Universitas dicatur agere, quia generali conspiratione omnes, aut plerique confenserint, & cooperati fuerint; sive hujus delicti Universitati non adscribatur delictum, ut explicat Alterius *cit. cap. 1. col. 5. excommunicatione innodantur.* Quia licet, prout Universitatem constituunt, excommunicari non possint, sed tantum interdici, aut suspendi, ut ob præsens delictum fit in c. Felicitis, de pen. in 6. & Clem. 1. eod. tit. tamen non eximuntur, prout singulares sunt.

13 Quod autem ad Cardinales, Episcopos, Legatos, aut Nuncios, si alios similes lædant, non videntur includi, quia non est locus alicui in privilegio, quando resultat præjudicium tertii æquè in ea re privilegiati, arg. c. fin.

de ord. cognit. l. non tantum, l. sed & milites in fin. ff. de excus. tut. & auth. sibi invicem, C. de sacros. Eccles. ac eorum, quæ tradit Bart. in auth. quas action. C. eod. & Jas. in l. si domus, §. de evict. n. 33. ff. de legat. 1. Si ergo Cardinalis, exempli gratia, hoc gaudet privilegio, is, qui ab eo læditur, non gaudet eadem protectione canonis contra illum.

Nihilo tamen minus receptum est apud Ugolinum, 14 & Duardum locis allegatis, Alterium *col. 2. & Bonaciam puncti. 3. n. 3.* ac alios communissimè, prædictos etiam irretiri, sicut fit obnoxius Canonibus *Si quis suadente 17. q. 4. Clericus.* Non enim privilegium hac in re offendenti datur, sed offenso, juxta ea, quæ tradit. Abb. in c. Cum pro causa, n. 2. de sent. excomm. Prout igitur Cardinalis, aut alius Prælati ex expressis lædit, non dicitur privilegiatus. Cætera in hanc rem vide apud Expositores Bullæ in Cæna Domini dicto *can. 11.*

Interea nobis inquirendum est, qua opera in casu carcerationis, ac detentionis Cardinalium, aliorumque insignium Prælatorum pro injuria ab illis propulsanda, cavendisque gravioribus Ecclesiasticæ exemptionis, ac rei catholicæ malis præcipuè uti debeant Summi Pontifices, quos sæpè hac de causa læsæ Pontificiæ autoritatis, Romanæque Religionis ingens cura, ac mæror incessit. Et quidem cum Cardinales, alique Prælati Ecclesiastici, ac etiam Archiepiscopi Electores Sac. Romani Imperii, ex quo sunt Archiepiscopi, eximantur a quacunque jurisdictione laicali, adeo quod nemo cujuscunque dignitatis, gradus, & conditionis ille sit, possit absque Summi Pontificis licentia, & censurarum incurfu illos in carcere conicere, ac retinere aliove modo quocumque in eos auctoritatem, vel jurisdictionem aliquam exercere; idè si postulentur rei cujuscunque criminis, etiam læsæ majestatis, partes Principis laici, qui ob illorum Ecclesiasticum characterem indelebilem in eos animadvertere nequit, erunt, illos tradere Summo Pontifici, qui alicui viro probo, ac partibus fido committet munus recipiendi probationes omnium delictorum, quæ iis imponuntur, ut deinde ad causæ decisionem ritè deveniatur.

Hic agendi modus olim observatus fuit in causa Cardinalis Clefeli. Cum enim sub anno 1618. eximium hunc virum plura in Sacri Imperii, atque Augustæ Domus Austriacæ perniciem moliri pro certo sumeretur, Rex tunc temporis Bohemiæ, ac Pannoniæ, qui deinde imperavit, necnon Archidux Maximilianus, illius patruus, consensu aliis primoribus viris, ab Urbe Viennensi per vim eductum, in arcem Oenipontis illum incluserunt. Ar postea Ferdinandus mox creatus Imperator, ac ipse Maximilianus Paulo V. Summo tunc Pontifici literas dedere, in quibus justa, & idonea usi sunt excusatione cur ad id devenerint, nimirum ad avertendam ab Imperio, ac Religione in iis partibus perniciem. Senferat id peracerbè Pontifex, & lecto novem Cardinalium cætu, statutum, ut Nuncius extra ordinem in Germaniam allegaretur, qui obnoxios censuris Ecclesiasticis illos Principes esse doceret, Cardinalem ipsum cum rebus ei sublati, chirographis, aliisque scriptis sibi tradi curaret, ac tandem, si illum ipsi apud Sedem Apostolicam postulare voluerint, postulationes exciperet, causamque cognosceret.

Hæc Nuncii munera exequutus fuit sub anno 1619. 17 Fabricius Verospius, genere pronobilis, ingenii laude, vi mentis, dexteritate in agendo factus ad supremam Aulæ negotia, uti vitæ subinde actus demonstrarunt, probavitque insigniter iis Principibus zelum, ardoremque animi Apostolico muneri partem, itaut insigni solertia rem composuerit. Is, cum reperisset jam vitam functum Archiducem Maximilianum, adiit Ferdinandum, illumque monuit contra ejus Theologorum opinionem tam ipsum, quam criminis locios, atque participes a fidelium communionem esse disjunctos, ut proinde absque Summi Pontificis, cui reservata est, absolutione, salutem consequi non posse. Igitur Ferdinandus consilium iniit ad Summum Pontificem scribendi, illique pro absolutione supplicandi quam libentissimè; quod præstitit his verbis.

Beatissime Pater. Beatitudinis vestræ Capellanus, & 18 Sacri Palatii Apostolici Auditor Reverendissimus Fabricius Verospius, quem propter negotium Cardinalis Clefeli in partes istas Nuncium suum destinavit, mihi hisce diebus Beatitudinis vestræ Breve 19. Februarii proxime præteriti datum, exhibuit, ejusdemque mentem, voluntatem aperuit, quem ego cum propter filialem reverentiam, quam Beatitudini vestræ debeo, tum ipsius Verospii prudentiam, quam in eo singularem perspicio, lubens audivi; eidemque in exequendis Beatitudinis vestræ mandatis auctoritate mea quantum potero, præsto ero. Quod autem ad absolutionem
atti-

attinent, quam ille mihi eandem petenti impertendam significavit, ego Beatitudini vestrae per Tiberium Cannevalium debita animi demissione jam antea exponi curavi, quibus, & quam necessariis rationibus quondam Serenissimus Archidux Maximilianus jam in proximo defunctus, & ego ad dictum Cardinalem ab aula Caesarea amovendum permoti fuerimus; qua in re cum nihil a nobis peccatum, sed Religionis, & Reipublicae consultum fuisse, facta diligentia actionis nostrae discussione, reperiam, non video cur absolute opus sit, ubi reatus non praecessit, neque culpa commissa est. Sperabam igitur Beatitudinem vestram ea declaratione, quam idem Cannevalius meo nomine Beatitudini vestrae testificatus est, nimirum quod absolutionem a Beatitudine vestra sponte, & ex paterna sua benignitate, mihi etiam non petenti oblatam, ex filiali mea in ipsam observantia libenter accepturus sim, paternè contentam fore. Verùm cum didici Verospium pluribus admonitionibus usus, latius mihi exposuerit Beatitudinis vestrae petitionem absolutionis pro me, & iis, quorum opera in amovendo Cardinali usus sum ad conscientiam meam, quam integram servare semper studui, cautelam necessariam judicare, ego, ut mea in hanc Sanctam Sedem observantiam singularem, & obsequendi studia testata faciam, istam in Beatitudinem vestram voluntatem, & arbitrium, cui, ut Princeps Catholicus, libenter pareo, accipiendam constitui, ea tamen spe fretus, Beatitudinem vestram non tantum existimationis meae, & dignitatis Regiae existimationem habituram, sed curaturam etiam, ne his turbulentis, & afflictis Germaniae temporibus ac statu, tum apud Catholicos, tum hereticos eadem existimationem notam aliquam, & detrimentum accipiat. Quod de Beatitudinis vestrae paterna in me charitate mihi planè persuadeo, ipsique me cum humillimo pedis osculo quam diligentissime commendatum cupio. Datum Viennae Austriae 4. Maji anno Domini 1619.

19 Post hæc idem Ferdinandus Archiduci Leopoldo literas dedit, ut illic Cardinalem Nuncio traderet, quibus ille respondit, se mandata, quæ recepit, ad unguem effecturum. Interim Caesaris Cancellarius Cardinalem apud Nuncium de majestate, ac de aliis gravissimis criminibus postulavit, ac institit, ut de iis causa diceretur. Quare Nuncius super illis tres super triginta testes examinavit, qui suo juramento testimonium dedere, illudque subscripserunt.

20 His autem constitutis, Nuncius cum curam Ecclesiarum, & Episcopatum, quos Cardinalis obtinebat, viris idoneis demandasset cum obligatione reddendi de illis rationem, Tirolensem Comitatum petiit, & Oeniponti Cardinalem excepit, quem Monasterio S. Georgii Sbovalensi in custodiam tradidit, ubi tam Milites, quam Monachi eum servare jurato promiserunt. Ipse verò Cardinalis binas scripsit Epistolas, alteram Pontifici, quæ est hujusmodi: *Beatissime Pater. Cum maxima beneficia a Sanctitate Vestra semper acceperim, non est, quod multis detineam, sufficit, quod in presenti summa mea tribulatione per suum Nuncium D. Fabricium Verospium ita paternè consolata suam sanctam benedictionem impertita fuerit; ita enim pie, prudenter, & sollicitè officium suum praefatus D. Nuncius peregit, ut quasi a mortuis ad vitam fuerim revocatus. Pro qua paterna, & sancta sollicitudine, non quas debeo, sed quas possum Vestrae Sanctitati gratias ago. Cum verò ex iis omnibus cognoscam erga me plusquam paternum affectum, quem alias semper expertus sum, non deficere volui, & in his studiis maximis animum deicere, sed potius ad Vestram Sanctitatem magnam cum confidentia recurrere, meque ad pedes Sanctitatis Vestrae provolvere summa cum obedientia, & humilitate orans, ut ab instituendo contra me processu Sanctitas sua benigne absolvere, & liberare velit. Agitur, Beatissime Pater, tam de honore Sanctitatis vestrae, cujus creatura sum, quam Sacri Collegii, cui me adscribere voluit, quam etiam meae personae, quem honorem tanquam propriam vitam conservare velle. Ingressus jam sum sexagesimum septimum annum ita senio confectus, & laboribus pro Ecclesia Dei susceptis consumptus, ut nihil magis, quam quietem tam animi, quam conscientiae queram, omnesque turbas, & controversias fugiam. Itaque totum me in Sanctitatis Vestrae gratiam, & voluntatem resigno, & a Sanctitatis Vestrae mandatis, dispositionibus, & ordinationibus ne latum quidem unguem recedere; sed ita vivere, & mori volo, sicut ipsa voluerit, cum sciam voluntatem Vestrae Sanctitatis Dei voluntatem esse: eam ob causam Sanctitatem Vestram iterum atque iterum obtestor, ut hanc meam humilem subjectionem, ac supplicationem suis benignis, & paternis oculis respiciere, ac me a facie sua non abjicere velit. Pro hac tanta gratia Deum, ut longam vitam, sanitatem, felix, ac quietum regimen elargiri velit, quoad vixerit, assidue deprecabor, ac pedibus Sanctitatis Vestrae me subijcio. Ex Monasterio S. Georgii die 7. Octobris*

1619. Sanctitatis Vestrae humillima, & obsequentissima creatura, Cardinalis Cleselius.

Alteram Cardinali Burghesio, quæ ita se habet: *Illustrissime, & Reverendissime Domine. Etsi in multis suam erga me benevolentiam, & dexteritatem vestra Illustrissima Dominatio ostenderit, tamen in hoc meo in sperato casu plurimum testata est, quod eò negotium hoc meum suo consilio, & dexteritate dirigere voluerit, ut D. Nuncius Fabricius Verospius ad has partes a Beatissimo mitteretur, qui sua prudentia, modestia, pietate, & eloquentia me mirifice consolatus est. Cum autem in hoc negotio tam de honore Sacri Collegii, meoque etiam, de incremento Catholicae Religionis, & de evitando scandalo agatur, ego jam senio confectus, laboribusque pro Ecclesia Dei, & Christianitate assumptis exhaustus, conscientiam quietam, & animum quæram, omnesque turbas, & disputationes fugiam, hac de causa ad Sanctitatem suam confugere, & literas exarare volui, ut ab ipso processu contra me instituendo liberarer, sicuti ex literis ad Sanctitatem suam scriptis copiosius intelliget. His autem meis ad dominationem vestram Illustrissimam tanquam ad sacram anchoram recurrere volui, illam gratiam, qua semper me prosequuta est obtestans, ut suas partes apud Sanctissimum, & consilio, & auxilio interponere vellet, quod beneficium continuis meis ad Deum orationibus pro Illustrissima Dominationis vestrae incolumitate quantum in me erit, recompensare conabor, & interim manus Dominationis vestrae Illustrissimae exosculor. Ex Monasterio S. Georgii 7. Octobris anni 1619. Illustrissime, & Reverendissime Dominationis vestrae humillimus, & obsequentissimus servus Cardinalis Cleselius.*

Rebus ita compositis, Nuncius Romam contendit; 22 Imperator verò, & Archidux Leopoldus per plures literas Pontifici Summo, ac Cardinali Burghesio meritas gratias, debitalque gerunt.

Verùm cum sub anno 1622. Idem Nuncius Germaniam repeteret, ut in solemnem possessionem dignitatis Electoralis, ac Palatinatus Maximilianum, Bavariae Ducem immitteret, fuit illi etiam injunctum, quod secum Cardinalem Cleselium Romam perduceret; qua in re multas, easque gravissimas difficultates expugnare oportuit. Nam Imperator agi in ea re de commodo universae Domus Austriae asserbat, atque adeò votum Archiducis Belgii, Archiducis Leopoldi, Archiducis Caroli, & Oratoris Hispaniarum exquirendum. Leopoldus nedum dissentit, sed duabus ad Imperatorem scriptis epistolis, id fieri non debere manifestè denunciavit. Orator verò Hispaniarum Innicus de Guevara, Comes de Ognate, consiliorum prudentia eximius, reddendum certiorum suum Regem ajebat ob præjudicium exinde emerfurum. Consiliariorum ferebat opinio, Cardinalem adhuc retinendum, tum propter mala, quæ ex eo timebantur, tum quia retinebatur autoritate Pontificis. At Nuncius officii sui partes implere visus est Imperatorem alloquutus, se ipsi non instare, ut Cardinalis sibi tradatur, cum semel sibi fuerit liberè traditus a sua Majestate, quod idcirco a Monachis, aliisque custodibus fidelitatis Sacramentum accepit de illo retinendo nomine Summi Pontificis, Sanctae Sedis Apostolicæ, ac suo; sed tantùm instabat, ne novum facinus in Cardinalem committeretur.

Jam verò, re in longum discussa, Nuncius muneris sui conscius ita strenuè causam peroravit, quod tandem Imperator manus dederit, statuitque, Cardinalem restituendum, suumque animum Gregorio Summo Pontifici hinc literis aperuit. *Beatissime Pater. In hoc nobis gloriari liceat, quod ad mentem, immò nutum Sanctitatis vestrae actiones plerumque nostrae respondent; argumento sit inter cetera eventus Legationis, qua Sanctitatis vestrae Nuncius extraordinarius Fabricius Verospius, singulari prudentia, & dexteritate, quo nomine laudem sane meretur, perhonorificè apud nos est defunctus. Et quidem de Electorali dignitate dies nunc appropinquat, ut jam pridem Sanctitatis vestrae in complementum desiderii sui verbo Caesareo promissa opere ipso consumemus. In Cardinali Cleselio transmittendo multa occurrebant ardua, consideratione non indigna, & ad universae Domus nostrae securitatem pertinentia, quibus nonnihil moræ, & is, qui intercessit temporis tractus merito debebatur. Evicit tandem pietas, conscientiae studium, debitus Sanctitatis vestrae respectus, ut ejusdem benigne voluntati, cujus fidam, diligentemque Verospius egit interpretem, reverenter hoc quoque loci deferremus. Sit ergo perpetuum hoc, & efficax testimonium Imperatoriae erga Summos Pontifices observantiae, quam luculentius vivo sermone testificabitur, atque alia nonnulla nostro nomine explicabit, qui Sanctitati vestrae Cardinalem permissu nostro sisset Auditor Verospius: eum virum ab ingenio, facundia, & aliis, quibus pollet animi dotibus nobis precatum uti affectu, prout consuevit nobis, gratificer.*

zur amanter petimus, & Sanctitati vestre secundissima re-
giminis Apostolici tempora precati, perquam officiose nos
commendamus. Datum Vienna 16. Septembris 1622. Fer-
dinandus Secundus, Divina favente clementia electus Ro-
manorum Imperator semper Augustus.

25 Itaque Tirolum Nuncius impiger petiit, ut Cardina-
lem adduceret, at quidem, ne abduceret impedimento
fuit secretius Oeniponti Consilium. Nam cum abiens
apud Alsatiam Archidux Leopoldus detineretur, nolue-
runt viri Consilarii ejus jussu Cardinalem abduci. Ve-
rùm Nuncius Doctori Fabro, qui ex Consilio missus id
retulit, respondit, non posse Consilarios in hanc rem,
in qua mandatum Summi Pontificis, ac voluntas suæ
Majestatis haud desideratur, amplius se ingerere. Qua-
re non renuendum, alioquin ipsi facerent, ut Sacra Ti-
rolo interdiceret; ac subinde tres tabellarios misit, pri-
mum ad Pontificem, alterum ad Cæsarem, posteriorem
ad Ducem Baviaræ, ut in Comitibus, quæ Ratisbonæ ce-
lebrantur, hoc officio erga Imperatorem, qui illic co-
venerat, fungeretur. Quod actum. Unde Imperator sic
Nuncios rescripsit. *Ferdinandus Secundus Divina favente
clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus
&c. Reverende, devote, nobis dilecte: Literas vestras 19.
hujus mensis ad nos perscriptas accepimus, & quod Cardi-
nalis Clesellii persona nobis contra voluntatem, ac opinio-
nem nostram necum tradita sit, haud sanè libenter in-
telleximus. Verùm cum hujus more, etiam aliquot diebus
antea ab ipsismet Consiliariis nostris intimis Oeniponti præ-
sentibus certiores facti simus, ejusque causam eam fuisse
nobis ipsi perciperunt, quod ulteriora mandata, quæ ipsis
expectanda jusseramus a Serenissimo fratre nostro Archiduce
Leopoldo proculdubio gravissimo morbo, quo jam longo
tempore affectus erat impedito, acceperint, iisdem jam tum,
ut ista mandata longius non expectarent, sed visis literis
nostris, incontinenti vobis dictum Cardinalem tradi face-
rent serio commisimus, itaut interea temporis certò hæc ita
subsequuta esse omnino confidamus. Verùm pro majori effi-
cacia, ac ne ullum minime ulterioris moræ superesset peri-
culum hæc ipsa mandata nostra dictis literis permoti,
de novo iteravimus: proindeque singularia nostra erga
Sanctitatem suam filialis obedientiæ studia luculenter satis
ex his constant, Nos ut de iisdem, atque de constanti si-
mul hac in parte satisfaciendi ipsi promptitudine, ac vo-
luntate nostra firmum testimonium prescribatis perquam
benigne requirimus. Vos interim Cæsareque benevolentie nos-
træ affectu singulariter profuentes. Datum in Monasterio
Melchi die 29. Octobris 1622. Regnorum nostrorum Roma-
ni 4. Ungarici 5. Boemici verò 6. Ferdinandus &c.*

26 Respondit quoque Nuncio Dux Baviaræ in hæc ver-
ba: *Molto Illustre, e Reverendissimo Signore. Dalla lette-
ra di V. S. Reverendissima, e dal Segretario suo spedito da
lei alla Maestà dell' Imperatore ho inteso l' intorbidamento,
che da costei ministri del Serenissimo Leopoldo le vien fat-
to nella spedizione del Cardinal Cleselio, ed il desiderio di
essa, che con l' occasione del prossimo Convento Elettorale
io voglia promuovere questo appresso la Maestà sua. Ri-
spondo però a V. S. Reverendiss. che siccome sono per cer-
car sempre in tutte le occasioni la soddisfazione della San-
tità di Nostro Signore, ed il servizio della Sede Apostoli-
ca, così non mancherò di adoprarmici a suo tempo con
ogni spirito nella maniera, che anche in altro dovunque
voglio mi esibisco, ed a V. S. Reverendiss. priego dal Cie-
lo felicità. Di Monaco li 14. di Ottobre del 1622. Di V. S.
Reverendiss. Massimiliano, &c.*

27 At Oenipontis Consilarii cum suis literis, trino signo
obsignatis Doctorem Fabrum iterum ad Nuncium mi-
sere, quibus se illi vehementer excusatos esse voluerunt,
si fortè in eam rem peccaverint, ac suam fidem com-
minatæ sacrorum interdictioni subjectam fore perdo-
luerunt. Ex verò in hanc fuerunt scriptæ sententiam. *Il-
lustriss. & Reverendiss. Domine, plurimum observandè.
Retulit nobis pro fide sua ad Illustrissimam, & Reveren-
dissimam Dominationem suam oblegatus. Sac. Cæs. Majesta-
tis, ac Serenissimi D. Leopoldi, ceterorumque Archiducum
Consilarius Cameralis Michael Faber, utriusque juris Do-
ctor, quæ externo vespere jussu nostro, & exigente rei ne-
cessitate oretenus pertractavit, & quia inter cetera Illu-
strissimam Dominationem vestram offensa indignitatis indi-
ciantur, præcipuè ad iniquam relationem ei proposita pro
fundamento intentionis suæ velut intendendæ excommunica-
tionis, ac Ecclesiasticarum censurarum firmando puncta, ei-
dem D. Fabro sæpius repetita, & nobis omnino referenda
in medium attulit, quorum primum functionis suæ perfe-
ctionem absque ulteriori impedimento promoturos, qualecun-
que tandem responsum a sua Serenitate sequeretur. Al-
terum verò nos prædiarios, seu custodes illic milites a li-
bera Illustrissimi Cardinalis Clesellii abductione debortatas
esse; idcirco, ut Illustriss. D. vestræ plurimam fidem face-*

remus, tam prius, quam posterius presuppositum falsa ni-
ti informatione, adeoque hoc ipsum re ipsa, & ad oculum
demonstravimus. Eo fine presatum D. Fabrum, utpotè fi-
delem, ac satis instructum rerum omnium delatorem itera-
to ad Illustriss. D. Vestram remittimus, seriem petitorum
ex fundamento prepositorum, cui, ut plenam fidem nostro
nomine adhibeat, ac de nobis ipsis, velut Serenissime Do-
mus Austriacæ hisce in partibus auctoritatem, & jura re-
presentantibus; itemque S. Romane Ecclesiæ, ejusdemque
Summi Capituli S. D. N. Pontificis Maximi obsequentissimis
filiis meliorem deinceps, quam hæcenus existimationem con-
cipiat vehementer rogamus. De cetero eidem Dominationi
vestræ quicquid officii, honoris, ac observantiæ debite deinceps
non secus, ac de præterito peramanter exhibiturus. In
reliquis verò omnibus ad sepe dicti oblegati relationem ore-
tenus faciendam nos referentibus. Datum Oeniponti 18.
mensis Octobris 1622. Illustriss. ac Reverendiss. D. V. ad
officia paratissimi, Doctores, & Consilarii arcani Status
Tirolensis.

Igitur, haud mora, Nuncius Cardinalem, & Clesel-
lium abduxit, suæ Legationis veluti in triumphum. 28
Quippè is fuit, qui ita Romanæ rei auctoritatem cum
Cælaris aulæ gratia mirificè miscuit, Magistratus me-
dios, ac fumos ita gessit, ut cohonestatus mox fue-
rit ab Urbano Pontif. VIII. quam promeruerat, purpura.

Ipsium custoditum fuit in Electore Treverensi, 29
in re consultum, quod jussu Summi Pontificis ille tra-
deretur Archiepiscopo Salisburgensi, Principi Ecclesiasti-
co, magnæ integritatis, & in Sacro Romano Imperio
multæ existimationis viro, ac quodammodo ex Colle-
gio Electorali; nam in Conventibus sedet immediatè
post Electores. Additumque in Urbe Salisburgensi Ar-
cem esse munitissimam, ac penè inexpugnabilem, ut
proinde nec decentius, neque securius ille servari pos-
set, quod olim observatum fuit ab Adriano Pontifice,
qui suos legatos Rolandum, postea Alexandrum III. &
Bernardum Cardinales ad Fridericum misit pro libera-
tione Archiepiscopi Londonensis, ut habetur ex vita
ipsius Alexandri a Joanne Francisco Lauredano de-
scripta.

Ac denique inter alias Alexandri VII. Summi Ponti- 30
ficis laudes, illa meritò est numeranda, quod Ecclesiasti-
cam Immunitatem non minori zelo, & prudentia,
quàm pastoralis sollicitudine tutatus fuerit. Observatur
adhuc oculis nostris recens quidem, sed luculentissimum
argumentum in causa Cardinalis de Retz, cuius detentio,
ut primùm Sanctitati suæ innotuit, nihil intentatum
reliquit, quo illum in libertatem vindicaret. Ac
primùm quidem specialem quorundam Cardinalium Con-
gregationem indixit, in qua tanti momenti negotium
serio tractaretur. Mox Cursorem expedit ad Nun-
cium suæ Sanctitatis in illis partibus cum Brevi refer-
to sensibus verè Ecclesiasticis, adjunctis etiam instru-
ctionibus, ac monitis peropportunis, quæ non minùs gra-
vitati materiæ congruerent, quàm pastoralis animi vi-
gilantiam, & prudentiam propalarent. Quin etiam quo
ferventius, & efficacius negotium tanti ponderis urge-
ret, feliciusque absolveret Archiepiscopus Avenionen-
sem, Nuncium extraordinarium destinavit in Gallias ob
præclaras ejus animi dotes, & virtutes, non solum ido-
neum, verùm etiam ob loci vicinitatem tam arduo
molimini opportunum, ut omni mora postposita, dicti
Cardinalis liberatio acceleraretur. Quæ quidem omnia
prudenter administrata, perbenè cesserunt. Enimverò
in his rebus non agitur, nisi de sedanda Principum con-
scientia. Nam, traditis Cardinalium, aliorumque Præ-
latorum personis, cui jusserit Summus Pontifex, ac iis
in toto servatis, donec eorum causam per Judicem a
Sanctitate Sua destinatum, ac utrique parti fidum per-
ficiatur, jus politicum firmum, atque integram apud
iplos Principes remanebit.

CONSULTATIO LXIII.

*Ad quæ onera teneantur Tertiarii S. Francisci, qui non
habent conditiones, a Constitutione Leonis X. in Concilio
Lateranensi edita, requisitas?*

I obtinere non possunt exemptionem a foro sæcula-
ri, neque immunitatem a vectigalibus, aliisque pu-
blicis oneribus in genere, obstante eis dicta Constitu-
tione, quam esse servandam, ubi contraria consuetudo
non extat, sæpius Sacra Congregatio super Episcopis
respondit, quinimò omnia, ad quæ de jure tenentur,
omnino adimplere debent.

Id tamen advertendum, quod ea Constitutio intelli- 2
gi debet, ut solummodo disponat de illis oneribus, quæ
sunt cum Regula Tertiariarum compatibilia, ne aliàs
dicta

dicta Regula destruat, quam potius ipsamet Constitutio expressè admittit, & in suis terminis præservat eo modo, quo ab aliis Summis Pontificibus fuit sæpius approbata, quæ adhuc semper etiam ex speciali confirmatione sanct. mem. Urbani VIII. ubique locorum in suo robore, ac viridi observantia permanit. Et propterea onera illa, quæ ipsi Regulæ adversantur, quemadmodum, ut infra demonstrabimus, est officium Magistratus, & id genus alia.

3 Quod autem Magistratus officium sit prorsus incompatibile cum Regula ipsorum Tertiariarum manifestissime constat. Nam præterquam quod Officiales ejusmodi plerumque vivunt suis propriis sumptibus in mensa communi, qua quidem mensa ipsi Tertiarii uti minimè possunt diebus vigiliarum, ac jejuniorum, quæ statis singularum hebdomadarum diebus ex præscripto Regulæ præfatæ diligentissime servant, est etiam notissimum, quod ipsis non licet assumere habitum consularum, qui præsertim consistit in pallio diversi coloris ab eo, quem ex forma Regulæ tenentur, sua vita durante, deferre, qui est medii coloris inter album, & nigrum, a quo dispensari minimè possunt, nisi ipsis supplicantibus, & ex legitima causa eisdem favorabili, non autem ipsis invitatis, & ex causa, quæ sit illis onerosa.

4 Et ideo in specie, quod hujusmodi Tertiarii, qui dicuntur de penitentia, non possint compelli ad suscipienda onera Regulæ, quam ipsi profitentur, contraria, expressè cautam reperitur in Constitutione Gregorii Papæ IX. quam integram dabimus, ubi in specie exemplificantur, tanquam incompatibilia ipsorum instituto, exercitium armorum, necnon publica officia, quæ si susciperentur, eorum pium propositum impediretur, & idcirco ab illis immunes servari mandatur. Unde Tertiarii prædicti, qui supradictam Regulam Tertii Ordinis S. Francisci diligentissime custodiunt, si maxime in ea per sententiam Ordinariorum confirmati fuerint, ac bono exemplo vixerint, multaque opera, etiam mandante Ordinario, exercuerint, omnino a prædictis molestiis immunes esse debent, ne ab eorum pio instituto arceantur contra dispositionem sacrorum Canonum, & Summorum Pontificum Constitutiones.

5 Constitutio verò Gregorii Noni, quæ reperitur impressa in libro, cui titulus, *Fundamenta trium Ordinum p. 3. tit. Apostolica privilegia fol. 9.* item in libro inscripto, *Monumenta Ordinum fol. 1.* Et in Regula Tertiariarum S. Francisci p. 2. sub tit. *Apostolica privilegia fol. 6.* a Fr. Antonio de Siliis, Generale dicti Ordinis exarata, sic habet: *Gregorius Episcopus servus servorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis per Italiam constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Nimis patenter, &c. Sane ad audientiam bon. mem. Honorii prædecessoris nostri pervenisse, quod nonnulli de partibus nostris novissima sua provide memorantes, derelictis sæculi vanitatibus, penitentia in corde contrito, & humiliato spiritu agere in domibus propriis, vel alibi statuere, & ut retribuente miseræ filie Babylonis retributionem, quam retribuit ipsa eis promissæ beatitudinis præmium facilius, & felicius assequantur castigare corpus proprium, & in servitute redigere concupiscunt; sed Potestates, & Rectores Civitatum, vel locorum, in quibus tales Domini servi degunt, non attendentes, quod nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, & sponsa lotos pedes abnuat inquinare, ab eis, ut ipsos sequantur, & exercentur in armis juramenta extorquere contendunt, & ad recipiendum, & exequendum publica officia compellere moluntur. Quin etiam illos, qui ad agendum penitentiam secretos petere recessus ad propria revocantes, ipsis plura onera, & exactiones imponunt, alias inhonorando ipsos, quos tanquam Dei servos deberent modis omnibus honorare. Quia igitur interest nostra Dei viros in Religionis proposito confovere, ad exemplar præfati prædecessoris nostri, fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus hujusmodi penitentes, dum tamen onera, in quibus ratione bonorum suorum tenentur, agnoscant, a prenotatis gravaminibus servantes immunes, ipsos eorum occasione non permittatis in his, vel aliis temere molestari, quibus possit eorum pium propositum impediri, molestatores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum Laurentiani 7. Kal. Junii Pontificatus Nostri anno primo.*

CONSULTATIO LXIV.

An, & quatenus ii, qui vulgò Clerici, sive Diaconi Silvatici appellantur, gaudeant immunitate a velligalibus, & exemptione a foro seculari?

Videtur nullo modo gaudere posse. Primò, ex l. 2. tit. 4. lib. 1. nove recopil. ubi statuitur, quod Cleri-

ci minorum Ordinum solvant quævis tributa more laicorum, exceptis Clericis, qui actu beneficium Ecclesiasticum obtinent. Ergo multò magis gaudere nequeunt isti Clerici Silvatici, cum non sint prima tonsura insigniti. Secundò, quia cap. non minus, & cap. adversus de immunit. Eccles. cap. quamquam, de cens. in 6. cap. tributum, & c. secundum 3. qu. 8. cum aliis, ac l. sancimus, C. de sacros. Eccles. solum eximunt a solutione tributorum Ecclesiasticas personas. Hi autem Clerici non sunt personæ Ecclesiasticæ, ut de Clericis in prima tonsura constitutis, quod ne sint quidem personæ Ecclesiasticæ tradunt Angel. in florib. par. 2. Olan. in concord. lit. C. n. 21. & Parlador. lib. 1. de reb. quotid. c. 3. §. 1. n. 16.

At nihilominus tenendum est, hujusmodi Clericos gaudere utroque privilegio ad præscriptum decreti S. Congregationis Immunitatis jussu Gregorii XV. editi in hæc verba. *Sacra Congregatio Cardinalium negotiis jurisdictionalibus Regni Neapolitani præpositorum certior reddita in nonnullis ejusdem Regni Diocesis, Diaconos, quos vocant Silvaticos in maximum numerum citra Ecclesiarum necessitatem, aut utilitatem excrevisse, volens eorundem exemptis causam declarare, & fraudibus quibuscumque occurrere, de Sanctiss. D. N. Gregorii XV. mandato viræ vocis oraculo, de super habito. Diaconos Silvaticos hujusmodi pro Ecclesiarum, & Episcoporum servitio retinere, vel in locum quoquo modo deficientium assumi posse in Cathedralibus, seu superioribus Ecclesiis ad summum quatuor, in Collegiatis, vel Parochialibus duos, in aliis verò Ecclesiis, in quibus divina celebrantur, si Episcopo videbitur, unum, quos quidem Episcopi prorsus gratis, & tales, qui omnino per se ipsos, non autem per interpositam personam servitium debitum præstent, nec ullo modo criminosos, aut male conditionis, & fame oligere debeant, alias & hi nullo gaudeant privilegio, & eligentes judicium Sedis Apostolicæ severum experientur, eos verò privilegio Canonis non gaudere; fori autem privilegio in criminalibus omnino, in civilibus quoad corporis distractionem tantum, & immunitatem ab oneribus personalibus, non autem ab aliis, durante servitio, frui debere. Sed si alicubi majoribus utantur privilegiis, & immunitatibus ex legitima consuetudine, cujus cognitionem, & declarationem in casu controversiæ eadem S. Congreg. sibi reservat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum permissorum ad Ordinarios pertinere hoc præfati decreto, statuit, præcepit, & declaravit. Romæ 10. Kal. Julii 1623.*

Etenim, quod hi gaudere debeant privilegio fori, desumitur ex can. Ecclesiarum servos 12. qu. 2. Unde Archid. super Gloss. in can. duo sunt 12. qu. 1. expressè ait, quod tales, ex quo habitum mutant, personæ Ecclesiasticæ habentur, quod etiam tradidit Gloss. in can. ut lex, v. Ecclesiasticis 27. qu. 1. arg. can. duo sunt. At, quicquid sit, an de jure gaudeant privilegiis Ecclesiasticis, ipse censet standum esse consuetudini, ex cujus virtute præfatum decretum emanavit, cum illa sit favorabilis Ecclesiæ, ac proinde latam requirit interpretationem, atque adeò quod nomine personarum Ecclesiasticarum venire debeant omnes, quæ sunt aliquo modo Ecclesiasticæ. Id certò tenendum est, eos non esse verè personas Ecclesiasticas, sed quasi Ecclesiasticas. Addidi enim notam temperationis, quia Glossa, & Doctores accipiendi sunt, ut loquuti in laxiori significatione, quomodo confundunt personam Ecclesiasticam, & gaudentem privilegiis Ecclesiasticis, de quo alias. Quare in hac materia servandum omnino est allatum decretum ex mandato Gregorii XV. editum, sicut servandum quoties casus contigit, eadem S. Congregatio semper rescripsit, cujus decreta in hanc rem sunt hujusmodi.

Clerici Silvatici gaudent immunitate a collectis, constituto de legitima consuetudine. Uritana 6. Maji 1631. Policastren. 9. Octob. 1629. & Aprutina 6. Martii 1635.

Eximuntur ab onere fociali. In Oppiden. 17. Novembris 1654.

Gaudent eisdem privilegiis, etiam Sede Episcopali vacante. In Oppiden. 23. Augusti 1629.

Gaudent privilegio capitacionis, attenda consuetudine. In Materana 23. Februarii 1638.

Gaudent privilegio fori. In Uritana 17. Dec. 1630.

Gaudent immunitate ab oneribus realibus, & mixtis, supposita consuetudine. In Bellicastren. 24. Martii 1637.

Gaudent immunitatibus ex consuetudine. In Laquedonen. 31. Januarii 1628. in Bisignanen. 9. Junii 1637.

Non possunt conveniri coram Judice laico. In Hieracen. 4. Julii 1645.

In Diaconos Silvaticos possunt eligi nobiliores Civitatis, illique gaudent privilegio fori, sed non decet. In Hieracen. 4. Julii 1645.

Non eximuntur ab hospitacione militum. In dicta Hieracen. eodem die, & anno.

Tenen-

- 14 Tenentur ad taxam pro stipendio Medici, pro refectio-
ne pontium, viarum, &c. nisi oblitet consuetudo. In Ne-
ritonen. 16. Septemb. 1630. At de hoc vide tom. I.
- 15 Non eximuntur ab oneribus fiscalibus, nisi adfit con-
suetudo. 13. Junii 1626. & in Cassanen. 26. Julii 1644.
- 16 Quod ad eorum numerum, fervetur decretum ema-
natum jussu Gregorii XV. Rheginen. 20. Septembris
1667.
- 17 Quod ad Clericos Silvaticos, fervetur decretum editum
de mandato Gregor. XV. non obstantibus allegatis ordi-
nationibus Vifitatoris Apostolici. In Neocaltren. 17. O-
ctobris 1371.
- 18 Die 27. Martii 1627. S. Congregatio, &c. pro majori
parte censuit, filios Clericorum Silvaticorum gaudere
privilegio fori, durante servitio patris.
- 19 Die 23. Martii 1638. Sac. Congregatio &c. licet pro
majori parte inclinaret, ut, durante officio, seu servitio
Clerici Silvatici, ejus filius vivens cum patre gaudeat pri-
vilegio fori, prout idem pater.
- 20 Ex quo tamen aliqui dubitabant, fuit captum tempe-
ramentum, quod scriberetur Episcopo, ut eos, qui in car-
cerem incluserunt dictum filium oratorem, absolveret a
censuris ad cautelam, prævia cassatione cautionis ab eo
præstitæ coram Judice laico.
- 21 Inter alias rationes fuit ponderatum, quod censetur
eadem persona cum patre, & pars ipsius patris, ut post
alios Carol. de Grass. eff. 1. n. 189. cum seq. Et quod pri-
vilegium concessum patri extenditur ad filium, ut in his
terminis ex mente Jo: de Plat. & aliorum firmat idem de
Grass. ubi supra n. 202. Franc. Marc. p. 2. q. 185. n. 1. Decian.
in prax. lib. 4. c. 9. n. 49. fuitque allegatum simile de filio
coloni mensæ Episcopalis, qui si vivat cum patre, gau-
det privilegio fori, quo gaudet ejus pater ex sententia S.
Congregationis in Ariminen. 13. Julii 1631. ac alibi.
- 22 Hinc non obstat, quod non sint verè Clerici, atque
adeò prima tonsura insigniti. Tum quia non gaudent
tamquam Clerici, sed tamquam personæ Ecclesiasticæ.
Tum quia Conversi Religionis approbatæ non sunt Cle-
rici, ut optimè docet Menchac. alios referens lib. 3. con-
trov. illust. c. 105. n. 51. & seq. sed personæ Ecclesiasticæ,
& tamen gaudent privilegiis Ecclesiasticis. Quod autem
jura superius allegata concedant hæc privilegia personis
Ecclesiasticis, tradunt Sylv. v. Clericus 1. q. 5. Tabien. cod.
v. 5. n. 1. Angel. cod. etiam v. n. 29. supponentes omnes Cle-
ricos esse personas Ecclesiasticas, licet non è contra. Qua-
re Covar. quest. pract. cap. 31. n. 3. volens probare Cleri-
cos primæ tonsuræ gaudere immunitate solum probat,
eos nomine Clericorum comprehendendi, quasi supponens,
omnes Clericos esse Ecclesiasticas personas. Tum ita: Om-
nis Clericus est Ecclesiastica persona; sed nomine Clerico-
rum comprehenduntur insigniti prima tonsura, ut docent
Panorm. in rubr. de vit. & honestate Cleric. Tabien. Sylv.
Arnil. Angel. eo verbo, Turrecrem. in can. Illud, d. 77.
Dec. in cap. 2. de præb. & colligitur ex l. presbyteros, C.
de Episc. & Cler. ac traditur communiter in c. Clerici, de
judic. Ergo gaudent immunitate. Ergo gaudebunt quo-
que illa Clerici Silvatici, qui inter personas Ecclesiasti-
cas numerantur.
- 23 Minus obstat lex novæ recopilationis, ac si quæ alia.
Quia cum hujusmodi Clericorum exemptio sit a Roma-
no Pontifice favore Ecclesiarum in vim legitimæ consue-
tudinis concessa, qui est in spiritualibus superior omnibus
Principibus, nequeant Principes propriis legibus huic im-
munitati, propter finem spiritualem ejusmodi Clericis con-
cessæ, derogare, ut optimè Covar. loc. cit. ac Ledesim. 2. 2.
q. 20. ar. 4. Vide Medin. C. de restit. q. 15. post princ. Bertachin.
de gabel. p. 7. n. 12. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ, de
conf. n. 110. Perez lib. 4. ordin. tit. lib. 23. ac nos alibi.
- 24 Enimverò fieri potest, ut aliquis privilegio, l. 11. ibi:
præterquam quibus principali beneficio concessum est, ff. de
vocat. & excusat. muner. l. unic. Cod. de iis, qui a Princip.
vacat. accep. lib. 10. leg. 17. §. 3. ibi: Nisi nominatim eis pri-
vilegium id indultum sit, ff. de excus. Myfinger. resp. 1. n.
98. decad. 11. Vel præscriptione sit immunis. Cujus rei
argumentum exemplum extat insigne in l. 1. in princ. ff. de
offic. ejus, cui mand. est jurisd. ibi enim si quis præscriptione
temporis immemorialis, aut quo alio jure immunitatem a
collectis adeptus sit, nec postea aliquoties ipsas solverit,
liber omnino fit ab hoc onere. Quibus testibus addet l. un.
C. de fund. patrim. & argum. leg. 4. C. de præscript. 30. vel
40. Atque hanc sententiam, quod etiam jure legitimæ
consuetudinis, vel præscriptionis aliquis immunis esse
possit a collectis, & vectigalibus, communi Doctorum
voto comprobata videmus, Bart. consil. 59. num. 7. lib. 1.
Bald. consil. 112. & cons. 275. lib. 2. Panorm. cons. 94. lib. 1.
& cons. 26. colum. 2. lib. 2. Paul. de Castr. cons. 313. lib. 1.
Corn. cons. 3. col. 1. lib. 2. cons. 22. col. 5. Alex. cons. 30. lib.
5. R. p. resp. 4. n. 7. tit. de divers. præscript. Curt. jun. cons.
Tom. II.

42. col. penul. cons. 177. col. 4. Balb. tract. de præscript. p. 2.
par. 5. princ. q. 7. Ruin. cons. 217. lib. 1. Paril. cons. 69. n. 7.
lib. 1. Cravet. cons. 111. n. 9. & seqq. Laur. Sylvan. cons. 57.
n. 13. Cæphal. cons. 528. n. 51. lib. 5. Natt. cons. 446. n. 12. &
cons. 649. n. 3. & seq. Borrel. cons. 74. n. 53. Covar. in c. pos-
sessor male fidei tit. de reg. jur. in 6. relat. 2. n. 1. & Myling. resp.
1. n. 54. decad. 15. Rolenth. tract. feudal. cap. 5. concl. 84. n.
2. & 3. Bocer. de jur. collect. c. 11. n. 61. cum seqq. A quibus
tamen recedunt Natt. cons. 226. n. 6. Menoch. consil. 887.
Fab. de Ann. cons. 59. n. 65. Flores de Mena pract. quest.
21. num. 134. Ac ipsos quoque Principes, Duces, Comites,
& Barones præscriptione legitima acquirere posse immu-
nitatem a collectis etiam Imperialibus contra Ægid. Tho-
mat. de censib. patrim. §. exactis Ecclesiasticis personis, n. 26.
pag. 361. & seqq. Galpar. Rhocten. in dissert. theor. pract. de
contrib. concl. 44. lit. B. & supra adductos tenent Bocer. d.
tr. de jur. collect. n. 80. & seqq. pro se allegans Panorm. in
cap. Cum nobis, num. 11. extr. de præscript. & ibid. Felin.
Balb. d. p. 2. 5. princ. in pr. num. 2. Modest. Pistor. cons.
4. n. 28. lib. 1.

CONSULTATIO LXVI.

An cætus mulierum merè secularium, simul in secessu vi-
ventium devotionis, & pietatis causa, sit illicitus; itaut
Episcopus possit eis præcipere vel clausuram regularem,
vel reditum ad proprias domos?

Affirmandum omnino videtur. Ut autem distinctius
& clarius id præstem, juvat observare, quod omnes
Congregationes mulierum, quæ vivunt in communi, de
quibus Sacri Canones, & Constitutiones Apostolicæ tra-
ctant, ad quatuor genera reducuntur. Primum est Re-
ligiosarum, professionem emittentium. Hoc tamquam
status perfectionis non solum approbatur, sed consuli-
tur. Secundum est illarum, quæ in solemni professione
tria vota substantialia non emittunt, sed observant cum
votis, vel sine votis, quamdam Regulam a Sede Apo-
stolica approbatam. Quarum sicut approbatur Regula,
ita etiam & status. Tertium illarum est, quæ sine Re-
gulæ approbatione subjiciuntur obedientiæ alicujus legiti-
mæ jurisdictionis spiritualis, quarum exemplum legitur
de Canonistis in c. dilecta, de major. & obed. Hic autem
status toleratur, sive permittitur, sed non approbatur,
quemadmodum expressè declarat textus in c. Indemnita-
tibus, §. supradicta, de elect. in 6. & in Clem. Attenden-
tes, de stat. monach. Quartum verò est, de quo nunc agi-
tur, illarum, quæ nedom in professione tria vota solemnia
non emittunt, neque Regulam habeant approbatam,
verum neque etiam subjiciuntur alicui legitimo præla-
to, cui promittant obedientiam. Hic autem status eo pe-
riculosior est, quo liberior, ut proinde tamquam ille,
qui per omnia ferè tempora graviter Ecclesiam affixe-
rit, reprobatur, damnaturque, ut videre est in Clem.
Cum de quibusdam, de Religiosis domibus, in quare geri-
tur Constitutio Clementis V. in Concilio generali Vien-
nensi emanata, quæ licet loquatur de hujusmodi mulieri-
bus sub vulgari Beguinarum nomine, ita de nominatis a
S. Begga sorore S. Gelonidis, sive, ut aliis placet, a Lam-
berto Bego, Sacerdote Leodiensi, magnæ pietatis viro,
nihilominus totum illarum statum his verbis condemnat:
Quæ cum nulli promittant, nec propriis renuncient, neque
profiteantur aliquam Regulam approbatam, religiose nequa-
quam existunt, quamquam habitum, qui Beguinarum dicitur,
deferant, & adhereant religiosis aliquibus, ad quos
specialiter trahitur affectio earundem. Quod inferius pluries
repetit. Etenim quoad errores, atque hæreses condemna-
tas in eodem Concilio, & in quas illæ inciderant, habe-
tur sermo in Clem. ad nostram, de heret. ac alibi, de qui-
bus etiam agunt Prateol. v. Beguardi, & Beguinae. Sand.
h. 160. Genebrard. in Clem. V. Castr. v. Beatitudo, & Gual-
ter. in Tabul. secul. 14. cap. 1. Quare hunc verum esse præ-
fatæ Constitutionis sensum non solum colligitur a Glos-
sa ibi, v. Obedientiam, & ab Extravagante declaratoria
Joannis XXII. præsertim ex illis verbis: Porrò mulieres,
quodcumque nomen habentes, quæ, &c. verè sub prædicta
volumus remanere censura; sed etiam expressè declaratur
in Constitutione fa. me. Urbani VIII. quam interius ad-
ducam.

Et quamquam Joannes XXII. declarans Constitutio-
nem Clementis, voluerit, quod non comprehendantur,
sed tolerentur illæ, quæ vitam honestam, ac laudabilem
ducerent, quæque etiam haberent cæteras conditiones in
c. un. der elig. domib. expressas; attamen attenda dispositio-
ne Clementis, in qua illarum abolitionem decernit, atque
etiam Constitutione declaratoria ejusdem Joannis, appa-
ret manifestè, quod ejusmodi tolerantia suffragari solum-
modò possit mulierum Congregationibus, jam erectis, non
autem

autem erigendis contra mentem Concilii generalis, quæ fuit, ut omnino ejusmodi status aboleretur.

3. Atque hæc planè videtur esse antiqua mens Glossæ in cap. ult. quæst. 5. & in eadem Clem. Attendentes, dum loquitur de Canonistis. Quod quidem ignorare non poterat, a iacris Canonibus permittas fuisse. Idque ipsum confirmatur ex observatione Sedis Apostolicæ in causa Jesuitissarum, maturè agitata in S. Inquisitione sub Urbano VIII. qui in hunc quoque sensum eandem Clementinam in sua Constitutione suppressionis declaravit his verbis: *Licet autem orthodoxis Lateranensis, & Lugdunensis conciliorum generalium ordinationibus districte prohibetur, ne quis novæ Religionis instituendæ auctoritatem sibi arrogare præsumeret, pariterque fel. rec. Joannes XXII. viro- rum, & piæ mem. Clementis V. Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum salutaribus Constitutionibus mulierum cœtus auctoritate privata, & de facto instituti, tamquam exitiosi palmites damnati, & sublatis fuissent, & nihilominus, &c.* Ex quibus verbis, atque ex his aliis: *eorumque Prædecessorum nostrorum vestigiis inherentes &c.* liquet, qua ratione, quoque fundamento causa illa gravissima fuerit determinata in Constitutione Clementis, cum inter tot, tantaque Constitutiones Conciliares, & Pontificia, de illa dumtaxat Urbanus quoad hoc mulierum cœtus in Constitutione sua mentionem fecerit.
4. Idiplum etiam in S. Congregatione Concilii Tridentini moris est, ac religiosè observatur in Sac. Congregatione Episcoporum, & Regularium, ut constat ex ejusliteris datis Archiepiscopo Florentino sub die 22. Augusti 1636. in quibus ei præcipitur ejusmodi cœtus dissolutio, suaviter tamen, & paulatim, licet in ea Civitate magnæ existimationis esset. Tenor autem literarum est hujusmodi: *Questi Eminentissimi miei Signori udita la relazione, che V. S. ne ha dato con la sua delli 2. del presente intorno alla casa delle zitelle, che vivono sotto la cura di Donna Faustina Mainardi vedova, mi ha ordinato di replicarle, che rimettono all'arbitrio, e prudenza di V. S. il dismettere a poco a poco tale adunanza di zitelle per le cause da lei avviate, nè potendosi simili luoghi più erigere per esser contra la disposizione fatta in tal proposito dalla felice memor. di Pio V. onde potrà pigliarne incio quella risoluzione &c. e Dio &c.* Ex quibus dignoscitur quid hac in re Sacra Congregatio sentiat, nimirum Constitutionem Pii V. a majoritate fortè rationis comprehendere etiam hos cœtus, ac ulterius, quicquid sit de modo procedendi contra jam erectos, prohibere absolute novam illorum erectionem, quemadmodum etiam dictam Constitutionem accipiunt ex recentioribus plerique graves Authores, qui speciatim adducunt declarationem S. Congregationis Concilii sub die 22. Januarii 1596. & in una Mediolanen. die 16. Aprilis 1593. ubi remittitur arbitrio Archiepiscopi prohibitio hujusmodi veterum, ac puellarum ad proprias domos remissio, applicando domum, & alia bona communi alicui pauperi Monasterio. Et ad Jesuitissas pertinere videtur quod habetur in Sac. Congregatione Episcoporum in Bononien. 7. Martii 1617. & in Forosemprenien. 11. Augusti ejusdem anni, nempe quod Jesuitis mandatum fuit, ut remitterent ad domos suas quasdam mulieres, & virgines, eorum opera, & sub eorum cura id quamdam domum ad simul vivendum coactas.
5. Et quidem id antea vetitum fuerat in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. relato in cap. ult. de relig. domib. in quo non solum prohibetur fundatio novæ Religionis, sed etiam novæ domus religiosæ hunc in modum: *Firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam Religionem inveniat, & mox: Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, & Regulam & institutionem accipiat de approbatis*, ubi Glossa v. *novam Religionem* ex utroque jure optimas rationes adducit. Quod etiam docet in c. un. v. *presumptuosa*, cod. tit. in 6. referens, idem sentire Concilium Lugdunense in eo textu deductum.
6. Hujusmodi autem mulierum cœtus eo magis comprehendendi videntur in Constitutione Clementis V. quo eis deficient qualitates ab Joanne XXII. requisitæ, inter quas prima est, ne sint suspectæ. Redduntur autem suspectæ vel ex eo solum si extra Civitatem inhabitent, tamquam pluribus periculis expositæ. Unde S. Concilium Tridentinum sess. 25. c. 5. de Regular. decernit, reductionem Monasteriorum Monialium intra Civitates, & tamen illa & obclausuram, & propter alias rationes minus suspecta sunt. Secunda verò qualitas est, ut sint sub assidua, ac vigili custodia Ordinarii, sive alterius, ad quem spectat, ac propterea juxta Constitutionem Joannis XXII. requiritur, quod præsent obediunt eidem Ordinario.
7. Poterit igitur Ordinarius ejusmodi mulierum cœtus suprimere, vel eis perfectam clausuram præcipere, idque non solum ex adductis, verum etiam quia certum

est, nas mulierum Congregationes subjici jurisdictioni Ecclesiasticæ, atque adeo ordinariæ ex perspicua dispositione Sacrorum Canonum, ac nominatim ejusdem Clement. *Attendentes*, & cap. un. de relig. domib. ubi curæ, ac vigilantia Ordinariorum commendantur, atque subjiuntur.

Nihilominus hac in re primò tenendum est, non posse Ordinarios hoc judicium incipere a præcepto. Esset enim notoriè nullum, ac evidenter injustum, atque adeo nullatenus officeret, possetque impunè sperni, *Jal. in l. Nec quidquam num. 5. & 6. ff. de offic. Proconsul. Anchar. conf. 111. num. 3. Magon. decis. Lucens. 15. n. 1. Rot. dec. 30. num. 3. prope fin. par. 4. rec.* Nullitas quippe relutaret ex eo, quod ejusmodi præceptum relaxaretur, nulla præcedente citatione, cum non liceat judicare, nisi legitime citatis iis, quos negotium, vel causa tangit, ut in puncto Bald. *conf. 434. in princ. lib. 3. Sylvan. conf. 27. num. 9. & 10. Anchar. conf. 297. in fin. num. 12. Feder. de Sen. conf. 251. num. 2. Rot. coram Buratto dec. 951. num. 2. Nec posset prætendi, quod illud habeat vim citationis, si deficiat clausula: *Si quis gravatum sentierit, quæ necessariò requiritur, Jal. in d. l. Nec quicquam num. 6. Salust. in prax. p. 2. c. 4. n. 48. Vermigl. conf. 111. n. 2. Rot. coram Buratto d. dec. 951. n. 4. in fin. & coram Gregorio dec. 105. n. 8. & in recent. dec. 185. n. 3. p. 2. & dec. 30. n. 3. p. 4.**

Secundò, tenendum est ejusmodi mulierum cœtus non esse illicitos; ac proinde Episcopum non posse illis præcipere clausuram regularem, aut reditum ad proprias domos. Nam licet sint insimul congregatæ, & honestam ac exemplarem vitam ducant, attamen non sunt Moniales, nec Tertiariæ, nec personæ Ecclesiasticæ, dum earum Congregatio non est fundata auctoritate Ordinarii, nec habent Monasterium, aut Ecclesiam, aut Campanile, non deferunt habitum monachalem, & uniformem, non emittunt aliqua vota, non sunt addictæ alicui Regulæ Religiosorum, sed a proprio Parocho sacramenta recipiunt, quemadmodum aliæ personæ sæculares, ideòque & ipsæ sunt sæculares, nec Episcopi jurisdictioni subiant. Ita firmant Menoch. *conf. 984. Tondut. p. 1. q. benef. c. 112. n. 15. Cyriac. contr. 504. n. 9. & seqq. Sanfelice. decis. 219. n. 10. & Donat. Anton. de Marin. resol. 179. n. 2. & seqq.* loquens de hujusmodi Conservatoriis, ac Domibus puellarum, non fundatis auctoritate Ordinarii, sed sub immediata protectione Regia existentibus. Nisi enim de dictis requisitis evidenter apparet, tales Congregationes in dubio præsumuntur sæculares, erectæ sine Pontificis, vel Episcopi auctoritate, *Ricc. in collect. dec. 1886. in princ. Barbof. in collect. jur. canon. in cap. Ad hæc, in fin. de rel. dom. Ratio autem generalis est, quia, ut quis eximatur a jurisdictione laicorum, debet se subijcere ordini clericali, vel Regulis Religionis approbatæ, Abb. in c. 2. n. 10. de for. compet. Sperell. dec. 2. n. 105. & 112. Etenim tunc quis efficitur, & appellatur religiosus, quando solemniter in aliqua approbata Regula emittit substantialia vota Religionis, c. *Porreclum, de Regular. Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ n. 1. & 2. de constit. Abb. in c. cum ad Monasterium n. 7. de stat. Monach. Navar. conf. 9. n. 10. de stat. Monach. lib. 3. Menoch. ubi supra n. 6. & 8.* Sunt igitur personæ merè laicæ & sæculares, atque adeo subiant jurisdictioni Principis, & Judicis sæcularis, ut latè Menochius, Cyriacus, & Sanfelicius locis adductis, ac Redoan. *de reb. Eccles. non alienan. q. 49. num. 6. & seqq. & faciunt tradita per Ricciul. lucubr. Eccl. lib. 4. cap. 11. numer. 4. & 5.**

Nec hujusmodi Mulierum Collegium, in quo conviunt, est locus Ecclesiasticus, aut pius. Nam fuit erectum ac institutum absque auctoritate Ordinarii, ex qua sola Collegium & locus redditur Ecclesiasticus, aut pius. Neque satis est ad hunc effectum, quod in eo exercentur opera pietatis; & celebretur sacrificium Missæ. Hæc enim non faciunt, ut hæc mulieres censentur Religiosæ, neque ex his sequitur, quod ab illis institutus sit Ordo religiosus, aut Ecclesiasticus, sed tantum honestus modus vivendi, cum earum domus deputata non sit cultui divino perpetuò, sitque merè prophana, quam possunt deferere, ac vendere ad sui libitum, ac proinde Episcopus in ea non habet institutionem, neque destinationem, nec ullam penitus jurisdictionem, ut præter allegatos tradunt Abb. in c. *Ad hæc num. 2. de relig. domib. Cardinal. conf. 11. num. 2. in fin. & n. 3. & seqq. & conf. 13. n. 2. & 3. Bald. in auth. Hoc jus porreclum n. 11. c. de sacros. Eccles. & conf. 134. lib. 2. & conf. 162. n. 4. lib. 5. Bursat. conf. 55. n. 14. l. 1. Capr. conf. 54. n. 10. Jo. Franch. a Ponte conf. 18. n. 1. & per tot. lib. 1. Ricciul. loco cit. lib. 4. cap. 11. n. 4. & 5. ac fasè, Redoan. d. q. 49. a n. 6. Rot. divers. dec. 574. n. 6. p. 1. alique congesti in Mediolanen. bonorum 18. Martii 1648. s. *Tandem coram Bichio, & 31. Maii s. siquidem coram Card. Corrado, & figuante Sanfelice. d. decis. 219. num. 10. Donat. Anton.**

Anton. de Marin. *ea resol.* 179. n. 1. & *seq. lib.* 1. Thom. Delbene *de Immun. Eccles.* par. 2. cap. 16. dub. 9. sect. 13. Qui omnes ex hoc inferunt, quod hujusmodi Conservatoria mulierum non gaudent immunitate Ecclesiastica, nec privilegio fori, nec subsunt Ordinariis, quibus neque jurisdictioni visitandi, & exigendi procuracionem competit, c. fin. de censib. & ibi Abbas.

11 Sola enim cohabitatio, & convictus sæcularium, dum non est ad malum finem, nec aliqua mala inde sequuntur, de jure non prohibetur, alioquin tolleretur humana societas. Et licet Congregationes de jure videantur prohiberi in l. 1. & toto tit. ff. de Colleg. illic. Tamen, ultra quod ejusmodi prohibitiones non comprehendunt cœtus, qui sunt causa pietatis, ut in eadem l. 1. ibi: *sed religionis causa*, ibique Bartol. in §. *sodales num.* 6. Gloss. in l. 1. sub *prin. verb. aliorum*, ff. *quod cuiusque Universitatis*, id non pertinet ad Judicem Ecclesiasticum, nisi tales Congregationes committerent peccata spectantia ad forum pœnitentialem, & Ecclesiasticum, Jo: Andr. cap. 1. in *prin.* & ibi Gemin. num. 7. de *censib.* in 6. & docent Menoch. Cyriac. & Sanfelice. *locis adductis*; sed spectat ad Principem, ac Judicem laicum, cui similes personæ subjectæ sunt, cum propter hos cœtus, & Collegia personæ sic cohabitantes, & conviventes non desinant esse laicæ. Quod etiam locum habet, quando ejusmodi personæ eligunt sibi aliquem in Superiorem, eique obedientiam promittunt. Quoniam hinc non resultat, quod ipsæ efficiantur religiosæ, aut Ecclesiasticæ, nec quod dicatur ab iis constitutus aliquis Ordo religiosus. Nam etiam quando plures in unum corpus, & communitatem cœunt, unque conferunt potestatem ad illam regendam etiam in spiritualibus, ii quidem tenentur illi obedire quandiu sunt pars talis Communitatis. At hæc potestas non est spiritualis, sed politica, prout est potestas omnium Principum sæcularium. Ideoque non potest per eam talis Superior propriè repræsentare Christum, nec ejus vices gerere, ut scitè Lels. *de just. & jur. lib.* 2. c. 41. n. 11. quem sequitur Pellizzar. in *man. Regular. tom.* 1. tr. 1. c. 1. n. 10. in *fin.* & latè Navar. *conf.* 6. n. 20. de *stat. Monach. lib.* 3.

12 Hæc igitur Collegia, tamquam ordinata ad laudabiliter, ac piè vivendum, atque ad se exercendum in operibus pietatis, & religionis licita sunt. Quod de jure dubitari non potest ex deductis in *dist. l. 1. ff. de Colleg. illic.* Innoc. in c. *dilecta*, n. 1. & *seqq. de excess. Prælat.* Bald. in *auth. habitum n. 80.* & *seqq. C. ne filius pro patre, collat.* 18. & in specie Collegio mulierum Bart. in d. l. *sodales*, num. 16. Soccin. *sen. in d. cap. dilecta*, n. 39. & Cyriac. d. *controv.* 504. n. 36. Menoch. *dict. conf.* 948. n. 36. Comprobaturque tum ex jure Canonico in ea *Clem. un. de relig. domib. §. sane*, ibi: *Sane per prædicta prohibere nequaquam intendimus, quin si fuerint fideles aliqua mulieres, quæ promissa continentia, vel etiam non promissa, honestè in suis conversantes hospitiiis pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc eisdem liceat prout Dominus ipsis inspirabit*, tum etiam a praxi, cum in pluribus Civitatibus adsint similia mulierum Collegia, quæ nunquam fuerunt habitæ pro religiosis, sed pro sæcularibus, ac vixerunt, & vivunt sub jurisdictione Principum ac Judicum sæcularium, non autem Ecclesiasticorum. Ea dinumerat Menoch. d. *conf.* 984. n. 17. & 18. Cyriac. *sua contro.* 504. n. 8. De Marin. *ead. resol.* 179. & Sanfelice. d. *dec.* 219. n. 10. Siquidem nemini sua bonitas nocere debet, & collegialiter viventes melius faciunt, quam aliæ habentes majorem libertatem.

13 Neque his adversatur eadem Clementina *Cum de quibusdam, de relig. domib.* Etenim in prima sua parte reprobatur solas Beguinæ, & proinde ex hac specialissima dispositione in casu particulari non rectè deducitur universalis prohibitio cujusvis status pœnitentialis contra mentem expressam ejusdem Pontificis Clementis V. qui in *subsequenti §. sane* apertè declaravit superiorem prohibitionem restringi ad solas Beguinæ, dum cæteroque mulieribus licitum esse voluit pœnitentiam agere, & Deo servare honestè in propriis hospitiiis convivendo. Quinimodò condemnatio, de qua in d. *Clementina* fit sermo, respicit solas Beguinæ, quæ Institutricem habuerunt Margaritam Porretam, non autem aliàs a S. Begga, vel a Lamberto Bego denominatas, quæ piis moribus, ac institutis florere. Nec comprehendit sub dicta sententia Clementis, & Concilii Viennensis testatur Joannes XXII. in Extravag. quæ incipit *Ratio recta, de relig. dom.* ut benè, ac latè profertur Giballin. *de clausur. Sanctimov. disquis.* 1. cap. 3. §. 2. *consect.* 6. ubi quod status harum Beguinarum perseveraverit, & adhuc floret in Belgio, & quod cæteræ Beguinæ honestè viventes etiam collegialiter non comprehendantur in d. *Clement.* nec sint molestandæ per Ordinarios tradit Barbof. in *extr. un. de relig. domib.* Filliuc. *tom.* 2. tr. 14. n. 74. & antè dixerat Butr. in c. 2. n. 3. de *for.*

Tom. II.

comp. Felin. in cap. Ad audientiam n. 2. in fin. de præscrip. Abb. conf. 55. lib. 1. num. 4. & declaravit Benedictus XXII. in d. Extr. his verbis: *Nec suspectas sub prohibitione & abolitione præmissis, quia de ipsis Prædecessor noster præfatus nullatenus intellexisse dignoscitur, de fratrum nostrorum consilio declaramus, & volumus non includi.* Et si enim in dicta Extravaganti dicat Summus Pontifex, quod præfatum statum approbare non intendit, attamen hoc intelligitur, quod cum non approbat tamquam religiosum, sed benè approbat tamquam licitum, pium, & laudabilem, ut hunc locum explicat Giballin. *de clausur. disq.* 1. cap. 3. §. 2. *consect.* 4. numer. 9. & Menoch. d. *conf.* 984. numer. 7.

14 Ulterius dictæ Beguinæ in ea Clementina damnantur, non ratione status, sed morum. Eo quod sub specie religionis, & velamine sanctitatis multa illicita committebant. Adhærebant enim quibusdam Religiosis, ad quos specialis illarum traheretur affectus, & disputando fidei introducebant opiniones catholicæ veritati contrarias, multos etiam inducendo in proprios errores, ut patet ex textu, & ibi notat Ancharanus, & Sayrus *de censur. lib.* 3. c. 33. n. 33. Et sic abolitio ibi statuta fundatur in illicitis operibus, quæ dissolutionem, ac destructionem cujuscunque Collegii valent operari, dum per ea quodcumque Collegium, etiam ab initio licitum, reddatur illicitum, ut firmat Innoc. in d. c. *dilecta*, n. 2. de *excess. Prælat.* Bart. in d. l. *sodales n. 1. ff. de Colleg. illic.*

15 Ac præterea dicta Clementina de illis Beguinis, quæ in habitu regulari incedebant, & viventes collegialiter in Religione ordinem religiosum profitebantur. Quo casu verissimum est, quod intrat autoritas Summi Pontificis, & Ordinarii ad effectum prohibendi, ac dissolvendi hujusmodi ordines religiosos, a Sede Apostolica non approbatos. At quando mulieres non assument habitum religiosum, nec aliquam Religionem profitentur, aut vota emittunt, sed laicaliter vivunt in suis domibus privatis, non solum dicta Constitutio non obstat, verum etiam id permittit, ut in ea legitur *§. sane*. Quod etiam de jure novo concessum videmus mulieribus Tertiariis, & Oblatis, quæ si non emittunt vota, nec habent alia requisita a Constitutionibus Apostolicis, non dicuntur personæ Ecclesiasticæ, nec subsunt Episcopo, sed sunt subjectæ Judici sæculari, juxta decretum S. Congregationis relatum a Barbof. *de jur. Eccles.* p. 1. c. 39. §. 2. sub n. 44. ubi enumerat septem requisita, dicens, quod eorum concursus copulativè requiritur, adeo ut si unum dumtaxat ex illis deficiat, non sit satis alia concurrere. Quod tradunt etiam Lezan. in *qq. regular.* p. 2. c. 8. Novar. in *Lucern. Regul. v. Oblati nu.* 1. ac nos in 1. tom. *consult.*

16 Ita etiam Constitutio Clementis V. in *Clem. ult. §. Illas quoque, de stat. Monac.* loquitur de quibusdam mulieribus, quæ olim Canonice appellabantur, & sese jurisdictioni, ac potestati Judicis Ecclesiastici subjecerant, ordinemque religiosum profitebantur. Nostræ verò mulieres sunt merè sæculares, & laicæ, nullumque ordinem, ac statum religiosum profitentur; ideoque casus dicitur toto cœlo diversus. Quod etiam observat Menoch. d. *conf.* 948. n. 15.

17 Hinc Doctores, qui in contrarium adduci possunt, loquuntur de præsumptibus instituere novas Religiones, non autem quando mulieres honestè, ac laudabiliter vivunt in statulaico, nec ullum novum ordinem regularem instituere, aut domos religiosas fundare intendunt. Nam nulla adest prohibitio, nec jurisdictioni Judicis Ecclesiastici.

18 Minus adversatur c. *Ne nimia, de relig. domib.* in quo prohibetur erectio novæ Religionis sine approbatione Sedis Apostolicæ. Nam dum sub ea dispositione non comprehenduntur illi, qui statum etiam cum votis simplicibus instituunt, cum hic status non sit religio, sed modus vivendi honestus, ut declarat Rodrig. *qq. regul. lib.* 3. q. 48. ar. 4. & Barbof. in d. cap. *Ne nimia numer.* 3. multo minus sub illa continebuntur personæ merè sæculares simul viventes in habitu sæculari, & privata domo sine ullo voto.

19 Nec pariter obstat Constitutio 8. Pii V. ubi committitur Ordinariis cura mulierum, quæ Tertiariæ, seu de Pœnitentia nuncupantur cujuscunque fuerint Ordinis in congregatione viventes. Quia loquitur de illis Tertiariis, quæ vota emiserunt solemnia, vel saltem non solemnia, seque alicui Ordini, vel Religioni addixerunt, gestando debitum, & recognoscendo Superiores, qui in eadem Constitutione §. 3. & *seqq.* temper nominantur unà cum Ordinario. Et propterea nil mirum, si tales personæ uti religiosæ, vel pro religiosis se gerentes jurisdictioni Ordinarii subjectæ intelligantur: Secus autem est in istis sæcularibus mulieribus sine votis, sine adhæssione alicui Regulæ, sine habitu, & sine Superioribus. Nulla enim

Constitutio aptatur illis, quibus illius verba non aptantur, cap. indemnitate 43. §. *supradicta*, de elect. in 6. Navar. *dict. conf. 6. num. 2. & conf. 7. n. 3. de stat. Monac. lib. 3.* Quare in Constitutione Pii præcipiente clausuram non comprehendi has mulieres late in fortioribus terminis probavit Navar. *dict. conf. 6. lib. 3. de Regular. ubi loquitur de Oblatis Turris Speculorum, & plures ponderat rationes hujus conclusionis Menoch. d. conf. 948. n. 36. Sanch. in præcept. decal. tom. 2. lib. 6. c. 15. Bonac. de clausur. q. 1. pun. 2. n. 4. tom. 3. Azor. instit. moral. tom. 1. lib. 3. cap. 9. qu. 5. Tambur. de jur. Abbatif. disp. 18. q. 5. n. 4. Candid. *disquis. moral. tom. 4. de refl. regim. Sanctimonial. disq. 5. art. 5. dub. 2. n. 2. Thom. Delbene de immunc. c. 19. dub. 5. n. 10. & 11. tom. 2. Giballin. de clausur. d. disquis. 1. c. 3. §. 2. n. 10. confect. 4. & 6. in fin. ac Barbof. in Clem. 2. de stat. monach. n. 5.**

20 Tandem non obstat dispositio S. Concilii Tridentini *sess. 25. c. 5. de Regular.* Tum quia loquitur de Monasteriis Monialium, quales non sunt sæculares mulieres. Constitutio enim de Regularibus extendi non debet ad sæculares, Navarrus *d. conf. 6. n. 8. Rodrig. qq. regular. tom. 2. q. 54. ar. 6. Tamburin. de jur. Abbatif. disp. 30. q. 2. n. 3.* Tum quia loquitur in casu, quo Moniales essent expositæ, vel latronum, vel hostium incurfibus, Barbof. *ad eundem locum Concilii n. 126. & de jur. Eccles. lib. 2. c. 12. n. 63.* quod non contingit in hoc casu. Quare cessante hac necessitate, cessat pariter ejusdem Concilii dispositio, Fagnan. *in c. Recolentes n. 52. de stat. monach. Neque itidem refragatur c. 8. sess. 22. de reform. permittens Ordinariis visitare etiam Congregationes, & Confraternitates laicorum. Nam id non permittitur absolute, sed solum in casibus a jure concessis, & juxta sacrorum Canonum statuta. A jure autem communi non est concessa facultas Episcopis visitandi Congregationes, & loca sæcularium, nisi quando ibi divina celebrantur, idque, ut videant, an ritè ac rectè cultus divinus fervetur, vel quando agitur de aliquo errore concernente forum pœnitentialem.*

21 Atque hinc evertitur motivum deductum tam ex abolitione Jesuitarum, facta per Urbanum VIII, quàm ex abolitione Conservatorii Faulinæ Mainardæ. Primæ enim prætextu status, ac vitæ regularis ducendæ ipse usurpaverant habitum, ædificia in Monasteriorum, & Collegiorum formam, ac Domos probationum erexerant, in eisque instituerant Præpositum generalem, in cujus manibus tria Religionis vota essentialia emittebant, ad libitum divagabantur, multaque alia modestiæ muliebri, ac virginali pudori minimè convenientia attentabant, exercebantque, ut patet ex eodem suppressionis diplomate, quo refert Tamburin. *de jur. Abbatif. disp. 7. q. 11.*

22 Secundæ verò, vilissimæ conditionis fœminæ ob illicita opera perpetrata, quæ concernebant forum Ecclesiasticum, reddiderant illicitum suum Collegium, & proinde jure abrogatum, suppressumque fuit. Non autem idcirco debent prohiberi licita sub prætextu, quod possint committi illicita, Cavaler. *dec. 286. n. 5.* Et licet in literis S. Congregationis addatur, quod similia loca pia non possunt erigi, uti contra dispositionem Pii V. nihilominus hoc intelligendum est in ea parte, in qua Pius V. mandat, ut scandalosè viventes severissimè puniantur. Ultra quod ibi præsupponitur, quod esset locus pius, cum tamen nostrarum mulierum talis non sit, uti carens requisitis, de quibus per Rot. in d. Mediolanen. bonorum 19. Martii 1648. §. *Tandem non obstat*, coram Bichio.

23 Verùm data etiam competentia jurisdictionis, justè non poterit his mulieribus Ordinarius præcipere vel arctiorem vitam, vel dissolutionem Collegii. Nam quoad primum, licet aliquando permittitur imponere Regularibus severiorem vivendi modum, sæcularibus tamen, quales sunt hujusmodi mulieres, id ordinari non potest, Navar. *conf. 6. n. 8.* Quod autem ad secundum supponuntur aut prætextu introductio novæ Religionis, aut opera illicita, concernentia forum Ecclesiasticum, per quæ Collegium redditum sit illicitum. Quorum neutrum in hoc casu consideratur. In omnem verò casum non debent Episcopi hac in re simpliciter, & absolute hisce mulieribus præcipere clausuram, sed eas ad illam hortari. Quod si hujusmodi consilio acquiescere noluerint, illis dumtaxat prohibeant, ne impofterum alias mulieres accipiant, quemadmodum dicta Constitutio Pii V. disponit, ac notant Tambur. *de jur. Abbatif. disp. 18. q. 5. n. 2. Sanch. in decal. d. lib. 6. c. 15. n. 4. Rodrig. tom. 4. q. regul. 44. ar. 3. Bonac. de clausur. q. 1. pun. 2. n. 33. Giballin. d. disp. 1. c. 3. §. 2. confect. 7. Lezan. tom. 1. qq. regul. c. 25. n. 17. Navar. in comm. q. n. 45. de regular. Passerel. in compend. privileg. Minim. c. 25. Klamas de metod. curat. in append. §. 1. alique. Nam illæ dumtaxat mulieres clausuræ legibus comprehenduntur, quæ in Religione approbata tria vota substantialia emittunt. Omnia enim jura, quæ clausuram præcipiunt, uti sunt Constitutio Bonifacii VIII. quæ incipit *Periculoso*, Concilium Tridentinum *sess. 25. de Regular. c. 9.* Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII. expressè*

limitant suum præceptum ad professas tacite, vel expressè, & ad proprias Religiosas tantum. Quapropter licet hæc mulieres sint per votum virginittatis Deo consecratæ, vivantque collegialiter, atque sub obedientia vel spontanea, vel etiam privato voto, aut pacto promissa, nisi tamen habuerint statum ab Ecclesia pro religioso approbatum, & in eo tria vota substantialia emiserint, non obligantur præcepto clausuræ, sed solum ad observantiam Constitutionis Pii V. Unde S. Congregatio Concilii die 15. Januarii 1663. in una Florentina puellarum Montalvæ, censuit, citra approbationem actus, hujusmodi puellarum Congregationem in hac specie posse sustineri.

24 Quæ sententia, licet vera sit, nihilominus adverte, quod tantum abest, quod Ecclesia velit acquirere novam jurisdictionem in ejusmodi mulieres, ut prohibendo earum cœtus, illosque dissolvendo præcipiat ipsarum reditum ad earum domos, ibique vivere tamquam sæculares. Quod si interdum in aliquo casu & tempore eas tolerat absque approbatione, tunc rationes, quæ illam moventur ad prohibendum earum statum periculosum, ipsam adstringunt, ut quoad poterit, iis periculis prospiciat, quæ non solum morum pravitate, sed etiam falsas doctrinas, atque hæreses præferunt. Quod quidem aliter fieri nequit, nisi illas subijciendo pastorali curæ, ac vigilantæ Ordinariorum, a quibus liberum, atque integrum eis est, se eximere redeundo ad proprias domos, ad quas ipsa Ecclesia revocat. Et certè ingens præjudicium, ac perniciës catholicorum moribus ac religionis puritati infertur, si hujusmodi mulierum Congregationes ipsarum discretioni, aut laicorum regimini relinquerentur. Atque ideò Ecclesia pietate summa, parique vigilantia suis opportunis ordinationibus districte sollicitudini Episcoporum hanc Provinciam demandat. Neque hac in re locum habent conjecturæ illæ, videlicet, quod hæc mulieres non habeant monasterium, aut campanile, neque institutæ sint auctoritate Ordinarii, & id genus alia, congesta a Menochio, aliisque Doctoribus laicis, jurisdictioni Ecclesiasticæ vel exotis, vel parum æquis. Nam procedunt in materia Sodalitatum sæcularium, non autem in hac re gravissima, totque discrimini-bus plena, pro qua tot, tantæque Constitutiones Apostolicæ, Sacrarumque Congregationum extant decreta, quæ ita in terminis loquuntur, ut nullatenus extraneum rerum argumenta in contrarium admittant.

25 Perverusta, & Apostolica vox illa est: *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate, utrum ex Deo sint. Quoniam multipseudoprophetæ exierunt in mundum*, Joan. ep. 1 cap. 4. n. 1.

26 Quare cavendum maximè, ne novæ Congregationes prætextu pietatis, vel alterius cujusque boni, ex quo possit incommodum aliquod suboriri, vel onus Reipublicæ christianæ, coalescant, vel instituantur, atque adeò principia ipsa rescindenda.

27 Reprobandæ novæ Congregationes fœminarum ob earum præsumptionem temerariam, quæ habet crimen. Siquidem prohibentur Sacrosanctis Conciliis tamquam ambitiosæ, importunæ, ac temerariæ, hæresesque ferè omnes propagatæ fuerunt per hujusmodi fœminas specie sanctitatis. Quod præter recentiora exempla, pluribus notat D. Hieronymus ad Ctesiphontem *tom. 2. Religionis causa coire*, inquit Marcianus Jurisconsultus *in l. 1. de colleg. illic. non prohibentur homines, dum tamen non fiat contra Senatusconsultum*. Quid est autem contra Senatusconsultum convenire? Nempè si sine permissione Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii conveniant vel privatim, vel publicè. Cum Religionis cura munus sit planè Ecclesiasticum.

28 Confusionem infert Reipublicæ, qui usurpant ejusdem religiosæ vitæ formulam, & talem tamen non esse, sed purè laicam. Quamobrem in Concilio Toletano *4. c. 52 & in c. ut Clerici, de regul. cautum est, ut Clerici, qui se fingunt habitu, & nomine Monachos, & non sunt, cogantur ut veri Clerici. Scriptum enim est in lege divina Deuter. 22. Non est in bove, & asino arandum, nec quemquam debere induere vestem de lana, linoque contextam.*

29 Hæc, atque similia viris cordatis consideranda relinquo.

CONSULTATIO LXVII.

An suscipiens primam tonsuram ab alieno Episcopo absque sui Ordinarii dimissoriis, ac in fraudem fori secularis, ac munerum laicalium, privetur privilegio fori?

Hujus Consultationis tres partes sunt. Quoad primam. Urbanus VIII. Constitutione sua 33. quæ incipit *Secreti*, §. 4. ita statuit: *Italos verò, si quis in posterum clericali charactere insigniri, vel ad minores Ordines promoveri ab alieno Episcopo cum falsis dimissoriis contigerit, etiamsi qualitatibus per Concilium Tridentinum de-*

eretur cap. 6. sess. 23. requisitis præditi sint, nihilominus, sequuta tamen prius desuper Judicis Ecclesiastici declaratione, fori privilegio minime gaudere, sed seculari jurisdictioni, ut antea plene in omnibus subjacere, & subjectos esse respectivè volumus.

2 Ex his autem verbis aliqui putant hanc pœnam procedere, etiam contra ordinatum sine ullis dimissorialibus, scilicet si temerè eum Episcopus ordinavit, vel si ille furtivè accessit, quia eadem est ratio delicti, ita tenet Diana *resol. 62. tr. 1. de immun. p. 2.*

3 At enim verò dicendum est, hujusmodi ordinatum non privari fori privilegio. Nam diversa & gravior est species criminis utentis falsis dimissorialibus, atque adeò non debet extendi ad hunc casum. Etenim falsis dimissoriis promotus incurrit crimen falsi, de quo, si via accusationis sit condemnatus, convictus scilicet, vel confessus, est infamis infamia juris, & consequenter irregularis. Quia crimen falsi est crimen publicum. Imò secundum magis communem, si hoc crimen sit notorium jure, vel factò abque sententia sufficit ad hanc pœnam; quia est crimen depositione dignum, Sayr. *lib. 7. cap. 12. numer. 3. & 12. Garz. par. 11. cap. 3. numer. 110.* Licet adverius hanc infamiam restitui possit etiam a suo Episcopo, & indirectè dispensari super illa irregularitate per *cap. At Clerici, §. de adulteriis, de judic.* Ita Tolet. *lib. 1. cap. 62. §. fin. Sayr. dict. cap. 12. numer. 3. Abb. in cap. fin. de temp. ordin. num. 5.* ubi etiam Gloss. v. *damnatione, Sylvest. v. irregularitas, quest. 14.* Est enim crimen falsi inter minora crimina, *d. cap. fin. ibique Abb. num. 6.*

4 Imò ratione talis criminis falsi potest Clericus damnari ad triremes, si via accusationis procelsum sit per *l. 1. §. ult. ff. ad l. Cornel. de fals.* ubi pœna falsi via accusationis est deportatio, Menoch. *de arb. cas. 306. num. 2. & cas. 315. n. 7.* in cuius deportationis locum successit damnatio ad triremes, Clar. *§. fin. q. 67.* Quo casu esset infamis infamia juris ex genere pœnæ, *l. capitalium, §. ceteræ,* & ibi Gloss. *ad tempus, ff. de pœn. ac de communi testatur Molin. tr. 3. disp. 9. n. 18. de just. & jur.* Quare poterit Judex laicus instare apud Judicem Ecclesiasticum, ut ejusmodi promotum delectet privatam privilegii clericalibus, & post declaratoriam poterit eum etiam corporaliter punire, eamque declaratoriam Ecclesiasticus Judex tenetur proferre, ut Axor. *p. 2. lib. 3. c. 49. q. 4. & d. Bulla Urbani VIII. §. 4.*

5 Advertendum tamen hic est, quod ordinatus literis dimissorialibus veris, seu subreptitiis ob falsam, & dolosam suggestionem factam Episcopo, non incidit in pœnas fallantis dimissorias, sed secundum probabilem multorum sententiam, incurrit in pœnas promoti sine dimissoriis, & sine licentia sui Ordinarii, Suar. *de cens. disp. 31. sect. 1. num. 36. Reginald. lib. 42. cap. 25. num. 72. Quaranta v. Ordo, §. Quod intellige.* Contraria tamen sententia, scilicet non reddi nullas dimissoriales Ordinarii ob istam subreptionem, est communior. Nam licet obreptio, vel subreptio in rescriptis gratiæ Principis, vel Legati de latere vitiet gratiam ipso jure, secus tamen est in rescriptis justitiæ, nisi opponente adversario, Sanchez *lib. 8. de matr. disput. 21. num. 3. Garz. de benef. p. 1. cap. 3. num. 1. Layman lib. 1. tr. 4. c. 22. num. 17. Buratt. dec. 74. num. 6.* Ac fecus in provisionibus, seu concessionibus Ordinariorum, quia ibi non dicuntur gratiam facere, sed ex officio providere secundum communem Doctorum sententiam, quos allegat & sequitur Garz. *eo loco num. 3.* quam ostendit procedere etiam in licentiis, & dispensationibus, atque absolutionibus a censuris, quæ ab Ordinariis, seu Episcopis conceduntur, ut apud eum *a. d. n. 3. ad 12. Unde inferitur num. 8. & 9. cum Authoribus ab ipso citatis, non dici ordinatum sine dimissorialibus sui Ordinarii, qui dimissorias obtinuit falsa patrimonii, aut bonarum qualitatum assertione. Atque ostendit Ordinarii provisionem non irritari ob subreptionem, seu justificationem circa aliquam qualitatem, etiam a jure communi requisitam, dummodò tamen a jure aliàs non sit irrita provisio, ex defectu qualitatis illius. Quamvis contraria sententia, scilicet Ordinarii quoque provisionem per subreptionem, vel obreptionem obtentam nullam esse, sit satis probabilis, quam tenet Sanchez *loco cit. num. 4. & alii multi apud Garziam n. 9. & 11.**

6 Ille verò, qui recipit primam tonsuram, aut ordines ab alieno Episcopo sine dimissorialibus, vel licentia proprii Ordinarii ex *cap. Si quis ausus 72. d. ex Niceno Concilio cap. 16. in fine, & cap. 19. qu. 2. redditur ipso jure suspensus, vel irregularis.* Ita enim, spectato juris rigore, intelliguntur communiter verba istorum Canonum, in quibus habetur, *talem ordinationem ratam non fore, nec vires ullas habituram,* non quod ordinatio sit verè nulla in actu primo, cum impressus sit character, sed in actu secundo, id est, ut non habeat ordinatus or-

dinis illius licitam executionem. Ita Turrecrem. *in d. c. 1. & Sanch. opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 14.* Tametsi multi Doctores teneant, quod hæc verba non sint accipienda cum tanto rigore, sed ita quod peccet sic ordinatus celebrando, seu exercendo tales ordines, quando non ratificaverit eam ordinationem proprius Episcopus, non tamen quod sit suspensus, neque propriè irregularis. Ita Gloss. *v. statuit, & Doctores in c. eos, de temp. ordin. in 6. Jo: And. in c. quod translatus, eod. tit. Salzed. ad Diaz. c. 26. vir. C. Suarez de censur. disp. 81. sect. 1. n. 14. Armil. v. Ordo, n. 16. Navar. conf. 27. n. 5. & conf. 29. n. 1. de temp. ordin. Sanch. loc. cit. dub. 28. n. 1.*

7 Quod autem, stando in jure communi antiquo, ratificari possit ordinatio illa, & sic cesset impedimentum, habetur in *cap. Lugdunensis 9. q. 2. & ibi Gloss. v. poterit, & Turrecrem. cum Laur. Archid. & Jo: Andr. Gloss. in c. Illud 71. d. 1. tenetque Salzed. ad Diaz. c. 26. prax. can. §. Tertio ait. Navar. conf. 27. n. 5. de temp. ordin. Suar. de cens. disp. 31. sect. 1. n. 14. & Bonacin. de Sacram. ordin. pun. 4. n. 26. Sor. Medin. Gabriel, Cucchus, & Manuel, quos adducit Sanchez ubi supra dub. 28. n. 8. ubi etiam hanc sententiam satis probabilem, Quæ procedunt tam de promotò ad sacros ordines, quàm ad minores, vel primam tonsuram. Imò de ordinato in minoribus, vel prima tonsura initiato, quod non sit suspensus, neque irregularis, sed tantum impeditus exercere sub peccato ante ratificationem ait probabilior Sanch. *d. dub. 28. n. 4. & ideò dicunt, validam esse collationem beneficii tali Clerico factam, Navar. d. conf. 27. n. 5. & conf. 29. num. 1. de temp. ordin. Guidop. dec. 449. Sanch. cod. dub. 28. num. 6.**

8 Contra tamen alii tenent, prædictos ordinatos in sacris, vel minoribus esse suspensos, vel irregulares ex ratione prædicta; itaut neque collatio beneficii eis facta sit valida, neque posse eam ordinationem a proprio Episcopo ratificari. Quod tradunt Doctores, quos sequitur Sanchez sibi contrarius *dub. 20. num. 16. & seqq.* Imò quod recipiens primam tonsuram sine licentia sui Episcopi non gaudeat privilegio clericali ipso jure, ait communem Salzed. *dict. cap. 6. §. Et non solum, ac tenent Chastan. Rebuff. quos citat, & sequitur Sanch. ibi num. 15. Cæphal. conf. 682. vol. Alter. fo. 2. disp. 9. cap. 4. Azor. fo. 2. lib. 3. cap. 49. q. 4. ubi ait, talem non posse ulterius promoveri, & incapacem esse beneficiorum, & non gaudere privilegio clericali fori & canonis, vel posse ratificari tonsuram ejusmodi a suo Episcopo, sed indigere Apostolica dispensatione. Quod quidem de jure antiquo & quoad initiatum prima tonsura aliqui verum putant, si tamen sequatur sententia declaratoria privationis privilegii clericalis. Atque ita intelligendus est Bonac. *tr. de suspens. par. 7. q. 1. pun. 11. q. 21.**

9 Ex Bulla verò secunda Pii II. quæ incipit, *Cum ex sacrorum,* ordines sacros suscipiens sine literis dimissorialibus sui Episcopi, incurrit ipso facto suspensionem, in qua celebrans sit irregularis. Hæc autem Extravagans est confirmata a Leone X. Paulo III. & Pio V. ut per Diaz. *d. c. 26. & ibi Salzed. §. Extravagans Pii II.* Verum hæc Bulla solum procedit contra recipientes ordines sacros, non autem minores, Mandos. *reg. 24. num. 6. Salzed. ibi, §. Quintò erit, Sanchez loco cit. dub. 28. num. 2.* Sicque hodie ex vi hujus Bullæ Episcopus non potest per solum ratificationem rehabilitare ordinatum, sed requiritur absolutio a suspensione, Quarant. *v. Ordo, §. Amplia hanc,* cum Mandosio, Rebuffo, & Lopez; potest tamen hunc malè ordinatum absolvere idem proprius Episcopus.

10 Denique ex Tridentino *sess. 6. cap. 5. ordinatus ab Episcopo alieno sine licentia expressa sui Ordinarii est ab executione ordinum ipso jure suspensus. Et iterum sess. 23. cap. 8. ordinatus ab alieno Episcopo sine licentia proprii Episcopi, est suspensus ipso facto a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire. Ex quo decreto hodie multi aiunt per ratificationem proprii Episcopi induci dispensationem super Ordinibus, seu absolutionem a prædicta suspensione, Major. *lib. 4. cap. 20. num. 1. Paris. de resign. lib. 4. qu. 2. n. 22.* Quod est intelligendum quando Episcopus per hoc intendet auferre suspensionem, Quarant. *d. v. Ordo, §. Amplia hanc Extravagantem.**

11 Hic etiam advertendum est, quod ad Ordines legitime ab alieno Episcopo suscipiendos, sufficit vel proprias habere dimissoriales, vel expressam licentiam; itaut non sit necesse licentiam dari in scriptis, nisi pro ultramontano in Italia ordinando, probatur ex *Trid. sess. 14. c. 2. de ref. & Sanch. loco cit. dub. 20. n. 4.* Et Vicarius generalis Episcopi, regulariter loquendo, non potest dimissorias concedere sine speciali mandato, nisi Episcopo agente in remotis, Sbroz. *de offic. Vicar. lib. 2. q. 41.* Item advertendum est, quod plures dicunt, prædictam suspensionis pœnam

pœnam latam a Tridentino contra promotos sine licentia proprii Episcopi habere locum non solum contra promotos in sacris, sed etiam in minoribus. Quamvis enim in princ. d. c. 8. sess. 23. loqui videatur de ordinibus sacris tamen postea generalius loquitur, prout etiam generaliter loquitur in c. 5. sess. 6. & ita tenet Majol. lib. 4. c. 20. Cherubin. super Bulla 7. Pii II. schol. 2. Tolet. lib. 1. c. 20. §. Quarto, Quarant. v. Ordo, §. limita in eo, Suarez de censur. disp. 31. sect. 1. n. 19. Filliuc. tr. 17. n. 68. ubi ait, ita a S. Congreg. declaratum, & communem ait Salzed. ad Diaz. d. c. 60. & communiter etiam dicunt procedere de prima tonsura initiato dicta Tridentini decreta, quia in jure canonico venit communiter appellatione Ordinum, Ricc. collect. 1678. Sa v. suspensio n. 11. Fornar. de Sacram. Ordin. pun. 4. n. 27. & ita de communi Salzed. loc. cit. & tenet Dian. res. 144. tr. 4. p. 2. Et quod prima tonsura apud Sacros Canones veniat Ordinum appellatione, habetur ex c. Cum contingat, de et. & qualit. ordin. atque Glof. in c. 1. v. clericum, de temp. ordin. in 6. & proinde communiter Canonistæ tenent, primam tonsuram esse verum Ordinem, ac Rota Romana in iudicando procedit ex suppositione, quod sit Ordo, ut in Ferrar. Pensionis 21. Martii 1627. coram Virili n. 3. testans de stylo ejusdem Rotæ. Quamvis contra, quod Tridentini pœna non procedat contra promotos in minoribus teneant Avila p. 3. disp. 5. dub. 7. §. secundò supponendum, Navar. conf. 31. de temp. ordin. & conf. 39. n. 3. eod. tit. Sanch. opusc. lib. 7. c. 1. dub. 28. per tot. Unde cum iis putode promotus in minoribus dicendum, quod de jure communi supra diximus secundum communioem sententiam, idest non incurtere in dicto casu censuram ullam, vel irregularitatem propriè dictam. Id, quod de prima tonsura initiato concedunt Tolet. d. c. 49. & Zerol. p. 1. v. Dimissoria. Quia prima tonsura non est Ordo, nec Sacramentum ut docent communiter Doctores cum D. Thoma 3. p. q. 40. supplem. ar. 2. & in 4. d. 24. q. 2. ar. 1. quæstion. 3. D. Bonav. ar. 2. q. 1. in corp. & ad 1. Sor. q. 2. ar. 2. Sylvest. v. Ordo 1. q. 1. Vasquez 3. p. 1. 3. disp. 236. c. 1. n. 9. & disp. 137. c. 2. Bellarm. lib. 1. de cler. c. 12. Filliuc. tr. 9. c. 1. n. 12. Ludov. a S. Jo: t. 1. sum. q. 1. de Sacram. Ordin. ar. 1. diff. 3. concl. 1. Sayr. lib. 6. de censur. c. 1. n. 19. Fornar. tr. de ordin. c. 7. n. 1. Coninch. de Sacram. disp. 20. de ordin. dub. 2. Reginald. lib. 3. prax. for. pœn. c. 1. Tanner. de Sacram. disp. 7. q. 2. dub. 2. Gasp. Hurtad. de Sacram. tr. de Ord. diff. 2. Ochagav. tr. un. de Sacram. Ord. q. 2. n. 6. Præpos. in 3. p. q. un. de Sacram. Ord. diff. 2. n. 8. Mercer. q. 37. supplem. ar. 2. Chellion. dub. 1. Sylv. q. 40. ar. 2. aliique innumeris. Quod etiam defumitur ex eodem Tridentino sess. 23. c. 2. ubi definitur contra Lutherum, dari in Ecclesia veros Ordines, subdit: *Eos, qui jam clericali tonsura insigniti sunt, per minores ad majores ascendere.* Ex quibus supponit, Clericalem tonsuram esse quid prævium ad Ordines. Deinde recensens singillatim dictos Ordines non recenset inter eos primam tonsuram. Unde illam characterem clericalem appellavit Sixtus V. in motu proprio contra malè promotos, edito anno 1588. Quare propriè non ordo, sed deputatio ad statum, & ministerium Ecclesiasticum, ut Apostil. ad Guidop. q. 449. licet apud Canones, & Canonistas obtineat tantum nomen Ordinis.

12 Quod verò attinet ad secundam partem de suscipiente primam tonsuram, aut Ordines in fraudem fori secularis, præter jam dicta in 1. tom. si promovendus est criminofus, non debet promoveri, si ob crimen in irregularitatem propriè dictam incidit, sive immediatè ex ipso delicto, sive ratione infamiae juris, nisi super his fuerit dispensatus. Item promoveri non debet criminofus ratione infamiae facti, nisi ea purgata fuerit per constantem vitæ emendationem saltem triennio comprobata, vel nisi ex gravi causa, & cessante scandalo, fuerit dispensatus, Sylvest. in l. i. minorum, n. 2. C. de integ. rest. min. Clar. §. fin. q. 21. v. 1. in fin. Genuen. in prax. c. 45. n. 5. & Sanch. opusc. lib. 6. c. 3. dub. 5. in fine, cum ibi allegatis. Quod si criminofus petat, se promoveri ab Episcopo, & crimen sit occultum, & interrogetur ab Episcopo de tali crimine, quod etiam post penitentiam eum reddat irregularem, tenebitur fateri, vel desistere ab Ordinum susceptione, Sanch. in opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 46. n. 10. cum multis per eum adductis. Præsertim autem repellere eum debet Episcopus, quem putat iudicii secularis fugiendi causa velle promoveri, Trident. sess. 23. cap. 4. de reform.

13 At si laicus criminofus facit se promoveri ad statum clericalem in fraudem fori laici, id est si jam erat de crimine diffamatus, vel delatus ad forum, vel processus, vel condemnatus, Covar. pract. qq. cap. 32. num. 4. §. fraus verò, Clar. §. fin. q. 36. §. sed in hoc, Genuen. in prax. cap. 8. num. 5. poterit Judex laicus contra eum procedere ratione ejusdem criminis ante Clericatum commissi ad pœnas non corporales, seu in personam, sed pecuniarias,

seu in bonis illius, etiam ad confiscationem bonorum, si alias esset imponenda, est communis sententia, ut testatur Covar. d. c. 32. n. 4. concl. 3. Clar. d. §. 36. num. 34. Marth. de jurisd. p. 4. centur. 2. cas. 121. n. 20. Farinac. de inquis. q. 8. n. 107. Layman. lib. 4. tr. de Immun. Eccles. cap. 4. num. 12. Dian. resol. 26. tr. 2. par. 1. Unde Clericum, qui characterem, seu tonsuram, & habitum clericalem assumpsit in fraudem, etiam post processum, & fidejussionem de se repræsentando coram Judice laico gaudere nihilominus fori privilegio, & a Judicis laici jurisdictione liberatum esse quoad personam, si tamen Judex ecclesiasticus declaravit subesse fraudem, postquam Judicem laicum procedere quoad bona, declaravit Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium in una Tranen. 22. Decembris 1617. & S. Congregatio Immunitatis in una Civitatis Castellanae 23. Martii 1626. & 18. Februarii 1631. ac alibi sæpè, & S. Congregatio Concilii 23. Martii ejusdem anni 1626.

Nec obstat, quod bona sint accessoria personæ, auth. ingressi, C. de Sacros. Eccles. & l. si adoptavero, ff. præcar. Et idè si subtrahitur iudicio ipsa persona, debent etiam subtrahi bona. Quia sublato principali, tollitur accessorium. Nam respondeo, hanc regulam non habere locum in criminalibus, ut notat Bald. in l. transigere in fin. Cod. de transact. arg. ex l. denunciaste, §. quæritur, ff. de adult. & in l. Athletas, ff. de fals. & sequitur Ferd. Vasquez lib. 3. contr. illustr. c. 96. n. 13. Et idè licet persona subtrahatur iudicio, non tamen subtrahuntur bona.

Hinc reus defunctus incepta causa, sed nondum sequuta sententia, potest condemnari in bonis in præjudicium hæredum, si causa terminanda est secundum jus canonicum. Quia de jure canonico hæres tenetur pro delicto defuncti, c. in literis, de rapt. & c. Parochiano, de sepult. & c. si Episcopus 16. q. 6. ubi Glof. v. reddantur, & in d. v. Parochiano, & in sum. caus. 24. q. 2. & in c. Ecclesia, §. item peccato, v. conquista, q. 4. Archid. ibid. Butr. in c. quod clericis, de for. comp. Jal. in l. si eum, §. qui injuriarum, n. 5. ff. si quis caut. Bald. in l. un. C. ex delict. defuncti. Feder. de Sen. conf. 21. Rod. Suar. alleg. 26. dub. 2. Vasquez loco cit. n. 27. Bart. tr. de diff. jur. civil. & can. n. 178. Bapt. a S. Blas. eod. tr. n. 54. Nam delinquens remanet obligatus ad satisfactionem exhibendam non solum parti offensæ, sed etiam Reipublicæ, cui remanet obligatus ratione justitiæ legalis ad solvendam debitam pœnam, quotiescunque ab illa exigitur, & non solum persona remanet obligata ratione delicti, sed etiam bona ipsius, ita ut ex ipsis possit defumi per multam quicquid requiritur ad congruam satisfactionem. Unde cum res transeat cum suo onere, l. is, cui opus, ff. de nov. oper. nunc. & l. si convenerit, §. si fundus, ff. de pign. act. & c. ex literis, de pign. & c. Pastoralis, de decim. bona delinquentis transeunt ad hæredes cum hujusmodi obligatione, cum sit onus reale. Siquidem ipsa obligata manent etiam apud hæredes, quando defunctus tenebatur restituere. Cum ergo jus canonicum regat etiam conscientiam, respicit etiam ad obligationem, qua solam conscientiam afficit, & idè quamvis non possit procedi contra defunctum, vel laicum effectum Clericum ratione delicti, potest procedi contra ejus bona obnoxia satisfactioni justitiæ. Quare non tenentur hæredes ex delicto defuncti supra vires hæreditatis, ut habetur d. c. ex literis, de rapt. & not. Glof. ibid. v. juxta facultates, Anchar. n. 5. Bart. in rubr. ff. de acqu. hæc. Bald. ibid. Quod tamen intelligitur juxta præfatos Doctores, si hæres confecerit inventarium. Nam si non confecerit inventarium, tenetur in solidum juxta l. sancimus, §. fin. autem, & §. seq. C. de jur. delib. sed solum in foro externo propter præsumptionem. Nam in foro conscientiae non tenetur ultra vires hæreditatis. Quia in ipso attenditur solum veritas rei.

Et de jure civili, ut hæredes teneantur ad solvendam pœnam de hæreditate ob delictum defuncti, requiritur, quod lis contra ipsum fuerit contestata. Nam tunc potest deveniri ad sententiam, & hæredes tenebuntur ad pœnam secundum vires hæreditatis l. omnes, ibi: *Omnes pœnales actiones post litem inchoatam ad hæredes transeunt, & l. sciendum, ibi: Sciendum est ex omnibus causis, lites contestatas & in hæredem, similesque personas transire, ff. de act. & oblig. & l. ex judiciorum, ff. de accus. ibi: Ex cæteris verò delictis, ultra delictum reputandarum, & majestatis, pœna incipere ab hærede ita demum potest, si vivo reo accusatio mota est, licet non fuit condemnatio sequuta, ubi Glof. v. Pœnae, & in fine. Nec dici potest, quod intelligatur de cæteris delictis privatis, non autem de publicis. Quia dictio cæteris significat reliqua, ut in l. quæstrum, §. idem respondit, ff. de fund. instr. leg. & l. cæterum, ff. de verb. signif. & notat Gratian. in dist. Dicitur autem reliqua comprehendit omnia, præter excepta, ut notat Menoch. conf. 1020. n. 39. atque adeò non solum privata, sed etiam publica delicta. Rursum quando lex dicit: *Ex cæteris verò delictis,**

illis, idem est ac si diceret, ex aliis vero omnibus delictis, præter dictum majestatis, & repetundarum &c. Cum enim in his duobus delictis disponat, quod etiam lite non contestata possit institui actio contra hæredes, alia delicta ab his contradistinguit, quod in his possit contra hæredes institui actio, sed solum pœna ad ipsos deriveret, si ante mortem delinquentis lis contestata sit, seu instituta accusatio. Unde dictio *cæteris* stat pro dictione *aliis*, & importat alia delicta, quæ non sint majestatis, aut repetundarum. Dicitio autem *aliis* importat similia præcedentibus, de quibus facta est mentio, ita ut repetat eandem qualitates, *l. quidam relegatus*, ff. de reb. dub. l. 3. C. de ser. fug. ubi gl. & c. sedes, de rescript. ubi etiam Gl. v. alio quocunque modo. Immo non solum in substantia, ut notat Felin. in d. c. sedes n. 6. dicitio *aliis*, de rescr. Alex. conf. 10. lib. 4. Anchar. conf. 351. n. 5. Socin. sen. conf. 300. vers. tertio principaliter, lib. 2. Honded. conf. 7. n. 51. lib. 2. Surd. conf. 21. n. 13. & 14. lib. 1. Cened. sing. 4. n. 8. Rot. dec. 839. n. 2. de rescr. in antiq. & dec. 663. n. 8. & dec. 327. n. 7. p. 1. rec. apud Farinacium. Unde cum delicta majestatis, & repetundarum sint publica, dicitio *cæteris* refertur etiam ad delicta publica.

17 Neque obstat, quod in initio dictæ legis habeatur: Ex judiciorum publicorum admissis non aliàs transeunt adversus hæredes pœnæ bonorum ademptionis, quam si lis contestata, & condemnatio fuerit sequuta, & proinde videatur requiri, quod præcesserit sententia condemnationis. Nam respondetur, quod non potest intelligi, quod præcesserit sententia condemnationis ante mortem delinquentis, quia in fine dictæ legis illam excludit, ibi: *Si vivo reo accusatio mota est, licet non fuerit condemnatio sequuta*. Unde non est præsumendum, quod lex statim, & incontinenti seipsam corrigat, *l. cum hic status*, §. 1. C. de donat. inter vir. & ux. & l. præcipimus in fin. C. de appell. Immo semper vitanda est correctio quoad fieri potest, *l. si quando*, C. de inoff. testam. & c. 1. de nov. oper. nunc. & c. cum expediat, de elect. in 6. passimque Doctores. Quare ad vitandam contrarietatem debet intelligi de condemnatione sequuta post mortem. Quia cum hæredes possint prosequi causam defuncti, possunt etiam obtinere absolutionem ipsius in judicio. Et ideo non tenebuntur ad pœnam, nisi sequatur condemnatio, ut pœnæ transeant ad hæredes. Ut verò judicium prosequi possit, sufficit, si accusatio sit instituta, ut decernitur in fine ejusdem legis.

18 Quod si rursus objiciatur, supradicta habere locum, quando licet non sit sequuta condemnatio, adest tamen aliquid æquipollens, quod trahit secum condemnationem, ut quando adest confessio solemniter in judicio, tunc potest ex bonis defuncti exigi pœna, ut notant Specul. tit. de accus. §. 1. vers. quod solutio, Bart. in l. 1. ff. de pœn. delicti. Angel. in l. un. vers. quid autem si reus, C. ex delicti. defuncti. Vasq. supr. d. c. 96. n. 19. cum Gl. in l. 1. §. 1. ff. ex nov. cau. agat. Aut si sit conclusum in causa, & liquidè probatum delictum, ut notant Bald. in d. l. un. C. ex delicti. defuncti. Vasq. loc. cit. Quia tunc sententia veluti retrahitur, arg. l. denique, §. 1. ff. de minor. Alioquin cum per mortem delinquens subtrahatur judicio hominum, & transeat ad Tribunal Dei, nisi saltem conclusum sit in causa, non possunt contra ipsum prosequi actiones judiciales; alioquin procederetur contra non subditum, & extenderetur jurisdictio extra proprios limites. Resp. licet quando intervenit aliquid æquipollens sententiæ, ut est confessio solemniter, aut quando est conclusum in causa, pœna transeat ad hæredes, hoc tamen non est necessarium, sed sufficit contestatio litis præmissa, nec aliud requiritur, ut constet ex juribus adductis, & etiam ex §. non autem in fin. delicti. defuncti. Nec officit, quod reus per mortem subtrahatur judicio hominum, & si statur judicio Dei; nam cum semel subjectus fuerit judicio per litis contestationem, qua mediante Judex acquirit jus ad procedendum, per mortem subtrahitur solum quoad personam, non autem quoad bona, quæ relinquunt post se, quæ adhuc subjecta manent in judicio. Ideoque quod etiam de jure civili, posita litis contestatione, possit procedi contra hæredes quoad pœnam in bonis defunctorum, tradunt Cynus, Bart. Baldus, Angelus, Salycetus, Paulus de Castro, Fulgositus, Cujacius, & alii in d. l. un. C. ex delictis defuncti. Boer. dec. 64. Socin. reg. 291. fall. 3. Gomez tom. 3. var. cap. 1. n. 84. Covar. lib. 3. var. cap. 3. n. 3. Roderic. Suar. alleg. 26. dub. 2. Enechel. de priv. lib. 3. cap. 2. n. 28. Mynsing. centur. 1. observ. 85. resp. 7. num. 35. & resp. 51. n. 22. Mandel. conf. 90. per tot. Harprect. §. hæc actio n. 67. in fin. instit. de injur. Mundius de diffamat. c. 7. n. 49.

19 Tandem non urget, quod sicut per mortem rei judicium dissolvitur, ita etiam per Clericatum, *l. in Senatusconsulto*.

§. si propter mortem, ff. ad Senatusconsultum Turpil. Nec delictum etiam quoad pœnam transit ad hæredes, atque adeo ad bona, *l. sicuti pœna*, & *l. pupillum*, §. in heredem, ff. de reg. jur. & notant Dec. ibid. Gigas de crim. læsæ majest. lib. 1. tit. qualiter in crim. læsæ majest. q. 20. n. 21. Aretin. in §. pœnæ, inst. de perpet. & temp. act. Duegn. reg. 13. & 137. Et quidem non posse puniri pœna personalis certum est, quia pœna corporis finitur morte delinquentis, *l. 3. & l. defuncto*, & *l. fin. C. si reus, vel accus. mor. fuer.* & notant Cynus in l. 2. C. qui test. fac. poss. Alex. ibid. Bald. in d. l. un. col. 2. C. ex delicti. defuncti. & Angel. ibid. Quia cum homo mortuus non sentiat, non est capax pœnæ corporalis, immò nec etiam est amplius homo, *l. si homo mortuus*, ff. de verb. oblig. & *l. servo manumisso*, ff. de cond. in deb. & *l. falsus*, C. de furt. Et ideo subtrahitur judicio humano, ac proinde etiam a pœnis infligendis per ipsum, nisi versaremur in casu, in quo jura aliquid decernant contra cadaver.

Nam respondeo, quod in illa *l. in Senatusconsulto*, §. si propter mortem, ff. ad Turpil. sicut etiam in *l. si is, quem, C. si reus, vel accus. mor. fuer.* dicitur cum morte rei solvi judicium, & extingui crimen, quando accusatio est solum incepta, non autem completa, itaut nondum accusator produxerit quæ faciunt contra delinquentem, & proinde nondum fiscus habeat fundamentum ad procedendum contra delinquentem. In illis namque textibus statuitur, quod mortuo reo, accusator non teneatur pœna desertæ accusationis, si illam non prosequatur peragendo rem, hoc est complendo quod deest, ut accusatus pro reo habeatur, quia morte ipsius judicium solvitur, cum non sit plenè constitutus pro reo. Quando autem dicitur, quod pœna delicti transit ad hæredes, sive ad bona, intelligitur, quando lis est contestata, ita ut accusatus incipiat haberi pro reo, & possit fiscus procedere. Quia nimirum actiones semel in judicio inclusæ, salvæ permanent, nec morte, aut tempore pereunt, §. non autem, ver. pœnalis, instit. de tempor. & perpet. act. & *l. non omnes* 139. & *l. pœnalia* 164. ff. de reg. jur. Harprectus d. §. hæc actio, num. 65. instit. de injur. Mund. de diffamat. d. c. 7. num. 50. In aliis autem textibus nihil habetur contra resolutionem traditam. Nam in *l. sicuti pœna*, ff. de reg. jur. solum habetur, quod hæres non tenetur pœna delicti defuncti. Quia scilicet non punitur ipse nec in persona, nec in bonis propriis ob delictum defuncti. Unde textus ex hoc infert, quod neque ex ejusdem delicto debet aliquid lucrifacere. Non autem dicitur, quod non tenetur quoad bona hereditatis. In textu autem *l. pupillum*, §. in heredem eod. tit. sicut etiam in *l. eum*, §. idem dicendum, ff. si quis caut. & in *l. ff. de priv. delicti.* & in aliis hujusmodi solum decernitur, quod actio delicti non transeat contra hæredem. Quia nisi lis contestata sit contra defunctum, non potest actio institui contra ipsos, ut explicatur in §. non autem, instit. de perpet. & act. temp. act.

Hæc autem, quæ dicta sunt de reo defuncto applicari possunt reo laico, qui in fraudem Clericatum assumit. Quamvis nonnulli Doctores dicant, quod si laicus post delictum fuit solum citatus a Judice sæculari ad comparandum intra terminum Clericus efficiatur, liber omnino remanebit a foro laico, ut neque in nobis multari possit, Instit. de perpet. & tempor. act. & ex l. un. post litis, C. ex secus si post litem contestatam, vel obligationem contractam comparendi. Ita Menoch. d. centur. 2. cas. 131. n. 8. Mascabr. conf. 44. & Cavalc. dec. 10. n. 6. p. 5. vel dec. 3. n. 29. tit. de judic. quam sententiam veram puto.

Illud etiam concedendum existimo, quod si laicus sit delatus ad forum laicum, & judicium coeptum, sed postea perempta sit instantia, & tunc Clericus fiat, liber remanebit a foro laico, neque poterit Princeps laicus instantiam in integrum restituere, seu ei vitam insufflare in dicti Clerici præjudicium, ut Jo: Vinc. de Ann. sing. 129. Marth. de juris d. p. 4. cas. 141. n. 4. & cas. 32. n. 6.

Item poterit Judex, seu Princeps laicus instare apud Judicem Ecclesiasticum, ut cogat illum in fraudem promotum, etiam per coercionem personalem, observare sententiam prius latam a Judice laico, quatenus, salva immunitate ecclesiastica, observari possit, v. gr. si erat bannitus, vel relegatus, ut Judex Ecclesiasticus eum cogat observare sententiam banni, seu exilii, & eum puniat pro banni, seu exilii transgressione. Quia licet laicus non possit contra eum procedere ad banni duplicationem, seu aggravationem, quia pœna banni est pœna corporalis, Genuens. d. c. 8. n. 3. tamen mutatio status non liberavit eum ab executione prioris sententiæ, & pœnæ corporalis, licet mutatus fuerit Judex exequutor, ut Alberic. in l. meminisse, n. 5. §. Item quero, ff. de offic. Proconf. Franch. dec. 395. & multi, quos allegat Diana ref. 118. tr. 2. p. 1.

- 24 Si verò in fraudem promotus antea erat in carcerem coniectus, vel pœnæ corporali actû expositus per Judicem laicum, tunc potest Judex laicus instare apud Ecclesiasticum Judicem, ut procedat ad degradationem illius, eumque foro laico restituat, etiam si postea se fecisset ad sacros Ordines promovere, quia jam erat præventa, non solum causa, sed etiam persona, seu executio, & sic non potuit forum mutare, quia Ordo sacer non invenit eum liberum. Ita Abb. in c. 1. num. 5. §. *concludendo*, de oblig. ad ratioc. Jo: Andr. Zabarell. & Anchar. ibi in fin. Capel. Tolof. dec. 144. Laym. loc. cit. c. 4. n. 12. Filliuc. tract. 16. n. 265. Et tunc poterit laicus Judex degradatum etiam corporaliter punire, Jal. in l. *Cum quædam puella*, n. 9. cum ibi alleg. ff. de jurisd. omn. jud.
- 25 Quod tandem attinet ad tertiam partem, si quis in fraudem onerum, seu collectarum laicalium faciat se ad Ordines promovere, aliqui dicunt duntaxat eum non frui immunitate, seu exemptione. Ita Alberic. in l. *qui sub pretextu*, n. 2. C. de Sacros. Eccl. Prosp. Aug. ad Quarant. v. vestig. limit. 1. Coriolan. super Bulla Cœnæ Domini excommun. 18.
- 26 Sed contrarium tenendum est. Quia obligatio ad onera laicalia non est per se primo homini annexa, sed in consequentia jurisdictionis, seu subjectionis quoad forum. Unde dummodò non sit criminis ratione laico foro obnoxius, non censetur impeditus mutare forum, & statum propter subjectionem ad onera. Atque ita declaravit Sacra Congregatio Immunitatis in una Asculana die 24. Januarii 1668. *Sacra &c. censuit suscipientem primam tonsuram, vel minores Ordines ab alieno Episcopo absque sui Ordinarii dimissorialibus, & in fraudem jurisdictionis ordinariæ, vel secularis non privatur privilegio fori, nec Constitutionem Urbani habere locum in hoc casu, sed quando quis cum falsis dimissoriis promovetur.* Idem declaravit in una Theanen. Clericatus 15. Septemb. 1668.
- 27 An autem suscipiens primam tonsuram, ut subtrahat a tributis, & a foro sæculari, peccet mortaliter, negat Navar. in man. c. 25. n. 108. Rodrig. tom. 2. sum. c. 17. concl. 2. Gallet. v. Ordo, Sanch. lib. 7. disp. 31. n. 16. & 17. Coninch. tom. 2. de Sacram. disp. 20. n. 104. & seq. Nald. in sum. v. Ordo n. 15. Laym. lib. 5. theol. moral. tr. 9. c. 7. n. 2. Villalob. p. 1. sum. tr. 11. diff. 14. n. 2. Dian. p. 1. tr. 16. ref. 22. & tr. 2. ref. 43. Duard. in Bull. Cœn. c. 18. q. 7. n. 2. Bonac. de Sacram. Ord. disp. 8. qu. un. punct. ult. Homobon. p. 1. exam. Eccl. tract. 3. Jo: Bapt. de Fabr. in man. ordinand. de Sacram. Ord. c. 4. q. 7. Avers. q. 4. de Sacram. Ord. diff. 22. init. Ghilini. in sum. v. Ordo n. 3. Machad. de perfecto confessor. tom. 2. lib. 4. p. 1. tr. 1. docum. 2. n. 5. Quia licet talis non deberet ordinari, si ab Episcopo cognosceretur ejus intentio, fraus tamen ista, & deceptio non est gravis, ac proinde non mortaliter, sed venialiter peccaret.
- Nihilominus oppositam sententiam tenendam censeo. Eam sequuntur Bannes 2. 2. q. 12. art. 1. diff. 2. concl. ult. Ledesma p. 2. sum. tr. de Sacram. Ord. c. 7. concl. 3. Molfes. p. 1. sum. tr. 2. c. 15. n. 1. Ghetius in thesaur. anim. tom. 2. v. Clericus q. 10. Marchin. de Sacram. Ord. tr. 1. p. 8. c. 1. n. 7. Ludov. a S. Joseph. p. 1. sum. tr. de Sacram. Ord. q. 2. art. 9. diff. 3. in appen. Pasqualig. tom. 1. qq. moral. q. 48. ubi certam appellat. Ratio est, quia tunc quis peccat mortaliter, quando in sua operatione deserit Deum, & se convertit ad creaturam. Nam tunc se avertit a Deo, ut ultimo fine. Assumens autem primam tonsuram, aut Ordines minores non, ut se dedicit servitio Dei, sed solum, ut se subtrahat a foro sæculari, & fiat immunis a tributis, deserit Deum, quia pervertit ordinem rerum, itaut quæ ad Deum ordinanda sunt ordinet ad creaturam, tollens a sua operatione ordinem ad ultimum finem, & ponens ordinem ad creaturam, ac se convertit ad finem, nempe ad seipsum per amorem proprium inordinatum, ac proinde peccat mortaliter.
- 28 Ratio verò Adversariorum refellitur. Quia cum in tali casu interveniat fraus, sitque in re gravi, siquidem est in ordine ad privandos Principes totali jurisdictione supra ejusmodi promotum, erit utique peccatum mortale. Illud verò certum puto, quod sic ordinatus non committat contra justitiam, cum utatur jure suo.

CONSULTATIO LXVII.

An vulnerans lethaliter in Ecclesia, vel Cœmeterio gaudeat Ecclesiæ immunitate?

Quod satis sit ad excludendam immunitatem, ut lethaliter vulneratus intus Ecclesiam, vel Cœmeterium, extra illam moriatur, dixerunt Bonacin. tom. 2. Præc. Decal. disp. 3. q. 7. punct. 6. §. 2. n. 5. ac tom. 3. de sens. disp. 1. q. 1. pun. 11. Novar. in sum. Bullar. p. 1. tit. de immunit. Eccles. n. 52. testans, ita se referente, practicum

fuisse in Curia Archiepiscopali Neapol. anno 1553. Donatus de Aplylia resol. 129. n. 3. Gambacurt. de immunit. Eccles. lib. 5. cap. 24. n. 6. Thom. Delben. cod. tract. tom. 2. c. 16. dub. 19. sect. 2. num. 11. ac Michael de Cortiada dec. 112. n. 5. p. 2. Ea ratione, quia tale homicidium censetur mortaliter commissum in Ecclesia. Quia ponitur causa sufficiens homicidii in Ecclesia, ex qua postea sequitur naturaliter mors. Quod sufficit, ut homicidium dicatur patratum in Ecclesia. Nam est consummatum totum illum liberum, & culpabile, quod reperitur in homicidio.

Nihilominus oppositum tenendum est. Probatur. Quia causa exclusiva immunitatis non est quomodocunque actio ipsa occidendi, sed quatenus conjungitur cum morte. Ergo si mors non caulatur intra Ecclesiam, vel Cœmeterium, non committitur homicidium intra Ecclesiam, vel Cœmeterium. Quia homicidium non consistit in sola actione, sed in complexo ex morte & actione; itaut actio de se sit tantum causativa homicidii, mors verò, ut sequuta ex tali actione sit homicidium, seu talis actio, ut est in termino mortis, atque adeo passivè accepta. Quod ita confirmo. Quamdiu non sequitur mors, non dicitur perpetratum homicidium. Siquidem de ratione homicidii est, quod extinguat vitam hominis, itaut per hanc extinctionem formaliter constituatur. Ergo si in Ecclesia non extinguitur vita hominis, non committitur in ipsa homicidium, cum non fiat id, in quo formaliter consistit homicidium. Ergo neque habetur exclusio immunitatis inducta a Constitutione Gregoriana per homicidium, quia Constitutio accipienda est homicidio propriè dicto. At vulnus lethale est causativè tantum homicidium, non autem formaliter. Constitutio autem, quæ disponit de homicidio non se extendit ad causam homicidii. Sunt enim valde diversa causa, & effectus ex ipsa sequutus.

Id quod certissimum est, si ex causa data in Ecclesia mors sequatur post tempus considerabile. Quoniam non solum militat ratio, quod homicidium non sit sequutum in Ecclesia, sed etiam remanet dubium, an ex sola causa data in Ecclesia, vel etiam ex alia superveniente sit mors sequuta. Quia si supervenit alia causa, indicat, quod data in Ecclesia non fuerit sufficiens pro morte. Et proinde illa actio non fuerit causativè homicidium. In dubio autem censendum est pro vulnere, quia semper, quando est possibile, sumenda est illa interpretatio, quæ excludit delictum.

Confirmatur itidem animadvertendo quod verba Constitutionis Gregorianæ: *Quirve homicidia, & mutilationem membrorum in ipsis Ecclesiis, eorumve Cœmeteriis committere non verentur*, exigunt, quod homicidium physicè committatur in ipsa Ecclesia, vel Cœmeterio. Idque probò, quia in dicta Constitutione excipiuntur inter alios casus homicidia, & mutilationes. Exceptio autem firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, l. *Nam quod liquide*, §. *fin. ff. de pœn. legat.* Rot. coram Greg. XV. dec. 259. n. 4. Unde cum excipiuntur tantum committentes homicidia, & mutilationes membrorum in Ecclesiis, & Cœmeteriis, sequitur, quod vulnerans, etiam lethaliter in eisdem locis gaudeat immunitate. Tum quia dum in eadem Constitutione excipiuntur casus aliqui, apponitur dictio taxativa *Tantum*, ibi: *Ita ad unam tantum formam reducimus.* Hæc autem dictio de sua natura impedit extensionem ad non expressa, l. *Properandum*, C. de judic. l. *si cum exceptio*, §. *Quod si homo*, ff. *Quod metus caus.* §. 1. in fin. *inslit. de stipul. serv.* Dec. cons. 54. num. 7. in fin. lib. 1. aliique, quos sequitur Delbene *ibid. dub. 24. sect. 1.* Tum etiam quia in ipsa Constitutione eorundem casuum exceptio fit per modum formæ, ut patet ex verbis relatis, *Ad unam tantum formam reducimus.* Nil igitur illis addi, vel minui potest, sed omnia debent adamussim observari, ut docet Paris. cons. 19. lib. 3. Roland. cons. 3. n. 3. & cons. 72. n. 60. & 68. lib. 3. ex l. 1. §. *Opus novum*, ff. de nov. oper. nunciat. Delbene *sup. n. 9.* Ac denique, quia in allegata Constitutione extensio fieri prohibetur, ibi: *Sublata eis &c.* Hæc enim clausula tollit omninò omnem interpretationem, & extensionem ad casus non expressos, ut notat Put. *decis. 52. n. 5. lib. 1.* & unicuique os claudit, Bart. in l. *fin. C. de can. frum. Urb. Rom. lib. 11.* & omnes. Ac proinde exceptio de committentibus homicidia, vel mutilationes in Ecclesiis, vel Cœmeteriis non potest extendi ad lethaliter vulnerantes, quamvis gravissimè delinquant per textum in c. *Inter alia*, de immunit. Eccles.

Et quidem indubitatum est, quod ut lex extendatur ad aliquem casum, non sufficit, quod detur ratio aliqujus æquitatis, quæ hanc extensionem rationabilem reddat; sed requiritur, quod legislator voluerit, & velit illam

illam extensionem fieri, & legem suam ad illum casum extendi. Unde generaliter verum est, quod finis proprius, & proximus legis est illi adæquatus, nec illam excedit, nec ab ea exceditur, ac propterea hujusmodi finis nunquam se extendit extra casum in lege expressum; quia in verbis legis exprimentibus in particulari hunc casum, has peronas, vel hunc locum, vel has circumstantias continetur ratio particularis, ob quam legislator applicavit finem generalem ad hanc Constitutionem condendam. Et ita expressio Legislatoris ad hunc casum limitat generalitatem finis, illamque coarctat, ideoque lex ad ulteriorem non se extendit, quia ultra finem, & rationem, ac voluntatem Legislatoris se extenderet, cum intentio Legislatoris fuerit finis, ut applicatus ad talem casum, & ex ratione inventa in eo casu, quem exprimit. Cum ergo Constitutio Gregoriana de solis committentibus homicidium, vel mutilationem in Ecclesia, vel Cœmeterio decernat, non potest ejus finis proximus, nec ipsa Constitutio ad inferentes vulnera lethalia extendi.

6 Et hanc sententiam tenere coguntur ii, qui docent, præfatam Constitutionem præter delicta excepta non habere locum in aliis delictis etiam gravioribus, ac etiam si polluatur Ecclesia, vel Cœmeterium. Hi sunt Farinac. *conf. 76. a num. 9. par. 1. & in append. de immun. cap. 22. n. 35.* Ambros. *de immun. Eccl. cap. 5. n. 4.* & 6. Franc. Leo *in thesaur. for. Eccl. c. 13. n. 27.* Card. Tusc. *tom. 3. lit. E. concl. 11. n. 9.* Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 380. num. 29. cum seqq.* Sanch. *in opusc. tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 10. n. 2.* Elisæus Danz. *in pugg. Doctor. tom. 1. de immun. Eccl. cap. 7. n. 15.* Gutierrez *in pract. qq. lib. 3. qu. 1. n. 3. & qu. 4. n. 12.* Germon. *de Sac. immun. lib. 3. cap. 16. n. 55.* Azeved. *lib. 1. tit. 2. leg. 3. n. 18.* Marcell. *Vulpes in prax. for. Eccl. cap. 4. num. 3.* Marant. *in contr. jur. p. resp. 36. n. 29.* Castro Palau *tom. 2. tr. 11. disp. un. punct. 10. n. 6.* Chartar. *dec. crim. 46. n. 3. & 4.* Lezan. *v. immunitas Ecclesiarum n. 11.* Sperellus *dec. 22. n. 8.* Peregr. *de immun. cap. 6. num. 23. & seq.* Locatell. *in Breviar. de tortur. inspect. 5. n. 159.* Anton. de Marin. *in resol. quotid. c. 170. n. 10.* Ciardin. *in contr. for. c. 4. n. 34.* ipse Bonac. *tom. 2. qu. 7. pun. 3. n. 1.* Novarius *in Sum. Bullar. tit. de immun. Eccl. n. 3. & 53.* ac ipse Delbene *d. c. 16. dub. 24. sect. 1. num. 11. & alii*, quos adducit, ac sequitur Diana *p. 1. tract. 1. resol. 1.*

7 Idem firmat Abb. *in d. cap. Inter alia n. 17.* & Anton. Gomez *tom. 3. var. c. 10. n. 2.* ac Bossius *tit. de capt. n. 2.* ubi testatur, decisum fuisse in Senatu Mediolanensi, quod nec etiam ex vi illius textus pro crimine læsæ Majestatis possit reus extrahi, sicque ob crimen quantumvis grave ultra ibi excepta, non sit extendendus. Quod etiam sequitur Montald. *p. 1. tit. 21. lib. 4.* Marian. Socin. *in tr. de citationibus art. 17. n. 36.* & Faber. *§. fin. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni jur. n. 2.* Immunitas enim, & favor Ecclesiæ debet amplè intelligi. Atque hinc est, quod S. Congr. Immunitatis die 10. Martii 1631. declaravit, quod iurans in Ecclesia gaudeat illius immunitate. Et S. Congr. Episc. & Regular. die 16. Novembris 1618. etiam declaravit quod immunitate Ecclesiæ etiam gaudeat, qui in illa ferro faciem cuiquam deformat.

8 Neque huic sententiæ adversatur communis opinio Doctorum, quæ docet, eandem exceptionem factam per Greg. IX. *in cap. fin. de immun. Eccl.* extendi ad quodcunque delictum grave, commissum in Ecclesia, esto quod non interveniat homicidium, aut membri mutilatio. De qua communi testatur Remig. Gonn. *de immun. Eccl. fallent. 3. n. 5.* Clar. *§. fin. q. 30. n. 13.* Bonacof. *in comm. opin. p. 1. v. Ecclesiæ, Covar. lib. 2. var. cap. 20. n. 15.* Navar. *in man. c. 25. n. 20.* Sarr. *de Relig. tom. 1. tr. 2. lib. 3. c. 11. n. 6.* Sylvest. *in Sum. v. Immunitas 3. q. 2. n. 2.* Gambacurt. *lib. 5. c. 18.* Portel. *in dub. Regul. v. Ecclesiæ immunitas n. 15.* Cutell. *in l. Martini Reg. cap. 17. n. 5. & de immun. Eccl. q. 2. & 21. lib. 1.* Sar. *de jur. Assyl. c. 5. fol. 155.* Probaturque ex eo, quod ob extensionem rationis, etiam in exorbitantibus a jure, datur exceptio, Navar. *in c. Perna, de pœn. d. 1.* Cocchier. *de jur. Ordinar. in exemp. tom. 2. p. 2. q. 102.* cum Gutt. & aliis.

9 Primò, quia multi ex his Doctoribus scripserunt ante Constitutionem Gregorianam, in qua strictius quidem sit exceptio, quàm in *d. cap. fin. de immun.* per illam dictionem taxativam *Tantum*, & per modum formæ. Deindè quia Summus Pontifex Gregorius sanxit suam Constitutionem ad tollendas quascunque extensiones, ac interpretationes Canonum a Doctoribus factas in præjudicium Immunitatis Ecclesiæ, ut observat Farinac. *conf. 76. n. 9.* & Franc. Leo *in d. c. 13. n. 7.* Postremò, quia per hanc Constitutionem declaratur *d. c. fin. Extr. de immun. Eccl.* non loqui generaliter de delictis, nec ibi fuisse sa-

etiam mentionem de homicidio, & mutilatione gratia exempli, ut aliqui opinantur, sed excepisse a regula tradita *in d. cap. Inter alia* homicidium, & mutilationem tantummodò factam in Ecclesia, vel Cœmeterio.

Ex quibus probatio eliditur. Tum quia casus non expressus haberetur pro omisso, *l. Commodissime, ff. de fil. liber. & possib. & cap. Inter temporalia, de transl. Episc.* Quod locum habet in omnibus dispositionibus, ut notat Anchar. *conf. 120. initio, & conf. 245. n. 5.* ubi docet, id valere, etiamsi major ratio militet, Socin. *conf. 32. n. 18. lib. 1.* Alex. *conf. 113. n. 5. lib. 2. & conf. 133. n. 21. lib. 1.* Oldrad. *conf. 224. n. 14.* Tiraquel. *de jure primog. q. 40. n. 194.* Unde sequitur, quod in casu non expresso in dicta Constitutione delinquens gaudeat immunitate Ecclesiæ, atque aded quod exceptio non sit extendenda, nisi ad casus expressos. Id quod præcipuè verum est, quia ubi expressum requiritur, non sufficit tacitum, & præsumptum, *cap. 2. de præbend. & cap. fin. de procur. in 6.* Cum autem delinquens gaudeat universaliter immunitate, & solum in aliquibus casibus illa privetur, non potest illa privari, nisi expressè illa privetur. Quia stante regula generali, opus est speciali expressione, ut habeatur exceptio, nec contra regulam exceptio est admittenda, nisi de illa constet, *l. Ab ea parte, ff. de probat. & l. illud, C. de Sacros. Eccl. & l. fin. C. de hered. instu. & l. apud antiquos C. de furt. & cap. 2. de conjug. lepro. Ac proindè in hoc casu non potest admitti extensio privationis immunitatis Ecclesiæ in vulnerantes lethaliter in Ecclesia, vel Cœmeterio, cum non sit casus inter exceptos in Constitutione, extra quos non constat de exceptione a regula generali immunitatis.*

Tum etiam quia, cum sit concessa delinquentibus absoluta immunitas Ecclesiæ, atque exprimentur in specie casus, in quibus Constitutio Gregoriana voluit illos ea privare, itaut ad conservandam generalem immunitatem, constituat Episcopos pro illis casibus Sedis Apostolicæ Delegatos, privatio immunitatis pro illis casibus fiat taxativè, cumque inclusio unius sit exclusio alterius, *leg. Cùm Prætor, ff. de judic. cap. Nonne, de præsumpt. sequitur*, quod expressio casuum, in quibus Rei privantur immunitate Ecclesiæ, nedum includat alios, sed etiam excludat juxta doctrinam Abb. *conf. 57. n. 2. lib. 1.* Calderini *conf. 543. alias 12. de sent. excomm. Angel. conf. 375. num. 2.* Ruin. *conf. 112. num. 3. lib. 5.* Castr. *conf. 468. n. 4. lib. 1.* Anchar. *conf. 70. n. 8.* Gemin. *conf. 15. n. 18. & 19.* Atque aded quod privatio immunitatis in delinquentibus non sit capax extensionis de casu ad casum ex paritate, aut majoritate rationis.

Item quia cum interfit Summi Pontificis, immunitatem Ecclesiæ, vel limitare, vel interpretari, vel derogare, ut ostendi *tom. 1. sequitur*, quod extensio privationis ejusdem immunitatis esset contra potestatem Summi Pontificis, & contra jura præservantia auctoritatem, & jurisdictionem ipsius. Unde non esset extensio in favorabilibus, sed in odiosis, in quibus non admittitur, cum debeant juxta regulam juris restringi.

Hinc non sumus in exorbitantibus a jure, sed in correctoriis. Nam Constitutio Gregoriana corrigit jura de immunitate. In correctoriis autem tanquam in odiosis non sit extensio, sed restrictio, *arg. l. Præcipimus, C. de appell. in fin. & l. Sancimus, C. de test. & cap. Cùm expediat, de elect. in 6.* Neque dici potest, quod debeat fieri extensio, quia correctio reducit ad jus antiquum cum Gloss. *in cap. statutum, v. Munerandum, de præb. in 6.* & aliis. Quoniam hoc habet locum, quando jus antiquum non est in totum abrogatum tanquam odiosum, ut notat Tiraquell. *in præfat. ad retract. n. 59.* Jus autem antiquum de immunitate est abrogatum, ut otiosum, & præjudicans Religioni, ac ipsi Ecclesiæ, & jurisdictioni Summi Pontificis, ac proindè redactum in novam formam a Gregorio XIV. in dicta Constitutione, ut ex ea constet.

Ex quibus liquet, non esse admittendam doctrinam, quam tradunt Covarr. *lib. 2. c. 20. n. 4. in fin.* Cutell. *de immun. Eccl. lib. 1. q. 4. n. 18.* Cevallos, & alii, dum docent, immunitatem Ecclesiæ esse odiosam, & stricti juris, quia detrahit Principibus sæcularibus. Nam licet ipsis sit odiosa, est tamen favorabilis Religioni, Ecclesiæ, ac Summo Pontifici, atque reis ipsis, ideoque non est restringenda, sed amplianda, quia prævalet favor. Quando enim lex habet admixtum odium, & favorem, est censenda favorabilis, si favor sit ex intentione Legislatoris, ut notant Gloss. *in c. Si propter, v. Primi anni, de rescr. in 6.* Gemin. *ibid. n. 9.* Franch. *num. 6.* item Gloss. *in c. Sciant cuncti, v. Alios, de elect. in 6.* Jo. Andr. & Gemin. *ibid.* Bart. *in l. Qui exceptionem n. 7. ff. de condit. indeb.* Alber. *Jaf. Salic. ibid.* Castr. *in l. si quis nec causam n. 4. ff. si cert. petatur, Felan. in c. 1. n. 14. de sponsal. Everard.*

rard. loc. a ratione leg. ampl. n. 68. Sylvest. v. Interpretatio in fin. i. ple. Covarr. lib. 1. variar. c. 11. n. 5. alios citant, Mandol. regul. 10. de ann. q. 3. n. 7. Flamin. lib. 12. de resignat. q. 2. n. 23. Sanch. lib. 1. de matr. disp. 1. n. 4. Tiraq. de retract. in d. presat. n. 56. §. 30. glof. 1. n. 5. Menoch. de recuper. possess. remed. 1. n. 28. Joseph. Ludov. dec. Lucen. 26. n. 23. p. 1. Cæphal. conf. 35. vol. 1. Honded. conf. 94. n. 17. & defumitur ex c. 2. §. Statuimus, de deim. in 6. libi: Cum non sit dicendum asperum, sed pium potius, & benignum. Ratio autem, quia intentio est forma legis, & finis dat speciem actionibus humanis. Finis autem, & intentio concedendi immunitatem delinquentibus, fuit non solum favor ipsorum, sed Ecclesiæ, ut magis ac magis fideles eam venerarentur. Et ex his vana opinione contrariæ declinatio depellitur. Quoniam non sufficiat, ut dicatur patratum homicidium in Ecclesia, quod in ipsa ponatur causa sufficiens ex qua naturaliter sequatur mors. Quia sicuti non dicitur homicidium patratum, nisi sit mors sequuta, ita nec dicitur patratum in Ecclesia, nisi in ipsa sit sequuta mors, præsertim quando sumus in materia odiosa, quæ strictè accipienda est. Non obstat, quod sit consummatum totum illud liberum, & culpabile, quod reperitur in homicidio, quia quamvis privatio immunitatis supponat totum hoc liberum, & culpabile, non tamen inducitur per ipsum, sed per ipsum verum, & physicum homicidium. Unde si mors necessariò sequuta ex vulnere, miraculosè impediretur, non privaretur vulnerans immunitate, quamvis præcessisset totum illud voluntarium, & culpabile, quod reperitur in homicidio.

15 Et hanc sententiam sequi videtur S. Congregatio Immunitatis, nimirum sic vulnerantem gaudere; quamvis ob gravitatem delicti procedendum sit, si Sanctissimus annuerit, ad poenam extraordinariam. Id quod in ejusmodi casibus observari solet. Unde vulnerans lethaliter in Ecclesia, si ex vulneribus deinde vulneratus moritur, damnatur juxta circumstantias delicti, & scandali. Est casus in Tropien. 14. Maji 1669. in quo Sacerdos quidam vulnerans lethaliter alium Sacerdotem tempore, quo in choro cantabantur vesperæ solemnes, & vulneratus antiphonam, fuit condemnatus ad triremes per decennium a S. Congregatione cum oraculo Sanctissimi.

CONSULTATIO LXIX.

An verba hæc a mandante homicidium mandatariis dicta: Che al bene, e al male, al quale starò io, starete ancor voi, & vujusmodi alia, equipollent rei pecunia estimabili, satisque sint ad constituendum crimen assassinii, ac proinde ad amittendam immunitatem Ecclesiæ?

1 DE hac re paucula diximus in tom. 1. sed diximus tantum, nunc illam resolvimus. Affirmant Franch. dec. 176. n. 11. ubi refert, Concilium Neapolitanum judicasse pro sufficientibus verba illa: Ammazate questo M. Antonio, perchè sapere, che la casa mia è aperta, e non vi mancherà mai, e che ammazzassero il detto M. Antonio, perchè già sapevano, ch'erano padroni di casa sua. Quam decisionem referunt Bajard. ad Clar. in §. Assassinium n. 6. Jo: Anton. de Nigr. in c. 7. n. 73. Maltrill. ad indult. c. 29. n. 14. Ricc. de public. judic. q. 37. n. 35. Thor. in comp. dec. Neapol. p. 1. v. Assassinium, fol. 47. §. p. 2. div. fol. 25. Didacus de Marin. in addit. ad Gramm. dec. 4. Episcopopus Mironen. v. Assassinii, vers. secus in foro laicali, fol. 6. Rovit. in pragm. de Assassin. n. 5. in fin. Muscatell. in prax. crimin. fol. 94. n. 55. §. 58. Farin. de homic. q. 123. inspect. 4. n. 146. & Michael. de Cortiada dec. 95. n. 18.

2 Idem de verbis a mandante dictis mandatario: Quod nunquam ei deerit; rejecta contraria assertione Bossii tit. de mandato ad homic. n. 73. dixerunt Dec. tr. crim. to. 2. lib. 9. c. 30. n. 16. in fin. & Farinac. sub initio d. n. 146.

3 Ac de verbis mandantis, Ammazate il tale, che vi leverò dalle forche, respondit Novarius qq. forens. lib. 1. q. 45. n. 4. §. qu. 52. num. 6.

4 Prout etiam de verbis Ammazate il tale, che non vi mancherà la casa mia, censuit idem Novarius d. qu. 45. num. 4. post Farin. conf. 211. n. 18. vol. 3. loquentem de promissione d'usargli correfia, e che non gli avrebbe mancato casa sua.

Et de verbis istis famulo a domino dictis: Fac, ut audiam novum, & per illum famulum reperitur occisus inimicus domini, quia præsumitur de mandato domini, ut per Bart. in l. si quis mihi §. iustum, ff. de acqu. hered. quam sequitur Anchar. in cap. ex litteris 1. de excess. Prælat. & Bald. in l. 3. in 3. col. C. de ser. fug. §. in c. veritatis in 3. col. de do. & conc. idemque Bart. in l. si neutri §. fin. ff. de priv. cred. quem sequitur Bald. in l. multum in 2. col. C.

si quis alteri, vel sibi, & in d. c. veritatis, quod præsumitur contra dominum, qui dixit aliquid in aure famulo, & statim famulus commisit homicidium, quod Felinus in c. Petrus n. 4. de homic. intelligit, nisi dominus fuisset ab aliquo læsus, de quo posset in judicio conqueri, quia si diceret famulo: Fac vindictam, intelligitur de justa, scilicet accusando, non de injusta, scilicet occidendo, & ideo occisio non imputaretur domino. Et ita videtur tenere Paul. de Castr. in l. 1. C. de his, quibus ut indign. per illum textum cum glof. 1. ubi vindicta facienda per hæredem de morte defuncti, exponitur de justa. Quod admittit Felinus loco allegato, nisi qualitas domini, vel famuli, vel communis usus loquendi aliud suaderentur.

Nec non de promissione facta, quod mandans nunquam sit ei defuturus in necessitatibus. Quia talis promissio censetur prætio æstimabilis, & æquipollens pecuniæ, Villagut de extens. leg. tit. de crim. Assassinii n. 8. Just. Oldefop. in pract. crim. tit. 2. cas. 10. n. 9. Vincent. de Franch. & Maltrill. ubi supra, & alii apud Farin. q. 113. n. 145. & in appen. c. 8. n. 131. quos sequitur Delbene de imm. c. 16. dub. 21. sect. 1. n. 12. & Cortiad. d. dec. 95. sub init. n. 18. p. 2.

Et generaliter de promisso incerto, dummodò pretio æstimabile sit, tradunt Franc. Aretin. conf. 163. n. 16. in fin. Gabr. tit. de Malef. concl. 1. num. 3. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 138. n. 2. Farin. in princip. præcit. n. 146. disloque conf. 211. n. 18. cum aliis, quos sequuti sunt Th. Delbene, & Cortiada locis allegatis.

At contrarium tenendum est cum Giurba conf. 70. n. 7. 25. 29. ac 37. ubi de communi, Farinacio ibidem, ubi Baldum adducit, Bossio tit. de mandat ad homic. n. 35. & conf. 170. n. 18. & seqq. lib. 1. & consuluit Gabr. conf. 170. num. 6. & seq. Burfat. conf. 20. n. 4. lib. 1. Bertazzol. conf. 141. num. 38. vol. 2. Honded. conf. 93. n. 69. lib. 2. ubi testatur de communi, Rimin. jun. conf. 685. n. 12. lib. 6. Grammat. vot. 11. n. 39. Corn. conf. 229. lib. 1. eugen. conf. 76. n. 138. Cabal. in tr. de omni gen. homic. n. 494. Vulpel. conf. 143. n. 5. Bajard. ad Clar. in §. Assassinium n. 7. traduntque Peregrin. de imm. c. 7. n. 40. Ambros. cod. tit. c. 7. n. 9. Dian. p. 6. tr. 1. resol. 11. Squillant. de privil. Cler. c. 8. n. 113. Barbosa de jur. Eccles. lib. 2. c. 3. n. 97. Lezan. d. v. Immun. n. 13. Bonac. disp. 3. q. 7. de immun. punct. 4. n. 18. & ita decisum refert Bardellon. conf. 133. n. 36. & conf. 147. n. 24. lib. 2. Decian. tr. crim. lib. 4. c. 30. n. 17. Guaz. defens. 4. c. 13. n. 7. Add. ad Farin. conf. 4. lit. k. limit. 2. & conf. 10. n. 1. & seqq. Ratio autem est, quia promissio debet esse certa, & specifica, non autem incerta & generalis, quemadmodum est illa, quæ in verbis allegatis continetur, l. triticum & l. ita stipulatus, in princip. ff. de verb. obligat. l. 2. §. Si quis Insulam, ff. quod certo loco, & l. cum post. §. Gener. ff. de jur. dot. l. 1. tit. 11. p. 5. ac alibi, ubi hujusmodi promissiones irritas esse ratione incertitudinis, decernitur. Nam ejusmodi verba urbana, atque ad complacendum potius, quàm ad se alstringendum verbis generalibus aliqua offeruntur, ideoque non inducunt obligationem. Ut si petenti unum, illud concedatur, & insuper addatur, reliqua etiam bona mea, tua sunt, & de illis, quod libuerit, facere poterit. Aut si nihil petenti dicatur; nec omnia bona in tuum obsequium sunt parata, & de eis facere poteris, quod libuerit. Ita Pannorm. in c. Cum venissent, de instit. n. 5. ibique alii Felin. in c. Cum juramento, de homic. Navar. de datis, & accept. monit. 11. n. 22. & plures alii, quos in cit. c. Cum venissent adducit, Molina de instit. & jur. disp. 268. n. 4. & Sanchez in Decal. c. 13. n. 4. tom. 1. Quicquid sit in materia voti, vel alterius causæ piæ, qua de re idem Sanchez eo loco, & Molin. disp. 198. Hæc autem, ac similes formulæ loquendi usurpantur solummodo testandi animi causa, non autem ex intentione se absolute obligandi, unde absolute non obligant. Quandoquidem sola promissio certa, & specifica, vel solutio pecuniæ, vel alterius rei loco pecuniæ constituit Assassinium ex doctrina Saliceti in l. Non ideo minus n. 36. C. de accusat. ubi æquiparat pecuniæ receptionem, vel promissionem, Grat. conf. 52. n. 47. lib. 2. Curtii sen. conf. 20. n. 125. n. 6. & seq. & n. 17. & seq. quos refert ac sequitur Farinac. in pract. crim. par. 2. tom. 3. q. 123. n. 43. Capycii dec. 36. 40. & 145. Bossii tit. de mandat. ad homic. n. 14. & 35. Grammat. vot. 9. n. 2. Ambrosin. de immun. c. 7. n. 3. & 9. Guttierrez lib. 3. pract. q. 7. n. 20. Rimin. d. Eugen. Gabriel. Decian. Vulpell. & Caball. locis allegatis. Et ex his ratio in contrarium eversa est. Et hanc etiam opinionem sequitur S. Congregatio Immunitatis, quæ aliquando, considerata qualitate mandantis ac mandatarii, aliisque rei circumstantiis, egit cum Sanctissimo pro poena extraordinaria, ut alibi adverti.

Et nota, quod antequam sequatur effectus, qui pecuniam dedit propter homicidium, gaudet immunitate, ex Sac.

Sac. Congregatione super Episcopis in Sarzanen. 21. Februarii 1620.

- 9 Constitutio Gregoriana non habet locum in eo, qui mandat, seu mandatum recipit, vel cooperatur ob premium acceptum, vel promissum ad vulnerandum, vel faciem vulneribus deturpandum. Quia tales improprie dicuntur assassini, ex eadem Sac. Congregatione sub die 25. Junii 1601.
- 10 Si mandatarius nihil adhuc attentaverit, licet mandatum cum pecunia receperit, mandans non privatur immunitate, eadem S. Congregatio in eadem Sarzanen. 21. Februarii 1620.

CONSULTATIO LXX.

1 An liceat Superioribus laicis præcipere, quod non ponatur in scrutinio simplices Clerici pro electione Magistratum?

2 An iisdem Clericis in scrutinio positus possit a Superioribus laicis denegari possessio illius officii Magistratus, ad quod fuerunt electi?

3 An sit permittendum, quod in libris publicis Communitatis regeantur literæ continentes prohibitiones, atque præcepta Superiorum secularium contra Clericos, tam in primo, quam in secundo casu supradictorum questorum?

4 An a dictis Superioribus laicis præcipi possit eisdem Clericis, ut non exercent Magistratum, quando ad illum electi fuerint?

5 An iisdem Superiores laici possint condere decretum aliquod, vel alium actum judiciale facere, quo declarentur ejusmodi Clerici incapaces ad exercendum officia publica, quamvis illis a sacris Canonibus prohibeatur?

1 CUM hæc quæstia Procurator Fisci Curia Archiepiscopalis Firmans Sac. Congregationi Immunitatis Ecclesiastica proponeret, Sac. Congregatio die 20. Decembris 1667. ita respondit.

2 Quoad primam posse præcipere laicis sibi subditis, ne nomina Clericorum in urnam conjiciantur.

3 Quoad secundum, posse.

4 Quoad tertium, posse, dummodo ordo non feratur directe in Clericos.

5 Quoad quartum, negativè.

6 Quoad quintum, pariter negativè.

7 Sed quid de Clericis conjugatis? Eadem S. Congregatio in una Avellinen. respondit: Clericos conjugatos, habentes requisita c. unic. de Cler. conjug. in 6. esse capaces interessendi Consiliis publicis Communitatis, & similibus, & non posse ab Ordinariis eis prohiberi. Die 3. Octobris 1694.

8 Et in Tudertina Episcopo scripsit in hunc modum: *I decreti del Consiglio di cotesta Città esclusivi de' Chierici conjugati dagli uffizj pubblici, a quali sono stati eletti, repugnano all'immunità Ecclesiastica, di modo che V. S. dovrà operare con mezzo proprio, che venghino rivotati, con notificare a colui, che in esso ha avuto parte, che consulti propria conscientia per l'incorso delle censure. Quando però i detti Chierici volontariamente s'astengono ad accettare i detti uffizj, sarà stimato effetto della prudenza di V. S. Di Roma a' 16. di Novembre 1634.*

9 Et in Anagnina Governatori. Essendosi dato parte a N. S. come Federico Ricchezza, benchè sia Chierico conjugato, voglia esercitare il carico di Conservatore di cotesta Comunità, la Santità Sua ha comandato, che si astenga da questo, e da ogni altro uffizio pubblico. Però voi non permetterete, che l'eserciti, e farete eleggere altro in luogo suo. E Dio vi guardi. Di Roma a' 2. di Maggio 1640.

10 Et in Viterbien. Communitati. Sacra &c. censuit, Clericos conjugatos admitti debere de rigore juris ad Magistratus, & officia, sed scribendum Eminentissimo Episcopo, ut pro sua prudentia curet, illos voluntarie abstinere ab hujusmodi præsentatione, vel servatis servandis, prævio termino competente declaret privatos privilegii clericalibus, quatenus non incedant, ut supponitur, in habitu, & tonsura. Die 27. Februarii 1646.

11 Ac denique die 17. Octobris 1667. scripsit Governatori Marchia, che debba far cancellare dal registro una sua lettera scritta al Governatore di Recanati, con cui gli ordinava d'invigilare, perchè non s'ammettino all'officio di Magistrato persone, ch' hanno il carattere di Chierico, se però non rinunciassero a' loro privilegij, e che le renuncie si accettassero dal Vescovo.

Et quidem rectè agunt ii Principes, qui hujusmodi hominibus exemptis, nisi optimæ vitæ sint, non utantur, præcipue in inferioribus muneribus, ut in omnibus ferè dominiis cautum videtur peculiaribus statutis, quorum meminit Vincent. de Franc. dec. 379. Maltrill. de Magistr. lib. 2. c. 6. Carlev. de judic. fol. mibi 205. n. 453.

tom. 1. & Tap. dec. 10. n. 8. qui tam Clericis, quam Equitibus Hierosolymitanis publicorum munerum collationem, & administrationem prohibitam refert, quamvis subdat in Senatu Italico decum esse, in hac prohibitionem legationem publicam non includi, & propterea Equitem quandam Hierosolymitanum Legatum a Civitate Neapolitana missum admitti debuisse, cui obstat Alber. de stat. p. 2. q. 160. asserens nomine officii legationem etiam venire, & favet titulus ff. de C. de legat. Civit. ubi tale officium censetur munus publicum, ad quod infames non admittuntur. Rationes non perspicuæ, tum politicis, tum jurisdictionis Ecclesiasticæ mystis.

CONSULTATIO LXXI.

Miscellanea,

In qua strictim multæ, ac curiosæ quæstiones absolvuntur.

AN cum eo, qui vivente prima uxore in monasterium detrusa in pœnam commissi adulterii, secundam duxit, quia falso audivit primam esse mortuam; quare coram Ordinario introducta causa, fuit declaratum matrimonium nullum, & ipse punitus, possit super bigamia dispensari, ut ad Ordines promoveri possit, cum dicta prima uxor fieri velit monialis?

Respondetur, posse habilitari ad Ordines suscipiendos, emissa tamen prius per uxorem professione.

An sacerdos Armenus, qui post obitum primæ uxoris, quam virginem duxerat cum secunda contraxit, possit absolvi, & cum eo dispensari, ut Missam celebret in Urbe ritu latino?

Respondetur: Posse celebrare ritu Armeno, dummodo tamen prius abjuret de vehementi.

An qui existens tantum Diaconus, audivit Confessiones Sacramentales, & baptismum solemniter ministravit, deinde se ad Presbyteratum promovere fecit, possit absolvi, ac dispensari?

Respondetur, posse committi Ordinario, qui illum prævia abjuratione abolveret cum suspensione executionis Ordinum per tempus arbitrio, &c.

An provius de Canonicatu ob resignationem fratris sui, asserens, quod nisi hæc resignatio fiat in manibus Capituli, cujus major pars est hæretica, ipse non poterit adipisci Canonicatum, sed a dictis Canonicis hæreticis conferretur alicui eorum sectæ, possit cum eo dispensari?

Respondetur: Posse dispensari, ut dicta resignatio ad ipsius favorem fieret in manibus dicti Capituli, dummodo post adeptam possessionem petat provisionem a Sede Apostolica, & in expeditione narret nullitas tituli obtenti a Capitulo ex causis, de quibus fiat mentio, & hoc concedatur pro foro conscientia tantum.

An cum eo, qui post contractum matrimonium per verba de futuro, ac illud confirmatum jussu parentis Ordines minores, & Subdiaconatum suscepit, postea uxore, & ejus patre instigantibus per decretum Curia secularis fuit damnatus ad ducendam illam in uxorem, prout duxit, declarata nulla susceptione ordinum a Vicario Episcopali, deinde uxore mortua ad alios Ordines se promoveri fecit, Canonicatumque obtinuit, possit dispensari?

Respondetur: Posse committi Ordinario, ut prævia judiciali abjuratione saltem de vehementi illum dispenset, & habilitet.

Quid censendum de Sacerdote ritus latini, qui matrimonium cum muliere ritus græci contraxit?

Respondetur: Præviis examine, abjuratione, & reassumptione habitus Clericalis potest reconciliari.

An græcus ordinatus ab Episcopo schismatico possit habilitari ad executionem suorum Ordinum?

Respondetur: Posse in ritu græco tantum.

An Diaconus, five Presbyter græcus habilitari possit, ille ad suscipiendum Presbyteratus ordinem ritu latino, iste, ut tranteat ad ritum latinum?

Respondetur: Posse, dummodo amplius non redeant ad ritum græcum.

An cum muliere græca, mortuo ejus viro presbytero, possit dispensari, ut cum alio contrahere possit?

Respondetur: Affirmativè, idque etiam non obstante consuetudine, quod relicta presbyteri, alteri nubere non possit.

Quid agendum cum Apostata a fide, & a Religione?

Respondeo: Recipiatur ad abjurationem, absolva-turque ab excommunicatione, ac detur ei licentia trans-eundi ad aliquam aliam Religionem Monachorum si inveniat benevolos receptores. Interim maneat in sa-culo in habitu Clericali, & suspendatur ab executione

ne suorum Ordinum arbitrio, itaut illos sine expressa licentia exercere nequeat.

Catholicus quidam in partibus hæreticorum juvenili ætate cum juvencula clandestinè coram duobus vel tribus tantam, ingens utriusque parentibus, matrimonium contraxit, sed ante ejus contumationem metu & inductione patris cum alia in faciem Ecclesiæ contraxit, prolemque ex ea genuit. Quæritur, an ad evitandas cedes atque exitia, nec non scandala inter Catholicos cum irrisione hæreticorum dispensari possit in primo matrimonio rato ad favorem secundi consummati?

Respondeo: Constituto canonicè ac legitimè de narratis posse dispensari super matrimonio rato ad favorem secundi consummati.

Cum puellis ab Hebræis ultra secundum gradum trahentibus originem dispensatur, ut ingredi Religionem possint, & habitantur ad officia, & munia Religionis.

An laici ritus latini a Sacerdote Rutheno catholico Sacram Eucharistiam sumere possint?

Addubito. Quia Sacerdotes Rutheni illam laicis ministrant sub utraque specie. Non ignoro tamen semel atque iterum fuisse permissam die 12. Junii 1603. & ex decreto permissivo hujusmodi administrationis Eucharistiæ amotam fuisse clausulam *Devotionis causa*.

An Episcopus, qui ordinando per alium ipsis ordinandis faciebat porrigere materiam, quam postquam tetigerant, ipse proferebat verba, dicendo: *Accipite potestatem conficiendi sacrificium, &c.* rectè ac ritè se gerebat in hoc munere?

Respondeo negativè: Quare Episcopus acriter est monendus, & hujusmodi ordinati iterum ordinandi secretò, & sub conditione. Quod si hæc publica sunt, indeque ortum & scandalum, publicè reiterentur.

An qui venenum cuidam complici propinat, ne deveniat in potestatem S. Officii incidat in Constitutionem *Si de prelegendis*?

Affirmo, si in loco delicti Constitutio ejusmodi sit publicata.

Quid agendum de tradito Curia seculari, in cujus carceribus hæreticum impœnitentem se ostendit?

Respondeo: Potest reduci ad carceres S. Officii, ibique examinari ac ei constitui brevis terminus ad respiscendum arbitrio Inquisitionis, adhiberi viros Religiosos, qui procurent eum reducere in viam salutis. Si autem respuerit, consignetur iterum Curia seculari pro executione sententiæ contra eum jam latae. Si verò non respuerit, feratur ab Inquirente contra illum sententia, uti contra impœnitentem, & tradatur eidem Curia, quæ eam omninò exequatur.

An secularis, qui indutus superpelliceo interest celebrationi matrimonii, uti Parochus, puniendus sit in S. Officio?

Affirmativè. Abutitur enim Sacramento.

An Turcæ existentes in triremibus, & petentes baptizari, si baptizentur, fiant liberi?

Respondeo: Possunt baptizari, & postea debent restitui Domino suo.

An hebræus infans, quem ejus nutrix christiana baptizare fecit, infans patre, sit patri suo restituendus?

Respondeo: non esse restituendum patri Judæo, esseque verè baptizatum, & ejus patrem teneri ad præstandum alimenta.

An Strigis deponentibus se vidisse tales, etiam eos nominando, in diabolicis suis ludis, & Congregationibus, credatur?

Respondeo: Non creditur in præjudicium aliorum.

An filii infantes mulieris, quæ apostatavit a fide, & illos genuit cum patre Turca, possint baptizari?

Possunt baptizari post absolutionem matris, si ipsa inflet, etiam invito patre.

An Doctores Catholici possint in causis Ecclesiasticis concilium dare Officialibus hæreticis, illud petentibus?

Respondeo: hoc esse contra sacros Canones, atque adeò non posse.

An Parochis, qui in partibus Turcarum domos Christianorum aspergendo eos aqua benedicta benedicunt, cum cogantur a Turcis etiam id in eorum domibus facere, potest permitti, ut hoc faciant?

Respondeo: posse id permitti, dummodo non adsit contemptus, seu periculum superstitionis ex usu aquæ benedictæ apud eos remanentis.

An puella Judæa, quæ confugiens ad christianos pluries asseruit se velle fieri christianam, consignanda sit suis parentibus?

Respondeo: puellam hanc collocandam esse apud mulierem nobilem christianam, ipsam, ejusque parentes examinandos, & facta diligentia, ipsaque nolente fidem amplecti, esse parentibus restituendam.

Vir prius solitus componere lites, & discordias ad ejus notitiam devenit assassinium machinari contra Consultorem S. Officii, quem ipse per suas literas monuit, ut sibi caveret. Verùm lethaliter percussus dictus Consultor, fuerunt dictæ literæ in judicium exhibitæ, ac super eis examinatus idem vir pius, qui illas recognovit, recusans tamen detegere factam, asserit, fuisse sibi commissum sub sigillo secreti naturalis. Dubitatur, an possit cogi ad veritatem integrè fatendum?

Respondeo: hujusmodi virum esse cogendum ad veritatem fatendam.

An Christianus, qui occasione conversationis habitæ cum Judæis multos eorum pueros in articulo mortis constitutos baptizavit, licitè id fecerit?

Respondeo: id non licuisse, neque licere, nisi ubi nulla ipse adsit, quod hujusmodi pueri possint supervivere, nec adsit scandalum.

Qua pœna puniri debeat mulier, quæ ad cofingendum partum suppositum curavit baptizari infantem aliàs baptizatum?

Respondeo: Potest torqueri super intentione, abjurare de levi, & manere præ foribus Ecclesiæ cum candelâ accensâ, & inscriptione.

Quid agendum si magnus Princeps hæreticus transfurus sit per Urbem?

Respondeo: Per convenientiam dissimulandus erit ejus accessus ad Urbem, liberaliter, & splendide cum eo agendum a Sanctissimo, alieno tamen nomine, & quod si insisterit admitti ad deosculandum pedes Sanctitatis suæ, poterit admitti, secretò tamen. Sic olim actum cum Palatino Rheni sub Paulo V. Aliàs conveniendum, ut per aliquot dies morari possit in Urbe, dummodo absque scandalo, secretò, & privatim vivat. Quod ore tenus est ei significandum, ut actum sub Urbano cum quadam Principe hæretica.

An mulieri ad fidem Catholicam, a qua appostataverat, conversæ possit concedi, ut incedat in habitu Turcico ad mortis pericula evitanda?

Respondeo negativè: Cum talis habitus sit protestativus sectæ Turcarum.

An propositio, quod sacramentum Extremæ Unctionis possit valide ministrari oleo ab Episcopo non benedictò digna sit aliqua censura?

Respondeo: Esse temerariam, & errori proximam.

An Confessarius filiam spiritualem cognoscens puniatur in S. Officio?

Respondeo negativè: Si confessione, vel confessionario non fuerit abusus.

Blasphemare audientes, & non denunciantes quando incurrant excommunicationem?

Respondeo: Tunc incurrere, quando per tales blasphemias credunt, vel dubitant illos esse hæreticos, vel suspectos de hæresi.

An absolutio ab hæresi censeatur comprehensa sub clausula generali posita in Jubilæis, videlicet, quod quilibet possit absolvi ab omni censura etiam contenta in Bulla Cœnæ Domini?

Respondeo negativè. Unde solet fieri specialis reservatio. Illud tamen admoneo, quod clausula præservativa posita in Jubilæo, scilicet, excepto peccato hæresis, intelligitur de hæresi formali, non autem de peccatis continentibus suspensionem hæresis.

An Prælati regulares habentes quasi jurisdictionem Episcopalem possint procedere in causis S. Officii contra suos subditos sæculares?

Respondeo: Posse, dummodo habeant territorium separatum, & exemptum a jurisdictione Episcoporum.